

અર્પણપત્રિકા.

“પર્યઃ કીર્તિર્વ્યં દિવામ્”

શ્રી કચ્છી દશાઓશવાળ વૈન જ્ઞાતિનાઃ અગ્રેસર નાયક.

સ્વર્ગવાસી શ્રી નરસી નાથ,

આપ મહાનુભાવ, આખી કચ્છીદશા ઓશવાળ જ્ઞાતિના સુગટમણિદત્તા. આપનું દ્રવ્યશરીર આદર્ય થયું છે. તથાપિ આપનું યશઃશરીર ભાવરૂપે ભારતીય જન-સમાજમાં ચિરકાળ રથાવી રહેતું છે. આપની ધાર્મિક ઉદારતા અને અને જન હિ-તકારી સખાવત અપ્રતિમ હતી, જેના પ્રભાવથી આપને નામે અઘાપિ આખી જ્ઞાતિ સર્વ રથજે ઓળખાવ છે. આપ સ્વજ્ઞાનિજનના ઉદ્ધારને મટે સદા દુહયથી પ્રે-રણા હતા. આપ જીવનના આરંભથી તે અંત સુધીમાં સ્વધર્મ, સ્વજ્ઞાનિ, સ્વદેશ અને સાધર્મિકાન્તર્યમાં રહેતા તથા આદર્યુજ્ઞ રથા હતા, અને ધાવક ધર્મને આ-ચર્યામાં પૂર્ણ જ્ઞાને પાડ્યા હતા. એવા આપ મહાશયનો આત્મા કે જે પરમા-નંદરૂપ પરલાકના માગિના પથિક બન્યો છે, તે આત્માનું સતત સમરણ કરવા માટે આ આત્મનંદ મંદિર નવત કથાને ક્રિતીયાવનઃરૂપ અથતેને અર્પણ કરી અને કૃત.ર્થ થઈએ છીએ.

અ. •

૧૮૮૧

અમે છીએ.

આપના જ્ઞાતિજાતિ નનુલે,

શ્રી વૈનધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગના.

અવસ્થાપકો.

1

પ્રસ્તાવના

(દ્વિતીયાદ્યતિની)

મી જાનવેમણ્ણની ગણ—૧૫મીમાંથી ઉદભવેલો આ પ્રથમ જીનવર્તને એ
શબ્દ પણથી તેની આ દિનીવાગ્નિ કરવાનો દરખાસ સમજ આવેલો છે. તે ઉપરથી આ
મંદના અને ઉપોચિત્તા કેટલી છે? તે સરને વિદિત થવા વિષય સ્તેરી નહીં.

આ મંદના દિનીવાગ્નિમાં કેટલીએક મુદ્દાઓ કરી તેના પ્રથમના સ્વરૂપને પ્રતિ
ષ્ઠા સિદ્ધિ વિશેષ અવગ્રહ કરવામાં આવેલું છે. ધર્મ અને નીતિના સિદ્ધિથી ભરપૂર એના
અર્થપૂર્ણતાના પ્રથમ પ્રયત્ન કરવાથી અનેક પ્રકારના કામ પ્રાપ્ત થાય છે. તેની અંદર જન-
મ્ય પ્રદેશનું જે સ્વરૂપ કરવામાં આવે છે, તે ધાર્મિક બોધ સાથે આ સંસારની ઉપાધિમાં ર-
યક થઈ પડે છે, અને આપિઆપિથી ભરેલા અંતઃકરણને દયાવાને સમિતિમાં રાઈ રાઈ છે.

જેન કવિઓની ભાષાના પ્રાથે કરીને વેગવ્ય અને સંધ્ય ભાવમાં પદવસાન પામે છે
કવિ તે આત્મા સ્વ સાથે સંસારિક પ્રવર્તનમાં ચારી મુદ્દાઓ કરી રાઈ છે. કવિના સાથે
વેલી માનસિક પ્રતિ વિરિ વિવેચન કરી વિદ્યાન અને ઉપાધ્ય જાનની બે સમિતિને ખીણવાને
ન કવિઓની કાવ્ય રચના અનુપમ હોય છે. તે ધર્મના અનુભવ, દાન, સીમા, તપ અને
તેઓ જનમ પાત્રુ આવે છે. એવા જેન અનુભવ કરીને કવિના સ્વરૂપ સંપ્રીત રૂપે રચાયેલા
ઉપરથી ઉપાધ્યેથી આ નવજ કથા બાળના તથા બાળની સમિતિથી અવગ્રહ કરી બાહેર પા-
ર્શન વચસાનને વિશેષ કામ થયે છે અને નેમની મને બાવનાને ઉત્તેજક કરવાને આ નવજ
સમર્થ થયેલ છે, કેથી અમોને વિશેષ આનંદ થાય છે. અને એ આનંદની ઉત્તેજકથી
દિનીવાગ્નિ પ્રયત્ન કરવા નેઅમો ઉત્તેજિત થવા છીએ.

સંમિતિને નહીન કેગરનીનાં પ્રમાણથી ભેદોની પ્રતિ પદમત્યના કરતાં મધ્યમ્ય થા-
ય ઉપર વિશેષ પ્રતી છે તેમા પણ નવજ કથાની પદ્ધતી ચાંચોના કવરને વધારે આકર્ષે છે
ને કરીન કરી રાઈ છે, તેથી પ્રતીત ગણ કાવ્યો ઉપરથી આવી નહીં થોળના કરવાની અમા-
પ્રતિ થાય છે. જે પ્રતિમાં આ આનંદ મંદિર નવજ કથાએ અમને આનંદ સદિત વિશેષ પ્રે-
સ્કલિત કર્યા છે. અને તે ઉત્તેજન થતે આનંદ ગણ ઉપરથી આવી આવી નવજ કથાએ રચા-
કમરુ બાહેર પાત્રુઓ નિષય થયાં છે. આ મંદની પ્રતિમારતિ બાહેર પડતાં વિદ્યાન મુનિ મંદ-
સમિતિ અને મુદ્દાઓ પાત્ર પાત્રના રાક અનુવર્તના વચનોમાં આ મંદની કાવ્ય પ્રકારમાં કરી છે
અને આ નવજ કથાની થોળાની મનેદના નવજ પદ્ધતિ પ્રેમ દર્શાવે છે. તેથી અમો અમારા આ-
ધર્મનું પદ્ધતિ ગતિ સાધન માનીએ છીએ અને અમારા ઉત્તેજનને દરિ કથાવાગ્નિ એ વિદ્યાનેને અ-
મે પદ્ધતિ આપાર માનીએ છીએ.

છે? આવા આવા ઉત્તમ પ્રથેથી જેનસ્કલિતને વચસામાં તથા ખીણવામાં પાત્ર

પ્રસ્તાવના

(દ્વિતીયાવૃત્તિની)

શ્રી જ્ઞાનવિમલચંદ્રની રાસ—રૂઢીમાંથી ઉદ્ભવેલો આ ગ્રંથ જ્ઞાનવર્મને અર્પિત પ્રિય કર્મ પદ્મથી તેની આ દ્વિતીયાવૃત્તિ કરવાનો દર્શન સમય આવેલો છે. તે ઉપરથી આ ગ્રંથની મહત્તા અને ઉપયોગિતા કેટલી છે! તે મરને વિદિને ઘણા વિના સ્ફુરે નહીં.

આ ગ્રંથના દ્વિતીયાવૃત્તિમાં કેટલીએક સુધારણા કરી તેના પ્રથમના સ્વરૂપને પ્રતિદત્ત કે શાં સિદ્ધાંત વિશેષ અવકૃત કરવામાં આવેલું છે. ધર્મ અને નીતિના સામ્યથી ભરપૂર એવા આવા ગણિતજ્ઞોના પ્રધો પ્રવૃત્ત કરવાથી અનેક પ્રકારના સામ પ્રાપ્ત થાય છે. તેની અંદર જ્ઞાનના ઉચ્ચ પ્રદેશનું જે સ્ફુર્ન કરવામાં આવે છે, તે ધાર્મિક યોગ સાથે આ સંસારની ઉપાધિમાં શાંતિપાત્ર થક થક પડે છે, અને અધિભારથી ભરેલા અંતઃકરણને હલારાને રાખીમાન થક રાકે છે.

જૈન દર્શિની ભાષાના પ્રાચી દરિને વૈરાગ્ય અને અંધમ ભાવમાં પર્વવશાલ પામે છે, તથા તે અદ્ભુત એ અથે સંસ્કારિક પ્રવર્તનમાં સાગી મુખાત્મ્ય કરી રાકે છે. કાવના સાથે વર્તુ-વેશી મનનિક પ્રતિ વિં વિવિધન કરી વિગત અને ઉપાધ સામી એ રાખિયાને ખીલવવાને જૈન દર્શિની કાવ અના અનુષ્ઠાન દોષ છે. તે ધર્મના અંજમૂલ, ઘન, શીંગ, તપ અને ભાવને તેમજ ઉત્તમ પોષણ આપે છે. એવા જૈન અનુષ્ઠાન કાવના કાવના સમીપ રૂપે સ્વામિયા કાવ ઉપરથી ઉપાદયેથી આ નવઢ કાવ ભાષા નવઢ ભાષાની રાખિયો અવકૃત કરી બાહ્ય પાઠનાં જૈન પદ્યાર્થને વિશેષ લાભ થયો છે અને તેમની મનોભાવનાને ઉનેજક કરવાને આ નવઢ કાવ સમર્થ થયો છે, એથી અનેકને વિશેષ આનંદ થાય છે. અને એ આનંદની ઉદીગણથી આ દ્વિતીયાવૃત્તિ પ્રવૃત્ત કરવાને અમે ઉચ્ચદિન ઘણા હાલિ.

સંપ્રત્યક્ષને નીતિ કેગરનીમાં પ્રમાણથી સોડોની પ્રતિ પદ્યાર્થના કનાં ગદ્યાર્થ વાંચવા ઉપર વિશેષ પ્રતીત છે. તેમજ પદ્ય નવઢ કાવની પદ્યની વાંચોના કાવને વધારે આનંદ છે અને કાવિના કરી મો છે, તેથી પ્રતીત રાસ કાવો ઉપરથી આથી નવી પોષણ કરવાની અમારી પ્રતિત થાય છે, જે પ્રતિતમાં આ આનંદ મરિદે નવઢ કાવને અમને આનંદ કાવિત વિશેષ પ્રોત્સાહિત કરે છે. અને તે ઉચ્ચદને કાવિ અને રાસ ઉપરથી આથી આથી નવઢ કાવને સ્વાધી કમજ નવઢ પદ્યાર્થને નિધય કરે છે. આ કાવની પ્રવૃત્તિને બાહ્ય પદ્યાર્થ વિદ્યાનું મુનિ મહા-ગાનના અને મુનિયો પેના પેનાના કાવ મનુષ્યના કાવનેમાં આ ગ્રંથની બાહ્ય પ્રાપ્ત કરી છે અને આ નવઢ કાવની પોષણની મનુષ્યના નવઢ પદ્ય પ્રેમ દર્શાવે છે. તેથી અનેક અમારા આ-પ્રમજ પદ્ય ગીતે સારા મુનિયો હીએ અને અમારા ઉચ્ચદને હરિ કરાવવા એ વિદ્યાને એ-મે પદ્ય આનંદ મનુષ્યે હીએ.

ઉપર આપ આપ ઉત્તમ કાવથી જાનસારિયને વધવામાં તથા ખીલવામાં પદ્ય

(द्वितीयावृत्तिर्नीम्)

શ્રી ભગવદ્ગીતાના અર્થ—૨૫મી કાવ્યના આ મંથર નીચરને આને પ્રિય
શ્રી ભગવદ્ગીતાના અર્થ—૨૫મી કાવ્યના આ મંથર નીચરને આને પ્રિય
શ્રી ભગવદ્ગીતાના અર્થ—૨૫મી કાવ્યના આ મંથર નીચરને આને પ્રિય

[illegible][illegible]

શ્રીમદ્ભગવાને નવીન કેળવણીનાં પ્રમાણથી સંતોષી પ્રતિ જણાવના આમાં નવાનવા વંચ-
વા ઉપર વિશેષ પ્રવર્તી છે. તેમાં જુવુ નરાજ ક્યાંથી જુદી વંચોના લવણને વધારે આપે છે એ
ને જીનીય કી માં છે, તેથી પ્રતીતિ એ કાળે ઉપચી આવી નથી એમના કાલની અમારી
પ્રતિતિ થય છે. જે પ્રતિતિમાં આ આનંદ મંદિરે નરાજ ક્યાંથી અમને આનંદ સહિત સિંચ પ્રે-
સ્તરિત કરાં છે. અને તે ઉપરાંતને સંતોષ અને મલ ઉપચી આવી આવી નરાજ ક્યાંથી સ્વાતી
કામના જાણે પાડાને નિષ્કર કરો છે. આ પ્રતીતિ પ્રમાણમાં જુદાર પાળા વિદ્યાનું મુનિ મહા-
ગતિએ અને મુદ્દાએ પેના પેનાના વાક મળવાના કાળેમાં આ પ્રતીતિ કાળે પ્રાપ્ત કરી છે
અને આ નરાજ ક્યાંથી એમનાની મનેદરના વાક જુવું પ્રેમ દર્શાવે છે. તેથી અમા અમારા આ-
પ્રમાણ પૂર્વ રીતે સ્વાતી મનીએ છીએ અને અમારા ઉત્તરને રહિ કાલકાલ એ વિદ્યાને અ-
મે જાણ આપા મનીએ છીએ.

ઉપરે બહુ બહુ હિતમ મધેથી મેં જાણ્યું હતુંને રહ્યામાં તથા ખીણવામાં પૂર્વે

છપાય છે!

છપાય છે !!

છપાય છે !!!

“ પાંડવ પ્રબોધ. ”

આ મેઘ મૂળ પાંડવ ચરિત્ર ઉપરથી સ્તોત્રપાઠક ભાવાથી લખાયેલ છે મૂળ ભારતને કાચમ રાખી કેવળ તેને અડકી કરવામાં આવેલ છે. પાંડવ ચરિત્રના પુસ્તકો ન મળવાથી એટલે ખડાસ યવાથી જનસમજમાં કેટલાક ભ્રમોના તેના પ્રતિ સંપૂર્ણ વાંચવાની લાગણી હોવાથી તેવા જાણીને લાભ થાય માટે આ જુદી પદ્ધતિથી લખાયેલ છે. આપુનિક સમયના ઉછરતા યુવાનોને શીક્ષા આપે એટલે માટે અનુભવી લેખક પાસેથી લખાવા છપાવાનો અગ્રે પ્રયાસ કર્યો છે. તે હરેક જનજાણી આ મેઘ ખરીદ કરી પુત્ર્ય યુગ એવ જાણમણ છે. અરજ.

“ આવકસંસાર ”

આ પુસ્તક એવી પદ્ધતિથી લખાયેલ છે કે, આજકાલમાં ચાલતા કુધારને તાત્કાલિક જાણી તેના વિરોધકાર કરવામાં આવેલ છે.

આજનો સંસાર કેવી રીતે મુશ્કેલી અથવા કેવી રીતે સ્થિતિમાં આવે તેના માટે આ પુસ્તકમાં બહુ સરસ ચિત્ર છે. કન્યાવિકૃત, બાળકમ, વૃદ્ધવિવાહ અને ધીજ પશુ ઉપરથી વિવિધે લખે આ મેઘને અડકી કરવામાં આવેલ છે.

આજકાલના જમાનને અનુસરતા જાણીને આ લેખ બહુ પ્રિય થઈ તેમને પ્રયત્ન પત્ર જાની થઈ તેવું છે. તે આ અમર તર ન ગુમાવતાં તેના પ્રતે અહીં જાણ પરી તમારા અનુપમ સંસારને અનુપમ કરીએ એવી જાણ છે.

“ ઉત્તમકુમાર નોવેલ. ”

આ પુસ્તક તથા ઉપરથી બહુ સરસ જાણમાં લખાયેલ છે. પ્રાચીન સમયમાં કેવા પુરુષો શીલીર હતા તેના માટે આપુનિક સમયના આજ ચરિત્રે આપણને સંપૂર્ણ પુરત. આપે છે.

ચરિત્રને હેતુ એવું છે કે, આજની જેમ આપણે પાંડવ સ્ટેલ અવગુણ એક દિવસે તેના માટે આજ પુરુષના ચરિત્રે જ જલ છે. માટે પાંડવનાં લખન સમયે દેવતાને આ પુસ્તક વાંચવ. અમે જાણક જાણીને જાણમણ કરીએ છીએ.

તત્ત્વ ચિંતામણી

આને

શમ અને મોહનો સંવાદ.

આ ગ્રંથને એક અપૂર્વ પદ્ધતીથી રચવામાં આવેલ છે. જેનો અનુભવ વાંચવાથી થઈ શકે તેમ છે. શમ તથા મોહને પાત્ર બનાવી તેનો પક્ષ વિપક્ષનો સંવાદ ચાલે છે. શમ પોતાનો પક્ષ સિદ્ધ કરે છે. અને મોહ પોતાના પક્ષને દલીલૂત કરે છે.

આ ગ્રંથ શાન્તિ ઇચ્છક પુરૂષને વાંચવા લાયક છે માટે તેવો લાભ દરેક બંધુએ લેવો એવી અમારી પ્રાર્થના છે.

શ્રાવિકા ભૂપણ તૃતીય અલંકાર.

આ ગ્રંથના બે અલંકારો અમારા તરફથી જન સમાજ સમક્ષ પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. કેટલાક બંધુઓ તથા બહેનો તરફથી વિશેષ આમહુ યવાથી અને અમારી પણ તેવા પ્રકારની ઇચ્છા હોવાથી આ ત્રીજું અલંકાર પ્રગટ કરેલ છે. શ્રાવિકાને શણગારવા માટે આ ખરેખર અલંકાર છે એમ કહીએ તો ચાલે. માટે આ સત્ય અલંકારને ખરીદ કરવા ચુકશે નહીં.

મળવાનું કેકાણું.

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ.

પાણીતાણા.

પ્રસ્તાવના.

નરેન્દ્ર તથા માગધીમાં પ્રવીણ યદ્ ગચ્છેલા પ્રાચીન કવિઓની પ્રથા કે-
વળ જે સારું છે તે લખવા નરદ્ ભગથીજ છે. આ સંસારમાં શિષ્યારૂપે સારાનાં
પ્રસંગ ઉપયોગમાં લેવાનો હિતમ હેતુ રાખી તે ઉપદારી વિદ્વાનોએ અનેક જાત-
નાં પ્રવર્તન કરેલાં છે. જે પ્રવર્તનનાં ઉપદારી કાર્યો ગદ્ય અને પદ્યરૂપે વર્તમાન કાળે
આપણી દૃષ્ટિએ પડે છે; તેમાં બીજા અનુયોગના કરતાં અસ્તિતાનુયોગને પ્રાધાન્ય
આપવાનું કારણ એટલુંજ છે કે તેનાથી જનસમુદાય સહેલાઈથી સહાયાર અને સહ-
બોધનાં શિક્ષણ મેળવી શકે છે, એટલુંજ નહીં, પણ તેમના હૃદયની ઉપર જેટલી
જસર તેનાથી થાય છે, તેટલી બીજાથી કદિ પણ ધર્મ શક્તી નથી.

આ ક્ષણિક સંસારમાં ચિરકાળ રહી શકે તેવી વસ્તુઓના જોડાણ અને
ભાવરૂપે વિચાર કરીશું, તો ભાષ વસ્તુની સ્થિરતા વધારે જોવામાં આવશે પણ
તારાઓ આ સંસારરૂપ આકાશમાં ફળીને આધારી ગયા, તેમની મહાન સમૃદ્ધિ
અતિ કાંઈ કામમાં આવી નથી, પણ તેમના પવિત્ર જે નામ આપણી જીવનમાં ટેરવા-
પર રહેલાં છે, એ તેમનાં ભાવ કાર્યને કીર્તિત. જે કે દ્રવ્યના કરતાં ભાવ બળવાન
છે. તથાપિ ભાવ એ દ્રવ્યને હેતુ થાય છે. ભાવ એ હૃદયનો ધર્મ છે, અને દ્રવ્ય એ
બહારનો ધર્મ છે. જે જે દ્રવ્યથી કરવામાં આવે તેમાં પણ પ્રથમ પદ ભાવનેજ મ-
ળવાનું. કારણ પ્રથમ ભાવ વિના દ્રવ્ય ધર્મ શક્યુંજ નથી. એ પરમ પવિત્ર ભાવને
મગદ કરવા માટેજ અસ્તિતાનુયોગને પ્રાદુર્ભાવ છે. અને તે સર્વ અંશે વિજ્ઞથી
નિવર્યા છે.

હાલના વખતમાં લોકોમાં નવલકથાનું ધણું પ્રસરણું છે. કાંઈપણ કારણ
મળતાં તેને કલ્પિત અસંબદ્ધ કથાઓના આકારમાં ગ્રાહ્ય. તેની પ્રશંસાના પટલ
વગાડવા મોટ છે, અને જેથી તેવી નવલકથામાં જાત્રોને ધર્મ કે નીતિના કહેસ વગર
જેમતેમ નવાવવાં, એ નમજા મનના જનસમુદાયે બરાબ રસને દોરવા જેવું છે. વિ-
શેષે કરીને નવલકથાના કહેસ બહુ ઉચ્ચ હોવાબદેખે; કારણ કે નવલકથા લોકોથી
વધારે વચ્ચાય છે. તેમાં પણ જો પ્રાચીન પુરૂષોનાં અસ્તિત્વ જે સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત
ભાષામાં ગદ્ય પદ્યભર્યા રચાયેલાં છે, તેને નવલકથાના આકારમાં ગ્રાહ્ય, જનસમુ-
દાયી આગળ સુકવામાં આવે, ને તેથી વધારે લાભ છે. ધર્મ ભાવનાના જે અદ્ભુત
અને સમૃદ્ધિદાયક નવી તપસ્યા કે આગમનાના ફળરૂપે લોકોમાં પ્રચલિત થયાં હોય,

તેનું મહાત્મ્ય પ્રગટ કરવાથી ધાર્મિક લોકોની ધર્મ શ્રદ્ધા વૃદ્ધિ પામે છે, તે સંસારિક કિત્તિના ચરણબન નીતિના માર્ગનું સારી રીતે અવલોકન થાય છે, ઉપરથીજ આ આનંદ મંદિરની યોજના ઉત્તમ પામેલી છે આ નવલકથા શ્રી રામકેવળીના રાસ ઉપરથી લખાયેલી છે, એ રાસની કથા જન પ્રજામાં સારી રીતે ખ્યાલ છે. તેની રચના, મૂળ સંસ્કૃત અને માગધીમાંથી ઉદભવી છે. એ રાસના કવિ શ્રી જ્ઞાનવિભજસૂરિ છે. સામાન્ય લોકોના હિપ્પકરને માટે તેમજ મૂળ ગ્રંથનું પ્રાલંબમાં અવતરણ કરેલું છે. એ મુખ્યધક અને શિશુલુ લેવા લાયક લેખ ઉત્કૃષ્ટ દેશથી અને ઉદાર વૃત્તિથી વિવિધ પદ્યોમાં લખાયેલા છે. મૂળ લેખન ધર્મ નીતિના શિશુલુના પાઠોથી ભરેલું હોવાથી રત્નને સુવર્ણનો યોગ થતાં જેમ તે ધારે રીપી નીકળે તેમ તે ઉપરથી રથી કાઢેલ આ નવલકથાને આકાર વધારે રીપી નીકળે, એવું ધારીને આ અભિનવ યોજના કરવામાં આવી છે.

‘આનંદ મંદિર’ એ નામ ઉપજાવેલું નથી, પણ તેનું મૂળ નામ વાચકને ધાર્મિક અને સાંસારિક પ્રસંગ વાંચતાં આનંદ આપે તેવા વિષયોની તે યોજના કરેલી છે, તેથી એ નામ સર્વ રીતે માર્થક થાય તેવું છે. આનંદમાં પ્રામાણ્યની સ્વાભાવિક ઇચ્છા છે, એટલુંજ નહીં, પણ તે આનંદની અભિજ્ઞાપામાં હોય અને પ્રસંગનીય હેતુ હોવાની જરૂર છે. અધમ અથવા અધોમ આનંદ નામ આનંદ નથી, નીતિથી નિર્મળ ધર્મસાધનનો ઇચ્છાઓની તૃપ્તિ એનું નામ આનંદ છે. એ આનંદમાં પવિત્ર ઇચ્છાઓમાં મુદ્દ મન અને શરીરનું આરોગ્યની આ, અને નુશીલ સંતાનો, તથા ઉત્કૃષ્ટ અને અભિવંદનીય અભિજ્ઞાપાઓ પ્રાપ્તિ, એટલા વાનાનો નમાવેશ થાય છે. એ બધા આનંદ આ નવલકથાનાં ખય અને બીજાં પાત્રોમાં સ્પષ્ટ રીતે દેખાય છે, અને એ આનંદ મેળવવાનો ઉપમાર્ગ બતાવેલો, એજ આ ગ્રંથના મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. આ ગ્રંથ સુદૃઢની શ્રેણીના કવિ અનુભવનારા પાત્રોના આકારમાં લખાયેલા હોવાથી તે વધારે અસરકારક થઈ શકે નજ પાત્રોને ઉદ્દેશીને શુદ્ધાનુનાર સુધારે વધારે કરી, આંખિત તપના પ્રવેશ દર્શાવી, વધારે મુખ્યધક અને મુશાખિત કરવા જનતા પ્રયાસ કરેલો છે, પણ કેટલે અંશે સફળ થયેલ છે, તે હવે જોવાનું છે.

ગ્રંથના મુખ્ય મુખ્ય વિષયોને પ્રસંગ જે જે મુખ્યધક અને અસરકારક થાય. ૧ લોકો અને કાવ્યો તે પ્રસંગને યોગ્ય ભેદમાં આવ્યાં, તે મૂળ ગ્રંથમાંથી ઉતારે કરી મુકેલા છે. જેથી તે ભાગ નવ ગ્રંથના સમગ્ર ભાવનું સૂચન કરેલું થઈ પડે.

મુળ તાલ મંથના કાંઠા શ્રી જ્ઞાનનિમગ્નસરિ વિક્રમ સંવત્ ૧૭૭૦ માં વિ-
દ્યમાન હતા, તેમણે આ આનંદ મંદિર તાલ સંપલ્લપુરમાં આરંભી ત્યાંજ પ્રમાણ
કર્યો હતો. માથ માસની શુકલ તેરથને દિવસે પુષ્યાદેવ યોગમાં ચડતે પેહોદે
સર્વ મુનીઓની તથા સુધની સમક્ષ તે મંથને પ્રમાણ કરવામાં આવ્યો હતો.
આ વૃત્તાંતની સાથે પંચાંગી ગુરુ પદ્મવલીનો ક્રમ ને મંથની છેલ્લી રાજમાં પ્રમાણ
મારી રીતે દ્રશ્યવિદ્ય છે.

ઉદ્દેશ જ્ઞાન, દર્શન અને ચરિત્રના પ્રસાધને પ્રગટ કરનાર આ ચરિત્રને
દ્વેષ સર્વ સાધર્મિ અપુષ્કોના વાંચવામાં આવે. અને તેથી કરીને તેમનામાં સાં-
સારિક ઉત્થાનિની. અનુભવ સિદ્ધ ધર્મ કાર્યની, નીતિના નિર્મળ લોધની અને આ-
ત્મજ્ઞાનની ભાવનાઓ સ્પુરિત થાય, તેમજ પોતાના હૃદય આશયોનું અને મદા-
નુભાવ સમક્ષિનનું પદો બજ પ્રગટ થાય. જેવા શુભ ઇચ્છાથી આવા ચરિત્રાનુ-
યોગના ક્રમેને નવલકથા દ્વારા પેલી આશુતિ પ્રગટ કરવામાં પૂર્ણ સદાય આપનાર
સ્વર્ગવાસી બાહ્ય ક્ષીણબાહ્યા પતિ શેઠ સુશ્રીચંદ ધનજીને સંપૂર્ણ ધન્ય-
વાદ થટે છે, તેવા ધાર્મિક ગૃહસ્થનું અનુકરણ કરી પ્રાચીન લેન સાહિત્યને ઉત્તમ
અને વિસ્તીર્ણ બનાવવા માટે બીજા પલ સ્વધર્મ પ્રેમી લેન ગૃહસ્થો વિશેષ હિમંગી
થશે. તો બાદ્ય વર્ષની લેન પ્રજા પોતાના ધર્મના હૃદયગિરિપર સત્વર આડક ય-
વાની આશા બાંધશે.

અનુક્રમણિકા.

પ્રકરણ.	પૃષ્ઠ.	પ્રકરણ.	પૃષ્ઠ.
૧ અભાવયો મુસાફર.....	૧	૨૭ શ્રીચંદ્રને ધન્યવાદ.....	૮૭
૨ માર્ગમાં.....	૩	૨૮ તિલકપુરમાં ખજાના.....	૯૧
૩ રાજા દીપચંદ્ર.....	૫	૨૯ મદામુનિની ધર્મદેશના.....	૯૩
૪ રાજકન્યાનું દર્શન.....	૭	૩૦ ચંદ્રકળા પત્રિની.....	૯૬
૫ પટરાણીની પદવી.....	૧૦	૩૧ ચંદ્રકળાની મોહકમા.....	૧૦૮
૬ પદ્મીપતિનો પરજાવ.....	૧૩	૩૨ આખરે વિવાહ.....	૧૧૩
૭ માતાનો ઉપદેશ.....	૧૬	૩૩ ચાનું પ્રકાશ.....	૧૨૦
૮ એક નિમિત્તિયાનો વૃત્તાંત.....	૨૦	૩૪ પતિગૃહ પ્રયાણ.....	૧૩૨
૯ સૂર્યવતીને સ્વપ્નદર્શન.....	૨૬	૩૫ ગુણીજનોની કહર.....	૧૩૬
૧૦ રંગમાં ભંગ.....	૩૧	૩૬ પ્રયાણ.....	૧૫૨
૧૧ આનંદમાં કષાધિ.....	૩૪	૩૭ અંતર્પટનું ઉદ્ઘાટન.....	૧૫૮
૧૨ જયકુમારનું કપડ.....	૩૭	૩૮ મંત્ર ગુટિકા.....	૧૬૬
૧૩ શ્રીચંદ્રકુમારનો જન્મ.....	૩૬	૩૯ દૂધિત સાંઢઈ.....	૧૭૧
૧૪ સ્વમાનું સાફ્થ.....	૪૩	૪૦ ચક્ષુ કન્યા.....	૧૭૩
૧૫ કુમાર વિયોગ.....	૪૫	૪૧ સુસોચના સુસોચના થઈ.....	૧૮૧
૧૬ પ્રતાપસિંહનો બીજોવિજય.....	૪૮	૪૨ કાપડી ગુમ થયો.....	૧૮૩
૧૭ શ્રીચંદ્રની બાસ્થાવસ્થા.....	૫૦	૪૩ ચંદ્ર લેખા.....	૧૮૬
૧૮ ઉદ્યાનમાં ચમત્કાર.....	૫૩	૪૪ યોગિની.....	૧૯૧
૧૯ નિદાન અથવા નીચાણું.....	૫૮	૪૫ યજ્ઞ મંદિર.....	૧૯૫
૨૦ વિદ્યાગૃહમાં નિવાસ.....	૬૨	૪૬ વેષ પરાવર્ત.....	૨૦૩
૨૧ શ્રીચંદ્રકુમારને ધનામ.....	૬૭	૪૭ મદનપાળની વિડંબના.....	૨૧૭
૨૨ અશ્વ પરીક્ષા.....	૬૯	૪૮ શ્રીચંદ્ર ગુફામાં.....	૨૧૯
૨૩ અધેકારિણી મૃલિકા.....	૭૩	૪૯ ધર્મ દેશના.....	૨૨૭
૨૪ નિલકમજરી.....	૭૭	૫૦ ત્રિપુરાનંદ યોગી.....	૨૩૦
૨૫ સ્વયંવરની તૈયારી.....	૮૦	૫૧ દેવદ્રવ્ય અને શકાવતારતીર્થ.....	૨૫૩
૨૬ રાધાવેષ.....	૮૩	૫૨ મદના હરણ.....	૨૬૬

પ્રકરણ	પૃષ્ઠ
૧૩ મિત્રનો મેળાપ.....	૨૭૦
૧૪ વસંત મિત્રો.....	૨૭૫
૧૫ માતૃ મેળાપ.....	૨૮૦
૧૬ ચંદ્રપુરનગર.....	૨૯૩
૧૭ પિતાનું છાત્રાલય.....	૨૯૮
૧૮ યોગ વિધાનો કપદેશ.....	૩૦૪
૧૯ નિમિત્તિયાતું લીઝું પરાવત.....	૩૧૪
૨૦ શ્રીદિની મેળાપ.....	૩૨૦
૨૧ સરસ્વતી.....	૩૩૨
૨૨ કાલ લક્ષ્મી.....	૩૪૦
૨૩ માતા અને પુત્ર.....	૩૫૪

પ્રકરણ	પૃષ્ઠ
૨૪ વધામણી.....	૩૬૧
૨૫ મુદ્દત્તમાગમ.....	૩૭૦
૨૬ ગુણચંદ્રને લલિત રમરસ.....	૩૭૬
૨૭ શ્રી મર્મદોષ મુનિ.....	૩૮૦
૨૮ રાત્રિભરિણ.....	૩૯૧
૨૯ સુવૃત્તાચાર્ય.....	૩૯૪
૩૦ જયલાલ મહામય.....	૪૦૦
૩૧ શ્રીચંદ્રનું શયનરાત્ર્ય.....	૪૧૬
૩૨ શ્રીચંદ્રકેવળી.....	૪૨૬
૩૩ ઉપસંહાર.....	૪૨૮

જાહેર ખબર.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !!

તૈયાર છે !!!

શ્રાવિકાના સત્ય અલંકારો.

સદગુરુદયો! આ હેડીંગ તમોને આશ્ચર્યકારી કંઈ પણ થઈ શકશે નહીં. કારણકે, આનો ભાવાર્થ તમો જુદોજ સમજી શકશો. સત્ય આબૂપણ, બેટલે સર્વથા હિતકારી અને નિર્ભયકારી કહેવાય છે. તે શાથી મળે? તેને માટે અમારા તરફથી “શ્રાવિકાબૂપણ” નામે પુસ્તક બહાર પડેલ છે. જેને માટે કેટલાક સારા વિદ્વાનોના સંતોષકારક અભિપ્રાય મળેલ છે. આજકાલના આવકસંસારને સુધારવાને આ પુસ્તક અદ્વિતીય છે.

આ મંથના જુદા જુદા અલંકારો ગોઠવેલા છે. તેમાં વિવિધ પાત્રો ગોઠવી આજના જમાનાને તથા પ્રાચીન કાળને અનુસરીને સારા વિદ્વાનના હાથથી લખાએલ છે.

આ પુસ્તકના બે અલંકારો અમોએ અમારી વ્યવસ્થાની સમક્ષ મુકેલા છે. અને તૃતીયાલંકાર થોડા વખતમાં બહાર પાડવા ભાગ્યશાળી થઈશું.

દરેક આવકો પોતાની યથાશક્તિ મૌવર્ણિકના અલંકારો પોતાની ગૃહી ત્તીના માટે ખરીદ કરે છે. પણ તેમણે બાલુવું જોઈએ કે. ન્યાંમુખી આવા અલંકારો તેઓને આપવામાં આવતા નથી, ન્યાંમુખી સુવર્ણના જુવણો શોભી શક્તા નથી માટે દરેક વીરપુત્ર, આ અલંકારો ખરીદ કરી તેમાંથી સારા ગ્રહણ કરી ભાગ્યશાળી થશે. એવી આશા છે.

જોકે, આ ગ્રંથ મોટો છે. પણ તેને જુદા ભાગે વેચવાથી તેની કીંમત પણ થોડી રાખેલ છે. માટે આ અમૂલ્ય અલંકાર ખરીદવા લલામણ છે.

પ્રથમાલંકાર દ્વિતીયાવૃત્તિ રૂા. ૦-૧૨-૦

દ્વિતીયાલંકાર રૂા. ૧-૦-૦

વાંચીને વિનોદ પામો.

તત્વને બલુવાની દરેકને સ્વાભાવિક દષ્ટિ હોય છે, પણ તેની ચોંટા પડે
વી તે ક્ષણે આપીને છે.

આજકાલ તત્વેચ્છુ પુરૂષો વધારે જોવામાં આવે છે, પણ તેમને તેવા પ્રકાર
નાં સાધનો દેહે આપે મળવાથી તેઓ આગળ વધી શકતા નથી આવા હેતુથી જ
નસમાજના કિલાર્થે અમારા તરફથી “તત્વાભિમા પ્રવાસ” જોવામનું પ્રયત્ન
દાર પડ્યું છે. જેની આંદર વિદ્યાન કવિ બનારસીદાસના પરો તથા તેનું અર્થ
સ્પષ્ટપદ્ય બતાવવામાં આવ્યું છે. પ્રસંગે બાધક પ્રકારે વિગતેથી પણ આ પ્રય
લેટલ છે, બાધા પ્રધર અને સરસ છે વાચકવૃંદને પ્રિય થાય અને તેઓ વાંચી વિ
દ પામે તેટલા માટે આ કથ ચાલીયા દરમિયાન છતાં પણ તેની કિમ્મત જુજ ર
વામાં આવી છે.

આ પુસ્તક તત્વેચ્છુને વધારે પ્રિય થઈ પડે તેમ છે, માટે જેમને મ
નું હોય, તેઓએ નીચેના શીરનામે પત્ર લખી લખાવવું.

પાકું પુકું ૧-૨-૮

કાચું પુકું ૦-૧

પ્રાચીન જૈન મહાસતીઓના ચમત્કારી ચરિત્રથી મુશાલિ

“જૈન સતી મંડળ ભાગ ૧. લે

આ ગ્રંથ ધાર્મિકજોને સંચરિતપર પાવવામાં સહાયનૂત થઈ
ધુનિક અને પ્રાચીન, આર્ય જુમિની સ્થિતિનો ચિત્ર દર્શાવનાર અને વાચ
ઉત્તરિત કરનાર છે, આજકાલની ધાર્મિકજો પ્રાચીન મહાસતીઓના
ચરણ વાંચી, પાતે પણ તેવાં જાને, જોવા હેતુથી માનવજીવન મુધારક મા
નીતેઓએ સહાયતા કરી. આ ગ્રંથગ્રીયા દરમિયાન છતાં અમારી આ
ખરીદ કરવામાં આવ્યું ન આવે, તેટલા માટે તેની સાધારણી મન રાખ

પાકું પુકું ૩. ૧-૮-૭

કાચું પુકું ૩. ૧-૭

“શ્રાવિકાં સુખોદાં દર્પણ.”

અવકારાપયોગી

આ પુસ્તક દરેક જાને વાંચવા લાયક છે. જીએ કેવી રીતે ધરબવહારે
ચલાવવો તથા તેમાં નહતી અડચણો શાથી દૂર થાય? એ મુખ્ય બાબત જાને
પ્રથમ જાણવાની છે, પાતાનાં ગાળંબચાંઆને શી રીતે ઉછેરવાં તથા તેમની મગજ
શક્તિ અને શારીરિકશક્તિ શી રીતે વધે? તેઓને કયે અવસરે કંઈ વસ્તુ પથ્ય છે?
હંનાદિ અનેક ઉપાયો બતાવવામાં આવ્યા છે. સગર્ભાં જીએ કેવી રીતે વર્તવું? તથા
મર્મની કેવી રીતે સંભાળ રાખવી? આ બાબત સચિત્રવર્ણવિષ્ટી છે બાળકનું શરીર
કેમ તંદુરસ્ત કંઈ? અથવા તે કેમ બગડે તેના માટે શા ઉપાયો લેવા? વિગેરે
વેદનું પચાન આપેલું છે. આ પુસ્તક યાદી ક્રીમને વધારે લાભકારક અવશ્ય થાયતેવું છે.

પાકું પુંડું-૩૧૦૧૨૦

કાચું પુંડું-૩૧૦૦૮૦

મળવાનું કેકાણું

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ

પાટીનાગુ.

આનંદ મંદિર.

પ્રકરણ ૧ છું.

અભરપો મુસાફર.

આનંદ કાળ વીની ગયો હતો, ચમનમણિ તરણિએ પોતાનો તિલ્લ રથ પશિમ દિશા તરફ ફરવો હતો, અર્ધ રથનમાં મઠવતો આગની હતી, રાજ સેનો દિવસના કવેળમાંથી મુઠા થયની તેણી કસત હતી, જ્યારે મંદિરો મહા પ્રવહ નેષ પાછાની તેણી માટે ઉન્મુખ થતા

તરફ હતો, રાજીવ કાંતમાંથી નિરવ થય તરફ થયેલા અધિધારીઓ સાથેકાળના રાત્રે જાનંદ માટે હૃદયમાં ઉમંગ થાનય હત, ઉલ્લેખ કાચ બાદેર થયેલા પશિમના સમાયમ માટે થઈ બેઠ રહેલી રમણીએ અનેક સંકલ્પ વિચાર કરી હતી આ વખતે એક મુશ્કરે આવી કોઈ ચોગ્ય પુરાને પુષ્ટિ, જા ! આ નરરીનું નામ શું છે ? આવી રાજ કોણ છે ? રાજને કી પ્રભ છે ? અને તેમનું રાજ કેવું છે ? આ પ્રભ કાંતમાં તે પુરા બેસે—શાહ ! આ નરરીનું નામ મુશ્કરેથી છે, કોણએક મુશ્કરેથી એક નમથી પણ કોણખાવે છે, આ નર ભાગમાંકમાં પ્રખ્યાત છે, વિદ્યાન કવિએ આ નરરીની આગળ દંડની અમરસાવલી-ને પણ દર્શાવી ગયે છે, તેની મુર કોણ એકને દૂર દેશના પુરો આપે છે, આ નરરીમાં પ્રત્યક્ષસિદ્ધ નામે રાજ છે, તે મહા પ્રત્યક્ષ રાજ થયેપાસમાં અમેશર છે, થાપને સેનામાં પડે છે, બીજાના મુલ્ય કહેવામાં બાદેર છે, અન્નના દેવ કહેવામાં મુકે છે, અને રાજના દેવ બેસમાં દબાર નેમથાય છે, એ નરથી રાજ દમેટા કન કોય અને મુશ્કરમાં કાને આપે છે, કોણસિદ્ધની મર્જનાથી જેમ મર્જેકની પદા નાથી ભવ, તેમ રાજ પ્રત્યક્ષનું નામ કાંતમાં કુળમાં નાથી ભવ છે, એ તેજસ્વી મહાદેવની રાજ કમુદિ મેરી છે, તેના રાજમાં રથ લાખ કહેર છે, રથ લાખ તેજસ્વી તેની અવકાશમાં દેવર કો છે, કોઈ અને રથની કાંતમાં રથ દબારની છે, તેના રાજમાં એક કોણ પેસ છે, કાંતને અને તેના અંતે રહી મહાદેવ પ્રવહ પ્રવે પડું થાપાર છે જા ! વધારે થ કહેવું ! એ મહાદેવના

પ્રતાપ આગળ લાગી પામી અને સર્વદા મગન મંડળમાં ભળ્યા કરે છે, અને ઉદ્ધારન પામ્યા કરે છે.

એ મદાનુભાવ પ્રતાપસિંહ રાજના અંતઃપુરમાં પાંચસો રાખીઓ છે. તે સર્વમાં અતિ પ્રિય જયશ્રી નામે તેને પટરાખી છે. તેના ઉદરથી કાંતિથી પ્રકાશમાન ચાર પુત્રો થયેલા છે. જેઓના જય, વિજય, અપરાજિત અને જયંત એવાં નામ છે. બદ ! આ પ્રમાણે આ નગરનો મહારાજ પ્રતાપસિંહ સંપૂર્ણ આગથી પરિપૂર્ણ છે, એના આથી રાજ્યમાં પ્રજા સુખી છે. સર્વ પોતપોતાના ધર્મમાં પ્રવર્તે છે. ચોર, દુષ્ટ, કપટી, અને દુરાચારી લોકો આ નગરમાં પેથી રહ્યા નથી. પ્રતાપનું પ્રતાપી નામ સાંભળનાર તેઓ કંપી આવે છે. આ સર્વ હકીકત સાંભળી તે પુરુષ પુત્રી થયે. તેણે આ દર્શન કરેલા માટે તે પુરુષનો ઉપકાર માન્યો, અને બને પૂર્ણ સતોષ સાથે એક બીજાથી જુદા પડ્યા.

આ દર્શન પુછનાર પુરુષ વરદત્ત નામે એક મુસાફર વ્યાપારી છે. તે વ્યાપાર માટે વિવિધ દેશમાં ફર્યા કરતેર દત્તે. ચિરંજીવી કૈાનુક બેસાને તેને શોખ દત્તે. તે વરદત્ત વ્યાપારી, રાજ પ્રતાપસિંહના ગુણ અને તેના રાજ્યની ભદ્રેશક્તિની સાંભળી, પ્રતાપસિંહને મળવા ઉત્સુક થયે. આવા ગુણી રાજના સમ્માનમથી પોતે ફનાઈ થશે, એમ માનવા લાગ્યે. તત્કાળ તેણે મુસાફરી નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો. નગરીની સુંદર શેરીઓ, ધનાઢ્ય લોકોની હાવેલીઓ, અને વિમાન જેવા જિન ચેત્યોને જોતો જોતે વરદત્ત રાજદ્વારનો માર્ગ પુછતો ચાલ્યો. રસ્તામાં અનેક કૈાનુક જોવાથી હરપ વિષે આનંદ પામતો વરદત્ત રાજ્યદ્વાર આગળ આવ્યો. પ્રતિદ્વારને મોકલી, તેણે મહારાજને ખજર આપ્યા. કૈાનુકપ્રિય એવા પ્રતાપસિંહે તરતજ પાસે લાવવાની આજ્ઞા આપી. પ્રતિદ્વાર સન્માન સાથે વરદત્તને નું પાતિની સજામાં લાગ્યો. વરદત્ત વિનયથી પ્રજ્ઞામ કરી. આગળ બેઠો. તેના પ્રજ્ઞામનો સ્વીકાર કરી, પ્રતાપસિંહ બોલ્યો—શેકલ ! ક્યાં રહો છો ? અહીં આવવાનું શું પ્રયોજન છે ? તમારા અંગ લક્ષણ ઉપરથી તમે કુસીન પુરુષ કેખાઓ છો. વરદત્તે પુનઃ પ્રજ્ઞામ કરી કહ્યું, મહારાજ ! હું વ્યાપારને પ્રસંગે વિવિધ દેશમાં ફર્યા છું. આપની કૃપાથી મેં પણ દેશ જોયા છે. દરેક સ્થળે એક મુસાફર વ્યાપારી તરીકે હું પ્રખ્યાત છું. વિવિધ દેશનાં કૈાનુક જોયાનો અને બહુ શોખ છે. માફ નામ વરદત્ત છે. મરીપાસે માન દિષ્ટ કરી, ફરીથી પુછ્યું—વરદત્ત શેક ! કહો, તમે આ નગરી જોઈશો. આ નગરીથી ચરીઆની કેશ નગરી તમારા જોવામાં આવી છે ? બધવા કાંઈ આશ્ચર્ય અરસોકયું હોય તો જણાવે. વરદત્ત બોલ્યો—મહારાજ ! આપની સુંદર નગરી જોઈને મને અપાર આનંદ થયો છે, તથાપિ હીપસિઆ નામે એક નગરી આથી પણ સુંદર છે, એ નગરી-શીખ હું જાણી જાણું છું. આ જુનમાં એ નગરી જોવા લાગ્યો છે. એ નગરીની આગળ દરની અમરાતની પણ કાંઈ બીજાતમાં નથી, તેની સુંદર રચના અદ્ભુત છે, ધરોની વાંધળી, મનોહર કિશ્તા, અને દિવાર રમણ અતિ આશુન છે, દરેક જુવન વારસુ રાજીના નિયમથીજ વાળ્યાં છે, તેની બાજર, ચોક અને શેરીઓની રચના મનોહર છે,

નયરી વેગને ભય છે. તેઓએ કુચ કરી જઈ પોતાની ધ્વજધ્વજી નાખેલી છે. તમારે નયારી કળા સંભાળ અને તેમને મળવું હોય તો, પેટા તંબુ વાંસે રહેતા પ્રતિદારને જાણવું. એટલે તે તમને ત્યાં લઈ જશે. પેટરેગીર નિર્ભય જાણવું કે, અમારા મદારાળ કળા કોણેય ઉપર સહા પુણી છે. તેમાં વજી આ તેમની મુસાફરી વધારે આનંદાળ છે. અમારે મદારાળ પોતાની રાજધાનીમાંથી નીકળ્યા. તે વખતે તેમને શુભ શુકનોએ વળાવી લીધા હતા. વાળિજોના નાદ સાથે અતુરમ સેનાથી પરિતપ થઈ નીકળતાં મદારાળએ અમળિત દાન આપ્યાં હતાં. પ્રભાત આગેવાન ગૃહસ્થોએ તેમને પ્રયાજનાં મંચન વિલક કર્યાં હતાં, જગ ભરેલા પુંભવાળી સાંભળવાનીએ પ્રથમ સાખી મળી હતી, વાળમવાળી માથે આમળ આવી શુભ ધ્યેન કરું હતું. તે વખતે નિર્મૂલ અગ્નિ, કપેત્ર, મંચવણ, એળિજો આઠ વગર અને મગપતા અથ સામા મળ્યા હતા. તે કાળે પાન નળકુળ વાગે હતો, વિશાળો નિર્ભય થઈ હતી, સર્વ મલ્લ અનુકુળ હતા, શુભ નજાર અને શુભ યોગ પ્રાપ્ત થયા હતા, અવેદ્યને પ્રવેશ વિનયુક્ત ન હતો, મધુ, મરિચ, મનિષા અને મંચવિષ પગથોડું રસન થવું હતું. કાક પછી અને તેતર પછી વામ તરફ ચાલ્યાં હતાં, જમણી તરફ ધીરજ બોધ્યા હતા, હરખ, શિયાળ નિગેરેએ પાન શુભ દુષ્કળ કરી હતી, જાળીએ ફળ, તથા પુષ્પની માળા મદારાળને અર્પણ કરી હતી, મંચન કપેત્ર પુરેહિતે રિષિ, ધ્રો અને પુંકુમ આમળ થયાં હતાં, ઉત્તમ શુભ કુકુની પછીએ મદારાળને પ્રાણિજાઓ કરી હતી. આજ શુભ શુકનથી અમારા મદારાળને અતિ પ્રમતતાથી પ્રયાજ કરવું છે, અને તેથી તેઓની આ મુસાફરી અતિ આનંદન છે આ પ્રકારે તમારે મેળાવ સફળ થશે, અને તમારી કળાઓની તેઓ સાચી જાણ કરશે.

પેટરેગીનાં આઠ વચન સાંભળી, તે આરે મુસાફર પુણી થયા, અને તેની રાજ જન અમળ જાણ પ્રતિદારને મળ્યા, અને મદારાળને પોતાના આગમન વિશે કહેવાયું. પ્રતિદારના કહેવાથી રાજાએ આજ્ઞા કરી કે, તમેને સત્તર તંબુલ પ્રવેશ કરાવે. તરફ વિશાળ પ્રવેશ પ્રતિદાર તેમને પદ મદારાળ મળ્યા મદારાળને વિનયથી પ્રજાપ કરી, અને અર્ચના આવી, તેઓ સન્મુખ જણા રજા. તેમને પ્રજાપ સ્વીકારી પ્રવેશવેલે કે રહે—તને કેવું છે ? તમારા તથા શુ છે ? તને મી મી કળા જાણે છે ? તમારો મુક કોણ છે ? અને જાણે કામદારે જાણ્યા છે ? તેઓ અજાણિ જોડી બોધ્યા—મદારાળ ! અને પુનઃકુલ આર મુસાફરો હીને. અતુર, કુરુજ, સોમ, અને શુભવેર એક અમળ નવ છે. તેઓમાંથી એક પુરુષ બોધ્યા—કુ પાસેની કાળા જાણું છું. જીભને કહું. કું જીભને આવી જાત જાણી લાકુ છું. શીને બોધ્યા—કુ પુરુષ તથા એક જાણું જાણું છું. એકને કહું. કું રવમમની કળામાં પ્રાણી છું. અમ મુક મેળવેલ જાણું છે. અથ મદારાળની મુનુજની કાળે સંભળી અને જાણે આજે જાણે. અમારે જાણી નેલ કાળેની જાણ અને રજીને હીને. અથ મુકી છે. તેથી કુંને કુંને કુંને કુંને કુંને છે.

પ્રતાપરાજા પોતાના પ્રતાપથી ઇચ્છિત મનોરથ પૂર્ણ કરવાને આજ્ઞાશાળી થયો છે, તે ઉદ્ધાનમાં પકાવ કરતાંજ, એક પક્ષીએ મધુર સ્વર કરી તેના રનેહીનો સમાગમ સંચયો. દત્તો, તેથી પ્રતાપસિંહ વિશેષ ઉત્સાહ પામી ત્યાં રહેયો છે. તેની મનોવૃત્તિમાં નિશ્ચય થયો કે, આ દીપસિંખા નગરીમાંથી કોઈ રનેહીનો સમાગમ થયો જોઈએ. મહા પ્રતાપી પ્રતાપસિંહ તે શુભ શુકનના રૂઝની રાહ જોતો, અને દૂરથી દીપસિંખા નગરીનો મનોહર દેખાવ નિરખતો ઉદ્ધાનમાં રહેલો છે.

આ તરફ રાજા દીપચંદ્ર મહોત્સવની પરિવહા વિચાર્જન કરી, પોતાના પરમ રનેહી પ્રતાપસિંહને મળવા તૈયાર થયો, પોતાની ખાસ સેના તૈયાર કરી વાજિત્રેણા નાદ સાથે દીપચંદ્ર, પ્રતાપની સામે ઉદ્ધાનમાં આવ્યો. દૂરથી તેને આવતો જોઈ પ્રતાપને પરમ હર્ષ થયો, અને પોતાના આગમનને કૃત્યર્થ માનવક લાગ્યો. પ્રતાપસિંહ તંબુની બાહેર નીકળી ત્યાં જાયો જવા તૈયાર થયો, ત્યાં તે ક્ષત્રકુળદીપક દીપચંદ્ર રાજા ઉતાવળે આથી આવી પહોંચ્યો, અને તે પૂર્ણ રનેહી પ્રતાપના ચરણમાં નખી પડ્યો. પ્રતાપે બેઠો કરી, તેને ઉમંગથી આલિંગન કર્યું. સર્વ સમાજ તે જાને ભગ્નિક ભૂષિઓની ભેડ જોઈ ખુશી થયો, પરસ્પર કુસંગતા પુછવા પછી દીપચંદ્ર વિનવથી બોલ્યો—રાજેન્દ્ર ! આપના આગમનથી હું કૃતાર્થ થયો છું. હવે ચરણકમળના રજથી મારી નગરીને પ્રવિત્ર કરો, આપ ક્ષત્રિય કુળદીપક મહારાજના પધારવાથી દીપસિંખા નગરી પોતાના નામને આજે સાર્થક કરશે, મારે કૃપા કરી આપ નગરીમાં પધારો. દીપચંદ્ર રાજાનાં આવા વિનવ બરેકાં વચનથી પ્રતાપસિંહની નગરી જોવાની ઉત્કંઠા વિશેષ થઈ, અને આવા સન્માન સાથે નગર પ્રવેશ થવામાં પ્રથમ થયેલાં શુભ શુકનને તે સદ્ગુ માનવ લાગ્યો.

શબ્દવાર પછી કુસરથળીના મહારાજને લઈ દીપચંદ્ર રાજા ચડી રવારીએ નગરીમાં આવ્યો. નગરીના રાજમાર્ગમાં તે પુરની અસાધિક શોભા જોવામાં આવી. એ મુદર નગરીના કિશાની શોભા અસાધિક હતી. મુદરથોનાં મંદિરોની ઊંચીએ ગગન સાથે વાતો કરતી હતી, નગરીના દરવાજા તોરણમાગાથી અસૂત હતા, મુદર શેરીઓની રચના જાણે વિશ્વકર્માની કૃતિ હોય તેવી લાગતી હતી, ઉંચી ચંદ્રશાળાઓ નીચે નકશીદાર ઝંખા આવી રજા હતા, હેમવર્ણી રંગની હવેલીઓમાં ગોખ અને મલીયાની રચના આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરતી હતી, મનુષ્યોમાંથી જોતી જોર અંગવાળી મારીઓનાં મુખથી આકાશ સેંકડે ચંદ્રની શોભા ધરતું હતું, ચોટામાં મળેલ લોકોની દડ નગરીના જનસમૂહની સમૃદ્ધિ સૂચવતી હતી. દારણધ આવેલી ખજા પતાકાની પંક્તિઓ નિગિત શોભા જણાવતી હતી, અહિં ચંદ્રાકર અને ચતુરસ્ર શેરીઓનો દેખાવ પ્રેક્ષકની દષ્ટિમાં સુખા સિંચન કરતો હતો, કુસરોમાં ગોડવેલી મહા મૂલ્યવાળી વસ્તુઓ પ્રત્યેક દશને લલચાવી આકર્ષતી હતી, કામ કામ નવરસિત વેસને ધારણ કરી રમણીઓ ફરતી હતી, ઉત્તમ અડકારથી અલંકૃત થયેલી મુદરથળી બજારગાઓ મહારાજની રવારી નીરખવાને પેાતપોતાના મર્યાદાવાળા સ્થાનમાં ઉમંગથી ઉભી હતી, કમકમી કમનીય એવી મુખ્ય કન્યાઓ મહારાજને કુખમાં લઈ વધાવતી હતી, શેડેરીઓની સોભાજવતી મુદરીઓ.

દેવોડા રોય ન કહેવાય ? બહા ! રોય સુંદર દેખાતો છે ? આ મુખ્યાને મુખચંદ્ર રોય
અગો છે ? તેના લાસાડ ઉપર કેવું તેજ પ્રગટી છે ? તેની નાસિકા, હોઠ, અડી, અને
કાંઠાની રીત્તા અનુપમ છે. આ સુંદર ભાગ્ય કયા પ્રુવવાનું પુરવને માટે નિર્મલ્ય થઈ
કાઠે ? આ પ્રદાભાગ્ય કયા ભાગ્યવાનું પુરવને અર્પણ કરતો ? જો આ સુંદરી સંભાવન
થાય તે, દીર્ઘતાના નવરીની મુસારી સૂચ્ય થાય. રાજ્ય દીપચંદ્રની જો તે કન્યા હોય,
તો મારી આસાવજી વખતે સદગ થાય ખરી, અથવા રાજ્ય દીપચંદ્રને ઘેર જાનિયો
થઈ, આ કન્યાસ્તનની માવળી કરી તે ચેત્ત્ર નથી.

આ પ્રમણે ચિંતન કરતો પ્રતાપસિંહ સવર્મા યોગીની જેમ તે કન્યામાં લીન
થઈ ગયો. પ્રતાપને મનરૂપ અમરો તે કન્યાસ્તનના મુખ કમળમાં આસાત થઈ ગયો.
સખી વાડ સવર્મા જેમ યોગી રિષર રહે, તેમ રિષર અને શુન્ધ રહેતા પ્રતાપને જોઈ,
તેના રથમાં પાળાડે બેઠેલો રાજ્ય દીપચંદ્રને એક સેવક બેઠેલો—મદારાજ ! હું કહું તે
સલા કરતો. આપની મનોરતિ વિહારી થયેલી દેખાતો છે. જો વસ્તુ જોઈ તમને મોહ થ-
યેલો છે, તે વસ્તુ તમનેજ પ્રાપ્ત થશે. તમારા મનોરથ સુવત્તા ઉદવધી સૂચ્ય થશે.

આ પ્રમણે સેવકના વચન સાંભળી પ્રતાપસિંહ આમરું સદિન પુરી થયો.
તેણે સેવકને કહ્યું, રાજકિંકર ! તને સાચાથી ધરે છે. મારી મનોરતિ તેં વધારું રીતે
જાણી લીધી છે. બહા ! કહે, આ રોયો મેદેલ છે, અને મનોહર કન્યા રોયી છે !
તેણે બેઠેલો—મદારાજ ! આ તમારો પરમ બ્રહ્મ રાજ્ય દીપચંદ્રની રાણી દીપચંદ્રીને
મેંદ છે. રાણી દીપચંદ્રીની કુશિકી કમલિનીમાં કાંઠાની લગાન એ સૂર્યવતી નામે
તેની પુત્રી છે. એ રાજકુમારી પવિત્ર સુખની આજી છે. વજ્ર ભુવનમાં સારથી છે, અને
કમલોત્પન્ન અધર છે. વિષાતાને બંધ થયેલે પોતાની રચનાનું સીદિયું જોતા માટે પનારી
દેવ તેણી તે ધરોહર છે. એ ભાગ્ય આપને માટેજ નેવાર થઈ છે. તેજોના પૂજ્ય
વિષ્ણુને એણે કહ્યું છે કે, આપણી રાજકુમારીમાં ગોજમાન થઈ જાયેલા મદારાજ
પ્રતાપસિંહને આ ભાગ્યવાની કન્યાનીજ ભેટ કરાવી.

આ કાંઠાગતિ પ્રતાપસિંહને જાતિ આનંદ ઉત્પન્ન થઈ આજ્યો, તેના સગીર
હૃદય દેવેદુરવન પ્રગટ થઈ, આનંદનાં અનુભવી નવનકમળ અસાધ થયા. તેણે સેવકને
કહ્યું બહા ! આ બધી વસ્તુ ઘી રીતે છે ? તે કહે, સેવક બેઠેલો—મદારાજ ! આપણી
આ રાજકુમારીને દેવદ વચમાં પ્રવેશ થયે છે, વારણે ભાગ્ય રાજ્યને વિશ્વ પ્રગટ
થઈ છે. આવી મુદર કન્યાને ચેત્ત્ર પતિ રોયજી માટે મદારાજ્યને અનેક ઉપાય કરતા
મદારાજ, તથાવ કેટલેક મદારાજ મદારાજે નરોડે. મદારાજ્યના હાવમાં એ ચિંતાની
—મદારાજ્યના વધારાની હતી. તેમજ આજ મદારાજ્યની વધારાની જા. જે વધારા-
નવ મુખથી કાંઠાગતિ આવી. ઇશ્વરશિષ્યના મદારાજને પ્રગટે આપણું આગમન
કાળજી, તેમજ આપણે જાણ કરીએ તેમ પ્રગટે મદારાજી કાંઠે મદારાજ્યને અજાણું
કે. અજાણ્ય મદારાજ્ય. મદારાજીને મદારાજ્ય આગમન થયે વિશેષ હાંસલ થઈ
થઈ છે. રાજકુમાર કાંઠાગતિ એ વિષ્ણુ મદારાજી હતી, તે ચિંતાને

તે વિદેશી વિદ્વાનનાં આતાં વચન સાંભળી પ્રતાપસિંહ દારૂ કરી બોલ્યો—
પણનરે ! આ તમારાં રાજકુમારીનાં સામુદિક લક્ષણ કેનાં છે ? તે વર્ણન રીતે જાણવો.
પ્રતાપસિંહનાં આ વચન સાંભળી, તે મનુર વિદ્વાન બોલ્યો—મહારાજ ! એ રાજકુમા-
રીનાં સર્વ લક્ષણ મેં તેમના પિતાના દરબારમાં જોયેલાં છે. હવે તેમની દુગમ્ભિતિ સંભ-
જાવવા માટેજ હું આવી આવ્યો છું. એ રાજકુમારીને આપ મહારાજ પટરાણીની
પદવી આપવો, એ લક્ષણોથી અને સાચથી સર્વ રીતે યોગ્ય છે. તેમનાં હસ્તની અને
લલટની રેખાઓનાં લક્ષણોથી હું કહી શકું છું કે, એ મહા દેવીનાં કુણિ રત્નમાંથી એ
ગુણવાન્ પુત્ર પ્રગટ થશે. જેમ શેદજીવિની ભૂમિ રત્નને જન્મ આપે, તેમ તે એ કુળ-
દીપક પુરોને જન્મ આપશે, તેમના વચનવાન એ પુત્રોથી પિતા, મનુર, પિતામહ અને
દિગંજ માતામહ ખજ પૃથ્વીમાં પ્રખ્યાન થશે. આ મનેજ મહારેવી તમારા અંતઃપુરને
દીપાવશે, તેમના ધાર્મિક અને પવિત્ર પુત્રથી જનનમાં ધર્મ કીર્તિનો પ્રસાર થશે, એ મહા
દેવીના પ્રભાવથી તમારો પ્રભાવિક પ્રતાપ પૃથ્વી ઉપર ઔખ રુના સૂર્યની જેમ તપશે,
અને પ્રવેશ રથને તમારી વિજય પતાકા ફરકશે. વળી સૂર્યવંશના સર્વ જેવા તેમની
પુત્રી આ હરનંદ્રેય સર્વ પ્રકારીત રહેશે, અને હરિશ્ચમાં હારતની જન પ્રગ્ન પેતાના
પવિત્ર ધર્મની સાથે તેના નિર્ભય ગુણનું વરીયાવ કર્યા કરશે.

તે વિદ્વાનનાં આતાં વચન સાંભળી પ્રતાપસિંહના મુખ ઉપર હાંની પ્રભા પ્રસરી
રી, અને તત્કાળ તે મનુર અને મંજીર સ્વરે બોલી ઉઠ્યો—ભલ ! તમારાં વચન વર્ણન
જાણે. આજથી હું આ સૂર્યવંશને પટરાણીની મહાન પદવી આપુ છું કુસરવળીની રાજ-
દંડીમાં એ મહારેવી હવે પટરાણી બધ પૂજાશે, અને આ અંતઃપુરનો ઉત્તમ અસંગાર
સહ સર્વ સજ્જ માનથી વિરાજમાન થશે. આ પ્રમાણે કહી, મહારાજને તે સામુદિક
વેળેને એક અનુસ્થ દાર અર્પણ કર્યો, અને પ્રજાને કરી તેના પ્રસન્ન મુખ કમળની આ-
શિષે મહાન કરી, હાજુવાર પડી તે વિદ્વાન આનંદ પામશે રત્ન લઈ આમતો ગયો, અને
મહારાજ પ્રગટે સૂર્યવંશને પટરાણીનું સન્માન આપી, પ્રેમપૂર્વક આશિર્વાદન કર્યું. દીપ-
દિગંજ મહારાજની રાજપુત્રીને કુસરવળીના મહારાજનાં પટરાણીની પદવી માપ કરી.

પ્રકરણ ૬ કું.

પદ્મીપતિનો પરાણન.

પદ્મી નગરીનો મહારાજ સભા મંડપમાં બેઠો છે. મંચીએ ત્યાં
આમતે આવી હાજર થયા છે. એક તરફ વારાનના નાલ ગીન કરે
છે. રાજા દીપચંદના સિંહાસનની ઉપર બેઠે મહારાજે બેઠો છે.
સામ્રાજ્ય અને જમાનાનો જાંબે પ્રતિદિન પ્રીતિમાં વધતો જાય છે.
મહારાજ મહારાજે પેનારી રાજાનીમાં જાય વારંવાર મંચના
દીપચંદ અને આમતે તે પ્રાંચનાનો જાય કરે છે. દિવસ ઉપર
ઉપર થાય, આજના જાય છે. હવે મહારાજેની પ્રાંચના કરાવવાની
મથને લઈ રાજા દીપચંદને પોતાનો કદ આમતે વિધિ કરશે પામે
વિદાયવિધિને સમય પડે આવશે જાય છે. સુવંતીને વિદાય તેની
સદન કરાવશે સમય આવશે જાય છે. સુવંતી પેનારી રાજાની
છે, પણ વિદાય અને આજના વિદાયથી તેણીને હવે કંઈપણ થાય છે.

હવે દારૂને આવી નમન કરી દીપચંદ રાજાને બહાનું કે, મહારાજ !
મથના આવશે છે, અને તે સવર મથના કહે છે. દીપચંદે આજ
દારૂને તે પુષ્ટને લઈ સભામાં આવશે. દારૂની મહારાજને પ્રભુષ કરી
તેણે રાજાસભાને લેશે તારૂ દારૂ કરી, તે ઉપરથી રાજા દીપચંદે તેનું
આને તારાજ સભા વિચાર્યું કરી. થોડા મંચીએ અને ખાસ સા-
ની રીતી, પેને બેઠો રહેલ તે દુન બેઠે—મહારાજ ! કું સિંહપુરથી
જાણીત મંચીની રાજા દીપચંદે રાજાને અને મેઘાને છે. તેમણે
રાજા સિંહપુરનારથી પુષ્ટમાં વાસતિમાં અને એક સવર આવશે છે,
નમે એક પાણીને રહે છે, તેને આજર અને દુષ્ટ છે, તે આજરી
રહે છે. હવેનાં મેનું નાનું કે, આજરા મેઘાનેથી મેઘાનેથી દારૂની
રહેશે નથી થાય, આજરા રહેશે તેમની પુષ્ટ પાણી અને હવે તે-
નારી સભા આવશે તેને હવે આજરા આવશે, મેઘાને તેમે
અને હવે પાણીને કદ હવે અને નવર દારૂને મેઘાને આવશે.

મારા સ્વામી પદ્મીપતિના કહેવાથી અને આ ચોરી કરેલી છે. તે સાંભળતાંજ મને કોષ ચડ્યો, અને તેમની પાસેથી હાર લઇ તેઓને શુભાંજી ચમનવાળી સિદ્ધા કરવામાં આવી, જે સિદ્ધાથી એ દુષ્ટ-ચોર પંચતને પ્રાપ્ત થયા. આ બખર કોઇ બાતબીહાર પાસેથી સાંભળી શર પદ્મીપતિને અંતિ કોષ ચડી આવ્યો. તે વનચરોનું મોટું સૈન્ય લઈ સિંહપુર ઉપર ચડી આવ્યો છે. અત્યારે મારા નગર ઉપર મોટા ઘેરા નાખી એ દુષ્ટ વનચર પડ્યો છે. દ્રવ્યના નિધાનને જેમ સર્પ વીંટાઈ વળે, તેમ તેના સેનિકે મારા નગરને વીંટાઈ વળ્યા છે. તો જો તમારાથી જને તો મોટું સૈન્ય લઈ મને સહાય કરવા આવશો, આપણે વખતે સહાય કરી, એ સંબંધીતો ખર્ચ છે.

મહારાજ ! આ પ્રમાણે શુભચર્ચા રાજ્યને મને કહેવાને મોકલ્યો છે. તે સાંભળી દીપચંદ્ર વિચારમાં પડ્યો, એક તરફ પેતાને સિંહપુરના રાજ્યને સહાય કરવા જવું જોઈએ, અને બીજાં તરફ એ પદ્મીપતિ પછો દુર્ભવ છે, તેની સામે જવું, તેં પણ અતિ વિષમ છે. આ જને વિચારણ દિવસમાં દીપચંદ્રનું સંકિત મન આશિસ્તિન થવા લાગ્યું. તે ચિંતાની બસર તેની મુખપ્રતિષ્ઠા ઉપાગ્રેષી જોઈ, પ્રતાપસિંહે પુછ્યું, રાજેંદ્ર ! કેમ વિચારમાં પડ્યા છે ? તે પદ્મીપતિ કેવો છે ? દીપચંદ્ર બોલ્યો—મહારાજ ! એ પદ્મીપતિ ખરેખરો વમદૂત છે, એ પ્રદેશમાં તેની હાક વાગે છે. વાસકિશ બેટવીના બધાં માર્ગો તેણે રોક્યા છે, ચોર લોકોની મોટી સેના તેના તાબામાં છે, તેના ભવથી સોડા માસ પામે છે, તેણે આસપાસના માર્ગ રોક્યા છે, તેથી કોઇ તે રસ્તે જઇ સંકટું નથી. થયું સોડોને બ્યાપાર ભાંગી ગયો છે, તેના તાબામાં રહેલી વનચરોની સેના સર્વ રથો ત્રાસ વર્તાવે છે. મહારાજ ! વધારે શું કહેવું ? તેની ઉપર ચડી જવામાં પરાભવ સિવાય બીજું કંઈ થવાનુંજ નહીં. અમારી નગરી પણ કુમહતી જેમ તેનાથી ભય પામે છે. આ વખતે શુભચર્ચા રાજ્યની સહાય કરવી જોઈએ, પણ એ દુષ્ટની સામે થવાને મારી દિશ્નત આસતી નથી. આ વિષે તમારી શી સલાહ છે ?

દીપચંદ્રનાં બાવાં વચન સંભળી હસ્તીની ચર્ચના સંભળી જેમકેલરીસિંહ ગાજી ઉઠે, તેમ પ્રતાપસિંહ ગાજી ઉઠ્યો. તેનામાં ક્ષત્રતેજ પ્રકાશિત થઈ ગયું. ચૌવંતાનો પ્રભાવ તેના અંગે અંગમાં વ્યાપી ગયો, દક્ષિણ હાથમાં ખડ્ગ ઉઠું કરી તે બોલ્યો—દીપચિંપા પતિ ! આલો, સત્વર તૈયારી કરો. ક્ષત્રતેજની આગળ એ પદ્મીપતિ કોણ માત્ર છે ? શીવાગથી કેલરી કેમ ભય પામશે ? ક્ષત્રીય વીરની આગળ તે વનચરના રથ ભાર છે ? આટલું કહેતાંજ તેણે પ્રવાણની બેરી વગાડી. પ્રવાણનું વાઘ સાંભળી તેની ચતુરંગ સેના સત્તજ થઈ ગઈ, તેના ચરવીર મુભટો મસ્ત થઈ માદાગવા લાગ્યા. મુદના ઉત્સાહથી સર્વનાં મન પ્રયુક્તિત થઈ ગયાં. પ્રતાપસિંહના પ્રતાપનું તેજ પ્રયેક સૈનિકમાં પ્રગટ થઈ ગયું. આવી મહાન તૈયારી જોઈ રાજ દીપચંદ્ર આશ્ચર્ય પામી ગયો. પ્રતાપની ઉત્સાહ સંકિત જોઈ તેના મનમાં નિશ્ચય થયો કે, આ મનાપી પ્રતાપ જરૂર પદ્મીપતિને પરાભવ કરશે.

શુભ મુઠ્ઠે પ્રવાણ કરી સ્થાયણને વિષમ કરતું, અને વિષમરથને સમ કરતું,

રાજ દીપચંદ્ર ખુશી થયો, અને સિંદુરનો રાજ શુભગાંગ દર્શ પામતો પ્રતાપસિંહની પાસે આવ્યો. પ્રતાપરાણી પ્રતાપસિંહને અને દીપચંદ્રને પ્રણામ કરી, તે નત્ર વચને બોલ્યો—મહારાજ ! આપે પંચારી મને વિજયદાન દીધું છે. આ વિશ્વનો મહા રિપુ પક્ષીપતિનો પરાજય કરી, આપે અનેક આશિષો સંપાદન કરી છે, અમારા બધા પ્રદેશને આપ મહારાજને નિષ્કંટક કર્યો છે. આ સિંદુર આપનું સદાને માટે આભારી છે. પછી તેણે પોતાના સંબંધી દીપચંદ્ર રાજની પજુ કેટલીએક પ્રસંસા કરી, તેના સંબંધને લઈ, પ્રતાપસિંહ જેવા એક પ્રતાપી રાજનો સંબંધ જણી શુભગાંગને વિશેષ આનંદ થયો. પક્ષીપતિની પક્ષીને ઠેકાણે પ્રતાપે પોતાની પ્રિયાના નામથી સૂર્યપુર નામે એક નગર વસાવ્યું. શુભગાંગ રાજના આમદથી સિંદુરમાં કેટલાએક દિવસ રહી, મહારાજ પ્રતાપસિંહ તથા દીપચંદ્ર રાજ પાછા દીપસિંખા નગરી તરફ જવા તૈયાર થયા. મહાન ઉપકારમાં દયાએકા શુભગાંગ રાજએ એ બંને વૃષ્ટિઓની એકનિષ્ઠાથી અને ભક્તિથી સેવા કરી હતી. પક્ષીપતિએ જે ચોરીનો માલ એકઠો કર્યો હતો, તે માણ તે તે માણ ધણીને બાંધાવી પ્રતાપે સોંપી દીધો. સ્વરથી વાસંતિકા ભટવી નિર્ભય થઈ, અને બાપારી મુસાફરોને માટે સર્વે રસ્તાઓ ખુલા થઈ ગયા. પક્ષીપતિને એક સેવક તરીકે રાખી પ્રતાપસિંહ પોતાના સહરાની સાથે પાછો દીપસિંખા નગરીમાં આવ્યો. આથી પ્રતાપસિંહની વિજયકીર્તિ વિશ્વમાં વિશેષ પ્રસાર પામી હતી.

પ્રકરણ ૭ મું.

માતાનો ઉપદેશ.

જનમણિ પ્રગટ થઈ આગ્રહને અત્યંત કરી રહ્યો છે, રાજ દીપચંદ્રના ફરજારમાં લોકોની ઠાઠ જામી છે, અનેક ભતતી તૈયારીઓ થઈ રહી છે, હાથી, ઘેઘ્ર, રથ, અને પેદાસ સજ્જ થઈ ઉભા છે, અનેક ભતનાં રાજવાહનો સજ્જ થઈ ચઢી બુલે છે, રાજ દીપચંદ્રના મુખ ઉપર ગજાની આવી ગઈ છે, તેના અંતરપુરમાં શાંતિ સાથે તૈયારી થતી જાય છે. રાણી દીપવતીના મહેલમાં ઘેંઘટ છતાં શાંતિ દેખાય છે, શાસક શાસીઓનાં મુખ ઉપર શોકની છાંય પ્રસરી રહી છે, નગરીના લોકો ઉત્સાહ વગરના થઈ ઉભા છે. ધણા વખતથી આનંદ મંજગમાં આહાલેહી દીપસિંખા નગરી આજે આનંદ મંજગની સમાપ્તિ સૂચે છે. વાંચનારને ઉત્કંઠા થઈ હશે કે, આ બધાનું શું કારણ હતું ? બીજું કંઈ અમંજગ કારણ નથી, મંજગ છતાં અમંજગનો દેખાવ આપનારું એ કારણ છે. આજે મહારાજ પ્રતાપસિંહ સૂરવતીને સાથે પૂલઈ પોતાની રાજધાની પ્રત્યે પ્રયાણ કરે છે, તેમના વિધેયથી આ દેખાવ થયેલો છે. રાજ દી-

દીપતી, કુમારી મૂર્તિનીય વિશેષથી શીઘ્રગુર છે. પ્રત્યર્થિતં જેમ
અમન થયું તાજ દીપતીને નિરુત્થાપ કરનાર થયું છે. જે મરેવમાં પ્ર-
દેવો, તે મરેવને અન્ન કરેલો જોઈને દીપતી અત્યંત રોષે છે. વિ-
ત્તા દીપતીને રાત્રે જાગે મરેવો છે, તે સાથે જાગે ચાકુમતી
તેને વિશેષ દીપતીના કષ્ટ થાય છે. મૂર્તિનીય સમાચાર કાળને સ-
રનારી તેની સખીઓ, દામીઓ અને બીજાં પંદર શીઘ્રગુર છે.

૧૨ શીઘ્ર દીપતીને પેતાની પ્રિય દુદિયને માટે અનેક પ્રાર્થના લખે
તેની દીપ્તિ છે. પેતાની પ્રિય પુત્રીના વિશેષથી તેના મુખમાં ઉપર દી-
પ્તિ થતી છે, આજ વખતે સાતન પાતન કરેલી, અને માતાનાં મુખે વાલ-
માં રમેલી માતા જાણે પેતાની માતાનું માનથી વિખુરી પડે છે. રાજે
તેનારી, અને પ્રિયથી સહા અમે ચાખનારી માતા જાણે મરીય માતાની જેમ
નામાં રોષાને છે. વિદ્યુદના વેતરમાંથી મુખ કરી, તેને વિદ્યુદના વેત-
પુત્રીને જન્મ આપના કરેલથી અપમ મહેલો છે. તેનું સર્વ જીવન
પૂરું થાય છે. જન્મની સાથેજ તેને જન્મભૂમિનો વિશેષ સહારી થાય
તેની રમના અન્ન રમણેજ આરંભાય છે. માતા વિદ્યાના સાતન પાતનનું
વેતર વચના આરંભમાંજ સમમ થાય છે. વિદ્યુદમાં વેતર દોષ, અને પ-
દ દોષ, તે દુદિય દારિદ્રીના અમીલણ થાય છે, તેના જીવનની સ-
નામાંજ પૂરી થાય છે.

શ્રીમતે પતિ જ્યારે તેવા કષ્ટ રથ આગળ હોય રહ્યો, ત્યાં નવનમાં શીઘ્ર
દીપતી તેની પાસે આવે. અનેક પ્રાર્થના પ્રીતિનાં વચન કહેવાની તેની પ્ર-
ત્યર્થ તે જોઈ રાખે નહીં; તેનાં નવનમાંથી અમુની થાય વહેલ લાગી, કંઈ
અને પ્રિયના આવેલમાં તે પૂર્ણ રીતે રાખાય થાય છે. ઉપર તેણે મૂર્તિ સ્વરે
પ્રત્યર્થિતં ! તમારી કુશળતા પ્રતિષ્ઠાને જાણવડો, અને જે પ્રીતિ લગ્ય
છે, તેની ઉપર સર્વ રોષ અજનું સિંચન કરજો, તેને ખરું જીવન આપી
રજો. તમારા જીવન કાલે મૂર્તિના સહજાગરો સર્વ હોયનાં ઉદિત રહી પ્ર-
ત્યર્થ કરજો. આજના કાળો બેઠાનાં તેના કંઈ વિશેષ રીપાઈ થાય, અને
તેના પ્રિયસાચમાં કીડ થઈ થઈ. તેને આવે પ્રિયરૂપ પૂર્ણરૂપને જોઈ
પણ પ્રિયસાચર ઉજગાય થાય. તેના હાથમાં અતરંગ પ્રિય પ્રમટ થવાથી
જે જોઈ રાખે નહીં. ઉપર તેણે એટલજ કાળો કાળ છે. તમારી રમણીય
પ્રીતિ અને અપર ખેદ થાય છે. તમારા સહારથી અને તમારી પ્રીતિથી
નંદ પ્રાપ્ત થાય છે, તેનું વર્ણન કરવાને મારી પાસે પૂરતા કાળો નથી,
તેને જાણે વાળવા મારી પાસે કાળ પણ સાધન નથી. તે જાણે વાળશે નહિ,
તમારો માનવજીવિત કાળી પૂં. પ્રત્યર્થિતં આ કાળોને દીપતીના
નાખું. તેનામાં એક દાસે આવી ખગર આપી છે, મહારાજ ! ચાલો

દીપવતીને મહેલ પધારો. સૂર્યવતીના તમને મગવાની રાત્રી જોઇ ઉર્મા છે. તે સંજગતનાં દીપચંદ્ર પ્રતાપસિંહની રાજ લાઇ દીપવતીના મહેલ તરફ આવ્યો. પેતાના પુત્ર પિતાને આવતા જોઇ સૂર્યવતીએ લજ્જાથી આંસનાંદ આવ્યું. સૂર્યવતીને જોનાં દીપચંદ્રનાં નેમ અશુભી ભરાઇ આવ્યાં, કંઈ ગદ્ગદ થઇ ગયો, પિતાનું પુત્રી વાતસલ્ય પ્રગટ થઇ આવ્યું. કાંઈ વાર રાજ્ય બોલી રહ્યો નહીં. પછી મંદ રસ્તે બોલ્યો—વત્સે ! તારો વિયોગ સહન કરવાનો સમય અમને પ્રાપ્ત થયો છે. જેવી રીતે તે તારા સદ્ગુણથી પિતૃ કુળને પ્રકાશિત કર્યું છે, તેવી રીતે તારા ચમુર કુળને ઉત્તમગતે, તું આદ્ય પર્મની ઉપાસક છું, તેથી તને વિશેષ શિક્ષાની જરૂર નથી. ક્ષત્રિય કન્યાઓમાં કુળાભિમાન સ્વાભાવિક હોય છે. ખેટા ! સદાયરજ્જુથી સુશોભિત થઇ સર્વદા સદ્ગુણ ધારણ કરજે, અને જ્યારે ઇચ્છા થાય, ત્યારે તારા પિતાની રાજધાનીને અડકૂં કરજે, તારા સૌભાગ્યને સર્વ સર્વદા પ્રકાશિત રહેજે—આટલું કહેતાં દીપચંદ્ર મગમગો થઇ ગયો. સૂર્યવતીને બેઠી મસ્તક સુધી શોકમય મુદ્રા સહિત રાજ્ય તે સ્થળેથી યાત્રી નીકળ્યો.

રાજ્ય દીપચંદ્રના જ્યાં પછી રાણી દીપવતીએ સૂર્યવતીને વક્ષરથમાં દગારી, અને તેના મસ્તકને ત્રિભાષી જીજ્ઞવી નીચે પ્રમાણે કર્યું—પ્રિય મુનિ ! તારા સિધ્ધા આ મુંદર મહેલમાં અને હાથુવાર પછી ગયો નહીં. તારા વિયોગનું દુઃખ મને સ્વપ્ન પીડા કરશે, તથાપિ પુત્રીનો અવતાર પરને અર્થ છે, એટલે જીજ્ઞે શો ઉપાય ? તારા સૌભાગ્યને મહિમા પતિગૃહમાં જ વધવાનો છે. તારા સર્વ જીવનનો સંબંધ ચમુર કુળની સાથે રહેલો છે, અને તારા સંસારરૂપ જીવને પરિત્યજવાની ભૂમિ પછી તેજ છે. એટલે જીજ્ઞે કાંઈ ઉપાય નથી. મારી વદાલી મુનિ ! તું સર્વ મુખ્ય સંપત્તિ છે, એટલે ત્વિં વિશેષ કહેવાની જરૂર નથી. તથાપિ એક માત્ર તરીકે મારી ફરજ બળવશ ખાતર હું તમે શીખામણ આપું છું. વદાલી ! તને હવે એક બીજા રાજ્યમાં મોકલીએ છીએ, જે એકાદમાં તું રાણી થઇ રહેવાની છુ. રાજકુમારીની પદવી હવે સમાપ્ત થઇ છે, અને મંદારાણીની પદવી તને પ્રાપ્ત થઇ છે. પુત્રી ! રાજ્યને અંગે અનેક હોય ઉદભવે છે. જેવું રાજ્ય વૈભવની ખાણરૂપ છે, તેવું ને રાજ્યની પછી ખાણરૂપ છે. મુખ્ય સંપત્તિ, વૈભવ, ભોમ અને વિદ્યાસ એ રાજ્યરૂપ વદાલી ! હવે છે. અને તે હવે જો ઉપયોગ પૂર્વક ભોગવ્યાં હોય, તો પાપનાં કારણ થતા નથી અને ઉપયોગ વિના ભોગવ્યાં હોય તો પાપનાં કારણરૂપ થાય છે. રાજ્ય લક્ષ્યોનો મહા ધર્મિક પ્રગતનો બુદ્ધાતી હે છે. એ મહત્તા પ્રકાશથી ધણી જોવા નારહીના અધિકારી થયા છે. પ્રિય મુનિ ! તેના રાજ્યમાં હવે એટલું પદવી સાથે તારો પ્રવેશ થાય છે. તું હાથે કાણે ચેતીને આવજો. પ્રમાણકાળે પતિની પહેલાં ભાગી નવકાર મનનું સ્મરણ કરજે, જિન પ્રતિમાની પૂજા કર્યા પછર કદિ પછી ભોજન કરીશ નહીં, આવક ધર્મના સદાચારનું મેવન કરજે, જે જે આસાતનાઓ છે, તેઓને દૂર કરજે, વિધિથી પર્મની આરાધના કરજે, મુખી કે વડીલ વર્મને વિનય કરજે. મારી પ્રિય પુત્રી ! સર્વદા ત્રિવિધ શીખની વતના કરજે, શીખ એ મુંદરીઓનો દિવ્ય અન્નકાર છે. તારા બનારની ભક્તિ કરજે. મુદ્દ હવેથી પતિની સેવા કરનારી શાવિકા સતી પદવી અધિકારી થાય છે. રૂદ્ધ જનનાં વચનનો અનીકાર કરજે, સર્વદા જૈન

જા રહ્યું. તત્કાલ તેમણે એક સેવકને બોલાવ્યો હતો કે, 'આ રું છે ?' તે ત-
વાર. સેવક એને બાંધ તપાસ કરી જાયો બાબતે. તેણે કહ્યું, 'સબકુમાર !
૧ નિર્મિતિએ બાબતે છે. તે લોકોના મનની ધન કરી બાપે છે, અને સાઈ
દે છે. તે કાંઈક તરતજ કુમારેએ કાંઈક કમાને નિર્મિતિ કરી, અને તે
ને બેલાવે. તે નિપુણ નિર્મિતિએ કુમારની પાસે બાબતે, અને આટલી
પે રહ્યાં. કુમારેએ બાપર બાબતે તેને બોલ્યો બાબતે બેલાવે. સબકુમાર
રહિત ! કાંઈ બાબતે છે ? અને કાંઈ બાબતે છે ? તમારી રીત જાણ છે ?
તે બાપર બેલાવે તે બેલાવી પુણી કરે. બાંધ બાપર જે બાપર અને ત્યાં વિદાન-
રિતે પેલાં થાય છે. કુમારેએ બાપરથી પ્રસન્ન થયેલા તે વિદાન રહ્યો
તે રહ્યું:—

માનવતા ચલતુમારો ! આપના વચિત સમારથી અને પાસ સંતોષ મેમ થયે
 ૧ એવા દુઃખ અને પડિત પૂજક ચલતુમારોને મેજ, કપે મુઢી-પુણ પ્રસન્ન ન
 હો આપને વાસંતિવિતર કપર રામ દોષ થો, મારો દર્શન ભલુચ લેશે છે.
 મેમને સુખદારક થાય તેવો છે. કે મલક કુલમે પુણ પુ. જ્યેષ્ઠિય વિદ્યાર્થી
 ૨. લામ, અલામ, સુખ, દુઃખ, ટવિત, મારુ, મમન, અને આરમન—મે આડ
 મિતિ કે ભલુ પુ. મારો સર્વ ખિદાલ ભલુચ લેશે છે, લે કારમન વડ

મહોદયી પદ્મિક દિવાળી ૧૨૪૦નું અક્ષરમુદ્રણ સિંદુર નામે નવાર છે, ત્યાં
ને કાળજીથી શુભમાંથી રાખ રાખ કરે છે, એ નવારમાં લાંબીનો વિચાર છે,
ફેરિતે લુપ્ત છે, રાખ શુભમાંથી દુષ્ટોને ક્ષિપ્ત બાપે છે, અને સિંદુરનું અન્ધાર
તે નવારમાં શીવર નામે એક એવી વસ્તુ છે, તેને પૈર બાંધીશા બાપે એક
તેમને કશું નામે કું પુત્ર પું. બાપે કું પાંચ વચને કાલે વચે, ત્યારે તે
નિરાતરી કિંચકર બાળક એક બીજા એકાંતે શીવરની નામની એવી ઉત્પત્તિ
શીવની નામે એક કન્ધ હતી, તે શીવે ૧૫ કન્ધોને બાધા હતી. કબુવણી
પંચ પંચની લક્ષણ ઉત્પત્તિ થઈ હતી, તે કુંદ દાસથી કન્ધકાને પામી હતી
પંચ શીવે કારે કારે તે કબુવણી કન્ધકાથી સાવચૂક કરી તેના પિત્ત કિંચકરે તે
કબુવ હતી, તે કન્ધકાને બાધી કાલે રિલક કાંઈ એ કદુદકુટી વધુ કારે કો
તેલમાં બનિ કંઈ રહેલ હતો કુલ્લની અંદાઝ કાચવણી અને રાવનંદા નામ
તે જગ્યા મારા કુલ્લમાં મનવણી થઈ પડી અને કુલ્લની લાજ વચત્તની
પર બીજા કાંઈક કિંમત વધવા લાગે, જ્યુ કંપેરે બાધી થતા નવિશા કે
કાલ નામ, તેને તે પાલક પડી વધે, કેવિશ અને કાલ પાંચેની વચે તેમની
કબુવણ વચવા લાગે, શીવે કાંઈક નિષેધ રીતે કાલ ઉપાડી પાનું

સાસુ, સસરા, આમી, નણ્દ વિગેરે ગુરુનનો વિનય કરતી. તથાપિ મારી માતાનો પ્રેમ તેના ઉપર થયો નહિ. પવિત્ર મનથી તે પ્રભુની પૂજા કરવા જતી, તે પણ મારી માતાને ગમતું ન હતું. દર્મસાં જાણે કાણે તેણીના અપરાધ જણાવતી. અને કઠોર શબ્દોથી એ કુળવધૂને દુઃખ દેતી હતી. કર્મના ઉદ્વેગથી તેની ઉપર મારી માતા નાગિકા થયો દેવ રાખતી, અને કાંઈ વાર તે કદુ વચન કહી, તે શાંત મુણ્ડી બાળાના નેત્રમાંથી અશ્રુપાત પણ કરાવતી.

એક વખતે એવું બન્યું કે, મારા પિતા શીવરની મુદ્રિકા પડી ગયેલી, તે શુદ્ધ કાર્ય કરતી શીદેવીના હાથમાં આવી. તેણીએ સારે ઠેકાણે મુકી દીધી. કાલુવારે મારા પિતાએ પુછ્યું કે, મારી મુદ્રિકા ક્યાં ગઈ? એટલે તે શુદ્ધ હૃદયની શીદેવીએ લાવી આપી, અને પોતાના સસરાને સોંપી. તે વખતે મારી માતા શોકની જેમ બોલી—ભુજો, આ ચોરનીનાં કેવાં લક્ષણ છે? આવી ચોર વધુ ઘરમાં કેમ રખાય? પોતાના પૂજ્ય સસરાની બીજા ચોરતાં પણ તેને શંકા આવી નહિ, બીજું શું કહ્યું? તે તો પગલે પગલે અપરાધ કરે છે. એ નિર્લજ્જ નારી વાપરણની જેમ વલવલ કરે છે. જેમ તેમ બોલી બીજાને આજ આપે છે, તેવામાં હું ધેર આવી ચડ્યો. રાંખણી સાસુએ મને તે વાત જણાવી, એટલે મને રીસ થઈ આવી. મેં તેને હાથે પકડી, અને તેની ઉપર મુશળનો પ્રહાર કર્યો, સ્વશબ્દો વિપરીત મારે તેના મસ્તક પર વાગવાથી મસ્તક પુડી ગયું, અને તેમાંથી રૂપિરની ધારા ચાલી. આજું બન્યા છતાં એ શાંત બાળા કાંઈ બોલી નહિ, તેણીએ મનમાં વિચાર્યું કે, આ પૂર્વ કર્મનાં ફળ ભોગવવાં હશે, જેને માણસ દુઃખદાયક માને છે, તે તો નિમિત્ત માત્ર છે. શુભાશુભ કર્મને લક્ષનેજ શુભાશુભ જ્ઞાન થયે છે. આ સર્વ વાર્તા કોઈએ જઈ શીદેવીની માતાને કહી, તે સંતોષી હાલિશટ રૂદન કરતી, તેની માતા શીંગવતી પુત્રીની વારે દોડી આવી. પુત્રી મારના અપરાધથી બેભાન થઈ પડી હતી. માતાએ બાણી રીતે બોલાવવા માંડી, તોપણ શીદેવીએ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહિ. તેની માતાએ સ્વિધાપ કરતાં કહ્યું, પુત્રી! તને શું થયું? એક વાર તારી મહુરી વાણી સંભળાવ, મને હવે માતા કહી કોણ બોલાવશે? પછી સ્વંથી તેની માતા પોતાને ધેર તેને તેડી ગઈ. માતાએ તેનાં નેત્ર ઉધારી પુછવા માંડ્યું—ત્રિપ સુતા! એક વાર ઉત્તર આપ. તારા વિના મારે સર્વ વિષ સ્વપ્ન થશે, એક વાર તો બોલ. આવી રીસ કોના ઉપર કરી છે? હે સદ્ગુણી સુતા! કાંઈ વખત પણ તેં આપે દેખાવ કર્યો નથી. તું બાદવવધીજ અવિનય તો શીખીજ નથી, તું અહર્નિશ વિનય કરનારી છું, તને ઉપાસંજ તો આવડતોજ નથી, તારા મુખ ઉપર રૂદન તો અમે જોયું નથી. બેન! એક વાર તારી માતાને બોલાવ. તારા વિના ધર્મની વાર્તાઓ કોણ કરશે?

આ પ્રમાણે તેની માતાએ કષ્ટપાત કરવા માંડ્યો, એ વાત લોકોમાં ફેલાવાથી લોકો મારી માતાને નિંદવા લાગ્યા. કાંઈ સખણી, અને ચંડાળ કરી ગાથો આપવા લાગ્યાં કાંઈ અમારા ઘર પાસે આવી, અને નિરરકાર આપવા લાગ્યાં, એ બનાવથી અમારું કુટુંબ ઝાંખું પડી ગયું, મારી માતાને અને પિતાને પશ્ચાત્તાપ થયો, તેના મનમાં થયું કે, આ પાપનું કારણ હું છું, મારી સાસુએ પણ પેઠારથી રૂદન કરવા માંડ્યું.

તા વખતે દેવપોતે કોઈ વેલ આગે મડયો તેણે મન વિદ્યાના પ્રમાણથી કહે
 ર ઉપર જ્યાં પાંદડું, નાનાગ થાંદરી સચેનન કહ, સરે પરિચર હરે પામે
 એ કમુ કે, આ સો માસ મન પ્રમાણથી સચેન કહ છે, પણ તેની અનુભવ
 પો છે, હવે તેને પ્રમાણ એવધનું સેવન કરાયો, કે તેથી તેણે અંદર
 ને દુઃખને લવ થાય, વેલના કપરોલથી તેને દેવપોતનું સમજનું કરાવી માર દેવ
 તેના અગિય દરમ્યાં મુખ કાચના કાચમાં આવી, ચેતારો લાખ દુઃખ
 માયા, અદર પાસરનાને ગેલમાયા, સુખની અનુભવના કરી, અને દુઃખના
 ઉતરે નરનાર મંચને સંભારનાં આવી સો થાંદરીએ પોતાના મનુષ્ય

થાંદરીના મનુષ્ય આખા મિલેપુરમાં દલાદાર થઈ રહ્યો, તેમાં જ. ના મિલે
 મારે કાપનું કમુ, પુત્રોના મેદથી તેમને પલું લાવી આપ્યું, અનુભવે તેને કે
 કાચમાં આવી, નવના નોંધે કરી આ નાચેવને રોટકાર દેલ દુઃખ
 આ પિય કોવર કમુ કોને મુખ જાણી રાગા નદા, લાંબા મંચેવન
 દેલકા દિલ નિવાસ કરો.

દેલકા માસ મના પછી આ પિયા મંચેરે કોઈ ખીલ થેલીની કોઈ
 થે મને પાનુઓ. એ સો દુર્લભી, સખિજી, કને કને રીક કમુ, ને
 જાણી, હર હાવવામાં, હાંપી, વાંદી, વેર કરાવી અને મ. કમુ દાંડી રો
 પ મના પછી કિંઈક મને છે. એ સો કુડ-કમુની કોઈ દાંડી કોઈ
 દાંડી નદા, તે કાંદને જાણી કરી મ. ખાવી દાંડી, અને થાંડા મંચેવન
 આવી ખા. નાં થાંડાં આવવાથી આં માતા પિયા મિલેવન કમુ
 કાંઈક અનુભવે એના દુઃખરોલથી તેઓ કંટાળી થઈ દાંડી

દાંડીપુરમાં. એમ કોઈક દિવસ મના પછી આના મ. કમુ ને
 ને કદાના મનુષ્ય પછી કોઈ નદા મનવં થઈ, તે નિર્લેખકે
 ને એ સેવની મ. કમુ અને નાં છે કરી દાંડી, કુ તેને કમુ
 તેના રીલ રીલ નદા, તે કાંચે અને તેમનાં કમુ
 ને ને. ને. ને. મ. કમુ કંઈક જાણી દાંડી મનવં કમુ
 તેની કાંચે જાણી કોઈ કમુ થઈ. ના. ના. કમુ
 કમુ અને તેના કદા મન આના આવનાં કમુ નદા
 ખાવી કુ કમુ કાંઈક અને કમુ કમુના કમુ
 દેલે દેલે

એક વખતે કોઈકેવ નદા નિજની કમુ પાંડી

પ્રયંસા આવી રીતે તેના મુખ આગળ કરીશ નહિ. નીતિ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, " મુર જનનાં વખાણુ પ્રલક્ષ કરવાં, મિત્ર અને જામુએને પચેક્ષ રીતે વખાણુવા, સેરકોને કામ કર્યાં પછી વખાણુવા, પુત્ર અને સ્ત્રીનાં વખાણુ શત્રુ પછી કરવાં. " માટે તું આવી પ્રયંસા તેની આગળ કરીશ નહિ. તારી સ્ત્રી તને ઉત્તમ લાગે છે, પણ તે ઉત્તમ સ્ત્રી નથી, તેનામાં કુલટા સ્ત્રીનાં જેવાં લક્ષણ છે. તું એ કુલટા સ્ત્રીથી ચેતતો રહેજે. એ કામિની તને બરમાલે છે. જો તું તેણીને અતિ વશ થઈશ તો, તે હેવટે તારી સાથે જાગરશે, અપમ સ્ત્રીઓના દોષ એકી સાથે જોવામાં આવતા નથી, નીચ નારીઓની અતિ જાળની જેમ નીચ તરફ દોષ છે, કુલટા કામિની અન્વને ચિંતવે, અન્વને ભ્રાત્રવે અને અન્વની સાથે રામ કરે છે. મિત્ર ! તારે જારી રીતે ચેતવાનું છે, તે સ્ત્રી તારી નથી, એ અપમા તારે ઘેર પણ રહેશે નહિ. જો તારે તેની પરીક્ષા કરવી હોય તો, તું પરચામ જવાનો મિષ કરી બાહરે જા, અને પછી જાનો ઘરમાં રહી તેની ચેષ્ટા જો, એટલે તને તેના કુચરિતનું બરાબર જ્ઞાન થશે. હું તને પ્રલક્ષ જતાવી આપું.

સોમદેવનાં આ વચન સાંભળી હું ચમકી ગયો, મારા મુખ ઉપરમાં સંકેપ વિકસ્ય થવા લાગ્યા. અને વિચાર થયો કે, આ મારો મિત્ર છે, પણ તે અગત્ય કરે છે અમારા કંપતિ રનેહ ઉપર તેને હાંપો આવી શકે છે. જો હું તે પ્રલક્ષ જોઉં, તોજ કમુદ્ધ કરું. આવું વિચારતાં વળી મારા મનમાં આવ્યું કે, હિમા સર્વે રીતે શુદ્ધ છે, તથાપિ આ સોમદેવને વીકળો કરી દેવા તેની પરીક્ષા કરી જોવી. પછી હું ઘેર ગયો, મેં સ્ત્રીને કહ્યું કે, મિત્ર ! આજે એક જરૂરી કામ માટે પરચામ જવાનું છે, હું ત્યાંથી પાછો સત્તર આવીશ. મારી સ્ત્રીએ મને કહ્યું—પ્રાણેય ! તમારા વિના મારાથી કેમ રહી શકાય ? પછી તેને સમજાવી હું માંડમાંડ ઘરની બહાર નીકળ્યો. ત્યાંથી આપો દિવસ સોમદેવને ઘેર શુભ રહ્યો. જ્યારે રાત્રીનો અધકાર પ્રસયો, એટલે અમે બંને મિત્રો મારા ઘરમાં તરકરની જેમ પેટી એક તરફ સંતાઈ રહ્યાં.

ક્ષણવાર પછી કોઈ જાગ જાર પુરૂષ મારા ઘરમાં આવ્યો, તેને ઉમાએ પક્ષમ ઉપર બેસાવ્યો. પ્રેમથી રનાન ભોજન કરાવી તેની સેવા કરી, અને તે પછી તે કુદ જારે મારી સ્ત્રીની સાથે ભોજન કર્યો. તે જોતાજ અને બહોલ કોષ ચડ્યો, પણ સ્ત્રી હલ્વાના બચ્ચાં હું તે નજરે જોઈ બેસી રહ્યો. હેવટે કોષાધીન થયેલા મેં વિચાર્યું કે, સ્ત્રી હલ્વા તો ન કરતી, પણ આ જાર પુરૂષનું ઘેર લેવું. આ જાર જાતે ક્ષત્રિય છે, તેથી તેને મારામાં કાંઈપણ અન્વાય નહીં થાય. પછી ભોજનવિશાસ કરી સુષ્ટ્ર ગયેલાં તે બન્નેમાંથી મેં અસ્તવડે તે જારને નિદામાંજ મારી નાખ્યો. પછી હું પાછો મુમ રીતે તે ઘરમાં પ્રુપાદ રહ્યો. ક્ષણવારમાં તેના રૂધિરથી સ્પર્શ જોની થઈ, એટલે તે સ્ત્રી જાગી ઉઠી. સ્પર્શમ રૂધિર જોઈ ' આ શું થયું ? ' એમ વિચારવા લાગી. તે વખતે ઘરનું દાર ઉભાકે હતું. તે જોઈ તેણે વિચાર્યું કે, કોઈ તેના ઘેરીએ આ કાંઈ કર્યું હશે, પણ ત્યાં કોઈ તેના જોડમાં આવ્યું નહીં. પછી તે દિગ્મતવાળી સ્ત્રીએ તે જારના સખની પોટલી બાંધી બાહરેના કુચમાં નાંખી દીધી. તેની આવી દિગ્મત જોઈ અને વિચાર થયો કે, જુઓ,

આપીસ, સોમદેવ બોલ્યો—સખા ! આજુ વિપરીત કર નહીં, તેવો વિચાર નિહિત મળ્યાવ છે, એ કામ કાચર પુરવડું છે, ધીર પુરોનાં નથી. ધીર પૂરો સનુના સિર ઉપર ચરણ મુકી એજું કાન કરવું, કે જેથી સજ્જન પુરો પ્રસંસા કરે. ત્યારે તું આમ કાચર બની કાચા હોડી દે, વે પછી તારી ઉન્નત સ્ત્રી ઉપા તારા દ્રવ્યથી કુકર્મ કરશે. તેની અધમ સ્ત્રીને દ્રવ્યની સહાય કરવી તે યોગ્ય નથી. મિત્ર ! તું હિમ્મત કરી તારે ઘેર ભ. તારા ધરમાં જે દ્રવ્ય હોય તે સ્વાધીન કરી લે. ત્યાં સાવધાન રહી પાણી તે શૂદ્ધને કારાશૂદ્ધની જેમ હોડી ચલ્યો બ્યારજે. પછી કાંઈ જન ગુરની પાસે આલે. પણ સખ તારા પાંચને જાણ કરજે, મનમાં શેક રાખીય નહીં. સાદસથી તારું સર્વ રીને ધ્રેવ ધરે, તારી ખપી સ્ત્રી તેના પાપથી પચાશે. કહેવત છે કે, “ હાંધણથી રાગ પચે છે, કાળથી રજ પચે છે. કુમિત્રોથી રાજ પચે છે, અને પાપથી પાપી પચે છે. ” મારે તું ઘેર જઈ તારું કામ સાધી લે.

સોમદેવનાં આત્મા વચન સાંભળી, હું તરતજ મારે ઘેર ગયો. મને જોતાંજ મારી સ્ત્રી સામી આવી, મધુર વચન બોલી અને ઉમંગથી બેસી પડી. તે મીઠું બોલતી પણ મને મમલી નહતી, જે જે હાવમાવ કરતી, તે તરજ મને અભાવ ચલે હતો. પ્રતાપ કાચે પેલા ભર પુરવડી સોધ થયા માંડી, તે નચરના કોદવાળાને રણધીર નામે પુત્ર હતો. સોધ કરતાં તે કુવામાંથી તેનો પતો મળ્યો. તેના પત સરીરને કુવામાંથી બહાર કાઢવામાં આબુ. આ બનાવથી સિંહપુરમાં હાહાકાર થઈ રહ્યો. કોઈને તે ગુપ્ત વાતની ખબર પડી નહીં, તેનો વાતક કાણ છે, તે કાંઈ પણ ભલુચમાં આબુ નહીં. હું મારા ધરમાંથી કોઈ દ્રવ્ય લઈ, મારા મિત્રને ઘેર આપ્યો. યોગ્ય દિવસ તેના ધરમાં રહ્યો, પછી જેમ કહેલી કાંઈ અને ખીમડી તણ દે, તેમ હું મારું ધર અને સ્ત્રીને તણ મિત્રની રજ લઈ, સિંહપુરમાંથી નીકળી ગયો.

રાજકુમારો ! સિંહપુર જોડ્યા પછી કાપડીનો વેસ લઈ અનેક નગર, મામ, અને વન પ્રદેશ જોતો જોતો હું આમળ આવ્યો. મારા હૃદયમાં ધર્મભાવના પ્રગટ થઈ. મને નિશ્ચય થયો કે, ધર્મથી પાપ દૂર થાય છે. કુમતિ તથા કુસંજ દળી ભય છે, મન વાંછિત ફળે છે, અને સર્વ પ્રાપ્ત થાય છે. આમ વિચાર કરતો હું એક પવનની પાસે આવ્યો, ત્યાં એક સિદ્ધ પુરુષ મારા જોવામાં આવ્યો. મેં વિનયથી તેમના ચરણમાં વંદન કરી અને વિવેકપૂર્વક તેની પાસે બેઠો. મારો વિનય જોઈ, તે સિદ્ધ પુરુષ મારી ઉપર સંતુષ્ટ થયો. તેણે પૂછ્યું. ભદ્ર ! તું કાણ છું ? અને ક્યાંથી આવે ? મેં તેને મારો સર્વ વર્ણન કહ્યો, અને જણાવ્યું કે, મને બે પાપ લાગ્યાં છે, તેનો મને નિસ્તાર કહો. સિદ્ધ બોલ્યો—અરે મુગ્ધ માણસ ! તું ભદ્રિક લાગે છે. તું તેને પાપ સામાટે કહે છે ? મને પણ એક ચિંતા છે. તે વિચારી તું પણ તેનો ઉપાય કહે. મન સિયર રાખવાથી શુદ્ધિ ઉપજે છે, અને ધર્મ સંપૂર્ણ થાય છે, અને મન અસિયર રાખવાથી આલેષ અને પરભેદનું કાંઈ પણ રજ થતું નથી. મેં તે સિદ્ધ પુરુષને પૂછ્યું, સિદ્ધ પુરુષ ! તમારે શી ચિંતા છે ? તમે મહાશય અને વિરાગી છો. સિદ્ધ બોલ્યો—વિધાધર ગુરજો

અર્થ પાપ નહિ થાય. મુનિવરે પ્રસન્ન થઈ નીચે પ્રમાણે અમૂળ સમાન વાળીથી ઉપરેય આપ્યો.

“ જલ ! આ જગતમાં જેનું ધર્મ જન્યતા છે, એ અખિત્ર વિષયો આપાર છે, દુર્ભક્તિમાં પડતાં જાતુંઓને ધારણ કરે, તેથી તે ધર્મ કહેવાય છે. તેમાં સદ્ગતિવાનથી જાણેથી ભાર ધર્મ થિય મુખને આપનારો છે, સંવત્ર વિષેરે દસ પ્રકારથી તેના દસ ભેદ પડે છે, સર્વે પ્રપુત્રો એ ધર્મ પ્રાપ્તી, જગતનાં ભરિ જાતુંઓને મદાન ઉપકાર કરે છે. જેને જન્મ ન હોય, તેનો તે જન્મ છે, અસહાયને તે સહાય કરનારો છે, અસમાનો તે સખા છે, અને અનાથનો તે નાથ છે. સત્જગત સમાન બીજું તીર્થ નથી, નવકર સમાન બીજો મંત્ર નથી, અને દયા સમાન બીજો ધર્મ નથી—એ ત્રિવિધ પાપને દૂર છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્ર, અને તપ, એ ચાર મદાન ચુકુ છે. અર્દન, સિક, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, અને મુનિ એ મુખના ભાગન છે. નવકાર મત પંચ પરમેષ્ઠીનો મદ્યમંત્ર થિયપાનો આશીર્વાદ છે, એને આશીર્વાદે સિદ્ધચક્ર કહેવાય છે. સિદ્ધેનું પ્રભાવિક ક્ષેત્ર સિદ્ધિનિરિ છે. ત્યાં જ્ઞાન, દયા, અને દમ રહેલાં છે, તે ધર્મ જગતમાં સારસ્વ છે, એના પ્રભાવથી જગતમાં અતંત યશ, અને શોભા વધે છે. છઠાવ છત્રને પોતાની સમાન મળ્યા, હરિ એનું રમન કરતું, અને વેરાગ્ય ધરવો—એ ધર્મનો સાર છે. પંચ પરમેષ્ઠીના રમરથથી ભરેભરાવી આપલિઓ ભવ છે, સંપત્તિએ મથે છે, અને જનમ ભેદનાં ચુખ પ્રાપ્ત થાય છે. સર્વ તીર્થધરોમંથિ સિદ્ધિનિરિના સ્પર્શથી અતંત મુનિમંથ થિયપાને પામ્યા છે. એક મિત્રે મન, વચન, કાયાવકે તેને સેવ્યાથી ધણું ભવિઝન ભવપારને પામ્યાં છે, સદસ મને કરેલાં પાપ એ નિરિના પ્રભાવથી નાથ પામી ભવ છે. જે પ્રાણી સમર્થકત મેળવી, એ તીર્થરાજને ભજે છે, તો તેઓ મોક્ષ મુખના અધિકારી અવરૂપ થાય છે. જ્ઞાન વિષેરે ધર્મ મેઘપાનું મૂળ છે, સમકિતરૂપ કરવડાને દુઃખિત થાય, તે સંસારનો નાથ થઈ ભવ છે. સમયા, સવેગ, ભવનો લાગ (નિર્વેક) અનુકંપા, અને આસ્તા—એ પાંચ લક્ષણેથી સમકિત ઓળખાય છે. અવરૂપ કરે ભોવણ તેની ઉપર કોપ ન કરે, એ સમયા કહેવાય છે; મોહની અભિચાલ તે સવેગ કહેવાય છે; આશ્રય ત્યાગની કમલ કરે, તે નિર્વેક કહેવાય છે; દુઃખી જનને ઉદ્ધાર કરવાની કમળા તે અનુકંપા કહેવાય છે, અને નિર્દોષ પુરુષના વચન ઉપર પ્રતીતિ (નિષ્વાસ) ને આસ્તા (આદિત્ય) કહેવાય છે; એ પાંચ લક્ષણે સમકિતને ઓળખાવે છે. તીર્થતેજા, પ્રભાવતા, ભક્તિરાગ, મુલ ઉપર પ્રદિન, અને જિન દાસનમાં કુચવતા—એ પાંચ સમકિતનાં આલેખક છે. ”

આ પ્રમાણે એ મુનિની દેશના સમજાઈ દુઃખરૂપ ખુશી થયો, માથા હાંફમાં ધનંજયના પ્રવલ થઈ પડી એ એ મહા મુનિને પૂછ્યું કે, મહારાજા ! મને દનનું પાપ લેવેલું છે, તે પાપમાંથી દુઃખી રીતે મુક્ત થાઉં ! તે કૃપા કરી કદો. મુનિરાજ નેત્રા—જલ ! તું પાપથી લંકા રાખે છે, તેથી પુરુષરૂપા અને ઉપકારી પુ. એ નિવર જાનજો. તેથી એ તું સિદ્ધચક્ર જઈ તપ ક્રિયા કરે દો, ત્યાં સપર્શ પાપ નથ

આનંદને તે અનુભવતી હતી, તેના ચરનચૂડમાં સર્વ સંતિ પ્રસરી રહી હતી, સર્વ સ્થળે સંતિનુંજ સામ્રાજ્ય આવડું હતું. આ સમયે એ સૂરવતીનાં નિદિત નેત્રની આગળ અદ્ભુત સ્વપ્નાં દરશમાન થતાં. તેણીના જોવામાં આવ્યું કે, પૂર્ણિમાની અદ્ભૂત રાત્રે ચંદ્ર મંડળ સ્થિત થઈ, જલ્દે તેનામાં પેટી ગયું, જલ્દે ક્ષણે પ્રદુષિત પણ સૂરવતીના હાથમાં આવ્યું, તે તત્કાળ સંકોચ પામેલ, પણ તેણીના હાથમાં પાડું વિદ્યમાન પાત્રી ગયું, કોઈ ગિન ચેલ મુઠા (મુઠા) થી પાલિત કરેલ પણ જુદીથી તે મેડું જઈ જઈ, તેથી જલ્દે સૂરવતીએ તેને મલિમલ કરી દીધું, કોઈએ સંકોચ પામેલ જન સૂરવતીના સિર ઉપર ધ્યું, તે તત્કાળ વિદ્યમાન પાત્રી ગયું. આ ચાર સ્વપ્નાં સૂરવતીના જોવામાં આવ્યાં. તે અવલોકતાંજ સૂરવતી જાગી ગઈ, તેના હૃદયમાં અનેક સંકટપ વિદ્યમાન થવા લાગ્યા, સ્વપ્નની અદ્ભુતતાથી કોઈ પણ શુભના લાભ માટે તેણીના નિર્મળ મનમાં નવ નવા મનોરથ ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા. રાણી સૂરવતીને આ સ્વપ્ન વાતાં પેતાના પતિને કહેવાની ઉત્કંઠા થઈ. પ્રાતઃકાળ થયે, એટલે રાણી સૂરવતીએ પેતાના પતિ પ્રતાપસિંહને સ્વપ્નની વાતાં કહી સંભળાવી. સ્વપ્ન ઉપરથી ચાલના મનમાં અતિશય હૃદય ઉત્પન્ન થયે. પ્રતાપસિંહ સ્વપ્ન જાણ મથે જાણતો હતો. આ સ્વપ્નનું જાણ તેના જાણનામાં આવ્યું. તે વિચારીને બોલ્યો—પ્રિય ! હવે તમે સ્વાભાવનાં સિખર ઉપર ચઢેલા. આ સ્વપ્નનું શુભ જાણ તમારા ગર્ભાશયમાંથી રત્ન ઉત્પત્તિ મુલ્યે છે. દેવી ! અત્ય સમયમાં એક દેવકુમારને જાણે, તેણે પરાક્રમી પુત્ર તમારામાં ઉત્પન્ન થશે. એ ધાર્મિક પુત્ર તમારી કુણિને દીપાવશે, ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ તેનાથી સજ્જ થશે. એ સ્વાભાવી પુત્ર સર્વને સુખ દાયક થશે. પ્રત્યેક સ્વપ્નના મૂલ્ય જાણવા માટે સ્વપ્ન જાણના વેતાએને બોલાવી, કું વિશેષ અર્થ જાણી લાઈ, તે પછી તેનાં શુભ જાણે સ્વસ્તર જાણતી. પ્રિય ! આ સ્વપ્નમાં તમારા સ્વાભાવિક સૂરવતી ઉત્પત્તિરૂપ છે, તમારાં પુણ્ય કર્મને પ્રગટ કરનારાં છે, અને તમારી ધર્મભાવનાને પ્રગટ કરનારાં છે. મહારાણી ! હવે અત્ય સમયમાં તમારા ઉત્સર્ગમાં કીડ કરતા એક તેજસ્વી કુમારનું અને અવલોકન કરીશું. તમારા અંતઃપુરના અંગજીમાં વિવિધ કીડ કરનાર એક રાજકુમારને જોવા અને સંપૂર્ણ જાણનામાં થઈશું.

પ્રતાપસિંહના મુખથી આવા અદ્ભુત જમાન વચન સાંભળી, રાણી સૂરવતી અત્ય આનંદમાં ઉતારાઈ ગઈ, તેના મુખમાં પૂર્ણ કળાથી પ્રકાશમાન થયે, ' પતિનાં વચન સત્ય હતો ' એમ હૃદયને કહેવા લાગી, તેના વિશાળ લેખનમાં આનંદનું તેજ ચળકવા લાગ્યું, પ્રત્યેક સ્વપ્નમાં સમાવળી થવા લાગી, પેતાને જેનું પટરાણી પદ મળ્યું છે, તેનું માતા પદ પ્રાપ્ત થશે, એમ હૃદયમાં મનોરથ કરવા લાગી. પેતાની મહારાણીને મથેલ સ્વપ્નનાં દર્શનથી આનંદ ચારતો શાળ પ્રતાપસિંહ રાજ્ય સ્થાનમાં આવ્યો. તત્કાળ પંડીઓને આજ્ઞા કરી, સ્વપ્નપાઠકને બોલાવ્યા. તે સ્વપ્ન પાઠક નિમિત્ત જાણનારા હતા, દિવ્ય, અંતરિક્ષ, દેવ, ઉત્પત્ત, અર્ચ, સ્વર, હાથ, બંધન અને સ્વપ્ન ઉપરથી તેઓ શુભશુભ કહી શકતા હતા. મંદિર, નગર, ઉદ્યાન, કેતુ વિગેરે દિવ્ય ઉપાત, વાદળ, જુદી વિગેરે આંતરીક ઉપાત, ભૂમિકંપ નિષાંત પ્રમુખ તે બધા

આ સમયે કુહરચડીની મહારાણી પોતાના મહેલમાં એક સર્વદંત્રક ગોખમાં બેસી નવનવા મનેરચ કરતી હતી. તેના રમણીય અંગ ઉપર ગર્ભનાં ચિન્હ દેખાતાં હતાં, મુખની ઝાંઝામાં પાંડુતા, અને સ્તનમાં ઝળના અમ બાએ કૂણુંતા થઇ ગઇ હતી, તેના નિર્ગંભની શોભામાં વિશેષ ગૌરવ પ્રગટ થયું હતું, તેના નવન કમળ ઉપર વિશેષ વિકાસ દેખાતો હતો, તેનામાં એક સુંદર વેણ ધરતારી તેની વિશ્વસુ દાસી ત્યાં આવી. તેણીએ મહારાણીને નમન કરી દુઃખમાં લીધાં, તેના મુખ ઉપર અઘાનિ બાન દેખાતો હતો, લઘાટ ઉપર પહેલાં વગિઆં તેની અંબીર ચિંતાને સુચરતાં હતાં, મુખનું સ્વરૂપ ખસિત લાગતું હતું, નેત્ર ઉપર શોકની ખાયા પડી હતી. દાસીની તરફ જોઇ સૂરવતીને ટાંકા આવી. તત્કાળ તેણીએ અધીરાઈથી પુછ્યું, દાસી ! તું ક્યાંથી આવે છે ? હમેશાં દારૂ કરતાં તારૂં. મુખ જ્ઞાન કેમ થયું છે ? તું મારા હૃદયની પ્રીતિ જાણનારી છું, આજે સ્વપ્નાના આનંદમાં તું મમ છું, આજે તું કેમ શોક મુઠા ધરે ? કોઈએ તારૂં અપમાન તો નથી કર્યું ? તું મારૂં પ્રસાદ પાત્ર છું, તેથી મારી સપત્નીઓએ તને કાંઈ કહ્યું તો નથી આવ્યું ? જપચીના કેપનું કમ તને તો નથી મળ્યું ? મારી સપત્નીના પુત્રો તારી લાલન ઉપર તો નથી આવ્યા ? શું છે ? તે તું સલ કહે.

સૂરવતીનાં આતાં વચન સાંભળી તે દાસી બોલી—બાઇ સાહેબ ! તમેએ જે જે ટાંકાઓ કરી પુછ્યું, તે માંહેતું એક પણ મારા શોકનું કારણ નથી. મહારાણીની મહેરબાનીથી આ દાસી અઘાપિ તેના દુઃખનું પાત્ર થઇ નથી. મારા દુઃખનું કારણ નીચે પ્રમાણે બન્યું છે, તે આજ જ્ઞાન કહ સાંભળશે—

મહાદેવી ! હું પ્રખ્યાત કાળે આવના મહેલ તરફ આવતી હતી, ત્યાં જપચીના માર કુમારો તેમના મહેલ ઉપર સંગીતની અમત કરતા હતા, તેનામાં કોઈ વિદેશી નિમિત્તક મારામાં ફરતો હતો, તેને તેઓએ સેવક મોકલી બેસાડ્યો. નિમિત્તિયાના અપવા પડી કુમારોએ તે અમતની માંડળીને વિસર્જન કરી દીધી. પોતે માર બાઇઓએ મહત્ત્વ કરી, તે નિમિત્તિયાને પોતાની પાસે બેસાડ્યો, તે વખતે મને કોતુક થયું કે, તેઓ નિમિત્તિયાને શું પુછે છે ? આજુ ધારી તેમની બેઠક નીચે આવેલી નીસરણીની બાંધે હું ક્રુમ રીતે સંતાઇ ગઇ, અને તેમની બધી વાતો સાંભળી લીધી. મહારાણી ! જ્યારથી તે વાતો સાંભળી છે, ત્યારથી મને અપાર મિત્રા અને શોક થયા કરે છે, તેને લીધેજ મારા મુખ ઉપર અઘાનિ આવી ગઇ છે. આખી આગળ તે રત્નાંત કહેવાને મારી ઝળ ઉપડતી નથી, તથાપિ મહારાણીજી એવને ખાતર મારે તે આવને નિવેદન કરતું જોઇએ.

તે આવેલા નિમિત્તિયાનું નામ ધરણુ હતું. પ્રથમ તેણે પોતાનાં ધરતો બધી રત્નાંત કુમારોને આગળ જણાવ્યો, જે સાંભળવામાં મને પણ રસ આવ્યો હતો. નિમિત્તિયાએ રત્નાંત સાંભળ્યા પછી મારે કુમારોને મહત્ત્વ કરી, પ્રથમ પુછ્યોને નિમુંજ ક્યો. તેઓમણી પ્રથમ જ્યકુમાર તેની આગળ રજ ધરીને બેસ્યો—પતિજી ! મને મારે કહેતો બંધુ બીએ. આ નવનવા મહારાજા પ્રવારસિંહની રાણી જપચીના ઉદરથી રત્નમ થયા બીએ. તને સ્વિજ્ઞાનેના હો, તેથી અમારે એકલુંજ પુછ્યું છે કે, આ

રંગમાં રંગ.

સત્ય સમાસમાંથી રંગે પ્રાપ્ત થયે છે. જનિતમાં કુસરવડીને મલકાવવા કોણ
 તે પ્રથમ સાંભળ્યું તે નિમિત્તિએ સાત્ર અવશેષી રિચારી પેતાનું મસ્તક પુજ્યું.
 પ થયે હોય, તેમ તે નીચું ધૂમ કરી નખવડે જુમિને ખેતરમાં લાગે. તેની
 મુલા જોઈ, જવકુમારે કહ્યું. બહુ! જે સત્ય હોય તે કહે. અમારા મનમાં તેને
 યોગ્ય થવાનો નથી પણ તમારા કહેય ઉપરથી અને તેણે ઉપાસ કરી લીધું. તે
 નિમિત્તિએ જોયો—રાજકુમારો! પ્રથમ જોતાં માનુષ પડે છે કે. આ સમુદ્ધિ-
 યું રાજ્ય તમારા આરેમાંથી જોઈના અગ્રમાં નથી. કુસરવડીના ચિંહાસન ઉપર કોણ
 નીજે મેળાવી કુલ્ય બેસશે. રાજકુમારો અગ્રમાં પામી બેસ્યા—પરિવ્રજ! આ યું કહે
 છે! અને આર કુસરવડીના પિતાને જોઈયા નવરીની રાજકુમારી મૂર્ચ્ચાનીને પરણી
 બેસ્યો—દલપુત્રો! તમારા પિતા જે દીવ્યિયા નવરીની રાજકુમારી મૂર્ચ્ચાનીને પરણી
 હકુ વચન સાંભળ્યું, આરે કુમારો કુસરવડી નવા, અને ઉમે રારે બેસ્યા—જરે સિમુક!
 યું જાનો કોણ કહ્યું! તારાં વચન ઉપર અમને વિશ્વાસ નથી. અમારા આરે
 જવકુમારો જોઈ અને પરણી એવો આ કલ્પકુમારે કુસરવડીના ચિંહાસનને મલકે
 છે કુમારોની જાતી જોઈ વધુ સાંભળ્યું તે પરણી નિમિત્તિએ ભવ પામી બેસ્યો—
 રાજકુમાર! અમારે આરે ચિત્ત દિગ છે, આરેની ચિંત્તએ આર ચિત્તને ચંચળ કરી દીધું
 છે અને હું નવ કરી પામી અવીર. તારે ચિત્ત રિચર કરી, યુન તમારા પ્રથમી
 નિમિત્તિ, કોણે અગ્ર કહે. એકે એ અપેક્ષા રજ તથા દલ્લ લખ, ને નિમિત્તિએ કવ
 મા તથા વચન લખ કરે. ને અગ્રમે નરે. કદમ રહેલા સુગુણ ચિરિમા અ.બો.
 ને નિમિત્તિએ કવ મા તથા વચન લખ કરે. ને અગ્રમે નરે. કદમ રહેલા સુગુણ ચિરિમા અ.બો.
 ને નિમિત્તિએ કવ મા તથા વચન લખ કરે. ને અગ્રમે નરે. કદમ રહેલા સુગુણ ચિરિમા અ.બો.

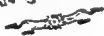
નિતા જીવન વાત્સલ્ય રસથી વિભૂષિત થયે. પ્રેમ તરંગમાં ઉછળતા ખારી બેઠવાં, પ્રાણ-જીવન ! તમારી વાણી સજ્જ થાઓ. જેટલો મને લાગ છે, તેટલોજ લાગ તમને પણ છે. માતા પિતાના પ્રેમનું સમાન પાત્ર સંભાળ છે. આટલું કહેતાં સૂરવતી ઘરમાંજ ગઈ અને મૃદુ દારૂ કરી તેણીએ મુખચંદને પદાંચલમાં દાંડી દીધે.

આમ બને દંપતિ વાર્તાવિનંદ કરતાં દતાં, તેવામાં કેરોનો મહાન કોલાહલ સાંભળવામાં આવ્યો. શું બારવાના પ્રતિજ્ઞનીઓથી રાજમહેલ જાણ રહેલ તે સાંભળતાંજ બંને રાજ દંપતિ અમકી ગયાં. રાજ પ્રતાપસિંહ મહેલની બાહર આવ્યો. રાજ ચતુરદર્શી લોકોનું મોટું જંગલોમાં આવ્યું. તત્કાલ ખડક લઈ રાજ નીચે ઉતર્યો. પ્રતાપસિંહને જોતાંજ લોકો નમન કરી, સન્મુખ ઉભા રહ્યા. રાજએ પુછ્યું, તમે કોણ છો ? તેઓ બોલ્યા, મહારાજ ! અમે આપની વિદેશી પ્રજા છીએ, અમારું રક્ષણ કરો. નેરસ દિગ્ગજ માં સમુદ્ર કાંઠે કંઈકેકાં અને રત્નપુર નામે બે નગર છે, તેમાં મહા અને મહામણી નામે બે રાજાઓ રાજ્ય કરે છે, તેઓ બંને આપણા રાજ્યની દરમાં આવી, વાયુ અને અગ્નિની જેમ અગ્નિને દુઃખ આપે છે, દેશનાં નગર અને ગામડાંઓમાં અનેક જાતની રંગત કરે છે, લાંબા કોષ અધિકારીને ગણતા નથી. તે સાંભળી રાજ કેસરીસિંહની જેમ કોપાપમાન થયો. તેણે લોકોને ધીરજ આપી કહ્યું, જાઓ, હું સૈન્ય લઈ, તે બંને આનંદે સિદ્ધ કરવા આવું છું. પછી સેનાપતિને આજ્ઞા કરી કે, પ્રવાણ બેરી વગડાવો, અને ચતુરંગ સેના તૈયાર કરો. આવી આજ્ઞા આપી, પ્રતાપસિંહ સૂરવતીની રાજ લેવા મહેલમાં આવ્યો. મહારાજાએ મહારાણીને જણાવ્યું, પ્રિયા ! પ્રવાણ કરવાનું વખત આવ્યો છે. પ્રજાના પોષારથી બે મહાન રાજાઓની સામે પુલ કરવા જવું પડશે. તમે નિશ્ચિંત રહેજો. હું વિજય કરી સત્તર પાછો આવીશ. તે સાંભળતાંજ સૂરવતી ચોક્કાતુર થઈ સહ, તેના મુખચંદને ચોક ચક્રએ પ્રસ્ત કરી લીધી, તે સાથે પેલી દાસીએ કહેલી નિમિત્તિઆની વાત રમરણમાં આવી, તેથી ચિંતામાં વધારો થયો. સૂરવતી મંદ સ્વરે બોલી—પ્રાણેશ ! પ્રજાના રક્ષણ માટે જવાઈ તમને આમ્રકથી રહેવા કહેવું, તે યોગ્ય નથી. પ્રજાનું રક્ષણ કરવું, એ તમારો ધર્મ છે, પણ તમારા સિવાય આ મહેલમાં રહેવું ધાર્તી બરેશું છે. કૃપા કરી મને પણ સાથેજ લ્યો. આ નવરચિત મહેલના કરતાં મારે રણક્ષેત્રમાં રહેવું સારું છે. પ્રતાપસિંહ બોલ્યો—પ્રિયા ! આ શું બોલો છો ? અહીં તમને કેળવી ધાર્તી છે ? મારા રાજ્યદારમાં પ્રવેશ કરી, તમને પરાજય કરનાર કોણ છે ? તે સાંભળતાંજ સૂરવતી બોલી—પ્રાણેશ ! તમારા રાજ્યમાં કોઈ બીજો જન્મ આવે, તેવી મને ધાર્તી નથી, પણ મારી સપત્નીના ચાર કુમારોની મને પૂરું ધાર્તી છે. આપના બાહર જવાથી તેઓ જરૂર મારો પરાજય કરવાનાજ. એજ કહી તેણે દાસીએ કહેલી પેલા નિમિત્તિઆની વાત કહી બતાવી.

નિમિત્તિઆની વાર્તા સાંભળી, પ્રતાપસિંહને આશ્ચર્ય તો લાગ્યું, પણ તેના મનમાં વિચાર થયો કે, રખેને તે કુમારો પોતાનો સાપલ લાવ બતાવે, તો પછી સૂરવતીના મનની દાની થાય, માટે સુકિત કરી, તે કુમારોને સાથેજ લઈ જવા. આવે વિચાર કરી,

જયકુમારનું કપડ.

એ કપડું, રેણી ! તમારા હૃદય ઉપાસી હું તે કુચ્છીને કાચે થઈ જાઉં, વિંત
 નદી તમારી નામ પ્રશસ્તિ છે, તે પેટાનજ પ્રશસ્તી સંજિત થયે, તેનું અગ્રમ
 દારી પણ વિંતરી દાસી નદી પ્રશસ્ત પ્રશ્નનો પેટાનજ પ્રશસ્તી સંજિત થાય
 દેખોને જાનવી જોણ રહેલી નથી તમારી થઈ ઉપાસી સંજિત થઈ સાંઘા રાંધેલી
 યા કાચે જાડકું કરી તેણે મનેજી જાણને સુખન સદિત અધિગત આપું. પ્રિયને
 વિજય મેળવી પણ સારા રાખો " એમ વિંતરી અંતરની માન આદિત આપી
 અને હૃદય વિંતર્યાં તે વિંતર્યાંજ કુણાં પશ્ચં.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

જયકુમારનું કપડ.

મનિ કમલ હોય, પ્રજાપિંદવ અંતરમાં હાંત ભાવ પ્રકરી રહે
 હોય, વણી સુગંધી પેટાની ઘણી કાચે અનેક વિચાર કરી, અને
 જાણી સંઘ રાખી, દયા ઉપર મંદ થઈ પડી હતી, કહે કહે
 તમાર મનનું સમાધી કરી હતી, તેણીને મન, વચન, અને
 કાચી જાડન થમનું હાંત હાંત, સંજિત થઈ જાણના પ્રશસ્તી રહે પેટાને
 જાણના મંત્રી હતી, પ્રજાપિંદવ જાણ પછી તેણ વિષમાં વિંતરે તે હતી,
 પણ થમનના અગ્રમનથી તેને દમથી રેણી હતી ચુર ઘણી તેને ધીરજ આપી
 હતી.

આ વખતે અંતરમાં દારમાંથી અગ્રમ કયો કે, 'હાર ઉપાસે' અગ્રમ
 સંજિતનાં મહત્તરી મહતી રાજ. 'આ રું વિષ આપું !' એમ તેણ હારમાં થઈ
 હાંત. દસીને કપડ. આ હારે ! જાણ રાખી નહીં જાણ થમનની કહાવ છે. નિષિધિ-
 અગ્રી વણી જાણ સારા થઈજી. એમ તેણ અંતરનાં જાણ કરી, પણ તમાર
 મંત્રી મંત્રજ તેણી તે કય કય જાણના હતી પેટાની જાણને ધીરજ આપી, દાર
 ઉપાસ થઈ. દાર ઉપાસુ એણે તેણે એમના—એમને જયકુમારનાં કૈય હાંત.
 કુમાર હાંતને જાણને થમનનાં રાંધે કરે એમના છે. મહત્તરીને ખગર આપે કે, જા-
 રે જાણને જાણ થઈ. ત્યારે જાણને ખગર આપે અને મહત્તરી દારની જાણના
 રાંધે વિરજ દારાધન થઈ રાંધે જાણી દસી વિચારમાં પડી, પણ તેમને ત્યાં રાખી,
 સુગંધીની રહે જાણી, અને તેણીને આ રાંધે જાણને, એણે મહત્તરી રાંધે
 વિંતરુર થઈ થઈ દસીને ધીરજ આપી, થમનું હાંત હાંત વિનન કરી
 થમનને આ રાંધે કુમારે સંજિત જયકુમારની કાંત થઈ હતી, જ્યારે મ
 હાંતે નહ અને મહત્તરીને પાસા કાંત પ્રશ્ન રું તે વખતે

સૂરંગીને પૂર્વ દિશાએ આગ્યો. ત્રણજા તે પેનાના જાગ કુમારને લઇ આવી. સૂરંગીને દાંતેએ આસપાસ ઘેરી રહી, કોઇએ કુમારને અંગન કહ્યું, કોઇએ તેના કંઠમાં દારૂ પડેગાંબો, કોઇએ તેના તેજસ્વી લગાટમાં તિલક કહ્યું, કોઇએ ચંદનનાં ઝાંટણાં કપોં, સૂરંગી કુમારને ઉત્સવમાં લઇ, રૂંદન કરતી બોલી—મારા પ્રાણ ! હું તારી માતા થા તને નેત્રી દૂર કરું છું. મારા કનૈની ગતિ કેવી નિશ્ચિત ? જન્મ આપી તરતજ વદલ પુત્રને રિખુદો પાડનારી માતા જેવી અમાર્ગીયજી માતાએ જન્મતમાં થોડી દોડે પુત્ર ! નેન પર્વના અર્ધદાયક દેવ તારી રક્ષા કરજો, શ્રી પર્વનું તને ચરણ દોળો, તારા કોમળ સરીતને પંચપરમેષ્ટી હાથરૂપ થજો, રાજકુમાર ! રૂંદન કરીશ નહિ, તારા મસ્તક ઉપર રામચંદ્રનું ચતુર્ભુજ મુકાવે છે. વલ્લ ! જાણે દયજીજી તારી કુખી માતાને મળજો, આદ્યુ' કહ્યો સૂરંગીએ તે જાગ કુમાર માથાને લોપી દીધો. ચતુર માથાને સુખંધી પુષ્પના પુંજમાં તેને લોપી દીધો, અને તે સૂરંગીને પીરજ બરેલાં વચન કહી, ત્યાંથી આવી નીકળી. એ દોડારોએ જરા પણ ભયનું નહિ. માથાને પાટિકામાં સ્વલંબનમાં વોંટાયેલા તે જાગકો પુષ્પ પુંજની અંદર રાખ્યો. સૂરંગીનો કુમાર પુષ્પની સંવામાં સુષ્પ રહ્યો.

માથાજી કુમારને લઇ આવી, તે જખતે રાખી સૂરંગી સિંહાવલોકનથી પેનાના જાગ પુત્રને આગેજાડી રૂંદન કરતી હતી. રૂંદનનો સ્વર અને અવાજ એકીઠાએ ચમકાવ્યો, અને તેનોવા ત્રણમાં ઘંઘા આપતાં તેઓ વાસમુદમાં ઘણવ થયા. તેઓએ ઘમીને પુણ્ય, કોડે પરામાં મું છે ? પ્રસન્ન થયો કે નહીં ? ઘમીએમાંથી કોઇએ ઉત્તર આપ્યો નહીં, તેન તેન તેઓના મનમાં રિંગેવ યજ્ઞ થવા લાગી. તરતજ તેઓએ જયકુમારને ખનડ આપ્યા. પાછી જયકુમાર સૂરંગીના નેડવના થોડી આગ્યો. આસપાસ જોવા નહોતું કોઈ પુત્ર, તેનીના અને નિમિત્તદ મેડાગ્યા હોઈ પણ જોવામાં આવ્યું નહીં. જયકુમારે દાનાન પુણ્ય—ઘમી ' સાનું' કહી, થો પ્રસન્ન થયો ? દાનીએ કહ્યું, રાજકુમાર ! કહો કહીશથી પત્ર નહીં. અમારા મનોમથ તેા નવમાજ રહ્યા. પ્રસન્ન નિખૂજ થઈ છે. આ વચન સાંભળવાજ દુટ જયકુમાર ખુલી થયા, પેતાના મસ્તક ઉપર એક ઉપર દૂર થઈ, જેન તે જાનવા લાગ્યો. નિર્મિતિઆની ઘણી નિરાશ થઈ, એમ તેજી ઘમી કહ્યું તેમ પુણ્ય હાલમાં અનેક સકલ રિતના થયા ગાવા. કુટમ્બીના મનજી વિહંગમને અર્ચકર કુંજ થઈ, જેન નેન નિશ્ચય થયા.

આ ખનડ નવરવા કે દાયા લોકોએ કલક કરતા આવ્યું. સૂરંગીના લોખાંબને દોડ નિંદ્ય લગત કોઈ જાગ્યો લોકો જેન પણ કહેવા કે, આમાં કાલક રેતો દોડે. થઈ હાલજ જયકુમારે તેથી સ્વલ મતાનુ રિચીત—અનિષ્ટ કું દોડે. એવી એવી અનેક જાંડે નવરવા નહોત લાગી. રાજમહેદેવનાં અનેક સમનેવરો આવી મદદખી અનજ દેહ દોડારવા લાગ્યા જયકુમારના મનમાં પુત્ર જન્મકો ભુ પંચારે આનંદ થયો હોય તે દાનકુન્ડે દેવ કુટમ્બીના મદદાભ થયો, જેન મનને દોડે. આ જાગવાથી તેમ અનંદ નિંદ્ય અને પરિહારના મુજબ એક જયકુમારને અભિનદન આપવા દેવા.

મુજા થાને સમય જલ્પી આપ્યો કુતાર માનસ થાની. મોરોડોને નમન કરી મમને
અતિ આચાર માનસ થાની.

પાંચમાર ૧. જાણીય થયો નહીં. એ ઓ પુણ્યની એજાબાજુ દો કરાવી
હામે. એ પુણ્ય છે, તે લક્ષ્મીદાસ નામે કુચાચી નવરીનો એક પત્રાવ, એ
આવિયા થાય છે. એ ઓ છે, તે તેની લક્ષ્મીવતી નામે રૂપ ગુણની રામ છે. એ
મને રૂપી રામનેમા તરાર અને આદેશ મમને વચાવક છે, તેમને કાંઈ પણ સંતો
ન હાની. સંતોષિત થામને માટે તેઓ અનેક સુખાચારજુ કરતાં દર્જ, અને મમને
શાની મનનાં દર્જ. લક્ષ્મીદાસ શેઠ નિઃશંકાન દોષથી કેરવાએક અઢાલી મોકા તેને વાંચી
શેઠ કરી નિંદા દવા, અને લક્ષ્મીજીને વંચા આ કહેવા દતા. તેમને આજે મોરોડો
રવચાર પુર પ્રાપ્તિ રિં જગ્યાનું, તેથી તેઓને અતિ આનંદ થો દો. વંચાવર
કર્મથી મુજા થાને અવચર આપણી તેઓને એ આનંદ થયો, તે નિતીમ આન
દો. આ આનંદને સર્વ લક્ષ્મીદાસ શેઠ પ્રજુની પુણ્યમય આની કરાવવા સંદેશને પુણ્ય લે
મોકાવા. થોની વારે તે લોકો માંડ પુણ્ય લઈ પાછા આવ્યા, અને શેઠને જગ્યાનું
રિશોર પુણ્ય મળતાં નથી, જેદમાં પુણ્ય મળતાં, તેદમાં સર્વ અને આવ્યા હામે. આ
શેઠ પેલાની અને જગ્યામારની આજા લઈ શેઠ સદિત રામની વૃદ્ધ વરિદામાં પુણ્ય
મેલ થયો. ત્યાં પુણ્ય કરેલીઆ જાસાત મોકા.

આ વખતે એનું જન્મુ છે, પેલી મામજુ એ પુણ્ય પુણ્યમાં રાજકુમારને રાજ
કાર્ય પ્રજાને જાણી થયેલી હાની, તેજ પુણ્ય પુણ્ય લક્ષ્મીદાસ મોલા સેરોડોને મેલ મળે
તે મેલા તેમાં એક ગુરુ કુમાર રાજકુમારની વૈલંબેએ વેળામાં આવ્યો. સેરોડોને
પાક દેશને કરી. મોરોડોના વચન પ્રમાણુ લક્ષ્મીદાસ શેઠ દાંગેને તે પુણ્યને સર્વ સીધે
રાજ કુમારનું આનંદજગત રવચર એક, શેઠ અનન પુણ્ય થયો. વાઙાજ પેર આ
પ્રજાવરિને અર્પણ કર્યા કુમારનું આરવ એક લક્ષ્મીજીને અપાર આનંદ થયો. પુણ્ય
ઉદ્ધવમાં સર્વ લક્ષ્મીજી તેને નિરખા થાની, તેનું અનુચલ મોકાને વત્ત એક તેરાન
મેલ થાની. તે કહેવા થાની છે, અદો' મારા જાત્યો પેલ થયા, આજ રૂપનિધિ કુમાર
આવણી મારા પર ઉર કરાવણી આજ થય, રાજાની આર્જિત રાજ થય, મારી પે
ઉદ્ધવના મોરોડોને આજ કરી. આ પ્રમાણુ કરી લક્ષ્મીજી કુણે મુજા કરે
કુણી આજ કરાવ થાની. લક્ષ્મીજીના હરણમાં અવચર આનુમાત જગત થયો.
પેર રૂપ કેરમાની અદોરોડો દેવ, તેમને કુમારને માનસ થાની. પેલાના પુણ્ય પુણ્યની પ્ર
ગળે વંચાવર થાની, અને આદ્યમાને હાં રાજાવર કરે કરી મુજા માનસ થાની.

લક્ષ્મીદાસ શેઠ દોરમાં એલી પાન પેલાની છે, મારી ઓ લક્ષ્મીજીને નમ મ
કો. તેથી આજે પુર અદોર છે. એકે રવચે વંચાવરિને કહેવાલી, અને દોરે
અદિત વરચેને પેર આજ મોકાલી. કુચાચી નવરીમાં લક્ષ્મીદાસ શેઠ પ્રજિટિ દોરે
તેથી પદા થયો તેને પેર વંચાવરિ કરવા આજા દતા. શેઠે મોકા પ્રમાણુ પુણ્ય
અનંદક કરે, મિત્ર મેલમાં પુણ્યે અજુલી, અને આનીએ રમ. ડી. પેરો પે

વિચારતી કે, સણી સૂર્યવતીને સર્વદા આનંદના ખજાર આપનારી, હું આજે કેવી સ્થિતિમાં આવી ! અરે દેવ ! આજે મારો દાસી ધર્મ કલકિત થયો, રાજા કુમારના વિપરીત ખજાર આપી, સણી સૂર્યવતીના શોકનું કારણ હું જ થયેલ, આમ વિચારતી પાછી ઉભી રહે છે. મહેલમાં દાદર આગળ આવી, અગ્નિની ચક્રિત રહી નહિ. ‘ હમણાજ મહારાણી’ મને પુછશે; દાસી ! મારો કુમાર ક્યાં છે ? ત્યારે હું શું કહીશ ? આમ વિચારતી યત્ન : યત્ન : દાદર ઉપર ચડી. અહીં સૂર્યવતી કુમારની ચઢ બોધ બેઠી હતી, કણે દાસે ગોખમાંથી દાસીને અવલોકતી હતી, તે સાથે મનોરથ કરતી કે, મારો સુંદર કુમાર શું કરતો હશે ? ધણી વાર થઈ છે, તેથી તેને રતનપાનની ઇચ્છા થઈ હશે, તે પેતાની માતાને રદન કરી બોધાવતો હશે, હવે હું એ સુંદર કુમારને ક્યારે બોધશ ? દાસીને વાર થઈ, એટલે તેણીના હૃદયમાં શંકા થવા લાગી—દાસી કેમ ચેકાણી હતો ? મારા નેત્રમણિ કુમારને કાંઈ વિષ તો નહીં આવ્યું હોય ? આ સુકિતના ખજાર જયકુમારને તો નહીં પડ્યા હોય ? કુશરથથી રાજા-ધાનીનો ભવિષ્યનો રાજા એક દલકી માથાણને સોંપી દીધો, એ પણ મેં સાહસ કર્યું છે, એ માથાણની ખવિતતામાં તો કાંઈ ખામી આવી નહીં હોય ?

આટલું કહી સૂર્યવતીએ પ્રભુની પ્રાર્થના કરી. “ જન ચિંતામણી ત્રિનેદ્ર ! મારા કુમારની રક્ષા કરજો, વિષમાં કષ્ટપ્રદક્ષર જન ધર્મ મારા બાળ કુમારને સદાય કરજો, આદૃત ધર્મના અધિકારક દેવતા કુમારની સર્વ સ્થળે રક્ષા કરજો. ” આટલું કહી સૂર્યવતી દાદર આગળ આવી, હાં દાસી એકઠી આવતી ભેવામાં આવી. દાસી ! કુમાર ક્યાં છે ? મારો ખીજે પ્રાણ ક્યાં મુકી આવી ? દાસીનાં નેત્રમાંથી અશ્રુની પાસા ધારી,— ગદગદ કંઠે બોલી—મા સાહેબ ! પુરુષના પુરુષમાં કુમાર નથી, આસપાસ વાદિયામાં તપાસ કરી, પણ કાંઈ સ્થળે કુમાર ભેવામાં આવ્યા નહીં; માથાણને પ્રમાદ થયો છે, તે જલે નિર્દોષ છે. આટલું સાંભળતાં જ વિરુદ્ધતા થવાથી જેમ રક્ષની સાખા પડે, તેમ સૂર્યવતી મૂંઝાં પામી દાદરની પાસે પડી. તેના મુખ ઉપર કેસ ખવાઈ ગયા, વચ વિપરીત થઈ ગયા. પસીનાથી સરીર વ્યાપ થઈ ગયું, રદન કરતી દાસીએ ચીતોડવાર કરાવ્યા. કણવાર પછી મૂંઝાં વિરામ પામી, એટલે સૂર્યવતી જરા સાવધાન થઈ બેઠી થઈ, કણ રત્ન વિભાષ કરવા લાગી. અરે કુમાર ! તને કોણ હરી ગયું ? હે જીવન ! હે પ્રાણાધાર ! કુદૃષ્ટ દેવે આ શું કર્યું ? મારા લાકડવાયા ! તું ક્યાં ગયો ? તને રતનપાન કોણ કરાવતો ? કુદૃષ્ટ ! આ શું કર્યું ? કલ્પનો લંકાર જતાથી પાછો લઈ લીધો, આગમાં જોગજન પીરસી યાગ લઈ લીધો, મેરુમિરિના ચિખર ઉપર મઝરી મને નીચે પાડી, મારા મનોરથરૂપ વૃક્ષને કુવામાંથી છેડી નાંખ્યાં, મારા કર્મનેજ દોષ, જીવન કોષનેજ દોષ નથી. પૂર્વે મેં મહા પાપ આચર્યું હતો, તે આજે ઉદય આવ્યાં; મેં પાંચ આચાર વિરામ્યા હશે, ગુણીજનની ઉપર આગ ચાડી હતો, શીશનું ખંડન કર્યું હતો, કંપાદન આચર્યું હતો, જુ, માકડ, અને લીંબની દિંસા કરી હતો, કોષની બીજમાં વિષ કર્યું હતો, જાન દબ, દેવ દબ, અને સાધારણ કલ્પનો નાશ કર્યો હતો, શોકના બાળકને વિખૂટા પાડ્યાં હશે, કમણ, વધીકરણ, અને મોહન વિગેરે કરી, અન્યને દુઃખ આપ્યાં હશે, કોષને ધણી સાપ આપ્યા હશે, વૃદ્ધ જનનેય વિનય કર્યો નહીં હોય, એકીની પાપ કર્યો હતો, એ સિવાય બાકે લગ એવાં કુદૃષ્ટ કર્મ

કુમાર વિરોગ.

તે વિચાર કરો. તે વિચાર કરો કુમાર ક્યાં જાય ! વત્સ ! કોનાર
કુમાર જતાય, તને નેવડી નીરમાં કું ચાલે અવતારને કાગ કઈ. પુત્ર ! તાર
વિચાર કરી આવશે. તારે કું તેમને શું કહીશ ! પુત્રના મુખ દેવની હાજર
દેખ અને કહેશે. રોય ! કુમાર ક્યાં રહે ! મારા સંભળો અવતાર કેમ
તે વખતે મારે મારણ વિચારીશું કાંઈ કરણ નહીં થાય. મારે કુટિ જાય
આજું થાય ક્યાં કાતાં ભય કેમ ન થયે ! સતપત્ર કરનાર નાચ જાયકને
રહેત કાંઈ, વિદ્યાર કરતાં તાર હાથમાં ક્યા કેમ ન ઉપજી !

સુવંતીને દોઢ સાંતળી. સંભળ કુમારમાં આસોજ થયો, તેથી રડ થઈ કુટુંબ
પીને આશ્વસન આપ્યા આખા દેમણે કહ્યું. રહ્યો ! દોઢ કયે નહીં, અવતાર-
જનન છે. કાંઈ ક્યાં પ્રવૃત્તિને બેચારમાં પડે છે. રોય ! તને તરવાન બહેન છે,
વચનો પ્રમાણ કરી દો. વિચાર કરાવી શું વગરનું છે ! વિચાર દેવી છે,
કું ખાન કરી મેઘની રૂઝીથી જેમ દયાનગ દાંતે બપ, તેમ પ્રભુનાં ખાનથી દોઢ
જાય છે. જા પ્રમણે કહી રહ્યુંકુળના રડ અને આંસુ થયા.

સુવંતીને જા આશ્વસન મળ્યું. પણ તેના હાથમાંથી દોઢને આપના જતો
દોઢ કહે કહે કુમારની જગ મળે તેના જાનની આવડ ખરી થાય છે, તે વખતે તેનાં
સતનમાંથી રમણ કાગ દાંતી, પ્રભુનું ખાન કરી, તેણીને દોઢને સમાવણ માંડે, પણ
અવતારનું રમણ કાગ દાંતી, તેમ કાતાં સુવંતીનાં નવન ઉપર નિહા
દેખાય કું તેના હાથમાંથી દોઢ રહે નથી, તેમ કાતાં સુવંતીનાં નવન થતી મહારણી
આવી. અતિ દોઢનું મહારણ દાંતી જેમ કુમારનાં મહારણાં વચમાં મારી
નિહાનું કીડાન કિંચન અનુભવ થાય જેમ કુમારનાં મહારણાં વચમાં મારી
પડ્યું રહે, તેમ સુવંતી વચમાં મારી નિહાનું થતી રહે નિહાનું મુખને અનુભવ
કાંતી મહારણીને સ્વપ્ન આનું. મોન વચમાં મારી કુમારની મારી સમાવણ માંડે,
વચે ! મોની થા કેમ પડી પડ ! કું તારી કુમારની પું. સુવંતીને કહ્યું, માતા ! કું કું
ખી પું, તમે પદ્ય, તે મારાં કાંઈના વચમાં પ્રવિન દાંતી કરી, મારાં નેવને આનંદ
થયે મનનું મન ! અને મુખી કહે મારાં કાંઈ કિરણના જાનકને મેઘાય કાગે.
મેન દેવી મેઘનાં વચે ! દોઢ કરીશ નહીં તારો કુમાર વિચારી અને કુમાર છે. મેં
કુમાર કુમારની કાગ રથને પદોંચારો છે. એ તે કુમાર તારી પડે દેલ દો, તને
કિં આનંદ સુવંતી ! જા પણ અશ્વેસ કરીશ નહીં તારો પુત્ર મુખી છે. મોની !
જા પણ અશ્વેસ કરીશ નહીં. એ કુમાર તને નાર વચમાં મારી. તેનું નામ કીડાન કુમાર
જા સુવંતી સતો પડ્યું એ કુમારનાં નામનું રમણ કાંતી જાનક વચ. મેઘના
મે જા કુમાર નિહાનું અને કાગ છે, જેમ અશ્વેસ તેના અંતરમાં આનંદ થઈ અ-
વે સુવંતીને જાનક કાગ રથની કાગ દાંતી અને અશ્વેસ તે સાંતળી કરી પરિચર
પડી થયે કહે મોની—કહેન ! મેઘનીને કાંઈ ના જાતી ને કું, તે સત

દબે. છાત્રમંત્રી વાણી બધે થતી નથી. નિમિત્ત શાસ્ત્ર અનુચિત થાયજ નહીં. શ્રી કુમાર કુલગ રહી, બાર વર્ષે પાછા પ્રવેશ થયો. કુલરમણી રાજધાનીમાં પ્રતાપસિંહ નિવસ તરફથી તે કુલરાજ પદ પ્રાપ્ત કર્યો. પાપી જ્યકુમારના મનોરથ બધે મહારાણી ! છેવટે પર્શ્વના જય થયે છે, અને પાપીનો પ્રવેશ થાય છે.

રાણી મૂર્ખતી ગેર દેવીનાં વચન ઉપર આધાર રાખી, પદ્મ આરાધના કરાવી, પ્રમુખી પૂજામાં પ્રવેશ થયા સાગી, પ્રતિદિન દાન, પુરુષ, તપ, અને વ્રત ઉપાસ કરવા લાગી. પદ્મપરમેશ્વરીનાં પ્રાર્થના કરવામાં, ભક્તિથી ભાવના આરાધનામાં અને કે નિઠાઈ પદ્મ આચરનામાં તે સર્વે તત્ત્વ રહેવા લાગી.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

પ્રતાપસિંહનો બીજો વિશ્વ.

જ્ય પ્રતાપસિંહ ત્રણ કુમારોને સાથે લાઈ કર્ણાટ અને રત્નપુર રાજ્ય મરજ અને મહામરજ ઉપર ચડી આવ્યો. કુલરમણીના જ દુર સેનિયો વિદ્યાના કરી નૃત્ય કરવા લાગ્યા. પ્રવાણ કરતાંજ યુગ્મ યુગ્મોએ પ્રતાપસિંહના બિન્દુ નુવચાં દયા સેવના રજાથી રને દિવાલો બાંધે રહી હતી. પ્રતાપ પ્રવાસ ભાવના સૂરંગે પ્રતાપ પજુ આવ્યો થઈ ગયો હતો. પ્રતિદિવસ પ્રવાણ કરતો પ્રતાપસિંહ નૈઋત્ય દિશાના સમુદ્રને કડિ આવી પહોંચ્યો. તેના સેવકો મહાન ડોલાદડા કરી અને રત્નપુરના કિશોરો પ્રતિપદિનરે થઈ આવ્યો. આસપાસ ફરતા બાલકો મરજ અને મહામરજને બા બાજર આવ્યા. અચાનક મરજ સામગી, તે બંને પી સમજ થઈ ગયા તેમજે પિતૃસેવાના ધીર નૈનિકેને તેવાર થઈ બેસીયા નાક કાઢવા રત્નપુરની આઘાતી બંને સેવ બીજા સમુદ્રની જેમ ઉજળવા લાગ્યાં, ધીરસર્પનાં રમ કાનડાં નુકડે કાનડાં ધીર ઉપર દાંબ નૃત્ય કરવા લાગ્યા. કર્ણાટના રાજ્ય મરજ સેવ પ્રતાપસિંહના સેવકી સાથે આવી પહોંચી રહી. સેવાપતિની આઘાતી મરજના સેવકેને એકાદ જગદર પચાચે કરી, પ્રતાપસિંહની સેવાને મહાન કરી ધીર, તે બંને પ્રતાપસિંહના ત્રણ કુમારે જુડુ સેવ ઉપર ચડી આવ્યા. રત્નપુરને જેમ કાનડાં મરજ કરું હતું, તેના પ્રતાપસિંહના પાંડવો પુરેને મરજની મરજ સેવાનું મરજ કરવા મરજ સેવકેને પચાચ થયે એક સુનાં મરજ જેવે મરજરાજ પ્રતાપસિંહના કુમારની સાથે આવ્યો. સાથે પ્રવાસ પાંડવ કરી, ત્રણ કુમારોની સાથે રત્નપુર ઉપર મરજ કરવા મરજ સેવકેને અને રત્નપુરનાં અને રત્નપુરનાં મરજ પ્રતાપના કુમારે ઉપર પુરી પાંડવ દાન

દેખાનું હતું, તે સાથે તેનામાં ધાર્મિક સંસ્કાર સારી રીતે દેખાતા હતા. કોઇને કુઝી દેખી તેનું ક્યાંય દિવ આદ્ય થતું હતું, ઉપકાર વૃત્તિએ તેના હૃદયમાં વાસ કર્યો હતો. પોતાની શેરીમાં ફરતાં જાયએને દેખી, તે તેની પાસે દોડી જતો હતો, અને તેઓને પોતાના પિતાની પાસે લઇ જઈ ઇચ્છિત દાન અપાવતો હતો, જ્યાં કોઇને લઇ અનેક ભત્રીયો રમત ગમત કરતાં એ કોઇ સુદૃઢ જાતે જોવામાં આવે તો, તેમને વતનાથી પાળતો હતો. અહિંસા ધર્મના પવિત્ર સંસ્કારો તેનામાં સ્વતઃ પ્રાપ્ત થયા હતા. પશુ પક્ષીને પીડિત કે કુઝી જોઈ મેર લાવતો, અને તેમની અચાનક પાન વિચેરે માવજત કરવામાં તત્પર થતો હતો. તેની કીચમાં બીજી લોકોની રમતો ન હતી. પોતાના વિશાળ ગૃહના એક ભાગમાં લુણ લુણ બાગ કરી, ધર્મશાળા, પૌપયશાળા, સામાયિકશાળા, પંજરાપોળ, ઉપાશ્રય અને ચેતનાનાં સ્થાન કંઈપી આત્માને આનંદ આપતો હતો. કોઇ વાર પોતાના એક મિત્રને અભ્યાસ કરી, પોતે અભ્યાસી થઇ આજગ બેસતો અને પાઠશાળાનું સ્થાન કંઈપી તેમ ખોળી ડોકરને એકા કરી લુણ લુણ ધન્યો આપતો હતો. કોઇ વાર સભા કરી પોતે વતનાનું આસન લઇ બાગ ભાગમાં બાવજી આપતો, અને સભા વિસર્જન કરી ભત્રીયો તના આવાજ પદમોની પ્રભાવના કરતો હતો.

આવી પુત્રની બાલ કીડા જોઈ, શેઠ લક્ષ્મીદત્ત અને શેઠાણી લક્ષ્મીવતી અપાર આનંદ પામતાં હતાં, અને “ પુત્રનાં લક્ષણ પારણમાંથી વર્તાય ” એ કહેવતને માન કરી, તેઓ પુત્રની ભવિષ્યની ધાર્મિક ઉન્નતિ વિશે સારો મત બાંધતાં હતાં. શ્રીચંદ્ર કુમાર પોતાના પિતાની સાથે ચેતના ઇંદન કરવા જતો, ત્યાં જણ પ્રજાની પ્રતિમા જોઈ, તેનાં ઉચ્ચ પરિણામ થતાં હતાં, તેના મુખ હૃદયમાં ભક્તિ રસ ઉત્સાહ પામતો, અને નેત્રમાંથી પ્રેમાશ્રુ આવતાં હતાં. કોઇ વાર તો અદ્ભુતની પ્રતિમાનું જ્ઞાન કરી, આત્મ વૃત્તિને તેમ તત્કીન કરી રેતો હતો. જ્યારે ચેતનામાં પ્રવેશ કરતો ત્યારે નિરસહીના ચખ્ખો બાગ ભાગમાં ઉચ્ચારી પિતાને આનંદ આપતો, અને ઉત્તમ ભાવના બાળી, પાછો ત્યાંથી પિતાની સાથે વળતો હતો. દેહગત્રવમાં જણ પિતાની સાથે નિવમ પ્રમાણે જતો, અને ગુરના સદ્ગુણો ઉદ્દેશને એક મિત્ર થતો જતો, તેનું શ્રદ્ધાપૂર્વક મનન કરતો હતો. આ પ્રમાણે શ્રીચંદ્ર કુમારની બાલ્યવસ્થા ઉચ્ચ વૃત્તિ સાથે પ્રસાર થતી હતી, અને પ્રતિદિન માતા પિતાના લલન પદ્મનના મુખાનુભવને સંપાદન કરતી હતી.

ઉધાનમાં ચમત્કાર.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

ઉધાનમાં ચમત્કાર.

૩ મુંદર 'સરિસા' વિવિધ રસોથી વિશીલિત થઈ સોમલી દની, જાંબ, કાલી,
ખજૂરી, નારંગી, કીરણ, જાંબ, અંજીર, અને શાંખ વિગેરે રસો પ્રગટ
આપી શકેલા થઈ રહ્યાં હતાં. પોતાની ઉપશાંતિથી બુધિ માલને ભણે
પ્રશંસા કરતાં હોય. તેણે તે દેખતાં હતાં. જાણપણ વિવિધ ભતનાં પડીએ
મુંદર રવ કરી રહ્યાં હતાં, એક તરફ કોઈકના કંઠર થતા હતા, બીજા તરફ મનોહર
કળા કરી, મુંદર પડીએ નુન કરતાં હતાં, કપડાની કીલગતમાં આવી, વિવિધ પ્રાણીઓ
પ્રેમના પરિચાર કાઢે પાયા હતા, વડ રસની વાચાઈ કાઢે ચપલ વાનરો. કીચા
ખાતા હતા, પોતાનાં ભક્ષાંધર ભાગ વહાલ કરતી વાનરીઓ પોતાની ઉદર સુખમાં
ભક્ષાને વગમડી નુન કરતી હતી. એ દે, કાંઈ અને સુવધી રવન સુખ રપડેથી કર્વેને
અને એ દે, રસ - એ એવી અને પસંદનાં જિદમાંથી પહાર થઈ,
અને એ દે, એ દે - એ એવી અને

ધવલ મંજરનાં મધુર ગીત પણ મવાતાં હત્યા, આગળ અનેક જ્ઞાનના નટ લોહો નૃત્ય કરત
હતા, જ્યેષ્ઠની સાથે હર્ષનો કોલાહલ થતો હતો. આ મહા સમાજની પાછળ એક પરંતપ
જેવો શ્રંગારયુક્ત ગજોંદ મંદ મંદ ગતિએ આવતો હતો, તેની ઉપર પૂર્ણ ચંદ્રના જેવો
છત્ર ધરવામાં આવ્યું હતું. તેની પાછે સ્તંભગિરિ કંચણા અપરે વીળતા હતા, ગજોંદની
આગળ સામંત અને મંત્રીઓનો મોટો પરિવાર ચાલતો હતો. પછાડે ગજોંદની અને
અશ્વેની શ્રેણીઓ ચાલી આવતી હતી. આ મુશોભિત સ્વારી વાટિકામાં યજ્ઞ, તે ચેલની
આગળ આવી. બીજે સમાજ દૂર ઉભો રહ્યો. ચેલથી થોડે દૂર ગજોંદ ઉભો રાખી, તે ઉપર
રથી એક સારિકા પહિણી ઉતરી, તે વખતે સર્વ લોકોએ મોટો જ્યેષ્ઠની કંપો. એક મહારાણીને
જેવું માન મળે, તેવું એ સારિકાને માન આપવામાં આવ્યું. સારિકા ચેલ દ્વારમાં યજ્ઞ
અદર આવી. તેની સાથે બીજે પરિવાર જળનાદ કરતો અંદર પોંચે. કાણુ વારે તેની
પાછળ સુખાસનમાંથી ઉતરી એક બીજી સ્ત્રી આવી, તે સ્ત્રીનું ઉત્તમ સૌંદર્ય હતું.

આ કેમ આવે છે, પેલો જુદા જુદા અને તેનો પુત્ર આમર પામી ગયા. ચતુર
બાળકે પિતાને પૂછ્યું, પિતાજી ! એ આઠા આપે, તો આ ચમત્કારી જ્ઞાન જાણી માર
કોણને કાંઈ કશું. પ્રિય પુત્રની કૃપાથી પૂર્ણ કરવાને પિતા પ્રસન્ન થયો, અને તેણે પુત્રને
આલિંગન કરી આઠા આપી. ચપળ કુમાર ચેલમાં ગયો. જ્યાં સારિકા અને પેલી સ્ત્રી
ઉભાં હતાં, ત્યાં આવ્યો. પ્રેમી અને જિનસક્ત શ્રાવક કુમારે પેલી સ્ત્રીને વિનયથી કહ્યું,
ભદ્રે ! આ સારિકા કોણ છે ? અને તમે કોણ છો ? આ મહોત્સવ શેનો છે ? આ જિન
પ્રાસાદમાં તમે આવા મોટા આજંબરથી કેમ આવ્યાં છો ? મનોહર બાળકના પ્રશ્ન સંજોગ
એ સ્ત્રી ખુશી થઈ. એ બાળકની સુર આકૃષ્ટિ અને ચાલકી જોઈ, એ રમણી હૃદયમાં
આનંદ પામી મધુર સ્વરે બોલી—વત્સ ! આ કુલસ્થાનીના પ્રતાપસિંહ રાજા છે. તે
હાલ રત્નપુર ઉપર વિજય કરવા ગયા છે. તેમને સૂર્યવતી નામે એક રાણી છે, તેની
સૈંદ્રી નામે હું દાસી છું. હું દાસી છતાં તે મહારાણી અને પોતાની સખી સમાન મને
છે. આ સારિકા તે મહારાણીને આત વહાણી છે. તેના માનસરૂપ માનસ શરણરની તે
રાજહંસીરૂપ છે. એ સારિકાની જન્મશ્રુતિ કંકોરક નામના બેટમાં છે. એક ધનવાન
વ્યાપારી તેને તે બેટમાંથી લાવેલ હતો. તે વ્યાપારી રત્નપુરનો નિવાસી હોવાથી તેણે પો
તાના રાજાને તે બેટ કરી હતી. હમણાં મહારાજા પ્રતાપસિંહ રત્નપુર તાલે કબ્બી. ત્યારે
તેના રાજાએ આ સારિકા મહારાજા પ્રતાપસિંહજીને બેટ કરી હતી. થોડા સમય ઉપર
અમારાં મહારાણી સૂર્યવતીને તેમના પુત્રનો વિયોગ થયો છે. એ સમાચાર પત્ર દ્વારા
મહારાજાના જાણવામાં આવ્યા. પોતાનાં પ્રિય મહારાણીને દુઃખ થયેલું જોઈ, એ દયાળુ
મહારાજાએ આ પવિત્ર અને ચતુર સારિકા મહારાણીના આનંદને મારે મોકલ્યાં છે.
આ સારિકા પહિણી છે, તે છતાં મનુષ્ય લાવા બોલી શકે છે. તે કાવ્ય સાહિત્યની ચાતુર
છે, જિન જગવતે કહેલા ઉપદેશને જાણે છે, વેશગ્ધને પુષ્ટિ કરનારી વાર્તાઓ, ગીતો
અને સુભાષિતનું ઉચ્ચ જ્ઞાન તે ધરાવે છે. તે પવિત્ર પહિણીના હૃદયમાં આદર્શ ધર્મની
આસતા ઉત્તમ પ્રકારની છે. તેમના સદવાસથી રાણી સૂર્યવતીને જોયો સમય ધર્મશાસ્ત્રી
માંજ પ્રસાર થાય છે, સત્યજનો મહિમા મોટો છે, માનવ જીવનનું સાચું સત્યગતિમાંજ

આ પ્રસંગે પિતા લક્ષ્મીદત્ત પોતાના ધાર્મિક કુમારને આદિત્યર પ્રમુખના ચેલમાં દર્શન કરવાને લાગ્યો હતો. પુત્રના પરિણામ પ્રતિદિન વધતાં યજ્ઞને પિતાની અમિત્રાયા હતી, પ્રસંગે અહીં આ સારિકાનો ચમત્કારી વૃત્તાંત જની આવ્યો હતો.

શ્રીચંદ્રકુમાર સંભગતાં સારિકાએ મધુર એવી માનવી ભાષામાં આ પ્રમુખ રજૂતિ કરવા માંડી:—

“ * નયો નયો શ્રી આદિં જીવંદને, કરતી ત્રિવિધ પ્રજ્ઞામ;
 “ પંચાભિમને નમન કરંતી, કેવળ તાની નામ, લાલે ધરી લલામ;
 “ પ્રભુજી પ્યારે, પુણ્ય થઈ મેં દીક્ષ;
 “ પ્રાણ આધારે, સરસ સુધાથી મીઠા. એ—આકાશી. ૧

“ રાજ પુરૂષ ઉપયોગ કરાવે કાલાદલને સમાવે;
 “ સાચી વાણીએ ભાવના ભાવે, સકુને અચરત થાવે,
 વાજન નાદ વખવે. પ્રમુ. ૨

“ કું તો કાજરી બાજર દીપની, સાસ બરી એ રેહી;
 “ સ્વામી બરખર કે નહોં દીક્ષ, તુંદી અનેદી અદેદી. પ્રમુ. ૩

“ તું નિષ્કલંક અને નિર્મોહી, તું અદોહી ઉદાસી;
 “ મારા મન માંહેથી કેણીપરે, કહો હવે કેમ ફરી ભસી. પ્રમુ. ૪

“ જેમ પંડભમાં મધુકર પેસે, તેમ મનકળમાં પેસે;
 “ તુમ દસાન પામી નવિ હરખે, તે નિયલો ને પીઠા. પ્રમુ. ૫

“ કું તિરંચણી ને વળી પંખણી, લાખેણી તુમ સેવા;
 “ પામીએ તો એ અનુપમ ભાગે, જિમ ભુખ્યા વરખેવા. પ્રમુ. ૬

“ ભવ ભવ તારી આઘાડ સુરમી, હોમ્ને અવિચલ ભાવે;
 “ તેહથી ઝારસ સમકિત સુધું, ઘાનને ચરણુ જમાવે. પ્રમુ. ૭

“ જેમ પૂત આપ સ્વભાવે નિર્મળ, રસ શોખો કહો ન ભવે;
 “ તેમ તુંમ હેતેં નિજ સ્વરૂપ તે, નિરાલસ પ્રચટાવે. પ્રમુ. ૮

* આ રજૂતિ અસલ પુસ્તકમાંથી લીધેલી છે. રાજ કારી રાગમાં ગવાય છે.

■ ફરીએ આપીરે જંદાવનમાં આવે ”—એ રેહી.

૧ રનેહ વિનાના—રાગ રહિત—નિતરાગ. ૨ નિરાકર. ૩ કમળમાં. ૪ ભમરો. ૫ મનરૂપ કમળમાં. ૬ નિર્વજ, ૭ તમારી આઘારૂપ કમળેનુ. ૮ તે કમળેનુનું ગોરસ-રૂપ સમકિત છે. ૯ આદિત્ય.

પ્રકરણ-૧૬ મું.

નિદાન અથવા નિવાણું.

રિકા પ્રભુની સર્વ પ્રકારની ભક્તિ કરી નિરત થઈ, પ્રેમપૂરક પ્રણામ કરતી પછી દહવા લાગી. અત્યાર સુધી નિર્નયેષ દ્રષ્ટિથી તેણીએ સર્વ ક્રિયા કરી હતી, હવે તેણીની દ્રષ્ટિ પ્રતિબિંબના આનંદથી નિરત થઈ હતી. જ્યાં એક તરફ જોયું, ત્યાં શ્રીચંદ્રકુમાર તેણીની દ્રષ્ટિએ પડ્યો. કુમાર

રના સોદરે તેની દ્રષ્ટિને આકર્ષ્યો, અકસ્માત્ તેના નિર્મોહ હૃદયમાં મોહનો ઉદય થઈ આવ્યો, ધર્મ ભાર્તનામાં ભવ ભાવના જાગ્રત થઈ. તેણે વિચાર્યું, આ સુંદર કુમાર કોણ હશે તેણે મનોહર મુખ, વિશાળ શ્વેતન, શુક્ર સમાન નાસિકા, ત્રિજા નુપ્ત હોઠ, ગુલાબી ચહેરો, આભાતુ જુગ, હામરવર્ણ સ્વામ અને વાંકડીઆ કેસ, નમ્રજા પગ અને મરોહાર સર્વ અવયવે સરખી આકૃતિ અને મોહ ઉત્પન્નવે છે. આ અજાણતું તારકવ ટેવું સુંદર થશે ? મને તે ભતિંગો એ જાગ્રક હોય, પણ તે સર્વોત્તમ છે. તેના સારીરિક લક્ષણો ધર્મ ભાવનાને પણ સૂચવે છે. આવું વિચારી તે સારિકાની પરિકૃતિ બદલાઈ ગઈ.

કર્મની ક્ષતિ વિચિત્ર છે; શુભાશુભ કર્મ શણે શણે અને સમયે સમયે વિવિધ પરિકૃતિ બધાવે છે. કર્મની પ્રકૃતિઓ પ્રાણીને વિવિધ રિધતિમાં મુકી દે છે, ઉચ્ચ ભાવનામાંથી ક્ષણવારમાં નીચ ભાવનામાં લાવે છે, અત્યંત પરિશ્રમમાં આવેલા જીવનને અવનતિને માગે દોરે છે. કર્મની જાળ કંઈકેનાભિની જોય પામર પ્રાણીને ગુચ્છવણમાં નાંખી દે છે, કર્મરૂપ પ્રચંદ ચક્રવાક પ્રાણીને જૂનલ કિષ્કર ભભરી પાડે છે, કર્મરૂપ મહાસાગરના મોજમાં સપડાએસો જીવાતમા અનેક વિદંબનાને અનુભવે છે, કર્મની મહાન્ શક્તિ અનંત અને અનિવાર્ય છે, એ મહા શક્તિને પરમજ્વ કરનાર કોઈ વિરલાભ રોય છે. આ ભવરૂપ રણ જૂમિમાં કર્મરૂપ મહાન્ મોહાની સાથે મુદ્દ કરનારા વીર પુરોને જન્મ આપનારી વીર મતાએ થોડી છે. તેવા વીર નરોથીજ આ જૂમિ વીરવતી, ધર્મવતી, અને પ્રભાવવતી છે.

એવી કર્મની અચિંત્ય શક્તિએ સારિકાને પરત્વ કરી દીધી. તે પસિધ્ધી શ્રીચંદ્રના મોહમાં સપડાઈ ગઈ, તત્કાળ પાછી પ્રભુની સન્મુખ થઈ, ઉમે સ્વરે બોલી—હે સર્વ કામ પૂરક પ્રભુ ! હે દેવાધિદેવ ! જો મેં કંઈ પણ ધર્મ આપાયો હોય, તો પૂર્વ ભવે આ સુંદર કુમાર મારો ભત્તા થજો, તે સાથે વળી તમે દેવ, ત્રિશંખ મુનિ, શૂર, અને અદિત્યા લક્ષણ ધર્મ અને પ્રાપ્ત થજો આ પ્રભાણે કહી સારિકાએ પ્રભુના ચરણ આગળ સોજારી અનરુદ્ધ મહણ કર્યું.

પસિધ્ધીનું આવું નિદાન-નિવાણું સમિજી, શ્રીચંદ્રકુમાર વિચારમાં પડ્યો. તેના મનમાં આવ્યું કે, આ સારિકાએ શું કર્યું ? તેણીએ અજાણે પોતાનું તિર્થપણ બતાવ્યું.

મેહનત કરતી રીઝ મદન પ્રતિભે તેને બચમાં નથી રીપી. હવે થાર પત્ની કોઈકને ખાંચે રિયર આપ્યો. એ કાપી કારિયાને આપું નિધાન કરવાનું કરવાનું થયું તો આ વખતે તેની કારિયામાં હું ન હોત તો, તેને આપે વિપરીત વિચાર થતો નહીં. હું મ પરીણામના ઉર્ધ્વ ધિપર ઉપર આવી એ પકિષ્કિતું જન્મ મારે લાંબે જ થયું. હવે મારે મારી રવિર દરજા જાળવવી જોઈએ. એ પકિષ્કિતું બહુ પાંડિત્ય છે, તેને માતા જેવો મુન્ન જાણક એવો આપણને મેળવ નહીં. પણ મારે તેને વચગાળા એવો આપવો. આવા દલદલ નિવાસ જુદી તેનીએ જોતાનું જોઈએ જે કુમારનું છે. આપું રિયારી કોઈકનું મારે જોઈએ—કારિયા ! તમે આ થાં કયું ? તમારા જેવું મોટું પ્રાણી આપું મારે કો નહીં. આ કારંધી તમે તમારી નિર્ભય જાતિને જાણવી આપી છે. પાંડિત્ય પકિષ્કિતું ! તમારી મનુષ્યમાં મોટી જાતી આપી. પીરગમ પ્રમુખ યજ્ઞના તને યજ્ઞ છે. તમે તેમાં સંકેતનું દર્શી કે, નિદાન—નિધાનના વચર કંઈકો કંઈક મુદિતને આપે છે. ” ઉત્તમ પદે આપી, તેમાં નિધાન કરનાર પ્રાણી પંચાંગન જમીને ઉપર ખાસ જાણી અંગણિ પડે છે, એ હોરન તમે વચર કરી જાણી છે. જિન બચતનો આપે વચરવા સહિત આપે ઉત્તર રૂપ, કે જેને અગ્રમેહન કરનાર પદ્મા કાંચે સમિતિને પ્રાપ્ત કરી, તે જનું અન્ન નિધાનથી તમે બંધ કરી રીપું છે. કારિયા ! કું જાણક તમને વધારે થાં કયું ? પણ તમે મોટી જુલ કરી છે, અવચ કંઈકી મતિ રિયાર છે. કાપી કાપ કરિ પણ બંધ થયે નથી.

કોઈકનાં આવાં વચન કારિયાને કારિયાં મેલી—હા ! તમે કયું, તે વચર છે. કુદરિયાર ! મેં જાણવું જુલ કરી નથી. મારે હેતુ તમારા જાણકમાં અન્નને નથી, તેથી તમે મારે રિયે જુલો થત જાણે છે. મુંદર કુમાર ! કુપા કરી મારે એક પૂર્વ જગત સંકેતે પૂર્વે એક સંકેતીક કાપુની પાસે મેં સમિતિ પ્રાપ્ત કરું હવે, તે જાણી કુનિમે અને તે વખતે જાણ્યું હતું કે, પકિષ્કિતું ! હું આવતે હવે એક રાજપુત્રી થયે. કુનિમે તે કારિયાવાદી મારા મનમાં રજાજાવ્યા છે. આ વખતે તમારું સોંદર જોઈ, અને તે વાપરી રજુરી આપી. મેં રિયારું કે, જ્યારે કોઈએ અવગાર લે અવગર થયો છે, તેવડી કોમે મેળ પતિની સાથે રહેતુ, એ તેનો પતિ જાણાર છે. વિધવાતની જેમ કાલકાળી અવગાર માંગું ઉદ્ધવન કરવું. તે મેળ નથી; તેથી મેં આપું કુપા પરીણામમાં પણ નિધાનું કરેલું છે. હા ! તમારી આપુનિ જોઈ, અને મેહનત કરનાર ઉપર કાલ અન્ન છે. તે સાથે તમારામાં કાલકાળકાળી કુલ વિન્દો કે એ હું કાલ ઉદ્ધિને જોઈ રહું છું, તે માત્ર જોઈમાં આપી. જાણકમાં જુલ પાંડિત્ય પતિ સાથે સંચ થાય, તે કંઈકી જાણું કાલકાળી પ્રાપ્ત થાય છે. વિધવાતની સંકેતીક કાલ પંડાની વિધવાતને કું કાલ છે. કુમાર ! આપે રીપે વિચાર કરી, આ અન્ન મતિની પકિષ્કિતે નિધાનું કરેલું છે. હું કાલી રીયે સમજું છું કે, નિદાન રિયે પદેની કાલકાળ કુદિતનું કરવા છે, પણ મારે તેમ થવાનું નથી. તેવડી કોઈ પાણકમાં થી જિન જાણ, જિન મતને સચ, કાલકાળી પ્રાપ્ત થાય, તેથી મેળ કા મારે ન મેળવે કે હા ! જન મેં અગ્રમ નિધાનું કરું નથી. જિનપણમાં કુલ અને અગ્રમ એક નિધાનના જોઈ રહ્યા છે. અગ્રમ

નિવાસીથી પ્રાણી ચાર મંદિરના વચગાંમાં પડી ગયેલા છે, અને હવે નિવાસીથી પ્રાણી
ધર્મસામગ્રી સંપાદન કરે છે.

સારિકાનું આતું બાપાનું કાંમતી શ્રીચંદ્રકુમાર પુત્રી મ્મો. તેણીને ઉત્તમ એમ
અને વાંચ્યાનું જોઈ તેનું હૃદય આનંદ સાથે ચમત્કાર પામી રહ્યું. તેના મનમાં આનંદ
કે, આ પશ્ચિમી અરેબી ધર્મના રહસ્યને જાણવાની છે. એના હૃદય કમળમાં રવાના
મતનો ઉત્તમ સિદ્ધાંત હોય છે. આ પશ્ચિમીનું પાંદિલ પૂર્વ રીતે પ્રકાશિત છે.
ભારતવર્ષમાં આવાં મુખેથી પશ્ચિમી પ્રત્યેક રચાને રહેતાં હોય, તેા કેટલેા જાણી લાગે
માય ! રાણી સૂર્યવતીને પણ કન્યા છે કે, જેના સદવાસમાં આવાં પશ્ચિમી સંતનુ રહેવાનું
છે. મહારાજ પ્રતાપસિંહે આવી ઉત્તમ ભેટ મોકલી પોતાની પ્રિયતાને મેટા ઉપકાર
કરીમે છે. શ્રીચંદ્રકુમાર આતું ચિંતવતે હતો, ત્યાં સિંદ્રીએ આવી ખબર આપ્યા કે
પશ્ચિમી સારિકા ! જુઓ, આ મહારાણી સૂર્યવતી અહીં આવે છે. સારિકાએ પ્રેમથી
અવગતી કર્યું. સૂર્યવતી તે રથને આવી પહોંચ્યાં. સારિકાને ઉઠેલી મહારાણી બોલ્યાં—
પ્રિય બેન ! શાતા છે ? કેમ રિલંબ મ્મો ? તમારા દિવાલ મને એક ક્ષણુચર પણ
મહેલમાં ગમ્યું નહિ, એટલે રથ જોડવાની તમારી પાછળ હું અહીં આવી છું. ચાલો
સત્વર કરો. તમારું શરીર તપસ્વતીનું જુએ છે; મહેલમાં આવી ક્ષણુચર શાતા મેળવો
સૂર્યવતી એમ કહેતાં હતાં, ત્યાં વચ્ચે સિંદ્રી બોલી ઉઠી—ના સાહેબ ! તમે સાંભળ
નાખુય ન થાઓ, તો એક બીજા વાત નિવેદન કરું. આ સારિકાએ પાછું જીમ્નું સાદસ
કર્યું છે. તે સાંભળી સૂર્યવતી ચમકીને બોલી—સખી ! કહે, વગી શું કર્યું છે ? સિંદ્રી
બોલી—જુઓ, જે આ મુરર કુમાર ઉભા છે, તેમને જોઈ સારિકાને મેલ ઉપજાય
આવ્યો. પ્રભુની ભક્તિ પ્રેમ બાપથી કર્યા પછી તેઓએ પ્રભુની સન્મુખ . અનશન કરી
નિવાલું કર્યું કે, જે હું આવતે બેવે રાજકુમારી થાઉં, તો આ મુરર કુમાર મારા પતિ
થશે, અને તે બવમાં અર્ધત દેવ, સવચ્છીન મુનિ યુર, અને અદ્વિતીય ક્ષણુચર
મને પ્રાપ્ત થશે. આ સાંભળતાં જ સૂર્યવતીને શાન્તી આનું. તે બોલી—અરે સારિકા !
તેં પાછું આતું સાદસ કેમ કર્યું ? અનશનના પચ્ચખાણુનું કર્મ અતિ કુપર છે. બેન !
આ તપસ્વતીમાં તારા જીવનનો છેડો છે. આગુ મહા કુપર વત લેતું ન હતું. પશ્ચિમી
જનત સાદસી હોય છે, પ્રથમથી તે તારું શરીર તપસ્વતીનાં જાણી નાખ્યું છે. હવે
આ વત તારા શરીરનો અંત લાવશે. સખી ! તારો વિશેષ મારાથી સદન થઈ શકશે
નહિ. તારા વિના મારું જીવન બારણ થઈ પડશે. અશ્વત્થ તપનું પારણું કરી તારે તો
મને આનંદ આપશે હવે. હવે કુપર કરી તે મન ઊડી દે. મારા જીવનને ધર્મમય
બનાવ, હું તારો ઉપકાર માનીશ. જિન સાસનમાં કર્યું છે કે, અકુખનું માન જનવા
વિના અનશન મત કર્યું ન જોઈએ. તું તારા આયુષ્યનું માન જાણતી નથી, તે વિશે
કોઈએ તને શાત કરી નથી. વગી તું પશ્ચિમી જન છું. તને જન ઊડવામાં એવો મદદ
દોષ લાગશે નહિ. બેન ! અમારું વચન માન્ય દર. જે દા કે આમદ ન રાખે, તેને
જિનમત જાણ્યો છે.

[illegible]

સંભારી સંભારી રૂઠવ કરતી સૂર્યવલીને ધીમંદ્રે બોલના છતાંયે સખ્દોળી ખુલા કરી દીધી. તેની વિચેરે જે સારિઆના સદવાગી હતા, તેઓને પણ ધીમંદ્રે ઠોક રહિત કરી દીધા. ધીમંદ્રકુમારના કહેણથી સખ્દી સૂર્યવલીએ સ્નેહથી સારિઆના મૃત સરીરને ચાંચ કાઢી સંસ્પૃગ કર્યું અને તેની પૂજા પ્રદાશી તેની સાં જાનની ઉત્તર દિવા સંપાદન કરી.

આ બોલે રખાંત નગરે ભોષ ગદ્ગદીદન થોડ ચંચલાર પામી ચલે હતો. સર્વરૂપની સાથે પોતાના પુત્રની વાતચિત કરતો તેને ધ્યેયજ દર્શ થયો હતો. પુત્રની પાલન-પર્યામાં આવી શકેલ ભોષ, તે પોતાના અંતમાને કુતારે માનતો હતો. આ રૂતાંત થોડના મુમળી ભણી, મરિયા ગદ્ગદીદની, પણ આજાર આનાંદ થયો હતો. જ્યારથી સારિઆ સંજયી રૂતાંત ઉઘાટમાં જાનો, ત્યારથી સખ્દી સૂર્યવલી-ધીમંદ્રકુમારને પોતાના મદેપમાં પ્રવિષ્ટિત બોલાવતો હતો. ધીમંદ્ર, અને સૂર્યવલીને માતા પુત્રને સંજય પરપર અગાલ હોય. રણભારિત રીતે સૂર્યવલીને ધીમંદ્ર ઉપર પુત્ર વાલસ્ય પ્રમદ થતું, પણ તેપાંદમાં હતું. ધીમંદ્રકુમારે પણ સૂર્યવલીને માતૃ દષ્ટિથી જોતો હતો. પણ અંતરનો ભેદ પ્રમદ થયેલ નરેલો. ધીમંદ્રકુમાર પ્રવિષ્ટિત પેતામાં અભાવિતાની અવજ સૂર્યવલીની પ્રસંભા કરતો, અને પ્રદાશખીના સમાવશનું કારખરૂપ જોયે સારિઆનો તે અંતરથી આજાર જાનતો હતો. સારિઆને કરેલા નિવાળાની જાતી કુસત્યવીમાં ઘેર ઘેર માલી, અને છેડે રેલ પુત્રના મહાનગરના તીર ઉપર પડાવ કરી રહેલા મહાસભ્ય પ્રતાપસિંહના કાન સુધી તબ પડેલી હતી, અને સિરેમનિ પ્રતાપસિંહને લાખુતર ઠોક કરી તેની અનુભવના કરી હતી.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

નિવામદુમાં નિવાલ.

જ્યારથી નગરની વાડે હું ગદ્ગદીદન થાને ભેક નાનુ મામંડું હતું તેના આજારજાનુ જુઠ જાનના, જાન રહેલી પદાવળી નાડે નાની પદિસ.ભો આરણે હતી, તામમા વણી જાણ હતી બોલ ભેક મુલિ કર રહેલા હતા, તેઓ ભે પદિસ.ભોમાંથી પેલનો પ્રિયક નવાવના હતા તેની મૃત રહ્યા હોયથી જાને અતના રૂઠ પુત્ર ભે કરી હતી, તેની નાસાજાને હોયથી દેવાર રૂઠને જાનંદ જાને તે કો હોય પુત્રવલી રહિત રહ્યા અને ઠોપી મદદના, કેમ નહેવળે રહેલે તે પ્રવિષ્ટમાં જાનક પેલને આજાર હતા રાખ પ્રતાપસિંહના રિયથી જાનપો મદદોર થોડે જાણના નાનથી અડિત કરી, ભે જામ વજાનું હતું; તેથી ઉપર જો જાનની હતા ભે થોડી હતી જાનનાં તે નાનનાં ભેક પ્રિય ભેવ અને મુરર નેલેવ રહ્યા હતા વણી અજર દેવથી તપ કાનિ મૃત જાનથી હતી થોડેભે રહ્યા હતા કે, જોવ વણી ન દેવથી તે રહ્યા ભેકા જોડ હતું. નાનના નાન જાનના

કાંચેથી કંટાળે એવેલા લોકોને તે ઉત્તમ પ્રદર્શની દાગિની આપણું હતું. આ સ્થળે વિવેકી સદ્ગુણોને પેલાના શીર્ષક કુમારને વિદ્યાબ્રાહ્મ કરવાને સાંખ્યો હતો. તેને અભ્યાસ કરાવવાને માટે ગુરુપર નામના એક કાષ્ઠગુણને શિક્ષકમાં આજ્ઞા હતા. તે ઉપાધ્યાય પછી વિદ્યાભ્રમમાં અને કાષ્ઠભ્રમમાં પ્રવેશી હતા, નીચે સાંખ્યના બધું હતા: કાષ્ઠમાં જે ગુરુ શિક્ષકના કહેવા છે, તે જ્યાં ગુરુ તેનામાં આવી વસેલા હતા. ને સાંખ્ય દોષ, નાનિમાં કુદરત દોષ, રક્ષ પરંપરાએ આવેલ દોષ, નિર્દોષી દોષ, ગુરુને નિષિ દોષ, વિષય તથા પ્રમાણને સંવતાર ન દોષ, અને ન્યાયને પદ્યે માનનાર દોષ, તે પાંચ કહેવાય. એ સાંખ્ય કથિત સર્વ લક્ષણ ગુરુપર ઉપાધ્યાયમાં પ્રવક્ત્ર દેખાતાં હતાં. શ્રીમતા ચિત્તને ભાનુનારા જે પૂર્વે સ્વર પુરોષ વખબંધ જણ છે, તેમના પક્ષે એ ગુરુ હતા. તેઓ નિત્ય ધર્મના ઉત્તમ ઉપાસકે હતા.

પ્રથમ તબક્કે સદ્ગુણોના છેલ્લાં એ ગુરુપર ઉપાધ્યાયને પોતાને ઘેર નિમંત્રણ કરી બેઠાવેલ, તે વખતે એ વિદ્વાન્ દિશકે પેલાના વિદ્યકાષ્ઠના ગુરુ સારી રીતે જાણી રી-ખા હતા. છેલ્લી પદ્યેથી મુગ્ધાકાત લીધી, ત્યારે તે દિશકે સિદ્ધાંતજિએ આ પ્રમાણે કહ્યું હતું. શ્રેષ્ઠિય ! તમારા પુત્રને જોઈ અને પછો અનંદ થાય છે, તેનામાં વિનય ગુરુ સંવત્તમ દેખાઈ આવે છે. જુઓ, પ્રથમ તેણે આવી માયા અણખમાં પ્રણામ કરી પછી તમને નમી પેડને યોગ એવું આજ્ઞા મદલ્યું હતું. કેવો તેનો ઉત્તમ વિનય છે ! વળી તેની સાંન મુખમુદા ઉપર સ્પર્શનથી સર્વ લક્ષણ દેખાય છે, આ કુમારને જોઈ મારું મન પક્ષે પ્રસન્ન થયું છે, હું તમારી પદ્યેથી કાંઈ કાવ્યની કાવ્ય સંખ્યા નથી. વિદ્યાને વિદ્ય કરનારા દિશકે ઉત્તમ કહેવાય નથી. હું સર્વ રીતે નિરપદ છું. ને વિનયવાન સિદ્ધિ દોષ, તેના ઉપર અને પાછી પ્રીતિ છે. વિનય એ સર્વથી ઉત્તમ ગુણ છે, વિનય. ગુરુને લઈ જીવન ગુણો વધે છે, ધર્મનું મૂળ પણ વિનય છે. પિતા, માતા, ગુરુ, અને સ્વામી એ ચિત્તથી વધુ કાવ્ય છે. એ મહાન ગુણ તમારા પુત્રે જન્મથીજ સંપાદન કરેલો છે. વિદ્યા મદલ્યું કરવાના પણ પ્રકાર છે. વિનયથી, જાણે વિદ્યા આપણથી અને કાવ્યથી, — એ પણ પ્રકારે વિદ્યા લેવાય છે: તેમાં વિનયથી વિદ્યા લેવી એ સર્વોત્તમ પદ્ય છે, અને વિદ્યાને જાણે વિદ્યા લેવી, એ અધ્યયન મદ્ય છે, અને કાવ્યથી વિદ્યા લેવી એ અધ્યયન પદ્ય છે. પદ્યે એ પણ પુરંકામાં કાવ્ય, અને છેલ્લે પણ પુરંકાની કાવ્યને દોષ છે.

ઉપાધ્યાય ગુરુપરનાં આજ્ઞા વચન સાંભળી કોઈ લક્ષ્યોના પછો પુરો થયો હતો, અને તે ગુરુપર ઉપાધ્યાયને વિનયથી પ્રાર્થના કરી, પેલાના શીર્ષકકુમારને સાંખ્યો હતો. તે ગુરુપર શીર્ષકની કાવ્યે આ લક્ષ્યોપર અધ્યયનમાં વિદ્યામદ કરી રહેલો હતો. કુદરતની-સીમાં તે સંખ્યોથી શીર્ષકના એક માંચો હતો, તેને અભિરક્ષ અને મુધીરાજ નામે એ પુત્ર હતા. તેઓમાં અભિરક્ષ હાલ પ્રવક્ત્રજિંદ સંખ્યા અભિરક્ષ ઉપર નિમંત્રેલો હતો, તેનો અનુભવ જુદું મુધીરાજ હતો, તેને કમલા નામે એક સ્ત્રીથી ગુરુપરનાં નામે એક પુત્ર થયો હતો, એ ગુરુપરનાં સર્વ ગુણ સંખ્યા દેવાથી શીર્ષકકુમારનો મિત્ર થયો હતો. ગુરુપરનાં અને શીર્ષકની વચ્ચે સ્ત્રી અને નીરની પેઠે મા: મિત્રો જન્મી હતી, તેમની

વય પશુ સમાન હતી. શ્રીચંદ્ર ગુણચંદ્રના ચિત્તનો, અને ગુણચંદ્ર શ્રીચંદ્રના ચિત્તનો એ
 હતો, નાથ અને માંસની જેમ તેઓ કૃષ્ણનાર પશુ અગમી રહી શકતા નહતા. અને
 જીવ એક હતો, માત્ર દેહજ ભુજા હતા. ગુણચંદ્રનો પિતા મુખીરાજ પોતાનાં પુત્રને શ્રીચ
 દ્રનો સહવાસ થયેથી ધણેજ ખુશી થતો હતો, તેથી તેને પોતાના પુત્ર ગુણચંદ્રને શ્રીચ
 દ્રની સાથે લક્ષ્મીપુરના વિદ્યાગૃહમાં અભ્યાસ કરવાને રાખ્યો હતો. અને મિત્રા આન
 પૂર્વક વિદ્યાભ્યાસ કરતા હતા, તેમને જે જે પદાર્થ જોઈએ, તે તે પદાર્થ લક્ષ્મીદત્ત દે
 ત્યાં મોકલાવતો હતો. તે સંયમે વિદ્યાગૃહની નજીક પાકશાળા, રનાનશાળા, પૂતળગૃહ, પુસ્તક
 લય, અને વ્યાયામશાળા વિગેરે સર્વ સામગ્રી મોકલવામાં આવી હતી. કોઈ કોઈ વાર લક્ષ્મી
 દત્ત શેઠ પુત્રને મળવા સ્થળાં બેઠી આવતો, અને કોઈ નિમિત્તે શ્રીચંદ્રને કુશસ્થગીમ
 પશુ બોલાવતો હતો. શિક્ષા ગુરુ ગુણપર જે કહે તેમ લક્ષ્મીદત્ત તત્કાળ કરતો હતો. ન્યા
 વિદ્યા ગૃહ સ્થાપવામાં આવ્યું, ત્યારે શિક્ષક શિરોમંચ ગુણપરે કથું દત્ત કે, શેઠજી
 અભ્યાસને માટે યોગ્ય વિદ્યાગૃહ કરવામાં પાંચ બાહેરનાં અને પાંચ અંતરનાં એમ દશ
 સાધનો રાખવાં જોઈએ. ૧ આચાર્ય, ૨ પુસ્તક, ૩ નિવાસ, ૪ સહાય, અને ૫ ભોજન
 એ પાંચ બાહેરનાં અને ૧ આરોગ્ય, ૨ જુદિ, ૩ વિનય, ૪ હૃદય, અને ૫ શાસ્ત્ર પ્રીતિ
 એ પાંચ અંતરનાં એ દશ સાધન કહેવાય છે. આવાં સાધનોની પૂર્ણ સામગ્રી હોય તે
 સંપૂર્ણ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરાય છે. ન્યારે શ્રીચંદ્રને વિદ્યા ગૃહમાં પ્રવેશ કરાવ્યો, ત્યારે વિદ્ય
 ગુરુ ગુણપરના કહેવા પ્રમાણે શુભ મુદ્દત, શુભ ચંદ્રયોગ, અને સંજ બગ જોવામાં આવ
 વ્યાં હતાં. લેખશાળામાં પ્રવેશ કરવાનો મહેલસત્ર એ જદાગુ શેઠે મોઢા ઠાઠામાં
 કૂપો હતો.

શ્રીચંદ્ર અને ગુણચંદ્ર બંને વિદ્યાગૃહમાં સાથે રહેતા હતા. ઉપાધ્યાયની આજ્ઞામ
 રહી નિત્યના નિયમ પ્રમાણે આલતા હતા. ગુણચંદ્રના કરતાં શ્રીચંદ્રકુમાર જુદિનગમ
 ધણેજ ચઢીઆતો હતો. ઝોંકારથી માંડી સર્વ વસ્તુ જ્ઞાન મેટરી શ્રીચંદ્રે અનુક્રમે શાસ્ત્રીય
 જ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરવા માંડ્યો. વ્યાકરણ, ન્યાય, કાવ્ય, અમંકર, ન્યોતિય, હંદ, ગણિત
 શાસ્ત્ર, લક્ષણ શાસ્ત્ર, સામુદ્રિક અને વારણ શાસ્ત્રમાં તે પ્રવીણ થઈ ગયો. પશ્ચી કળાઓ
 તેણે સંપાદન કરી લીધી. રસમંજરી, શ્રુતાર, શાંતિદેવ, (અથ પરીક્ષા) આર્યવેદ,
 અને તેના છ અંગમાં તે કુશળ થયો. ન્યોતિયમાં હોરા, લગ્ન, નાડી વિગેરે તથા સ્વરો
 દય, કાળજ્ઞાન, શિષ્યવિદ્યા, પિંચગ, નાટ્ય શાસ્ત્ર, અને અક્ષર નિયત તેણે હાથ કરી
 લીધાં, લેખન, મંચન વિગેરે બોતેર કળાઓ તેણે પ્રાપ્ત કરી, તે સાથે ગુણચંદ્ર પશુ
 તેની જુદિની શક્તિ પ્રમાણે શીખી ગયો. શ્રીચંદ્રકુમારની પૂર્ણ વિદ્યા જોઈ શ્રી ગુણપર
 ઉપાધ્યાયને સંતોષ થતો, અને પોતાની વિદ્યા અને કળાં એક ઉત્તમ પાત્રમાં પ્રાપ્ત થઈ તેને

* તે વિષે આ પ્રમાણે શ્લોક છે— " આચાર્ય પુસ્તક નિવાસ સહાય
 મોગ્યં વાદાશ્વ પંચ પઠનં પરિવર્દયન્તિ । આરોગ્ય વુદ્ધિ વિનયોદય
 શાસ્ત્રાગાઃ પંચાનરાઃ પઠનસિદ્ધિકરા ભવંતિ " ॥ ૧ ॥

મોરે તેને પ્રતિજ્ઞા આપેલ આરોહ દેવે. હાથ વાર કોમળી જગીસ કરવાને તે બહુ રડેન પ્રત્યેક કરેલ. પણ કોમળી જોવાયા મનુષ્યથી તેનું ઉત્તમ પ્રકારે સમજાવન કરેલે દેવે. હાથ વાર કોમળી તરીકે પેનાના વિદ્યારૂપને એક પ્રકારે પૂછેલે કે, જેવે પ્રત્યુત્તર કરવામાં ઉપાધ્યયને, પણ પૂછે વિચાર કરેલે જાણે દેવે.

એક વખતે ઉપાધ્યય યુવકે કોમળીનારને બેઠાણે આ પ્રમાણે કહ્યું. વાલ ! મારી પત્ની જે વિદ્યા અને કળા હતી, તે જાણી તેં બહુલે રીતે યાત્રી લીધી છે. હવે તારી ઉપચારણ સમજાવે કહ્યું છે, મુદાપચારણમાં પ્રવેશ કરવાને સમજ તને પ્રાપ્ત થયે છે, અને મેં મારો વિદ્યા અને જાતણી લીધી છે, તેથી હવે હું તને તારા વિદ્યાને લીધી, આ રસમના પ્રવેશને કમળી રાખું છું. વાલ ! ઉપરે મારી એકલો વિદ્યા રસમજણમાં રાખજે, હરમંથા, પોરંથા, મોરનમદ અને વિદ્યામાં—ને આર જાતણ મદ કરેવાય છે. તે મારી જાતણકારી વિદ્યા વિદેરે કુળે મલિન થઈ જાય છે, તે તારે મેં માર પ્રમાણમાંથી સંચય કરી રહેલું. પૂરેમાં પૂરાથી તારામાં વિનય કુળે પ્રથમથીજ વાલ કરેલો છે, એ તારાં સમજાવની નિકાતી છે. એ મદન કુળે તું રડે પંજુ યોગ્ય નહીં. આ-વા પંજને તું મારી રીતે જાણે છે, આરજના સમજારને તું પૂછે જાણકારી છું. એ કહ્યું-માર પ્રમાણે કવેર પ્રદેશ કરેલે, વલિ-પૂજા જાતણી સેવ કરેલે, અને વાતજાતિન મદન પંજની ઉપચલ્યા કરેલે, આ પ્રમાણે વર્તણથી પાત્રિક અને સંસ્કારિક ઉત્તમિ તને પ્રાપ્ત થઈ. વાલ ! હવે તારાથી જુદો જડેલ તાર જેવા વિનય અને સત્યાય શિખથી જુદા પાત્રાં અને મલિન આરે છે, એમ કહી ઉપાધ્યયે યુવકને પંજુ પડેલે મેલ આપેલ.

પેનાના વિદ્યા યુવક આ વખતે કાંતણી કોમળીનારના યુગ ઉપર યોગ્યની ખરા કરી થઈ. આવા મદોષકારી ઉપાધ્યયને વિશેષ તેને યમના જેવે લાગેલ. નેવમાંથી જાણી પડ્યા મહી, કંઈ રાજ્ય થયે. તે વિશેષ બેઠાણને સમજ થયે નહીં. ઉપરે પડ્યા પ્રવળી આ પ્રમાણે બેઠાણે—મદોષકારી જુવાનુ મુરઠ ! આપે આ જાતકની ઉપર જે ઉપાધ્યય કરેલ છે, તેવો જાલો વાતંચને હું કોઈ રીતે પણ સમજ થઈ યાકું તેમ જાણી. મારા જાતને આપે કુળકારી જુવાન કરેલું છે માનવ જાતના ઉપાધ્યયમાં ઉપાધ્યય ઉપર મને મદન છે, મદન કારેલ નિરક્ષરતા કાલકળા મારેમાંથી મને જાણ્યો છે, તે આપેલો કોવે તેવો ઉપાધ્યય નથી. આપે જાણવેલ વિદ્યામાં મહી હું મારા આપેલને જાન પ્રાપ્તે અધિકારી કરી દર્શાવ. એટલું જ નહીં, પણ તે પુરવેલ પ્રજાત મેલ હો, તે પંજની ઉત્તમ સમજે પણ સપાદન કરી દર્શાવ. મદાવન ! આપે મને જે અમુલ ભાષ આપેલ છે, તે પ્રમાણે જાતને હું સર્વથા પ્રજાત કરીલ. આપે કહેલો વિદ્યાના વચને મારા હાથ કમળમાં મોતરી રાખીલ. આટલું કહી કોમળ ઉપાધ્યયના મરજુમાં નથી પડેલ. મારા વિદ્યાકાર્ય તેને બેઠા કરેલ, અને અંતરની અત્યંત ઉત્તમી તેના હિર ઉપર દેવ મુકેલ. તેથીજ આપેલ યુવકને પણ સપાદન કરી

આ પ્રમાણે કુલ વિનય વાત કરતા દેવ ત. સ્વપ્નદેવ દેવ રચનાં જેમી વિદ્યા-દેવો આપેલ. તેલેલે વિદ્યાકાર્યને પ્રત્યુત્તર કરે. વાલને નો કુળકારે કોલે પ્રત્યુત્તર

કર્તા. આસનપર બેસા પછી લક્ષ્મીદત્ત શેઠની દ્રષ્ટિ શ્રીચંદ્રના મુખ ઉપર પડી. પુત્રના મુખ કમળ ઉપર ગ્લાનિ જોવામાં આવી. નેત્રમાંથી નીકળતી અશ્રુની ધારા નજરે ચડી. પિતાએ પુત્રને પુછ્યું—વસ ! મુખ ઉપર ગ્લાનિ કેમ દેખાય છે ? નયનમાંથી નીર ધાર કેમ વહે છે ? તને અકસ્માત શું દુઃખ પ્રાપ્ત થયું છે ? તારા સરીરમાં કંઈ બધા તો નથી થઈ ? પ્રિય પુત્ર ! જે સત્ત્વ દોષ તે કહે. શ્રીચંદ્રકુમાર મંદ સ્વરે બોલ્યો—પુત્ર્ય પિતાશ્રી ! મને કાંઈ પણ બન્યું નથી. દુઃખ થયું નથી. વિદ્યાશુના પ્રતાપથી સરીર પણ નિરાશાય છે. આજે મારા વિદ્યાશુર અહીંથી જવાની ઇચ્છા રાખે છે. મારો સર્વ વિદ્યા બ્યામ સમાપ્ત થયો છે. આજા ઉપકારી અને વિદ્વાન શુરનો વિયોગ થયો—એ મારા મનને દુઃખદાયક થઈ પડ્યું છે. પિતાશ્રી ! એ મહાસપ્તને જરા સમજાવો, હેરાટે યોગ દિવસ રહે તેની પ્રાર્થના કરો. શ્રીચંદ્રનાં આંખાં વચન કાંતળી લક્ષ્મીદત્ત શેઠ ખુશી થયા. પુત્રની યુરમંત્રિ બેઠ, તેના ધાર્મિક હૃદયમાં આનંદ થયો. તેણે વિચાર્યું કે, મોત્ર કેવીએ ખરેખર મારો ઉપકાર કર્યો. આવો ધાર્મિક પુત્ર આપી, મારા જીવનને કૃતાંબ કયું છે, તેનામાં કૃતજ્ઞાનો શુભ કેવો ઉત્તમ છે ? શુર ભક્તિની ઉત્તમ ભાવના કેવી ભક્ત છે ? વિદ્યા શુર કેવા ઉપકારી છે ? જેઓ મનુષ્યને જગત્ત કે મુકપણામાંથી બચાવે છે, અને મનના જીવને હૃદય રતિમાં મુકે છે,—આ બધું, શ્રીચંદ્રકુમાર સારી રીતે સમજે છે. આવી ઉત્તમ ભુક્તિ પુત્રમાં પ્રાપ્ત થાય, એ કેવાં ભાગ્ય ? આજા કૃતજ્ઞ અને કાલા પુત્રોના મન પિતાને પન્નવદ મળે, એમાં શું આશ્ચર્ય ? પિતાના જીવનની સાધકતા આજા પુત્રોના ધર્મ થાય છે. જે જાણ અને મારાં પૂર્વનાં પુણ્ય યોગે પ્રાપ્ત થયે છે. વિદ્યાશુન કરનારા વિદ્યોના મહોત્સાહની પ્રસંસા જૈન સાંભળ્યા વળુંગી ઝ, આદત વાળી તથા શિશુકોની દુવદાના મ્લચા કરે છે, એક અહારને આપનાર પુત્રને પણ મહોપકારી શુર જાણું છ. તેના ઉપકારને લીધે કહિ પણ જાઈએ નહીં. આજા વચન જૈન આમમમાં પદેપદે દહીંબ્યાં છે. વિદ્યા શુરની એવી મહત્તા શ્રીચંદ્ર જાણે છે, એ જાણી અને અતિ આનંદ થાય છે.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી, આનંદ પૂરુંક લક્ષ્મીદત્ત ઉપાખ્યાયને વિનયથી કહ્યું. મહાદેવ ! અપના સિંચની વિનયી ખ્યાનમાં રહે. અને યોગ દિવસ રહી, સિંચને શુર ભક્તિનું દૃઢ આલે. હું પણ આજે તે વિશે વિશેષ વિનયી કરું છું. સિંચની મનોરતિ પ્રકટ કરવી, એ પણ શુરનું કર્તવ્ય છે, અને શુરએ સિંચ ઉપર તેવો અનુમદ કરવો જોઈએ. શેઠની એવી વિનયિથી શુરપર ઉપાખ્યાયે તે જાણ ખ્યાન ઉપર લીધી, અને સિંચની શુર ભક્તિથી પ્રસન્ન થઈ, તેઓએ કેટલાક દિવસ વધારે રહેવાને કમુચ્છ કહ્યું. દર્શનવત્ત નજુન વદ ચેરણ ઉપાખ્યાયજી કેટલાક દિવસ આનંદથી રજા, તેથી શ્રીચંદ્ર કુચરને હાંસ થયા. શુરના મુખચરને નીરખી, શ્રીચંદ્રનો હાંસચર ઉગ્રાસ કરવા લાગ્યો.

હેરાટે અર્ધજ પુરી થયા ઉપાખ્યાય શ્રીચંદ્રને આગીય આપી વિદાય થયા. શિશુક અને મુજુરર શુરને આગેય કુજુરર મ.લેકની મનેદર મળ્યા કાંમાં ધારજી રી, શ્રીચંદ્રકુમાર કુચરને રદયા થાનો, અને પાનન્ય પ્રિય વિદ્યા કુજુચંદ્રની કામે ઘાન મોટી કાન ન થાય ક જ અનંદમાજ નિવસન કરે. થાનો.

જ્યકુમાર પોતાના પિતાને અને પછી પોતાના ત્રણ બહેનોને પ્રેમથી મળ્યો. ધણી વાર સુધી રત્નપુરના યુદ્ધની અને ત્યાં અનુભવેલા આનંદની વાતોએ માંથી એક તરફ સામનો અને મંત્રીઓની પકિત બેઠી હતી, બીજી તરફ પ્રગ્ન વર્તના અમેલસેની શેષી શોભતા પ્રભાવે બેઠી હતી. મહારાજ પ્રતાપસિંહ સર્વનું નિરીક્ષણ કરતો હતો, અને સર્વને એળખી શોભતા પ્રભાવે કુદરત વાળા પુછતો હતો. જ્યારે સર્વ પ્રગ્ન વર્ત બેઠ કરતો તેવાર થયો, તે વખતે લક્ષ્મીદત્ત શેઠ પોતાના પુત્ર શ્રીચંદ્રકુમારને સાથે ઘણું બેઠ કરવા આવ્યો. સર્વથી ઉત્તમ બેઠ અર્પણ કરી લક્ષ્મીદત્ત શેઠ પુત્ર સાથે પ્રતાપસિંહને નમન કર્યું. તે વખતે પ્રતાપની દ્રષ્ટિ શ્રીચંદ્ર કુમારની ઉપર પડી. કુમારનું અનુપમ સૈદ્ધંત જોઈ, રાજ્ય ચક્રિત ધણ થયો, આ કોણ રાજપુત છે, એમ તેને નિશ્ચય થયો. તત્કાળ તેણે લક્ષ્મીદત્તને પુછ્યું, આ કુમાર કોણ છે ? અને તે તમારી સાથે ક્યાંથી આવ્યો છે ? શેઠ નમન કરી બોલ્યા—મહારાજ ! એ કુમાર આપના સેવકને છે, તેનું નામ શ્રીચંદ્ર છે. પ્રતાપસિંહ સાંઘાયે ધણ બોલ્યો—શેઠ ! તમારે પેર પુત્રની ખોટ હતી, તે તમારા પુત્રને પૂર્ણ કરી, તે આનંદની વાત છે. તમારા પુત્ર રત્નને જોઈ મને ધણો જોય થયો છે, તેની મનોહર અને વિનય કારેલી મુખ મુદ્રા જોઈ; મારું હૃદય અતિ સંતુષ્ટ થાય છે. જાણ પુત્ર રત્નથી તમે જગતમાં પૂર્ણ જામવાથી બન્યા હો, સદ્ગુણી પુત્રના પાત્રો આ લોકમાં સમીપ સંપાદન કરે છે, તમે કરેલી આર્દ્ર ધર્મની ઉપાસના સર્વ જાણે છે. આ સુદર કુમારને જોતાજ મારા હૃદયમાં સ્વાભાવિક પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો છે, તેના ઉત્તમ અંગના ફરેક અવલોકનથી જ્ઞાન અને આતુરતા પ્રકાશ પડે છે. શેઠ ! હું કુમારને જોઈ ધણોજ પ્રસન્ન થયો છું. રાજ્યોની પ્રસન્નતા સર્વ થવી જોઈએ, તેથી આ તમારા વિદ્વાન કુમાર શ્રીચંદ્રને મેં વિશ્વથી તાબે કરેલું કર્ણકોટ નગર ધનાઢમાં આપું છું. આજથી શ્રીચંદ્ર કર્ણકોટ નગરનો અધિપતિ છે.

મહારાજ પ્રતાપસિંહની આવી ઉદારતા જોઈ લક્ષ્મીદત્ત શેઠ ખુશ થઈ ગયો. પોતાના પુત્રને મહારાજ તરફથી ઇન્દ્રમ મળ્યું, તેથી તે પોતાની પ્રતિષ્ઠાને મોટી માન્યતા લાગ્યો. શ્રીચંદ્રકુમારે નમન કરી, મહારાજને ઉપકાર માન્યો. કુસરથીના લોકોમાં તેથી વિરોધ આનંદ ઉત્પન્ન થયો. તે વાત સર્વ સ્થાને પ્રસરી ગઈ. શ્રીચંદ્ર કુમારને ઇન્દ્રમ આપી, મહારાજ પ્રતાપસિંહ મોટા કાઠમાક સાથે નગરમાં આવ્યો. કુસરથીની લોકો દાર પ્રગ્ન એ પોતાના રાજ્યને પૂર્ણ રોદથી વધારી લીધો. આજ નગરમાં એક મોટા ઉત્સવનો દેખાવ થઈ રહ્યો.

પ્રકાશિત થઈ, સંપૂર્ણ રીતે શોભતો હતો. આડે અંનનાઓનાં પ્રતિબિંબ શ્રીચંદના દરબ દર્પણમાં પ્રતિબિંબિત થઈ દનાં. તે પતિપ્રાણી પ્રિયાઓએ પ્રિયનમની અપૂર્વ પ્રીત મેળવી હતી.

આ વખતે શ્રીચંદ પોતાની આડ અંનનાઓની સાથે ધનું ચર્ચા કરતો હતો. પ્રા-
વિદ્યા ધર્મની ગતિ, એવી નવ વધુઓ નવનવ, રંગે કરી પતિના દરબને અપૂર્વ આનંદ
આપતી હતી. એ સિદ્ધિત મુંદરીઓની સાથે શ્રીચંદ ઝૂંઘાર રસ કરતાં સમ્યક્ત્વ રસનું
વિશેષ સુખ મેળવતો હતો. એવી રીતે શ્રીચંદકુમારને મદરથાયાસને આરંભ થતો હતો.
પ્રતિદિવસ તેનાં પરિણામ જદિ પામતાં હતાં, સદુચ્છરૂપ રતનો તે ચેટજીનિરિ હતો, દંડ-
ની જેમ વિશુદ્ધથી પરિવૃત્ત રહેતો હતો. સુમનસ જનનો નંદનવન હતો, દીન દુઃખી
જનનો કલ્પદક્ષ હતો, ગાંધીયં યુજી તે સમુદને અનુસરતો હતો, હરેશાં દાન પુણ્યનો
પ્રવાહ વધારતો હતો, તે સિવાય બીજા અનેક યુજો તેનામાં રહેલા હતા. તેના મહાન સુ-
જીની પ્રકાશ કરવાને જુદરપદ્મ, પણ સમયે નહતા. આવા ઉત્તમ યુગોથી તે કુદરસથી-
ની પ્રભામાં થલો પ્રિય થઈ પડ્યો હતો.

એક વખતે શ્રીચંદ યાતઃકાવળની આવસ્થા કિંવા કરી બેઠો હતો, તેવામાં તેણે
પ્રિય મિત્ર યુજ્યંદ આઓ; યુજ્યંદે આવી શ્રીચંદને કહ્યું કે, મિત્ર ! જો તમારી કમ્બ
હોય, તો આપણે આજે નજરીની આહરે ફરવા જઈએ. તારા સાંતળવામાં આવ્યું છે, કે.
આહરના ઉદ્યાન પાસે આવેલા સરોવરના તીર ઉપર જનિવંત અંબોનું એક જંદ આવેનું
છે, તે જોવાની બે ઇચ્છા હોય, તો સત્તર લેવાર ચાલો. યુજ્યંદનાં વચન સાંતળી શ્રીચંદ
ખુશી થયો, પોતે યાત્રિહોત (અથ વિદ્યા) વિદ્યા જાણતો હતો, તેથી તેના મનમાં વિ-
શેષ ઈતુક થયું; તત્કાલ પિતાની આજ્ઞા વધુ વાદન ઉપર ચડી તે યુજ્યંદ મિત્રની સાથે
ચાલ્યો. તેઓ અનેક વાર્તાલાપ કરતા સરોવરના તીર ઉપર પહોંચ્યા, ત્યાં આવી ઉત્તમ
રથનમાં મુકામ કર્યો. એ તીરની પાસે અંબોનું મોટું દેગું તેમના જોવામાં આવ્યું. જાણે
મૂરના રથમાંથી છુટા પડ્યા હોય, તેવા ઉત્તમ જતના અંબો તેમની નજરે પડ્યા. તેમને
જોઈ શ્રીચંદ ખુશી થયો. અથ વિદ્યામાં જે જે અથનાં ઉત્તમ લક્ષણો રહેલાં છે, તે જા-
ણાં અહીં પ્રલક્ષ દ્રષ્ટાંતરે તેના જોવામાં આવ્યાં. તત્કાલ શ્રીચંદે પોતાના મિત્ર યુજ્યંદ
ને કહ્યું, મિત્ર ! અથ લક્ષણ ઉત્તમ છે, આવા અથ ઉપર વાદન કરવાની ઇચ્છા થાય છે,
જો કે, પિતાજીની આજ્ઞા મેળવી નથી, તથાપિ ખરીદ કરવાનું સાદસ ઉત્પન્ન થાય છે.
આજ સુધી પિતાજીએ ચારી ઇચ્છાને કદિ વિરોધ કર્યો નથી. મારી મનોરથમાં ઉત્પન્ન
થયેલી કામના પૂર્ણ કરવામાં તેઓ પ્રયત્નથીજ કલ્પદક્ષ થતા આવ્યા છે, તેથી આ કામમાં
તેમની આજ્ઞાની અપેક્ષા હું જોતો નથી. માટે આ અપેક્ષાના નાપકને અથનું મૂલ્ય પુછી
જો. શ્રીચંદનાં વચન સાંતળી યુજ્યંદે ત્યાં રહેલા એક જંદ પુણ્યને તે વિશે પુછ્યું. તે જંદ
બેઠો—જોઈશ ! એ અનેક અથ વેચ્યા છે; હવે માત્ર આ સોગ થોડા ઉત્તમ જાતિના

૧ દંડ પછે વિશુદ્ધ એટલે દેવતા, અને શ્રીચંદ પછે વિદ્યાનો. ૨ સુમનસ એટલે
દેવતા, અને સમ્મન પુરોહિ.

મારી રહેલા છે, તમારે લેવાની રાજી હોય તો લેજો. પછી કોઈને ને અપેની આગળ ગયો. ચલુચંદ્રે કહ્યું. મિત્ર ! તમે અધિષ્ઠા ભરોડો, આ ભતિરનં અપેમાં ક્યા ક્યા અધ ઉત્તમ છે ! અને તેઓની શી શી ભતિ છે ! તે પૂછ કરી જણાવશો.

કોઈકંડુમાર ભેટશે—મિત્ર ! એ આ અધ ચરણ અને મુખમાં. ઉત્તર છે, તે અધ ગંગાજળની ભતિ કહેવાય છે. એ પેલા અધની ઉપર આઠ મંચુ રેખા છે, તે તાર્કિક ભતિનો અધ છે. પેલો એ રજા વર્ણનો અધ છે, તે ક્રીયાક્રમ ભતિનો છે, એ સ્થાપત્ય અધ છે, તે ખુમાલ ભતિનો છે. આ મિત્ર વર્ણનો અધ દારાક ભતિનો કહેવાય છે. શીતા, જેવી ક્ષાંતિઓ એ આ નિર્મલો અધ છે, તે સરાક ભતિનો છે, કોઈકંડુ અને કોઈકંડુ મેન એ અધ છે, તે ઉરાક ભતિનો છે. એ પેલો ભગુના કોઈકંડુ અને કોઈકંડુ પાંચ છે, તે રોકનાક ભતિનો છે, એ આ નીલ વર્ણનો છે, તે દરિક ભતિનો છે, એ સ્વેત અને ચિંતન વર્ણનો છે, તે હોલક ભતિનો અધ છે. આ એ અધ પંચસદની ભતિના છે, તેઓ રેખામાં અતિ ઉત્તમ છે, તેમની જાતી, પદ મુખ અને પદમામાં મુખ લક્ષણો વિશિષ્ટ રેખા છે, તેઓ પંચપાલ મિત્રના આધાર છે, તે કાચે તેમનામાં કોઈકંડુ એક સ્વરૂપ લક્ષણ છે, કે એ અધ વિશ્વમાં પ્રવીણ હોય, તેમ ભૂતો હો. જેના પરમાં આચા-અધ હોય, તે ઉત્તરિ પામે છે. મિત્ર ! આ અધની જોડ ખરીદવા લાગ છે. કહિ એક વાત સુધે એવું, તેમજ તે માલ છે. પિરિત, ચરિત અને પુત્ર—એવી મિત્રોથી આધાર આ અધે તેમ આરંભને આનંદ-આપવાય છે.

આ પ્રમુલે કોઈકંડુ અને મુખમાં પાંચ કરવા હતા, ત્યાં ચલુચંદ્રના કેદાચેકંડુ પાંચે કાચે રાજકુમારો આવ્યા. તેઓ અધની રચના પરીક્ષા ભગુના હતા, મુકમ પરી-ક્ષામાં તેઓ તરન અગ્રા હતા. તેમને ક્રીડ દરીશવાળા એ અધ હતા. તેઓને પેલો અધ તથા અધઅધ રાજ આપી ખરીદી હોવા પેલા પંચતક ભતિના અધે માત્ર પદપ ક્રીડા. કારણ કે તે અધે રેખાએ અતિ ઉત્તમમાં ન હતા તેમના સ્વરૂપ લક્ષણો પેલા અધ કેના અધમાં આવ્યા નહિ એ વાતુલેગ અને મહાલેગ નામે પંચતક ભતિના એ અધ ખરી રહ્યો હતા, તેઓને રજા કાચે જોડવામાં માન ભૂતી, કોઈકંડુમારે તેમજ અધ સુધે ભગુ માત્ર આપી ખરીદી હતા.

પેલા રાજાની પ્રાણમાંથી ક્રીડ પ્રાણ પડ્યો રહેલ. તેજે આ એ અધ એક અધ સુધે આ આપી કોઈકંડુ ખરીદ કરે. તે વાત આપને તેજ પિયા લક્ષણને એ અધની કોઈકંડુ મિત્ર, કુતુ અને અધરૂપ પ્રાણ રહેલા છે, તેજે અધ કંડુ છે ! તમારા પ્રાણ : અધુ મુકો. તેજે એ અધ પરીક્ષા કરાં વચર એક અધ સુ-ધ માત્ર આપી ખરીદ કરાં અધની દરીલી ઉત્તમ બીકુલ જોડ નહીં; તે કાચે તમારા રેખા છે આ કાચક કાચે તેજે તમારી કાચક વચરે કોઈકંડુ છે. ચલુચંદ્રે અધ ખરીદ છે તે અધ એવા અને કાચક રેખા છે આ અધ કંડુના તમારે કાચક : અધ

તે પુણનાં વચન સાંભળી લક્ષ્મીદત્ત શેઠ બોલ્યા, બાઈ ! તમે આટલું બધું માટે કરો છો ? શ્રીચંદ્ર અશ્વિનિયામાં પ્રવીણ છે. તેણે જે અથ ખરીદ્યા હશે, તે જ પરીક્ષા કરીનેજ લીધા હશે. તેણે જેટલું ધન આપ્યું, તે યોગ્યજ હતું. જાડ ! તમે બિનકાલ રા માટે કરો છો ? તમારે મારા દબની ચિંતા કરવી નહીં. મારા ધરમાં વેમન સમૃદ્ધિ છે, તે શ્રીચંદ્રકુમારના પુણ્યથીજ છે. એ મદાનુભાવ પુણ્ય પ્રમાણમાં અદોષજ્ઞાતી ઝગે છે. શેઠનાં આવાં વચન સાંભળી, તે પિંચું પુણ તિલખી ગયો. શ્રીચંદ્રકુમારની ઉપર તેના પિતાની અપૂર્વ પ્રીતિ જોઈ, પાતે કરેલી પિંચું માટે તેને પશાન્ન થયો.

પિંચું પુણ એવાજ હોય છે. જીમના યુવને તેઓ દોષરૂપે જુએ છે, જાવડે દેવ જાવ યાવ, કે કાઈને દાનિ યાવ, તેં જોવાને તેઓ સંપદા ઇતેભર રહે જન્ય પુણની ઉત્તિ જોઈ, તેઓના હૃદયમાં શુભ ઉત્પન્ન થાય છે, સુખ વૈભવમાં રહેનારા મનુષ્યોને તેઓ જોઈ રાગ નથી. તેમજ મહિલ હૃદયમાં કુચિયાર, કુતક નારી જાણના સંપદા ઉદભવે છે તેઓ જીર્ણઓના કલહ જોઈ રાજ થાય છે, બીજા કુખી જ્વરથમાં જોવાથી તેમને સંતોષ થાય છે, તેમજ બધું જીવન ઇર્ષ્યાથી ચળેલું હોય છે.

આ વખતે શ્રીચંદ્રકુમાર યુજ્યવંદ મિત્રની સાથે પેલા એ જાતિવંત અથ પેર જાણ્યો. પુરે પિતાના ચરણમાં પ્રણામ કર્યો, અને કશું પિતાજી ! આપની અતિ પ્રીતિ એક શરૂ મુરખ આપી, કું આ બે અથ ખરીદી લાગ્યો છું. તે હામાં કરે લક્ષ્મીદત્તે હાથ કરી કશું, વચ ! બહુ સાચું કહ્યું. આ અથ જોઈ કું પછી પ્રસન્ન થયું. પુર ! તમને યોગ્ય લાગે તેમ કરવામાં તમારે સ્વેચ્છથી લક્ષ્મીને જાવ કર્યો. તે મારી આટાની જરૂર નથી. વચ ! તમે સર્વ રીતે મુલ અને ઉત્તમ પરીક્ષક છો, તિલખાં વચર જનુચિત જાવ કરો નહીં. એમ અને પૂરું ખાતી છે. પિતાની સલાહ ઉપર દોરી જોઈએ; પણ તે ક્યાં સુધી દોરી જોઈએ, તે વિષે નીતિ જાણતી મર્યાદા ઉત્તમ પિતાએ પુરને જાવ વર્ગ સુધી લાગત પાલનમાં રાખેલો. પંચથી, જાવ વર્ગ કિલ્લાથી વચ રાખેલો, અને દરથી વંદર વર્ગ સુધી તેને વિદ્યાર્થે જાગ્યા ઉત્તમ સાથે જોઈ પ્રધાન કર્યો. જાવે નાગમુ વર્ગ પ્રાપ્ત થાય, એટલે પિતાએ પુરને મિત્ર નજરે તેની સર્વ રીતે ચોખ્ખા જોવામાં આવે, એટલે તેને પરાવંચાના પદમાંથી મુકાયે પૂજની વચવચ તેની ચોખ્ખા ઉપર આધાર રાખે છે. તેમાં પણ જે સદૃશ અને વિદિત જાવ હોય છે, તેની તરફ પિતાએ મુજ દૃષ્ટિ જોવાઈ છે. વચ ! ખરેખરે પિતાએ આટલું પુર છું. તમામાં મુજથીજ શામિકાવે, વચ કરેલો છે, તર જોઈ ઉત્તમ યુજ્યી તુ સંપદા અર્જન છું. તેથી તારે તે મારી આટાની જરૂર જોઈ રાખતી નહીં તારા જોઈ પુરેના પિતાએ યોગ્ય હતું, તારા જોઈ પુરથી પિતા જીવન મુજ છે. પિતાએ જે પિતૃ પદ નીતિજામાં વર્જાયેલો છે, તે પદ તારા જોઈ પુરથી જોઈ છે.

પિતાનાં આમાં પવન સંસ્કૃતી શીવંદ શુદ્ધી થયો. થાળી તેણે ખરીદ કરેલા પંચકદ ભવિન્યા અશ્વનાં ઘડિયે પિતાને સમજાવ્યાં, અને જોતે કરેલી જાજ પરીક્ષા તે સામસિદ્ધ છે, એમ સામીત કરી જત્યું. પિતાની આજ્ઞા લઇ શીવંદે શુભેશ નામે એક સિદ્ધ શરીરરીતને રજ કરાવ્યો. તરક ભવિન્યાં સ્નેહથી તે રથને દેખાર દિધું અને અદ્ભુત કરવામાં આન્યો હતો. પ્રત્યક્ષિંક યાજ્ઞના વસ્ત્રપરિવારને આજ્ઞા આપતા સારથિ પુત્રને ધનંજય નામે એક પુત્રાર હતો. તેને આ રથને સારથિ નીમવામાં આન્યો. તે ધનંજય રથમિલકા, ગંજોર, વિનષી અને કાંપકુચન હતો. સારથિમાં જો તે શુદ્ધી દોષા જોઈએ, તે બધા શુભને તે રથાનરજ હતો. શુભ દિવસે અને શુભ પ્રદેશે તે સુવેશ રથની સાથે શાપુરેશ અને મહારેશ જાજ જોડી, ધનંજય સારથિની પાસે રથવાદનનો સમારંભ કરાવ્યો હતો. શીવંદકુમાર શુભચંદ મિત્રની સાથે તે સુવેશ રથમાં બેસી રહ્યો હતો, અને તે જોજ પરિત મનનો હકીમોદય પિતા અતિ આનંદ પામ્યો હતો.

મકરભુ ૨૩ મું.

અંધકારિણી મૂલિકા.

વેશ રથમાં બેસી શીવંદકુમાર પ્રવિઝિત પ્રત્યેક દિવસમાં રહેતો હતો, શાપુરેશી બાંધેને વદન કરાવો, અનેક આનંદ અનુભવતો હતો. રોજ પાર શુભચંદની સાથે તે રથમાં બેસી મણેજ દુર નીકળી જતો હતો. પુત્રને ક્રોધો વિના તેની રૂઢ જોજ ચિંતા કરતો હતો; અને પુત્રને વિરજન ન કરવા વિનંતી કરતો હતો. રોજપાર જનમાં, રોજપાર અમલમાં અને સરેવરના તીર ઉપર, એમ ભુદે ભુદે રથને તે મિત્રની જોડે વિચરતા હતા. તેમના રથને શાપુરેશ જોજ લેખે આજ્ઞાં પામ્યાં હતાં, અને શીવંદની જાજ પરીક્ષાની સારી પ્રવંકા કર્યા હતાં. જે આજ્ઞાં શીવંદને રજ આપતો હોય, તે અને લેખાની કેવડી જોજને જોડી થાળી, અને ધનંજયની તેને અનુચેદન આપતી હતી.

પુત્રાકાંથી નવરીથી રોજજોજ જેવન ઉપર ચિદુદ નામે એક ઉંચો પરાં હતો, તેનાં ઉંચાં સિંચેને ચડનતો સમયજા કરવા જાજમાં હોય. તેમ દેખાતા હતાં. વિરજ ભવનમાં રહેતી પદાંતી એ સિંચાજા અતિ રમણીય લગતો હતો, રથસિદ્ધ અને નૃસિ કાન્દારી અનેક રથ તેના ઉપજન કરતા હતા, અનેક રથને સિંચાજા જાજનાં કરાજોએ નીકળ્યાં હતાં. રોજસિદ્ધ, બાક, વડ, અજાપા વિચેરે સિંચાંતી કાન્દારીએ ત્યાં પહોંચી હતાં. પદ્મોત્તમ સિંચાજા દાન્દેના પ્રવંકાંતીથી તે સિંચાજાના સિંચાર રજા રહેતા હતાં, ત્યાં રોજ સિંચાજા અનેક રથન હતા. તેની જાજેર રુદાંજો. રોજી રોજી સરવેશ રથ બેકાંજા રથ, સર જાજી સિંચાંતીના સરવેશ રથ એ સિંચાજા આજ્ઞા કરતા હતા.

આ મુંદર ત્રિશમાં બૈરવ નામે એક મહાન યોગી રહેતો હતો. તે યોગીગજ અનેક વિદ્યાઓની સંપન્ન તે રથને રહી કરતો હતો. તેના જન્મ આશ્રમમાં વિદ્યા સાધનની અનેક સમગ્રી યોગવિદ્યામાં આવી હતી, તે કેવળ સ્વાર્થ ન હતો, બીજાનું દિન કરવામાં તત્પર રહેતો હતો, તેનામાં દયા, દક્ષિણ અને સંમિતિ વિશે નોતરવાના શુભ રહેલા હતા. તે બૈરવ યોગીની આકૃતિ જયંતર હતી, તેના દેહનું પ્રમાણ માનવ પ્રમાણની ધણું વિરોધ હતું. અદ્ય સક્રિયતા બીર જોડે તેની પ્રચંડ આકૃતિ જોઈ, જય પામી જતા હતા, તેનાં વિશાળ લેગનમાં અમિતી જાળા જેવી રતાસ દેખાતી હતી, બહુદીન દેખાવ દહાને જય આપે તેવો હતો, તેના પુર સરીર ઉપર કૃષ્ણ વર્ણની પ્રગ્ભ પ્રકરેલી હતી. જ્યારે તે યોગાસન કરી બેસતો, ત્યારે નીચાગીરિને એક ભાગ દોષ, તેવો દેખાતો હતો, તેને દૂરથી જોઈ ચિત્કારી પ્રાણીઓ પણ નાચી જતાં હતાં. આમવાસ રહેલા અનેક તાપસો તેનાથી જય પામી રહેતા હતા, તેના કંઠનો નાદ પળો કઠોર હતો. જ્યારે તે કાંઈ પણ બેસતો, ત્યારે તેના નાદના પ્રતિધ્વનિથી ત્રિફટ પર્વત ગંજી રહેતો હતો.

એક વખતે રાત્રિનો સમય હતો. શ્રીચંદ્રમારની એવી ઇચ્છા થઈ કે, આજે રાત્રિમાં રથક્રીડા કરવાને બાહેર જવું. પછીવાર દિવસની ક્રિયા કરેલી છે, આ જાતિવત અશ્વનો વેગ દિવસમાં જોયો છે, પણ તેઓનો વેગ રાત્રે કેવો હશે ! તે અનુભવનું જોઈએ. રાત્રિના અંધકારમાં માર્ગનો કમ ભુલ્યા વગર વેગથી ચાલવાનું ચાતુર્ય આ અશ્વમાં કેવું હશે ! તે અવશ્ય જાણવું જોઈએ. આવો વિચાર કરી તે પોતાના પિતાની પાસે આવ્યો. પિતાને પ્રણામ કરી પૂછ્યું, પિતાશ્રી ! આજે રાત્રે રથક્રીડામાં જવાની ઇચ્છા થય છે, જો આજા આવો તો, જવાને સજ્જ થાઉં. તમારા પુરવઠા પ્રતાપથી હું નિર્દિષ્ટ પાછો સત્વર આવીશ. મારા મનમાં રાત્રિની મુસાફરી કરવાની ધષ્ટી હોય છે, આપ જરાપણ જયની શંકા રાખશો નહિ. શ્રીચંદ્રનાં આવાં વચન સાંભળી લક્ષ્મીદત્ત શેઠે બોલ્યા—વત્સ ! આ તારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરવાને મારા મનમાં શંકા રહે છે. તારા રથનો વેગ પછો છે, ધોડાઓ પણ પેગવાળા છે, વખતે માર્ગની રખણના થાય, તો પછી ઉપાધી થઈ આવે. કુશલ્યકીની આસપાસનો પ્રદેશ પહાડી છે, અનેક જમણી પ્રાણી રાત્રે શરવા નીકળે છે, તેથી વત્સ ! તારી આ ઇચ્છાને વિરામ પમાડ. તારી પ્રત્યેક કામના પૂર્ણ કરવાની મારી મારણા પ્રયત્નથીજ છે, પણ આ કામના સર્વથી કઠોર અને વિઘ્નજરેલી છે. શ્રીચંદ્રે કહ્યું, પિતાશ્રી ! જરાપણ જય રાખશો નહિ. આદર્શ ધર્મથી હું સર્વદા રક્ષિત છું, પણ પરમેશ્વરનું રમરણ મારી મનોવર્તિમાં પ્રગટ છે. હું આપને આમહુથી વિનંતિ કરું છું કે, મારી આ ઇચ્છામાં આપ અતરાપમૂત થશો નહિ.

શ્રીચંદ્રની પ્રગળા ઇચ્છા જોઈ, લક્ષ્મીદત્ત શેઠે કચવાતે મને આજા આપી, અને પુત્રની રક્ષા માટે સાસન દેવતાની સદાય આગી. પિતાની આજ્ઞા લઈ, શ્રીચંદ્ર એકલો રથમાં બેસી બાહેર નીકળ્યો. જાતિવંત અશ્વો તેના રથને રખણના તિથાય વહન કરવા લાગ્યા, તેને પગનવેગી રથ ત્રિફટ પર્વતની તલેડીમાં આવી પહોંચ્યો. પોતાના ધર્મજય સારથિને રથની પાસે રાખી, પેને એકલો પર્વતના મહન પ્રદેશમાં ફરવા જાગ્યો. રાત્રિના

અનેક દેખાશે એવે એવે કુમાર, જ્યાં પેલે ભરત પેગી રહેતો હતો, તે રથને આવી
 મહેલે પોતી પદ્મકન કરી બેઠો હતો, અને ગાજ વિદ્યની કામનાની સામગ્રી હતો. હતો.
 આ તમામ કુમારને એક, ભરત પુત્રી થશે, અને કોઈકને પેગની પદ્મે બેઠાવશે.
 પોતી બેઠો—પદ્મ ! તું તપુ વચ્ચે પુ. વચ્ચેનાર કારણ કરી, અત્યારે અહીં રાંધે
 આવે છે ! આ પેગની અત્યારે અહીં રથ વચ્ચે રથ અ.બો પું તમામ
 કોઈકે રથ. પોતીરથ ! હું કેટલાને મારે અહીં રથ વચ્ચે રથ અ.બો પું તમામ
 એક પોતીરથ પ્રમાણથી આ રથને ગાજ ભરતો અને અવ નથી. કોઈકનાં વચન
 ઉપરથી ભરત પેગીને વિચારું કે, આ કે.પ કાદમી પુરણ લાવે છે. અથવા પુરણને સાંક
 કરો દેવ, તે વિદ્યા રથ કાંધી યાગ છે. આજુ વિચારી ભરત બેઠો—નરસી ! તારી
 દીપત એકને અને રથે સતેષ થવ છે. તારા એક પુરણથી કલપ દેવ લે, અમારે
 પદ્મે લમ થવ છે. એ તું સુધા થા તો, આપણે કિંઈ પ્રયત્ને એક વિદ્યા કાંધી
 લઈએ. આજે મમ રાત્રે તને ઉતાર કાઢી કરી, હું એક વિદ્યા કિંઈ કરી લઉં. તેથી
 તને ધણેમ કામ થશે. કોઈકે દીપત કરી તે વન કપુર કરી, એટલે ભરત પેગી
 બેઠો—પદ્મ ! હું તને એ મંત્ર આપું, તે મંત્રથી તું આગ્નિ અપાવે. તે વખતે
 અનેક વાર તથા વેદન આપશે, તેમનાં તું અવ પામીશ નહિ. તેમજ મહાવચન થાંવ
 હિં. તેમની ઉપર આપણુ રિંચાણ રાખીશ નહિ.

પોતીરથનાં વચન સાંભળી કોઈક બેઠો—મહારાજ ! તને અપાવણુ મારી
 રાજદા નહિ તમારે જેની રીતે કામના કરાશે દેવ, તેમ કરાવે. હું મારી રથ
 થી કોઈક નહોત કોઈકની આવી પોતી કિંમત એક ભરત પેગી પ્રકાશ થઈ નવે.
 હવે કરી બેઠો—પદ્મ ! તારા કાદમીને વચ છે. મેં તારા પીંડની પરીક્ષ કરાવતી
 તમામ અમ કરેલુ હતુ. હું ખરેખર પીર નર પું. કાદમી નરને કિંમતપૂર્ણ પું.
 હું સર એક સંદેહ થશે પું. વાલ ! આ અંબિકાવિહારી મૂલકા પ્રકાશ કરે તે
 થી કિંઈ કરેલ છે. જેની પદ્મે એ મૂલકા દેવ, તેની આચન દુઃ છવ અથે થઈ
 છે, તેમ ઉપર સતુએવું એર આજુ નથી. કોઈકકુમારે પેગીને નમન કરી
 થી તે અંબિકાવિહારી મૂલકા પ્રકાશ કરી. ભરત પેગીને ૧૮ ઉપર હવે પુરો
 અને આચન આપી છતી કોઈક પેગીરથની અ.બો લા તારી અ.લી અ.પ
 તે રથ હતો ત્યાં આચે.

આ પ્રયત્ને પુરણના કોઈક અંબિકાવિહારી મૂલકા લઈ માનનાને પેગીને ચેર
 આ લઈએલ દેવ પુત્રની વિદ્યા કરેલ હવે ત્યાં કોઈકે રથમાંથી ઉતરી
 પાલે આવી મારુમાં નમો. પુત્રને એક પિત્તને આપાર હવે ઉપમ થશે. કોઈક
 ભરત પેગીને કર્વે રથત અને પેગે પ્રાપ્ત કરેલ અંબિકાવિહારી મૂલકાનુ મુમ ખાતર
 દેવને નિવેદન કરે. પુત્રની કાદમીના એક પિત્તને વિદ્યેક આનંદ થશે તે પછી
 થી મહાને ૧૫ એ રથનાં કરી કોઈકે પુત્રી કરે.

આ પ્રમાણે પુણ્યને અને વિદ્યા કળાને સંસ્કૃત શ્રીમંદકુમાર પોતાના મિત્રની માથે તે સુવેગ રચ્યાં બેસી અનેક કીધ કરતો હતો. જમરની જેમ પ્રત્યેક કામે તે જમજુ કરી સારરૂપ સુચરણે સ્વીકારતો હતો. તે બહાદુર કુમાર પોતાના પુણ્યના પ્રમાણથી કોઈ રચાનેથી વિદ્યા, કોઈ રચાનેથી કળા, કપાંચથી ઔષધી અને કપાંચથી રિપદર મજી એમ ચમત્કારી વસ્તુઓ મેળવતો હતો, અને પ્રતિદિન ધાર્મિક કૃતિ સમયે વેત્ત. વિદ્યાએ જોડવતો હતો.

પુણ્યથી શું નથી થતું ? પુણ્ય એ કલ્પવૃક્ષ છે. જે જે વાતનું વાંછત હોય, તે પુણ્યરૂપ કલ્પ વૃક્ષથી પ્રાપ્ત થાય છે. પુણ્યના પ્રમાણથી પ્રાણી સુખ સંપત્તિ અને વાંછત કલ્પ પ્રાપ્ત કરે છે. શ્રીમંદકુમાર પણ તેમાં પુણ્યથી યુક્ત હતો. તેનામાં જે જે શુભો રચના પ્રાપ્ત થયા હતા, તે બધા પુણ્યના યોગનુંજ ફળ હતું. જેણે પુણ્યરૂપ કલ્પ પારખું કર્યું હોય, તે પ્રાણીને કોઈ પણ સમયે કે અંતરાય બેઠી ચકામાં નથી. પુણ્યના તેજની આશ્રય સાથે ભૌતિક પદાર્થો પરાતપર થઈ જાય છે. પુણ્યરૂપ ચિંતામણી જેની પાસે હોય, તે પુણ્ય જેની જાતની કામના પૂર્ણ કરવાને સમર્થ થાય છે. એ પુણ્યરૂપ ચિંતામણીના પ્રમાણથી શ્રીમંદકુમાર પ્રતિદિન ઉત્તમિયર આવતો હતો. કુચરચની નગરીમાં પેર પેર શ્રીમંદકુમારના ચલનુંજ ગાન થતું હતું. રાત્રિ પ્રવૃત્તિસંદ અને રાણી સ્ફૂર્તની, એ પેર રતને જોઈ મુજાંગ ખુટી ચર્તા, અને થણી પાર તેને પોતાની હજુરમાં પ્રદારનાં હતાં.

પ્રથમ પંક સમાપ્ત.

પિતાનો પાત્ર છે. “ ત્રાણ અને દુઃખના દોરે ત્યાં જાય, ” એ કહેવન જણાઈ છે. પુત્રાને જોઈ તેણે પતિને આપી દુઃખી કરવી, એ માતા પિતાનો અવશ્ય માર્ગ છે. માતાઓની ઉર્જાનો સર્વ આધાર જ્યાં રહેલો છે, તેણે સંસારનો શુભાશુભ સમારંભ જોને આશીને થવા નો છે, અને જો તેણીના શુભ દુઃખનો સમજાગી અને વ્યવહાર માર્ગનો અરેખરો નેતા થવાનો છે, તેણે પુત્રની યોગ્યતા જોયા રિત્ય પુત્રીઓને જવજાવમાં નાખનારાં માતા પિતાઓને સદસચાર વિઃભર છે. પ્રાણનાથ ! તમને થયેલી ચિંતા હરિત છે. આ રાજકુમારીને સંજમી મેઝ યોગ્ય રાજકુમાર સાથે કરવો જોઈએ.

વશિષ્ઠ ! અધીરા થયો નહીં. આ વર્ત્ય કરનાર દંપતી અને તે બાલિકાની ઝોળખાણ તમને અદોજ આપીએ છીએ. આ જરતમેજની દક્ષિણ દિશામાં રૂપકુંડરીના તિલક જેવું તિલકપુર નામે નગર છે, તેનો રાગ શ્રીતિલક નામે છે, તેને રતિ નામે શુભવતી સ્ત્રી છે, એ રતિ સમાન રતિના ઉદરમાંથી તિલકમંજરી નામે એક પુત્રી ઉત્પન્ન થઈ છે. રાજમેહેલના આંતર્યામાં સખીઓ તથા દાસીઓની સાથે ક્રીડ કરનારી મુગ્ધા તે આ તિલકમંજરી હતી, અને જો દંપતી તેની ક્રીડાને મેહેલ ઉપરથી જોતાં હતાં, તે તેણીનાં માતા પિતા રાગ શ્રીતિલક અને રણી રતિ હતાં. રાગ શ્રીતિલકને પુત્રીને યોગ્ય વયે પહોંચેલી જોઈ, તેણે વિચારને મારે યોગ્ય વરની ચિંતા થઈ હતી, તે સંજમી તે દંપતી અદો વર્તણૂક કરતાં હતાં.

રાગ શ્રીતિલકના હૃદયમાં ત્યારથી તિલકમંજરીના વિવાહને મારે વિચાર થેણી ઉત્પન્ન થવા લાગી હતી પેતાના અતુર મંત્રીઓની સાથે રાગ તે વિધેનીજ મસલત ચલાવતો હતો. એક વખતે રાગ પેતાના ધીર નામના મુખ્ય મંત્રાને બોલાવી તે વિધેનો નિબૂઠ કરવા બેઠો. તેણે નિમિષ કર્યો, કે હવે પુત્રી સજમી નિત્યની ચિંતામાંથી મારે મુક્ત થવું. અને તે ઉત્તમ પ્રકારનો નિર્ણય કરી, આત્માને ઉપાધિ મુક્ત કરવો. અને ખાત્રી છે કે, ધીર મંત્રી પણે સુદિખાન્ છે, તેથી તેની સલાહ અને શાંતિપ્રદક થઈ પડશે. આવું ચિંતથી શ્રીતિલકે ધીર મંત્રીને બોલાવીને કહ્યું. મંત્રીશર ! તમે મારા પરપરાના મંત્રીકુળના મુખ્ય પુરૂષ છે. મારા રાગની યુગને વહન કરવામાં પૂરું સહાયજીત છો. તમારા સુદિખજના પ્રભાવથીજ મારું રાગ નીતિરાગ્ય કહેવાય છે. પેતાની પ્રશંસાનાં બાવાં વચન સાંભળી ધીર મંત્રી બોલ્યો—રાજેન્દ ! એ સર્વે આપની કૃપાનું જ છે. આપના વંશના મૂળ પુરૂષએ જમારા કુળની પરપરાથી કદર જાળવી છે. સ્વપ્નમાં કૃત-રત્ના દોષ, તે સંવકતુ સુદિખજ, વા તનુજા જણાઈ આવે છે. આપ કૃત્ત અને નીતિ-માન્ છે, તેથી અને સારી પ્રશંસાના પાત્ર થયા છીએ. કહો શી આજ્ઞા છે ! શ્રીતિલકે બોલ્યો—મંત્રિવર્ષ ! રાજકુમારી-તિલકમંજરી વિવાહને યોગ્ય થઈ છે, તેનામાં વિવાહ, કળા, અને સદ્ગુણો ઉત્તમ રીતે પ્રાપ્ત થયેલાં છે, તેનામાં આતુર્યને એવો ઉત્તમ શુભ છે. કે જે રાજા રાગક-ના પારણ કરતી હતો. એ રાજકુમારીને યોગ્ય એવો રાજ રાજકુમાર તેનામાં આવતો નથી. જારતવર્ષમાં અનેક ક્ષત્રિય વીરો હશે, પણ તેઓની રોષ કરવામાં રાજ જનક સ્થપન જોવામાં આવતું નથી. આથી મારા હૃદયમાં સતત ચિંતારૂપ

ઉત્તમ નમુને અને પ્રાપ્ત થશે. આપે મનોરમ કરતી તિલકમંજરી મનમાં બિન આનંદ પામતી હતી.

રાત્રી શ્રી તિલકે સ્વર્ણવરને સમારંભ કરવા માંડ્યો. જ્યારનાના રાજકુમારને આમંત્રણ કરવા દૂતોને તૈયાર કરવા માંડ્યા. મંડપની મનોહર રચના કરવાને ઉત્તમ કારીગરોને કામે લગાડ્યા. તિલકપુરની અંદરની અને બાહરની ભૂમિ ઉપર ઉત્તમ ઉભાચ રચના માંડ્યા. રાજ મહેલને શુંગરપાને અનેક જાનની તૈયારીઓ થવા માંડી. મંત્રીઓને બુદ્ધિ બુદ્ધ કામે ઉપર નિમી દીધા. રાધાવેષના રથાનમાં તેને ભજનપાસ ચતુર પુરોને ચેકવામાં આવ્યા. તિલકપુરની પ્રજા ઉમંગથી પોતપોતાના રથાનને સુસજ્જિત કરવા પ્રવૃત્ત કરવા શાગી. “ તિલકપુરની રાજકુમારી તિલકમંજરીનો સ્વર્ણર થાળો છે. ” એવી વાત સર્વ દેશોમાં પ્રસાર પામી.

પ્રકરણ ૨૫ મું.

સ્વર્ણવરની તૈયારી.

સરથગીના રાજમાર્મમાં લોકોની નાક હતી, ચાંચીઓના નાક થતા હતા, રાજ્યની અનેક સામ્રાજ્ય સાથે મેદી સ્વારી નીકળી હતી. અંગેના હેસારવધી જૂનામયા પ્રતિષ્ઠાનિ પડતા હતા. જાળથી તે રક્ષા સુધીના લોકો તે જોવા યોગ્યપંથ આવતા હતા, જલ્પ, વિજ્ઞપ, અપરાધિત અને જલ્પત એ આરે કુમારો એ સ્વારીના નામક હતા. બચાટમાં તિલક મંજર કરી, શુભ મુદ્દે તેમણે પ્રયાણ કર્યું હતું. આ સ્વારી લક્ષ્મીદત્ત સેઠના મહેલની ખાસે પાડી. શ્રીચંદ્રકુમાર પોતાના પિતાની સાથે તે જોવાને ગયા ઉપર આવ્યો, તેના મનમાં અનેક વિચારો થવા લાગ્યા. “ આ રાજકુમારોની સ્વારી હા માટે નહીં હશે ! ” એમ જાણવાનું તેને કાનુક થયું. સ્વારી તે માટે થઈ આગળ પ્રસાર થઈ નહીં. શ્રીચંદ્રકુમાર હાથમાં કાનુક વધવા મંડિયું.

લક્ષ્મીદત્ત સેઠ અને શ્રીચંદ્રકુમાર તે વિશે વિચાર કરતા હતા, ત્યાં ગુણચંદ આવ્યો. પોતાના મિત્રને નવીન સમાચાર આપવાના ઉમંગમાં તે વેનથી આવતો હતો. ગુણચંદને જોઈ શ્રીચંદ્રકુમાર ખુશી થયો. તેના મુખ ઉપરથી તેને દેખાયું કે, તે પોતાનું કાનુક રાત કરી રાકશે. લક્ષ્મીદત્ત સેઠ પછી તે જાણવા દેવેન્દ્ર થઈ રહ્યા હતા. ગુણચંદ રિમત દારવ કરતો બોલ્યો— મિત્ર ! એક નવા ખબર લાગ્યો છું, જે જાણીને તમને થશે આનંદ થશે. શ્રીચંદ બોલ્યો— સખા ! તારી આકૃતિ ઉપરથીજ મેં જાણ્યું હતું. સત્વર કહે, તે શા ખબર છે ? ગુણચંદે કહ્યું. પ્રિય ભાણ ! નહીંથી દક્ષિણ દિશા તરફ

પોતી નિલકપુરની શ્રીમિ જાણે ભારતવંશનું સંપદ સ્થાન હોય, તેમ દેખાવા લાગી. આ સર્વ વાતો શ્રીચંદ્રના બાળપણમાં આવતાં તેને વિશેષ ઉત્ક્રાંતિ ઉત્પન્ન થઈ.

એક વખતે શ્રીચંદ્રે યુજ્યવંદને પૂછ્યું, મિત્ર ! હવે નિલકપુરમાં કયારે જવું ? સ્વપંચરના મુકતનેા દિવસ નજીક આવતો જાય છે. આપણે જયજય સમય ઉપર લાં પહોંચવું જોઈએ. સંધ્યાવેળની કળા જોવાની અને ધણી દોંડ છે. યુજ્યવંદ બેઠો— મિત્ર ! ચિંતા કરો નહિ. આપણી પાસે લાં જવાનું સાધન સંપૂર્ણ છે. આપણે સુવેગ રથ એક દિને ત્યાં પહોંચી રહ્યો. એવી યોજનાને મદા માર્ગે સુવેગ રથથી કાંઈપણ અસાધ્ય નથી. સુવેગ આપણા એ જસાખ કારને સહેતાઈથી સાધી શકે. મદાવેગ અને વાપુવેગ અમોચની ગતિ પતનથી પણ અધિક છે. શ્રીચંદ્રે ફરીથી યુજ્યવંદને પૂછ્યું, મિત્ર ! તમારું કહેવું વધાર્યું છે, પણ મને એક સંકા રહે છે. નિલકપુરનો માર્ગ આપણે જાણ્યો નથી, તો તેનું શું થશે ? યુજ્યવંદ ગર્જનાથી બેઠો, મિત્રરાજ ! એ ચિંતા કરશો નહિ. નિલકપુરનો માર્ગ આજે અગત્ય રહેશે નહિ. નિલકપુરની સાંઘે ભારતવંશના રાજસમાજને આકર્ષે છે, એ માર્ગે ઉત્તર ગ્રેણીનું જ મમનાગમન થવું હશે. કદિ આપણે ડુંગ્રી મુદતમાં જ્યાંય છીએ, એટલે ને માર્ગનો પ્રસાદ વૃદ્ધો હોય, તેપણ આપણને કાંઈ પણ દરકાર આવશે નહિ. આપણે ધનંજય સારાંધ સર્વ દેશના માર્ગને યાત્રા હશે; દરેક માર્ગનું યાત્રા સારાંધને હોવું જોઈએ. ધનંજય સંપૂર્ણ સારાંધ છે, ભારતવંશનાં પ્રખ્યાત નગર, ગ્રામ અને અરણ્યનો એ હિતમ યાત્રા હશે, તો ને પણ સંકા રાખશો નહિ.

આ પ્રમાણે શ્રીચંદ્ર અને યુજ્યવંદ વાત કરતા હતા, ત્યાં લક્ષ્મીદત્ત ગેડ આગ્યા. વિનાયકે બને મિત્રાએ માન આપ્યું રોક બેઠા, વત્સ શ્રીચંદ્ર ! કેમ નિલકપુર જવા નિયત થયા નથી ? હવે માન એકજ દિવસ બાકી છે. સેગ દિવસ યજ્ઞ ગયા, તોપણ કેમ તૈયારી કરવા નથી ? વત્સ ! આ અવસર નુકસા જોવો નથી. સંધ્યાવેળની કળા તાગ જોવા ચતુર પુણ્યનેજ દરનીય છે. તો એ કળા દેશરવાની અને પણ ઉત્ક્રાંતિ છે. પૂર્વના રાગઓમાં સંધ્યાવેળનું આગું સમયમ જણાય છે. ધર્માર્થમાં સંધ્યાવેળ સંધ્યાવેળની કળાના આગુંવંતી પરીણ સંધ્યાવેળ છે. સંધ્યાવેળ કુમારોનું અદ્વૈત જય, સક્રિય અને સમ અભ્યનું આગું સંધ્યાવેળમાં સ્થિતિય છે. પુત્ર ! જેન મદાતીર પુત્રોના ચરિત્રમાં એ કળા વિશે મેં થવું સાત્તેજ છે, વત્સ તે કળાને પ્રસાદ જોવાસાએના મુખથી મેં તેનું વધારિયત વધુન દરજી જાણે છે. વત્સ ! તુ સત્તર તૈયાર થ. એ જાણી હજી દેખ તો, વિલસ કાંઈ પેન્ડ નથી. આજે અવસર પુત્ર મગ્યો દુર્લભ છે. વિવિધ વચન સાત્તેજ શોધને વિશે પ્રસાદ થશે, તેજે તેજ સર્વ જાણે નિલક કપે સંધ્યાવેળ સુવેગ રથને તૈયાર કરવા ધનંજયને આજ્ઞા આપી, બને મિત્રો તૈયાર થઈ સત્તર થયા.

કાલકાળ પડી સુવેગ ગયા બેસી તેઓ કુમારચનીની આંદર નીકળ્યા. ગ્રહમંદત મેં દિપાવ જોયું કેવું આ વાત જાણી નહોતું. ચતુર ધનંજયે સુવેગ રથને વેગથી રમિયાઈ હાલે. નિલકપુરને માર્ગે તેના જાતલામ હશે. સુવેગ રથ, પર્વત, વન, જ

તેમ. નર અને અને નામોને ઉત્તમ કાલે વેદથી અલગ. પ્રત્યેકે પૂર્વે વિદ્યામાં
સુગંધી જેમ વિદ્યાપુરના નરના આદર્શ સુવેશ રમને ઉદય થયે. અને સજ્જાતેની
જાતકોથી. ઉત્તમ સજ્જાતોના ઉદયથી અને વિવિધ રેલના લેખોના સજ્જાતો સુધે-
સિદ્ધ એવું વિદ્યાપુર શ્રીચંદની દષ્ટિએ થયું. વિદ્યાપુરની રેલના ભેષ, શ્રીચંદે પ્રભુચંદને
દેવ. મિત્ર ! પુરા થયે દરિયા રજામાં આવી પહોંચા છીએ. તો આ વિદ્યાપુર કેવું
મને છે ! આ મહા નર અને નારી જાતનારું સજ્જાત નાનું છે. દુષ્ટચંદે પણ તેને
અનુભવન થાયું. પછી અને મિત્રે એક જુદા અનર્થ સુવેશ રમને સાચિ કહિત
મળી મળ્યા. તેની મિત્ર અનર્થ ક્રિયા કરી રાજા મહા નર નર

મહારાજ ૨૬ મું.

સાંપાવેધ.

રાધાવેષનું રચન સ્વયંવર મંડપની એક જ બુ રાખવામાં આવ્યું હતું. એક મંજુન અને ઉંચી સ્તંભ રાખવામાં આવ્યો હતો, તેની ઉપર અશ્વત્થા અને સવર્ણા આડ ચક્ર શરતાં હતાં, તેની મધ્યે રાધા નામની એક શરતી પુતળી હતી, તે સ્તંભ નીચે તેમનો કુંડ હતો, તેમાં એ શરતાં ચક્રની સાથે રાધાનું પ્રતિબિંબ પાતું હતું. નીચે દર્શિ રાખી પ્રતિબિંબને જોઈ, ઉપર ફરતી એવી સુધાની વામ દર્શને જે પુરા જાણુથી વીધે, તેણે રાધાવેષ કૌંઠો કહેવાય. આવી રીતે રાધાવેષ કરનાર જાન્યવાન પુરાને રાજકન્યા પ્રાપ્ત થાય—આ રાધાવેષની રચના જોઈ, શ્રીચંદ્રકુમાર ધજોજી ખુરી થયો. તે ચતુર કથામાં પોતાના અગ્રાધ શુદ્ધિજનને તે રકુરાવવા સામ્યો, અને દીર્ઘ વિચાર કરી, તે કાપે કરવાની દિગ્મત તેને પ્રાપ્ત થઈ.

રાધાવેષની ક્રિયાનું મનન કરતો શ્રીચંદ પોતાના રચન ઉપર પાગો આવ્યો. કાલ્યવાર પછી વાગ્ગિજોના નાદ સાથે રાજકુમારી તિલકમંજરી મુંદર પોષક પહેરી કામમાં પરમાળા સમ્પ્ર સ્વયંવર મંડપમાં આવી. રાજકન્યાનાં સુખાસન આવગ અનેક ફાસીઓ ફેલીઓના જેવી ચલતી હતી. સ્વયંવર મંડપ રાજકુમારોથી ચિહાર બરાઈ રહ્યો હતો, રાજકન્યાના સંદર્શથી રાજમંડપ આકર્ષાઈ ગયું, આસાના તરંગમાં સર્વે રાજકુમારો ઉજળવા લાગ્યા. રાજ શ્રીતિલક પોતે પોતાનાં ખાસ માથુએ સાથે ત્યાં દાગર થયો. તિલકમંજરીનાં મુખચંદ ઉપર બધું રાજચક્ર ચોરચેષ્ટ કરવા લાગ્યું, તે વખતે બધો સ્વયંવર મંડપ ખગભળી આવ્યો. જાણાવણી મદન ધનુષ્ય જાણ સહ સર્વના મનોરાજ્ય પર તુટી પડ્યો. સર્વના ઉદયમાં કામવિકારને પ્રેરક પ્રવાહ વહેવા માડ્યો.

કાલ્યવાર પછી શ્રીતિલકની આત્માથી મુકુંદ નામના એક ભારે ઉભા યમ જાહેર હાથે કે, જે કોઈ રાજકુમાર આ રાધાવેષ કરશે, તેને રાજકુમારી તિલકમંજરી પોતાની વરમાળા પહેરાવશે. તેનાં આવાં વચન સાંભળી રવજો ઉચાનીચા થવા લાગ્યા. પ્રથમ શ્રીવેળ અને દરિયેજી રાજ ઉભા થયા. રાધાવેષ કરવાને ધજો પ્રવલ્ન કૌંઠો. પણ તે બચ થયો. તે પછી બીજા રાજકુમારો ઉભા થયા. તિલકમંજરીના લાકને માટે કયે ધજો પ્રવલ્ન કરવા માગ્યા, પણ કોઈ કુતાર્થ થવા નહિ. કોઈ જોરથી જાણ નાખતાં જુમિ ઉપર પડી જતા, તે વખતે ભોઠા દારવ કરતા હતા. કોઈ ધનુર્ગોવાના અજવારી ગરંથી ઉભા થતા, પણ ઉપર તેઓ વિજળા થઈ જોસી જતા હતા. કોઈના ધનુષ્યનાં પલ્લવ તુટી જતી, એટલે તેઓને કન્યાને બદલ દારવને લાભ થયો હતો. કોઈ ઉચ્ચ દાઢ કરી જાણુ ફેંકતા તેઓ પાગ નીચે પડી જતા, અને સર્વના ઉપહારવનું પાત્ર થતા.

સાનુ વર પછી કુસમવર્ણના જય તિરેરે કુમાર બહુ પરેકર થઈ બેઠા થયા. પ્રથમ જયકુમારે ગરંથી જાણુને પ્રવાહ કૌંઠો. રાધાવેષ કરતાં પોતાનાજ અંગ તરંગનો વેગ થઈ ગયો. બીજા જયંત તિરેરેને પ્રવાહ પણ નિષ્વય થયો. તત્કાળ તેમનો મદ ઉતરી ગયો. વિવેક મુખે તેઓ પાગ પોતાને આપને બેઠા, તે જોઈ શ્રીચંદ અને ગુન ચંદને દારવ આવ્યું. તે પછી કામપાળી, વામાંગ, અને મુલગમાંગ રાજઓ ઉભા રહ્યા તેઓ શુદ્ધિજોમાં ધનુર્ગોવાના દગ. કાલ્ય વાર પછી તેમને પણ નિરોગ થઈ બે-

તિને પાછી સતેજ કરો. લક્ષ્મીદત્ત શેઠની પણ સમૃદ્ધિમાં વધારો કરો, અને તમારા અંતઃપુરમાં એક રાજ કન્યાનું સ્થાપન કરો. આવી રીતે ગુણ્યંદના આમદથી, અને તેની પ્રમળ પ્રેરણાથી શ્રીચંદ્રકુમાર પોતાના સામાન્ય આસનમાંથી બેઠો થઈ રાધાવેધના સ્થાન પાસે આવ્યો. સર્વ સમગ્ર તેની સામે જોઈ રહ્યો. રાજ શ્રીતિલક અને તિલકમંજરીના હૃદયમાં પાછી આસાદ્ય લતા પુનઃ સજ્જન થઈ, શ્રીચંદની મનોહર મુક્તિ, અને તેનું અનુપમ સૌંદર્ય જોઈ, તિલકમંજરી એક પાશી ગઈ. તેણીએ ચિંતવ્યું કે, આ મનોહર કુમાર પિતાશીના કહિન પછુને પૂર્ણ કરશે, તેના પુણ્યની પ્રમળ લતા તેને અનુગ્રહ યજ્ઞે, અને શાસન દેવી તથા ઝેન દેવી આરા મનોરથને સફળ કરશે. તિલકમંજરી આમ ચિંતવતી હતી, ત્યાં શ્રીચંદ્રકુમાર રાધાવેધના સ્થાન આગળ આવી ઉભો રહ્યો. પ્રેક્ષકોની સદસ્ય દ્રષ્ટિએ એને સાથે તેની ઉપર પડી. ‘ આ કુમાર શું પરિક્રમ કરશે ? ’ તે કૌતુકથી સર્વે જોયા હાથ્યા. શ્રીચંદ્ર પ્રથમ ઇચ્છું રમણ કરી, પોતાના પિતા ગુરુને નમન કરી, ધનુષ જાણુ તૈયાર કર્યો. સમુદ્રની જેમ તેણે ધનુષ્યનો ટંકાર્ય કર્યો, જેના પ્રતિબિંબથી સ્વર્ગવર મંડપ આજી ઉઠ્યો. ચતુર શ્રીચંદ્રે અધોદ્રષ્ટિ કરી રતાંબ ઉપર અષ્ટ ચક્રમાં ૪૨તી રાધાના વામ અક્ષને તીર આરી લીધી નાંખી. રાધાવેધ યતાંજ સર્વ જન સમાજે જમ નાદ કર્યો, તે સાથે વાગ્જ્યોનો મહા ખર્ચ કરવામાં આવ્યો. રાજકુમારી તિલકમંજરીનું હૃદય હર્ષથી પ્રકુલિત થઈ ગયું. રાજ શ્રીતિલક, તેનો સર્વ પરિવાર આનંદ સાગરમાં ઉછળવા લાગ્યો. ‘ આ કેન્દ્રે કુમાર છે ? ’ તેનાં ભાગ્ય, રૂપ, બળ, વિદ્યા, અને ધનીપણને ધન્ય છે, એમ રાજ્યો પરસ્પર કહેતા, તેને જોયા ઉઠ્યા. રાજકુમારી તિલકમંજરી હાથમાં વરમાળ લઈ, સુખાસન ઉપરથી ઉતરી તેની પાસે આવવા તૈયાર થઈ. લોકોની ભીડ રાધાવેધના સ્થાન આગળે થઈ પડી. તે વખતે શ્રીચંદ્રકુમાર પોતાના મિત્ર ગુણ્યંદને લઈ લોકોના સંમર્દમાં વચ્ચે પડી ગુપ્તરીતે આગળ નીકળી ગયો, અને જ્યાં પવનવેગી સુરેવ રથ રાખ્યો હતો, ત્યાં આવી સત્પર તે તૈયાર કરાવી, તિલકપુગાળી ઘસ્યો ગયો. સુરેવ રથના ઉપર સ્થાપતી તે યજ્ઞે દૂર નીકળી ગયો.

શ્રીચંદ્રને ધન્યવાદ.

મકરણ ૨૭ મું.

શ્રીચંદ્રને ધન્યવાદ.

તા. ૧૯૫૬ના રોજ નિત્ય વિધિ કરી મેં આ દત્ત, તેના મનમાં પુત્ર શ્રીચંદ્ર કુમારના વિચાર આપવા દતા. "પુત્ર શ્રીચંદ્ર" છું. શુભ દરો ! તેના પ્રથમ વખતે રાજવંશના રૂઢિચુસ્ત કોઈ દિવસ અવરોધ દરો, તે જાતના યોગ સમયે પડેલો તે દરો, રાજવંશની ઉત્તમ કલા તેના ભોજમાં તે આવી દરો, કોઈ અનિવાર્ય નો નહિ કરેલ દરો ! અથવા કુપ્રવર્તન ક્રાંતિથી સંસ્કૃતિ વિચલ્ય હા છે. તેનાં વાંછિત કાર્ય સિદ્ધ થવા દિવા રહેવાં નથી. શ્રીચંદ્ર પુત્રવત્તમ ગણાવવા છે, તેના કાર્યક દાવવા વિચારો નિર્દોષે સરળતા થાય છે. "આ પ્રમુખે દેવ લક્ષ્મીદત્ત" હવે ચિંતા અને આનંદની વચ્ચે અદિવન થતું હતું, ત્યાં શ્રીચંદ્રકુમારને જન્મ્યામાં આવશે જોશે. શ્રીચંદ્રનાં દર્શનથી સમુદાની જેમ દેવતા દાવ ઉપાસ પછી મળે. દાંત્ય જાણેથી મેં આપ, અને પુત્રને લેવા આમા આમા. શ્રીચંદ્ર વિદ્યાના કરણમાં નથી પડેલો. પુત્રને જોડી કરી, વિદ્યાએ આદિવન આપ્યું, વિનયી પ્રભુમ કરવા એવું શુભચંદ્રને પણ કોઈ અભિનંદન આપ્યું. વિદ્યાએ પુત્રને સન્મુખ મેલ્યો, અને રાજવંશને સર્વ રાજ્ય કહેવાને કિંમતથી લક્ષ્યમ્યું.

આ વખતે શ્રીચંદ્રની માતા લક્ષ્મીવતી પણ ધરમાંથી આવી. પુત્રને કુલગત્ય પુત્રી કુમાર લીધાં માન્ય પણ હાલ વધે તે રાજ્ય સાંતવ્ય અને અન્ય જોડી. માતા પિતાની આવી ઉમ ઉમમાં જોઈ શ્રીચંદ્ર વિચારમાં પડેલો. પોને કરેલ રાજવંશનું મહાન કાર્ય રાજ્યને વલું કરતું, તેને યોગ લાગ્યું નહીં. તેણે શુભચંદ્રની સાથે કાઢી કરી.

ઉત્તમ પુરોષ કહિ પણ આમ પ્રવર્તેલ કરવા નથી. આત્મસાધા કરવી, એ મહાન અવિનય છે, જેવને કુમે દેવની કલ્યાણ કરવી, એ સ્વચાર તથા ધર્મે નિર્મિતી વિદ છે, બીજાનાં શુભ પરમજ્ઞ જેવાં દેવ. તેને પ્રવર્તેથી પર્વત સમાન કરવાય જે સમજન પુરોષ છે. તેઓ વિદ્યાનાં શુભ કાંઈએ ભેલ નથી જેમ રમણિય એવ મહેલમાં જાણેથી વિદ્યાગ્રા (કીર્તી) વિદ્યા જુએ છે. તેમ આત્મસાધા પુરોષ બીજામાં દેવતા જુએ છે, અને વિદ્યાનાં શુભ જુએ છે. આત્મસાધા કરવાથી અલકાર ઉત્તમ હા છે, અને અલકાર અનેક કુર્મને જાણે છે. "મત્ત જેવો કોઈ ઉદાર, ધર્મજ્ઞ અને હર્ષ પુત્ર નથી, એ અનેક કલ્પિતો ઉપકાર કરેલ છે. મારી આત્મ કો પુત્ર દી દો નેમ છે. " આ પ્રમુખે આત્મસાધન વચ્ચે તેના વજાને કરી લગભ આરે છે !

આવી શ્રીચંદ્ર પોને કરેલ રાજવંશની રત્નો કહી દાંત્ય નહીં સમજન વિદ્યે. મળે જાણેને આત્મસાધન વચ્ચે સ્વ કાર્ય નેથી જેને વિદ્યાનાં મિત્ર કહેવાયેલી

સામું નેયું. પર હૃદય જાણનાર ગુણ્યંદ્રે લક્ષ્મીદત્ત રોકેને કહ્યું. રોકેશ ! તમારા પુત્ર શ્રીચંદ્રે ભારત વર્ષના રાજ્ય મંડળની સમીપ રાધાવેશ કર્યો છે. પ્રથમ અનેક ધન્ય અને ખજાના રાજ્યો તે મહાન કર્મ કરવા ઉઠ્યા હતા, પણ કોઈ દારિદ્ર્ય પુત્રથી એ દાર્દર્ય સમું નહોતું. શ્રીતિલક રાજ્ય ચિત્તામાં પડે ગયો, રવિવંશની રચના થયા થવાનો સમય આપ્યો, તે વખતે મારા આશ્રયથી જાણવાથી શ્રીચંદ્રે સંદની સમક્ષ એ સંવેત્તમ કળા રચારી હતી. સર્વ જન સમાજે ઉચ્ચ ખનિષી જનનાદ કર્યો, વાગ્ગિયોના સંપ્રદાયી મનન મંડળ ગાણ ઉઠ્યું, આ સાંમગીર્તાજી લક્ષ્મીદત્ત રોકેને જાતિ આનંદ થઈ આપ્યો. પુનઃ હવેના આવેલથી બેઠા થઈ લક્ષ્મીદત્તે પુત્રને આશિર્વાદ આપ્યું, અને પ્રેમાશ્રુની ધારથી તેના મરતકને આદ્ર કરી દીધું. લક્ષ્મીવતીને પણ તે સાંમગી જાતિ આનંદ થયો. ગુણ્યંદ્રે પ્રમાણથી માંડીને રાધાવેશ સુધીનો જયો; જતાંત સંમગાઓ. તે સાંમગી શ્રીચંદ્રનાં માતાપિતા સાનંદાચર્ય થઈ ગયાં. લક્ષ્મીદત્ત રોકે ગુણ્યંદ્રને પુછ્યું, રાધાવેશ કરી પ્રાપ્ત થએલી તે રાજકન્યા ક્યાં છે ? ગુણ્યંદ્રે બોલ્યો, રોકેશ ! તમારી આજ્ઞા વિના રાજપુત્રોનું પાશ્વિમકલ્પ કરવું, તે શ્રીચંદ્રને યોગ્ય લાગ્યું નહોતું, રાધાવેશ કરી તત્કાલ ગુપ્ત રીતે અને અહીં નાથી આવ્યા છીએ. તિલકપુરમાં પછાડે છું થયું હતો ? તે જાની જાણે. શ્રીચંદ્ર કુમાર પોતાનો આસાંકિત પુત્ર છે, એવું જાણી લક્ષ્મીદત્ત રોકેને વિશેષ આનંદ થયો. તેણે ચિંતવ્યું કે, પિતાની આજ્ઞામાં રહેવું, અને પિતાની સેવા કરવી, એ પુત્રનો પરિત્ર ધર્મ છે, એ ધર્મને વધારે રીતે જાણનારા શ્રીચંદ્રના જેવા યોગ્ય પુત્રો હશે. તિલકમંજરી જેવી સુંદર રાજકન્યા પ્રાપ્ત થયા છતાં જેણે પિતાની આજ્ઞા વિના તેને અંગીકાર કરી નહોતો. એ કેવી આસાંકિતતા ? શ્રીચંદ્ર ખરેખરો પુત્ર ધર્મનો નમુનો છે. પુત્રોએ પિતાની આગળ કેમ વર્તવું જોઈએ ? પિતૃ ભક્તિ કેવી રીતે કરવી જોઈએ ? અને પુત્રની પુજા શોમાં રહેલી છે ? એ સમગ્ર જાણનાર શ્રીચંદ્ર એકજ પુત્ર છે. પિતાનાં વચનને અનુસરી વર્તનારા પુત્રો સુધુરો છે, તેઓ ખરેખરા પિતૃભક્ત છે, કંઈ પિતા અણ, મૂડ, કોપી, કપટી અને દુરાચારી હોય, તથાપિ તેવા પિતા તરફ પૂજ્ય શુદ્ધિ રાખવી, એવો પુત્ર ધર્મ છે. પુત્ર વાવજાણિય પોતાના ઉત્પાદક અને પોષક પિતાનો આભારી છે. ઉત્પત્તિમાં આવવાનાં સાધનો પુત્રને પિતાથીજ સંપાદન થાય છે. જામવચનમાંથી વિદ્યા કળા અને મુદ્ધર્મનું ઉત્તમ શિક્ષણ સંપાદન કરવામાં પુત્રને પિતાનીજ સહાય મળે છે, સદ્ગુણી અને પિતૃ ધર્મને જાણનારા પિતાઓ જે સહાય પુત્રને આપી શકે છે, તે અમૂલ્ય છે, તે સહાયને સહ પુત્ર ભવિષ્યમાં પોતાની સર્વ પ્રકારની સુખ સાધનાં સંપાદન કરી શકે છે.

એ અરસામાં જ્યકુમાર વિગેરે પ્રતાપસિંહના કુમારો તિલકપુરથી કુશરથથીમાં આવ્યા હતા. શ્રીચંદ્રકુમારે કરેલા રાધાવેશથી તેમના હૃદયમાં જ્યાં ઉત્પન્ન થઈ હતી. ધર્મને સહ તેઓએ નિશ્ચય કર્યો હતો કે, જો તિલકમંજરી કુશરથથીમાં આવે, તો આપણે તે રાજકન્યાને તાલે કરવી. શ્રીચંદ્રકુમાર આપણી પ્રત્ય છે. આપણા સેવકનો પણ સેવક છે. વશિક જાતિને દેર રાજકુમારી કેમ શોએ ? આવો કુશિયાર કરી, તેઓ કુશરથથીમાં આવ્યા હતા. શ્રીચંદ્રકુમારે કરેલ રાધાવેશનો સર્વ જનને તેમણે પ્રતાપસિંહને જાણવો. ને સમગ્ર રાજ્ય વિનમ્ર ચયનગર પાછો નો નિર્મળ કુશરથ પ્રતાપે હવે પાપી

અને લક્ષ્યવેધમાં અમટ્ટી એવા દુઃખિયોજી કહેવાતા હતા, તે દુઃખિયોને શ્રીચંદ્રશી ચંદ્ર
આ શારત જૂમિમાં તારાની જેમ નિરતેજ કરી દીધા છે. શ્રીચંદ્રકુમારના આ પરાક્રમ
મને પણ સત્કીર્તિ પ્રાપ્ત કરાવનાર, અને વિશ્વમાં વિખ્યાત કરાવનાર એ કુમારનો કું ઉપ
કાર મળું છું. આવી ઉત્તમ કળાનું તેનું આનુયં જોઈ તેની વિદ્યા અને કળાના સિદ્ધક ગુણ
પણ ધન્યવાદ ધરે છે. સુપ્રતમાં આપેલી વિદ્યા અને કળા કેવી ખોટી નીકળે છે ? એ
કહેવત શ્રીચંદ્રે સિદ્ધ કરી આપેલ છે. મારા રાજ્યમાં આવ્યા એક વિદ્વાન અને કળા કુશળ
પુરુષ દોષાથી કું મારી કુશરચળી રાજધાનીને અત્યંત માનું છું, છેવટે રાધાવેષ કરના
શ્રીચંદ્રકુમારને અભિનદન સહિત આશ્વિન આપું છું કે, તેમ્ને સર્વદા આપા કીર્તિવં
કાર્યમાં રિજાઓ થાય, અને લક્ષ્મીદત્ત શેઠની રાજ્ય સમાન સમૃદ્ધિને મુખ સાથે ચિરકા
બ્રેગવે.

પ્રતાપસિંહના આવા ભાવજીથી જવકુમાર ચિતાપ સર્વે આતમો પુરી થયા
પછી ગુણ્યદે શ્રીચંદ્રકુમારે કરેલા એ મહત્ત્વ કાર્યનું રાજ્ય પ્રતાપની આગળ વર્ણન કર્ત
જતાઓ. રાધાવેષ કરનારને રાજકન્યા મળવી જોઈએ, તેા શ્રીચંદ્રકુમારને તેના લાગ
કેમ ન થયો ? એ રાજના પ્રમો ગુણ્યદે ખુલ્લો કરી જતાઓ, જે સંસગી પ્રતાપ
સિંહે શ્રીચંદ્રની ખિત્તુભક્તિની પ્રશંસા કરી, તેમ વળી શ્રીચંદ્રકુમાર આઠ પદોરમાં લ
પદોરમાં, અને પાછા તેટલાજ રામવર્મા આવી પહોંચ્યા. એ સુવેળ રથને ચમત્કાર ગ
જીયંદે સર્વની સમક્ષ મહારાજને જણાવ્યો. આ પ્રસંગે પ્રતાપસિંહે ગુણ્યદંતી પ્રેરોને
પણ ધન્યવાદ આપ્યો.

ત્યાર પછી સભા રિક્તગ્ન કરી પ્રતાપસિંહે શ્રીચંદ્રકુમારને પેલાક આપ્યો, અને
માજતે વાજતે સર્વ સામંત તથા મંત્રી વર્ગ સાથે તેને ઘેર વિદાય કર્યો. આ પ્રસંગે
લક્ષ્મીદત્ત શેઠનું ઘર ઉત્સવમય થઈ રહ્યું હતું. તેના સુસૌભિત મંદિરમાં નૃત્ય, ગીત અને
સંગીત થતા હાથમાં, નગરના લોકો ઉમંગથી શેઠની આગળ આનંદ દર્શાવવા આવવા
લાગ્યા, પુત્રના વિગ્ધથી દર્શ પામેલા આવક મપ્તી શેઠ લક્ષ્મીદત્તે જિનવૈત્તર્થમાં પૂજા
આની અને રનાય કરાવ્યાં. કુશરચળી નગરીના આગથી તે વડ સુધી સર્વના મનમ
આસંત હઈ થયો હતો.

નિલકુપરમાં ખગલગાદ.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

૬૨

નિલકુપરમાં ખગલગાદ.

નિલકુપર રાજાવેશ કરી લેશે. આ સમયનાથી કુમ રીતે પ્રકાર સર્વ
 સ્વયં કરશે. તે કેટલાં જાનમાં રહી નહીં રાજા મીતિસક અને તેને
 પરિવાર હવેના આલેખમઃજ મમ સર્વ રહેા હશે, નિલકુપરની પેતાને

પાંડવ પનિય લાકાનુ અ નદમાં મટગુલ હતી સમુ વારે રાજા
 મેનેસકે આદા કરી કે, એ મદતીર કુમારને અહીં લાવે રાજકુમારની નિલકુપરની
 તેના કહેમાં વરમાળા આપેલું કે રાજાવેશ રાજાવેશની પાસે એ કુમારને સેવા આપ્યા,
 ના તે રાજાના આલેખ નહીં આલેખક હોવાને કારણે પુછવા લાગ્યા કે, એ વીર કુ-

માર મારા છે કે તેને સાંભળ સર્વ મેળ : જ રેખ કુમાર ક્યા છે : તેની કાંઈ ખગર
 થી નહીં કે ને ખગર : ના સમકા ઉ.શે, લામ ન
 સમકા ઉ.શે, લામ ન
 સમકા ઉ.શે, લામ ન
 સમકા ઉ.શે, લામ ન

ગીઓ તેને આપીને થઈ જતા હતા. જેઓ તે માનન કરનારાં નિપુણ હતા, તેઓને તે રાજકાર્યમાં પણ દત્તો. રાજ્યની ખટપટ કરવાનું સામર્થ્ય તેની ભુદિમાં રહેતું હતું, તે જનાં તે કોષ્ટનો અપકાર કરતા નહોતે. દબેલાં ઉપકાર કરવાની તેની રીત હતી. કાંઈ પણ મુશ્કેલી જોતું કાંઈ જો પરીપક્ષી ડોલ, તો તે સિદ્ધ કરવાને વીજારવ આપણ પાસે હતો. આરત વરંના પ્રખ્યાત રાજ્યકર્તાઓને અને રાજકુમારોને તે ઓળખતો હતો. કોઈ રાજ્યમાં કાંઈ પણ નવીન જનાર અને તે તરતજ વીજારવાનાં જાણુમાં આવતો હતો.

ત્યારે શ્રીચંદ રાધાવેષ કરવા ઉઠ્યો, ત્યારે તરતજ વીજારવ તેને ઓળખી લાંધો હતો. તેણે જાણી ભીંતુ કે, આ શ્રીચંદ્રકુમાર કુસરથલી નગરીના સક્રમીસત શેઠનો પુત્ર છે, તે આઠ વર્ષિક કન્યાઓને એકી સાથે પરણે છે, ગુણુધર નામના ઉપાધ્યાયની પાસે તે જઈ જતા શીખ્યો છે, તેની પાસે સુવેગ નામે એક મુંદર રથ છે તેને વાગુવેગ અને મદાવેગ નામે બે અશ્વ છે. પ્રતાપસિંદ રાજ્યે સંતુષ્ટ થઈ, તેને કમ્બોદ નગર ઇંતામમાં આપ્યું છે, તે આ શ્રીચંદ રાધાવેષ કરવા જાય છે. શ્રીચંદ રાધાવેષ કરી પદાવન કરી ગયો, તે પછી તે વીજારવ માથકના જ્ઞેસમાં આવ્યું હતું.

રાજા શ્રીનિસકે શ્રીચંદની પછાડે શોધ કરવા અનેક સ્થાને અને પેઢા સંનિષે મોકલ્યા હતા, તેઓ જ્યારે પાછા આવ્યા, એકસે શ્રીતિલકને પધ્વી ગપતિ થઈ ગઈ. આ સમયે જય વિજેરે કુમારોએ ઇંતામી વિચાર્યું કે, શ્રીચંદ રાધાવેષ કરી નાશી ગયો, તેને લાભ આપણે લઈએ. રાજા શ્રીનિસકેને શ્રીચંદની ઓળખાણ આપી, આપણે એ રાજ્ય કન્યા લઈ જઈએ. આવા કુવિચારથી જય વિજેરે કુમારો શ્રીતિલક રાજાના પાસે આવ્યા. જેના મુખ ઉપર શોકની છાયા પ્રસરી હતી, એવા શ્રીતિલકને જયકુમારે કહ્યું, રાજેડ ! ચિંતા કરો નહિ, રાધાવેષ કરી નાશી જનારનું નામ શ્રીચંદ્રકુમાર છે, તે અમારા નગરના નિવાસી સક્રમીસત શેઠનો પુત્ર છે. અમારા પિતા પ્રતાપસિંદે પ્રસન્ન થઈ, તેને કમ્બોદ નગર આપેલું છે, તે કુમાર અમારી પ્રજા છે. રાજકન્યા તિલકમંજરીને અમારી સાથે મોકલો. અમે કુસરથલીમાં જઈ એ કુમારને સ્વાધીન કરી સુખી કરીશું. જયકુમારે આ ખબર આપ્યા, તે સંભળી શ્રીનિસક અને તેનો પરિવાર ખુદી થયો. તેના મનમાં જે ગાની હતી, તે દૂર થઈ ગઈ. જયકુમારે આપેલા આ ખબર પડતું મજાસને જેમ લાગતો રોકો મળે, તેમ રાજ્યને તેમનો રોકો મળે. રાજ્યે શોક કરતી નિલકમંજરીને આશાસન આપી કહ્યું, બેટા ! શોક કરીશ નહિ. તારો સ્વયંવર સાચક થયો છે. તને રાધાવેષ કરી પરનાર પુરુષ કુસરથલી નગરીમાં છે, ત્યાં તને મોટા પરિવાર સાથે મોકલાવું હતું. જરાપણ ચિંતા કરીશ નહિ. આમ કહી તિલકમંજરીને ચાંત કરી, પછી રાજ્યે તિલકમંજરીને જયકુમારની સાથે મોકલવા નેપારી કરવા માંડી. સ્વયંવરમાં આપેલા સર્વ રાજ્યોને યોગ્યતા પ્રમાણે પોષાક આપી, વિદાય કરવામાં આવ્યા.

આ સમયે ધીર નામના મંત્રીએ આવી શ્રીતિલકને જણાવ્યું, સ્વામી ! સાદસ કરો નહિ. જયકુમાર શ્રીચંદ્રકુમારનો દેથી છે, તે જયકુમારની સાથે તિલકમંજરીને મોકલશો નહિ. જો મોકલશો તો વિપરીત થશે. આશા એક સેવક જયકુમારની પાસે હતો,

૧૪ બીજા પુરોને આજ્ઞામાં આમ્યું. તે જને ૧૪ તેઓ બહુ કરી, ૫૨મ ૧૫ને પ્રાપ્ત થયા.

અહીં વાચકશ્રીને અપીલ છે મહા દરો કે, એ જને પુરો પૂરો દરો ? તેઓને એ ૧૪ ક્રમાંથી મળ્યાં દરો ? અને તેમાં એક મોડું અને બીજું નાનું. જાને એ જુદું જુદું બહુ કર્યું. તેમાં શે દેવું દરો ? આ રમણીય વનમાં આવેલા જને તરણ પુરો તે આપણી વાંતાને નામક શ્રીચંદ્રકુમાર અને તેઓ મિત્ર ગુણચંદ્ર દ્વારા નિયતપુરથી ઘેર આવી તેઓ પાછા સાવકાને કીડ કરવાને બહાર શરવા થયા દ્વારા દુર જઈ મધ્ય રાત્રી થતાં શ્રીચંદ્રને નિકા આપવાથી કાંઈ જણ નીચે રચમાથી ઉતરી એક વચ પાધરીને તે મુજ મધે હતો. ગુણચંદ્ર મિત્રની રક્ષા માટે ભ્રમત થઈ, તેની પામે બેઠો હતો, તેમાં એક શુક પક્ષીનું જોડું તે રક્ષ ઉપર આમ્યું. શુકાએ એ કુમારને જોઈ શુકને કહ્યું, રાત્રી ! આ કાંઈ તેજની કુમારો રાત્રીયુત છે. તેમનું સત્તા બામથી પ્રકાશમાન છે. આપણી પાસે માત્રિચંદ્ર (બીજેચંદ્ર) નાં એ ૧૪ છે. તે આ પાનિક કુમારને આપો તે કીડ. તે જને કુમારો આપણા જાનિથી છે. આ એ ૧૪માંથી જે કુમાર મોડું ૧૪ ખાશે, તે રાત્ર મરે, અને નાનું ૧૪ ખાશે, તે મંત્રી થશે. શુકાના કહેવાથી તે શુક પક્ષી નીચે ઉતર્યો, અને તે જને ૧૪ તેણે તેમની પાસે મુક્યાં. પછી તે જને પક્ષીનું જોડું લાંબી ઉડીને બીજા વનમાં આમ્યું મધું દત્તું. ભ્રમત એવા કુમાર ગુણચંદ્રે તે ૧૪ હાથમાં લીધાં, ત્યારે શ્રીચંદ્ર ભ્રમત થયો, એકલે ગુણચંદ્રે તે શુક પક્ષીનો સર્વ વર્તાત જણાવ્યો, જે સાંભળી શ્રીચંદ્રને અતિ હર્ષ થયો. શ્રીચંદ્ર પોતાના મિત્રને કહ્યું કે, તે પક્ષીઓ જે માને મયાં દોષ, લા આપણે જઈ તેના સ્થાનનો સેવક કરીએ. પછી જને રથમાં બેસી આગળ ચાલ્યા. પ્રાગઝાગનો સમય થયો, ત્યારે આ સરોવરવાસી વનમાં આવ્યા હતા. અહીં નિત્ય આરવજ ક્રિયા કરી, જને પેલા ચમત્કારી ૧૪નું બહુ કરતા હતા. જે રાજ્ય આખાર મોડું ૧૪ હતું, તે શ્રીચંદ્રે બહુ કર્યું હતું, અને મંત્રીશ્રીને આખાર જે લમ્બુ ૧૪ હતું, તેનું આસ્વાદન ગુણચંદ્રે કર્યું હતું.

આ મુંદર સરોવરમાં તીર ઉપર ૧૪ બહુ કરી તેઓ લાંબી વનની રમણીયતા જોતા આગળ ચાલ્યા, ત્યાં એક મહા મુનિનાં દેવન થયાં. એ પાવત્ર મુનિ દાંત અને કાંત હતા, તેમજ અંતર અને બાહ્યના પતિષ્ઠામ નિર્દેશાર હતા. રાજાવત, સંપત્ર ગુણથી વિશ્વવિદ અને ચરણ કરણમાં ઉત્તમ હતા. વરણ્ય જઈ ઉપર દયાવંત હતા, તેમની કાયા નેત્રી આસ્વાદથી પવિત્ર હતી, વાયુની રંધ તે અત્રિનિયમ વિદ્યાર કરનારા હતા. તેમના નિર્દેશ હાથમાં આચ-કષ્ટ જરા જલુ ન હતા, વિરરણ મુદ્ધિથી એ મહા મુનિ ખ્યાન કરતા હતા. આજ ખરમ પવિત્ર મુનિના દેવ કરી, શ્રીચંદ્ર અને ગુણચંદ્ર અતિ હર્ષ પામ્યા. એ પુણ્યના ચરણમાં જઈ જાને વંદના કરી. શ્રીચંદ્રે હાથમાં મિત્રનું કે, ઉત્તમ કાંત એ જ રથ લીધે છે, તેમનાં દેવ કરી આજે કું કુન્યાં અને પાન થયે પુ. પછી તેઓ તેમની આત્મ સિતથી ચોક્ક આજના ઉપર ગે. તેમની પ્રાર્થના અને : ૬૬૬ : મુનિ આનંદ પામ્યા. તે જાને રેડ જુગ છે, અને છાં એક છે,

અરસરે સામાયિક વાતું પ્રકરુ કરુ, તેમાં પંચપરમેષ્ટીમય નવકાર મંત્રને જપ કરે. સામાયિકને અર્થ એવો છે કે, જેમાં સમ એટલે રાગ દેવમાં સમાન રહી, સર્વ પ્રાણી ઉપર મેલી ભાવ રાખે, તે સામાયિક કહેવાય છે. શુદ્ધ સામાયિક આચરવાથી વે. મનિક દેવતાનું આપુષ્ણ જાંધાય છે. દેવતાના એકાવન સુવર્ણગરિ એકા કરી આપે, અને એક સામાયિક કરે, તથાપિ તે સામાયિકની ભરાણર યતું નથી. પ્રતિદિન એક સાખ સુર-ભૂની ખાંડી આપે, અને સામાયિક આચરે, તે સરખું પુરક છે. તલ અને રથાવર પ્રાણી ઉપર સમતા ભાવ કરવો, તે પણ સામાયિક કહેવાય છે. શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે કે, સામાયિકવાળો આત્મા નિરાવરણ, અને માયા રહિત છે. સમ એટલે આત્માના શુદ્ધ ઘાન, હંસન અને ચારિત્ર, તેને આથ એટલે લાભ તે સામાયિક કહેવાય છે. સામાયિકમાં દબ, જાન, પ્રિય, પરિપક્વિ, નિષય, અને બચ્ચારથી બેદાનેક રહેલા છે, તેમાં પંચપરમેષ્ટીને કાર્ય કરણુ ભાવ જાંધાય છે; શુભ, અને શુભી અગમ્ય નથી, તેએ આપાર અને આપેય ભાવે છે. શુભથી અસંકૃત, અદાર દોષથી રહિત, અને ઉભવગ એવા શ્રી અરિકાંત પ્રકૃતું ખ્યાન ધરતું. નામ, રથાવના, દબ, અને ભાવ, એ ચાર નિયેપરે તેમાં સાર રહેલો છે. આઠ કર્મો હાથ કરી, આઠ અનંત શુભે પુણ એસ સિદ્ધને પચ્ચામ મહિની જેમ રહા વર્ષના ખ્યાન કરે, જાંધાય શુભવાળા, પ્રચયનના શુભવાળા, અને પીળા વર્ષવાળા આચાર્યજીને ખ્યાવા, પચીસ શુભરૂપ મહિની વિશુધિત, અને અખચનના ઉપકારી એવા ઉપાખ્યાને પ્રિયેશુ વર્ષના ખ્યાવ, સત્વારીસ શુભવાળા, અને લલિલના ક્ષેત્ર રૂપ એસ અનગાર મુરને અંજન વર્ષના ખ્યાવા. એ પંચપરમેષ્ટીને દબ, અને ભાવથી જે નમન કરે, અને તેમના મંત્રગરૂપ નામને જપે, તેનાં કર્મ પાપ નાસ પામી જાય છે. તીર્થ, જાંધ, અને પ્રચયન. એ ત્રણ ભોકમાં સામ્યત છે, અને તે ત્રિકાળ નિરાખાય છે, એ પણ પંચ પરમેષ્ટી પદના મિત્ર છે, જન્મ સમયે તેમનું રમરજુ કરવાથી ભવિષ્યમાં હર્મ પ્રાપ્ત થાય છે, અને જન સમયે રમરજુ કરવાથી સંકારનાં કર્મ છુટી જાય છે, અપતિમાં રમરજુ કરવાથી અપતિનો નાસ થાય છે, અને કષેતિમાં રમરજુ કરવાથી કષેતિનો રિયર વાસ થાય છે. જેમ મરૂના મંત્રનો અર્થ ભાવ જાંધવા વિના કેવળ શ્રદ્ધા રાખવાથી તે વડે કર્મવા રિયરો નાસ થઈ જાય છે, તેમ એ પંચ પરમેષ્ટી મંત્ર કેવળ શ્રદ્ધાથી ફળદાયક થાય છે. કામક્રુભ, મિત્તામહિ, અને કપરક્રુ તે એકજ ભવે પાં. જિત ફળ આપે છે, અને એ મહા મત્ર તે ભવેભવ વાંજિત રજા આપે છે, મેળી, ભેળી, અને અનુભવી ભોક્ષ પણ એ નવકાર મંત્રનું ઘાન કરે છે. એ મહામંત્ર પરમ પદની પ્રમિત્યે હેતુ છે, તે પવિત્ર મંત્રમાં ઓકાર વગેરે પદ્યું બીજો છે, તે તેનાં સાદા-ય કરવાય છે.

જહ ! શા જિન ભવંતની પૂજા કરી, પવિત્ર મંત્રથી એક સાખ નવકાર મંત્રને મંત્રે, તે તે માનવ અવચરમાં તીર્થકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે. જાંધ કે પ્રતિમા સમીપ કંચરનં (કરમવા) થી જે નવકાર મંત્રે છે, તેને જૂન, ગ્રેન, પ્રમુખ સુભુએ જગી સંચા નથી. નંદરનં અને સખાનંદ જે મંત્રે છે, તેને કાક, ચક્રજ, રેથક, અને મરડી કી

મર્યાદિત સાત મુદ્દાઓ પ્રખ્યાત છે. સિદ્ધ્યક્રમાં નવ પદ અનંતુન છે. તે યુગ્મ અને યુગ્મી બારે અદ્ભુત રીતે રહેલા છે. પ્રખ્યાત પદિત મી સિદ્ધસેન દિવાકરે તેનું તત્ત્વ સારી રીતે નિર્મણ કરી દર્શાવ્યું છે. આ પ્રમાણે એ મહા મંત્રને બપ ઊભવ લોકમાં મુખદાવક છે. તેને આત્મરૂપે જાણવાથી નિર્ભય અને સર્વોત્તમ આત્મ યુગ્મ પ્રાપ્ત થાય છે. બદ ! એવે એ મહા મંત્ર તને સમકિત સાથે આપવાની ચારી હજી છે. તારા જાવિક હૃદયમાં જાવિત કરેલા નવ પદજી અને પંચપરમેષ્ટીના નામથી અંકિત એવા સિદ્ધ્યક્રથી તારી સર્વ પ્રકારની ઉન્નતિ થશે. તું આદ્યન ધર્મનો પ્રજાવક અને દીવક યજ્ઞ.

મુનિરાજની આવી ધર્મ દેશના કાંતળી શ્રીચંદ્રકુમારનું હૃદય જાણવાથી જાવિત થઈ ગયું. મેત્રીભાવના ઉદિત થઈ. અંતરમાં સ્વયં જાણ ઉઘાસ પામ્યો. તમ્બ તત્ત્વની પત્તાથી તે ખુલી થઈ ગયો. મુખ્યચંદ્ર પણ આત્માને કૃતાવ્ય માનવા લાગ્યો. પછી શ્રીચંદ્રે તે યુગ્મી સાક્ષીએ અમરત મુગ સામાયિક મન અંભીકાર કર્યું. પછી તે વિનયથી બે-
 ર્યો—પ્રભુ ! મારાં મનિન નેત્રને આપે જાનરૂપ અંજનથી નિર્ભયાં કર્યાં છે. તમે અ-
 મારે સેવ્ય અને ધ્યેય છો, તેમજ જમારા દિવકારક છો. દિવ કહેનારા યુર વિના ધ-
 નેનો લાભ ક્યાંથી મળે ? યુર પ્રવચનના સાક્ષી છે. રસ, ધનુ, કળા, વિદ્યા, ધર્મ, મંત્ર, તત્ત્વ અને દેવતા યુરના ઉપદેશ વિના સફળ થવા નથી. એ કે. મનિ જનુ મુલ્યવાયો દોષ, તેપણ તેને છાપુટ ટોચન કર્યા વિના કાઢ પણ મુચક વિચેરમાં ભેડતા નથી. તેમ બધા યુગ્મ યુગ્મી સમક્ષ રોષન કરી, ધારણ કમલ છે. માતા, પિતા, પતિ, જનુ અને સજા તે આ બધને વિશે સમાજ બતાવે છે, નેથી પણ ધર્મની સલાહ અધિક છે, કે જે જીવેતજ મુખદાવક થાય છે દશમી ' અને ધન્ય છે. અને તુ પુણ્યના જુ' કે, મને તમારા હેતુ થયા. સર્વ જનમા બદ એવા તમાના સમાયમથી મારે અવતાર સફળ થયો છે. આ પ્રમાણે મુનિની રતુનિ કરી, યુરના ચરણ કમળમા નમન કરી, તેની અનુમોદના કર્યો અને એ મહેત્રાદારી મુનિરાજનું હૃદયમાં રમરજી કર્યો, શ્રીચંદ્રકુમાર ઉત્તમ યુર જીજ્ઞાની જાવના જાવયા જાવ્યા. પછી શ્રીચંદ્રે નિયત કરી, પંચપરમેષ્ટી પદને મજાણ સાથે જામવિક નવ મદજી કર્યું. પોતે શ્રદ્ધા સાથે સમકિત શોભાથી રિભુવિત થયો. આ-
 રંધા રદિત અને દિવન (ધર્મ, અર્થ, કામ) ને તાપ ન આપે તેમ રીતે સાધન કરવા તપર થશે. અદ્યમના નેરક કાલક યુગ નિધારણ ઉત્કૃષ્ટ થયા.

આ પ્રમાણે મુનિરાજની દેશનાને કાર્યક કર્યો શ્રીચંદ્રકુમાર તે મુનિને પદના કરી, મિત મુનુચકા સાથે ત્યાંથી બેઠો થયો. ગુરુવ રથ ભેડનાં પનજય સારથીને આજ્ઞા કરી. રથ અમજ થયો. એટલે તેમાં એની શ્રીચંદ્રકુમાર અનેક પતનાં કોતુકનું અરોહન કર્યો આજય બદલો.

તે દિવસમાં એક મુંદર ત્રણ આવેલું છે, આંગણ, કદાંબ, જાંજી, જાંબીર
 કેન્દ્ર, ધતુર, કોરેલ, વરલુ, સુરેષી ચલો, ચંબેરી, નાચોદર, હરિંગ,
 રમુલ, મહુર, સાલ, સાલ, તાલ, તમાલ, ખજુર અને મંદારનાં પલ્લ-
 વિન જોઈની થયે જાય છે, એક તરફ કેરળ, આઠોપલ, કિંચુક,
 અને રાજી પદ્મો શેષદીપક ઉભાં છે, યુક પક્ષી, સપૂર અને મેના ત્રણ કડી રથાં છે,
 પ્રકિયાના મધુર કન્યે સહ રથાં છે, કપાલમાં દીપ્તજ જગનું સિંચન થાય છે, રીત,
 મંદ અને સુરેષી જવન સુખ સ્પર્શ કરતો થાય છે, બીજેના, અંજીર, કાંદો, શશિંગા,
 બીજપુર, પારડી, બેર, અંજીર ચંદન, તપશ્ચર અને લોચનનાં રથો કપાલ ઉભાં છે.
 ને વનની દાસિનું તરફ એક સ્વચ્છ જગનું સરોવર ભરેલું છે, કમળના પરિમ-
 ગદી તેની આસપાસ- કોરેલ સુખમય સ્થાને છે, તેના સ્વચ્છ અને રીતજ જગની
 આંખે મિથ થ આ રતે, જવન અનુગ સુખ આવે છે સારથ, જા અને હ સની શેષદીપી
 ત્રણ કડી છે

તે વનની દાસિનું તરફ એક સ્વચ્છ જગનું સરોવર ભરેલું છે, કમળના પરિમ-
 ગદી તેની આસપાસ- કોરેલ સુખમય સ્થાને છે, તેના સ્વચ્છ અને રીતજ જગની
 આંખે મિથ થ આ રતે, જવન અનુગ સુખ આવે છે સારથ, જા અને હ સની શેષદીપી
 ત્રણ કડી છે

પરીક્ષા ઉપરથી તે વચ્ચના ધારકની પરીક્ષા થાય છે. યુજ્યંદ્ર બોલ્યો—મિત્ર ! કહો, તેમાં શો સમસ્યાર છે ? શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—આ સાડી કાઠ પશિની ઓતી છે, પશિની જાના ચરીતનો પરીનો પુષ્પના મુગધથી. પણ અધિક મુગધી હોય છે. તે મુગધને લઈ તેની ઉપર મધુકરોનું મદા ટુંદ છેડે છે. યુજ્યંદ્ર બોલ્યો—મિત્ર ! મને પશિનીનાં લક્ષણ સમજાવે. શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—ઝીઝોતી ચાર જાતિ છે, પશિની, હસ્તિની, ચિત્રિણી, અને શંખિણી. પશિની ઓતો રવેદ પચના જેવો મુગધી હોય છે, હસ્તિનીનો રવેદ મચના જેવો, ચિત્રિણીનો ચિત્રકના જેવો અને શંખિણીનો મત્સ્યના જેવો મંધાવ્ય છે. પશિનીને અલ્પ નિદ્રા અને અલ્પ આદાર હોય છે. હસ્તિની, ચિત્રિણી અને શંખિણીને ધન્ય આદાર હોય છે. પશિની સદુચ્છી પુત્રને જન્મ આપે છે, હસ્તિની ઉદત પુત્રને જન્મ આપે છે, ચિત્રિણી શાંત પુત્રને અને શંખિણી દિન અને રીત એવા પુત્રને જન્મ આપે છે. પશિનીનો પ્રેમ પ્રાદ હોય છે, હસ્તિનીનો પ્રેમ લગ્નથી દહે છે, ચિત્રિણીનો પ્રેમ કાર્યને અંગે હોય છે, અને શંખિણીનો પ્રેમ હ્યુક હોય છે. પશિની પેત્રકનો અપરાધ લુએ છે, હસ્તિની ખીમનો અપરાધ લુએ છે, ચિત્રિણી દંભ રાખી બેમે છે, અને શંખિણી કલહપ્રિયા હોય છે. પશિની સર્વમાં ક્ષમાળુચારી હોય છે, હસ્તિની કામ-વિલાસ સર્માં દક્ષ છે, ચિત્રિણી બોજન કરવામાં અને શંખિણી સર્વદા શોક કરવામાં દક્ષ હોય છે. પશિનીમાં અલ્પ કામ હોય છે, હસ્તિનીમાં દીર્ઘ કામ હોય છે, ચિત્રિણીમાં વિચિત્ર કામ હોય છે, અને શંખિણીમાં વારંવાર કામ હોય છે.

શ્રીચંદ્રે આ પ્રમાણે ઝીઝોના પ્રકાર અને લક્ષણ કરી જતાવ્યાં, તે શંખિણી યુજ્યંદ્ર આમર્ષ પામી ગયો. એ પેલો પુરુષ ઉભો લેતો. તેની પાસે જઈ યુજ્યંદ્રે પૂછ્યું, ભદ્ર ! તમે કાણ છે ? ક્યાં રહો છો ? આ વચ્ચે ક્યાં છે ? તે પુરુષ બોલ્યો—હું જાતે ધોળી છું, માફ નામ નથી છે. અહીંથી નગ્નિક દીપશિખા નામે નમરી છે, તેમાં હું રહું છું. એ નમરીમાં શત્રુને વધ કરનાર દીપચંદ્ર નામે રાજ્ય છે. આ પદ સરોવર તેમનું છે, હું તેમનો ધોળી છું. અહીં રાજવલ્લભે પોતા આવ્યો છું. યુજ્યંદ્રે પુનઃ પૂછ્યું, આ મુંદર સાડી કાની છે, તે જણાવશે ? નગ ધોળી બોલ્યો—અમારા રાજ દીપચંદ્રને પ્રદીપવતી નામે રાણી છે, અને ચંદ્રવતી નામે એક ભત્રીજા છે, તે શુભચાંચ રાજ્યની રાણી થાય છે, તેમને વામાંગ નામે એક કુમાર અને શશિકળા તથા ચંદ્રકળા નામે બે પુત્રીઓ છે, તે રૂપ લાવણીની રાગારૂપ છે, એટલાં કુમારી સચિકળાને રત્નપુરના રાજા મહામંદલની સાથે પરણ્યાં છે. અને લઘુકુમારી ચંદ્રકળા હલુ કુંવારાં છે. રૂપ લાવણ્યવતી એ બાળા પોતાના માતૃવશ્યમાં રહે છે, તે રમણીની આ સાડી છે. નવારે ચંદ્રકળાનો જન્મ થયો, ત્યારે બવિશ્વવેણા બોલીએ કહ્યું હતું કે. આ બાળા સંભાળવામાં ચરીપાતી અને રાજવિરાજનાં પત્ની થશે. એક મહાત્મા સાધુના મુખથી સંભળવામાં આવ્યું છે કે, કુશલચળીના મહારાજા પ્રતાપસિંહનાં પત્ની સૂર્યવતીને એક પ્રતાપી પુત્ર અવતરશે. અચાપિ હલુ સૂર્યવતીની પુત્રધંજી પૂર્ણ થઈ નથી, તેથી રાજા શુભચંચ ચિંતા કરતા હતા. તેને સ્વપ્નમાં આવી, કુશલચળીને જણાવ્યું કે, ચંદ્રકળાને માતૃવશ્યમાં રાખો, આ તેનો વિવાહ થશે, તેની માતા દીપવતી અને જામુ વામાંગ કુમાર તેના પાણીભોગન

રહેલાં છે, બીજા દિશાએ નામકોર અને સ્વામીનાં જાક ઉભાં છે, એક દિશાએ લલિત અને અમર મંદિરનાં રથ રહેલાં છે, એક દિશામાં વાસંતી લગા, અને નામરેલીના મંડપ છે, એક તરફ સોપારી, કોશલ, મુલાન, ચંપક, તિલક, અને આસોપાવનાં રથો શ્રેષ્ઠીજી આવીલાં છે, એક તરફ હાદિમ, બીજેનાં, કામ, નામ વિગેરે મેવાનાં ચોક્કસ રથો છે, એક તરફ વલ્લીજી પતિનાઓ પોતાના તરવરજ પતિને આલિંગન કરી ઉભી છે, એને જોતાજ કામી જનનાં મન રિધર રહેલાં નથી, એક તરફ માધવી મંડપની રમણ કરેલી છે, આવાં મનોહર રથો, પુષ્પના સુમળ, શી, અને રૂળથી પ્રવાસીઓનું આનંદ કરવાને તાવસની જેમ ઉભાં હતાં, તેઓ પોતાનાં તરવરજ હસ્તવડે લાંબી પગાર થતા અતિથિઓને આમંત્રણ કરનાં હોય, તેમ કેપાતાં હતાં. આ વાદિકાની મંદર રોમ્મા જોવાને શ્રીચંદ્રમારની હમ્મલ થઈ. તે વાદિકાના દાર આગળ ઉભો રહ્યો; તેના પુરવળા પ્રમાણથી તે વાદિકાનો રથક કાપાઈ ગયો, કુમારની પ્ર-આવિક પ્રમાણે તેને જાંબો કરી દીધો, જાણે દંડને પુત્ર જન્મન આ આગની શોભા જોવાને આબો દોય, તેણે તે કુમારને જોઈ જામવાન ઉભો થયો, વિનયથી પ્રમાણ કરી, શ્રીચંદ્રને ગુણમંદની સાથે વાદિકામાં આવવાને આમંત્રણ કર્યું. પોતાના વાસરમત પાસે આવતા આવી મેચારી, પોતે મંદર દુધાદાર લઈ આબો, જાનને મંદર દુધનું પ્રાણન ક-રખું, દુધાદાર કચી તેમને પ્રાણન જળનું પાન કરાવ્યું, પછી તેમને વાદિકા જેવા માટે અંદર જઈ પ્રાર્થના કરી. શ્રીચંદ્રમાર પોતાના મિત્રને લઈ વાદિકાનું સાંકે જોવાને અંદર ગયો.

વનના એક આમંત્ર એક નર કુમાર સખીઓની સાથે કીડા કરતી હતી, 'જ-વના દસ પરંપર ઉજાગતી હતી, તેવામાં મુન અને લલિત લાવવવ રથી રથું હતું, તેમનીના ક્રેનગ હસ્તન કમળ ભળી, મરવળ ઉપર મરિયામાં પુષ્પની માલિ કરી, તેમનાં તીમ કમ-જાતી લગા કરી, નામર-રોમ્મા ખેપોરીનાના પુષ્પો પ્રમ કરી અને કેસોળીમાં પોતાના દોષ વળુંતી રાખી કરી, જામવાના નામ ઉપર ઉડી રહ્યા હતા, મુનવરવ કરી તે મોરવળું જામવાનાં સાંકેનું વરોવાન કળા હતા આ નર આગાની રથાં શ્રીચંદ્રમાર ઉપર ગયો. રથો પાવળ પ્રમ તે નામ મુન હરવનાં મને પ્રોત કર્યો, કુમારનાં અનુપમ ક્રેનું તેમનીના હરવને મેરી લોટ, તે મનોહરના નવના મોલ પ્રવદ થયો. તે આગાએ વિનય, આ રુ મુન કે અલે વિગર કાલ માને પનુ મારા હરવનાં પ્રોત થયે નથી, અનેક નર દામ જોવાનાં આગળ, તમારે હમુ મુની જા હરવ વિગરથી અગાવ હતું. અને આ દા જામ થયે કે આ કુમારને જોવાજ મારા હરવનાં બુદીજ આગળ પ્રવદ થ., આ જેન મુનને કુમાર કુમાર મારા પુત્ર જાઓ પતિ તે નહોં દોષ કે તેનું અન-કેનદ રરવજ કુ જાણે બોલ કુ તેની થઈ થઈ પુ, આકુ જિંતકિ તે જામ તેની સામે અનેક મેલ કરવ લાલે એકનન કનેલો મનિની અગાવ કેવજક પ્રતિને જોઈ દિગિ જામને મેલને કરે છે, તે જાણી નહિને વારાદર પ્રવદ કરે છે, કલક નામી મુન છે, હમ્મલ દા જામને હોવા છે, ઉના હમ કરી મળક ઉપર પુષ્પની મોના રમે છે, જેન હરિના રેનન આ હમ છે, અનેક જાને છે અને મુનમુની નામનાં તીકે

છે. પણ તેણીનાં માન ઉપરનું વચ્ચે બહુ ભય છે, અને નીચે રહી રહી જાય છે. આવી આવી પોતાની
 છે, વિહારી વાતો પોતાનાં બધર કહે છે, અને બધર મરડે છે. આવી આવી પોતાની
 વિહારી કહે છે તે જાણીને કહ્યું, મિત્ર સખી ! જા, પેલા કુદર કુમારને પુછી
 ને. માય મનાય પણ હરનારો એ ચેર કહે છે ! રૂપ ભાવપૂર્ણ અને લાલચુકળ એવા એ
 કુમારનું નામ, કુળ, યેર, દેહ અને નરર કહે છે ! તેનાં માતા, પિતા અને વંશની
 વિખ્યાતિ કહી છે ! એ બધો જ્ઞાન જાણી પાછો જ્ઞાન આવી અને જાણી તત્કાળ
 તે સુખ કુલ્યકંદ પસંદ આવી, અને પ્રણામ કરી બેઠી—જા ' પેલો રાજાના હાથ
 છે, તેનું નામ અરુણ છે. રૂપથી ઉર્વશીને છતાંતારી એ પદ્મી છે, એ માર્ય જાઈ છે,
 તેમની ક્રિમયાય સખી પું, આ નામ અનુરૂપ છે, તેમણે અને તમારી પસંદ ચેરથી
 છે, આ તમારા મિત્ર કુમારનું નામ છે ! તેમનું કુળ, જાતિ, યેર અને માતા
 વિના કહે છે ! તે કુળ કરી જાણીયો. કુલ્યકંદે શ્રીચંદ્રી સર્વ હકીકત કહેવાની ક્રિયા
 કરી, ત્યાં શ્રીચંદ્રકુમારે તેને જાણ્યો અને કહ્યું—આપણે પ્રયેજન વિના કાંઈ કહેવાની
 જરૂર નથી, કાંઈ પણ કાંઈ પણ સ્વરૂપ પોતાનું ચરિત્ર કહેવા નથી, આપણે જાણ્યો
 અને કહેવો, તે જાણી કહે છે. આ પ્રમાણે કહી શ્રીચંદ્ર કુલ્યકંદે હાથ પાડી ત્યાંથી
 ચાલે, રહે જ રહે નથી જ રહે નીકળે તેઓ નરરની યોગ્ય જોવા આમળ સામ્ય
 - - - - -

“ સિદ્ધ શુદ્ધ પું જન જન સન્નજન, નવનાનંદન દેવ નમો;

“ સદૃશ સુરાસુર નરવર નાપક, સાર અદર્શિસ સેવ નમો.

અરિ. ૪

“ પું તિર્થેકર શુભકર સાદેજ, પું નિષ્કારણ બંધુ નમો;

“ સરણાંગત છવન દિત વત્સલ, પુંદ્રો કૃપા રસ સંપિ નમો.

અરિ. ૫

“ કેવળ યાનાદયે ઘણેત, લોક લોક સ્વભાવ નમો;

“ નાશિત સઠળ કલકે કષ્ટજ બધુ, દુરિત ઉપદ્રવ ભાવ નમો.

અરિ. ૬

“ જન ચિંતામણી જન ગુરુ જન દિત, કારક જન જન નાય નમો;

“ ધોર અપાર ભયોદધિ તારણ, પું ચિત્તપુરનો સાથ નમો.

અરિ. ૭

“ અસરણુ સરણુ નિરાગ નિરંજન, નિરૂપાધિક જનદીશ નમો;

“ બોધ દીપો અનુપમ દાનેશ્વર, યાનવિભગ સૂરિસ નમો.

અરિ. ૮

શ્રીચંદ્રકુમાર જા પ્રમાણે ચૈત્યવંદન કરતાં મધુર ગીત ચાલે હતો. તેના કંઠે માધુર્યથી આતાના શ્રવણનું આકર્ષણ થતું હતું, ચૈત્યની બાહેર ચંદ્રકળા ચતુરા સાથે હોતી હતી તે ગીત સંભળતી હતી. કલકંઠના આકર્ષણે દર્શાવનારા તે ગીતથી મર્મમંડપ ગાછ રહ્યા હતા—ચંદ્રકળાના વિહારી હૃદયમાં આ ગીતે મોહનો વધારો કર્યો. તેણીનું મુખ્યમન ધર્મ ભાવના સાથે મોહમાં મગ્ન થઈ ગયું. ચંદ્રકળાએ ચતુરાને કહ્યું. પ્રિય સખી ! મને હૃદયમાં વિશેષ ઉત્કંઠા થાય છે. આ જેન ભક્ત પતિ મને થી રીતે પ્રાપ્ત થાય ! આવા ધાર્મિક પતિના સહવાસમાં સદા રહેનારી સુદંતીનો જન્મ સાર્યક થાય છે. પ્રિય બેન ! મારા આ ભવમાં તો એજ પતિ મળ્યો. કું મન વચનથી એનેજ વરી સુકી છું. સખી ! જો પું મારી પરમ દિતકારિણી કું તો મને તે પ્રવત્ન કરી, આ કુમારનાં કુળગોત્ર અને માતા પિતાનાં નામ જાણી લે. મેં એનેજ પતિ ધાર્યો છે. સતી સ્ત્રીઓ ધારેલા પતિ સિવાય ખીજને વરતી નથી. બેન ! આ ચંદ્રકળા હવે એ ચંદ્રની સાથેજ મળવાની, અને તેના ઉદય અસ્તમાં તેનીજ સમસાગિની થવાની. એ મનોહર કુમાર અહીંથી ક્યાં જાય છે, તે આપણે ધ્યાનમાં રાખવું. આપણે હવે તેનો પીછો પકડ્યો છે. ચંદ્રકળાનો આગે નિશ્ચય જાણી ચતુરા ચૈત્યનાં દ્વાર આગળ આવી મુજબંદને મળી. તેની અતિ પ્રાર્થનાથી મુજબંદે શ્રીચંદ્રનાં નામ, જોત્ર તથા માતા પિતા વિગેરે સમસ્તથાથી ઝોળખાવી દીધાં. શ્રીચંદ્ર ચૈત્યની બાહેર આવ્યો. પદ્મિની અનિમેષ દ્રષ્ટિએ તેના સામું જોઈ રહી. ચંકારી જેમ ચંદ્ર સુધાનું પાન કરે, તેમ ચંદ્રકળાએ શ્રીચંદ્રની આકૃતિરૂપ સુધાનું પાન કર્યું.

મુજબંદની ઈચ્છા પોતાના રાજમિત્રને પદ્મિની સ્ત્રી પ્રાપ્ત કરાવવાની હતી, પોતાનો મિત્રરાજ શ્રીચંદ્ર પદ્મિનીને પતિ થાય, એવી તેના મનની ધારણા હતી. આથી તેણે ચંદ્રકળાની સખી ચતુરાને શ્રીચંદ્રનાં નામ, કુળ વિગેરે સમસ્તથાથી જણાવ્યાં હતાં. ચતુરાએ તે વાત જણાવી, એટલે ચંદ્રકળા ખુશી થઈ, તેણે મુજબંદને ઉપકાર માગ્યો. ચૈત્યની બાહેર નીકળતા ચંદ્રકળાએ સમસ્તથાથી ઉપકાર માની મુજબંદને સૂચવ્યું કે, તમારા મિત્ર શ્રીચંદ્રને અહીં વિરંજ કરાવજો, નેથી મારું કાર્ય સિદ્ધ થઈ જશે.

ચંદ્રકળાની ચચના ગુણવંદે રવીકળી, ચંદ્રની અનપાછ રહેલા તિનજિખને
 મૂખને કરવા શોચંદને રમરત્ન આપું. શોચંદ એની પ્રસન્નતામાં આવેલા પ્રયેક જિન
 જિનને નમવો, અને ત્યાં ચિત્રેલા ચમત્કારી ચિત્રને જોવો જોવો વિગતથી ચેલકારે
 અઃપેલ જાહેર નીકળ્યાં ગુણવંદે કહ્યું. મિત્ર ! ઇચ્છાએ વધારે વિચાર થાઓ. ગુણવંદે
 કના કહેવાથી શોચંદ ત્યાં ભેડે. તેવામાં વિદુરની જેમ ચમકાટ મારતી ચંદ્રકળા લેવામાં
 આવી, કજાચપુર શોચંદ તેને જોવા જમણી રહે. એ ખરેખરી પાંદળની છે, એમ
 તેના જાણવામાં આવ્યું જેમ ચમક લેકને ખેડ, તેમ તેણીના નાંદવે શોચંદના હાથને
 ખેડી વીધું. સમુદ્રના તરંગ જેમ ચંદની ચંદ્રિત જોમ હોય, તેમ તેનું ચપલ ચિત
 ચંદ્રકળાને જોઈ કહવા લાગુ. પાંદળની ચંદ્રકળાને જોઈ શોચંદને મહા મોહનો ઉપ
 થયેલ તેણે હાથમાં ચિત્તવું કે, " અહા ! કેવું સુદર મુખ છે ! નવન, અને લગાદ
 કેવા ચિત્રાગ છે ! અહમ્ કમંક છે, અને અ. રમણીનો મુખચંદ નિઃકંક છે, તેણીના
 કાન દિગેળા સચાન ચોભે છે, રમણના અનંત સરોવર છે, અધરની રત્નચ અદ્ભુત છે,
 શનિપતિ માનને પણ આવડે અને કોયેવરનું જ નાહ તેણે એક ઉંચી વિગેરેને
 કમળ : વિધિએ એ જાણનાં નથી મેજે કરને તેમ. અનંત મ : હો. મે અનેક
 કારીએ આપેલ છે અને એક કારીએ એ જાણનાં નથી મેજે કરને તેમ.

મિત્રની મરણ ગણવા તે સ્થળની નજીક ગયો. તેઓ બાહેર દલા રંગા, ત્યાં સંજીવનો
જમાવ થઈ રંગો હતો, વિવિધ જાતના અમિત્ર સ્થાને મનોહર નાચ થતો હતો,
શ્રીચંદ્ર એક ચિત્તે સાંભળવા માંડ્યું, ત્યાં શ્રીચંદ્રની કિર્તિનુંજ ગાયન ધ્રુવ પદમાં આવ્યું
હતું, જેનું નીચે પ્રમાણે પદ ગવાયું હતું.

“ આગ ધારી નવરંગ ધર્મમય દેખી,

“ લક્ષ્મીદેવ સુત શ્રીચંદ્ર સુખો તેજી;

“ જ્યોતીર્ણીના નંદન જ્યોત નિધન છે,

“ જ્યોતીર્ણી તે આજ ચરિત્રુદિ નિધન છે. ”

આ પદ સાંભળનાંજ શ્રીચંદ્ર ચમકી ગયો. તેણે મુખ્યમંત્રને કહ્યું. મિત્ર! આ મેનું
પર હતો ? મુખ્યમંત્રે વિચારમાં પડ્યો, આનો તપાસ કરીએ. તેઓ મુદના દ્વાર આગળ
આવ્યા, ત્યાં સામેજ એકેય એક પ્રાદ રવનો પુરૂષ જોવામાં આવ્યો. શ્રીચંદ્રે તેને એક
જાણી લીધી.

આ પર હીપતિયા નગરીના ખનાડક શેઠ વરદાનું હતું, એ શેઠ એક મુસાદર
બાપારી તરીકે પ્રખ્યાત છે. કુલસચીવની પ્રત્યક્ષિદને હીપતિયા નગરીમાં લાવનાર
પ્રથમ એ વરદન હતો, તે વિશે પ્રથમ પ્રકરણમાં આવેલું છે. આ વરદન શેઠને ધણી
રોટી બાપારીઓ સાથે સંબંધ હતો. પ્રત્યેક પ્રખ્યાત મેદેશની અદર તેણે બાપારીની
લાભાઓ હતી. તેથીજ આના રૂઠાંઠાની પળ હતી, એના સંબંધ લક્ષ્મીદેવ રાંધની
બાથે પળ હતો. વરદન બાપાર બાથે ધણી જાન લક્ષ્મીદેવ શેઠને યેન બારતો હતો, આથી
શ્રીચંદ્રમારે તમે સારી રીતે જાણવા દેવા તમ ત ધણી શ્રીચંદ્રને જાણ્યો હતો, તે
વરદન શેઠનું આ પર હતું, તમે સારી રીતે જાણવા આશે શોખ હતો. તેની મંત્રમાં અનેક
ધણો સંપદ રાંધવા દેવા, શ્રીચંદ્રમારની કિર્તિ તેણે સંબંધીઓમાં વિરેલ હતી, તેણે
વરદન શેઠના વાંચા બાંધાનુંજ વરોવાનું થતું હતું.

તે વરદન શેઠને એકાએક, કે તરત શ્રીચંદ્રે મુખ્યમંત્રને કહ્યું. મિત્ર ! મામ પિતા
જા રહેલો સંબંધી આ તો વરદન શેઠ ન મને સારી રીતે જાણે છે. જેતે બાપારને
એકાએક, તો પડી તે કદિ જ્યાં કદા ત્યાં બાપાર બાપારની અર્થાથ લગતર કરે. આ
પ્રવાન તેઓ ચાલતર કરી, ત્યાંથી પાછા રીતે ચાલતર થયા. તમથી આ વાતો દારપાંક
જાણી હતી. ત તમને વરદન શેઠની જાને આપ્યા. અને તે જાન શેઠને જાણી. એ
વરદન તમને સંબંધીજ વરદન સંબંધીજ થઈ ગયા. તેના નવમા આખું છે. આ
જાન અર્થાથ છે વરદન શેઠને મુખ્યમંત્રે શ્રીચંદ્રે રાજકુમારના જેવી સમીક્ષાઓ છે,
તે આજ એકેય કેમ આજ ? તેની સાથે વરદન નેનાની સમીક્ષા કેમ ન દેવા ? અથવા
કેવલ એક પડેલો અને જરૂરો તે આજ દેવા એકેય. આજ વિચારી વરદન શેઠ
નવ આજ આજો. શેઠે જાણ્યો શ્રીચંદ્ર અને મુખ્યમંત્રે તેણે જોવામાં આવ્યા. તરફ
જાણ્યો અને એકેય તે કદિ જાણ્યો અને શેઠે, આજને જાણ્યો કરી તેની પાંચ. ત

રસમાં તે સમરમળીએ રસમંડળી હતી. જ્યારે શીયંદકુમારના સાધારણતા પ્રથમ વીજારવે ગયો, તે વખતે દીપવતીને સંકા થવાથી ચંદ્રવતીએ તેનું સમાધાન કર્યું હતું, તે સાથે જાણ્યું કે, શીયંદ વાંજીક પુત્ર છે, અને એક અનુર કળાપર તરિકે વિષમાં વિખ્યાત છે, તે હાલ દીપવતીના નયનીમાં આવેલો છે. આ ખબર મને કે.છ દાસીએ આપેલ છે.

દાખ્યાર પછી વીજારવનું અવર સમાપ્ત થયું. ગાંધ દીપચંદ્ર અને તેને સમય સમાપ્ત તે સાંભળી યજ્ઞોજ પુત્રી થઈ ગયો, વીજારવની ઉપર ધન્યવાદની રટિ થતા માંડી. વિષમાં વિખ્યાત વીજારવને દીપચંદ્રે એકું છાયા આપ્યું. નિત્રકપુરમાં આજે સુધી રતો રહે છે, તેને માટે રાજા યાત્રિકને જાનિતંદવ આપ્યું. સર્વ સમાજ વીજારવની પ્રશંસા કરતો વિસર્જન થઈ ગયો.

મકરંદ ૩૧ મુ.

ચંદ્રકાળી મોહરસા.

મેચમાં ચંદ્રકાળીએ શીયંદને જોયો હતો, તે ચેલમાંથી પસાર થઈ, શીયંદ પરદા શોધે પેર રહ્યો છે. શીયંદ ચેલમાંથી પસાર થઈ ગયો, તે ચંદ્રકાળીના જાણવામાં નહતું. ચંદ્રકાળીએ પોતાની સખી અનુરાગી આ વચાંત કરેલાને દીપવતી પાસે મોકલી હતી. પોતે શીયંદ કુમાર સિવાય બીજા કોઈ પતિને વરવાની નથી, એવો નિશ્ચય પોતાના મોહાળનાં માતાનિતા જાણે, એવી તેની છાંય હતી. પોતાની પાસે પ્રિયવંદા નામે એક બીજી સખી હતી. ચંદ્રકાળી ચેલની બહાર આવી શીયંદકુમારનાં દર્શનની રાહ જોઈ ઉભી હતી, તે અનુરાગી રમણી જાણતી હતી કે, શીયંદ હમણાજ મને દર્શન આપશે, અને મારા અંતરની પ્રાંતિની પરીકા કરશે. પછી બેપડી પહેર સુધી તેણી રમણની રાહ જોઈ ઉભી હતી, પણ તેણીને શીયંદના દર્શન થયાં નહિ. શીયંદરૂપ પુનઃચંદ્રને નીરખવા ઉભેલી ચંદ્રકાળીપ ચકોરી આખરે નિરાશ થઈ. તેના અંતરમાં અનેક સંકલ્પ રિકલ્પ થતા હતા. ચિંતામાં મગ મગેલી અનુરાગી પ્રિયવંદાને કહ્યું, સખી ! જો, મારા હૃદયનો ચોર કોણ ગયો ? પુત્ર. ચેલમાં જઈ તપાસ કર, એ અનુર કુમાર ક્યાં છે ? તેની મુદર આગળ જોઈ, મારા નયનને સુધાળન કરાર થજશે ? અહા ! શું અદ્ભુત રૂપ ! શી મનોહર શાંત ! કેવું જનુપમ લાલિત્ય ! કેવું દિવ્ય કલ્પાપુર્વ ! સખી ! ચેલની બાહર પણ જોઈ આવ, કોઈ રસિક રમણીએ તેને રોક્યો તે નહીં હોય ? પછી ગ્યરામી ગોરીએ તે મોર કાઢતી માફક થાપ તેમ છે. વખતે કેક અતિ રૂપવતી સમાએ તેના હૃદયને ખેંચ્યું

રો, ૧૦૪ કપડી કાઢીને તેમને પોતાના પ્રેમપાસમાં સપાડ્યા હશે. પ્રિય મેન ! તે સુધે તેણી મિત્ર છે, તે ધણી ઉપકારી છે, તે લગ્ન મિત્રે માટે ઉપકાર કરવા હશે છે, તે મુલ્યવંદ ખરેખર મુલ્યી છે, જો તે ક્ષેત્રે સત્તર મને ખબર આપશે, તે રહેશે કે, કોઈકાંઈ ચંદ્ર વિના ચંદ્રકાન્તી રહ્યા છે. ચંદ્ર કાન્ત વિના અને કાન્ત ચંદ્ર વિના પશુ રહેતી નથી, ચંદ્રનું ચંદ્રત્વ કાન્તથી છે, અને કાન્તનું કાન્તત્વ ચંદ્રથી છે, ખ્યાલ ચંદ્ર કાન્ત ઉપર ઉતરેલા છે, એ કેવું જુલમ ! પોતાને આપણે મજા રહેલી કાન્ત તિરસ્કાર કરે, તેણે ચંદ્ર દેવ નહીં.

ચંદ્રકાન્ત કોઈકનું રમણ કરતી ઉભી રહી. પ્રિયવદ્ય તેણે શીખ કરાવે ની પડી. મિત્રની અંદર, બહાર અવલોકન કરું, તે સાથે વાંટાડા, માવર અને પ્રભા રમણે તપાસી, ૧૦૪ રમણે કોઈકનાં રસન મધાં નહીં. નિરાશ થઈ પ્રિયવદ્ય પાસે આવી. પ્રિયવદ્યને જોઈ ચંદ્રકાન્ત વિચારમાં પડી. પ્રિયવદ્યનું મુખ હાલિત રહેવાનું ન તેના ચંદ્રકાન્ત વેગ ઉપર આનંદને વેગ બીજાનું નથી. મારા જાન્ય એવા ઉત્તમ કાન્ત દેવ ! પ્રિયવદ્યને મળા વાને જાણ્યું—માં સહેજ ! તું નિષ્કામ થઈ પુ. ૧૦૪ રહે કોઈકાંઈ મુલ્યવંદ જોવામાં આપ્યા નહીં. તું પ્રિયવદ્ય બેઠી પડી પુ, તમારી આ કદુરસ થઈ પુ. તે સાંભળનાં જ ચંદ્રકાન્ત નિરાશ થઈ મજા, તેણીમાં ઉન્માદ જાગ મચાઈ મજા, હાલમાંથી નિષ્કામ મુલ્ય લાગી, અને કાન્ત કાન્ત લાગી. અરે જાન્ય ચંદ્રકાન્ત ! તું નિર્માણ વિરહમણી છે. કાન્ત કહેલે તે ઉત્તમ વર તેં કુમારી દીધે. અરે નેતરેતી ! અરે કુમરેતી ! તમે ક્યાં મધાં ! અને કુખીવારીને કોઈકાંઈમાર જાત આપો. મિત્રની પુત્રીઓને પુત્રના મધાં—એણે ! તમે કોઈકને જોવા પડે કે નહીં તમે તમારા દિવસમાં મેલ પાડી મુલાકાત દેવ તે, કૃપા કરી જાણ્યો. તમારી પાસે એ મુદત વર ઉપર મારો દા છે. પ્રમથાંજી તેમને પતિપત્ની કૃપા વરી પુ, તમે જાન્ય કરો છે, તે જાન્ય નથી. તમે જાન્ય પતિવિ ગિર્યાવરમાં વસી, એનું જામ કરશે ન તમે પતિવિ છે, પતિવિતાથીજ તમારો વાલ જિન્યવરમાં રમે છે. આમાં મધાં રમણ નિર્ભરતી રહેતું જોઈએ. કલ્યાણને નેત્રની બહાર આવી, મજા પડિશ્યોને જોઈ બેઠી પ્રિય મેન ! તમે આ વખતે જન કેમ કહે છે ? તમે જો જાન્ય છે, જાન્ય જાન્ય છે. કાન્તી જોઈએ. કોઈકાંઈમાર કાન્ત છે ? તે જાણ્યું હો તે ૧૦૪ કરી જાણ્યો. ૧૦૪ ચંદ્રકાન્ત તમારો ઉપકાર મનને મેળા પેળાને જોઈ રહે છે—માથાનું મેળા ! મેળામળીને કાન્ત તમે જોવા છે ? તમે પડી જાન્યાં મજા છે, ચંદ્રકાન્ત દાવના મેળા પેળા તમારાં જોવાં મજા પડીની મેળામાંથી મજા દાવની મેળા મેળા થઈ તમે મારાં પત્ની જાઓ, પત્ની કદી મજા મજા નેતરે દાવો. જો તમે એમને મેળા, તો કેમ મેળાનીને જાણ્યો નહીં ? મજા પ્રદેશને તમે જાન્ય દીધા, એ જોવાં

આ પ્રકારે ચંદ્રકાન્ત દેવ પડીને, રમણે અને જે ૧૦૪ પાડેને રમે, તેને ચંદ્રકાન્ત ખબર પાડી નહીં. પત્ની તે કોઈ જાન્ય ૧૦૪ પાડી નહીં. ચંદ્રકાન્તને

જેમ ચંદ્રવતી બોલી—ચતુરા ! ચંદ્રકળા ક્યાં છે ? તમે સાથેજ ઉઘાનમાં રમવાને ગયાં હતાં. ચતુરા બોલી—જાણ સારેજ ! ચંદ્રકળા હજુ ચંલ દારની પાસેજ છે, હું તમને એક અભિનવ રૂપાંત જણાવવા આવી છું. તે આજ સારવાન થઈ સાંભળજો. હું અને ચંદ્રકળા પ્રથમ અંતઃપુરના ઉઘાનમાં રમવાને ગયાં હતાં. તેવામાં એક સ્વરૂપવાન અને ગુણવાન પુરુષ આવી આવ્યો. તેનું અનુષ્ઠાન સોંદર્ય જેમ, ચંદ્રકળાને મોઢ થયો. તે પુરુષ ત્યાંથી ચેલદર્શન કરવા ગયો. ચંદ્રકળા અને સાથે લઈને તેની પગપાડે ચેલગૃહમાં આવી. ત્યાં ચેલવંદન કરતા તે મનોહરનું પામ્યપુરું સાંભળી ચંદ્રકળાને વિશેષ મોઢ થયો છે. એ રાજકુમારી તન મનથી એજ પુરુષને વરી સુકી છે. આ રૂપાંત જણાવા અને તમારી પાસે મોકલી છે; હવે શી આશા છે ? તે કહો. ચંદ્રવતી બોલી—ચતુરા ! ચંદ્રકળાને જોના ઉપર મોઢ થયો છે, તે કુમારનો રૂપાંત આજ જાણવામાં આવ્યો છે. તેનું નામ શ્રીચંદ્ર છે, કુલસંપત્તિના પ્રખ્યાત પનાદ્ય લક્ષ્મીદત્ત સેઠનો તે પુત્ર છે. જલે વલિક છે. વલિકને રાજકન્યા શી રીતે અપાય ? કુળ શીજ નવપથ વિના કન્યા કેમ અપાય ? એવી ક્ષતિઓમાં આપણું ઉપદ્રાવ થાય; તમારે આ વિશે રાજ દીપચંદ્રને અભિપ્રાય લઈએ.

આ પ્રમાણે ચંદ્રવતી અને ચતુરા વાતચિત કરતાં હતાં, ત્યાં દેવપોએ રાજ દીપ-ચંદ્ર આવી પહોંચ્યા. ચંદ્રવતીએ પોતાના પૂજ્ય કાકાને ઉજા થઈ આજ આપણું. દીપચંદ્રે દર્શિત વડને જણાવ્યું, પુત્રી ચંદ્રવતી ! કેમ હો ? ચતુરા સાથે શી વાતચીત થાય છે ? કોઈ પણ વાતે મુંઝારી નહીં, તમારી મુખમુદ્રા ઉપર કોઈ પણ જાતની ચિંતાનાં ચિન્હ જણાય છે. ચંદ્રવતીએ વિનવથી જણાવ્યું, કાકા ! આપના આજ્ઞા નીચે મને સંપૂર્ણ સુખ છે, બીજી કોઈ જાતની ચિંતા નથી, ચિંતા માર ચંદ્રકળાની છે. હજુ સુધી સુવંતીના પુત્ર વિષે કોઈ જાણવામાં આવ્યું નથી, ચંદ્રકળા ચંદ્રકળાની જેમ વધતી જાય છે, આ વખતે આ ચતુરા એક નવીન ખજાર લાવી છે. આજે અંતઃપુરની વાટિકામાં ચંદ્રકળાએ શ્રીચંદ્રકુમારને જોયો, અને તેને જોતાજ તેણીના મુખ લક્ષમાં મોઢનો ઉદય થઈ આવ્યો છે. તેણીએ આ ચતુરા સાથે કહેવરાવ્યું છે કે, હું શ્રીચંદ્રકુમારને વરી સુકી છું.

આ ખજાર સંભળતાંજ અને ચિંતા થઈ પડી છે, મારી ચિંતાને મંધિ ખેરવા માટે આપની પાસે આવવા વિચાર કર્યો હતો, ત્યાં દેવપોએ તમે પોતેજ દર્શન આપ્યાં પોતાની લગ્નજી ચંદ્રવતીના આજ સંયન સંભળી રાજ દીપચંદ્ર નાજુરા થઈને મોઢો—ખેન ! એ કાંઈ જની સહે તેમ નથી. ચંદ્રકળા હજુ મુઝા છે, તેના વિચાર પ્રમાણે આજણથી કેમ વર્તાય ? જાગક જેમ પુત્રનાં ધર ઝાંઝી, પાછાં વિચાર કરે છે, તેવી રીતનું આ સાદસ છે. શ્રીચંદ્રકુમાર વરદત્ત સેઠને ઘેર આવેલ છે, એ ખજાર મને પીણીરવન સંબંધિત વખતે મળ્યા હતા. શ્રીચંદ્રકુમાર સર્વ ગુણસંપન્ન છે, પણ તે વલિક પુત્ર છે. વલિક પુત્રની સાથે ક્ષત્રિય કન્યાનો સંબંધ કેમ થાય ? વલિકને રાજકન્યા આપવાથી જગતમાં અપરાધ થાય, રાજ કુળની શૌભાની દાની થાય, જે આ વાત સુભચંચ રાજ સાંભળે, તે તેને ધણેજ ખેદ થાય. ચંદ્રકળાની સાથે સુવંતીના પુત્રનો સંબંધ થવાનો છે, એ

ધન્ય માનું હું, હવે પુત્રીનો નિશ્ચય ફેરવશે નહીં. દીપચંદ્ર કાકાને સમજાવી ચંદ્રકાના મનોરથ પૂરા કરવા, સ્ત્રી પશ્ચિની ચંદ્રકા સંતોષ પામે તેમ કરવું. આનું વિચારી ચંદ્રવતીએ ચતુરાને કહ્યું—ચતુરા ! રાજ દિપચંદ્રની આમજી ભ, તેમને વિનંતી કરી કહેજે કે, ચંદ્રકાએ જે પતિ પામે છે, તે ખરા છે. પશ્ચિની ચંદ્રકા પેતાનો નિશ્ચય ફેરવે તેમ નથી. શ્રીચંદ્રની ભતિ આરે જે શંકા છે, તે દૂર કરજો. ચંદ્રકા સતી છે, જેનામાં તેણીએ પ્રેમભાવન કરેલું છે; તે કાંઈ રીતે ભતિહીન નહીંજ હોય. મનથી તેનેજ વરેથી ચંદ્રકાના પવિત્ર નિશ્ચયને આપણે દુષિત કરવો ચોખ્ખ નથી. ચંદ્રવતીનો આ શંકા દેસો સહ ચતુરા દીપચંદ્રની પાસે આવી. તેણીને ચંદ્રવતીએ જે શબ્દો કહેલા, તે બધા વધાર્યે જણાવ્યા. તે સાથે વિશેષમાં જણાવ્યું કે, મહારાજ ! આ વિશે આમહ રાખગો નહીં, શ્રીચંદ્રકામાર કોઈ હનિય કુમાર લાને છે, તેનો જન્મ વણીક ભતિમાં હોય, તે શંકા ભરેલું છે, ચંદ્રકાના પવિત્ર હૃદય તેની સાક્ષી પૂરે છે, ચંદ્રકાએ એ મહાનુભાવને ખરેખરા પ્રેમપાત્ર બનાવેલ છે, તેણીના હૃદયમાં શ્રીચંદ્રનુંજ સ્થાન છે, સર્વ વિષયે શ્રીચંદ્રમય દેખે છે, રાવન, આમન, ગમન વિષેરે ક્રિયામાં પણ તે શ્રીચંદ્રને ભૂલતા નથી. મહારાજ ! આ વિશે આપે કાંઈ પણ આમહ રાખવો નહીં, ચંદ્રકાની આસા લતાને મૂળમાંથી છેડા પ્રક્લ કરવો નહીં, તમે તેના મોક્ષાગના પિતા છો, તમે એ જાગ્રાને વિચલને માટેજ આમય આપેલો છે, જોત દેવીનું વચન અન્યથા થશે નહીં, સૂર્યવતીના પુત્રની રાહ ભેરી, તે હવે મુક્ત નથી, કન્યા વચનો કાળાતિક્રમ થઈ ગયો છે. ચતુરાનાં આવાં વચન સાંભળી રાજ દીપચંદ્ર વિચારમાં પડી ગયો. તેના મનમાં રહ્યું કે, કનંતી ભતિ વિચિત્ર છે, ચંદ્રકાનો આદયો નથી પ્રેમ શ્રીચંદ્રમાં થયો, તેનું કાંઈક પ્રજાગ કારણ હતું, પૂર્વના સંજય વિના શંપત્યમાર પ્રગટ થતો નથી, ક્યાં વણીક પુત્ર ! અને ક્યાં રાજકન્યા ! વિધિએ આ યોગ બટાવ્યો, તેમાં કાંઈ ચમત્કારી હેતુ હતો. હવે ચંદ્રકાના નિશ્ચયને આયેદ્યથી ભંગ કરવો, તે મુશ્કેલ નથી. ચંદ્રકા પશ્ચિની સતી છે. પશ્ચિનીએમાં સતી ધર્મ સ્વભાવીક રીતે હોય છે, તે દંડ નિશ્ચય રાજજાગ પેતાનો નિશ્ચય ફેરવશે નહીં. હનિય કન્યાના દંડ નિશ્ચયમાં અંતરાય કરવો, તે રાજનો ધર્મ નથી, જે હેતુ રાજવંશથી સિદ્ધ કરવાનો હતો, તે હેતુ સ્વતઃ સિદ્ધ થઈ મુકયો. આનું વિચારી ચંદ્રસિંહે ચતુરાને કહ્યું. ભદ્રે ! ચંદ્રવતીના વિચારને હું મગતો છું. ચંદ્રકાનો દંડ નિશ્ચય ફેરવવાની મારી જમ્મ નથી, તું સત્તર જાને નિવેદન કર કે, શ્રીચંદ્રકામાર વરદાન રોને પેર અનિધિ થઈ રહેલ છે, હવે હું તે વિગેની મોકલજી કરીશ. ચતુરા ! તારી સખી ચંદ્રકાને ધીરજ આપજો, અને કહેજે કે, તારા સહુવિચારને ચંદ્રસિંહ અનુમોદન આપે છે. સુવંશની સાથે રાજી જેમ શ્રીચંદ્રકામાર અને ચંદ્રકાનો યોગ થાઓ, એનું તે હૃદયથી હ-લે છે.

રાજ ચંદ્રસિંહના વચન સાંભળી આનંદ પામેલી ચતુરા ઉત્તરની ઉત્તરની ચંદ્રવતી પાને ભૂલી રાજાને ઉત્તમ અભિશાપ ચંદ્રવતીને જણાવ્યો, જેથી પુત્રીવત્સલ ચંદ્રવતી પનોજ આનંદ પામી. ચતુરાએ તે પછી આ રામ ખજાર ચંદ્રકાને આપ્યા, અને શ્રીચંદ્રકામાર વરદાન રોને પેર છે, એ જમ્મ જણાવ્યું. રાજજાગ તે સાંભળી અન-

નકમાં મોંઘે ૬૪ ૬૬. ૨૫૩ પછિટાં મેંડી જેમ તે શોચંદના હાંનની રાઠ નેજા રાજ-
મદેસમાં વહાલીનગથી રહેવા લાગી.

મકરણુ ૩૨ મું.

આખરે વિવાદ.

રાજા હોને ધેર શોચંક રોકા છે, તે વિચિત્ર ભાવના અનિચિત્ત સ્થાને
મેળે છે. રાજા દીપચંક શોચંકને દાનન ભાવના પછી શોચંકને મ-
નનાને ઉત્તર કરે. તેને વરાલ હોને ધેર એક પુત્ર મોઘી રહે-
વાનું છે. " તમારે ધેર આપેલ અનિચિત્ત શરૂ થીતે થોડું છે, તેને

મનના મોઘે કું આપે શોચંકને તમારે ધેર આપેલ. એ સહેલમ અનિચિત્તે મનનાથી
માથા મનને સહેલ થશે. રાજાને આવી વારાલ હોને એ સમયાર નિરેલન કરે. પે-
તાને ધેર મહારાજ દીપચંકનું આશમન બદલે, વરાલ હોને પહેલુ દર્શ કરે. તેના
મનમાં રહુરી આનું છે. શોચંકને પ્રમાણ રેવા ઉત્તર છે. શોચંક જેવા ઉત્તમ અનિ-
ચિત્ત રેવા મારે ધેર દીપચિત્તપણિ પધારશે. રાજાના આશરથી આવી પ્રવિણમાં મોઘી
રહી થશે. તમારા તેણે પેતાના મુખને નિહાઈ સમુદાયના શોચંક, રાજાને રોગ લાગે.
તેના રાજકાર પદાંત્રી તેવાની કરવા માંડી. પેતાના ધરના આંચકામાં ઉત્તમ પ્રારંભી
મુદિ કરાવી, ચંદન જાળને હંદાસ કરાવે. અપારથી શોચંકનું આપેલ છે, ભારથી
નેતું પર મદેસકરમય તે દર્શન, પણ રાજાના આશરને મારે તેણે રાજાને પડતી
વિરોધ પડના કરાવી. પેતાના મુખના એક આંચકે રાજાનંદિર જેવે બનતી દીપે. સા-
ચંકાને સમય દયા પડેલાં રાજા દીપચંક વરાલ હોને ધેર આપે. રેડેલે એક પરિચર
તેની કાપે આપે દહે. વરાલે તે પ્રકારે દીપચિત્તને વીજારવ રાજાને મોઘાઓ હતો.
રાજાને રોગ જાણે રહેવા તેણે બીજા અનેક બદલી મેડારજો કરી રાખી હતી. રાજા
દીપચંકને શોચંકને સમયમય કરાવે. પૂર્ણ ચંદને તિરહાર કરે, તેની શોચંકની કાનિ,
રૂપ અને ભારત્ય નેજા રાજા દીપચંકે અનિચિત્ત રહા ગયો. તેના મનમાં આનું છે, ચંદ-
કાને પ્રેમ રહેને છે. કુમારનું અનુભવ સંદર્ભે નેની સર્વ ભાવની મેટાના સુચવી આપે
છે. ચંદકાની પુત્ર સર્વિત પ્રજાના દોષ, તેજ તે આપા પનિતી સક્રમરિટ્ટી યાવ.
સાંકે અને પુત્રના પછાપે ચંદકાના શોચંકને થોડા મેઘો, કમાર ચંદકાના વિના કેમ
રહેશે ! " આપુ વિચારી દીપચંકે શોચંકની મુઠાકાત અનિચિત્ત થીથી લીધી. વરાલ હો
મહારાજને ચિંતાકરનાર બેઠાની ઉત્તર એક આનય થી. દીપચંકે શોચંકને પેતાના
ઉત્તર આનય મેઘો, રહી મુખને આવી રાજા દીપચંકની આશર શોચંકનું સર્વ
ચરિત્ર કરી સંભારાનું તે પછી વીજારવ રાજા તેના ચરિત્રને રાજામાં ઉપારી સંભ-

જાતું. શ્રીચંદના ચરોચાન સાથે મિત્ર થયેલા વીજ્ઞાનવના સંમિતે સર્વ સમાજને ચિત્તવ
કરી દીધેા. યુગ્મજિ સ્વરૂપ અને કળાકારીદ શ્રીચંદના અદ્વિયાતા સંગીતના પ્રતિષ્ઠાનિયો
વરદત શેઠા સદન આજી ઉઠતું. વીજ્ઞાનને માનેલા સપાનેધતા પ્રગળિ તેા દ્વ વાળા, તેણે
ઉઠે નીચેની શાયા કદી પ્રગળની સમાપ્ત કરી.

“ સુર સુર પજી નવિ કદી રહે, જસ યુગ કેમે અંતઃ

“ અર્થે પ્રસિદ્ધ સુરતર, તિતકમંજરી કંવ ”

આ શાયામાં ‘ તિતકમંજરી કંવ ’ એ સંજગી સર્વ વિશેષ સ્વાનંદાધર્મ યજ
અર્થ. રાજ દીપચંદની આગાથી શ્રીચંદને જોવાને દીપવતી, ચંદવતી, ચંદકળા અને
વજ્રાંશ કુમાર વગેરે સર્વ રાજકુટુંબ વરદત શેઠને ઘેર આપ્યું. વરદત શેઠે યોગ્ય ભેટ
આગળ થરી, રાજકુટુંબને સત્કાર કર્યો, અને વિનયથી કહ્યું કે, આજે મારું ઘર પવિત્ર
થયું, આજે મારું જાત્ય સજ્જ થયું. મહારાજા કુટુંબ સાથે મારા જોવા સામાન્ય મદરમો
ઘેર આવે, એ મારા જાત્યને દેવ. વિદેશના જ્ઞાપારથી જે મારી વિખ્યાતિ છે, તે વિ
ખ્યાતિ આજે ‘ રોચે ચડી. વિષમાં વિખ્યાત દીપવતીના નમ્રીને અધિપતિ મારે ઘેર
કુટુંબ સાથે પધાર્યા, એ મને કેટલું માન ? આજાં વિનય વચન કરી વરદત શેઠે સર્વનો
સત્કાર કર્યો.

રાજકુટુંબ શ્રીચંદને જોતાંજ રતજ્ઞ થઈ થયું, તેના અનુપમ સૌંદર્યથી રાજમંડ
ળને અતિ આનંદ આજો. રાણી દીપવતીએ ચંદકળાનાં જાત્યનાં વખાણ કર્યો, ચંદવતી
ચંદકળાની છુદો ધન્યવાદ આપવા લાગી, ચંદકળાના મોદમા વજ્રાંશ યજ માંડ્યો. વર
દત શેઠના મંદિરમાં રાજકુટુંબ સાથે રાજ દીપચંદ મણીવાર જોડા, સજ્જાર પડી ગાયક
તથા ધનર જનને વિદાય કરી, રાજ્યને શ્રીચંદકુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું, રુદ્રયુગી વીર !
તમને એક નિવેદન કરવાનું છે, તે ઉપર પૂર્ણ ખ્યાન આપસે. આ મારું રાજકુટુંબ આ
પને જોવા મારે આવેજ છે. તમે વિદ્યા અને કળાથી વિષમાં વિખ્યાત થયા છો, આ
ચંદવતી મારાં ભત્રીજા યાજ છે તે રતપુરના શુભચાંચ રાજનાં રાણી છે, તેમને આ
ચંદકળા નામે પશિની પુત્રી છે, તેના પિતા શુભચાંચ વિવાદને મારે અહીં મોકલેજ છે,
એ પદ સરીસ પશિની યોગ્ય સરોવરના તીર ઉપર આવી છે, એ મુજવતી જાગને
માટે મોઢ રોગ વરતી રોધમાંજ અમે હતા, ત્યાં તમારાં અકરમાત્ દરેન થયાં છે; હવે
એ જાગને પાણિમદણ કરી કૃતાર્થ કરસો. રાજનાં વચનથી શ્રીચંદ વિચારમાં પડ્યો,
સજ્જાર વિચારી નમ્રતાથી જોલ્યો, રાજેદ ! આપે આ પશિની રાજકુમારી માટે જે કહ્યું,
તેથી મને મોટું માન આપ્યું છે, પણ હું રાજકુમારને યોગ્ય નથી. પરીપતિ મહારાજાની
કુમારી કર્યાં ! અને વધીક કુચને અને આપના દાસનો પુત્ર હું કર્યાં ! અમારો સંયોગ
અપદિત છે. જ્યાં સમાન કુજ, સીંગ અને મુજને યોગ યાજ, તે સર્વોતમ સંયોગ છે.
રતનો યોગ સુરજ મુદિકા સાથે શોભે છે, કાચ કે પાપજની સાથે શોભતો નથી. જા
માન્ય જાનિ સાથે ઉચમ જાનિની કન્યા, કાચના કદમાં રતમાળા જેવી, અને કુજ પુર
પનાં મળામાં મુજા રાજા જેવી છે. મને મને તેટલું માન આપો, પણ હું રાજીવ પુત્ર કહે.

ગમક થાય છે. રાજ્ય દીપચંદ્રે તે ચિત્રાપ કેટલાંએક આમદ કરેલાં વચનો ખુબી રીતે કર્યાં, પણ તે બધાં શ્રીચંદ્રકુમાર સંભળ્યાં. રજો- લગ્નની કંઈ પણ તેણે પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં.

વરદત્ત શેઠ પોતાને ધેર રાજકુટુંબ આવતાંથી વિશેષ ખુશ થયો હતો. તેણે આમદથી બોજવન સામગ્રી તૈયાર કરાવી હતી. સર્વને માટે રાજ્ય રાંધિ પ્રમાણે ઘાગ પીર- સવા માંડ્યા, અને રાજ્ય દીપચંદ્રને કુટુંબ સાથે બોજવન કરવા વિનવતી કરી. રાજ્ય દીપ- ચંદ્રની હજી રાજ્ય કુટુંબ સાથે બોજવન લેવાની જરા પણ નહતી. એક મુદત્ત પશ્ચિમને ધેર દીપસિખાતો અધિપતિ કુટુંબ સાથે બોજવન કરવા બેસે, એ તેને સર્વ રીતે યોગ્ય લાગતું નહતું, પણ શ્રીચંદ્ર સાથે ચંદ્રગાનો સંજમ કરવાના હેતુથી તેમજ શ્રીચંદ્રના સંભાગમતા પ્રેમથી તેમને વરદત્ત શેઠનું નિમંત્રણ સ્વીકારવું પડ્યું. વરદત્ત ઉત્તમ પ્રકારની રસવળી રસોઈ કરાવી હતી. સર્વને સ્નાન કરાવી, બોજવન કરાવ્યું, પછી ચંદ્રન વિશેષન અને પુષ્પ માળાથી અલંકૃત કરી, ઉત્તમ પ્રકારના પોશાક પહેરાવ્યા. રાજ્યભક્તિથી વિભુષિત એવા વરદત્ત શેઠ કંઈ દેવતા જેમ રાજકુટુંબની પુત્ર્ય ભક્તિ કરી, પછી સર્વે મેહેનતા ઉપરના ભાગમાં આબ્યા.

આ વખતે રાણી દીપવતીનો પુત્ર વરચંદ્રકુમાર અને પશ્ચિમી ચંદ્રગાનો બંધુ વામાંગ કુમાર શ્રીચંદ્રની ગાસે આબ્યા. તેઓ સર્વે સમાન વંચના હોવાથી ૫૦૨૧૨ નમ વચન કહેવા લાખ્યા. કેટલાંએક હોતુક વામાંગો કાંઈ પછી વામાંગકુમાર શ્રીચંદ્રકુમારને કહ્યું, જદા ! દીપચંદ્ર જેવા મહારાજા પોતાની જાતે તમને પ્રાર્થના કરે, તે તમારે સ્વી- કારથી જોઈએ, તે કાર્યમાં વિલગ કરવો ન જોઈએ. મહારાજાનાં વચનને માન આપવું. એ તમારો ધર્મ છે. વરદત્ત શેઠ મહારાજાની પ્રત્યર્થા અધિસર અને માન્ય છે, તેઓના અ- તિથિ થઈને પણ તે કાર્ય અવરગ કરવું જોઈએ. કુપમાં સાકરના જેવો, નામરવેલમાં સોં પારીનાં દાન જેવું, અને કંપવતી સાથે કંપવતી જેવો, ચંદ્રગા અને તમારો યોગ છે. વામાંગકુમારનાં આજ વચન સાંભળી, શ્રીચંદ્રે નમતાંથી કહ્યું, તમારું કહેવું યથાર્થ છે. રાજ્ય દીપચંદ્ર મારા સ્વામી છે. સૌકે સ્વામીનાં વચનને અનુસરવું જોઈએ, પણ આ વ- ખતે હું પિતાની આજ્ઞાને આધીન છું, બધાં સુધી પૂજ્ય પિતા વિવશાન હોય, ત્યાં સુધી પુત્ર સ્વતંત્ર નથી. વિનુમત્ત પુત્રોએ પિતાની આજ્ઞાને સર્વદા તાબે રહેવું જોઈએ, વળી હું દિશ્યોના હોતુક જેવાને બાહેર નીકળ્યો છું. સામાન્ય રીતે બાહેર ગયેલો પુત્ર સ્વતંત્ર પુત્રે પિત્રક કરાવી, કન્યા લઈ વરમા આવે, એ કુટુંબભંગ કરેલું કાર્ય ! સાપુરે વડિલ વંશના અગમ ભગ્ન સખી જોઈએ. નિર્લજ પુત્રની જગતમાં વિંદા થાય છે. સગળ વિશે નિર્લજી કવિતા કવંતે સ્મરજીવ સખરા યોગ્ય છે.

“ ભગ્ન યુવની માત્રા, ભગ્ન રિદિ નિધાન, ”

“ ભગ્ન દીન જે માનવી, નહીંતલસાન ન માન. ”

શ્રીચંદ્રે આ કવિતા કરી, તે જાહેર મેંડેની ચંદ્રગાને સાંભળી તદ્દાત તેણે શ્રીચંદ્રને વરદત્તે કહ્યું કુમાર ! આ હું બેસો એ ! તમે નિદાન અને અદુર છે. આ

જેની મંદ. ચંદ્રકાન્તી આ રિયતિ તેની સખીએ દીપવતીને જાણી, એટલે રાણી દીપ-
વતીએ ચંદ્રકાન્તને પેતાની ખસે બોલાવી. ચિંતાતુર ચંદ્રકાન્ત સાં આવી. રાણીએ તેને
ઉત્સવમાં બેસારી આ પ્રમાણે કહ્યું—વત્સે ! તને યન્યવાદ થયે છે. તે જે નરની સાથે
પ્રેમ જોડવાની ઇચ્છા કરી છે, તે ખરેખર યોગ્ય છે. યુગવાન અને સર્વ લક્ષ્ય સંપન્ન
પતિને તેં જાણ્યાર શોખો છે. તારી ચતુરાઈ જોઈ અમને પૂર્ણ સતોષ થાય છે. તારા
પૂર્વ્ય કાકાજી પણ એવી ખુશી થયા છે. બેન ! મનમાં જરા પણ ચિંતા સખીસ નહીં.
પરિણમે સાફ થયો, તારી આચાર્યતા નરપણવિત થયા વિના રહેશે નહીં, તારા સદ્વિચાર,
તારી એક નિષ્ઠા, અને તારી અધૈયિકિ પાત્ર પરીક્ષા જોઈ અમે સાનંદાશ્વર્ય થયાં છીએ.
બેન ! તું નિશ્ચિંત રહેજે, તારાં પ્રત્યગ પુરુષ એ પ્રતાપી પુરુષને જેમી લાગ્યાં છે, પ્રાણી
માત્રને પુરુષની સમૃદ્ધિ સર્વોત્કૃષ્ટ સુખ આપે છે. માનવ જીવનના ઉચ્ચ પ્રોદમાં જવાનો
માર્ગ પુરુષ શ્રેણી દર્શાવે છે. પુરુષના પવિત્ર પ્રભાવથી અમે તેજું કુસાંધ્ય દોષ, તેજસુ
તે સાંધ્ય થઈ શકે છે. પુરુષની મહાન શક્તિ આગમ માનુષી કે દેવનાઈ, કે ઇશ્વર સુખ
અસાધ્ય નથી. પ્રિય બેન ! તારૂં પુરુષ પ્રભાવ છે, પુરુષ વિના આરા પતિને યોગ
કર્તાથી થાય ! આ પવિત્ર પુરુષથી તને દિવ્ય સુખ પ્રાપ્ત થશે. ભવિષ્યમાં તારો ચંદ્ર
અવધાર સર્વોત્કૃષ્ટપમે પ્રવર્તશે. વત્સે ! સાંત થા, તારા મનોદરશ દેવે સદૃશ થવાને ઉન્નત
થયા છે, તું સદેશાશ્રયી છત્ રજ મેજની ચડાસ. તારી મનોમન ઇચ્છા અવરણ સદૃશ
થશે, નિરાશ થઈશ નહિ. કોઈ જાતનાં નિમની ચંકા સખીસ નહીં. તને કોઈપણ અંત-
રમ કરશે નહીં. તારો ઉદયનો આર્મ નિર્દોષને ખુલ્લો થયો છે. તારી મનોમારણ સરે
રીતે નિરાશાય થઈ છે.

દીપવતીનાં આવાં ઉત્સાહદાયક વચન સાંભળી ચંદ્રકાન્તે જરા આશાસન મળ્યું.
તે વખતે વરદત શેઠ વચમાં બોલી ઉઠયા—વહાલી ! તમે યોગ્ય પરીક્ષા કરી છે જેની
ઉપર તમે ભવિષ્યમાં જુદાવાસનો પામે. નાખવા લાગ્યો છે, તે ખરેખર સ્તુત્ય છે. જે
અભિનય પુરુષને તમે માનસિક રીતિએ ખતિયદ આપેલું છે, તે પુરુષ ખરેખર રાજવીર
છે. દૈવયોગે તેની ઉત્પતિ વધિક કુળમાં થઈ મહા દેવે, પણ તેજમાં ઉત્તમ જાતિય
શુભ, સ્વભાવ સિદ્ધ રહેલા છે. તમે તેના સદ્વાસનાં રહેવા નિશ્ચય કર્યો છે, તે યોગ્ય
છે, પશ્ચિનીની પ્રમત્તતા અપાત્ર ઉપર થાયજ નહીં. હવે તમે તેને વરી સુકયાં છો. રાજ
કન્યા પ્રત્યે એટલાં વચન કરી, તે ચતુર ધિરોમણી શેઠે થીચંદને કહ્યું, કુમાર ! દીવે
દર્શિથી વિચાર કરજો. આ જાગા તમને મનથી વરી સુકા છે. એ પશ્ચિની પ્રમત્ત દેવે
અન્ય પતિને વરવાની નથી. તમે જાણો છો કે, કુલીન કન્યા એકજ વાર એકનોજ અપા-
ત્ર છે, તે વિષે નીચેનો દોહા યાદ કરો.

જોને જે યનયાં થયો, પરણે તેરિન કંન ।

‘एक बार कन्या दीये, एक बार वदे संन ॥ ૧ ॥

કુમાર રત્ન ! મારી વિનંતિ ખાનગી જ્યો. આ પશ્ચિનીની પતિ પડતી અંગીકાર

પણ મનચાહિત પ્રાપ્ત કરી શીશંદના સમાચરની ઉત્કંઠા ધરણ સાગી. શીશંદ તેને પ્રેમથી ચાહતો હતો, પણ તે પેલાના વિકારને જાણી શક્યો હતો. પુણ્યના પ્રેમ પ્રતાપથી કેવળ પણ વિચારી વરતુ તેને આકર્ષણ કરતી નહતી. શંદકના જોડી પશ્ચિમી પણ તેની રજાએ અને જા મનોરથ તાપે કરવાને સમર્થ નહતી. તે અપૂર્વ આત્મવ્યવસ્થા ધારક હતો, કેવળ વિચારી બસતે તેનો પરામર કરી શક્ય નહતો. આ પ્રમાણે ૧૬ હરિયાળા શીશંદ શંદકનાનું પશ્ચિમદણ રીંગણું હતું, તથાપિ તે ત્યાંથી પ્રવાણ કરવાના સમયની રાહ જોતો હતો, પણ માતા પિતાની આજ્ઞા વિના તે કામ કરવા તેની અનંદન હઠા નહોતી.

મકરણ ૩૩ મું.

ચાતુર્થ મકરણ.

ચિત્તો સમય હતો, જાનં સંતિ હતી, પણ તે શાંતિનો જાનં યાત્રી તેણી યાત્રાને થોડીકજ વાર હતી, ખાલ મુદ્દને જામત યાત્રા કરોતી પુણ્યના મૂકમ કાસાદન થતા હતા, પણ તે સમયને હજુ વિચળ હતો, આહંત ભકતોના મુખચાથી પ્રસન્નતા મકર રમય રતનનો પ્રાપ્ત થવા ન હતો, આત્મિક ક્રિયાના ઉદ્ભવો હજુ નીકળતા ન હતા. આ સમયે શીશંદપ્રમાર જામત થયો, તેની મનોરથતામ પ્રવાણ કરવાની હઠા હતી, પેલાની અમિત પ્રિયોને અહીં મુકા, તે ત્યાંથી આજ્ઞા જાણી પારણા રાખતો હતો. જાણી પારણાથી જામત થઈ, તે તેણી થઈ જાતો. શંદકના આત્મપુરણ થવા ઉપર અહીં નિદામાં અને અહીં જામત થઈ જાતો મનોરથ કરતી હતી, મુકા હરિયાળી જાતો શીશંદના આજ્ઞા વિચારને જામતી ન હતી શીશંદ દેવ ક્રિયાનું જામતું કરી ચિત્ત મુકાદને જામતું કરી ચિત્તે જામતું થવાનું. તે જાત અંગે ૩૩ કરવામાં જાતી, એહતે શીશંદ કેહીને મકરણી નીને ઉત્તર.

શીશંદના હરિયાળે જામતાર મુકાદને જા જામતે વિચાર થયો કે, જરૂર શીશંદ ચિત્ત કેવળ મિત્ર કરી જાતો જાતો, કેવળ પણ મુકાદને તેને થોડા જામત અહીં થઈને જાતો. જાતી નહતો જાતો પ્રિયતામાં તેને જાતી થઈને જાતો. અથાપિ કેવળ પણ રમણીય થઈ જાતો તે જાતો નથી, હરે તેને શંદકના વિચાર સદામાં રાખતી જાતો છે. જાત વિચારમાં જાતો જાતો જાતો થઈ નથી, કેવળ પણ સંસારીક મોદક પદ્ય તેને જાતો થઈ નથી, પણ હરે તેને અહીં થઈને જાતો છે. જાતું ચિત્તી મુકાદને જાતો જાતો જાતો જાતો થઈને જાતો જાતો છે, શીશંદપ્રમાર મુકા

એકું બીડું યુગ મરે, તલ યુગેયુગ જાણ,
અન્ન ખાણ માત્રે નહીં, જિનજર ખ્યાન ઉજાણ. ૨

રુઝુમારી તે જાંઘળી ખુબી થઈ, તેણે ચતુરાં જખીને મંઠા કરી એટલે ચતુરાં
નેતી—સ્વામી ! આંતરેય બીડીનું વર્ણન કરેલુંતમા કરી. બીચદુમારી તેજાજ આજ
વેનું વર્ણન કરેલુંતમા કરું.

છનાગપત્રાણિ મિયઃ મિયંચઃ
સત્તમેમપૂગાણિ યુદ્ધણિ પૂર્ણકઃ ।
સંતોષ કર્પૂર યુગંપત્રાણિ
તથેદત્તં વીટકમસ્તુ મે વિમ્બો ॥ ૧ ॥

અર્થ—

સત્યં ચતો નાગરસંદ વીટકમ્
સમ્યવત્તવપૂર્ણં યુગતત્તવપૂર્ણકમ્ ।
સ્વાધ્યાયકર્પૂર યુગંપત્રાણિ
તદસ્તુ સત્તમઃ શિવસંસ્યક્ષારકમ્ ॥ ૨ ॥

૧૨૧૫૨ શિવ ચત્ત એટલું, તેજા નાગરેલનાં ૫૪ છે, યેમદી તેમાં સોપારી
છે, અન્નયુદ્ધિય નુનો છે, જનોપર ૩૫૨ની યુગબી છે. કે રિયુ ! એકું તાજુ
મારે છે.

જલ પચ્ચર ૫૪ નાગરેલનું ૫૪, અન્નયુદ્ધિય સોપારી, યુગ તત્તવ ૫૪ નુનો,
અને રુઝુમાર ૫૪ યુગે ૫૪ એકું તાજુ કે જખી ! મને નોડુ યુગને આપનારં થાએ.

૧૭૧ મંદકાળને યુગ્યા કરી, એટલે ચતુરાં જખીને કરું. સ્વામી ! સ્વામીમાં
કેવું કુંય રહેજા છે ? તે કુંય કરી જખીએ ચતુરાં બીચદ નીચે પ્રમાણે નેતી—

સ્નાને નામ ધનઃ પ્રસાદધનનં દુઃસ્વપ્નચિન્તનં
સીમાધ્યાયનનં યજ્ઞાગરણં સંવર્દનં તેજસઃ ।
રુપયોનકરં શિરઃપુલકરં કાયાગ્રિસંદીપનં
શ્રીષ્ઠાં ધન્યવધોદનં ધમહરં સ્નાને દર્શનેપુજાઃ ॥ ૧ ॥

અને ૨૪૦૦૦ જાણ ૧૨, દુઃસ્વપ્નને નિષ્કરણ, રુપધ્યાનનું રુપધ્યાન, ધનને
૬ નામે, અને ૪૪૦૦૦, રૂપને ૨૪૦ કરનાર, યજ્ઞાગરે યુગ આપનાર, કામધિને

સુહર્ષણિકા કહો કેહી, જડભાવન સાધે જેહી;

અનુકંપ ઉચિત કીર્તિદાન, એહના જિહાં લાવપ્રધાન. ૧

અતરને એહિજ નલો, મન કૃષ્ણપણું નવિ આલો;

એમ બોજનની દુરસાઈ, નિત્ય કીચે તેહિ જલાઈ. ૨

ક્રમારે તેવુંજ વર્ણન સંસ્કૃતમાં કર્યું.

ત્રિથા દાન મમાનં, યદ્ વહ્મમાનન સંયુતમ્ ।

સુહર્ષણિકા નૂર્ણ બુદ્ધયતાં મત્યહં. સલ્લે ॥ ૧ ॥

હવે હું મિત્ર ! ઉચિતદાન, અનુકંપાદાન અને કીર્તિદાન—એ ત્રણ પ્રકારનું દાન જડ ભાવન સાધે કરવું, તેણે જોગપાપડીનું હમેશાં સ્વરૂપ બોજન કરે.

આ પ્રમાણે ચંદ્રકાશ તે ચમત્કારી પ્રત્યોત્તર સાંભળી પશ્ચીમ ખુશી થઈ ગઈ, આ વખતે વરદાસ સૈદ્ધ વિગેરેએ પેતાની જિજ્ઞાસા પૂર્ણ કરવાને દેવ, ગુર અને ધર્મનાં તત્ત્વ-વિષે પ્રશ્ન કર્યા, તે સાંભળી અતુરસિરોમણી શ્રીચંદ્રકાશ અંકમાં ઉભય ધરી બોલ્યો, બહા ! તમારા પ્રત્યોત્તરો અને આપૂર્વે આનાંદ આવે છે. કષ્ટગુરાર પહેલાં જે પ્રત્યોત્તર ઉત્તર મેં આપેલાં છે, તે પ્રત્યોત્તર સાંક્રારિક ભાવનને વધારનારા હતા, અને આ તમારા પ્રત્યોત્તર પ્રાથમિક ભાવનાને વધારનારા છે, પૂર્ણતા પ્રત્યોત્તરમાં જરા અશુદ્ધ સંમેલી મારી છલ્લી આ તમારા ઉત્તર, પ્રત્યોત્તરની વાણીથી મંગલ સ્થાન કરી પવિત્ર થયે. તમારા આ પવિત્ર પ્રત્યોત્તરે મરી ધર્મભાવના જાગ્રત કરી છે. જાવ વાસનામાં મુજબ થયેલા મારા અપાત્ર ચિત્તને તમે સુખ માર્ગે દોનું છે. આ પ્રકારે એકના ઉદયથી મારો હૃદયસ્થાનર ઉદ્ઘાસ ખમે છે. જદ અધિકારમાં મમે થયેલા મારા મલિન હૃદયને તમે તત્ત્વજ્ઞાનરૂપ દીપકતા પ્રકાશ આપ્યો છે. મારા પરિત્રાપ હૃદયની ઉપર તમે સુપરસંચિત કરવાનો પ્રયોગ આરંભ્યો છે. આ પ્રત્યોત્તર હું તમારો પૂર્ણ આભારી થયો છું. આર્દ્રત સાથેમાં સંમેલિત છે કે, ધર્મ કરનારથી ધર્મનું સ્મરણ કરાવનાર અધિક છે, જય સંબંધી આધિ, વ્યાધિ અને જપાધિમાં પહેલાં પ્રાણીને જાગ્રતથી ઉદ્ધાર કરનાર. ધર્મનું સ્મરણ કરનાર, એ કેવો ઉપકાર ! અનેક લાંબા પ્રાણીઓએ દેવગતિમાં મળા પડી પોતાના પૂર્વ ઉપકારીના પ્રત્યુપકાર કરેલા છે. ધર્મભાવનાને જાગ્રત કરવા, તેનું વધાર્યું સ્મરણ કરાવવા, અનેક વેદિય રૂપ થઈ છે, અનેક ચમત્કારી એકાએક મુરેલી છે, અને વિવિધ જાતની સજ્જિઓ રણી છે. આદર્શ કેહી શીયદે નીચે પ્રમાણે અનુક્રમે પ્રજના ઉત્તર આપવા માંડયા.

જેનામાં અસાધ્ય પ્રકારના દેવ ન હોય, જેનામાં યોગીશ્વર અતિશય પ્રકાશી રહ્યા હોય, મારે નિષ્કેપ ભાવ સલા છે, મારે પ્રકારે જેમની પાછી સલા છે. જે તણ લોકમાં પુરવટા છે, સર્વ જગતનું દિવ કરવામાં જે તત્ત્વર છે ઉત્તમ જ્ઞાન અને દયન જે ધારણ કરે છે, અને જે દેવતાઓના પણ ફેર છે, તે ખરેખરા શ્રી વાઈતમુક્ત શુદ્ધ દેવ છે, એ પાંચ પવિત્ર પ્રેમથી જાગ્રત સેવા કરવી. જે સમર્થને શુદ્ધ હૃદય, જેઓ સર્વદા દેવેશ્વર

આવક લાભોને આ અંતરંગ ભોજન પરમ નૃમિને આપનારૂં છે. આ જ્ઞાવાત્મક ભોજન દબ્બાત્મક ભોજનથી વધારે સ્વાદિષ્ટ છે. આ ભોજન કરનારા બધા પ્રાણીઓ કમંડપ દુધા એવી રીતે સમી જાય છે કે, જે યુગઃ કદિ પણ ઉત્પન્ન થતી નથી. જ્ઞાનને ટકાવનારૂં અને કદિ જીવું નહીં થનારૂં આ જ્ઞાવાત્મક ભોજન જગતમાં સર્વ દુર્લભ છે. દબ્બા ભોજન મળેને વધારવારૂં અને પરિણામે વિરસ આપનારૂં છે, અને અધિક ભોજન મળે રહિત અને સર્વદા પરમ રસ આપનારૂં છે.

શ્રીચંદ્રના મુખથી આવાં ચાતુર્ય ભરેલાં જનન સંભળી સર્વે ચમત્કાર પામી મળે તેની પાર્થિવ વિદ્યાના જોઇ સર્વને અદ્ભુત આનંદ થઇ ગયો. પડખે ઉભેલો વામાનકુમાર આ ચાતુર્ય જોઇ વિસ્મય પામી ગયો. તેણે વિચાર્યું કે, આ વિદ્વાન કુમારે અંતરંગ ભોજનનું જે વર્ણન કર્યું, તે ચમત્કારી છે. આ મહાનુભાવ ખરેખર સ્લોકોત્તર પુરુષ છે તેની કુશામત્યુદ્ધિમાં દિવ્ય સક્તિ દેખાય છે. આજ મનુષ્યોનું જીવન જગતમાં કુનાર્થ છે આનું વિચારી વામાનકુમારે નમન કરી શ્રીચંદ્રને કહ્યું, ચતુર સિદ્ધામણિ કુમાર ! આપના ચાતુર્યે ભરેલા વિચાર સંભળી અમને ધણો આનંદ આરે છે. આપના ચાતુર્યે વિશેષ આનંદ લેવાને મારે એક પ્રશ્ન પુછવાનો છે. સંસારી રસિક છવો જુદિનું ચાતુર્ય ખીલા વધાને સેત્રાજાજી રમે છે. એ દબ્બા બાજીમાંથી સ્લોકો હૃદયોક્તો ક્ષણિક આનંદ મેળવે છે, તેા અમારે આપના મુખથી બધવાજી અથવા અંતરંગ બાજી સંભળવાની ઉત્કંઠા છે તેા આપ અમને અંતરંગ બાજીનો આનંદ આપવા કૃપા કરશે. વામાનકુમારનાં આવ જનન સંભળી શ્રીચંદ્રને હર્ષ થયો. તે મંદહારણ કરી બોલ્યો—ભદ્ર ! આ ચાતુર્ય સંહારરૂપ એક ચોપાટ છે, તેમાં રાગ અને દ્વેષ બે પાસા છે. કપાલરૂપ સેત્રા સોમક છે, કૃષ્ણ, નીલ વિગેરે સેત્રાઓરૂપ તે સોમકાના રંગ છે, એ બાજીમાં ઉન્નત એવે આત્મારૂપ રાજ્ય ખેલ કરે છે, તેની સામે કુમતિરૂપ બેર રમવા બેઠો છે. જે પાપરૂપ દાવ ન આવે તેા, એ ભવરૂપ ચોપાટમાં આત્મા છતી સકતો નથી. ભવ પ્રપંચનો ખેલ તેને મુઝાવે છે, અને દુર્ગતિરૂપ ગઢ તેને લાગી જાય છે.

તે ચોપાટનું બીજી રીતે એવું પણ વર્ણન છે કે, ચારિત્રરૂપ એક ચોપાટ છે બાર ભાવના તથા મેત્રી પ્રમુખ ચાર—એમ મળીને સેત્રા તેની સોમકીબ્ધ છે. જ્ઞાન આ ને સંતોષરૂપ બે પાસા છે. સ્વેત, પીળો અને રાતો તેમાં રંગ છે. એ ચોપાટથી સંસાર નો ખેલ છતાવ છે. અવિરતિ, મિષ્ટાન્ન, કપાલ, પ્રમાદ, એ ચાર ચોક્ક સામેના બેર પાસા છે. તથા ચેત્ત તથા રાગ અને દ્વેષ એ દુઃખી સામે ઘણ મંડ્રપ છે. અઘનરૂપ એક પણ નાખવામાં આવે છે. તથા દુઃખ, તથા પંથો નાખી એ રમતનો રંગ બરાબર મળે છે. જે આ ચમત્કારી રમત રમી જવે. તે અંતર ભાવને બાધી શકે છે, અને જિનમતના રસમાં રસીલા કહેવાય છે. ભદ્ર ! આ ચોપાટને એવું પણ રૂપક અપાય ॥ કે, ચેતીસ દંડકનાં દાર એ સેત્રાં છે. તેની અનુભાવ તે ચેતસ આનાં છે. શુભ અને અશુભ અપવચાવરૂપ પાસા છે. જે અવિરતિનાં દાર છે, તે બે જકે મળીને બાર ઘાવ છે. વિરતિનાં દારવડે એ ચેતે આઠ ઘાવ છે. જનિ, આમનિ, વગન અને ઉત્પાન, એ ચાર સેત્રાં પણ

સત્ય સુમિત્ર પતિય, જૂમિતવ પોદીય સભળ,
 બોજન જ્ઞાન મુનરવ, દશેદિશ વજ્ર વજ્રજ્ય;
 વિરતિ નારી દીપક વગી, ચંદ્ર ચિદ્ દિશિ જગદગે,
 જ્ઞાનવિમલ ગુર સાધને, સપદ કુકુંજ સાથે મળે.

૧

નિજ જુજ વર ઉપધાન, પવન અતિ વૌજ્ય બાવે,
 અંદોલ્ય આકાશ, વિપુલ જલ અંત ન આવે;
 મુક્તા રૂપ ઉપમાન, તાર માલા અનિ ધાવે,
 દિશિ કન્યા અનુરૂપ, સુપરે જલ વાવ ડોળાવે;
 ક્રતુતા વિરતિ મુનારિયું નિરદિન સતી,
 જ્ઞાનવિમલ કહે વૃષ્ટિપરે, સુખે સેવે છે વસિ.

૨

નપર વિવેક ઉદાર, સાર સમકિત દદ પાથે,
 નવ તરવક દરબાર, બોધ મહેં તો મન ભાલ્યો,
 ધર્મ રવજી અંદાર, દામ દમ રજક નિપાથે,
 રથ સીધાંજ અદાર, સદસ સેના સમરાથે;
 આગમ નયની ગજ ધરા, જ્વળ મહાવન લલકરે,
 નય કહે સમ સંતોષ, પરિમલ અગે મદન મદમકે.

૩

આગમ પાઠ સુમીન, રીતિ નિહાં વંસ વગવે,
 નાટક સપલ સંસાર, છવ નદ નૃપ દેખાવે,
 વજ્રજ્ય મદલ માન, તાન વગિ લેભજ આવે,
 નદ નાયક નિહાં મોહ, હાવમાવ ભજા મુખાવે;
 એણીપરે રૂપિ રાગ સદા, જોવે તાન ઉચ્ચ ધરી,
 જ્ઞાનવિમલ મુનિરાજની, કીર્તિ ચકુ દિશિ વિરતરી.

૪

કષ્ટ લહે કેમ એહ, જેહ એતાપર વરિયો,
 શી જિનવરની આજુ, હવ કિર ઉપર ધરિયો,
 પહેયો શીલ સંગાહ, તેહ સંયેમ કર લીધો,
 જિન ઉપદેશ સુચક, ધરી સવિ થયો સુમસિદ્ધા;
 રાત દેવ દુરમન હપવા, હણી ચિંતા મન તણી,
 જ્ઞાનવિમલ મુખ સાધની, અઢે એ પ્રતુતા મણી.

૫

તે હાંપાનુ વિવેચન કરતાં થીયંદ્ર બોલ્યો—જાદ ! ધર્મરૂપ જેને પીતા છે, હામા જેની માતા છે, સંયમરૂપ જાતા છે, દયા જેની બેહેન છે, સત્યરૂપ પવિત્ર મિત્ર છે, જૂમિરૂપ શય્યા છે, તત્વજ્ઞાનરૂપ જોગજન છે, દિશ્યારૂપ વસ્ત્ર છે, વિરતિરૂપ શ્રી છે, અને ચંદ્રરૂપ દીપક જેના ધરમાં પ્રગટી રહ્યો છે, એવા સર્વ કુકુંજની સાથે રહેલા વનિને શી ન્યૂનતા છે ! તે સર્વે કુકુંજનાં સુખે પૂર્ણ મુખી છે. ૧

નમન, એ રૂપ જેમાં ઉત્સવ છે, અને શીલરૂપ અવકાશને જે મળે છે, એને કૈન
ધર્મરૂપ દીવાળીનો ઉત્સવ તમારા દર્શને યાએ. ૧

આ સુખાપિત ખોદવા પછી શીચદે તેનું નીચે પ્રમાણે વિશેષ વિવેચન કરું.

ભવિષ્યનો ! એ દીવાળી પર્વ જગતમાં પ્રખ્યાત છે; પ્રજાના નિર્વાણની નિશાનીને
સૂચવનારું એ મનોહર પર્વ છે, એ પર્વનો દિવસ અમરંતના નિર્વાણ ઉત્સવનો પ્રકાશ છે,
એ મહોત્સવમાં સ્વાદાદરૂપ થઈ ધિગાસણ છે, દંતરૂપ મુદ્ધિ ધાવ છે, ચારિત્રરૂપ ચંદ્રસ
ખંધાય છે, તે વડે રજને દૂર કરવામાં આવે છે, જનરાજની સેવારૂપ રમત રમાય છે,
ભાવનારૂપ વિરિધિ પદાર્થો અને પદ્મવાન, તથા મેઘાઓ જમાય છે, ગુણીજનના ચરણના
નમનરૂપ તથા વર્ણના જુદાર યાવ છે. વિરેકરૂપી મનનાં મેઘાર્થ કરી, તેમાં દીપકની
શોભા કરવામાં આવે છે; તેની અંદર અનુભાવરૂપ તેજ પુરાય છે, મનરૂપ મંદિરમાં શુ-
ભતિરૂપ મુંદરી વિરતિરૂપ સાદેશીની સાથે વસે છે, અને અવિરતિરૂપ અગસ (અગ્નિ)
દૂર કરવામાં આવે છે. ધર્મ વાસનારૂપ મુંદર જુગાર ધરવામાં આવે છે, દંત ગુણરૂપ રંગ
દેવામાં આવે છે, પરીપકારરૂપ ગુણનો હંદકાર ધાવ છે, આ મહોત્સવમાં શી મિત્રોપારૂપ
વરરાગ નિશ્ચિરરૂપ કન્યાને પરણવા આવે છે, પ્રજાની સાથે અનુભાવરૂપ જાણીયા ધાવ છે,
સિદ્ધિ યિજ્ઞારૂપ ચોરીની પેદિકા વિચાર મંગળની કિયા માટે કરવામાં આવે છે, મુક્તિકન્યાને
માટે અનંત ચતુષ્પદરૂપ દાખને પૂરાય છે, યોગ નિરોધરૂપ પોશાક અપાય છે, અને જનર
એ પવિત્ર કન્યાને મોટા ઉત્સવ સાથે પરણે છે.

આ અંતરંગ દીપોત્સવીનું વર્ણન સાંભળી, સર્વ સાનસાધર્મ યજ્ઞ મર્્યા. ચંદ્રકા-
ની પ્રેરણાથી અતુર પ્રગ્લેએ શીચદને કહ્યું. મહાનુભાવ ! રૂપ કરી અંતરય ગેદીદાની
રમત સંભળાવો.

શીચદ સરિમત વદને બેઠો—

મોહરૂપી રાગ, કોષ, માન અને લોભરૂપ ત્રણ પુરૂષ અને માનરૂપ એક સ્ત્રીની
સાથે ગેદીદાની રમત રમે છે; એ કીચ આ સંસારરૂપ કુડમાં આવેલાં જાતુરૂપ દામથી
રમાય છે, અવિરતિરૂપ ગેદી તથા અજ્ઞાનરૂપ દંડારે એ દામને ઉઝાળે છે. ભગ્ન અને
અભગ્ન જીવ બે પક્ષીઓ દુર્વાસનારૂપ પવનના વંદાજ્યાવાડે તે દામને વારંવાર સંસાર
કુડમાં બેળે છે.

તે કંદુક કીચનો જીભે શુભ પ્રકાર પલ્લુ છે. ચારિત્રરૂપ રાગ, દાન, શીલ અને
તપ એ ત્રણ પુરૂષ અને ભાવનારૂપ સ્ત્રીની સાથે કંદુક કીચ કરે છે. અદારૂપ ગેદીથી
પ્રાણીરૂપ દામને સિદ્ધિ કુડમાં ઉઝાળીને નાખે છે, એ રમતમા જીવી અવના ભવથી ભવિ
પ્રાણી મુક્ત ધાવ છે.

આ પ્રમાણે શીચંદના મુખની વાણી સાંભળી, સર્વ સખી સમાગ સાથે ચંદ્રકા
જુગી યજ્ઞ. તેણે આનંદ સાથે ચતુરાને ચંદ્રના સ્વરૂપને ચમત્કારી રીતે વર્ણન કરવાની

ઉપરે વરદત રોક કુમારને સમગ્રની પોતાને ઘેર લઇ ગયા, અને બીજાઓ કુમારનાં વચનાનુસારી અનુષ્ઠ કરી પુનઃ તેના રસિક સમાગમની ઇચ્છા રાખી પેનપોતાને રથાને ચાલ્યા ગયા.

પ્રકરણ ૩૪ મું.

પતિવ્રત પ્રયાજ.

જા દીપચંદના દરબારમાં આજે જુદી તરેહની મમાત્ર થતી હતી, રાજસેક અનેક કાચમાં યુગાયા હતા, દાસ અને દાસીઓ રાજદારમાં ઉપરાઉપર આગમન કરતાં હતાં, અનેક જાતના પદાર્થો ગોઠવાઈને જાહેતા હતા. તે ઉપરાંત પ્રયાજ કરવાની તૈયારીનો દેખાવ મહત્ત્વનો હતો; આ સમયે ચંદ્રકાન્તી પ્રેમપાત્ર સખી, અને દાસી ચતુરા રાજમહેસના ગોખ ઉપર ઉભી ઉભી ચિંતા કરતી હતી. તે વખતે એક ખીણ યુવાન ઓતેની પાસે આવી; તેનો દેખાર દાસી વર્ગથી જુદો પડતો હતો, તેના કાન અને કમનીય ધ્રુવ ઉપર કુમીનતા પ્રગલ્ભ હતી, તે સીતું નામ રાખતા હતું. આ બાળા ચંદ્રકાન્તી સદાખ્યાઓ સખી હતી. તે બંને એકજ યુગની શિષ્યા હતી, રિલા અને કાના અભ્યાસમાં સાથેજ હતી. અજો ચંદ્રકાન્ત પતિવ્રતમાં વાવ છે, એવું સાંભળીને પોતાની સદાખ્યાઓ સખીને મગવાને આવી હતી. રાન્તા એક શ્રાવક યુગની કન્યા હતી, તેનો પિતા મહાત્મા ધનાઢ્ય વ્યવહારી હતો. રાજ દીપચંદની તેના ઉપર ખુબ હોઈ, રાજ માનને મહત્ત્વ તેનું કુટુંબ રાજ કુટુંબની સાથે સંબંધ ધરાવતું હતું. જ્યારે ચંદ્રકાન્તો શ્રીચંદ્રકુમારની સાથે વિવાહ થયો, ત્યારે આ સદુચ્છી રાન્તા પોતાને સાકરે મહત્ત્વ હતી. પોતાની રાજ સખી ચંદ્રકાન્તા વિવાહની વાત જાણીને તેણે સાંભળી, એટલે તે પતિની આજ્ઞા મહત્ત્વ પોતાની સખીને મગવા આવી હતી. તેણીના સાસરાનું ગ્રામ તે વખતે દસ ગાઉ ઉપર હતું, તેનો પતિ એક વિદ્વાન યુવક હતો. પતિમહત્તા રાન્તાની ઉપર તેની અપતિમ પ્રીતિ હતી. રાન્તા પદ્મણી ચંદ્રકાન્તા સદાચરનું સુખ હમેશા તેની આગળ વર્ણવતી હતી, આથી ચંદ્રકાન્તા ઉપર ખુબ તેને પરાક્રમ રીતે પ્રેમ ઉજાગરો હતો તેને સીધાજ તેણે ચંદ્રકાન્તને મગવા રાન્તાને આજ્ઞા આપી હતી.

અહીં રાન્તા રાજમહેસમાં જ્યાં ચતુરા ઉભી હતી ત્યાં આવી. રાન્તાને જોઈ ચતુરા ખુબી મહત્ત્વ પ્રેમથી કુતરતા પુછી, અને તેને કાજમાંથી આદરમાન આપ્યું. પછી ચતુરાએ ચતુરાઈથી પુછ્યું, બહેન રાન્તા ! કાજથી આવો છો ? અને કેમ દેખાતાં ન હતાં ? રાન્તા બેઠી—ચતુરા ! હું કારે કારે હતી. બહેન ચંદ્રકાન્તા વિવાહના અને પતિ ધેર જવાના ખજર કાજગી હું તેને મગવા આવી છું. બહારી ચંદ્રકાન્તા રાજકુમારી છે, તેને

પંચમી છે, તે સિવાય બીજું ઉત્તમ લક્ષ આપતું નથી. આ લક્ષમાં વિચારિત દશેરાં દંપતિ સર્વોત્કૃષ્ટ મુજ મેળવશે અમારી પણ પ્રાર્થના છે કે, આતું ઉત્તમ લક્ષ જતા દેશો નહીં. આથી રાત્ર દીપચંદ્ર વિચારમાં પડ્યા, પણ છેવટે તેને તેજ લગ્ન વિચાર કરવાનો નિશ્ચય કરવો પડ્યો. તત્કાળ ઉમંગથી વિચારની સામગ્રી તૈયાર કરવા માંડી, આખા નગરમાં ધામધૂમ ચાલી રહી. વધારા પ્રજા રાત્રની આગાથી નગરશેઠા અને ગૃહસ્થોના કરવામાં મગધુલ થઈ.

બીજે દિવસે મહારાજાએ મોટી ધામધૂમથી વિચારનો આરંભ કર્યો. શ્રીચંદ્રમારને વિચાર અંગાર કરવામાં આવ્યો. સમય થયો એટલે એ મુંદર કુમારનો મળેન્દ ઉપર વરપોડો ચડ્યો. વરપોડામાં મહારાજાની રાત્ર સમૃદ્ધિથી સુશોભિત એવી મોટી સ્વારી તેમાં સામેલ કરમાં આવી, અનેક સુભરો અંધ ઉપર આરંભ થઈ એને અગાધતા આવડા લાગ્યા. મળેન્દોની અંગારધારક ચેષ્ટી આગળ ચાલી, મધ્યમાને વરરાત્રને મળેન્દ જમમ પર્વતના જેવો ચાલવા લાગ્યો, તેની આગળ જંદીજન જયજયની કરતા હતા શ્રીચંદ્રમાર મળેન્દ ઉપરથી ચાલેને અમણિત દાન આપતા હતા. જનીસ પ્રકારના નાટકકારો વિવિધ જાતનાં નાટો કરતા હતા. પ્રિય બહેન સાંતા ! તે વખતના દેખાવનું શું વર્ણન કરી ! તે અતૈશ્વિક શોભા, તે દિવ્ય અને અદ્ભુત રચના, અત્યારે દ્રષ્ટિ આગળ ખડી ચાલ છે. તે પછી તે શ્રીચંદ્રમાર ચડી સ્વારીએ મંડપમાં આવ્યા, ત્યાં જરાગર લક્ષમી વખતે સખી ચંદ્રકાન્ત પાણીમદલુ કરવામાં આવ્યું. આર મંગલ વર્તાવવામાં આવ્યાં. હાથેવાળો છોડતી વખતે દાગી, ધોડા, વિગેરે કીમતી વસ્તુએ વરને ભેટ કરવામાં આવી. પરવેદે આવી કુમારને એક અમુલ્ય દાર આપ્યો.

રાત્ર દીપચંદ્રે અમણિત દૈવ્ય, તથા મુવર્તના અર્ચકાર અર્પણ કર્યાં. રાણી ચંદ્રવતીએ ઉદારતાથી અનેક અમુલ્ય વસ્તુએ ભેટ કરી, ચંદ્રકાન્તા ભાગ વામાંકુમારે સિન્દુરપ્રાંથી આવેલી ભવ્ય વસ્તુએ અર્પણ કરી, પ્રત્યેક પચ્ચર્ણી અંગે, પત્રમેા, મુદ્રિકા, હિ અર્ચકાર, સિંહાસન, મુચટ, ચંપા, ચંદરવા, ઉશીયા, મોટા ઘાગ, મેહેલ, ખુલ, છત્ર, તોરણ, દીપિકા, સુવર્ણકુંભ, ભાગા, ખર્જી, ધનુષ્ય, બામ, લેહાસ, બખતર, અને સપળી, જાનનાં આમુલ્ય વરરાત્રને ભેટ કર્યાં. રાણીએ ચંદ્રકાન્તા સાથે નું પોને, કાનિયા અને પ્રિયવદા વિગેરે સખીઓ, અને બીજી કયાપ્રિય દાસીઓ આપેલી છે. આ દિવાલ શુભર્ચમ રાત્ર પણ આવીને બીજી ભેટ આપવાના હતા.

પ્રિય બહેન સાંતા ! આ સમયે એક કોતુલ ઉત્પન્ન કરે તેવો જાનવ જન્મો દોલ તે તમારે સાંભળવા લાયક છે. સાંતાએ અધીરાઈથી કહ્યું, સખી ! સત્તર રૂદે, તે શું બન્યું હતું ? મનુષ્ય બોલી—ચંદ્રકાન્તા પશ્ચિમદલુ કરી પ્રાતાઃકાલે શ્રીચંદ્રમાર મળેન્દ ઉપર ચડી પાળ વળ્યા, તે વખતે વરકન્ય સાથે મેઘાં હતાં. પ્રજાજન એ વિચારિત દંપતીનાં દર્શન કરવાને ઉમંગથી ચેષ્ટીજય ઉર્ધ્વા હતાં, અનેક જાતનાં વાગ્ધો વાગતાં હતાં, સર્વ રથને જયજયનિ પ્રસરી રહ્યા હતા, વરકન્યાને મળેન્દ સાગતો ચાલેને એક મહેલની પાસે આવ્યો. તે મહેલ રાજમહેલના જેવો મુંદર હતો. તેની આસપાસ

વટે જ્યારે વરકન્ધાએ વરથોડો પાછો ફર્યો અને તેના મેડુંગતી પાસે યજ્ઞ નીકળ્યો, ત્યારે તેણીએ ઉપરનું કાવ્ય લખી, તે પત્રિકા ત્યાજી હતી.

સાંતા—સખી ! ખજી પત્રિકાનો ઉત્તર મળ્યો કે નહીં ?

ચતુરા—જાહેન ! શ્રીચંદ્રકુમારે તે પત્રિકા ચંદ્રગાના દ્વારમાં આપી, ચંદ્રગાએ પાંચી પોતાની પાસે રાખી. મોટા આડંગર સાથે તે વરથોડો ઉપરે આપ્યો, ત્યાં વરકન્ધાએ પરસ્પર મોજાન નિષિ કહ્યું. તે દિવસે આખા નગરને મોજાન આપ્યું હતું. વરકન્ધા મોજાન લઈ બેઠાં હતાં, ત્યાં પેલી રૂપવતીએ એક દાસીને ચંદ્રગાની પાસે મોકલી, દાસીએ આવી પત્રિકાનો જવાબ આપ્યો, ચંદ્રગાએ હાથમાં લિયાલું કે, આ જાના પછી મારી જેમ આતુર થઈ હતી, તેને નિરાશ કરી તે યુક્ત નથી. આતું ચિંતી દાસીને કહ્યું કે, દાસી ! રૂપવતીને કહેજે કે, ચંદ્રગાએ કહ્યું છે કે, વદામી ! તું નિરાશ થઈશ માં. આનંદ ઉપર તારી આશા સફળ થશે, અભ્યારે તેનો અવસર નથી. દાસીએ ચંદ્રગાનો આ સંદેશ રૂપવતીને કહ્યો. તે સંતોષી રૂપવતીને સંતોષ થયો. એ ઉત્સાહી બાળા આતુરનું અવલંબન કરીને રહી. પણ તેના મનને એન પડ્યું નહીં. કુમાર શ્રીચંદ્રને મેળવવા તેની આતુરતા ધણી હતી, તથાપિ છેવટે એ રમણી ચંદ્રગાના સખી ઉપર વિશ્વાસ મુકી થીચંદ્રનું સર્વંસ ખાન કરતી કરતી કાલ દિવસ નિર્વંમન કરે છે.

સાંતા—એ બાળાના મનોરથ સખી ચંદ્રગાની જેમ સફળ થાઓ.

ચતુરા—જાહેન ! તેણીમાં વજીએતું બન્યું કે, પૂર્વે શ્રીચંદ્રકુમાર નિઃકપુરમાં જઈને નિઃકપુરમાં જીતી નામે એક રાજકુમારીને સ્વયંવરમાંથી પોતાની કરેલ, પછી તે બાળાનું પશ્ચિમ મહાલુ કંઈ વના તે યુગ રીતે ચાલ્યા આપ્યા હતા. આથી નિઃકપુરમાં હાહાકાર વર્તાઈ રહ્યો. શ્રીચંદ્રકુમારની કવં રમજે શોખ કરી, પણ તેણે પતો બીજકુલ લાગ્યો નહીં. છેવટે નિઃકપુરના રાજાએ પોતાના પીર નામના મંત્રીને તેની પાછળ શોધ કરવા મોકલ્યો. તેની સાથે વીજારવ કરીને એક ચતુર ગણક હતો. તે શ્રીચંદ્રકુમારને એજાબનો હતો અને સ્વયંવરમાં રાધાવેષ કરનાર તેજ કુમાર હતો. એવો નિશ્ચય હતો. આથી તે પીરમંત્રી વીજારવને સાથે લઈ આજણી નગરીમાં આવી ચડ્યો.

તે શ્રીચંદ્રકુમારને મળ્યો, અને નિઃકપુર આવવાને પ્રાર્થના કરી. રિવેરી કુમારે પીરમંત્રીને કહ્યું, મંત્રીગણ ! તે રિવે માસ વિગત જાણે, કુ પરતોવ પું. વિગતની આ-સા સિદ્ધિ મારાથી કાલ પછી થઈ શકે નહીં. તે વખતે વીજારવ નાપકે કહ્યું, રવામી ! આ વાત માન્ય કરો, કુ તમારા મુજોનાં ગીત ગાઉં કુમારે કહ્યું, હમણાં ગાવાનો સમય નથી. જ્યારે સમય આવશે, એટલે તે વાત કરજો. આ પ્રમાણે થીચંદ્રકુમાર તેમને ઉત્તર આપી ચાલ્યા ગયા. ત્યાર પછી બીજાં કાંઈ નહીન બન્યું નહીં. અત્યારે રાજકુમારી ચંદ્રગાને બેઠાવવાનો સમય છે, હમણાં ચંદ્રગા અતપુરના પરિવાર સાથે અદિંગ આવશે. જાહેન સાંતા ! તને બહુજર સમય ઉપર આજ્ઞાં છે. નમને તમારી સખીની તાકરે જવાનું મહાજીની ડેન્કો જોડ મળશે.

જેવું છે, તથાપિ માતાની પવિત્ર દુર્યજને લાજ મારે કાંઈ પણ ત્યા પ્રસંગે કહેવું જોઈએ. બહે ! દરે તારો પિતૃવૃક્ષમાંથી પતિવૃક્ષમાં પ્રવેશ થાય છે, તું એક જુદીજ રીતિમાં આવે છે, તે તારે સ્મરણમાં રાખવાનું છે. પિતૃ અને એકાગ્રમાં રહેતાં જે તારે કુદ દલી, તે દરે તદ્દન રાખવાની નથી. તારા પવિત્ર અને મુંદર શરીરની આશ્વપ્રમ શાંતિની જેમ, દરે સદ્યમ આવી જોઈએ. બહેન ! તું કણે કણે મર્મદા રાખવાને સ્વપાન રહેજે. તારાં આચરણ ઉપરજ આમારા કુળની પ્રતિષ્ઠાનો આધાર રહેલો છે, પ્રિય બહેન ! સર્વની સાથે સંપર્ષી થાયજે, માનાવમાનને મળીશ નહીં, સર્વ ઉપર સમાન ક્ષત રાખજે, અભિમાની અને છાંયગા દેખાવ, તેમને પણ પતિવૃક્ષના સંબંધમાં દોષ, તે પ્રાપ્તિથી માન આપજે, રાખીની આઠમાં સર્વદા તદ્દર રહેજે, તેમને ઇટાત્ મળી માનજે, તારા તરફથી સ્વામીને કોઈ જાતની ચિંતા કે ઉપાંચી ન થાય, તેમ તું વર્તજે; જેઓ પત્નના મનોમા દોષ, તેઓ કદિ કુઠુંપી દોષ, તથાપિ તું તેમની અવગા કરીશ નહીં. તેવા સેન કેની સાથે દેવમાર રાખવાથી વખતે મોટી કલિ થાય છે.

પુત્રી ! વૃક્ષિવર્ણને અંતઃકરણથી માન આપજે, તેઓની તરફ સર્વદા પૂજ્યતાવ દર્શાવજે, વૃક્ષ જાતની સેવા કરવામાં તદ્દર રહેજે, તેઓનાં વચનને માન્ય કરજે, તેઓના મુખથી દિલસિદ્ધ થયજી કરજે, કદિ વૃક્ષ કે વૃક્ષો દેખાડિકને વચ થયા દોષ, તથાપિ તેઓને અનાદર કરીશ નહીં, તેઓની આઠા મરનકપર મદ્યવજે, કદિ તેઓ અવગા કરે, અથવા કપો આપે, તે તે સદન કરજે, તેમના રોગ તદ્દ દદિ કરીશ નહીં, તેઓમાં ચતુરુદિત રાખજે.

પ્રિય પુત્રી ! તને વિશેષ શું કહેવું ? તું સર્વ શિક્ષામા ચતુર છે, માતાઓએ પુત્રીઓને મળી જાતની શિક્ષા આપવાની છે, પણ કુ તને સચવમાન કહું છું કે, તારા જેવી પદ્મિણીને વિશેષ શિક્ષાની જરૂર નથી. આપણા સભાગોએ અનેક જાતની દિન શિક્ષા સામદાય જણાવી છે, તે તારા જાણવામાં છે. છેવટે પતિમતિ માટે સર્વ એ શિક્ષાના સારસ નીચેનો શ્લોક તું કહે કરી રાખજે.

અભ્યુત્થાનમુપાગમે નિમગ્નો તત્પ્રાપ્તે નમ્રતા

તત્પ્રાદાર્પિતદાદિરાસનવિધિસ્તસ્યોપચાયઃ સ્વપમ્ ।

મુક્તે તત્ર સ્થીત તત્પ્રથમનો મુંચેત ગ્રય્યામિતિ—

પ્રાર્ચ્યઃ પુનિ નિવેદિતાઃ કુલ્લવૃક્ષસિદ્ધાંતવર્ષા અર્પી ॥ ૧ ॥

પ્રેતાંત પતિ આવે, ત્યજે સામા ઉઠા થવું, તેની સાથે બાંધજી કરતાં નમ્રતા રાખજી, તેમ ચરણ ઉપર દદિ રાખજા, જેને તેમને આજ્ઞ આપજી, પતિ કહે તે પછી શુદ્ધ અને સચરે તેમની પહેલાં ઉઠવું. આ પ્રમાણે પૂર્વ પુરોએ કુળવૃક્ષના પર્વ કહેવા છે.

આટલું બેસી દીવાની વિરામ પામ્યાં. ચંદ્રકાન્ત નમ્ર મુખ કરી તે બધું સંતોષી નહીં, પછી નવા નાથ પીઠનાં સંજોડિયાને અને કુળિયાને પ્રેમથી મેલી રાત્રી કરી

આ વખતે રાજમહેલના એક સાગમાં જ્યાં ત વિનેરે રાજકુમારો એકાઠા થતા. ચાવનના સમયની રૂઢી જેવું તેઓ રજા હતા. રાજદ્વાર તરફ આરાધા સોડને જોઈ, તેઓ વિશેષ આનંદ પામતા હતા, અને કોણકથી તેઓ સોડને જોતા હતા. આ સમયે જ્યાં ત કુમાર આનંદ પામતો, અને પોતાના મનોરથ સફળ થયા એમ માનતો એવો—જાણ્યો ! આજે આપણા વિજયનો દિવસ છે. કળાઓના વિદેવ જાનથી અને સાધન સંપત્તિથી, અને સર્વ રથને વિજય મેળવવાથી શ્રીચંદ્રકુમાર આજગ પડ્યો છે, તેજ રાધાવેલના સ્વયંવરમાં આજણી અગ્રણી કરાવી છે, તેના પરામરનો આજે દિવસ છે, તેની પાસે દિવસ રથ, અને દિવસ જ્યાંથી જોઈ અદ્ભુત છે, તે ઉદય અને અમરતારી સાધનથી શ્રીચંદ્ર અતિ મરિજી થઈ ગયો છે, તેના મર્યાદા પાંતને બેદવાને આજનો આ મહોત્સવ છે, સર્વ સમાજની વચ્ચે શ્રીચંદ્રને નિરતેજ અથવા તે સાધન રહિત કરવાની યુક્તિ આજે ઉભી કરી છે.

જ્યાં તનાં વચન સાંભળી જીભ કુમારો જોડ્યા—ભવેટ જાં પુ ! આ યુક્તિ તમે ક્યારે કરી, અને તે યુક્તિ શું છે ? તે જણાવવા કૃપા કરશો. જ્યાં ત જોડ્યો—જાં પુએ ! આપણો પ્રતિપક્ષી શ્રીચંદ્રકુમાર પાડો એક જીએ જય મેળવીને આવ્યો છે, તે દીપચંદ્ર રાગના દરબારમાંથી એક ચંદ્રકળા નામે પદ્મિણીને પરણી લાવ્યો છે. મહં કાલે મોડી સેના સાથે પદ્મિણીએ આપણા પુરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. રાગ દીપચંદ્રે ચંદ્રકળાની સાથે થયો ઉચ્ચ ધ્વજરોડી દાખને આપેલો છે, તે શિવાય કેટલીએક સેના અને દસદસીઓના મોરો પરિવાર સાથે આપ્યો છે, એથી શ્રીચંદ્રકુમારનો ઉત્કર્ષ થયો થયો છે. જાં પુએ ! તમને વધારે શું કહું ? પણ જ્યારે એ દાખની સ્વારી હાથમાંથી આવી, ત્યારે આપણી રાજસભામાં પણ તેની આગળ અંજલિ જણાવી હતી. શ્રીચંદ્રનાં મતાપિતા તે આશ્ચર્ય પામી ગયાં હતાં.

રાજકુમારો જોડ્યા—ભવેટ જાં પુ ! શ્રીચંદ્રકુમાર તેમની સાથે દેને કે નહીં ? જ્યાં તે ઉમે રહે કહ્યું. નહિ, તે તે પેલા પાનવેળી રથમાં બેસી પહેલેથી ઘેર આવ્યો હતો. યુજ્વંદ જાં પુ સ્વારી બાંને પાછાગેથી આવ્યો હતો. જ્યારે શ્રીચંદ્ર એકલો ઘેર આવેલ, તે વખતે તેનાં માનસિક એ રજાંતથી નદન અણત હતાં, તેઓ તે ચિરમને આવેલા શ્રીચંદ્રકુમારને કપાલંજ આપતા હતાં, અને પુરના પદ્મચંદ્રથી પુનઃ તેમ નહીં કરવાની વિનંતી કરતાં હતાં.

એક વખતે શ્રીચંદ્રની માતાને પુત્રને દિવસ દેવે મંજગ દેરો જાં પેરો જોવો. તદાગ તે આશ્ચર્ય પામી, અને પુત્રને ઉમંગથી પુજા લાગી. તેમાંજ યુજ્વંદ જાં પુ દાખની રીઠસતની સ્વારી થઈ આવી પહોંચ્યો. યુજ્વંદે આવી હાંન પાને વધારણી આવી કે, શ્રીચંદ્રકુમાર ચંદ્રકળા નામે પદ્મિણીને પરણી લાવ્યા છે, એ પદ્મિણી રાગ યુજ્વંદની રાજકુમારી છે, તેને બેદવાગ તરફથી રાગ દીપચંદ્રે સાથે મોરો દાખને આવેલો છે. આ ખબર સાંભળતાં જ શ્રીચંદ્રનાં માતાપિતાને આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. તેઓને યુજ્વંદને આશ્ચર્યચક્રથી વધારી લીધો, અને પોતાના ધરમાં મોરો ઉત્સવ કરી

જતા યુગની પ્રસંસા સાંભળતાં જે આનંદ ઉત્પન્ન થયે છે, તે અજ્ઞતા યુગના પ્રવર્તી જરૂરથી થતો નથી અજ્ઞતા યુગનું વર્ણન તેના આવડે સમગ્ર ઉત્પન્ન કરાવે છે, અને સંસ્કૃતિ તે દાસ્તગુપ્ત થાય છે. શ્રીમદ્કુમારમાં તેમ ન હતું, તે પોતાના જ્ઞાતા યુગના સંજ્ઞાગતો હતો. તેથી, તેને વિશેષ આનંદ થતો હતો. આ પ્રમાણે ધર્મીયાર શ્રીમદ્કુમાર યુગનું યાત્રામાં વર્ણન કરી, જેવડે તેણે નીચે પ્રમાણે સંસ્કૃત કવિતા પીણમાં ઉપરી અને તેમાં તેનાજ યુગનું વર્ણન કરવા માંડ્યું—

બુદ્ધિમેતસિ ચારતી ચ વદને માર્ગ્ય ચ ખાલસ્યલે

લક્ષ્મીવેદમનિ ચૂરતા મુજયુગે વાચિ સ્થિતં મુનૃતમ્ ।

વાનં પાણિતલે રુચિસ્તુતિમનસ્પર્શન ક્રિયાયાં દયાં

સ્થાનામાસિરુષેવ યાત્યુરુદિગ્ધઃ શ્રીચંદ્ર કીર્તિસ્તર ॥ ૧ ॥

હે શ્રીચંદ્ર ! તારા ચિત્તમાં બુદ્ધિ છે, મુખમાં સરસ્વતી છે, લલાટમાં ભાગ્ય છે, પ્રભાં લક્ષ્મી છે, જુખમાં સારં છે, વાણીમાં સસ છે, હાથમાં દાન છે, મુક્તિમાં રૂચિ છે, મનમાં અદ્ભુત પ્રભુ છે, અને ક્રિયામાં દયા છે, તેમજ તારી કીર્તિસ્થાનની પ્રાપ્તિ ન થવાના રોગથી દોષ, તેમ એટલી દિશાઓમાં ફરે છે. ૧

આસ્પે પદ્મધિયા ગમીરહદયે વારાંનિધેઃ શંકયા

નાભૌ પદ્મનદ્ભ્રમાત્મકમકરદ્વંદ્વેડરુણાગ્નેહયા ।

ફલ્લેંદીવરવાંછયા નયનયોર્દતેષુ વજ્રાકર-

ભ્રાત્યા કલ્પતરુભ્રમેણ વપુષિ શ્રીચંદ્ર તે શ્રીરમૂત્ ॥ ૨ ॥

હે શ્રીચંદ્ર ! લક્ષ્મી તારા મુખમાં પદ્મની બુદ્ધિથી આવી છે, તારા મંદીર હૃદયમાં સમુદ્રની સંકાંત્રી આવી છે, નાભિમાં પદ્મકલ્પા પ્રવર્તી આવી છે, હાથ પગમાં અશ્વ કમળની છત્રાળથી આવી છે, નેત્રમાં પ્રકૃષ્ટિ કમળની વાંચળથી આવી છે, હાંતમાં વજ્રની ખાલુના બ્રમરી આવી છે, અને સરીરમાં કલ્પતરુના પ્રમથી આવી છે. ૨

સારો વારિનિધિઃ કલંકકલ્પથંદ્રો રવિસ્તીક્ષ્ણરુક્

ભીમૂત્ત્રપલાશ્રયોર્ધપટલાદૃશ્યઃ સુવર્ણાચલઃ ।

ફાટં કલ્પતરુષત્સુરમણિઃ સ્વર્ગામયેનુઃ પથુઃ

શ્રી શ્રીચંદ્ર સુધા દ્વિજિહ્વિધુરા તત્કેન સામ્યં તવ ॥ ૩ ॥

સમુદ્ર ખારો છે, ચંદ્ર કલંકી છે, સર્વ તીક્ષ્ણ દર્શિતારો છે, ગેધ ચપળ-વિજ

વિગમપતાકા શરકાવે છે, આ વિશ્વમાં ઉદાર પુરોના ન હોત, તો અંદિઝા જેવી ઉન્નત સત્કર્મિણી જન્મ્યા ક્યાથી થાત ? અને કવિઓની રસીક વાણીને અવકાશ ક્યાથી મળત ? કવિજીવનને મૂળ પાયો ગુણ્ય અને ઉદાર પુરોનાં જીવનચરિત્ર ઉપરજ છે, તેમની પ્રતિભાને મહાન પ્રમાણ પ્રમાણિક પુરોનાં પત્રકથી ચરિત્રનુંજ અવલંબન લઈ રહેલો છે. સંગીત વિદ્યા કવિ વિદ્યાની પ્રકાશક છે. કવિત્વરૂપ વનિતાનો ભત્રી ગીતક છે, અને તેનો ઉત્પાદક કવિ, તે વનિતાનો પિતા છે. આ પ્રમાણે કદી વિદ્વાન વીજારવ બોલ્યો—મહાનુભાવ ! કૃત્ય મહારાજાઓ, અને આપ જેવા પરિશુક પુરોના પ્રતાપથી હું સર્વદા સુખી છું. ધન, વૈજય, મામ કે ક્ષેત્રની મારે હઝા નથી. હું મારા સંગીતના આનંદમાંજ મગ્ન રહી કાળ નિર્મમન કરવાનું પશંદ કરું છું. પણ જો આપ કૃત્ય શિરોમણી મારી કળાથી પ્રસન્ન થયા હો, અને મને વાંછિત વર આપવામાં દ્વં પ્રતિષ્ઠા હો તો, આપની પાસે વાયુવેગ નામનો જે અશ્વ છે, તે આપો. તે અશ્વરત્નથી હું મારા આત્માને કૃતાર્થ માનીશ, અને તેથી આપની કૃતાર્થતા અને આપનું વચન જગતમાં પ્રસંસનીય થઈ પડશે.

વીજારવનું આ વચન સાંભળી શ્રીચંદ્રકુમાર રતાજ થઈ ગયો. તેણે વિચાર્યું કે, આ માપકે વાયુવેગ અશ્વની માગણી કરી, તો પછી તે માફ રથનું ઉપયોગી સાધન બધું થવાનું. એક અશ્વ વિના તે સાધન તુટી પડશે. હવે જો માપકની હઝા પૂર્ણ ન કરે તો, સભા વચ્ચે આપેલું વચન બધું જશે, અને હું લોકોમાં ઉપહાસનું પાત્ર થઈશ. આલું વિચારી શ્રીચંદ્રકુમારે નિરતેજ વડને કહ્યું. માપકમણિ ! આ શું બોલે છે ? તારી હઝા પૂર્ણ કરવાને હું બંધાયેલો છું. પણ તે હઝા ધરિત દોષી લોકોએ. તારી માગણી અવિચારી છે. એક અશ્વ માગી લેવાથી તારી અને મારી જતેની કાર્યસિદ્ધિ નહિ થાય. રથની ગતિ જે અશ્વથી સાધે છે, તો એક અશ્વ જવાથી તે અશ્વરથ નકામે થઈ પડે. તારે જો અશ્વની હઝા દોષ તો, તેને બદલે બીજા એકદળર અશ્વ માગી લે. તારી હઝા પૂર્ણ કરવાની મારી હઝા છે. વીજારવે અંજલિ લેતી કહ્યું, ચતુરકુમાર ! મારે બીજા અશ્વોની જરૂર નથી. એ વાયુવેગ અશ્વ દોષ, એટલે બસ થયું. એક ચંદ્ર દોષ, તો સૈકડો તારાની થી જરૂર છે ? ચિંતામણી આજળ બીજા મણિ દા કમના છે ? શ્રીચંદ્રકુમાર ! તમારા મનની જો પ્રસન્નતા દોષ, તમે ઉદારતાથી વચન આપ્યું દોષ, તો વાયુવેગ અશ્વને આપો, નહીં તો બીજા અશ્વની મારે જરૂર નથી. વીજારવની આવી દ્વંતા લોક ઉદાર મનનો ચંદ્રકુમાર બોલ્યો—સેવક ! જા ધરમાંથી અમેાની સાથે જોડી રથ અર્ધિલાવ. સેવક ક્ષત્રવર જઈ રથને લઈ આવ્યો. શ્રીચંદ્રકુમારે માવડને કહ્યું, સંગીતવીર ! જાઓ, આ બધો રથ તમને બેટ કરું છું. તમે તો માત્ર એકજ અશ્વ માગ્યો છે, તો હું બધો રથ આપું છું. વાચનાથી વિરોધ આપે તેનું નામજ ઉદારતા છે. આટલું કદી વાયુવેગ અને મહાવેગ અશ્વોથી લોકોએલો સુવેગરથ શ્રીચંદ્ર વીજારવને અર્પણ કર્યો. શ્રીચંદ્રની ઉદારતા જોઈ રાજસભા આશ્ચર્ય પામી ગઈ.

ઉદારતા એ માનવજાતિને દિવ્ય ગુણ છે. એ મહાન ગુણ સત્કીર્તિરૂપ ગંગાનો

શ્રીચંદ્ર સ્વદનલયથુલયનસા શ્વેતીકૃતે વિશેષે

ચત્કાર્પ્યે સમિક્ષ્ણલાદિષુ હિ તદ્વિદિદ્વચ્ચા દુર્દેશા ॥ ૧ ॥

હે શ્રીર ! તું જ્યાં યામ. તે સમિક્ષણ તેણે કર્યું, તમે કોણે છે ? હું કહિ શું.
આ તમારી પાસે શું છે ? પત્ર છે. તેમાં શું છે ? કાવ્ય છે. તેની અંદર વાચ્ય શું
કહે છે ? અદ્ભુત રસ છે. તે વાંચસો ? હા, સમિક્ષણ. હે શ્રીચંદ્રકુમાર ! આ જ્યું
જનત તમારાં ધણા ઉચ્ચત્ર મર્યાદા સ્વેત યામ કર્યું છે. તેમાં અંદર તથા કાવ્યના વિશેષમાં
જે કાળાસ છે, તે તાલ યજુઓની દુર્દેશા છે. ૧

બીજા કોણ કહિએ તે કાવ્યનું ઉત્તરાદં આ પ્રમાણે કર્યું.

ચીરત્વં ત્રિજગદ્ભિષ્તત્ર યત્તઃ સત્પુંડરીકં મદં ।

બ્રહ્મસ્થાન મરાલ ત્રિપદં ભૃંગાશ્ચિખિન્નુવંત ॥

તે કાવ્યનો આશય બીજો કહિ નીચેના કવિતથી બેઠ્યો—

કવિત.

શ્રીચંદ્ર મહોદ્દ ભાગ એક અવર કરીને,
નર જરા સિત પુંડરીક, પશુ જન વનગી કીરો;
મયે આકાશ તિહાં, જાણ કમળ વગેરે વાદન હંસા,
ધવલ ધણા તસ સંગ, કુખ્ય મુખ્યથી જનરવા;
તિહાં જરા કમળ મહિ રણા, જમરે શેષીરે યજ.
અથ અંદમા ઉચ્ચત્ર મયે, પશુ અન્યોત્રે અસિત રહી. ૨

આ કવિત બેઠ્યાને કવિને એક લાખ મુવળું દાન આપું. તે ગણી ગોળે
કવિ બેઠ્યો—

કાવ્ય.

નર ગોળે જાણે ભટ, એક તો બેઠ્યા ભાનું,
એ નૃપવો વ્યવસ્થા, એક રસમયે કેમ કર્યું.
કિં જદુના કહે હોય, એકથી અવર ન દુભે,
આન, ત્યાગ, પર જાન, થાપ મુજે એકીય પૂજે
જે જન દિવસ વરતુ છે તે શ્રીચંદ્ર વર દેવ છે,
નરજન મુખતિ લખ્યો જમે, એક પાત્ર અન મન રમે. ૧

આ કવિ ! આજની, એક વસ્તુ દાનનું દાન આપું

તમારા પ્રસાદથી મારે કંઈ 'જી' ન્યૂનતા નથી. પૂજ્ય પુરોહિતે પ્રસાદ કલ્પદ્રુમની જેમ વાંચિત કર્યો આપે છે, તેથી આ વિશે જરાપણ ચિંતા કરસો નહિ.

કુમારનાં વચન સાંભળી લક્ષ્મીદત્ત રોક જરા સાંત થયા, પણ તેના હૃદયમાંથી એ દિવ્ય રમતો લાગી ઓછો થયો નહીં. સ્વચ્છતિને સ્વભાવે તે પાછા શ્રીચંદ્ર પ્રત્યે જોડયા—કુમાર ! તમે કહ્યું. તે યોગ્ય છે; પણ આવો દિવ્ય રમ તેરા સાધરણ ત્રાવકને આપી દેવો, તે મને યોગ્ય લાગતું નથી; ગમે તેમ કરીને પણ તે પાછો લેવો જોઈએ, આપેલી વસ્તુ પાછી ન લેવાય, એ ન્યાય રાગઓને છે, આપણે વલ્લિકને શું છે ? આપણે તો એક બાપારી કહેવાઈએ, કાંઈ યુક્તિ કરીને પણ તમારે તે રમ પાછો લેવો જોઈએ.

પિતાના આગ્રહોએ વિચાર ભણી, શ્રીચંદ્રના હૃદયમાં ક્ષોભ થયો, પોતે મૂળ દ્વાનિવ્યવસ્થિતિનો ઢોવાથી તેના મનને તે વાત જરાપણ રૂચી નહિ કાંઈ પણ કિતર આપ્યા વિનાં શ્રીચંદ્ર આસ્થો ગયો. પોતાના એકાંત રચનામાં આવીને તે આ પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગ્યો. આદા ! લોકો શું નથી કરેતા ? લોકમરૂપ રાક્ષસ જેને વળગ્યો દોષ, તે પુરુષ રાક્ષસજ બની ભય છે. સદૃશજુરૂપ અમૃતમાં લોભ એ વિપ્રભિંદુ છે, ઉદારતા જેના દિવ્ય શુષ્કને એ સદાને માટે કલકિં કરે છે, અકાર્ણ કરવાની પ્રેરણા લોભજ કરાવે છે, લોભના મલિન સંસર્ગથી ગમે તેવો પ્રતિષ્ઠિત કે માન પામેલો પુરુષ અધમ વૃત્તિનો અંગીકાર કરે છે. પ્રાચીન વિદ્વાનોએ લોભને પાપનું મૂળ કહ્યું છે, તે બરાબર છે. લોભરૂપ મૂળને આધારે વૃદ્ધિ પામેલું પાપરૂપ વિપરજ્ઞ પ્રાણીને મદાન દાની કરે છે, એ વિપરજ્ઞની ડાયા નીચે રહેલાં પ્રાણી અનેક ભાતની વાતનાઓ વેડે છે. પિતાજીને એવા અધમ લોભનો સંગ થયો છે, એથી તેઓના હૃદયમાંથી વિપરીત વિચારમાળા પ્રગટ થાય છે. સર્વ રીતે મારે પિતાજી પૂજ્ય અને માન્ય છે, તેમની આજ્ઞા મારે સિરોધાર છે, પણ આ વખતની આજ્ઞાને માન આપવું. તે મને યોગ્ય લાગતું નથી. જો હું તેમની આજ્ઞાને માન નહીં આપું, તો પિતાજીને ખોટું લાગશે, અને કદિ નહીં બનેલ, તેવો વિપરીત પ્રસંગ મને પ્રાપ્ત થશે, માટે હવે અડીથી ચાલ્યા જવુંજ યોગ્ય છે. આવી પસંધીનતામાં પડ્યા રહેવું, તે યોગ્ય નથી. આતું ચિંતયતો શ્રીચંદ્રકુમાર આસન ઉપર બેઠો હતો, અને તે નીચેના મુશ્કવિનને મરુરતાથી બોલવા લાગ્યો.—

કો વિદેશઃ સુવિચારનાં કિં દૂરં વ્યવસાયિનામ્ ।

કોઽતિભારઃ સમર્થનાં કઃપરઃ પ્રિયવાદિનામ્ ॥ ૧ ॥

સુવિચારણાને વિદેશ કયો છે ? ઉદ્યોગીને દૂર શું છે ? સમર્થને અતિ ભાર શો છે, અને પ્રિયવાદીને શત્રુ કણુ છે ? ૧

શ્રીચંદ્ર પુનઃ ખીલું મુશ્કવિત બોલ્યો:—

દેશાટનં પંદિત મિત્રતા ષ

ચારાંગના રાગ્સખા પ્રવેશઃ ।

૭. એવા દિવસ રમણી સમક્ષિને અધિકારી શ્રીચંદ્રમાર એકજ છે. હું અને તેણે મુન્ની પું. પણ સેવક વર્ગે માલેલો પું. શ્રીચંદ્ર એવા પતાકાથી પુરોગત યજ્ઞવલ્કર કરવાનો હું અધિકારી પું. મેં એવા રમણી સમક્ષિ કરી તે એકી બુદ્ધ કરી છે. તે બુદ્ધ કસતવર અને તેણે પેરણા કરનાર રાજકુમાર તેમાં કસતવર થયો છે. માનવતર મદાદપા । મારી ઉપર કૃપા કરી તે રમણાએ શ્રીચંદ્રમારને સોંપી દે, અને મારો અપરાધ ક્ષમા કર્યો. તેમ કસતવરો, તે હું આપનો ઉપકાર માનીય.

વીજુરતની આવી પ્રાર્થનાથી હું તે આચાર પામી ગયો. રાજકુમારનાં આ કાલ તરૂં ભણી હું અસ્થિ થઈ ગયો. તતકાળ વીજુરતને સમજાવી યાંત કરી, અને વિદાય કરી જતાર તમારી પાસે આવ્યો પું. મિત્રમણિ ! કહે છે વિચાર છે । વીજુરત તમને પ્રાર્થના પૂરેક તે રમણાએ અપરાધ પાર છે, અને તેણે કરેલા અપરાધની ક્ષમા માને છે. મુનુચંદ્રનાં આપ વચન સાંભળી શ્રીચંદ્ર નેહ્યો, મિત્ર ! આ હું મોતો છે । મને તેમ દેવ, પણ આપેલું યાત્ર પાપું સેવું, તે અનુચિત છે. સર્વ સમાજ વચ્ચે જે હું એકવો પું. તે કરી કસતવર નથી. મેં તેને રમણ આજ કરી લીધો, તે હવે મારે કહિ પણ રહીશરમ્ય થોડા નથી. તમે મારા પરમ મિત્ર છાને એવી અપમ કલાક આપરો નહીં. મારી કહેલું વચન વ્યર્થ કરી તમે અને લેકાપદાથી કાલિત કરાવશે નહીં. મારી કાલિતનાં તમારો અંતરૂં જામ છે. સુલ મિત્ર ! તમે જાણો છો કે, પાપકોનાં વચનથી કિંમત કેમ છે । તેમની ગિર્યામાંથી એકજ વચન નીકળે છે, અને તે વચનને બીજો હવે મદલુ કરવા તેણે જાન ગિર્યા કહિ પણ તમાર થતી નથી, તે વિશે સાક્ષિય કાંઈ નીચેનાં એકની આલેખનુ કરે છે.

નિર્દેશક સતાં મુલે કલનૃતાં યજ્ઞ મતસોડયવા

તાઃ સતૈવ વિભાવમૌ નિગદિતાઃ વદ કાલિકેયસ્ય ચ ।

વીરસયસ્ય દૃષ્ટૈવ તાઃ કલિવતે નિહાસદ્ય દ્વપમ્

નિહા લજ્જમદ્યકોટિશૃંગિવા નૌ દુર્નેનાનાં મુલે ॥ ૧ ॥

આકાશના મુનુચંદ્ર એકજ ગિર્યા દેવ છે. અસ્થિને વાર, અસ્થિને વાર, કાલિકેયને જ, વેપનુને જ, કૈવલ્યને જે હમર અને હુમલના મુનુચંદ્ર તે દાવરો, તમને અને કૈવલ્યને એકજ વજ્ર દેવની નથી. નયેક એવી જગતે દેવ છે.

નિર્દેશ ! હવે તે વિશે નિર્દેશ કહેવાનુ નથી. તે દિવસ જ્યાં જે આવ્યો તે જાન લેજ, કહિ પણ કહે નેહ્યો નથી. અહીં જાનકાને દરજ મોલ મુનુચંદ્ર આપે વચન નેહ્યો; તે જાની એક જગત નેહ્યો નહીં. દરજનિય શ્રીચંદ્રને અનુક્રમ કરી કૃપા મન આપે કરે.

મુનુચંદ્રનાં જગત જાની દેવનંદ વંદનની અને જગત વિષયે કાંઈ હોય, એ

કા છે, તમારા સેવક ધર્મ પરાધીન છે. જે સ્વામી યાવ. તેના તમારે સેવક થવું જોઈએ. આ પ્રમાણે અમ્મોને કહી શ્રીચંદ્રકુમારે વીજારવને કહ્યું, સંગીતાવંકાર ! આજથી આ અથ તમને બળે છે. તે અથ અસાધારણ છે. સાધારણ પશુ જેવા નથી. તેઓમાં ચમત્કારી દિવ્યતા રહેલી છે. તેઓની ઉપર સામાન્ય પશુના જેવી ભુદ્ધિ રાખી શકી નહીં. તેમજ કેવળ સેવકની દ્રષ્ટિએ જોઈ શકી નહીં. આટલું કહી શ્રીચંદ્રે આજ્ઞા કરી, એટલે અથ ચાલવાને તૈયાર થયા. વીજારવે અંજલિ જોડી શ્રીચંદ્રને પ્રણામ કરી અંતરની આશીર્વાદ આપી. સુ-વેળે રથ પોતાના ચમત્કારી અને પ્રજાગ વેગથી આગળ ચાલ્યો. જેને શ્રીચંદ્રકુમાર એક દ્રષ્ટિએ જોઈ રહ્યો.

પ્રકરણ ૩૬ મું.

પ્રવાણ.

ત્રિનો પહેલો પહોર હતો, ચાર તરફ શાંતિના રાજ્યનો આરંભ થવાની તૈયારીઓ થતી હતી, ત્રિહારપુરનો મહારાજા મહાન વિજય કરવાની તૈયારી કરતો હતો; શૃંગારની શોભાના સમારંભ દંપતી જૂવનમાં થતા હતા, ધાર્મિક જીતિનાં મનુષ્યો એ સમયને પણ આત્મ સાધનમાં યો-જતાં હતાં, ગૃહાવાસમાં દીપક બેણીઓ પ્રકાશમાન થઈ રહી હતી, રાત્રિરૂપ કૃષ્ણગોપિકા તારામંડળનો શૃંગાર પારજી કરી, પોતાના પતિ ચંદ્રની આમળ નૃત્ય કરતી હતી, દરેકની મહાન એવા પ્રદેશમાં અધિકારે પોતાની ખાદી ખવણી નાંખી હતી.

આ સમયે ચંદ્રકળા પોતાના વાસગૃહમાં હીડાળા ઉપર બેઠી હતી, અનેક દાસીઓ વાસગૃહની બાહરે રહી રહી હતી, ચંદ્રકળા એકલી પતિદેવની રાહ જોઈ અનેક મનોરથની માળા મુંચતી હતી. શ્રીચંદ્રકુમારે વીજારવ આપકને રથ આપી દીધો, તે વાર્તા તેણીએ દાસીના મુખથી સાંભળી હતી. તે સાથે પોતાના પતિના ઓઠાં યુગ્મની પ્રદર્શના પત્રિઓ પણ તેના ડાનમાં આવ્યા હતા. આથી તેના હૃદયમાં વિશેષ આનંદ થતો હતો. સુંદર શૃંગાર પારજી કર્યો હતો, નવરસિત મહેલમાં તેના દિવ્ય શૃંગારનાં પ્રતિબિંબ પડનાં હતાં, તેથી વાસગૃહને દેખાવ અદ્ભુત લાગતો હતો. પશ્ચિમી ચંદ્રકળાને આજે પોતાના પતિની સાથે ઘણી વાતચિત કરવાની હતી. જે દિવ્ય રથનો પોતે લાલ લેવાના મનોરથ કરતી, તે રથ અર્પણ કરી દીધો, આથી તેના મનમાં જરા યોગ થયો હતો, અને તેથી તે પોતાના પતિને ઉપલબ્ધ આપવાનો વિચાર કરતી હતી, તથાપિ પતિની ઉદારતાની સત્કીર્તિ સાંભળી તે પાછો બુદ્ધિજી વિચાર બાંધતી હતી. આ વખતે શ્રીચંદ્રકુમાર વાસગૃહમાં આવ્યો. ચંદ્રકળા પતિને જોઈ આનંદપૂર્વક હીડાળા ઉપરથી ઉતરી દ્વારસુધી સામે આવી. નિનવથી નમન કરી

આપું હશે ? સ્વામીના નેત્રમાં અચૂંપાસ કેમ આવી દશે ? તું કંઈ કંઈનું રમરમ તો નહીં થયું હોય ? હજુ વાર પહેલાં જોના મુખ ઉપર આનંદની પ્રજ્ઞા દેખાતી હતી, હાં-ગમિત મધુર સ્વરો જોવાના હતા, અને વાણીમાં પ્રેમજો પ્રવાહ પ્રસરતો હતો, તેઓ અકરમાત્ર કેમ બદલાઈ ગયા-? તે સુંદર દેખાવનો હજુમાં કેમ હોય યદ્ય એવો ? આ આખતમાં કંઈ પણ જોઈ છે. મારે તેનો નિષ્કૃંપ કરવો જોઈએ. પાંદિયાં મુખ દુઃખમાં ભાગ લેતો, એ પતિવ્રતા સ્ત્રીનો ધર્મ છે.

અંકકળા જોહી—પ્રાણેશ્વર ! તારા ચિત્તમાં પણ એ ? તમારા હૃદય ઉપર ચિંતાની ત્રિવલ્લી-દેખાય છે, મુખઅંદગ્ર લાક્ષિત્ય ઉપર ગદ્યાનિબી આવી આવી જવા મેં જોઈ છે, કદો થી ચિંતા છે ?

શ્રીચંદ્રે-કહ્યું, મુદેશ્વરી ! તમે કરેલી દરબના સત્ત્વ છે. ઉદાર પુરુષ પોતાને આદર્શ ગુણ પ્રકાશી વિશેષ આનંદ પામે છે, આદર્શ ગુણનો ઉપયોગ યથાથી મને આનંદ પ્રાપ્ત થયો જોઈએ, પણ દેવધોએ મારા આનંદમાં અંત પડ્યો છે. મારી આ ઉદારતા પિતાશીને પસંદ પડી નથી. તેઓમાં લોભ ગુણનો પૂર્ણ ઉદય થયો છે, માલક વીજારવને મેં સુવેચન્ય આપ્યો, તે તેમને પ્રતિકૂળ થઈ પડ્યું છે. પ્રતિકૂળ થયું છે એટલું જ નહીં, પણ તેઓ તે રથ પાછો લેવાની ઇચ્છા રાખે છે, અને તેમ કરવાની મને દુરુજ પાડે છે. પૂજ્ય પિતાની આથી આઠા ઉદ્ધેષન કરવાનો સમય મને પ્રાપ્ત થયો છે. હવે તું કર્યું તે વિચારતા ચેતન થઈ પડ્યું છે. ઉત્તમ પુરુષો કાળને આપી પાછું લેવાની હચ્છ કરે, એ તેનું અધમ કૃત્ય ? પ્રાણવશને ? આ ચિંતાદૃષ્ટ અભિજ્ઞાન મને મરતકથી ચરણ સુધી દગ કરે છે. આ શુદ્ધવેશવ, સમૃદ્ધિ સર્વે ઊડી વિદેશ જવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો છે, અને તે કાર્ત્તમાં તમારી કૃતસાદપૂર્વક આઠા મેળવવાને તું અત્રે આવો છું. પ્રાણપ્રિય ! તમામ અંતરેન પ્રેમના પાસથી તું બંધાયેલો છું. તમને ઊડી વિદેશમાં જવાની મારી ઇચ્છાનો પ્રવાહ રખસિત થઈ જાય છે, પણ ખીન્ને ઉપાય નથી. પિતાની આઠા વિષમ છે. તું સારી રીતે જાણું છું કે, માતા પિતા જન્મમ સીધે છે, તેઓની શિક્ષા પુત્રે માન્ય કરવી જોઈએ, તે વિદે મને નિર્ચેનો શ્લોક વારંવાર યાદ આવે છે—

અમૃતસાદમ્પથિકા શિક્ષા યાતુઃ પિતૃર્ગુરુમનસ્ય ।

યે મન્યન્તે ન યનાક તે વિહિતાઃ સર્વદાકુપિયઃ ॥ ૧ ॥

માતા, પિતા અને ગુરુજનની શિક્ષા અમૃત રસથી પણ અધિક છે. જે પુરુષો તે શિક્ષાને જરાપણ માનતા નથી, તેઓની સર્વદા કુલુહિ છે. ૧

પ્રાણવશિષ્ઠા ! આ શ્લોકનું રમરમ થવાથી મારા હૃદયમાં અત્યંત પીડા પ્રગટ થાય છે. તું મારા મહિન અપમાની નિંદા કરે છે કે, કર્મયોને તું કેવો અધમ થયો કે, જો પિતાની આઠાની અચરણ કરી, હવે આઠા અંત કરનાર આ અધમ પુત્રને આ શુદ્ધાસમાં મહેતું ન જોઈએ, એ તું અહીં સ્વીચ, તો આ ચિંતાનિ હવે પણ નિર્મલ

પામતે નહીં, તેની જાગર જગ્યામાં આવે દંડને દંડન કરે કરશે. પ્રિય ! તેવી દુર્લભ વિરેલમાં જીવ વસવાળે નિશ્ચય કર્યો છે. તમે અને ઉમંગથી આગા અપે, તો દુર્લભમાં સુખી થઈશ. વિરેલમાં નવનવાં કૌતુક જોઈ મારી ચિંતા પરાજન થઈ જશે. વળી તોય રહે જાનની પરીક્ષા પણ સારી રીતે થઈ શકશે.

બીજાંદનાં આપાં વચન સાંભળી ચંદ્રકાન્તા-વળદન-દોષ, તેવી થઈ જાય. તેના મુખમાં ઉપર છેડની ખાખ પ્રકરી મળે, એવી વારે આત્માને ધાન કરી બેઠી—અલેખ ! આ છું બેસે છે ! આદર કરો નહીં; તમારા જેવા પીરવીને આવી કાવરતા થઈ નહીં. પૂજ્ય પિતાની મનિ વિપરીત થઈ ગઈ છે. કાંઈક પુણ્યને જલ્દારમાં કુદિ વિપરીત થાય છે. પિતાની આવી આગા આચરણ નથી, તેમજ આદરણીય નથી, પણ તેથી કાંઈક ચુલ્લય કરવાની જરૂર નથી. આ ચલ્લ સમાન ચુલ્લેભવને લાગ કરી વિરેલમાં જમણું કરવું, તે કેવું કદાચી ! આમ દીર્ઘ-કષ્ટિની નિષ્કાર કરો, અપના વિનય મારાથી કેમ રહી શકાય ! આપ વિરેલમાં કંઈક બોલવો, અને દુર્લભવેત્તવ બોલવું, તે કેમ અને ! ને આપ પિતાના દુઃખને લીધે ચિંતામુક્ત થઈ વિરેલમાં જીવ અવરજ પારત્ય દો, તો અને પણ સાથે થઈ જાય. પતિ વિનય પત્ની કેમ રહી શકે ! પતિના સુખ-દુઃખમાં જીવ લેવો, તે કુલીન કાંતાને થઈ છે. ચંદ્ર વિનય ચંદ્રકાન્તા કેમ રહી શકે ! કોર કદાચ બેઠવાની પતિને જોઈ કદાચ કામિની બેઠવાની કુલીન થાય. આ પ્રમથે કહેતી કહેતી ચંદ્રકાન્તા રાગ કરવા લાગી, તેના નવનવાંથી અજુબાસ ચલવા લાગી.

પ્રિયને દુઃખી જોઈ પ્રેમી પતિને દુઃખ થઈ આવ્યું. તેની નવન પણ અજુબી. આમ થઈ ગયું, તે ચુલ્લ-કંઈ બેઠે—અલેખ ! સાત ચાલે, રાગ કરો નહીં. તમને મારા સોજન છે. ચુલ્લપિત્તા ! તમે સર્વ રીતે સુઠ છો, પતિન દંડનાં પત્ની છો, મારા કલ્યાણનાં મંદિર છો, મહત્વની આત્મા છો, અને મારાં ચુલ્લકાં છો. તમારા સત્ત્વ પ્રેમે મારા દંડમાં વાસ કરેલો છે. ચુલ્લકાં મુંદરી ! તમે ક્ષતિય કન્યા છો, ક્ષતિયથી કદિ પણ નાદિમત થતી નથી. પીરજાગા ! તમારે અગુણિત મત્તપ અને કદાચર થવો જોઈએ. કંઈકમાં કદાચ આપવી. એ ક્ષતિય કન્યાનો થઈ છે. અને ચિંતામાંથી મુક્ત કરાવવો, એ તમારું કર્તવ્ય છે. ચિંતારૂપ જાગર ચાલસીએ મારી ઉપર દુખનો દંડ છે, તેને પાલક કરવા દુર્લભ સર્વ થઈ શકે નહીં, એ-કેર ચાલસીની ઉત્પત્તિનું મૂળ કારણ પિતાજી છે; તેથી દુર્લભની થઈ થઈ છું. આ વખતે મારે વિરેલ વિનય બીલું તોય પણ કરવું નથી. અલેખ ! હવે અને તેમ કરવાની સંમતિ આપે. તમારી આગાજ કદાચથી દુર્લભ અનેક કાવંમાં વિજય થઈ, અને પાછો નિર્મિત થઈ તમને કલ્પે આત્માને મળીશ. તમારા જેવી કેમ પડિત પત્નીને સિદ્ધ આપવાની કાંઈ જરૂર નથી, જેમ તમને હિંમત થાય તેમ વહેળે કુલીનતાના જે થઈ તમે રચનાથીજ પારણ કરેલા છે, તે થઈને સ્વચ્છી કર્તવ્યમાં પરાજય રહેળે મારાં સુખનાં સુખ તમારા સંચાલમાં સમર્પિત કરું છું. કલ્પેમાં એટલુંજ કહેવાયું કે, સર્વ પ્રકારના ચુલ્લે સ્વભિમાનનાં અંદર રહેલા છે, એક સ્વભિમાનનો લગ કરવાથી સર્વ ચુલ્લે દૂર થઈ જાય છે. એક વિદ્યાર

કરિને સ્થાનિમાનને રક્ષણું રૂપ આપું છે, તે પણ મનન કરવા મેળવે છે.

ઝડીના ઘુણપત્રિણઃ મુક્ષાફલાન્યારાદિર્જોગીન્યથઃ

વર્યસ્તાઃ પરિતો યદ્વસ્તવક્રિતાઃ સંવહ્નનાપહ્નતાઃ ।

પ્રાતેવ પ્રમૃતાઃ પ્રમોદહરિણાઃ હાયા કયાંતર્ગતા

દેવવારુણ્યમનંગમેન મદતા મયંઽભિમાનદુષે ॥ ૧ ॥

દીનતારૂપ જન્મભરો મદાનુ હરણી ન્યારે અભિમાનરૂપ રક્ષણે આંગે છે, ત્યારે મુજૂરૂપ પક્ષીઓ ઉડી જાય છે, સુરણરૂપ રૂઝ વેરાણને નીચે પડે છે, યદરૂપ પુષ્પપાણી સંપત્તિરૂપ ભાગ્યા પડતો આરે તરફ પથરાઇ જાય છે, હારૂપ દરિયુ પ્રથમપીઠ નદીની જાય છે, અને હાયા (કાંતિ)ની વાત તે અંતર્ધ્યાન થઇ જાય છે.

પ્રાણેશી ! તેથી કહિ પણું સ્થાનિમાનને ઊંડારી નહીં. નું કોણુ પુ. ૧ માં ૩૧ જે. ૭ ૧ હવેલિ વિચાર કરજો, મારા સંજયથી કાંઈ પણ ઉચ્ચ કરશે નહીં, નું કર્ણ વિષ્ણુથી કૃત પુ. ૧૦૫ તમે માનજો.

ચંદ્રગા મંદ રહે ભેલી—પ્રાણેશ ! તમે કહેલી શિદ્ધ મારે સર્વ માન્ય છે. આ ઘણી કહિ પણ તેના મદુરતંત્રથી મદ થઈ નહીં, તે રિતે આગે અવરૂપ તિથિય ચાખો. પણ તમારા રિતેઓને સદન કરાવે નું અસમર્થ પુ. આપના પિતા આ મુદર મેદેહમાં ભેગાભેગી થયુ, તે અભિજ્ઞાતમાં વચન રેખુ છે. પ્રાણનાથ ! કુપ કરી મને સારીજ વચ જાઓ. નું આપની જ્યા પુ. જ્યા કહિ પણ ભુદી પડેજ નહીં. પતિ વિદ્યા પત્નીનું જ્ઞાન શા કમનું છે ? પતિશાળાનાં પ્રાણુ લુપ્ત પડે, તે પછી તેના શા હવે શા ? પ્રાણુપતિ ! આપના જેવા કલાપતિને આથી નિર્ભય કરી પડે નહીં; પણ કરિને મારું વચનને માન્ય કરો. અજ્ઞાતાની આશાવતા હેઠળ, તે પુખ્ત નથી.

ચંદ્રગાનાં આરં પગલ સામગી ધીરવદ સાનુ નવન થઇ મેલે, તેજે મદુરૂપ કહે કમ્પ, ખ્યાલ ! તને કમ્પ, તે સ્વ છે અતિ નિર્દેશ જાઓ છુ. પણ નિરૂપણ પુ. જેને તમને મારે રિતેવ દુઃખ છે, તેથી મને પણ છે. તમને સાથે તર જગમાં થયી શિદ્ધ ખ્યાલ છે. શિદ્ધતા અને જ્ઞાનના સહજ ભાઈ પડે છે, મારેની વિમાનને સદન કરવા પતિપત્નિ વધુ અસમર્થ છે, તે સાથે મારે તમારું જાપન થઇ પડે. આ જ્ઞાનને નિર્દેશ કરશે, તે શિદ્ધિસ્વ અઠવા છે. પ્રાણુદિશ ! તને પોતેજ વિચાર કરો, તમારો જો પ્ર દરેકે જાપેદ નિર્દેશ નથી સાથે કેમ થઇ શકે ? તમારું નિર્દેશને મારે, અને તમારું પ્રાણનાથ રક્ષણુ મારે મારે રક્ષણુ થયજ કરશે પડે ? તને મારા દુઃખનાં દરેક મારે પડે, તે તમને કેમ શકે મારે ? તેથી તમારે સાથે અઠવાનો અઠવા કરશે નહીં. પતિપત્નિ જ્ઞાન માન્ય કરી, એ હિતવચનો પડે છે, તમે મારા વચનથી પેર રહે પ્રાણુ હિત અઠવા પડેલી હિતવચ કરશે, અતિ આશ્ચર્ય વિશ્વ નિવહન જાપાને, ૧૬૧૧

ધર્મને જાણનાર સાધુઓ, સમક્ષિયા થયા શીવ ગુણની રક્ષા કરીને, એવાં એવાં આચરણથી
મારી વિરોધની વિધિએ દૂર થઈ જાય, ધર્મના પ્રસારથી અને સર્વદા સખ્યાના રહેશે,
ધર્મના આચરણમાંથી આઈ યુગ છે, આઈ કલ્પાય છે, અને મારા ઉદય છે, પતિનાં
આર્થ વચન સાંભળી ચંદ્રગાનું મન ચાંન થઈ નહીં. તેના હૃદયમાં જરા ક્ષણના આશ્ચર્ય,
તે વિનયથી બોલી—પ્રભુએ ! દરે કંઈ કહેવાનું નથી. જો ' ન જાઓ ' એમ કહું તો,
જમનગ કહેવાય, ' જાઓ ' એમ કહું તો સ્નેહ વચનનું વચન થાય. ' જાહિં રહે ' એમ
કહે, તો મારી પ્રજાના વર્ગ, ' તમને રહે તેમ કરો ' એમ કહે, તો ઉદામીનતા
કહે, ' કું સાથે આડું ' એમ કહેવાથી કામચલાઉ થાય, અને ' એમ કરો નહીં ' એમ
કહે, તો ગુરુજી કહેવાય, તેથી દરે ' યં કહેડું ' તે કું કંઈ જાણી શકી નથી,
આટલું કહી, તેણીએ વિદિયમાં જાણીએ છે, પ્રભુએ ! ઉપરમાં એટલું કહેવાનું છે, આપ
સર્વદા પંચપરમેષ્ઠીનું ખ્યાન કરીને એ ખ્યાન આપને વજ્રના કવચ જેવું થશે. મહાકાળી
તે ચરણ પદ્મ આ કવચ આપની રક્ષા કરશે, આપના શરીરની બાહ્યર તેનેજ વજ્રમય
કાચ પાસે નહીં બાંધે, તે સાથે તમારું જીવ અને વિમ પ્રકર થઈ જાય. પરમેષ્ઠી નખરમરના
આશ્રય થઈ, કવચ, પ્રાચીન, અને આસન વિગેરે કામુખે જાણી લેશે. એ પવિત્ર પ્રિયના
પદ્મથી આપનું વિરોધમાં એ થશે. વિદેય યં કહેડું ! આપ સર્વ રીતે સંવર્ણ વિરોધનાં
વર્ણનાં વેળા છે, આપના કલ્પના આર્થ મંગલમય થશે. આસની જેમ મને સંભારીને,
અને નિર્મિત રીતે જ તથા કરેલા મોહકર્ય રહેશે. કંઈ મારા અપરાધ સમાજમાં
આવે, તો હાથ કરીને આટલું કહી ચંદ્રગા નિયેનો મોહ અંજલી ભેડીને બોલી—

તદ વર્ત્તનિ વર્ત્તતાં શિવમ્
પુનરસ્તુ સ્થરિતં સમાયમઃ ।
અયિ સાધય સાધયેષ્ઠિતં
સ્પરણીયાઃ સમયે વર્ચં સદા ॥ ૧ ॥

“ આપનું માર્ગમાં કલ્પાયુ થાઓ, પુનઃ પાછો જરૂર સમાયમ થાઓ, કંઈકાન
કાંઈને કાંઈ, અને સર્વદા જરૂરને અમને સંભારીને ૧ ”
આ સુશાલિ બોલી ચંદ્રગાએ એક રંગ દર્શી, પતિના કરમાં આપેલું કું
પતિએ તેના નાભમાં પોતાનું હૃદય પ્રિયને આપ્યું. પ્રયત્નથી શીવદે પેતાના શિવ
કુલુચકને સર્વ વસ્તુને અધિકાર લેવા દેશે. ધર્મના આશ્રિતે પોતાને સેવ્યરતિ કંઈ
દેશે, અને બીજા જે સેવકો હતા તેઓને કમ્પમ આપી કંઈકાન રંગ દર્શી, જેવરે માલવી
વખતે તે ચંદ્રગા પાસે આવ્યો દેશે; તે માત્ર પોતાના મહાપિતાથી કુમ રંગ દર્શી
તેઓને પોતાના પ્રજાજનના ખજાને આપ્યા નહતા, તેઓનાથી કુમ રીતે ચંદ્રગા પાસે
આવ્યો દેશે. ચંદ્રગાની રંગ એળવી, તેણીના હૃદયની આશ્રિત સપાન કરી, શીવદે-
માર નાથી નીકળે.

મુઠ નરને આમ કપાટ કરતું થતે નહીં. તેં મને કહિ પશુ વિખૂટા કંઈ નથી, પ્રેતીપમના તત્ત્વને તું જાણે છે, શુદ્ધ મેત્રીનું લક્ષણ તારા આનમાંથી આવ્યું જાય, એ આશ્ચર્ય છે. અકસ્માત આ શું કર્યું ? તારા આશ્રિત અને તારા આધારથી જીવનને જીવન આપનાર પ્રભુશંકરને દૂર કરવામાં તું તારા દયા પર્યને ભુલી ગયો, એ કેવી વાત ?

મિત્ર ! એ આમ કરતું હોત, તો મને તારા પ્રેમસાગરમાં મગ કરવો નહોતો. પ્રેમ એ દિવ્ય વસ્તુ છે, પણ તે તિરસ્કારમાં વિચ સમાન થઈ પડે છે. મુઠદમણિ ! તું પ્રેમસાગરનો ઠાતા છું, પ્રેમના પવિત્ર પાટો તને કંઈસે છે, પ્રેમજીવનના તત્ત્વનો તું પૂરું અજાણી છે, પ્રેમ અને વિશેષ એ બંને સંબંધનો સંધિ કેવો ભવંડર છે, તે તું સારી રીતે જાણે છે. પ્રેમ સંબંધની સાધના એક કવિતામાં વર્ણવેલ છે. આટલું કરી પ્રભુશંકર નીચેની કવિતા ઉચે સ્વરે બોલ્યો—

પ્રેમતલો પ્રે લઈને, વમનો લઈ મહાર,

પ્રેમ પ્રસીધરે નીચ-બો, તિલુથી દુઃખહાત્યર.

૧

પ્રેમ તે પ્રાણીને કરે, પ્રાણુતલો પરવાસ,

પ્રેમ તે દિમપરે દાઢવે, મુખ યુકે નીસાસ.

૨

આ કવિતા બોલી તેણે મલો ખેડ કંઈ, બીજા તેના સ્નેહીઓએ તેને આશ્વાસન આપ્યું. હજુતાર આશ્વાસન પ્રાપ્ત કરી, પ્રભુશંકર મધ્યમ મુખે રહન કરતા અંદકગાની પાસે આગ્યો. ત્યારે શ્રીશંકરુમારનો પતો કોઈ રોકાણે મળ્યો નહીં, એટલે લક્ષ્મીદત્ત રોકાને નિલમ થયો કે, જરૂર પુત્ર મારા વચનથી દુઃખ પામી વિદેશમાં ચાલ્યો ગયો. સુ-વેગરવનું ઘન આપી, પોતાના આત્માને કુદર્શ માનનારા મારા પુત્રને મેં વિપરીત આદા કરી, તે મોટી ભુલ કરી છે. શ્રીશંકર જેવો હઘર પુરવ આપેલું ઘન પાપું છે, તે અસંભવિત છે, તે જતાં મેં લોભમસ્ત થઈ, તેવી પ્રેરણા કરી, તે પાપું વિપરીત કર્યું. અરે અઠાની હલ ! તેં શો વિચાર કંઈ ? અરે દુષ્ટ લોભ ! તને જરાપણ લગભગ આપી નહીં ! મારા નિર્ભય હલમાં પ્રવેશ કરી, મને કમળિન કેમ કંઈ ? વત્સ શ્રીશંકર ! તેં તારા ભુજ પિતાનો તિરસ્કાર કેમ ન કર્યો ? આમ અચ્ચનક વિદેશમાં કેમ ચાલ્યો ગયો ? અરે દયાળુ પુત્ર ! જલ્દ આતાપિતાની આમ ઉપેક્ષા કરવી, તે તારા જેવા આદર્શિત પુત્રને થતે નહીં. આ શુદ્ધ, વેમવ, સંપતિ વિગેરે તારા વિના શૂન્ય છે. આ પ્રમાણે કહેતા કહેતા લક્ષ્મીદત્ત રોક મૂકી પાછી ભૂમિ ઉપર પડી ગયા. રાજ પ્રતાપસિંહે યીતેપચાર કરાવી સ્વસ્થ કર્યો. પછી કેટલાંએક સંવત વચનોથી તેમને આશ્વાસન આપી, રાજ પ્રતાપસિંહ સારંગીની સાથે રોક કરતા, પોતાના મહેલમાં જઈ ચાલ્યો ગયો.

આ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ મુઠી કુશલ્યથીમાં સર્વત્ર રોક પ્રસરી રહ્યો, લોકો પણ શ્રીશંકરનો સદ્ગુણો સંભારી અસ્થેય કરતા હતા. રાજ પ્રતાપસિંહને પણ મલો રોક થયે હતો, રાણી સારંગી શ્રીશંકરના સદ્ગુણો સંભારી સંભારી મલો અસ્થેય કરતી હતી, અને તેના વિશેષનો રોક અંતઃકરણથી દર્શાવતી હતી. પ્રતાપસિંહના રાજમહેલમાં

અંતર્પટનું ઉદ્ઘાટન.

૧૬૨

અંતર મોકલો જેવાય થઈ રહ્યો હતો. તેનાં ઘણાં ઘણી અને રાજપરિવાર સરેતી મુખમુઝા ઉપર મોકાંકુર રહી રહ્યાં હતાં. વડામહેલ સોની કોઈ નિંદા કરતાં હતાં, કોઈ તેમાં કમનો દોર લખાવતાં હતા. શ્રીમંદના મુખ થયેલાં રાજસેવકો અને અને કાંપનાઓ બોધતા હતા. કે.ક. તીજારત સ્થાપને નિરરશર આપતા હતા. કોઈ લોભની નિંદા કરતા હતા.

મદારાજ પ્રતાપસિંહ અને ગાંધી સુવંતી બંને મહેલના એકાગ્ર ભાવમાં બેઠાં હતાં. શ્રીમંદના મુખ થયેલી ચાંચ ચાકતી હતી, અને નકં વિનં કરી સુવંતી ચેતના પાનિની સાથે તે વિષેની ચર્ચા ચલાવતી હતી. હજારે સુવંતીએ ગાંધી પ્રતાપસિંહને જણાવ્યું, પ્રાણન.શ 'આજે ગમે શ્રીમંદકુમારનાજ વિચાર આજ્યા હતા. નિંદામાં પણ એ લેખકરી કુમારનાં દરોન થતા હતા. ભાગ્ય અને મગ્ન બંને સિધ્ધિમાં અને શ્રીમંદનુજ સમરજી થતો છે. પુત્રના વિષે તેને પુત્ર લખતા માનની જેવી સિધ્ધિ થાય, તેવી સિધ્ધિ મારી થતી છે. શ્રીમંદને વિષે તે અને પત્ર વિષે, જના ભેદે કુલક વચે છે, મારી મનોચતિમાં પુત્રના સ્વભાવને પ્રવહ વદન કરે છે. કાંઈ કાંઈ ચિન્તનમય તરંગો હરવસાવરમાંથી ઉભરાઈ આવે છે પ્રાણપતિ બા.શ. દર્શક ને બેઠા મારા ભણુવામાં આવી હાલે નથી આમાં કાંઈ ન.પ. અને કાંઈ ન.પ. ની દેવ :દેવ :દેવ એમ અને લાગે છે. તે વિષે કાંઈ પણ નિમ્ન પદ હોય નથી. ન.પ. અને મગ્ન ની દેવો જેવાય થઈ રહ્યો છે.

યાવ છે. પ્રત્યેક વિવેકી મનુષ્યે પોતાના આત્માને સંયોધી મૂચના આપવી, અને આત્મા ! તને નિર્દોષ રત્નના જેવે આ મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત થયો છે, તે સાચે સત્ક્રમમાં જન્મ થયો છે, તે છતાં બે તું પ્રમાણથી આદેશ ધર્મના તરફને સમગ્રણ નહીં, તો પછી આ દુઃખમય સંસારચક્રમાં તારે જામણ કરવું પડશે. અને જાણે છે ! તું કપાલથી દૂર રહેજે, કોઈ સંઘા નિરરકારનું પાત્ર છે, માત્ર મરું સ્થાન છે, માયા કર્મજામનો હેનુ છે, અને યોગ સર્વ પાપનું મૂળ છે, એ વાત તારા અંતરંગમાં ધારણ કરજે. અને અધમ છે ! તે તારા ભામ્યવ્ય મોહમય અધિકારમાં મમે યમ્મ યુમાતી દીપ્ત. તારુણ્ય તરુણીના ભોમમાંજ આશ્રય કરી પ્રસાર કરું, અને રૂઢવ્ય જયારસાથી સક્તિ રદિત્ત યજ્ઞ યુમાતીય, તો પછી તારી શી મતિ થયો ! અને અંચલ મિત ! જેનેમારે તું સમુદને ઉદ્ધાપન કરે છે, ભવકર આડીમાં જામણ કરે છે, ભેકોને ઉતરે છે, અને વચનનો જામ કરે છે, તેવા દમ્યથી નિહન થઈ બા, અને ધર્મનો પવિત્ર મામં મદળ કર. અને છે ! ૬૦૫, જળના પરપોદાન જેનું ચપળ, સરીરને દીપ્તા કાંઈ જોનું કાજીમાંનુર, તારુણ્યને ચપળા આંત્ર કાકાન્યા જેનું અરિષ્ટ, અને જાળને વિનુદાન જેનું અદિત્ત મલ્લુ, ઘન, જ્વાલ, તપ અને વતથી પવિત્ર એવા ધર્મને ધારણ કર.

આ પ્રમાણે આત્માને પ્રતિષ્ઠા આપી, સર્વ પ્રાણીઓએ મમે આચરણ કરવું. સંઘ હૃદયમાં થી આદેશ મનુષ્ય જ્વાલ કરવું. જેના પરિવ તુરુપમાં સંવદા પરમાત્માનું જ્વાલ પ્રાર્થમાન હોય, તેને નહ, હંદ, ઘાજ. રસજ્વાલ પાડ અને ગજાલયાત્રી શી જરૂર છે ! તે પ્રાણી પક્ષિવિરોધમાંથી છે. આ મદ્દા પંકજપ સંસારમાંથી પોતાના આત્માનો તે ઉદ્ધારક છે. પામ્યાદૃષ્ટ રાજિત જ્વાલે ધારણ કરનારી, શીતરૂપ અપરાધથી સુશી-જિત, જહા જ્વાલ તથા વિવેકા આજ્ઞાજ્વાળા, કાજીરૂપ હારને પડેગનારી, સદ્ગોષ્ઠરૂપ અજનની ન જન કરનારી, અને આનંદરૂપ પરાવિચકથી અજકૂત એવી કામારૂપ પ્રિય તેણ પુરોષોજ આલેખન કરે છે. આ નાનંદન સુશીનો ન સંઘ નાજમ થાય છે.

જાણે જ્વાલે ' સંઘ નમારે જ્વાલ ઘણીકર નહીન પાત્ર કરવું, એ પવિત્ર પાણીના પ્રેરણા અનેક પ્રાણીઓ જોવાતીન નરી નહ. એ આદેશ તાણીના પ્રતિષ્ઠાનિ જેના કરી માનવા હેતુ છે, ને પ્રાણીઓનું આત્મક જ્વાલ કેતવિન પરાવનું છે, તેણ પ્રાણી-જ્વાલનાંજ વિરામો નિર જ્વાલ છે, કાવનં છતુ નહ. છે, જાઓનેજ જરૂરપદા મને છે, અને અદિકાનેજ પવન વમે તમે છે. જનુની ઇદુનુદા નેત્ર કરનાર સમકરૂપ જેની પુરુષ કાક પત્ર જરૂરપદા અજ્ઞાત થઈ નથી, રવિત્રાઓની રિકારી મેટ્ટને આ-પાત્ર થવા નથી. અને રૂઢવ્ય નિરિત આજ્ઞા વિરામો અજ્ઞાત નથી, તેની આદેશ પા-જ્વાલે નેત્ર કરવું. સંઘ નેત્ર જ્વાલ કરવું. નહ. જ્વાલ અને કાકારે ને કારે મુદ્ધ જ-હા જ્વાલ કરવું. એજ જ્વાલકારીઆ નહ. જ્વાલ જ્વાલ છે અને એજ આ દુઃખમય સં-સારમાંથી મુક્ત થવાયે ઉદ્ધાર જ જિનકાજ્વાલે નમારે કેવલો દિવસ બીજાથી રાજી દેવ નેત્ર નહ, એ જ્વાલ નહ. કાકારે કાકારે જ્વાલે જ્વાલ છે, અદિકાનેજ છે, અને અ-જ્વાલ છે.

આ પ્રમત્તે દેશના આપી મુનિ વિદ્યમ પામ્યા. એટલે સદ્ગી મુરંચી વંદના કરી વિનવણી બેઠી—મુનિશ્વર ! કેટલાંકિયે વરં પદેણં આરે પુત્ર થયો હતો. મારા સ-
પ્ત પુત્ર ભવપુત્રાર વિવેરેના ભવણી મેં મારા ભાગપુત્રને કાષ્ટ કુમ રથાને રાખ્યો હતો,
ત્યાથી ને પુત્ર આશ્રમાવ કુમ કષ્ટ ગરેણે છે, તે કષ્ટ દશે ? એ' તેને પુખ્તના ચાલીમાં
રાખ્યો હતો, મારો અનુભવ ભાગપુત્ર કોના હનમાં આપ્યો હતો ? આપ ત્રિશ્વમ્મ છે,
પરોપકારી છે. અને દુઃખે પ્રાપ્તિએના આધારકર જે. મારા સંસર્ગને ઉઠી દૂર કરશે.
જે મારા વૈરાગ્ય પુરવો કલેમ અને થશે કે નહીં ? મારું ઇચ્છન એ કુમારતનના દર્શ-
નથી કુદર્શ થશે કે નહીં ? એ આપ જ્ઞાનના પ્રભાવથી જાણારશે. ભવકાચરમાં મમ
રહેનારી, અને કુમ રાસાને કાંઈ અનુભવ કરનારી, આ અપમ નારીને. પુત્રમેહ
અત્યંત દુઃખ આપે છે. સંવેચ રાત ! આપ કૃપા કરી તે કલ્યાંન જાણારશે, તેા મારા
મેહમમે હાલને દર્શને મળશે. મુદરજ્વલમાં રહી. ધર્મકાપન કરવામાં અને કાંઈપણ સદાચ
મળશે. આપ છારી રીતે જાણો છે કે, મુદરજ્વલથી મુદ્ગપેત્રી ચગદા પ્રગળ દેવ છે.
જે પ્રગળ ચગદાને લાને તેમને અનેક અંતરારો ઉત્પન્ન થાય છે, એ અંતરારથી
તેમને ધર્મકાપન કરવામાં રિતિમય કષ્ટ ભવ છે.

મુરંચીનાં આશં નમ્ર વચન કાંમતો અનચાર કિરિયમિત્તિ જ્ઞાનદીપી અગ્નિથી
જલ વિશ્વાર કરી બેઠા—મુરંચી ! તારો પુત્ર તને પદ્મી વાર મળ્યો છે, પણ અઘા-
નાર અંતર્પટને કષ્ટ, તું જાણી દારી નથી. અધરે સપ્ત પુત્રેના ભવણી તે' તારા
પુત્રને પુખ્તના ચાલીમાં મુકો, ત્યારે એવેરીના કદેચણી આ કલ્પદંડવ દેશે મદલુ કરશે.
છે. અપુત્ર કલ્પદંડવે તેને પુત્રવદ્ ભાવી રચીદારેણે છે. તેનું નામ શ્રીચ કુમાર છે. જુઓ
તેની મુદિયા ઉપર તે નામ લખવામાં આનું છે, રેણુથી કલ્પદંડવિએ ઉઠેરેણે તે પુત્ર
હાલ રોચન વચને ક્રમ થયો છે. રાત્ર પ્રત્યક્ષિત્ત ! તમારો અધરે તેને પ્રથમ સમજાવ
થો, ત્યારે તમને તેની ઉપર ભવિ વાલકાવ ઉત્પન્ન થયુ હતું. ઉલ્લેખમાં બેસારી અત-
રના રનેહથી તમે તેને કાંઈક નવાનું રાખે અન્યથામાં આનું હતું, એ તમારો અપૂર્વ
રનેહ પુત્ર વાલકાવ સુવચે હતો મુરંચી ! તારો તેની ઉપર એ અપૂર્વ પ્રેમ હતો. તે
તારી પુત્રને જાણારશે હતો અવિચા મુરંચી ! આ પ્રમત્તે તારા પુત્રની રિચી કષ્ટ છે.
બંધુ' મુ જાણુવતુ છે ? તે કદે મુનિના આવા વચન સાંભળી મુરંચી આકારે કામી
ચક, તેન નવનર્મ અવગ મંચદાની ચનેહર મુને ખી કષ્ટ ચક. રાત્રમાંથી પદેચા
પુત્રના ભાડી તેના હાલના પુત્રને ધમકાવી કાઢેલા રિચેજ બદાવ કષ્ટ જાણી, થયુ ઉ-
પા તેને દુઃખ થક આપેલ. દબ્બ કલ્પદંડવ થયુ કાનદાકરં કષ્ટ ચલે. કાંચંકુમાર
પેટને અંતર પુત્ર જાણી તે પેટને ધન્ય રુનચા કામેલ તે મુદરજ્વલ નરંગિયે જરે
પથા રાત્ર કલ્પદંડવે પેટને અને પેટના રાજાને અન્યથ જાણે. કાંચંકુ
કુમારને ધમકાવી અનુરુદ્ધ વણકથી તેને અન્યા અપર કાઢવામાં મમ કષ્ટ થયો.
કલ્પદંડવ દેહ અને કલ્પદંડવે જાને અન્યથાથી કલે મેલા રિચાચા પાપ નેક રાજકુ-
મારું અવિચરુ અઠલે વખત કાપાન કુ. તેને ચારે તેમજ પેટને પેટને રુનચ
કમા તે કલે તેમજ હાલના એવો રિચાચ કલે કે હવે કાંચંકુ અન્યથ પામાં રહેશે

કે નહીં ? એ રાજકુમાર વલ્લિકુટુંબમાં રહેવાનું કેમ પસંદ કરશે ? રાજ્ય પ્રકીર્ણા વિજ્ઞા-
સમાં મુમ્મ થઇ એ અમને તદ્દન બુલી જશે.

મુનિવરની હૃદયમાં આનંદ પામી, ગુરને પ્રેમપૂર્વક વંદના કરી બોલી—મહા મુનિ !
હવે એ કુમાર મને ક્યારે દર્શન આપશે ? તે કૃપા કરી જણાવશે. આપે મારા મનની
બ્રાંતિને નિર્મૂળ કરી છે. આપ મહારાજના યાનનેજથી મારું ચિરકાળનું અંધકાર દૂર
થઇ ગયું છે; પણ સાત્રિતકાળે એ શીશંદ્ર અમને વિયોગામિમાં મુકી ચાલ્યો ગયો છે,
તેથી તેના સમાગમનો મહાન લાભ અમને ક્યારે પ્રાપ્ત થશે ? તે જાણવાની પ્રયત્ન
ધરિયા છે.

શાનરૂપ દિવ્યમણિથી પ્રકાશિત એ મહાનુભાવ મુનિ મંદહાર્ય કરતા બેભા—રા-
જશ્રાવિશા । ચિંતા કરશે નહીં. તમારો કુમાર શીશંદ્ર સુખી છે. અજાણી ખજ વર્ષે તેનો
સુખદાયક સમાગમ તમને પ્રાપ્ત થશે, ત્યાં સુધીજ તમારે પુત્ર વિયોગનો અગધિ છે. એ
મહાનુભાવ રાજકુમાર તમારો રાજકુટુંબને આનંદરૂપ થશે. હવે આમસ્વરૂપને અવ-
લોકી, તે પોતાના આત્માને પણ શ્રેષ્ઠભેદીમાં આરદ કરશે. ભારતવર્ષમાં એક અદ્વિતીય
કેવળીપદ સંપાદન કરશે.

મુનિવરનાં આવાં વચન સાંભળી રાણી શર્વતી, રાજ્ય પ્રતાપસિંહ, અને લક્ષ્મી-
દત્ત, તથા લક્ષ્મીવતી પરમાનંદને પ્રાપ્ત થઇ ગયાં. મુનિવરે આપેલાં આ સત્ત્વ આત્માસત્યથી
તેઓની વિયોગામિની જ્વાળા લગભગ નિર્મૂળ પામી ગઇ. તેમની આરાધતા હૃદયરૂપ
ક્યારામાં નવપદ્ધતિત થઇ ગઇ, પતિપ્રાણ અંકજાને નવુ છાન પ્રાપ્ત થયું. પોતે એક
રાજવીરની પત્ની છે, એમ જાણી તેણીના હૃદયમાં આનંદનો પાર રહેા નહીં હવે એક
વર્ષ પછી તે એક મહારાણીની પદવીની અભિશ્રિષ્ટી થશે, અને કાલિબ્યમાં કુશરચળી પુ-
રીના કુવરાળ અને અનુક્રમે મહારાજની એક પદ્મિણી પદરાણી થશે આ મનોરૂપે તે-
ણીના અંતરંગમાં શીતગત્યનો સંચાર કરવા માંડ્યો; સર્વ રાજકુટુંબ અને શ્રેષ્ઠકુટુંબ
અતિ આનંદને પ્રાપ્ત થયું. ફાલ્ગુ વાર પછી લક્ષ્મીદત્ત મેઠે મુનિને વંદના કરી પુ-
છયું—સ્વામી ! શીશંદ્રકુમાર ચાલ્યો ગયો, તેનું શુ કારણ હશે ? મુનિ બોલ્યા—જાહે !
તેનું કારણ તમે પોનેજ છે, તેણે આપેલા દિવ્ય રચને પાછો લેવાના તમારા આગ્રહે એ
રાજકુમારના હૃદયને હોઝા કપો છે. તમારી વલ્લિકુટુંબના રાજ્યને દરોવેસ લોભ, એ
રાજવીરને કેમ પસંદ પડે ? આ સાંભળી લક્ષ્મીદત્ત સેઠને પચાતાપ થયો. શીશંદ્ર જેવા
ઉદાર અને સદ્ગુણી પુત્રને પોતે દુઃખગ્રસ્ત, તેને ઘાટે પોતાને સોઝ કિપત્ર થયો. લક્ષ્મી-
દત્તની મુખમુદ્રા મ્હાન ભ્રેષ્ઠ, રાજ્ય પ્રતાપસિંહે કહ્યુંલેઅશ્રેષ્ઠિત્વ તમે અકસોસ કરશે નહીં.
સર્વ પ્રાણી માત્રને પ્રેરણા કરનાર કંઈ છે, કર્મના પ્રભાવથી પ્રાણી પરાધીન થઇ જાય છે,
તેમાં તમારો કંઈ પણ અપરાધ નથી. તમે તે માત્ર નિમિત્તરૂપ છે. અત્યાં રાગનાં વચ-
નથી લક્ષ્મીદત્ત સેઠને જરા આશ્વાસન મળ્યું; સર્વે જન પર્મનો જય બોમાત્રી પોતપો-
તાને રથાને ચાલ્યાં ગયાં. પરમશાનવારી મુનિ ત્યાંથી બીજો નિહાર કરી ચાલ્યા ગયા.

શ્રીગંડકુમાર એક વર્ષ પછી આવશે, અને તે રાહી મુખે પીનો મુખ પામેશે. આગળ આ વાતો જોઈએ કે જાણી લેવામાં આવે છે કે જાણ રહેશે. શ્રીગંડકુમાર આગળ પોતાનો રાજ્ય થશે, એવા ઉપનયી લોકો દર્શના આપેલા આ પા મળે, અને રોગીએ શરીરે આગળ મળે રાજ્ય રહેશે, રાજ્ય પ્રત્યક્ષિદે અને રાહી સુવંતીએ અદકાને પોતાની, પુત્રપુત્રી નગીએ માન આપુ, પદ્મી અંકગાને મહારાજના અંતપુરમાં નિવાસ રથન આપુ. સદ્ગીરત શીરને કુળ ન લાગે તેવા દેવની અ-જાણા પોષ વાર થોડા દિવસ સુધી તેમને થેર થયું રહેતી હતી, પોતાના પંચોત પતિની રાહ જોઈ આદંત પંચેનું આરોધન કરતી હતી એ સદ્ગીરતી રાજ્યપિકાએ નિશ્ચય કર્યો હતો કે, પંચના પ્રભાવથી સર્વ સંપાત, રૂપ, ભાગ્ય, નાભાગ્ય, અને સત્કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, પંચના પક્ષાપથી રોગ, વિપત્તિ, સંકટ, અને કચેલ દુઃખ થાય છે, એ મહારાજના રાજ્યમહે-સમા રહી, પંચ આરાધન કરતી, પતિનું ચંપ ચિતવતી, અને સર્વથા નીચેના મોક્ષનુ રમરમ કરતી હતી.

ધર્મોડયં ધનવલ્લભેષુ ધનદઃ કામાર્થિનાં કામદઃ
સૌભાગ્યાર્થિષુ તત્ત્વદઃ ક્રિયપરં પુષ્પાર્થિનાં પુષ્પદઃ ।
રાજ્યાર્થિષ્ઠાવિ રાજ્યદઃ ક્રિયથવા નાનાવિકલ્પૈઃકૃતં,
સ્તત્કિં યત્ન કર્મોતિ કિંતું કુલંતે સ્વાર્ગાપવર્ગાવિ ॥ ૧ ॥

ધન, રાજ્ય ધનની ક-ક. દોષ તેમને ધન આપે છે, કામના અર્થોએને કામ આપે છે, સૌભાગ્યના અર્થોએને સૌભાગ્ય આપે છે, પુષ્પની કામનાવાગને પુષ્પ આપે છે, રાજ્યના અર્થોએને રાજ્ય આપે છે, ક્રિયથવા એવા નિશ્ચય લાગતા વિષયક પંચના પક્ષાપથી રોગ, વિપત્તિ, સંકટ, અને કચેલ દુઃખ થાય છે, એ મહારાજના રાજ્યમહે-સમા રહી, પંચ આરાધન કરતી, પતિનું ચંપ ચિતવતી, અને સર્વથા નીચેના મોક્ષનુ રમરમ કરતી હતી.

॥ દ્વિતીય અંક મહાપ્ર. ॥

તૃતીય ખંડ.

મકરણ ૩૮ મું.

મંત્ર ગુરિકા.

ક ભવંકર જંનકમાં વિવિધ જ્ઞાનાં રહેલી એવી આવેલી છે, એક તાર નાલી નાલી ટોકરીઓ નવે મહા મિલિતી પુત્રીઓ દેવ, તેમ એકાંતે ઉભેલી છે, આસપાસ પશુ પક્ષીઓનીજ વસ્તી રહેલી છે, ફળેફળે વનવાસી જુએના ભવંકર ખનિઓ થાય છે, એક તાર મિ-

રિમાંથી નિર્મળ જ્ઞાનાં ઝાણાંઓ મધુર રહે વડે છે, કોઈ કોઈ રથને પવનથી નુકસ કરતાં રથોમાંથી અદ્ભુત અચાને ઉદ્ભવે છે, વનનાં નિકલગ પ્રાણીઓના જર્જરથી મિરિચકાઓ આજ રહી છે, પવનના પ્રચંડથી સાથે મિત્ર થયેલે શુક્રપણોગો પદ્મખની પ્રભતી રહે છે, આવા ધોર આરવમાં એક તરણ પુર હલમાં અનેક તરંગ કરતા ચલે જાય હોય, તેના ધર્મવાગા હલમાં જરા પણ ભળે અવકાસ મળતે નહોતો, તેના પવિત્ર હલમાં ધર્મ ભાવના ભ્રમત હતી, પરમેષ્ટી મંત્રો મહાજપ તે જતો હતો, અંતરમાં અદંત ધર્મની મહાલયેત પ્રકાશની હતી, એક એક અર્ધમધુની ભક્તિને પ્રકાશ આપી ગયો હતો, એ ધર્મથીર વૈભવને ગુણવત્ત મણી, અને વિગળા લાલકને અક્ષર માની આ નિર્મળ આરવમાં વિચરતે હતો, તેના હલમાં કોઈ જ્ઞાનો મોટા ઉત્પત્ત થયો નહોતો.

કેટલેક દુર જતાં સાવંકાગેય સમય તેના જ્ઞેવામાં આબો. જનનમણિને રથ અસ્તમિરિયા સિખર તાર વગરે હતો, પક્ષીઓ મધુર ખનિ કરતાં પોતાનાં વાહરધાનમાં એકાંત થઈ વિશ્રાંતિ લેવા આવતાં હતાં, અધકારરથ પવિત્ર રાત્ર પોતાનું મહાલેખ લઈ વિષયને આકાંત કરવા આવતો હતો આ સમયે તે ધર્મિક પીરે વિચારું કે, આ આરવ હજુ વિચળ લાયક છે, કોઈ ગાય કે નર નરક જ્ઞેવામાં આવજું નથી, તેથી અહિં કોઈ રક્ષ તરે વિશ્રાંતિ કરી નિત્ય નિર્મળ કરી ચેવ છે. આવા ભવંકર જંનકમાં મં-ગધરપ પરમેષ્ટી મંત્રોનું ઘરણું લેતું ઉચિત છે. તેના હલમાં “ પનો રણતે રણિત : ” એ મહાવાક્ય રડી આવ્યું. તરકાગ એવો નિયત કરી તે તરણ પુર એક બલપાર રથ નીચે વિશ્રાંતિ લેવા બેઠો.

કેટલીએક પડી રાત્રિ ગયા પડી ચંદ્રને ઉલ્લ થયો, મહારાત્ર નિરાકર પોતાનાં કોરજોના પ્રકાશથી રાત્રિ રાહીને સહુચારી ઘીથી નિત્ય નારીએ આજઆજ તારવ અલંકાર ધારણ કરવા માંડ્યા. આ વખતે તે મુગળ પુર વિશ્રાંત થયાને રથ ઉપર ચડી ગયો. જૂમિ ઉપર રહેવા કરતાં તેને રથ ઉપર રહેતું વિશેષ ચેવ લાગ્યું. રથની શાખામાં

મંત્ર ગુટિકા. ૨૬૭

નિર્માત યમ જોડે, ત્યાં એક પુરુષની હાથ તેના બેચમાં આવી, પ્રકાશિત રાત્રિએ તે હાથને
 અનુસારે તેણે ચોતરફ નેચા ખાંડું, પણ કાંઈ આકૃતિ જોવામાં આવી નહીં, તેના મનમાં
 આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થયું, તેણે ચિંતાનું કે, 'આ કેમ સિદ્ધ પુરુષ હશે છે, અજ્ઞાતશક્તિના
 ચોતરથી તેણે પોતાની આકૃતિ છુપાવી છે, માટે આવ તેની પડઘાડે જાગે.' આનું ચિંતણી
 તે તરખ પુરુષ તેની પડઘાડે ગયેલા આમળ જતાં દેખોની ધાડી ઝાડી આવી, એટલે તે
 ત્યાં ઉભો રહ્યો. એમ કરતાં સૂર્યોદય થયેલ. સૂર્યના પ્રકાશથી પુરુષ ઉપર પગલાં પડેલાં
 જોવામાં આવ્યાં. તેને અનુસારે તે ગુપ્ત આમળ આવશે. ત્યાં એક મહા પવંત આવ્યો.
 પવંતની પાસે તે પગલાંની એણી એક ગુફા તરફ પડેલી જોઈ. તે ગુફાની પાસે આવ્યો.
 અંદર પ્રવેશતાં પગલાં તેના નેલામાં આવ્યાં, પણ નીકળવાનાં જોવામાં આવ્યાં નહીં, આથી
 તે પુરુષ નીકળવાની રાદ જોઈ ત્યાં રહ્યો. તેની પાસે એક સ્વચ્છ જગતી વાપીકા હતી,
 તેમાંથી જળ લઈ ફાગાર અને જળપાન કરી તે ગુપ્ત ત્યાં એક દેશ નીચે પેલા પુરુષની
 રાદ જોઈ.

દિવસનો શીંગો પડેલ થયે, એટલે તે ગુપ્ત ત્યાં એક દેશ નીચે પેલા પુરુષની
 રાદ ઉપરથી તે એક દેશ નીચે પેલા પુરુષની

વિષયનો ત્રીજો પહોર થયો, એટલે તે યુદ્ધમાંથી એક તરખ પુરણ નીકળ્યો, તેના
વેળ ઉપરથી તે ચોર દોષ તેમ દેખાનો હતો. વાપીસમાં આવી તેને જળપાન કર્યું. પછી
પેલી યુદ્ધ ઉપર એક ચિઠ્ઠા આડી મુખી પાછો વાપીસમાં આવ્યો. ત્યાં રવાન કરી એક
વસ્ત્રની માંડ છોડી તેમાંથી એક પ્રભાવિક મુદિત લઈ મુખમાં આરોપણ કરી. તરફથી તે
મુદીકાના પ્રભાવથી અદરજ થઈ ગયો. પછી આમજ કોઈ નજર વરક આશ્વે. જાપાને
અનુસારે જેણે તરખ પુરણ પછી તેની પાછળ આશ્વે, જેણે મુદીકાના પ્રભાવથી વેગવડે
દોડવા લાગ્યો. એટલે આ તરખ પુરણ પાછો ગયો, ત્યાં પેલી તેની યુદ્ધ હતી, ત્યાં
આશ્વે. તે જળપાન પુરણે જળથી યુદ્ધ ઉપરની ચિઠ્ઠા ઉમેરી નાંખી, અને મોટી હીમત
ધરી અદર દાખલ થયો. યુદ્ધની અંદર એક સાંકેતથી મુદીકાન અને પ્રાંત તેજથી પ્રકાશિત
બેઠામાં આપ્યું. તેની અદર એક સાંકેતથી મુદીકાન અને પ્રાંત તેજથી પ્રકાશિત
મોટાદર બાળા બેઠામાં આપી. આ તરખ તરને જોઈ બાળા અમગી થઈ, એટલે તે પવિત્ર
પ્રાંત બોલ્યો—બેન ' તમે કોણ છો ? આવા લગ કર રથાનમાં ક્યાંથી આવ્યાં છો ? અને
ક્યાં કેમ રહો છો ? બાળા ' માનથી લગ પામલો નહીં. અને તમારો જાતા બલુગ્ને.
તે પુરણની બાંડ આપ્યું જોઈ એ સદરને પુરું આપામન કર્યું.
પછી પુરું, મારે પડે રથન કરતી

તે પુત્રની જડ આકૃતિ બેઠક એ સદરિને પુણ્ય આશ્વાસન મળ્યું. તેણીનાં નેત્ર-
 યી અમૃતધારા ચાલવા લાગી. કદન કળી એ રમણી તિનવથી બોલી—લાલ ! હું સ-
 દુખી છું, માથે ચરિત કદ બરેલું છે આપનું આદં હૃદય બેઠક અને કહેવાની પ્રેર-
 ણા છે અનાથ બાપુ ! નાથકપુરમાં સારથિપતિ નામે એક ધાણજી રાજા છે, તેને
 નામે મત્રી છે, તેની શિવમતી નામે દુ પત્ની છે. એ નરરમાં દમેશાં અદ-
 વારી થતી હતી, તે એક મામમાં મારી કરીને ચિંચિત રીતે સંતોષ જતો હતો.
 દિનપતિએ વધુ મોકળાં, સુખી, પણ કાઠ રીતે તે સિદ્ધ ચોર પકડવામાં આવતો
 રાજાએ તેને પકડવાને માટે અનેક યુક્તિ કરી, અને મોટાં મોટાં ઇનામો બહેર
 નોપણ કાઢ તેને પકડી લેવું નહતું. એ કાઠ પકડવાની દીમન કરે, તેનાજ

ધરમાં તેજ રાતે ચોરી હતી હતી આ અદ્ભુત જનાવથી મામમાં દાદાકર થઈ રહ્યા હતા, કોનો દુઃખી થઈ નાવકપુરને ઊડી ચાલ્યા જવાને નેવાર થઈ ગયા. રાતે કોઈ મુખે હતું નહીં. તે નિર્દેશ ચોરને અવકર સમ વર્ણવ મળે. જાણુ ! આથી કરીને નાવકપુરના રાજાએ ક્રોધ કરી માસ રવામિ રવિદતને બેઠાણને કર્યું કે, મંત્રી ! મને તેમ કરીને આ અવકર અને અમરકારી ચોરને પકડી લાવે. નહિંતો મંત્રીપદ ઊડી ધો. અથવા મારી દિશા સદન કરો. રાજાનાં આવાં વચન સાંભળી મારા સાંત પતિ કંઈ ચાલ્યા, તેણે પ્રાણ જીવ તેજસ જાણે. એણે નિશ્ચય કરી તે ચોરને પકડવાનું કામ માથે લીધું. તે પોતાનું ઘર ખાલી રાખી, અને એકને તેમાં રાખી ચોરની શોધ માટે રાત દિવમ અમર લાખ્યા. મારા પતિનો નિશ્ચય જાણી એ કુખંડુ કુટ ચોર મારા ઘરમાં આવ્યો. ઘર ખાલી કરેલું હતું. કાંઈ પણ કામ કે વસ્તુ હાથ આવી નહીં, પણ તે કુટ અને ઉપાડીને અદિં લાખ્યો છે. પ્રિય ભાઈ ! તારથી કું એ કુટના પગમાં લપાટણી પું. મારે એક જાગરુ થ છે, તેવી રીતે દયા થઈ હશે ? પતિ અને પુત્રના રિવાજે કું અદિં કુટ દયા મેળવું પું. એ કુટ ચોરે અને આ જાગરુ અસાધ્યમાં નાખી છે. પુત્રપોને કું અથવા પતિ ન રહી પું. સદેવની અનુકૂળતાથી મારા યીગને કું સાચી થઈ પું. ખાસ ભાઈ ! જે યજ્ઞ દોષ તેા મારી સદાચ કરો. એ કુટ ચોર કાંઈનાથી પરાજન થાય તેજ નથી. તે ચોરનું નામ રતનાકર છે. તેની પાસે એક સિદ્ધ અંજન યુદ્ધિકા છે, તેના પ્રમાણે તે અદરથ થઈ શકે છે. કુખંડુ જાણુ ! આપના વિશાળ લલાટ ઉપર હાથ તેજ ચગાઈ રહ્યું િં, આપનું સામર્થ્ય, આકૃતિ કપરથી કેળાઈ આવે છે. દયા મારી આ દુઃખી બેનની રક્ષા કરો મારા જાગરુના મુખનું દંડન અને કરાવો, આ પ્રમાણે કહી તે રમ-બી ઉંચે રહે રહન કરવા લાગી.

વાંચનાર ' અધીગ થશે નહો, આ તરખ પુરવ તે આ રાતાંને નવક મો-અદકમાર હશે. અકુળદન શેઠની કુખંડાથી કસાળી કુટલાથીનથીને ઊડી ચાલ્યા પછી આ જાગરુ અદીમા તે આવી ચડ્યો હતો, એ પત્નીર શીયડને આ મુદામાં તે દુઃખી બોનો સમાગમ થઈ આવ્યો હતો, તે જાગાને દુઃખી જોઈ. તેના દયાળુ હૃદયમાં પગી અવર થઈ હતી.

શ્રીયદ્વકમાર—વચ અગિની ' રહન કરો નહો. કું તમારો પદ જાણુ પું, તેનં જનની વિન જાણી નહો કું રિશેલી પું. સંસાર અને રહે તા પું અમું પું. પચાઈજી તપને દુખો કરાવો કું પ્રાપ્ત કરીશ બેન ! મારી સાથે આવો, કું તમને તમારે પેર પડે. પડે. તે કુટ ચોર આવ્યા પડેલાં અપણે ચાલ્યા જાગને તેા સારં. શ્રીયદનાં આવાં વચન સાંભળી દિવમની સત્તર નેવાર થઈ શ્રીયદ દિવમનીને થઈ નાવકપુરમાં આવ્યો. ત્ને તેને પેર પડે. પડે. તેણે પતિ રવિદન જેવાની જોને જોઈ અવકર આનંદ પાનં. દિવમનીને જેવાના ઉપકારી રજકમારની પ્રથમ કું. એટલે નિશ્ચય શીયદન ચાખુમાં પડ્યો. જનંત દેવ લાલી, તેણે અવકર કોઈ. ને જેવા તરથી નુરને ક-બને પડે તે આનંદ મંડો. ઉપકારથી શીયદે તે જેવાની ના પડી, અને જેવાની

મંત્ર ગુહ્યકલ

મને ગુટિકા

[illegible]

મુગલ મુદતના લાભથી રત્નાકર અતિ જગ કરી, તે વસ્ત્ર ખેંચવા લાગ્યો, તથાપિ શિક્ષા નીચેથી તે કાઢી શક્યો નહીં. તેણે પ્રસ્વેદ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે ચરીરને ધણે પ્રવાસ આપ્યો, તથાપિ શિક્ષા નીચેથી વસ્ત્રો નીકળી શક્યાં નહીં. તે પછી પેલા પાંચ મુસાફરો અગ્નિ-જગથી વસ્ત્રને બાહ્યે દાઢવા મથ્યા, તેમનાથી પણ શિક્ષા ચલાવવાનું થઈ નહીં, જ્યારે તેઓ ચાંત થઈ ઉભા રહ્યા, એટલે જગિષ્ટ રાજકુમારે તે સર્વની સમક્ષ શિક્ષા નીચેથી તે વસ્ત્રો ખેંચી લીધાં. વસ્ત્રની સાથે તેને યુટિઝનો અલગ્ય લાભ મળી ગયો. તેના મનમાં વાંછિત લાભ મળવાથી અપાર દુર્ગ ઉત્પન્ન થયો. પછી રાજકુમારે આગ્રહજ મંત્રાઓ, તે વડે સર્વને તૃપ્ત કર્યાં. દુષ્ટ રત્નાકર નિરતોજ થઈ ગયો, વસ્ત્રની સાથે બાંધેલી યુટિઝ જવાથી તેના મનમાં અતિશે ખેદ ઉત્પન્ન થયો. જો તે યુટિઝ જાહેર કરી માગી લે, તો રાજકુમાર તેને આપે તેમ નહોતો, પેલા પાંચ મુસાફરોની સાક્ષીએ તેણે પ્રથમથીજ કસાવ કર્યો હતો કે, જો તે વસ્ત્રને ખેંચી લે, તે વસ્ત્રનો સ્વામી થાય. રત્નાકરે મનમાં વિચાર્યું કે, આ કુમાર જગવાનું છે, તે જો યુટિઝનો પ્રભાવ જાણે, તોપણ મારી યુગ યુગને ઓગાળી લે, માટે હાલ કાંઈ પણ કહેવું નહીં, હજારે હજારે યુક્તિ કરી તેની પાસેથી તે મેગવી લઇશ, આપું ચિંતવી રત્નાકર કાંઈ પણ બોધ્યો નહીં.

આ પ્રમાણે પેલા પાંચ મુસાફર કે જોએ ચોર હતા, તે અને રત્નાકરની સાથે શ્રીચંદ્રકુમાર અનેક જાતની ગંભીર કરતો હતો, તેવામાં દૂરથી એક મેટો કોલાહલ સાંભળવામાં આવ્યો. તે કોલાહલ નાયકપુરના રાજાનાં આશુસોને હતો. તેઓ ચોરની શોધમાં પ્રેરતા હતા. તે કોલાહલ સાંભળતાજ પેલા પાંચ ચોર જીવ લાઇને નારી ગયા. રત્નાકરે પણ ભય પામતો પલાયન કરી ગયો. તે વખતે શ્રીચંદ્રકુમાર પેલી સિદ્ધ યુટિઝ મુખમાં રાખી, અદૃશ્ય થઈ વૃક્ષ ઉપર ચડીને ઉભો રહ્યો. રાજસેવકોએ ત્યાં આવી જોયું, એટલે કોઈ ચોર ભોલ જોવામાં આવ્યા નહીં, તેઓ તેમને પગલે પગલે આગળ શોધવાને આજ્ઞા તા થયા.

શ્રીચંદ્રકુમાર એ સ્થાનને નિશાનીથી ધ્યાનમાં રાખી વિદેશનાં કોટુક જોવાનેત્યાંથી પ્રસાર થઈ ગયો.

દુપિત સૌંદર્ય.

મકરણ કંદ મું.

૧૭૧

દુપિત સૌંદર્ય.

તા:શામલે કમળ હતો, ચરનમણિમાંથી કીરત્તેનો પ્રકાશ વિષને સ્વરૂપે રંગી કરતો હતો. પ્રતિભામાંનો પ્રવાહ લોકોમાં પ્રવર્તતો હતો, તો અંધારમાંથી મુક્ત થઈને જનન અનેક આનંદની આસાઓ લાખતું હતું, નિદાપતિ પોતાની સ્થિતિમાંથી વિરોધથી નિરતો થઈ, ગાંધી પ્રાપ્ત કરતો હોય, તેમ દેખાતો હતો.

આ સમયે એક છંદર મુખા જાગ્રત થઈ હતી; પશુ તેના નેત્રનું અંધકાર દૂર થઈ નહતું, તે જાગ્રત થઈ દેર અંધકારમાં મગ્ન હતી. વિધવાની પ્રકાશ યાગને તે અંધકારમાંથી નહતી એ જાણ જાગ્રત થઈ હતી. તેણે સૌંદર્ય અનુપમ હતું, પણ આ મહાન દેવતા તે દેવતા હતું. અંધકાર આપનારી કમ પ્રકાશની તે જોવા થઈ પડી હતી.

માદેન્નરના રાજ ત્રિલોચનની પુત્રી સુલોચના હતી. રાજકુમારી પ્રતોઃમતાનું સંદર્ભ
અતીક્રિદ્ધ હતું. માનર સંદર્ભમાં તેણે અમરદ મેગ્નુ' હતું. પણ કન્યાને તે જન્મ્યાં દત્તી.
તેનાં પ્રેમી માતાપિતાએ પુત્રપ્રેમને વશ થઈ તેણીનું નામ સુલોચના પાડ્યું હતું, પણ
તે નામ આ પ્રતોઃદર નાગમાં ફાળ્યું નહતું. કેમ જાણીએ જાણેલા તે સુલોચના થયો.
એવી સૂચના કરવાથી પુત્રીચતસ્રવને વશ થયેલા રાજ ત્રિલોચને તે નામ કાળમર્યાદા હતું.

ત્યારે સુલોચના પ્રાતઃકાળે પોતાના અપપણાને અપ્પ્રમાસ કરતી હતી, તે વખતે
તેની માતા યુજુસુંદરી આવી ચડી હતી. પુત્રીને વિદાય સાંભળી તેણીનું હૃદય ભરત
આવ્યું હતું, તેણીનાં નયનમાંથી અપ્પ્રમાસ આવી હતી પુત્રી વલ્લતા માતા પોતાની
જન્મ્યાં પુત્રીને ભેટ, પ્રતિદિન અપાર તોક કરતી હતી.

સુલોચનાની પાસેથી યુજુસુંદરી પોતાના પતિ ત્રિલોચન રાજ પાને આવી, પ્રિય
તે અપ્પ્રમાસના ભેટ, રાજએ કહ્યું. પ્રિય ! પ્રતઃકાળમાં આવું અપ્પ્રમાસ કેમ કરો છો ?
રાજામાંથી કોણ ત્યારે અપ્પ્રમાસ ઉપર દર્શન કરીને રજરજ દત્ત, અને રાજામાં તે કેન
ખસાઈ ગયાં ? પતિના આવા પ્રશ્ન સાંભળી રાજકુમારી યુજુસુંદરી ભેટી, પ્રાણનાથ ! રાજા-
માંથી ઉઠીને હું સુલોચના પાસે ગઈ હતી. અત્યાર પુત્રી પોતાના જન્મ્યાં અપ્પ્રમાસ
કરતી હોતી હતી. પ્રાણેશ ! મને તેમ કરી એ પ્રિય પુત્રીને દુઃખમાંથી મુક્ત કરાવો. કહી
અર્પ રાજા કે અનન્ય કથનો અપ્રમાસ થાય, તોપણ એ કાંઈ અપ્પ્રમાસ મદાન પ્રવાસથી કે-
રું ભેટએ. આવી અર્પ પુત્રી વાતચત્તિ વચ્ચે રહે, તે અતિ કષ્ટ છે રાજકુમારી
જિંદગી નિષ્ફળ થાય, એ અપ્પ્રમાસે નામોથી છે. મને તે ઉપાય કરી એ રાજકુમારીને
દુઃખમાંથી મુક્ત કરો. પુત્રી વાતચત્તિ પૂર્ણ મને પ્રકાશ કરો, અંત પત્ની પરિત્ર વધારે
કૃતાર્થ કરો.

રાજા યુજુસુંદરીનાં આવાં વચન સાંભળી રાજ ત્રિલોચનના હૃદયમાં ધડી અસર
થઈ આવી. પુત્રીને અર્પપણના દોષમાંથી મુક્ત કરાવવા પ્રવાસ કરવાનો તેનું હૃદયને
નિશ્ચય થયો. રાજએ હૃદયથી કહ્યું, પ્રિય ! તમારા વચન નામ ! મને હૃદયમાં પડી
અસર થઈ છે. સુલોચના જેવી સુદર પુત્રી અર્પ થઈ અત્યાર પુરના રહે, એ મને ધણી
નામોથી છે. મદાન પ્રવાસ કરી એ રાજકુમારીને દુઃખ મુક્ત કરી તમારો જન્મ સુધી
સુલોચના અર્પપણનું દુઃખ ભેગવે છે, ત્યાં સુધી આત્મ હિતને વિચાર છે. જન્મમાં
ત્રિલોચન રાજ નિહાન પાત્ર છે. પ્રિય ! હવે સત્તર તેનો ઉદ્ધાર કરવા હું પ્રવાસ કરીશ.

આટલું કહી રાજ ત્રિલોચન ત્યાંથી ભેટી થયો, તમામ મહત્ત્વમાં આવી તેને
પોતાના મુખ મંત્રીને બોલાવ્યો. રાજાચરે મંત્રી દાન્તર થયો, એટલે રાજ ત્રિલોચને
આજ્ઞા કરી—સન્નિવમણિ ! આજે રાત્રે દનનરમાં એવી આયોજના કરાવો કે, “ જે કોઈ
પુરુષ દિવ્ય વિદ્યાથી, મજ્જિ, મંત્ર, કે આયોજના પ્રયોજી રાજકુમારી સુલોચનાને ખરેખરી
સુલોચના કરશે, તેને અર્પ રાજા, તે પુત્રી અને સર્વ પ્રકારની મિત્રતા સાથે સત્તા આપ-
વામાં આવશે. ” રાજાની આવી આજ્ઞા મસ્તક ઉપર મઠાવી મંત્રી વિદાય થયો.

મહેન્દ્રજીમાં ને આવી જાય કસમાં જાય. એવી અનેક પ્રાણીઓ જોઈએ
ઉપનયન દેશવિદેશમાં પણ એ જાનો પ્રચાર જાય. આ જાનો સાથે સુયોગ્યતાનું સંદર્ભ
પણ વિદેશ પ્રાણીમાં આવ્યું. પણ દિવસ સુધી આવી જાય કસમાં જાય, પણ કોઈ તેને
અમલારી પૂરા મળે નહીં. તેના વિશેષન દેશમાં નિગાહ થયે, પણ તેણે તે ઉદ્યોગ
નથી રાખે. દેશવિદેશમાં આ જાનો પ્રચાર જાય જાય, પણ કોઈ સુયોગ્યતાને સુયોગ્યતા
ઉપાસક તાપસો આવી, વિવિધ જાતના ક્યોમો કરવા લાગ્યા, પણ કોઈ સુયોગ્યતાને સુયોગ્યતા
કરી શકું નહીં. મનુષ્ય સુરમુંડીના દેશમાં ચિંતા થઈ જાય. એવાની પ્રિયપુત્રીનું
અપાર દુઃખ કરવા તે મહાભૂમી અનેક કષ્ટ ભરેલાં તપ કરતી હતી, અનેક ઔષધ
ઉપચાર જાણનારા વેદોની અને માનિક મહાપુત્રોની સેવા કરતી હતી.

પ્રકરણ ૪૦ મું.

ચર્ચા કન્યા.

લીં શીશંકુમાર અનુક્રમે કરતો કરતો એક સુંદર નયનની નજર આપ્યો,
દરથી તે સહેર પછે રમણીય લાગતું હતું, તેની અંદર જનાદશની હવેલીઓ
મેહુનીય હોય હતી તેમની ચંદ્રાચા (અચારીઓ) અમનની સાથે
જાતો કરતી હતી સહેરના કિશ્કાની દોશા અતિ રમણીય હતી, નયનદાર
ઉપર આવેલી કમાને શરીરોથી સુસામિત લાગતી હતી.

આ રમણીય નયને દરથી જોઈ શીશંકને હાં ઉપનય થયો, તેણે વિચાર્યું કે,
“ અહા ! આ કેડ સુંદર સહેર છે ! તેમની રમણીય પ્રવેશ પથિયના મંદિરને આકર્ષ
તેથી છે. તેનો સુંદર કિશ્કો કેવો લખ્ય લાગે છે ! ધનદેવોની હવેલીઓ કેવી મનેદર
છે ! આ નયન ખરેખર જોઈ લખ્ય લાગે છે. જ્યારે નયનની રમણીય આવા સહેરોની સૌભા-
ને લઈને જ જાય છે આજે માંમાં અનેક કૌતુકો પૂરા થયો. આટલા દિવસની કુસાદરી
આજે સુંદર સપાદન કરમે આવું વિચારી શીશંક ઉતારતો આવી નયનદાર આ-
વળ આવી પડે. નયનદારની આગળ ઉમેરો રહે, લા કેમ અનુષ્ઠ તે દારમાથી ની-
જાય, કે પેલો જોઈ આજે નયન આવી તેને આલખ્ય થયું આલખ્યથી દાહ્યાર
માર કરી નયનદારમા પેલચ આવ્યું. લા દારમા ઉઠ્ઠ બનેથી “ રાજકુમાર પ્રવેશ ક-
નહી, પ્રવેશ કરવામાં પણ વિષ્ણુ છે. ” આ વાક્ય સાંભળી શીશંક અમતી ઉમે
ઉમે દ્રષ્ટિ કરી જોયું, લાં એક સારી જોઈ આવી. કુમાર કારિકાને જોઈ
મે—પ્રવેશ ! મને પ્રવેશ કરવાં કેમ થયે છે ! આજ સુંદર નયનમાં પેલચમાં સું-
દર છે ! અહીં કેમ પણ મનુષ્ય કેમ જોઈ આજ નથી ! આ સહેરમાંથી પ્રવેશ

બાદેર કેમ નીકળતી નથી ? સારિયા બોલી—રામકુમાર ! અહીં કુંડળનિરિ નામે એક ત્રિરિપ્રદેશ છે, તેની આસપાસ મોટો દેશ રહેલો છે, તેની રાજધાની આ કુંડળપુર નામે નગર છે, આ નગરમાં અર્જુન નામે એક રાજા થઈ ગયો છે, તેને પાંચ રાણીઓ હતી, તે સર્વમાં રૂપથી સૌંદર્ય તરફતે કરનારી સુરસુંદરી નામે પટરાણી છે. આ મુંદર નગરમાં જ દિવસ ગયા પડી સાતમે દિવસે ચોરી થઈ હતી, આ ચોરીનો પત્તા બીજકુલ લાગતો નહોતો. આથી રાજા અર્જુન અગત્યના પામી પોતાની જાતે તેની તપાસ કરવા લાગ્યો. એક વખત સાતમે દિવસ આવ્યો, એટલે રાજા અર્જુન સહેરમાં ફરવા નીકળ્યો. દેવપોએ પેલો ચોર કાઢ્યો માથ લઈ જતો દૃષ્ટિએ પડ્યો. રાજા રૂમ રીને તેની પાછળ ચાલ્યો. સાચે ક્રોધાળુના પરિવાર લીધો, ચોરે દૂર જતાં તે ધૂત ચોર સર્વની નજર નુકવી કોઈ મઠમાં પેસી ગયો. ત્યાં કોઈ તાપસ સૂતો હતો, તેની પાસે તે ધનનો માથ મુકી ચોર કપાઈ ચાલ્યો ગયો. રાજા અર્જુને અને પોલીસે ધણી વાર મુખી તે ચોરને શોધ્યો, પણ પત્તા મળ્યો નહોતો. છેવટે રાત્રી પીતી મઠ, ત્યાં સવારે પેલા મઠમાં પડેલો તાપસ જોવામાં આવ્યો. તાપસની પાસે ચોરીનો માથ જોઈ પોલીસે તેને પકડ્યો, અને કોઈ પામેલા રાજાના દુકમથી તેને સાંજ મારી નાખવામાં આવ્યો.

રામકુમાર ! તે નિરપરાધે તાપસ રોડ ખાન કરતાં મૃત્યુ પામી રાજસ થયો. પોતાનું વેર લેવા તેણે આ નગરમાં મોટા ઉપદ્રવ કરવા માંડ્યા. શહેરમાં અનેક લોકોને જીવથી મારી નાખવા માંડ્યા. છેવટે રાજા અર્જુનને અધારી રાત્રે મારી તેની સેનાનાં અને પોલીસનાં માથુસોનો પણ ચોર સંહાર કરવા માંડ્યો.

રાજસના માથથી કુંડળપુરમાં હાલકાર થઈ રહ્યો. લોકો શહેર છોડી જઈ લઈ નાસી ગયા રાજાની તમામ સેના, અને મંત્રીવર્ગ હવ પામી ચાલ્યા ગયા, તે નિર્દય રાજાએ અર્જુન રાજાના અંતઃપુરનો રોષ ક્યો, અને તેની પાંચ રાણીઓને બોગતી લાલસાએ સાંજ જીવતી રહેવા દીધી, તેમાં રાણી સુરસુંદરીને મર્ન હતો, અને પ્રસવ થવાનો વખત નજીક હતો, તે મતુર રાણીએ જાણ્યું કે, જો મારે પુત્ર થશે, તો તે આ નિર્દય રાજા સને મારી અને દુઃખમાંથી મુક્ત કરશે, આવી ઉત્તમ આશા ધારણ કરી રહેલી, તે રાણીને એક પુત્રી થઈ, જેના જન્મ વખતે રાણી નિરાશ થઈ મૃત્યુ પામી હતી, તે પુત્રીનું નામ ચંદ્રમુખી છે, હાલ તે ચોગ્ય વયે પહોંચી છે.

રામકુમાર ! તે નિર્દય રાજા આ ઉત્તમ નગરમાં એકલો રહે છે, તે રાણીઓના અંતઃપુરથીજ આનંદ માને છે, જે કોઈ મનુષ્ય આ નગરમાં આવે, તેને તે જીવથી મારી નામે છે, તેથી રીતે અનેક માનવ દલા કરી, તે આત્માને દુઃખ માને છે. હવે રામકુમાર ! તેથી હું તમને અંદર જવાની ના કહું છું, તમારી મુંદર આકૃતિ જોઈ, અને તમારા જોવા નરસનું જીવન ઉપયોગી બન્યું. મને તમારા પુણ્ય પ્રેરણા કરી છે, મને તેવો પરાક્રમી દેવ, તોપણ તે કુટ રાજાનો બોમ થઈ પડે છે. ત્યાં મુખી તેનાં પાંચ પરિણામ રજા-મુખ થઈ નથી, ત્યાં મુખી કોઈ પણ તેને મારવાને સમર્થ થઈ

५३३ क्र०या.

સરસ્વતી કન્યા.

[illegible]

શ્રીકૃષ્ણભગવાનું અપરંપર્યે દેવ અને દાસ ભવિનું અભિમાન ભેદ, સારિશ દર્શન પામી, તેને કંઈકથી અશિષ્ય અપી ઉડી નહ. રાજકુમારે તે દાસ નવરમાં પ્રવેશ કર્યો. રાજા આનંદમાં નવરભિન દરેલીઓની કેળુઓ, દેખ, અદારી, અદારી અને હાલમાંની નવ- નાદર રચનાઓ અને મંદારના નેરુલુ, લંટાળા અથવા દેખાવો ઉપર ચરેલાં ભેદ શીયદને વિશેષ અવગણ્ય થયો. જુદીજુદી આનુષંગિક મેરીઓ, દારાનું નિદાન આપે, નમુનાદાર દુકાનોની કેળુ ભેદો ભેદો શ્રીકૃષ્ણભગવાન દરવારકા પાસે આપે.

મેઘનામ અર્જુન વૃષ્ટિનું ગજાદાર લેખ તે ચક્રિત થઈ કષો દ્વિતી અમુલ્ય રત્ન.
 રીધ અને મહેકાઈ પરીક્ષિત રાજમહેક લેખ તે રાજમહેકરં થઈ થયે. આવા મુદ્રે
 રાજમહેક કે જેના દળને દાસ્યાનીઆ કાંચા છેવ, તેજ દેખાવતુ રમરભૂ કરી, રાજકુમાર
 ઉડે નિ પાસ કુકપે અને તે કુદ રાજક ઉપર તેને વિશેષ રોગ ઉત્પન્ન થયો. આથી
 મનોદર ગજાધર્મને કિન્નર કાંચર ને કુદ રાજકને દિશા કરવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો.
 અનુક્રમે આમગ આથી ગજાકુમારે ગજામહેકની આદર પ્રવેશ કર્યો પેચરથી તિલ્લુ ખર્નું
 થાવું કરી રાંપુત અર્જુન નરેશના અગાડુમાં આગ્યે અદર લાગે તેણે પેચરને
 રાજાવેશ વાળુ કાંચર અકર. તર જોઈ ચિંતન કરતી એજ ઉપર બેઠેલી રાધીને
 નિહ તેજ કાંચરે ન રાજા તેજ કુપી ધીને પછે વગા મહેકવા એક ભુરનમા આગ્યે.
 ન એક કાંચર રાજાના કાંચરની દતી તે ઉપર કામગ તગઈ અને ઉપર રવર
 મેઘનામ અર્જુન નરેશના રાજા અગતી રાજા કરી, એ મહામંત્રણ કવચ પહેરી રાજા
 કાંચર નિશ્ચિત થયે દેવે. રવન કાંચર તેને નિહ આવી રાજ. થવા દિવસ થઈ અર-
 થાસ કરી રાજા રાજકુમારને પાંચી રિદીનું મુખ સંપાદન થયુ. હાંપીય
 રાજાનું મુદ્રે મેઘનામ તેણે જોયા નિહ લોચક, ને નિહને આજે અનુભવ થયો.

રાજ્યાર પત્ની નરમાંય અત્યંત પેળે રાજસ આદેરથી આગ્યો. રાજમેદેવ આગ-
ળ આગમાં તે મનુષ્યના પચમાં તેના જ્વેલામાં આવ્યાં. તે પચમાંથી શ્રેણી રાજમેદેવની
અદર જતી જોઇ તે આવ્યું પામ્યો. તેને અનુસારે મેદેવમાં સોજ કરતાં જ્યાં શ્રેયંદ
નિર્મિત થય મુનો દયો, તેજ જુનમાં આગ્યો. તેને જ્વેલાજ રાજસ આગર્ પામી મયો.
તેના મનમાં આગ્યું કે, આગે ધીર પુરુષ કોણ દયો ? પોતાના અગિયની અપેક્ષા કરી
પર મારી સ્વાયા જર આવી મુને છે. એ કેવુ માદમ ! આ વિનય પુરુષને મુનેજ
જાવમાં ફેંકી દઉં, ખર્જીથી તેના મૂંગૂના કરી નાખું, કે કંડારે સ્વાય સદિન કીધી દઉં
આંત્રિ વિનવી મદામે દાક મારી, અરે નિર્જન ! તુ કોણ છે ? સ્વર કહી જા. રે મમાર ! તું
ક્યાં મુને મું ? એ વિચાર કર. આગેના સ્થાનમાં આવ્યો મું ? અરે સીવાય ! કેસરીકિદના
સ્થાનમાં આવી સુતાં તને કેમ સરમ આવી નથી ? કું કોણ મું ? તે તને વિચાર પત્ત
ન થોય ? આતં રાજસનાં પચન સાંભળી રાજકુમાર જાગી મયો. તેજે પોતાની પાસે જ
જેતા રાજપત્ન જોયો. રાજકુમાર નમનાથી જોડયો, અરે જાહ ! તું નીનિ જાગે કે નહીં ?
મમ પત્ત મુનેતા માખમને જાગ્યો તે નીતિ વિરહ છે. તે નીતિ વિરહ પાંતનાર અપમ
પાત કહેવાય છે. જેને માટે નીને પ્રમાણે નીતિને જોડા છે.

• ધર્મનિર્દી પંક્તિમેદી ત્રિદાષ્વેદી નિરર્થકઃ ।

કથામંગી મુળદેવી પંચેત પરમાપમાઃ ॥ ૨ ॥

ધર્મની ત્રિદા કલ્યાણ, પંક્તિમેદ કલ્યાણ, નીરર્થક ત્રિદાનો જાન કરનાર, કથામાં
મન જાગ્યો, અને મનુષ્યના હાર કરનાર, એ પાંચ અર્થ અપમ પુરુષ છે. ૧

મદ ૩ ૧૪-૧૫ ૪૨, ૬ નામ પેરે મુમારર અનિષિ આગ્યો તું. પર આગનાર અનિષિને
જોઇ રમેદ જાગ્યાના જાહજા કામ પુરુષ પેર આવેલા મિશ્રમાનની સારી અદામ કરે છે.
દમકાનમાં આગ પચન જાગ્યા રાજસ જોડ્યો, અરે અનમ ! તું જામારે મારી મુજા
નવ કરે છે ? હવે જાહ જાગ્યાના જાન આગસામે છે, પુકવા વિના જીમના પદમાં પ્રાપ્ત
કરે છે, ત કેવુ નીચ જામ છે ? તુના જોડા નીચ પુરુષનું આતિથ્ય કરક પાંચ નીચે આ-
નમ કરે છે ? જાગ્યાના જાન પચન કેમ જોડે છે ? તું માગ જા-
મમાં તુના જાન રહે જુ. તુનાજની જોડા પદાવદા છુ તમે છે ? તે પત્ત રૂં કરે
ક્યાં છે. અનિષિ રૂં કરે કરકાથી છુ નથી જાહજા ? દમકાન પુકમેદી પુ પુ પ પેડ
નથી ? જાગ્યા જાહજાના જાગ્યાને તે પાંચનાં કરી દીધું. જે કોની પાત ? અરે આંખમાં
જા રજાકુમારે જાગ્યાના જાગ્યાનાં તને જાગ્યા પત્ત આવી નહીં ? તુના જાગ્યાને કું
જાગી રીત જાગ્યાને કું તું જોડા જાગ્યા છે કે, કું જાગ્યાની પુ. અને જા કુમાર જાન
રહે છે. તેથી જા કું ? જોડી જાગ્યા જાગ્યા પત્ત દમકાન જાગ્યા નથી. કહી જાને ૧૪૬
દેવ, અને જાગ્યા કું દેવ, તેથી જા કું ? દમકાન જાગ્યા રહે કોરે જોડા, જાગ્યા દેવ
જાગ્યા જાને જાગ્યા જાગ્યા, તેથી જાગ્યા દમકાન જાગ્યા રહે કોરે જોડા.

રુઝુમારનાં બધાં વચન કાંતરે રૂઝુસ વધારી ગયો. કુમારની અભાગિ કાંતિ
 ભેડ તે ગિરજા થઈ ગયો. રૂઝુસ તેના કાંતરમાં વિચાર કર્યો, આ રુઝુમાર ખરેખરો
 દોષનવાન છે. મારા જેવા દૂર રુઝુમારના ધરમાં આવી તે નિશ્ચિત રાજા થઈ ગયો, એ
 કેવું બેનું ! આપ ધીર વિરોધથી કુમારને મારે પાનવડ આપ્યો ભેડને. આતું વિચારી
 રૂઝુસ પુછી રહ્યો ભેડને, રુઝુમાર ! તમારી હિંમત ભેડ કું પુછી થયો પુ. તમારું
 આરું સત્ત ભેડ મારું હવે બનિ સંતુષ્ટ થયું છે, એ હાંબ દેવ તે આવી ભો.
 તમારી હિંમત, ધીર અને બેનું ભેડ તમારી રૂઝુ ઉત્તમ ભવિ છે, એમ જણાવ
 આરે છે.

રુઝુમાર રૂઝુ રૂઝુથી ભેડને—ભડ ! ભે તમે ખરેખર પ્રથમ થઈ અને વા
 આપના કન્યા છે, એટલે આપણું છે કે. “ હવેથી દૂરપણું ઘેડી છે, અને રૂઝુ
 મનુષ્ય ઉપર કારી નજરથી નજરે રહે. આ ઉત્તર નવર વધાર તેમ કરો, અને રૂઝુ
 કું રૂઝુ કરો. ” એવેની આવી રુઝુ સંભળી તે રૂઝુસ પ્રથમ થયો. પ્રેમથી
 રુઝુમારનાં વાણમાં નથી ભેડને—ભડ ! તમે આપ પાંચવા છે, મારી ઉપર અસ-
 હરમુ ઉપર કરવા છે, આ કુંડપુરને ઉઠાર કરો. તમે થઈ છે, પાંચની વધારથી
 સર્વ ભવને ઉપર રૂઝુ છે. તમારા જેવા પાંચીમાં ભાં પાંચવાં રૂઝુ, ત્યાં સર્વ પ્રથમની
 સમી રૂઝુ છે. મહાકુમાર ! હવે મારી જેમ આ રુઝુમારની રૂઝુ છે. આ પ્રથમે રૂઝુ
 તે રૂઝુસ સંભળી રહ્યો જાંતરમાં આપને. જાણું રુઝુમારની રૂઝુ કરમંતરીને નથી-
 ને ભેડને—ભડ ! મારા અને તમારા જાણથી રૂઝુ આ મુનિ પુર આવા છે, તે મ-
 હાકુમારનાં રૂઝુ કરી તમે રૂઝુ રૂઝુ રૂઝુ રૂઝુ ! મારા જાણને સમા કરાવો. આજથી
 તમે મારા ભવિની છે મેં આ તમારું રુઝુ એ મહાકુમારને સોંપું છે. આ નવરના
 ઉપરથી તમે સુખી થશો.

રુઝુમારની આવી રૂઝુ રૂઝુ ભેડ રૂઝુ પુછી થઈ. રુઝુમારની સાંભળ અને કું
 રૂઝુ ભેડ તેના કાંતરમાં રૂઝુ સંભળ કર્યો. રૂઝુ વિવરથી નમન કરી ભેડે—મહાકુમાર !
 આજથી આપનિજ ઉત્તમ કું ભવિ અને રૂઝુમાર સુધી આપે છે. તેથી એ કું તે
 વિષે પુછું, તે પુનરાગિ છે. તમારે એટલી ને મારેના છે કે, આપ કાંથી આપે છે ?
 અને આ ઉત્તર નવરના કેમ આવી થયો ? ને કહેવામાં જણાવ્યો. રુઝુમારે સરિમન
 વાને કું—ભડ ! કું એક મુકાર પુ. વિરોધી કું રૂઝુમારની કુંભથી સુરનારો
 રૂઝુ ભવના કરી પુ. હા એટલા પડી અનેક મથે શરતે શરતે કું એક મુકારોની
 પાંચવામાં આવી થયો. રુઝુમાર પડી મેં જલુ તેમ પાંચવામાં થઈ કર્યો. વિરોધ
 રૂઝુમાર મુકારો તા સુર મુન અનેક ભવની સુર કું રૂઝુ, તેમના રૂઝુ પેટાકો
 મારી રૂઝુની વાં. રૂઝુમાર મારી જેમ પ્રથમથી તે જાણ રૂઝુમારની મારી સિદ્ધિનું તેજે
 રૂઝુમાર મુન કું, ને કાંતર કું થયે. આજનાં પાંચ થયો. મારાકે મેં જાણથી ને
 વાં કુંભાજેને ભવના કુંભ. અને રૂઝુમારે વાં રૂઝુમારની ભેડ આપી પુછી કર્યો.

મહારાજા આવી કું જાણ કર્યો, રૂઝુમારે કું મારા રૂઝુમાર નામે એક મારી

મારૂં, આ અને મૂળ લેખની ૬૬ પૃષ્ઠો દેવ છે. જ્યાંએએ છાંદસ કરી કહ્યું—
ખીણ ! તમે તેમ કરો, પણ જ્યાંએ તે વાત કહ્યા વિના ચાલશે નહીં. જ્યાંએએ ખીણ
૬૬ નોંધ ૧૬ છાંદસ— કિયુએ ! શંકરે. આ ૧૬ નીચે ને પ્રકારની ચીજોએ
છે તે પ્રકારના અને ખીણ વર્ણવી છે. તેમાં જેથી કિયુએ અમૃત સંજ્ઞાવિની છે,
તેનાં ૧૧ છાંદસ અને પદોનાં છે. ખીણ યજ્ઞ દ્વારથી નામે છે, તેનાં ચોક્કસ નાનાં
પાનાં છે. પ્રથમની ચોક્કસી જાણતી જાય જાય છે, અને ખીણ કિયુએની ઇચ્છાના
વા રક્ષક જાય છે. ૧૬ છાંદસ આનાં વચન સાંકળી તેનાં જ્યાંએએ પુરી થઈ ગયાં.

દેવી ! ૧૬ નીચે રહેલા મેં તે ૧૬ છાંદસ વચન સાંકળી લીધાં, તમારા તે
ચીજોએ લઈ કું ત્યારે ચાલશે થશે. ખીણની જગ્યાએ રાજકુમારી મુલેચનાને.
ઉપર કાંઈ મહેલ નગર નાં જાયો દેવે, ત્યાં મહેલ આ ઉપર નગર નોંધ જાહેર
આપ્યો છું. આ નગરોએ કિયુએ મેં કાંઈ જાણીયા પહેલી સાંકળી, અને જાહેર
વાત વિશેષ કિયુએ થઈ હતી. તમારા કુળની વાત જાણી અને સહાય કરવાની કિયુએ
દેવ, અને આ રક્ષક પ્રાર્થના વિષય કાંઈ વચન પેલાની દુરા ઓડી લીધી, તેથી કું મારું
અવધન કુળને મારું છું. આ કાંઈ પ્રાર્થના પ્રાર્થના અને આ નગરનું રક્ષક આપવા
કહે છે, પણ તે પેલાની જગ્યા નથી, તમે પ્રથમ કહે, અને રક્ષક આપે. કાંઈ બીજા કુળ-
વાત રક્ષકુને આપ્યો.

:

રાણી—જા ! આ કું મેલો છે ! તમારા જેવો ઉપર પ્રાર્થના અને કાંઈ
થશે ! પ્રથમ કહેલ અમૃત રક્ષક તેનાં મુલેચનાને તમારું મુલેચનાને કેમ ન ખીણે ?
રક્ષકીર ! કુળ કરી જાહેર રહે. આ મારી પુત્રી ચંદ્રકુમારને તમારી અર્પણ કરે.

શ્રીચંદ્ર—મહા ! કુળ, જાણી અને ચીજોથી કું અમૃત છું, તેના અમૃતને
રાજકુમાર આપી, તે મુલેચના નથી. તે વિશે કાંઈ વિચાર કરે. તે સાંકળી રક્ષક મેલો
છાંદસ—મહા ! તે તમે તેમ કરે, તેજીવ તમારું વચન તેમને આપ્યું કરું નોંધી.
મહા પ્રાર્થના કર્યાં ના. ૧૬ દેવ છે, તમારો એ ઉપર આવે, તે કાંઈ કાંઈ નથી.
જેમ કહી, તે શ્રીચંદ્રના મુલેચના નથી પાંચ, મુલેચના પ્રાર્થના કરી, તે થશે રક્ષકને
સ્વીકારવાનું કહ્યું કહેવું.

વજ્રના અગ્નિ આપેલી સાંકળી તે રક્ષક પ્રાર્થના કરું, અને સાંકળી વિષયી રક્ષક-
કાંઈ પ્રાર્થના કરું. ચંદ્રકુમાર કાંઈ જાણી અને ચંદ્રકુમાર પાતે વરી અલંકાર આપે પાતે.
કાંઈ ૧૬ ૧૬ રક્ષક અલંકાર વિચાર મુલેચના પ્રાર્થના કરું થશે. જાણી કું
ચિત્રની રક્ષકાનીનાં લેખો આની વચન જાણી. રક્ષકના અર્પણ અને સામલે પાંચ
આપ્યા. રક્ષકે, કાંઈ, રક્ષક, અને રક્ષક રક્ષકની સર્વ સર્વ કાંઈ એક જ થઈ ગઈ.
કાંઈ કું પ્રાર્થના પુરીની સ્વીકારમાં મુલેચના કરું. સર્વ જાણી પ્રાર્થના.

એક વખતે થશે મહાન કાંઈ પ્રાર્થનાને વિનવિ કરી કે, વજ્રપુર નામના
મેલે અને મેલે આગ જાણી આપે દેવે, ને ચંદ્રકુમાર વેર જાહેર દેવ આપે કું

ગિરિના સિખર ઉપર રહેતો હતો, તે તેને સાંજ મારી નાખ્યો છે, તે રથએ તેણે લે-
કાનો ચોરીએ પાછો કીમતી માથ સંગૃહીત કરેલો છે; તે બધો ગિરિ મુવળું રત્નપાજ
બરેલો છે, માટે સાં જાળને તે સંસ્થ હસ્તગત કરે.

યક્ષના કહેવાથી શ્રીચંદ્ર કુંડગિરિના સિખર ઉપર આવ્યો, સાં જાળ તેણે તે
ચોરનું અનગગ દ્રવ્ય હાથ ક્યું. તે પછી યક્ષના કહેવાથી તે રથએ ચંદ્રપુર નામે એક
ખીજનું શહેર વસાવ્યું. જેની અંદર ઉત્તમ કારીગીરીવાળા દેવેલીઓ અને ચાટાની શ્રેણીઓ
ગોઠવવામાં આવી, જ્યાં ચોરનું વધરથાન હતું તેની ઉપર એક યક્ષનેલ બનાવ્યું, તેમાં
યક્ષની પાપાણુમય મૂર્તિ કરી સ્થાપિત કરી, વજ્રપુર ચોરની મૂર્તિ ઉપર તે મૂર્તિને બે-
સારી, તેનું નામ નરવાહુન પાડ્યું. કેટલાક દિવસ સાં રહી, શ્રીચંદ્રકુમાર પાછો કુંડાળ
પુરમાં આવ્યો, સાં મંત્રીવર્ગને રાત્રી ઘાસનની આઠા આપી, રાત્રિસિંહાસન ઉપર
પોતાની પાદુકા રાખી, યક્ષની આઠા સંપાદન કરી, સાંથી મહેંદ્રપુર જવા તૈયાર થયો.

આસતી વખતે ચંદ્રમુખીની ખસે આવી રત્ન માગી, પ્રેમપૂર્ણ ચંદ્રમુખી વિન-
મથી બેઠી—પ્રાણેશ ! હવે પુનઃ ક્યારે મગશે ? સહિત્યકારો જે કહે છે, તે તમે
પ્રમાથ કરો છો, એમ કહી ચંદ્રમુખી નીચે પ્રમાણે અર્થ સ્થોત્ર બેઠી.

“ પ્રેમૈવમાસ્તુ यदि चे त्वयिकेन सार्द्धम् । ”

“ જગતમાં પ્રેમને પ્રેમજ દશેા નહીં, કહિ હોય તો મુસાફરની સાથે થશેા નહીં. ”

શ્રીચંદ્રકુમારે કહ્યું—પ્રિયા ! નિશ્ચિંત રહે, ધર્મના પ્રતાપથી સર્વ પ્રકારનું સુખ
થાય છે. હું કાર્ય સિદ્ધ કરી પાછો સત્વર આવીશ, આટલું કહી સાશુનયના ચંદ્રમુખીને
આસિંગન કરી શ્રીચંદ્ર પ્રિયાથી છુટો પડ્યો. નગરની બાહેર નીકળી પેલી ગુહિતગોળા પ્ર-
થેમ આદર્શો, અને મુસાફરીનો પૂર્વ વેષ પારખી કરી આસતો થયો.

યે દેહીપ્રમાણ ભાગ્યું હતું, તેના લાવણ્યની પ્રમાણી સર્વ સમાજ પ્રશસ્તિન યથા ગયો. આજ નિરૂપમ સૌંદર્યને જોઈ, શ્રીચંદ્ર ચક્રિત થઈ ગયો. અહા ! કેવું અનુપમ સૌંદર્ય ! આજ સૌંદર્યને કલંકિત કરનાર વિધાતા ધ્યેનજ કલકિત થયો છે. તે જપ્તે બીચંદને નીચેના શ્લોક માઠ આવ્યો—

શશિનિ સ્વલુ કલંકઃ કંટકઃ પદ્મનાલે

જલધિમલમપેયં પંદિતે નિર્ધનત્વમ્ ।

દયિતનનવિયોગો દુર્લભત્વં સ્વરૂપે

ધનવતિ કુપણત્વં રત્નદોષી વિધાતા ॥ ૧ ॥

ચંદ્રમાં કલંક, કમળના નાજમાં કંટા, સમુદ્રનું જળ ખાર, પંદિતમાં નિર્ધનતા, પ્રિય જનને વિયોગ, સ્વરૂપની દુર્લભતા, અને ધનવાનમાં લેમ, એટલાં વિપરીતપણે કરનાર વિધાતા અદેખર રત્નને દુષિત કરનારો છે.

પછી શ્રીચંદ્રકુમાર બેઠો થયો, પવિત્ર જળ મંજાવી ચારે તરફ હાંક્યું. મધ્ય ભાગે કેવળદાની તથા દેવના મોટા પટ્ટની સ્થાપના કરી, કન્યાને પદ્મમાં ઉભી રાખી. પછી દશે દિશાએ જળિદાન આપ્યાં, અને “ ઐ હ્રીં હ્રીં મુંદ કુન્દ સ્વાહા ” એ મંત્રનો જાપ કર્યો. ચક્રિત બન્યાની અને સાંજરી દેવીના ઉદ્દેશ્ય કથા.

આ બધો દેખાવ કરી, શ્રીચંદ્ર પદ્મમાં ગયો. કન્યાનાં નેત્ર ઉપર પત્ર રાખી, તેમાંથી પેલી ચમત્કારી ઓઝધીનો રસ તે દ્વારા અંદર હળવે હળવે દાખલ કર્યો. રસને સ્પર્શ થતાંજ સુલેચના, સુલેચના થઈ ગઈ. તેનાં નેત્રમાંથી દિવ્ય જ્યોતિ પ્રગટ થઈ. કમળના પત્રની જેમ નેત્રનો વિકાસ થયો. તેણીના જન્મનું અંધકાર દૂર થઈ ગયું. રાજકુમારીએ નેત્ર ઉઘાડી, પોતાના પરમ ઉપકારી પુરુષનાં દર્શન કર્યાં. દર્શન કરતાંજ તે સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. શ્રીચંદ્ર પોતાની મુદ્રિત આગળ ધરી કર્યું. રાજમાતા ! આ અક્ષર વાંચી જુઓ. પ્રણયી જે કિંપી જાન હતું, તે અત્યારે આનૂતિએ સ્પુરિત થઈ ગયું. સ્થાપના સ્વરૂપે પત્ર તેના મનોજગમાં પ્રવેશ કર્યો. રાજકુમારીએ તે મુદ્રલેખ વાંચી જોયો, મુદ્ર ઉપર શ્રીચંદ્રકુમારનું નામ અક્ષરે અક્ષર ઓજાથી વાંચ્યું. તે વાંચતાંજ ઉમંગમાં આવી રાજમાતા બેઠી—ઉપકારી મહાશય ! મારા પિતાની પ્રતિજ્ઞા પ્રમદ્ધે તમે મારા પ્રાણેય થઈ મુકયા છે, એટલે તમને પ્રાણુનાય કહેવામાં હું દુષિત નથી. હું આપને ખન, વચન, અને કાયાથી વરી ચુકી છું. આપના મુદ્રલેખ હૃદયથી જ્વલિત, કુળ, સિનેરે જ્વલિત આવે છે. આ દસી તમારા મહોપકારમાં આક્રાંત થઈ ગઈ છે. મારા નિરંજન છત્રને આપે સાંચક કર્યું છે. શરીર અને પ્રાણુદાતાની સમગ્રજ આપ ઉપકારી રાખ છે, તેના બદલામાં જે કંઈ અપાય તે અતિ સ્વલ્પ છે.

સુલેચનનું જાણું સક્ષિમ બોણું સાંતિથી શ્રીચંદ્ર પ્રસન્ન થઈ ગયો. તદ્દશ્ય તે જનનિશામાંથી બહાર આવ્યો. સર્વની સમક્ષ જનનિશા દૂર કરી રાજકુળને જાણર લાવવામાં આવી. અનુપમ સંતરંગી સુલેચનને દેખતી જોઈ, સર્વ સમાજ સ્થાનંદાકર્ષક થઈ ગયો. પદ્મા જેવું વિદ્યાગ શોભનચાત્ર રાજકુળ નેત્ર દેરવતી સર્વ સમાજને જોય લાગી. મહારાજા વિલેચન દર્શના આલેશમાં બેઠો થયો, પુત્રીને આશ્વિન કરી ઉત્સવમાં લીધી, પ્રભાતને મહારાજાની જગ બેસાડી. જગપદ અને દર્શનાની મર્ત્યાથી દરબાર મજા ઉડે. અંતઃપુરમાં આનંદ આનંદ વધ રહે. રાણી કુલસંહારીને દર્શના પાર રહો નહો. રાજપુત્રોનું ઇવન સૂણ કરેલું જાણી, તે અપાર દર્શનારુ કરતી, પુત્રીને મગચ ઉત્સુક થઈ. રાજકુળ પિયના ઉત્સવમાંથી આના પાસે આવી. પુત્રોદ્દસશ માતાએ દર્શના અમુ લાવી જુગાને દર્શના આપી, અને શ્રેયથી દુઃખમાં લઈ મુખ નિરીક્ષુ કર્યું.

આ પ્રસંગે આદેશવરની રૂબરૂ એલે મહોત્સવ કર્યો, પદ્મ પદ્મા અને તોલુકો સ્થાન દોભ કરી ધરસમંચનાં મીન મગચ મંડાયાં. શરીરને શરીરને અભિનય વસ્ત્રોમાં કરેલું કરતી દેર જનિતાએ રાજકુળને જોય અને વધવા શ્રેયજીવ આપવા લાગી.

રાજકુળ અને પ્રભાતમાં જાણેસર લોકો શ્રીચંદ્રને અભિનંદન આપવા લાગ્યા, અને એક અચાએ કહેવા લાગ્યા કે, રાજકુળની સુલેચનને ખરેખરી સુલેચન કરનાર આવા કિલ પુરોએ કલંકવર્ષમાં બહોળા મને.

પ્રકરણ ૪૨ મું.

કાપડી ગુમ થયો.

જા વિલેચન મંત્રોજોની સભા હતી બેઠો છે. પુત્રીનું જન્મપણુંનું દુઃખ દૂર થવાથી તેના દર્શની ચિંતા દૂર થઈ છે, તેમાં બીજારે આવી જગર આપ્યું કે, કેવળ તાપસ આપતી પાસે મગચ આવે છે. રાજાએ મંત્રોજી મુખ સામું જોઈ આવા આવી. એટલે બીજાર તે તાપસને અંદર તેડી લાવ્યો.

આ તાપસ આ વાતોએ તાપક શ્રીચંદ્ર દત્તે, તે રાજપુત્રીને દેખતી કરી મજા રસને જઈ રાજકુળ દૂર કરી બીજો તાપસને વેગ લઈ આવ્યો હતો. વચ્ચે ઉપર પ્રથમ રમ લાગ્યો હતો, શરીરે ભરમ ચેત્રી હતી, કેવળ પુત્ર રાજા દત્ત, તેણે રાજકુળ પાસે આવી કર્યું, રાજકુળ : મેં આદેશવર પૂર્વ કર્યું છે, દત્તે શી આવા છે ?

રાજા તાપસના વેપથી તેને ઓળખી ચક્રો નહિ, ક્ષણવાર વિચારમાં પડ્યો, એટલે ચતુર મંત્રીએ કહ્યું કે, મહારાજ ! સુલેચનાને સુલેચના કરનાર આપણા ઉપકારી પુરુષ આવ્યા છે. તદ્દાગ રાજાએ તેને ઓળખી લીધો, કાપડીને વેપ જોઇ રાજા વિચારમાં પડ્યો. જો કે મારી પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે અર્ધ રાજ્ય અને રાજકન્યા આ પુરુષને આપવાં જોઇએ, પણ આ વેપ ઉપરથી વેની જાતિ અને કુળ કેવાં હશે ? આવા અઘાત પુરુષને રાજ્ય આપવું તે કાંઈક યોગ્ય, પણ રાજકન્યા આપવી યોગ્ય નથી. રાજાને વિચારમાં પડેલા જાણી ચતુર મંત્રી સમજાયો. તદ્દાગ વિનયથી તે કાપડીને પુછ્યું, જદાં આપ જાતે કેવા હો ? ક્યા વંશમાં આપનો જન્મ છે ?

શ્રીમંદ મરોડમાં જોલ્યો—રાજેન્દ્ર ! હવે કુળ, જાતિ પુછે, તે શા કામનાં છે ? પાણી પીને ધર પુછવા જોયો ન્યાય તમે કરો છો, તમારે હવે તે વિચાર કરવાનો નથી. જો પ્રતિજ્ઞા તમે કરેલી હતી, તે સત્ય કરવી છે કે નહીં ? રાજા મત્સ્યા પછી વેપ વેરી થાય, એ પ્રમાણે તમારૂં વર્તન યાચ છે, તથાપિ મારી જાતિને પ્રતિજ્ઞા સાંભરેલ કુલ રથગજનરમાં લક્ષ્મીદત્ત નામે એક એણે છે, તેને હું વ્યસની પુત્ર છું. ધરમાંથી જની રીતે લઈ લઈથી ઉદ્ધારવાનું મારામાં વ્યસન છે, મારા એ વ્યસનથી કંટાળી પિતાએ અને ધણી વાર વાંધો, તથાપી હું સુધર્યો નહીં, એટલે મારા પિતાએ અને ધરમાંથી કાઢી મુક્યો છે, મારે ધન ખર્ચવાનું વ્યસન હોવાથી દ્રવ્ય વીના અને એકાંત નહતું, તેથી મેં મુસાફરી કરી એક સિદ્ધ પુરુષને શોધી કાઢ્યો. તેણે મંત્ર, તંત્ર અને ઔષધના પ્રયોગો અને જાતબા, જો મારે દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવામાં સાધનભૂત થયા છે. દ્રવ્યની હસ્તગત મારેજા મેં તમારી સમજ આ પ્રયોગ કર્યો છે, હવે શું કહો છો ?

કાપડીનાં આવા વચન સાંભળી રાજા વિશેષ વિચારમાં પડ્યો. આ વાતનો નિર્ણય કરવા રાજાએ તે કાપડીને વિનંતિ કરી કહ્યું, જદાં ! મારી પ્રતિજ્ઞા નિષ્ફળ નહીં થય, થોડા દિવસ આ નગરમાં રૂપ કરી નિવાસ કરો. આ પ્રમાણે રાજાના કહેવાથી તે રાજા લઈ પોતાને ઉત્તરે આવ્યો. રાજા ત્રિલેચન હવે શું કરતું, તે વિષે નિર્ણય કરવા અંતઃ પુરમાં ગયો. રાણી મુચ્ચુંદરી રાજાને આવતા જોઈ હારેબેર બેઠી થઈ, ઉત્સાહમાં બેઠેલી સુલેચના પણ ઉભા થઈ. નરપતિના મુખ ઉપર જ્વાળા જોઈ ચતુર રાણી બોલી— પ્રશ્નનાથ ! આવા ઉત્સવ પ્રસન્ને મુખ ઉપર જ્વાળા કેમ દેખાય છે ? પુત્રોનું જન્મોષ્ઠ પશ્ચાત્તુ દુઃખ દૂર થવાથી માહોંદપુરની સર્વ પ્રજા આનંદમાં થય છે, સારે આપ મહારાજાના મુખ ઉપર જ્વાળા કેમ ? નરપતિએ કહ્યું. રાણી ! સુલેચનાનો મહાન દોષ દૂર થયો, તેથી આનંદજ થયો જોઈએ; પણ મેં કરેલી પ્રતિજ્ઞા અને ચિંતનનું કારણ થઈ પડી છે. રાજપુત્રી તે ઉપકારી પુરુષને આપવાં આનંદ આવે તેમ નથી. તે પુરુષ કીન જાતિનો દેખાય છે, તે છતાં વચ્ચે વ્યસની છે. તેના જાતિકીન અને વ્યસની પુરુષને રાજકન્યા આપવી, તે વિચારવાનું છે. જો ન આપીએ તો પ્રતિજ્ઞાની દ્વાનિ થાય છે; હવે શું કરું, તે નિર્ણય થઈ ચક્રો નથી.

રાજાનાં આ વચન સંભળી, ચતુર સુલેચના જાણીથી જાહન થઈ, પણ

૧૮૬

[illegible]

गाथा.

चंद्रकला रायमुखा. ता सन्नद्धाणमायणं वयम् ।
मिरिचंदो नरो जाय, सत्यमेव जयते ।

मिरिचंदा नरो जाए- सपमेव पारितोडन कभो ॥ १ ॥

" સજ્જમી નંદરા કલંક દાખલુ જન કલ જન અને છે. નેહુએ પેદાશી
મેવે પરીક્ષા કરીને શીશજીમાને પત્ર કર્યો "

મા રાજા સાંભળી તે જાડુને વિશેષ દોષ મનુ. આ પુંદરીકચંદ્રગાથાનાથી
મોટો જવાબ આ જવાબ ક્યાંથી જાણી શકે ? જાણી શકે ત્યજાવું મને તેમ છત્રે છે,
મા જાતને છાંયે ૧૫ કી. આડું ચિંતી તે જાડુક તપસ જોશે કયો. જ્યાં તે તપસ
જાણે છે ક્યાં કાંઈ હતી, ત્યાં આથી પહેલે. સુર પાંચપરે આ જાડુને પ્રજા
ઉપરથી જાણી શકે છે. આપણી પાંચપરે જાણે શી ચંદ્રમાર છે. આજેનાં
માણી રહેવાનું જાણુ છી, ઉત્તરથી પ્રજા મન, તે અમલ હિંદુના પ્રજાને મળી
આથી મળે છે.

આ વિષય જાડુને જોઈને

આ વિચિત્ર નૃત્યને જોઈ તે લગલ જાણીએ તેની જાને આવી, પુત્રની
 યાદા અર્પણ કરી, સચરા પુત્રી, તેને એક વાણુવા રક્ષ નીચે બેઠાઈ, અને તેમને વિ-
 નયની ભેટી—મહાનય ! આપને જોઈ જાને નિવત પ્રસન્ન થઈ હીએ, હાલુર વિધાન
 થઈ અમી! અતિથ રહીયો, એમ કહી પછી તેમણે રત્ન જાળ લાગે, તેમની અરુદ
 નિવેન કરી, રત્ન લગલ રત્નજીએ, તેની અરુદ રત્નજી વાગે

આ સમયે એક દહા તાપસી ત્યાં આવી, તે વિધવા હતી. એના વસ્ત્ર તેનીએ પહેનાં હતાં. તેની મુખમુગ્ધ ઉપર પ્રેમના પૂરું પ્રકાશ દેખાતો હતો. તેણીએ પેલા સ્ત્રી વેળાથી તાપસને પુરવતો વેળ આપ્યો. તરતજ તેણીની દષ્ટિ જડકતી ઉપર પડી, જડકતે જોતાંજ તેને પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો. તે વિનયથી નખી જડક પ્રત્યે ખોલી—બા ! અ.પ કોણ છે ? અને ક્યાંથી આવો છો ? જડકે કહ્યું, માતા ! હું મુસારર છું. કુશરચત્રી નમરીમાંથી આવતું છું. કુશરચત્રીનું નામ સાંમળતાંજ સર્વે કિત્તુક થઈ ગયાં, બીજા તાપસ આલિંગ્યો. ઇતિહાસથી જોશી હતી, મહારાજ ! જડકે સાંઈ થયું, જે વાતની અમારે જિજ્ઞાસા હતી, તે સરજ થયાનું કારણ જાણ્યા. કહ્યો, કુશરચત્રીના શ્યા ખબર છે ? રાજકુમારી ચંદકાનો કોઈ પતિ થયો કે નહીં ? તે જાણતા હો : તો કૃપા કરી કહો. જડકે જોશ્યો—રાક્ષીદત્ત તોહનો પુત્ર શ્રીચંદ્રકુમાર ચંદકાનો પતિ થયો છે. તેમણે વિવાહોત્સવ ધણી ધામધૂમથી કરવામાં આવ્યો છે. તે સાંજથી સર્વે જાણીકાઓ ઉમંગથી ખોલી—ચંદકાના મુખી છે ? જડકે ઉપેક્ષા બતાવી કહ્યું, તે મુખી છે કે નહીં, તે હું કહી શકતો નથી. હું કાપડી મુસારર છું. વિશેષ વૃત્તાંત ચેતવવાની ખારે રહી જાર ! કહા તમે બધાં કોણ છો ? આ એકાંત ઉદ્યાનમાં કેમ વરવાં છો ?

દહા નવનમાંથી અશ્રુ પાડતી ખોલી—મહારાજ ! હું કુખી બો છું, મારે વૃત્તાંત આજ એક ચિત્તે સાંજો.

વક્ત્ર નામના નમરમાં વીરસેન નામે રાજા હતા, તેને વીરમતી અને વીરપ્રભા નામે બે રાક્ષીઓ છે. તેમાં વીરમતી હું પોતે છું. મારા પિતાનું નામ મંગુ રાજા છે. મારા પિતા મરુને બે પુત્રીઓ છે, તેમાં એકી જ્યથી અને નાની પુત્રી હું છું. મારે બીજું નામ નિશ્ચયપતિ છે. મારી બેઠી બહેન જ્યથી કુશરચત્રીના પ્રતાપ સિદ્ધ રાગને આરોગ છે, તેને જ્ય વિનેરે ચાર પુત્રો છે.

હું વક્ત્ર નમરમાં હતી. મારા રાજ્યમાં મહા પ્રમાણિક અને અમારા પિતરાણ મુખમતી નામે મત્રો છે. મારી સપત્ની વીરપ્રભાને નરચંદ્ર નામે એક પુત્ર થયો, તે પછી સાદમી, પસકમી અને રાજા વિદ્યામા નિપુત્ર થયો. મારે વીરચંદ્ર નામે પુત્ર અને ચંદ્રલેખા નામે એક પુત્રી થઈ છે.

આ પુરવતો વેળ પહેરી રહેલી તે મારી પુત્રી ચંદ્રલેખા છે. મારો પુત્ર વીર વક્ત્ર પાંચ વર્ષનો થયો છે. જુલ્યા, તે જા રહ્યો.

એક વખતે રાજા વીરસેનને અકસ્માત કાઝાજાર આવ્યો. તેમથી તેના શરીરમાં દુઃખ ઉત્પન્ન થયો, તે વખતે રાજાએ પોતાના વિશ્વાસુ મંત્રી મુખમતીને તેમણે કહ્યું કે, કુશર વીરચંદ્રને મારે રાજ્ય આપવું. તે પછી એક મુદ્દાંજ પછી રાજાને રાજ્યવચ્ચ રહ્યો.

જદ મદદન ! રાજાના રાજ્યવચ્ચ પછી બગવાળ કુમાર નરચંદ્રને પેતાના બે રાક્ષી રાજ્ય દબાવી લીધું અને અંગેને નમરીની બાદર કાઢી મૂક્યાં. હું મારી પુત્રી અને

જાગૃતને હાથ અગ્રુત કાંતી નરતી બહાર નીકળે, તે વખતે જમાતી વહાણે પ્રભુને
જમાતી સારેજ અગ્રુત કાંતે. મરિયર મુનમનની સહાયથી અને તેજ અગ્રુતને જા
જન લેણ મુન મુનમાં થોડે દૂર આવ્યાં એક વિદ્યાનિમિત્તએ જમાને કામો મુનમે
જમાતી રીત રિયતી સ્તેષ તે મહાદુશને દસ ઉત્તમ થઈ. જમાતી સારે આવ્યાં મંત્રો
મુનમનને વિનંતી કરી, તે વિદ્યાનિમેષને એક રજ નીચે મેઘારી જા પ્રભુને પુષ્પ—
મદદ ! જા જાગૃતને વાળકુળ મગશે કે નહિ ! જા રાજગુમારી અંદાગાને
રણમાં કામ કરે ? તે જાગૃત કરી જણાવશે. વિદ્યાનિ મગશે સમયને અગ્રુતે પ્રમ
માંથી કાંતે. મરિયર ! તમારે ઉપરે મુન મગવાનું છે. જા અંદાગાને પતિ પ્રમથ-
કેંદરને મુન કરે. તે મુન જાગૃતમાં પ્રમથ છે. જાગૃતી થોડે દૂર એક ખાલિનું
ન આવે છે, ત્યાં તમે વિચાર કરી રહેશો, મુંદર ઉવાળમાં રાજાઈ કરી, કાલ નિર્મમન
ને જાગૃત પુષ્પ જા અંદાગાને પતિ મગશે છે, તે ત્યાં આવશે. જે પુષ્પની
તે રાજકુળ રજમાંથી પુષ્પની પાલ પુરે. તે અંદાગાને પતિ, એમ સમજ લેશે.
જા પ્રભુને કહી દેને જમાને એક મુન જાગૃત, તે પછી તે વિદ્યાનિમેષી જમાતે
સારે વધ ત્યાંથી આવશે મરે.

મહાદુશ ! તે જોયેનાં વધને જમાને પુષ્પ આપકુળ આવ્યાં ત્યાંથી જમે
કાંતે જમાને રવાં હામે. તે ઉપાધી જોયેને ઉદવ અને આપકુળ તમે જે પ્રાપ્ત
જોયેને જે જાગૃત હા, તેમને જમાને અંદાગાને વિચાર તેજ કોઈપણ પુન કાંતે કાંતે,
રાજગુમાર કાંતે કાંતે નહિ. જાગૃતી જમાને વિદેશ સંકારમાં પડ્યાં હામે. અલ્પિ તેજ પ્રાપ્ત
મંત્રો નથી. તેની રાજ જોયેને કાલ નિર્મમન કરીએ હામે. જા જાગૃત અંદાગા પ્રાપ્તને
વેરપદેરી તેની સખીએની કાંતે સમય કરે છે, તેજ વર મુન સંચીત કરી, અંદાગાને
જા માનક આવે છે.

તે જાગૃત મુનથી જા જાગૃત સંકાર, મુન કાંતી વિચારમાં પડે. મરે
જમાનને રેવ કાંતે કાંતે હવે જાગૃતી સંભા જમાને. અગ્રુત વિદ્યાની મુન કાંતે
કાંતે. ઉમે કાંતે કાંતે કાંતે. ત્યાં રાજકુળ રજમાંથી પુષ્પની પાલ પુરે. તે જોયે કાં
રાજકુળ અને સખીએ. જાગૃત કાંતે જમાનને કાંતે કાંતે. અલ્પા કાંતે કાંતે મહાદુશને
વિનંતી કરી જમાતી, તે જાગૃત કાંતે વરમાણ અગ્રુત કરી. કાંતે સખીએને
કાંતે મંત્ર કાંતે, અને રાજકુળ રજ કાંતે વિદ્યાનેજાન કાંતે. રાજકુળ કાંતે જમા
જમા. જમા. કાંતે રજ કાંતે જમાને વરી હાવ્યાં હાં કાંતે રાજી કોઈએ પેન્ટ
જાગૃત રાજકુળને જમાન કરી, કાંતે કાંતે કાંતે કાંતે—મહાદુશ ! જા પ્રભુને વિ-
જમાની એક મુન રાજી ઉમે છે. હવે તમે તેને સંકારમાં જમાને. એ કે તે જમા
જમા છે, જમા તમારે જમા જમાને હા તે હવે કાંતે કાંતે છે. કાંતે જમાની કુ
જમા કાંતે છે. તે જમા એક નિર્મમન રજા જમાને છે.

આપકુળને પુન મરિયા અલ્પિય ચ વાલેજમાન.

રિયે રિયમવાના: મરિયો રજ રજને હવર: ॥ ૧ ॥

પુરોત્તે ગુરુત્ત અને લઘુત્ત આશ્રયને લઈને થાય છે. વિશ્વાયતના આશ્રયને મળેલો વિશ્વાયત જોવા દેખાય છે, અને હર્ષજના આશ્રયથી હર્ષજના પ્રમાણમાં લઘુ દેખાય છે.

મહાનુભાવ । પુષ્પમાળાના સંજયો મૂવનો તંતુ મસ્તકપર ધારણ કરાય છે. આ કરે મસ્તકપર રાખેલો ચંદ્ર નિઃશ્વર્ક જણાય છે. આ કુમારને દુલે તમારોજ આશ્રય છે તમે અમારા અંતરના દિવેગ્ધુ થયા છે, જે ચેત્ત્વ લાગે તે કરશે.

સાસુનાં આર્થાં વચન સાંભળી શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—માતા ! મનમાં જરાપણ અંતે રાખ્યો નહિ, તમને શુભમતિ પ્રધાનથી સદાય છે, તે તમારી પૂર્ણ સદાય કરશે. મારે સંમતિ પ્રમાણે તમે અહીંથી કુંડગપુરમાં જાઓ, ત્યાં મારો પૂર્ણ સંબંધ છે. ત્યાં મંત્રી ઉપર હું એક ભગવાનજુ પત્ર લખી આપું, એમ કહી શ્રીચંદ્ર એક કુંડગપુરના મંત્રી ઉપર પત્ર લખી આપ્યો.

શ્રીચંદ્રે પત્ર આપતાં જણાવ્યું, ભદ્રે ! ચિંતા કરશે નહિ. હું અહીંથી ગિરેશમાં જાઉં છું, કાર્ય સિદ્ધ કરી પાછો આવું. તમને કુંડગપુરમાં મળીશ. આશુ કી શ્રીચંદ્ર સર્વની રજા લઈ ચાલ્યો થયો. ભુદા પડતી વખતે સર્વ પરિવારના નેત્રમાંથી અશ્રુ પ્રવાહ છુટ્યો. ત્યાં સુધી તે ગયે જોવામાં આવ્યો, ત્યાં સુધી સર્વ તેનું દર્શન દેખ ઉત્સુક થઈ ઉભા રહ્યાં.

શ્રીચંદ્ર ગયા પછી ૨૬ રાણી વીરમતિ પોતાનો પરિવાર લઈ કુંડગપુરને મળે ચાલી. અનુક્રમે ચાલતાં માહેન્દ્રનરના સીમાધારમાં આવી પહોંચ્યાં. એ મુંદર રહી જહાજ એક ઉદ્યાનમાં વિશાંત થઈ બેઠાં, ત્યાં નીચેની ગાથાએ સાંભળવામાં આવી.

રાઘવેહ વિશીષ, સયંવરે ચારિ યો તિલય મંજરીષ ।

સન્ન નિવગન્નહરણો, વીરિક્ષો જયત સિરિચંદો ॥ ૧ ॥

સિંહપુરે વિષળયરે, મુહર્ગાંગ મુપાદ પુન્નમવનેશ ।

પટમળીચંદકલાષ, વરિણીઓ જયત સિરિચંદો ॥ ૨ ॥

ગયરે કુન્નસ્થલંબિ, પુરવીસપયાવસિંહકુલચંદો ।

સિરિ મુરિયવદ તળો, સિરિચંદો જયત મુવળયલો ॥ ૩ ॥

" તિલકમંજરીને રાધાવેષની વિધિથી જે વરેલ છે, અને જે સર્વ રામજોત જવને દરનાર છે, તે એકવીર શ્રીચંદ્ર જન્મ પામે. સિંહપુરનગરમાં મુઝમલ રાજાની પુત્રી ચંદ્રગા પદિણી પૂર્વે જન્મ રનેદથી જેને વરી છે, તે શ્રીચંદ્રકુમાર જન્મ પામે. ૩૭

વાચનારને વિદ્યાસા યજ્ઞ હતો. આ સુંદર મેદેવ દેમપુર નગરના રાજા મહારાજનો છે. એ એમ ઉપર બેઠેલા પુરુષ તે મદનપાલ નામે તેનો કુમાર છે. તે પોવનવચને પ્રાપ્ત થયો છે, તથાપિ તે અવિદ્યારૂપ છે. રાજા મદનપાલ કુમારને માટે ઉત્તમ કન્યાની શોધમાં છે, પણ હજી કોઈ કન્યા પ્રાપ્ત થઈ નથી.

કુમાર મદનપાલ એમ ઉપર બેસી પેતાના વિદ્યાદાના અને શૃંગાર વિલાસના માનસિક સંકરો કરતો હતો, ત્યાં એક યોગિણી તે માને પ્રસાર થતી જોવામાં આવી. યોગિનીનો વેષ મનોહર હતો, તેના હાથમાં એક ચિત્રપટ હતું, તેના મુખ અને નયન ઉપર ચાતુર્ય પ્રકાશતું હતું. વેષ ઉપરથી તે યોગિની છે, એમ જણાઈ આવતું હતું. તેને જોતાજ રાજાકુમાર ઉત્સુક થઈ ગયો. તત્કાળ તેણે યોગિનીને પોતાની પાસે બોલાવી, અને માન આપી પુછ્યું, ભદ્ર ! કુશળ છે ? ચતુર યોગિની બોલી—ભદ્ર ! આ અસાર સંસારમાં કુશળતા શું પુછવી ? ભાઈ ! વિચાર કર, કાગળા મહાન પ્રભાવ આગળ કોણ રહી શકે ? જીવનચર્યાય પ્રચંડ રાક્ષસી જ્યારે મસ્તક ઉપર આવી ચડી બેસે છે, ત્યારે સ્વામવર્ણના સુંદર કેશ ધોળા થઈ જાય છે, અને દંદિયોની શક્તિ હઠી જાય છે. જોવન વયની સુંદર પ્રમારત તે રાક્ષસી હાજુમાં લેડી નાખે છે, તેથી સરીરતું સ્વૈર્ય નષ્ટ થઈ જાય છે, અને માલુસ વિરૂપ બની જાય છે. ભદ્ર ! તું અને બેઠેલા સાગે છે, માનવ જીવનની કુશળતા પુછીજ નહીં. એક પગમાં અધ્યુષ્ણ પૂણું ધઈ જાય છે, તો પછી કુશળતાની વાત શી કરવી ? તે જતાં પ્રાણી કામ, ક્રોધ અને મોહને વશ થઈ નરકની પીડાનો પાત્ર બને છે. ભદ્ર ! નીચેની આઘાઓ વિચારી ને, એટલે તને કુશળતા પુછવાની ખબર પડશે.

ગાથા.

કુશલ તેહને જેહ ન જાયા, જાયા તેહ મરંદા ।

તો શી કુશલની વાત કહી જે, એ દીસે જનવંદા ॥ ૧ ॥

આસન મારે પણ આશ ન મારે, ભસ્મ ધુળી અંગ ધારે ।

કંપા ધરે પણ વિક્રપા ન હેંદે, તો શી મુદ્રા ધારે ॥ ૨ ॥

પરેરો કોપિન પણ કિંચિ ન પરિહરે, મંદિ જનથું પાયા ।

ચુંદી સંસારમે આયા જાયા, કીધા યોગ ન પાયા ॥ ૩ ॥

ચારસાળ ચલચી હસ જોણી, તિહાં રહિ ભમિ ભમિ આયા ।

વિષય પાયા તૃણ્યું મન ટાલે, તો પરબ્રહ્મહી પાયા ॥ ૪ ॥

રાજા મહારાજ પોતાના કુમારની પાસે આવ્યો. પુત્રને કિત્તેજમાં બેસારી આ પ્રમાણે કહ્યું, વત્સ ! હવેમાં શામાટે શોક કરે છે ? ભારતવર્ષ ઉપર બીજી ધણી રાજકન્યાઓ સ્વરૂપવતી છે, પ્રિયંબુમંજરીને માટે તૃથા આગ્રહ શામાટે રાખે ? બીજી સૌંદર્યવતી સુંદરીની સાથે તારા જિવાહ કરીશ. રાજા નૃસિંહે મારું અપમાન કરેલું છે, તેનો બદલો હું આગળ ઉપર લઈશ. પુત્ર ! તેણે અભિમાની રાજાને વારંવાર પ્રાર્થના કરવી, તે ક્ષત્રિયવદને ઉચિત નથી. રાજા નૃસિંહે આપણા મંત્રીને ના કહી છે, એટલુંજ નહીં, પણ એક નીચેનો સ્ત્રોત્ક લખીને સાથે મોકલાવ્યો છે.

यवाग्नरणे जाड्यं मोदकानां तु का कया ।

वचनेऽपि द्रिदस्त्वं घनाज्ञा तत्र कीदृशी ॥ ૧ ॥

જે રાજડી [જાવડી] ને પચાવવાને અશક્ત છે, તેમની આગળ લાડુની તો થી વાત કરવી ? જ્યાં વચનમાં દ્રિદતા છે, ત્યાં ઘન મેળવવાની આશા ક્યાંથી રખાય ?

આ ઉપરથી આપણે જાણવું જોઈએ કે, તમારે પ્રિયંબુમંજરીની આજ્ઞા રાખવીજ નહીં. વત્સ ! તું સુચ છે, તેવી દુર્લભ રાજકન્યાની આજ્ઞા શામાટે રાખવી જોઈએ ? તારે માટે બીજી હજારો રાજકન્યાઓ તૈયાર છે.

આ પ્રમાણે રાજા મહારાજને તેને ધણું સમજાવ્યો, પણ તે દુરાચારી રાજકુમાર સમજ્યો નહીં. તેના હૃદયમાંથી ચિત્રપટની મનોહર જરા પણ દુર ચાલ નહીં. પ્રતિદિન તેનુંજ ચિંતન કરવા લાગ્યો. ધણી દિવસ સુધી મેહેલના ઓખ ઉપર બેસી, તેનોજ વિચાર કરવા લાગ્યો. દાસતાં, આસતાં, ઉઠતાં અને બેસતા તેનુંજ મનન કરતો હતો. પુત્ર : તે ચોમિની ક્યારે મળે ! એવી હવાઇ કલ્પના કરી, તેજ દિશા તરફ જ્યોતો હતો. ઉવટે રાજપરેશવનો અનાદર કરી, તે મોહી મદનપાળ નમરમાંથી મુખ રીને આવ્યો ગયો. રાજા મહારાજ અને તેનું રાજકુટુંબ બારે ચિતામાં આવી પડ્યું.

કુમાર બની રાધાવેષ કરવા ઉભો થાય છે, કોઈ રાજકન્યા યજ્ઞ પાત્રખીમાં બેસી રાધાવેષ કરનાર શ્રીચંદ્રને વરવા આવે છે, કોઈ રાજકન્યાની સખીઓ યજ્ઞ તેની પાસે દાજર રહે છે, કોઈ રાધાવેષ થાય, એટલે શ્રીચંદ્રનો જળનાદ કરી, સ્વયંવર મંડપને મળવે છે, તે વખતે શ્રીચંદ્ર બનેલો પુરુષ સર્વ સમાજ વચ્ચેથી પ્રસાર થઈ જાય છે, અને ચારે તરફ તેની શોધાશોધ થઈ પડે છે.

બદ્ધ ! આ પ્રમાણે કુમાર કનકરથ પોતાના દરબારમાં અને લોકોના સમાજમાં રાધાવેષના ખેલ કરી સર્વને આનંદ આવે છે. યજ્ઞ કાલે કુમારે અંત પુરમાં તે ખેલ બજવી બતાવ્યો હતો. તે વખતે તેની બેન કનકવતી પોતાની ત્રણ સખીઓની સાથે ત્યાં રહેલી હતી. રાજકુમારી કનકવતીને પ્રેમ અને વિશ્વાસનું ખત્ર પ્રેમવતી, ધનશ્રી અને હેમશ્રી નામે ત્રણ સખીઓ છે. પ્રેમવતી યુધ્ધ મંત્રીની પુત્રી છે, ધનશ્રી સાર્થવાહની પુત્રી છે, અને હેમશ્રી નગરશેઠની પુત્રી છે. શ્રીચંદ્રકુમારે કરેલ રાધાવેષ અને તેના યુગ્મનું બ્યાન સાંભળી રાજપુત્રી કનકવતીએ અને તેની ત્રણ સખીઓએ શ્રીચંદ્રકુમારને વરવાનો નિયત કર્યો છે. રાધાવેષના ખેલમાંથીજ તે જાગાઓના વિચાર ઉત્પન્ન થયા. અને ધાર્મીમાતાની દ્વારા તે વર્તાત રાગને જાણ્યો. રાગ જિતવનુ મોટી ચિંતામાં આવી પડ્યો, તે સાંધે તેનો મંત્રી, સાર્થવાહ અને નગરશેઠ પણ ચિંતાગુર થઈ ગયા. સર્વ કુમારીઓ આમલ કરી બેસી, એટલે રાગએ આજે કુસરદળીમાં શ્રીચંદ્રની શોધ કરવા મંત્રી વિગેરે માણસોને મોકલ્યાં છે.

આ વાતની ચચા નગરમાં ઉત્પન્ન થઈ છે અને તે ચચાને મારે આ લોકોનું દે.શું એકઠું થયું છે. રાજકીય વાર્તા ચર્ચવી તે યુક્ત નથી. એમ જાણી દુ તેમાંથી પ્રસાર થઈ ચાલ્યો જઈ ધું. આ પ્રમાણે કહી ને પ્રેમ વલ્લિક લાધી ચાલી નીકળ્યો, અને શ્રીચંદ્ર પણ પોતાને બંધન થયો, એવો ભય સખી તે નગરીની અંદર નહોતો જતાં, પરમાર્થ ખીજે માર્ગે ચાલ્યો થયો, આમજ જતાં એક સુદર મંદિર જોવામાં આવ્યું. મંદિરની શોભા અપૂર્વ હતી. ઉંચા શિખર ઉપર ધ્વજનજો ફરકતી હતી, ધ્વજનજોની સાથે ધંટડીઓના નાદ થતા હતા, મંદિરદ્વાર ઉપર અનેક જાતની પાયાજીમવ પ્રતિમાઓ મોઢવી હતી, તે મંદિરની આસપાસ વૃક્ષોની વાટિકા હતી, વાટિકામાં અનેક જ્વનનાં ગંગાજેરી પુષ્પો વિકસિત થયાં હતાં; યુવાન, જામુદ, લુછ, ચમેરી, કચેલુ અને નેચરાના પુષ્પોનાં વૃક્ષ શ્રેણીબંધ ઉભાં હતાં. આ પુષ્પોથી લોકો તે મંદિરમાં રહેવા વધતી પૂજા કરતા હતા. કેટલાએક જ્વનનાં વૃક્ષોમાંથી ફળ લઈ, તે વધને નેંચવ ધના હતા. શ્રીચંદ્રકુમાર વાટિકામાં ફરી થઈ મંદિરમાં આવ્યો. વાટિકાના મધ્ય ભાગે દેવ વિમાનના બેટું સુરે મારે જોઈ તેને ત્યાં રહેવા પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ. મંદિરની કંગીચંગી અને બજ દેખાવ જોઈ તે મંદિરના કરનારની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. મંદિરની શૈલ્ય જોતો જોતો રાજકુમાર અંદર ગયો, ત્યાં વધતી મોટી પ્રતિમા જોવામાં આવી. પ્રતિમાની ઉપર ચંદન અક્ષત અને પુષ્પની માળાઓ જથ્થાજથ્થે રહેલી હતી. પ્રતિમાનો દેખાવ ઉમ જતાં સુદર હતો. તે પ્રતિમાને જોઈ જમણી તરફ રાજકુમારની દષ્ટિ પડી, ત્યાં એક તરજુ પુરુષ લગાઈ બેઠો.

મેળે. તે પુરુષ પ્રપન્ન હવે આત્મિ, શૈલ અને ચિંતા ભરપૂર દેખાતાં હતાં, તે તેજસ્વી
 હતાં ચિંતાપૂર્ણ અર્થિ જ્ઞાત્રીની દષ્ટિ રૂપ, નિરતેજ રૂઢ મળે હતા. તે પુરુષને મોઢ
 શાંત હતા રહે, તેના હૃદયમાં તેને યાદે દયા જતન થઈ. તે મોઢાએ—સદ ! તમે
 શેષ છે ! તમારી આત્મિક પૂર્ણ ચિંતા સુલભી આપે છે આ મંદિરમાં આવી કેમ નેહા
 છે ! મનની આરોધના ક્રોધ છે, કે ક્રુષ રહેવા આત્મ્યા છે ! મને કાંઈપણ નાશ ન હોય,
 તે તમારે જનાર અને જાણવશી.

તે પુણ્ય શીશકને લેઈ પ્રસન્ન થયો. 'આ કેઈ કુશીન પુત્ર છે,' એમ તેને નિશ્ચય થયો. પોતાના કુખના જાળીદાર થાવ, તેમ આ સુધીય પુત્ર છે. તેને મારો જાતન જાણું, એ વખતે હાથ ધાવ. આમ વિચારી તે પુણ્ય બેઠો, મહાત્મ્ય ! હું અત્યંત કુખી છું, અનિશ્ચય ચિંતાએ અને પેરી હોયો છે. મારો જાતન જાણ વરણ કરી પુણ્યને સંભળવા થેન છે. અદીથી નેનલ ખુલ્લમાં હેમપુર નામે નગર છે, તેમાં મકરંદન નામે રાજા છે, તેને મદનપાગ નામે એક કુમાર છે, તે કુમાર એક વખત નેખમાં જોડો હતો. ત્યાં કેઈ મેચિની ચિવપટ લાગે નીકળી, તેને કુમાર બેઠાથી મોતિદીએ પે.તને જાતન જાણી, તે ચિવપટ મદનપદને જતાનું. મદનપાગ તે ચિવપટ લેઈ મોદમંત થઈ ગયો. તાકાગ તેણે ચિવપટને જાતન પુછ્યો, એટલે તે મોતિદીએ કહ્યું, રાજકુમાર ! આ ચિવપટ કાનિનવરના રાજા નિંદિતી પુત્રી પ્રિયંબુમંજરીનું છે. પ્રિયંબુમંજરીને તેના દિકકા ગુર શીયુખરે કુલસચીત્ય શીમંકુમારની અતિ પ્રદંભ કરી, તેણે એ દબજાગાએ શીશકને વરવાતે નિશ્ચય કર્યો છે. પુત્રીને દલ નિશ્ચય જાણી રાજા નિંદિત આ ચિવપટ લઈ અને કુલસચીત્ય મોકલે છે. હા ! તે ચિવપટને માટે મોદ પામેલા મદનપદે મહી પ્રાંત્ય કરી, પશુ મેચિનીએ તે ચિવપટ આપ્યું નહો. મદનપાગને મદનપદમાં નાખી, મેચિની ત્યાંથી ચાલી ગયું. કુમાર મદનપાગ ત્યારથી પ્રિયંબુમંજરી માટે તીવ હજી રાખી તેનુંજ સ્મરણ, તેનુંજ ખ્યાલ અને તેનુંજ મનન કરવા લાગ્યો. આ ખજાર તેના પિતા મકરંદનને પડાથી નેણે કુમારની હજી પૂર્ણ કરવા પે.તના મયોને કાનિપુરનઃ પ્રિયંબુમંજરીનું માત્રું કરવા મોકલ્યો. રાજા નિંદિતે ના પડી, નેટલે મતી નિંદિત થઈ પડ્યો. આ.ભે. પિત્ર મકરંદન પુત્ર મદનપાગને સમજાવ્યો. ૧. તારે મટે જાંઠ નગર રાજકન્યા કોઈ જાણી; પશુ મદનપદને પ્રિયંબુમંજરીને ને.દ કુ. મધ નહો. તેને વિદેર ચિત્તા થયા જાણી, ઉવરે તે સંભરેશવ ઓડી પ્રિયંબુમંજરીને મટે કુમારી લેવ નંજર થયો, નગરમાંથી સંઘે ગ્રામપણે ચાલી નીકળે.

[illegible]

મારી વળી નિવેદન કર કે, હેમપુરીના રાજા મહારાજનો મહાપાત્ર નામે કુમાર છે, તે ચિત્રપદ ઉપર તમારું અનુપમ સોંપ્યું જોઈ, એટલે પાછી ગયો છે. તમારા યુગ્મ અને રૂપથી આકર્ષાઈ, તે મહામંદિરમાં આવી રહ્યો છે; તે તમારા રાની તરફને તમે પ્રેમનો પાત્ર કરી કૃતાર્થ કરો, તે ઉપરાંત તને જે યોગ્ય લાગે, તેમ જીવન મિટ્ટ વચન ઉચરજો. હું તારા ઉપકારનો બદલો મારી રીતે વાળીશ. મારા વચનથી તે નિમકદ્વિજાત માલજો રાજકુમારીને મારો સંદેશો કહ્યો. તે ઉપરાંત તેણીએ મારા યુગ્મનું વધાર્યું અને અનિયતિતિ બોલું વર્ણન કર્યું. પછી અતુર કુમારીએ પુષ્પની ઝાળમાંથી એક રાત્રી પુષ્પ લીધું, તેને કાન ઉપર અડાવી દૂર કર્યું, પછી જીવનું સો પાંખડીવાળું કુંકુમભૂઈ પુષ્પ લઈ તે પાસે રાખી હૃદય ઉપર મુક્યું. આ પ્રમાણે સમસ્ત કરી રાજકુમારીએ માલજોને કહ્યું. બેન ! તે કુમારને કહેજો કે, આ પુષ્પની સમસ્તવાનો ઉત્તર આપો. તે પ્રત્યુત્તર લાગ્યા પછી હું તેમની આગુરી જાણી લઈશ. પ્રિય મિત્ર ! આજે માલજો આવી અને તે સમસ્તવાની વાત કરી; હું તેમાં જરાપણ સમજતો નથી. મળી વાર સુધી તેનો વિચાર કર્યો, પણ મારી મનોદશિમાં તે આવી નહીં. છોટે નિશાસ મુઠા, નિરાશ થઈ અમજગતો લાગ કરી અહીં મેટો ખું.

ભદ્ર ! તે રાજકુમારી હમેશાં અહીં આવે છે, પણ મારા જોશમાં આવતી નથી. તેજીની સાથે અંતરદાક પ્રશ્નો આપી પ્રથમથી કોઈ પુરાને અહીં રહેવા કેના નથી. તેથી હું છુપી રીતે અહીં મેલી રહું છું. બહારા મિત્ર ! તમારું હૃદય પ્રેમાળ છે, તમે પરદુઃખ બાંધવા દેખાઓ છો, આ દુઃખી જનને કાષ્ઠપણ સદાચ કરવા કૃપા કરો. તમે વિદેશી છો, જ્યાં તમારા હૃદયમાં અર્ધને રાહેથી સમજો છો, તમારા અતરંગમાં 'વસુધૈવ કુટુંબકં' એ મહાવાક્ય રતી રહેલું છે, પથોપકાર કરવામાં તમારી પ્રશંસિ જામત છે. મિત્ર ! તમે ઉપકાર વર્ણની મહત્ત્વ જાણો છો. આ પ્રમાણ કહી મહાપાત્ર તીચના દોહા બોલો.

દોહા.

મારિમાં પરે સંક્રમે, પરદુઃખદ્વયે જિહ ।

ચિરજા પરદુઃખ દેગીને, ને સગજન ગુણમેદ ॥ ૧ ॥

જેના હૃદયમાં રહી જીવનું એમ જીવનું દુઃખ અનિયતિતિ થાય, તેના સમસ્ત પ્રશ્ન વિદેશ દેવ છે.

મહાપાત્રની નિર્દિષ્ટ જોઈ તીચના દોહા આવી. તેના હૃદયમાં યતુ કે, ભદ્ર ! આ દોહા કેવો પ્રભુ છે ! બોલોના મહાપાત્રના આ દીન કુમાર રૂલાઈ પડ્યો છે, મારે વધારા સદાચ કરી, આ દુઃખી પુરાને ઉદ્ધાર કરવા જોઈએ. મહાપાત્રના મોદયાનમાં જાહેરના મુરજેથી કેટલી અપ્રમ રિવાજી થાય છે ! આ મોહી મહાપાત્રને સમસ્તવાનું રાજાને, અને હૃદયને રાજા જાહેર વિરવન થઈ વચ છે. રાજકુમારી વિરપુષ્પનીને

પુણેથી સમસ્ત જાગૃતી ચાલુ પડી છે, સમસ્ત ઉપરથી સમભવ છે. માથા
પિદ્મકર થી કુલપતી તે દિવસ દશે. થી કુલપતી આ દેશમાં આવેલા દયા, એમ મેં
પરે સમસ્તું હતું. મારું વિચારી રાજપુત નેરવે—મ.જ મનપણ ! મિત્રા કરી નહો,
દે જાણી જાણે તેથી તમને સહાય કરીશ. રાજકુમારીએ પુણેથી સમસ્ત મૂલ્ય છે.
પુણની ઉ.જાણી રત્ન કુલપતી અને જાને નેરે જાણી નેરે મુખ્ય. એથી એ મુરુ જાણમે
સુચનું છે, તમે આ રત્ન પુણી લેશ મારી ઉપર રાત છે, પણ તમે કેવું છે ! ને
મેં અને સંમત્ય નથી, અને નજરે લેશ પણ નહીં. જોતું હો જાણીવાતું કમળ
છે અને જાણી દાણ ર ર નાખતું. નેથી એમ સુચનું છે, કુલપતીએ શીશકુમાર
મારીપર રાત નથી, પણ મેં નેમના કુલપતી અને સમત્ય છે, નેથી મેં તેને હાથમાં રાખેલો
છે. સર્વમાં ને રાંધી મં.જેંડ મારા હાથમાં વસે છે.

શીશકુમારનાં કાર્ય વચન સંમત્ય મનપણ રાતિન રાંધ મેલે. અહા ! તેનું મારું !
તેથી વિદ્યા ! તેને જ મનપણ ! જાતું પડિત હાથ તેના મુખ ઉપર જરા પણ નરે
નહી. પ્રત્યેક અંગ ઉપર વિનયની પ્રજા તેથી પ્રસરી છે ! વચનમાં તેનું મ.જુર છે !
આદર્શ નિતી મનપણ શીશકુમારે નથી પડેલ ઉપરથી જાણી તમારી જુદીની સુ પ્રસંગ
હા ! આ કુખી જન તમારી સદાચારી સુખી રહે, હાંધ પણ ઉપર કરી એ જુગરાની
સાથે મારો દેવ કરી દે. મારા પરિતપ હાથને દાંતે આવે. આજ કારંની સિદ્ધિ
તમરથીજ થવાની છે. આજ જીવનની સર્વકાળ તમારે રક્ષાપીત છે. મિત્રવર્ત ! કુખ-
સાચરમાં પાયા એવ મારા હાથને અવલંબન આવડે.

આ પ્રમ.જે જાને વ.જે રાંધા દયા. ત્યાં રાંધિશમાંથી શંખને ત્યાં સંમત્યમાં
આબેલ તાત મન નેરવે—મીન ! સંમત્ય, આ સંખને ત્યાં રાંધ છે; રાજકુમારી
શિવકુમારની પેદાશ પરિવાર સાથે ઉદનમાં આવે છે મૂલ્ય, શીશકુમાર, હાંસી,
અને રાત્રી જાણી રાંધા છે અસખ્ય પેદાશો તેથી સાથે પરિશત થઈ મ.જુર આવે
છે, જુદા પેદા સખીઓ આદો આવે છે. આજે, આપણે એક જુલુમાં સરલ ને-
મીએ મં.જેડને રાંધ નાનપણ રાંધ મંદિરના એક જુલુમાં જાણ રહેલ.

પેદા સખીઓ ત્યાં મંદિરમાં જાણી દાખલ રાંધ, તેવામાં રાંધને મહા ખુનિ
સામગ્રીમાં નાખે મંદિરમાં આવેની સખીઓ સમગ્રી થઈ. દાર નાદેર નીકળે, ત્યાં
એક દાન દેડની આજા સખીઓએ સમગ્રી પુખ્ત—જેન ! આ હું થયું ! સખ-
મારી કુલપતી છે. તે નેરવે—મેન ! એક વિને સામગ્રી આપણા મહારાજાએ ને
મેનિનાને કુલપતી, તે નિશ્ચય થઈ રાંધો જાણી છે. કુલપતીમાં શીશકુ-
કુમારના નિયમને પાલન મં.જા, પણ તે જોવામાં આવે નહીં. રાજકુમારી તેને સે-
ફે પુત્ર કરી રતી હતી, પણ તે રાજપુત નીકળે છે. તેમાં માથા પિતાએ તેને જોગખી
હાંતે છે આ મગર મેનિની જાનેથી સામગ્રીમાં રાજકુમારી શિવકુમારની મૂંડ મ.જા
નીચે પડી રાંધ. તે જોઈ સખીઓ આજ રાંધી રાંધ કરે છે. આજે, આપણે ત્યાં જા

કપૂર અને ચંદન જાળું સિંચવ કરી રાજકુમારીને સ્નાન કરીએ. તરતજ સર્વ સખીઓ ત્યાંથી પ્રસાર થઇ ગઇ.

આ વાર્તા સંજીવણી શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—મિત્ર મદનપાળ ! ત્રિવંશુમંજરીની પ્રાંતી મીચંદ્ર ઉપર ધણી લાગે છે. એ ખરેખર શ્રીચંદ્રનીજ સગી થઇ છે; પરકીયા થયેલી, તે પ્રેમલા તમને શી રીતે મળશે ? વનિતાઓ વિદ્યુત્પત્તી જેમ ચપળા છે, તેવી જોના પ્રતિબંધથી પુરુષને કમના બંધ થાય છે. મીત્રત્વ ! બને તો આ કુંદમાં પડેલા નદી, તે મોહનાની આયા તમારે દુઃખરૂપ થશે, તેને માટે આદંત ધર્મમાં નિર્ગેષ કરેલા છે. જેના સારરૂપે નીચેની કવિતા છે, તે એક ચીતે સંમિતો.

મદનપાળ વે, સુંદર શીલ સુખી જે,

જળ જળ સેતી વે, ચારી પ્રીતિ ન કીજે. (ઘોટક.)

કીજે નવિ પરતરુણી સેતી, કેતી ચાર પ પ્રીતકીયાં,

વિષફલીનીપરે મુલ્લદે મીઠી, પરિણામે દુઃસ્વલ્લડિયાં ।

ઘેલડિયાંપરે ગ્રહિલો જાણે, એવે નિરસદુઃસ દેહડિયાં,

દીવાનાપરે ફરે પુરવને, મીતર વાહિર શેરડીયાં. ॥ ૧ ॥

નિંદ ન આવે વે, રસિક ન રચણી વિદાણે,

અન્ય ન ખાવે વે, ધીરજ મનમાં નાણે. (ઘોટક.)

નાણે કાફ શંકા જાણી રંકા, લંકાપતિ પરે દુઃસ પામે ।

રાજ મર્યાદા પરે નવિ તેહની, જેહની મતિ સી થું ચાંધી,

હા મત્ત પરમત્ત કેરો કોહ, પરમારથ ન શુકે સાધી. ॥ ૨ ॥

રાગ દેસાવે વે, રાતિ કળયર કલિયાં,

અંતરકાલી વે, કાઠી ચોરકે ઠલિયાં. (ઘોટક.)

મલિયા શું રેજે રૂઝી મલતી, છિનમે ઉદ દેસાવડિયાં,

શેર હલાહલથી પણ અધિકી, જેહની જાણી જે છતીયાં ।

રંદચંદ્ર નામેંદ્ર મોહાણ, નિમુણી નિરુપમત્તસ વતીયાં,

શરિશ્વર યક્ષા નરુગી પુરંદર, વિહલ યદે કરતાં નવિયાં ॥ ૩ ॥

ધન ઉપાય કરિ મેલિણ, ધનથી હોયે સવિ કામ,
અવગુણ પણ ગુણ કરિલિયે, જગમાં મોહન દામ. ॥ ૧ ॥

કુરૂપ રૂપ નિર્ગુણ ગુણી, સવચ્ચા વાંછિત યાય,
લોકતળો વ્યવહાર છે, માયે એમ કહાય. ॥ ૨ ॥

મિત્ર મદનપાળ ! તમે કાંતિનગરમાં જન્મ નિવાસ કરો. રાજકુમારનો સુંદર વેળા ધારણ કરી, યુગ્મ રીતે રહેજો. હું તમારી સાથે સેવક થઈને રહીશ. કોઈ કોઈ લોક પામે 'હું શ્રીચંદ્રકુમાર છું' એમ યુગ્મ રીતે વાત ચલાવજો. જે કોઈ શ્રાવક આવે, તેને અગણિત દાન આપજો, મૃદુ વૈભવનો દર્શનો સમજો, એમ કરવાથી અનુક્રમે નૃસિંહ રાજા એવું જાણી શકે, શ્રીચંદ્ર યુગ્મ રીતે અહીં આવી રહેશે છે; તેમ કરતાં જો તમારાં ભાગ્ય દશે, તો તમે શ્રીચંદ્રકુમારની મેળવણી સકશો.

શ્રીચંદ્રે આવી યુક્તિ બતાવી, તેથી મદનપાળ ખુશી થયો તત્કાળ તે શ્રીચંદ્રની સાથે કાંતિનગરમાં આવ્યો. મદનપાળની પાસે ઘણું દ્રવ્ય અને દ્રવેશત હજુ, તેમાંથી તેણે એક સાત માળની હવેલી ખરીદ કરી. સફેદના યુક્તિજનોને બેઠાથી, નિત્ય મોટી કરવા લાગ્યો. તેઓને મોટાં મોટાં ઇનામો આપી, સત્કાર કરવા લાગ્યો. અસંખ્ય શ્રાવકોને વાંછિત દાન આપી, સંતુષ્ટ કરવા લાગ્યો. સફેદમાં પ્રલેકે રથાને તેના યુજના પ્રવાહ છુટકા અક્રિયા. લોકો શ્રીચંદ્રનું ધરોશાન અતિ આનંદથી કરવા લાગ્યા. આ વૃત્તાંત રાજા નૃસિંહના જાણવામાં આવ્યો. પોતાના રાજ્યમાં શ્રીચંદ્રકુમાર આવી યુગ્મ રીતે રહેશે છે, એમ જાણી રાજા અતિ ખુશી થયો. પોતે ખારેલી ખારણા અનાયાસે સફળ થઈ, તેથી તે પોતાને આરિત્ય મારવા લાગ્યો. તેણે પોતાના મંત્રો અને સમત વચ્ચે સૂચના કરી કે, શ્રીચંદ્રકુમારની સાથે પ્રીતિ કરી, રાજકુમારનો સંગ થવો જોઈ શો. રાજાની હઠાથી મંત્રીઓ અને સામંતો મદનપાળને ઉત્તરે જવા લાગ્યા. અરૂપ સમયમાં મદનપાળની સાથે તેઓની પ્રીતિ થઈ. બધા કાંતિપુરમાં શ્રીચંદ્રની કોર્તિ ચંદ્રવત્ પ્રકાશવા લાગી. શ્રીચંદ્રના ગોહેશ આગળ રાજમંત્રીઓ અને સામંતોની ગાડીઓની શ્રેણી સર્વદા ઉભી રહેવા લાગી. કાંતિપુરના ધનાઢ્ય વ્યાપારીઓ અને યુક્તિ જનોના ટંદ ઉપરાઉપર ત્યાં આવવા લાગ્યાં.

શ્રીચંદ્ર સેવક થઈ મદનપાળને આતુર્ય ભરેલી શિક્ષા આપતો હતો. મદનપાળ તે પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરતો હતો. તેની ઉદ્દેશતાથી, વિનયથી, અને પ્રેમથી કાંતિપુરના લોકોનાં મન અતિ રન્જિત થયાં હતાં. ઘેર ઘેર તેનીજ પ્રશંસા અને તેનીજ ચર્ચા થતી હતી. 'મદનપાળ એ શ્રીચંદ્ર છે' એમ લોકોને ખૂલું ખાતરી થઈ થઈ હતી. જ્યારે મદનપાળ ગાડીમાં બેસી ધરવા નીકળતો, તે વખતે લોકોનાં ટોળેટોળાં તેને જોવાને એકત્ર થતાં હતાં.

પરિચય યે મું.

ବେଦ ସମ୍ଭାଷଣ

 ગુણિતના અભ્યાસમાં આજે સ.મધ્યમ શાળા સ્તરી છે. ૧૯૫૨-૫૩ ખાખ ૪૩૩૧/૫૧
 સંખ્યાકારકમાં આખો છે. સંવેગ દેખાતો મન્ય આરે તરફ લટકાતો
 છે. મનનેતિના કુખમથી કારંભા ઝેંત ચલાવ છે. વિવિધ ભાવનાં વા-
 જિતેન નહ શકે મળા છે. સદેશ્ય સેમે નરરનિત આપૂતુ શરંખ
 કા. મંડાતો રમત ભેરને આગવર કરે છે. સ.ખના આધિ.ડિમ્પિ અને કા.યે મુર
 દેશ ૪૬૦૧ સંખ્યાકારકમાં મન.મન કા. રમ્પ છે.

કુમાર માનવગત્ય મરેશને જુદી સ્ત્રી સિતે સ્વસ્થામાં જાણે છે. તેનાં હાર
જાણ્ય મુદ્ર લખેલો જાણે રહ્યો છે, નવનવા પેટાક પડેલી માનવગત્ય સેવા વન
વેદાર થઈ રહ્યો છે, સમગ્રમાર વિદ્યુતે પેટાક પડેલી સેવા ઉપર સ્થળ રહ્યો છે,
વેદાર ઉપરથી વિદ્યુત સેવા સેવામાં સેવા નવનવા મરેશને જાણે વિદ્યુતમાંથી સેવા
રહે છે.

આ વખતે મેં કુદરિયાં કોણ નીચે પહોંચ્યાં એમાં ડહાણી હતી. તેઓએ કુદરિયાં પહોંચે હશે, નહિ ત્યાંજાના નગરવેણી ને રહિત હતી. તેઓમાંથી એક મી મેણી—મિત્ર મેન ! આજે હજીકુદરિયાં વિવરુપભરીયાં લોકમાં યું ચલાવું છે ! તેથી જાન દોડા તે જોઈ—મેન ! તમે પણ તેથી ખજાર હશે ના મેન ! આપ બહુપ્રયાં બંધુક નથી. આજે રાજકુદરિયાં લાગ્યો દિવસ છે એટલુક કું બાવું યું, પણ લોકમાં યું ચલાવું છે, તેથી મને બંધુક ખજાર નથી. તે જોઈ—કમી ! આપ જાની નજીક રાજકુદરિયાં આજે દાંડા રહે છે, તેના કુખથી આજે કાંતવવામાં આજી છે કે, આજે કીલંકુદરિયાં કાંઈ વિવરુપભરીયાં લોક કહે. અભિમાણ વખતે રાજકુદરિયાં પહોંચે વિવેરે અભિમાણ અને કુદરિયાં સરહો કુદરિયાં. તે કાંઈ એટલું કમા એટલી અને મેરેર કમા કુદરિયાં કુદરિયાં આજી. આજી, રાજકુદરિયાં અને કીલંક એક કુદરિયાં દિવસ છે. સર્વ કાંતવે પહોંચે આજી રાજકુદરિયાં પહોંચે કહે. આ દિવસ બંધુક પહોંચે પહોંચે કુદરિયાં તે મેં જોઈ આજી આજી આજી

કુમાર મંગલમ ને જાણેલી રૂપ લક્ષણો વિષયમાં જાણે છે તે વિષયક કુમાર
શબ્દને કહ્યું, મિત્ર ! મારા જાતકમાં આ લક્ષણોનો વેરજ નથી, એ અને પુરુષનાં
લક્ષણો, કેટલું તમારે જાણે છે અને જાણુવ મગાવ નથી. કુલે ચકુરને બી રીતે
ઉપર જાણે છે ! મિત્ર ! લગ્નકાળમાં આ કિન્દુ નથી હવે શું કહ્યું ? મારા હાથમાં
પહેલું પદ્મક રૂપ છે; ચકુરને એ એ વિષયો અને કાલેથી રીતપદો જાણે,
તે એ કહ્યું રીતે જાણે નથી એ વિષયો, મારા અને કુમારે કહેલ મારા નથી

અહા ! કેવી અઘરાય ! કેવી દુર્ભય ! જે જાગરો વિના વિચારનાં વિદ્યા સંપાદન કરતાં નથી, તે ખરેખર મારી જેમ ઉપદ્રાસનું પાત્ર થાય છે. વિદ્યા અને કળા વિદ્યાર્થી પુરાં પશુ સમાન છે. શિવકુમારની એક ઓ ભાને છે, પુરાણી ઉતારી છે, લેખણ મારે જાય પામવું. એ કેવી સરમળી થાય ! દુઃખરેખર નયનકંક જાતી થયો છું. શિવ મિત્ર ! માથા જેવો નિરશુભો ઉઘાર કરો, દુઃખિનુષ્ઠ થઈ ગયો છું, હવે શું કરવું ? તે મને શીવકુમાર સૂઝતું નથી.

મહાનુભાવની દીનતા જોઈ શીશંદને રૂબ ઉપજી, તેણે વિચાર કરી જણાવ્યું. રાત્રિમિત્ર ! ચિંતા કરો નહીં, તમારો વેગ મને આપો, અને વિદ્યા મંડપમાં પશુ મનેજ પ્રેરશે, તમે મારો વેગ પડેલી સાથે આપો, હેમરે રાજકુમારીને કર તમનેજ સોંપીશ, ગોપ વાને ચિંતા રાખશો નહીં, મારું હૃદય શુદ્ધ છે. મહાનુભાવે તે પાત્ર સ્વીકારી, અને શીશંદને માંસલ વેગ પડેગળ્યો.

હમણે સમજ થયો, એટલે મંત્રણ ચીત અને વાલના નાદ માંમે મર્મ કાળજ મજાન તૈયાર થઈ રાજકુમારમાં આવ્યું. શીશંદ વરવેગ પારખી કરી સાથે ચાલ્યો, છુપાઈ રહના સિંહજાખુથી અને ઘીસાળિત કુંડોથી દેલીપમાન શીશંદકુમાર મોટા સરવજ સાથે મંડપ તરફ ચાલ્યો, માંસમાં અર્થજીવ દાન આપતો હતો. જ્યારે રાજવંશર અર્ચ્ય એટલે તારફ નાને જાદ નીચેની કવિતા પ્રાકૃત જાગ્યો બેઠ્યો.

તદ્યા વિવાહમમ્, ધગવડ વમુરાણ મદદદન્દાર્ણં ।

સિશિંદં મિદિટ યો, જો દિદમં મોદયો જવત ॥ ૧ ॥

વિદ્યા સમજ્યા ધનવંતી પ્રજા આઠ કળાઓને પાળતી જે શીશંદકુમારે એટલે ધેર દીધો હતો, તે શીશંદકુમાર જાય પામે

શીશંદની પૂર્વે બધ જાતી નવહર જાતી એ- પ્રાંતકુ પાંચ અર્થાંત પુત્રી થયેલ પેને જાનુજ વેચા આપ્યો. શીશંદને જાનવાળ સાથે મહારાજા મહારાજાના ઉપર બેઠા. રાજકુમારી શિવકુમારની નાનુકુલા પંચગણના જાણી, પાંચાન નાના નીતનો આરમ થયો. એવ વિદ્યાર્થી વિદ્યે મંગળા ક્રિયાર થયા જાળા.

જાનુમદખુલે સનક થયો, એટલે રાજાના સરેલી સદાએ હમણ સાથે મંડપ તરફ વરવી પ્રતે બેઠો—ઓના હેટણ બેઠો હ ?

શીશંદે ઉતર આપ્યો—ઓના ચર બેઠો છે. ૧ પદિતી, ૨ દરિયા, ૩ ચિત્રાળી અને ૪ હામિની.

કાલ તે ચિન્દ્ર દોષ, તે પુનઃજ પ્રસવ કરનારી, અને પ્રાદિને યોનારી યાવ છે, ક્રોધે અદ્ય પશ્વિનો, અદ્ય ર્વાંટા, અદ્ય નિદા, અદ્ય જોગદ, અદ્ય દારવ અને અંત ઉપર ર્વાંટા ન દોષ, તે ઓ ઉત્તમ નજાવ છે. રતન ભગ્વાં, સાયેગ દાંથીની નુદ જેવા, ચોલી પીપલાના ખાન જેવી, નિતંબ અને લલાટ વિશાળ, નાભિ મૂઠ અને ઉડી દોષ, થીત અને ઉંજી ઝાનુમાં આલિંગન મુખ સરખું દોષ, ર્વાંટા ન દોષ, તે નિર્વન કુળમાં દોષ, તોપજી રાગના જેવું મુખ જોમવે છે. જે ઓની જંધા, રતન, મુખ અને દોઢ ઉપર ર્વાંટી દોષ, નાભિ તથા લલાટ ભગ્વાં દોષ, તે ઓ સ્વર વિધવામાવ છે. જે ઓની જંધા મધ્વી જ્વડી દોષ, અને પત્ર અપટા દોષ, તે ઓ દારી, દારી, દુઃખી, મૃતપ્રાણ કે વંધ્યા યાવ છે. જેને પટ ભાગે અવતં (યુમરી) દોષ, તે પનિને માસ નારી યાવ છે, દ્વદ્વમાં અવતં દોષ, તે પનિમકા યાવ છે, કટિ ઉપર આવનં દોષ, તે સ્વચ્છંદા—અભિચારિણી યાવ છે. એ ઓઓની ત્રણ મનિ કહેલી છે.

જે કોને લલાટ, ઉદર અને યોનિ એ ત્રણ લાંબાંદોષ, તેઓ સામ્રાજને, દીવરને કે વરને હજુનારી, અને પુત્ર મુખથી રદિત યાવ છે. જે ઓની શુભ કાચી દોષ, તેમ પીંડાંદોષ, દોઢ લાંબા દોષ, સ્વર ધોધગે દોષ, અને અંતે અતિ કાચી કે અતિ ચોરી દોષ તે ઓ વર્જના યોગ્ય છે. જે ઓને દારવ કરનાં માત્ર ઉપર ખામ પડે, તે ઓ પનિ ધેર રહેતી નથી. સ્વેચ્છાચારી થઈ કુળ લગન મુખ તરી ફરે છે. જેના અંગુઠા પત્રથી વધના દોષ, તે ઓ પજી યોગના ધરમાં રહેતી નથી, અને જેના પત્રના અંગુઠા મધ્ય ભાગે ઉંચા દોષ, તે કામ વિના રદી સકતી નથી. જેના ચમ્બના ભાગ પૂર્ણને અડે નહીં, અને ચલી ઉપસતી દોષ, તેમજ અનામિકા આંગળી પજી પૂર્ણને સ્પર્શે નહીં, તે ભરને ધેર રહેનારી યાવ છે. જેના પત્રની દ્યવી આમળી મુખિને અઃતી ન દોષ, તે પજી ભર ઓ દોષ છે. જેપૂર્ણના કેશ કષિતવર્ણી દોષ, તે દારી અને દામી યાવ છે. જેના દ્વય અને પત્ર સરખા દોષ, અને જંધા પજી તેરી દોષ, તે મુદમા ગદેનારી યાવ છે. જેનો સ્વર કામગના જેવો દોષ, જંધા પજી કામગના જેવી દોષ, દાન ગાંધા દોષ, અને પટ ભાગે ર્વાંટી દોષ, તે પરવણ પંડી દેશ મામે પનિને હજુનારી યાવ છે, તે વિંચ કન્યા ગજાવ છે. જેના આંગળામાં જિહ્વા પાતાં દોષ, આમળાઓ વિષમ દોષ, અને નાસિકા ચીવડી દોષ, તે ઓ વેર વધારનારી અને પનિને અખુજમતી યાવ છે. જે ધમધમરત કરતી આકતી દોષ, તે પજી વેર વધારનારી યાવ છે. જે ઓ અનિ લાંબી, અનિ દુર્ણ, અનિ દુખળી, અનિ કાચી, અને અનિ ચોરી દોષ, તે આચારિણી અને કલ્પ કરનારી યાવ છે. જે ઓ ખીજના ધરની પ્રથંસા કરે, ખીજને અનુકુળ ગદે, અચિર આસને બેને, અને સ્વમે ઉત્તર આવે, તે ઓ વંદને પ્રનિકુળ સમજતી. જે પનિની સામે આકાશ કરે. જે પત્ર પોહોળા કરી બેસે, મુખ લાંકું રાખે, અને કોળા પીળા દોષ, તેરી આ પુત્રવતી દોષ, તોપજી ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.

તે સુખ અને અસુખ ઓ જોગખવા માટે નીચના એ ચરૂત કાવો અવંત નન કરવા યોગ્ય છે—

જે પરબીમાં પ્રીતિ કરે નહિ, પોતાની ઓમાંજ પ્રીતિ કરે, અને ઓને ખુશી રાખે, તે અનુકૂળ નાવક કહેવાય છે; તે સર્વદા શુભ લક્ષણવાળો હોય છે. જેના ચિત્તમાં પરબી રમી રહી હોય, પણ તેણે વિચારનો દેખાવ કરે નહીં, અને કુળાચારને ચુકે નહીં, તે ક્ષણિક નાવક કહેવાય છે. મુખે પ્રિય બોલે, પણ પ્રિય કરે નહીં, અને કોપ રાખ્યા કરે, તે શક નાવક કહેવાય છે; એના નાવકનો પ્રચાર પણો હોય છે. જે પોતાના અપરાધ ભલે નહીં, અને અપમાન કરે, તેણેજ અજ્ઞાનથી કામ કરે, તે પુષ્ટ નાવક કહેવાય છે, એ ક્ષિપ્ત વર્ણમેદની તેઓના ચાર ચાર બેઠ યતાં એકંદર સોજ ભેદ થાય છે.

નાવકના બેઠ વચ્ચે સાંભળી પ્રસન્ન થયેલી પ્રિયગુમંજરીએ પુનઃ પ્રશ્ન કર્યો—
રવાની ! રત્ન કેદાર ?

શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—રત્ન નવ. શુંગાર, દારવ, ચીર, કરબા, અદ્ભુત, ભય—ગૌડ, બીજાત્મ અને શાંત. તે પ્રત્યેકના રચનામાય, સંચારીમાય, કાર્યક્રમાય વિશેષ પ્રકાર છે. શુંગારસ રત્નો પુરસ્કા રામથી ઉત્પન્ન થાય છે. તે સંયોગ શુંગાર અને વિયોગ શુંગાર એવા બે પ્રકારનો છે; તેના પણ પ્રગ્લબ, અપ્રગ્લબ વિશેષ પણા પ્રકાર થાય છે. દારવ રત્ન સદગત અને નિમિત્ત દારવ, એમ બે પ્રકારે થાય છે. ચીરસત્તા કાનચીર, પર્મચીર અને પુદ્ગચીર એવા ત્રણ પ્રકાર છે. કરબારસત્તા બેઠ શુંગારની જેમ યજ્ઞ રો છે. ગૌડ અને બીજાત્મરત્ન સરીરના આવેશ તથા એટા ઉપરથી જન્માય છે. શીરસ ભયંકર દેખાવથી ઉત્પન્ન થાય છે, બીજાત્મની ઉપાંગ મંદાક્રમાથી થાય છે. પૂર્વના સર્વ રસની પુષ્ટિ એના મુનથી થાય, તે કાનરત્ન ૧૮ ભાગથી ૧૭નો ૧૭ થાય કરવાને લોગ છે. તેને માટે અદ્ભુતની કાળીના પણ રાખ કરવું જ

સમ્યગ્જ્ઞાન સમુદ્ધાનઃ જ્ઞાનો નિઃસ્પૃહ નાયકઃ ।

રાગદ્વેષપરિત્યાગાચ્છાનો રમ ઉદાહૃતઃ ॥ ૧ ॥

અન્યત્ જ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થયેલા અને નિરાદ નાવક શાવ કહેવાય, અને શાવ, હાના ભાવથી શાવ રત્ન કહેવાય જ

રત્નુ એકમાં વળતુ આત્મથી પ્રિયગુમંજરી પ્રસન્ન થઈ, તત્કાલ તે હાથથી તેજ પીને પી, પેનથી અન્નપાન આપી બેઠી—પ્રજ્ઞાવચ્ચ ? પુરવતી ખોલે જાણી નાવ કહે.

શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—૧ વેષન, ૨ મહિત, ૩ વિન, ૪ ચીત, ૫ નવ, ૬ ભવ, ૭ કાન રત્નુ કાન, ૮ મદ્યલિપ્ત, ૯ નાદમાન, ૧૦ મુચન, ૧૧ પાત, ૧૨ કૈ, ૧૩—પુષ્ટ, ૧૪ અન્યત્, ૧૫ દક્ષ, ૧૬ રત્નમંદી કાન, ૧૭ અન્ય, ૧૮ પાન, ૧૯ પાન, ૨૦ વિશેષ, ૨૧ દક્ષ દિવ, ૨૨ અન્ય, ૨૩ નદીકા, ૨૪ માર્ગમા, ૨૫

રત્ન લક્ષ્મી, ૨૦ સ્ત્રી લક્ષ્મી, ૨૧ પુરુષ લક્ષ્મી, ૨૨ હંદ—પીંગળ, ૨૩ તર્ક, ૨૪ નક્ષિ, ૨૫ તત્ત્વ, ૨૬ કવિતા, ૨૭ જ્યોતિષ, ૨૮ કૃતિ [વેદ] ૨૯ વૈદ્યક, ૩૦ ભાષા, ૩૧ યોગ, ૩૨ રસાયન, ૩૩ અંબન, ૩૪ લિપિ, ૩૫ સ્વપ્ન, ૩૬ હૃદયન, [એ સર્વનું યાન] ૩૭ કૃષિ, ૩૮ વ્યાપાર, ૩૯ રાજસેવા, ૪૦ સકુન, ૪૧ જળ સ્તંભન, ૪૨ અગ્નિ સ્તંભન, ૪૩ દ્રષ્ટિ, ૪૪ લેખન, ૪૫ મર્દન, ૪૬ ઉર્ધ્વગતિ, ૪૭ ઘટ બંધ, ૪૮ ઘટ જમ, ૪૯ વન હેન, ૫૦ મર્મસેન, ૫૧ કૃષિ યાન, ૫૨ જળ યાન, ૫૩ દ્રષ્ટિ યાન, ૫૪ સોપાન ૫૫ જ્ઞાનપુરત્તન, ૫૬ રૂઝ બેન, ૫૭ ખડ્ગ, ૫૮ સુરિ બંધન, ૫૯ મુદ્રા, ૬૦ યોગ, ૬૧ દંત, ૬૨ કાષ્ટકૃતિ, ૬૩ ચિત્રકૃતિ, ૬૪ ભુજ પુદ, ૬૫ દ્રષ્ટિ પુદ, ૬૬ મુષ્ટિ પુદ, ૬૭ શંક પુદ, ૬૮ ખડ્ગ પુદ, ૬૯ વાયુપુદ, ૭૦ ગરબદિ વ્યુદ, ૭૧ ભૂતામન, અને ૭૨ યોગ, એ બોતેર કળાઓ છે.

આ પ્રમાણે ભુદા ભુદા પ્રકારે પુરુષની બોતેર કળા સાંજળી, પ્રિય ગુમંજરી ખુશી થઈ. પુનઃ મંદુર સ્વરે બોલી—પ્રાણેય ! સ્ત્રીની ચોસક કળાનાં નામ કહે.

શ્રીચંદ્રે તારાજ નીચે પ્રમાણે સ્ત્રીની ચોસક કળાનાં નામ આપ્યા—૧ વૃત્ત, ૨ ઉચિત, ૩ ચિત્ર, ૪ વાજિત્ર, ૫ મંત્ર, ૬ તંત્ર, ૭ યાન, ૮ વિદ્યાન, ૯ કબ, ૧૦ જળ સ્તંભન, ૧૧ ખીન યાન, ૧૨ મેષ દ્રષ્ટિ યાન, ૧૩ જ્ઞેયોપલ, ૧૪ આકાર-ભાષન, ૧૫ અગ્નિ સ્પર્શ, ૧૬ કૃષિ યાન, ૧૭ ધર્મ વિચાર, ૧૮ સકુન યાન સાર, ૧૯ કિષ્ક કંઠ, ૨૦ સંસ્કૃત જ્ઞાન, ૨૧ મુદ્ર નીતિ, ૨૨ ધર્મ નીતિ, ૨૩ લીલા મતિ, ૨૪ કામ રિકાર ભાષણ, ૨૫ સુવર્ણ ચિહ્ન, ૨૬ વર્ણક શિક, ૨૭ સુર્ગધિ તેજ કંઠ, ૨૮ અષ્ટ પરીક્ષા, ૨૯ મજ લક્ષ્મી, ૩૦ પુરુષ લક્ષ્મી, ૩૧ સ્ત્રી લક્ષ્મી, ૩૨ અદાર લિપિ, ૩૩ સુવર્ણ રત્ન ભેદ, ૩૪ પાત્રાગ્નિક શુદ્ધિ, ૩૫ વાસ્તુ ચિહ્ન, ૩૬ વૈદ્યક કિષ્ક, ૩૭ કામ કિષ્ક, ૩૮ ઘટ જમ, ૩૯ ભોગદામણ, ૪૦ ચૂળ યોગ, ૪૧ અંબન યોગ, ૪૨ હરણ લાવર, ૪૩ વચન પટ્ટના, ૪૪ ભોજન વિધિ, ૪૫ વાણિજ્ય વિધિ, ૪૬ મુખ મંડન, ૪૭ યાનિ ખંડન, ૪૮ કાવ્ય શિક્ષિ, ૪૯ કથા કથન, ૫૦ રોડન કળા, ૫૧ પુરુષ મયન, ૫૨ વકોક્ષિત, ૫૩ વેષ નિધાન, ૫૪ આશરણ વિધિ, ૫૫ સકળ જાણ યાન, ૫૬ બુદ્ધોપચાર, ૫૭ મુદ્ર સ્વર, ૫૮ ૫૯ વચન નિરાકરણ, ૫૯ રેલ જધન, ૬૦ વીજ્ઞા પાદન, ૬૧ લોક જ્ઞાનદાર, ૬૨ જ્ઞેય વિદ્યા, ૬૩ વિદ્યાગ્રહ, અને ૬૪ પ્રજા પ્રદેશિકા.

આ ચોસક કળા ઉપરાંત શ્રીચંદ્રે વિર્યાલ, લીલાલી, ગુનુદાર, જાનાકર અને દુર્ગ પત્રવનં વિનેરેનું કવિત્વર વર્ણન કરી જતાવ્યું. રાજબાજા હૃદયમાં અતિ આનંદ પામી થઈ. શ્રીચંદ્ર અને પેનાવડા વિદ્યાનુરૂપ બેઠક છે. તેણે તેને નિશ્ચય થઈ મેલે પત્રનું અર્થે આપું તેણે બલુચામાં તે બાવી મનુ, પણ તેણે હૃદયમાં શ્રીચંદ્રની મંદુર અને વિદ્યા કરી તે બાજુ સ્ત્રીમણને બહુ જલજાદે નેપ્તીને પ્રદેશિકાથી પ્રાપ્તે કરવું—

પદમસ્તર વિષ જગ ગીરાદે, મઝસ્તર વિષુ જગને પાદે,
અંતસ્તર વિષ સહુને સીંગે, સો સ્વાધી મેં નયણે દાંગે ॥ ૧ ॥

પેથે અક્ષર ન દેવ તે જગને કપડે, વચ્ચે અક્ષર ન દેવ તે જગને પાદે,
અને ઉપે અક્ષર ન દેવ તે સોને ચીમે લાગે, તે શું ?

શબદે કહ્યું ઉપર આપ્યું— ' કામળ ' .

. રાજકુમારી મેલી—

પદમસ્તર વિષ સીંગે લાગે, અંતસ્તર વિષુ પંતી લાગે,
મઝસ્તર વિષ મુસનાં માપ, તે આવે તો વડુ પસાપ ॥ ૨ ॥

પેથે અક્ષર ન દેવ તે ચીમે કપડે, ઉપે અક્ષર ન દેવ તે પંતી કપડે, અને
વચ્ચે અક્ષર ન દેવ તે મુસનાં માપ, તે આવે તે પછી મહેરખાતી દેવ તે શું ?

શબદે કહ્યું ઉપર આપ્યું— ' કામળ ' .

મઝસ્તર વિષ ગજમાં વસતો, આદિસ્તર વિષ પર સોરંગો
અંતસ્તર વિષુ સહુને ચાલાતો, મુસને ગોરાને મેં આલી ॥ ૩ ॥

તે વચ્ચે અક્ષર ન દેવ તે ગજમાં વસતો કપડે, પેથે અક્ષર ન દેવ
તે, ઉપે અક્ષર ન દેવ તે મુસનાં માપ, અને તે ઉપે અક્ષર ન દેવ તે સોરંગો
તે મેં ગોરાને મેં આલી ॥ ૩ ॥

શબદે કહ્યું ઉપર આપ્યું— ' કામળ ' .

અંતસ્તર વિષુ વહે સન્યાતો, મઝસ્તર વિષ કરે અવિનાતો,
આદિસ્તર વિષુ કિલગા ચાલા, કિલે ગોરાને મેં મુકનાતો ॥ ૪ ॥

ઉપે અક્ષર ન દેવ તે તે કિલગા ચાલા, વચ્ચે અક્ષર ન દેવ તે તે
અવિનાતો ચાલા, અને પેથે અક્ષર ન દેવ તે તે મુકનાતો ચાલા, તે
મસાપા મેં ગોરાને મેં આલી ॥ ૪ ॥

શબદે કહ્યું— ' કામળ ' .

. રાજકુમારી મેલી—

कोइ अक्खर नर नार कोष चढी नरने मारे,
 देखे सयझा लोक, योक्क पण कोइ न वारे;
 नात्रो जाणी नाथ, केढे शिर घाली आप्यो,
 बन्नी दिये बहु मार, नारी गुण तेह बखाण्यो;
 कर पग विणु एम खेलना करे करावें अति घणी,
 अवधि करी ॥ मासनी, नारी बांकी ते सुणी ॥ १ ॥

यगुर श्रीचंद्र सत्वर जोइये—तेनो वत्तर, ६ अंश ३३ ।

राजकुमारीजे भीष्म समस्या उदी.

पण अक्षरनी नार, नगर मांहे बहु दीने,
 बदन अनेक विशाल, जीभ कर पाय न दीसे,
 नाटक करे अपार, अन्न खाती न घराये;
 पयारे न पिये नीर, जीव विण सयळे व्यापे,
 ते नारीने दाखवो, अवधि मास पद जाणीये;
 तुरत कहे जे तेहनी, बुद्धि सरन बखाणीए ॥ १ ॥

यगुर राजकुमारे उम २५ रे अंशु—तेनो वत्तर, ६ अंश ३३ ।

मनमोदना विष्णुभंजरीजे शरीर पुछ्यु—

पिउ परदेउ सीधावते करे समस्या नारी,
 पय जळ मूरज द्विरदना, करे आकार मनोहार ॥ १ ॥

जे शु भंज्यु ते उदी ।

आनंद तेनो वत्तर दोदाथीअ आप्यो.

तव श्रीचंद्र कहे इयुं, सारोदक मज बार,
 मंगारियुं घणियाणीए, ए संज्ञा विच भार ॥ १ ॥

ते जीने नारनार पारे. ३३ [मेरीयुं] भंज्यु.

राजकुमारी जोडी—

નિય પરદેસથી આવિયો, દોષો મુક્ત રાત્રિ,
મિયા કરે યુગ જાણિય, નાસી દિયે કારિ હાંસિ.
શ્રીચંદ્રમાર ને.૧૧૦—

તેહનો હેતુ દાસીયે, કહે શ્રીચંદ્રમાર,
અરુણ કરવલે વિંદિયા, નયન કાંતિ છવો ધાર.
તે સમસ્યનો અર્થ સમજુ રાજકુમારી ને.૧૧૧—

કવિન.

હયા મ કરિય હોશ તું, દેસીં પરાઈ કદિ,
પર આસે થું નીપજે, ત્રિહાં સારસ ત્રિહાં સિદ્ધિ;
ત્રિહાં સારસ ત્રિહાં સિદ્ધિ, જુદિ પણ તેહરી આવે,
તેના મહે સહાય દાય પણ તેના યાવે;
જે પામે મુલત્તેન, તેણે કાંઈ આગે દીપા,
હાં નહિ કોઈનો ચાર, પંચ પરિ રહે તું હયા.
વરતજ રાજકુમારી નીચેની મુદ્દેશિનું કવ્ય ને.૧૧૨—

ગિરિવનયા માતા તળો, ત્રાપાતા મુલ પાન,
તસ ભરત તસ રિપુ તસ પતિ, તસ વંપર રિપુ જાણ;
તસ રિપુ તસ મુન તુમ મતે. મંગલ કરો વિચિત્ર,
આ અવસર તે યાપિયે, રહતું કહે પવિત્ર ॥ ૧ ॥
શ્રીચંદ્રે હાંથી કહ્યું, તેણે કીર્તી 'ગણેશ'

આ ઉપર સાતગણ રાજગણના આજ ઉપર રોનેદ્રમ કદ અપાયો. ૧૨૧જ
કાનિ સાથે પ્રિયમુખજરી ઉગ્ય મધ. પ્રેમવતીએ પ્રેમથી શીંગડા મનેદર
માયા આરોપણ કરી, જોડાએ અંડપને જલજનિથી મળયો મુકરો. ને ૧૩૧
એ જોન રેદ્ય મરેનો કુચ્છર કરી રિવદિવિધિનો આરંભ કર્યો. ચેરીમાં
વંદેરામાં અ.અ. પ્રત્યેક મનને મહારાજા દક્ષિણે પરવરુને અમૂલ યજ્ઞને

અંબુ કંઠે. ઘણિયેના નાદ સાથે વિચાદવિધિ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો. તે પછી અભિનય દંપતીને વરપેટા ચડાવે. આરંભાં ઉંઠે દિદાણી, કામ રતિ, કૃષ્ણ લક્ષ્મી, ચંદ્ર રોહિણી, યિત પારંતિ અને સૂર સનાદેઈ સોભાએ લેકો તરફથી કહેવામાં આવ્યાં.

શ્રીચંદ્ર રાજરમણીને લઈ મદનપાળના મહેલમાં આવ્યો. મહેલને પ્રકાશમાળ રૂઝનાઈથી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. રતિમંદિરની શોભા અદ્ભુત કરવામાં આવી હતી, ચારે તરફ મનોહર વિચાસનાં અને મુંગરનાં સુતોગિત ચિત્રો મુકેલાં હતાં.

મનમમતા વિદ્યાન અને વિદ્યાસી પતિની સાથે રતિસુખની ઉમરી હાજર કરતી પ્રિયંસુમંજરી પલંગ ઉપર આવી. સમાન વયની સખીઓ અને દાસીઓ સાથે મુકવા આવી. યવન મંડપમાં જતાં સખીઓ અને દાસીઓ બહાર ઉભી રહી. રાજબાગા મુખ-વશ ઉપાકું કરી રમણની સાથે વિનયથી ઉભી રહી, તે વખતે શ્રીચંદ્રે કહ્યું, રાજકુમારી ! આવા આપે, મારે સરીર ચિંતાએ જતું છે, પાછે કું સત્તર આતું છું. ચતુર પ્રિય સખીઓ હા ના કરી કાઢી નહીં. શ્રીચંદ્ર મહેલની નીચે ઉતર્યો; ત્યાં મદનપાળ આકુળ વ્યાકુળ થઈ ઉભો હતો. શ્રીચંદ્રે કહ્યું, મિત્ર ! હવે કાર્ય સિદ્ધ કરું છે, કું આપ્ને ભર્તે છું, એમ કહી જે રાજ તરફથી બેઠો મળી હતી, તે તેને સોપી, સાસરાએ નાખેલી મુદ્રિક પોતાની આંખમાંથી કાઢી આપી. પોતાનો નવરમિત વેલ મદનને પહેરાવ્યો, પોતે કાજ દીને વેલ પારખું કર્યું. શ્રીચંદ્ર બધા તૈયાર થયે, એટલે મદનપાળ બોલ્યો, મિત્ર ! તારા જેવા ઉપકારી મિત્ર યોગ્ય હશે, મારે માટે તેં બહુ કર્યું છે, એક વિદેસી થઈ મારા જેવા અપરિચિત મિત્રને તેં જે સલામ આપી છે, તે બીજાથી આપી સલામ તેમ નથી. મિત્ર મનને ખરેખરો નમુનો તારામાંજ છે. મિત્ર કેવો જોષાએ ! મેંથી મનમાં શું રહ્યું છે ? મિત્રનું કલંચ શું છે ? એ બધા પાક તનેજ વિદિત છે. ઉપકારી વીર ! જમનમાં તારા જેવા પચેપકારી, દવાગુ અને પરદુઃખજનન વિરલા હશે. મિત્રતાની ઉત્તમ કાળિ, મિત્રતાની પરમ પવિત્રતા તમારા અનરમમાં રપુરી રહેલી છે. પ્રિય આંધવ ! તમારો કું પૂર્વ આચારી છુ, વાવબ્દવિત તમારી હાસર્યાત કરવા તૈયાર છું. કહો મિત્ર ! હવે પાખ ક્યારે મગદે ? આ સલામ તમારા રણી મિત્રને કિચિત્ પ્રયુપકારરૂપ મેરાનો લાભ ક્યારે આપશે ? આટલું કહી મદનપાળ શ્રીચંદ્રના ચરણમાં નખી પડ્યો. શ્રીચંદ્ર તેને રરવે બેઠો કરી પ્રેમાલિપ્ત આપી, ત્યાંથી સત્તર વિદાય થયો.

મહાનપાળની વિહંગવા.

૧૩ મેલ્લોડો સુદેશિન સંનિર્માણમાં પ્રિયંબુજાની ૧૩મ કૌશ મેલી,
 ખનિયો સઠ ભેલી હતી. હાલની મહાર તેની કપ્પીએ અને દાસીએ
 ઉભો જાણી મનુગની મેલ ભેલી હતી રુચ્ચાળા મિત્રવચ લાખી, આ-
 મુદ્દય કેમ હતુ કાળ્ય નહો ? કેમ મેલિન દાસીએ કે, મારી સ્વાર્થ
 કપ્પીએ નેમને રોષા ભે નહો દોષ ? એ મહાનપાળ, પ્રવૃત્તિ પ્રેમપૂર્વક, તેને રચિત
 ન થાય ? તેમણે મેલિનના મહાનુ તે, મહાનુ નહો દોષ ? વખતે મારી તરફથી કાંઈ
 ભાનાદાર થયો હતો ? ભાષા, એ નેમને કમસ્થ અને પ્રશ્ન પુલ્લા, તેથી કાંઈ મારીપર
 ભાષાવ તો નહો કયો દોષ ?

... ૧૩મ કૌશ મેલી, ...
 ... મેલ ભેલી હતી, ...
 ... મારી ...
 ... નેમને ...
 ... મહાનપાળ, ...
 ... પ્રવૃત્તિ પ્રેમપૂર્વક, ...
 ... તેને રચિત ...
 ... ન થાય ? ...
 ... મેલિનના મહાનુ તે, ...
 ... મહાનુ નહો દોષ ? ...
 ... વખતે મારી તરફથી કાંઈ ...
 ... ભાનાદાર થયો હતો ? ...
 ... ભાષા, એ નેમને કમસ્થ ...
 ... અને પ્રશ્ન પુલ્લા, ...
 ... તેથી કાંઈ મારીપર ...
 ... ભાષાવ તો નહો કયો દોષ ?

મંદ સ્વરે રૂદન કરતાં બોલી—જનની ! વિવાહમાં કાંઈ દગ્ગો થયો છે. મને પરજીનાર રાજપુત કપાંઈક ચાલ્યા ગયા. કાંઈ બીજો પુરુષ તેનો વેગ પહેરી મારા મંદિરમાં આવ્યો છે. વિચારિત પતિ દેહચિંતાનું બદલું જતાવી ચાલ્યા ગયા છે, તેનો કપાંઈ પત્નો નથી. બીજા કાંઈ અરસિક અને અકુલીન પદિએ કવનમૃદુમાં પ્રવેશ કર્યો, તેથી હું ભય પામી મહોં ખુટી આવી છું. માતા ! ધર્મની સદ્ગતિથી મારા શીળતું રક્ષણ થયું છે. હવે છું કરવું ! તે પુરુષ અઘાપિ મારા મેહેલમાં રહ્યો છે.

રાણી આશ્ચર્ય ખમી બોલી—બેટા ! એ બનવું અસંભવિત છે, મમે તેમ થાય, પણ તને પરજીનાર તે વીર પુરુષ કદિ પણ તેવો દગ્ગો કરે નહીં. કદિ કાંઈ કારણથી તેમ જન્યું દોષ, તોપણ તને મુઠી દીધે, જે વાત તો બનેજ નહીં; મમે ત્યાંથી તે પાછો આવી, તને સરખા આપશે. તેના વિદાન અને વીર રાજપુત પોતાની પરિણીત પતિને પરજી રૂપે અપેક્ષા કરે, તે અસંભવિત છે. પુત્રી ! ધૈર્ય રાખ, નિશ્ચિંત રહે, હમણાજ તેની તપાસ કરાવીએ.

રાણી પોતાના મેહેલમાં પુત્રીને રાખતી પાસે જાયી, બનેલા સર્વ રૂપાંત નિવેદન કર્યો. તે સાંભળી રાજા આશ્ચર્ય ખમી ગયો. તત્કાળ તેણે મંત્રીને બોલાવી, શ્રીચંદ્ર મેહેલ ઉપર પહેરો રાખવા આજ્ઞા કરી.

પ્રાતઃકાળે નૃસિંહ રાજાએ દોષથી સિંહવત્ જની, મદનપાળને પોતાની પાસે બોલાવ્યો. તેનો સુંદર વેગ જોઈ, રાજા વિચારમાં પડ્યો. આકૃતિ ઉપરથી 'આ શ્રીચંદ' નથી, એવો નિશ્ચય તો થયો, તથાપિ તેને સંકેત રહેવાથી પુછવું, રાજપુતાર ! જે તમે ખરેખર શ્રીચંદ દો, તો મુઠાજેઝ બતાવો, અને વિચાર વખતે જે પ્રાંતો પુછવામાં આવ્યા હતા, તે રૂરી ચાર જણાવો. રાજાનાં આ વચન સાંભળી, મદનપાળ ભવમીન થઈ મર્યો, તે કાંઈ પણ બોલ્યો નહીં, તેણે સરીર કંપવા લાગ્યું; તે જોતાંજ રાજાને વધારે વહેમ પડ્યો. કાંઈ વારે નિશ્ચય થતા તત્કાળ રાજા દોષથી બોલ્યો—અરે કપરી ! તું પ્રભુ છે ? આવે બન્યાવરી વેગ લઈ રાજમંદિર આવ્યો, તે છું વિચારીને ? તથાપિ મદનપાળ કાંઈ બોલ્યો નહીં, એટલે રાજાને વિશ્વેષ કોપ થયો. તત્કાળ મદનપાળની ઉપર આજીવનનાં પા કરવા માંડ્યા, મારે એ પદરમુ રત્ન છે. તત્કાળ મદનપાળ પોત્તર કરતો બોલ્યો—સ્વામી ! હમા કયો, હું મરજીજ રાજાનો પુત્ર મદનપાળ છું, તમારા રાજ્યના પાલિક માંજ મારા પિતાનું રાજ્ય છે. શ્રીચંદ મારો ઉપકાર કરતા વેગ પસારતો કરી, રાજપુતારીને પરણેલો હોય તે ઉપકારી પુરુષ પ્રથમથીજ મારી જાયે જડેન કરી, આ કામ કડું હતું, એમ કરી પોતાને સર્વ રૂપાંત પ્રથમથી નિવેદન કર્યો.

મદનપાળની વાત ઉપર રાજાને જરા વિચાર આવ્યો, તત્કાળ તેણે એક રાજપુત બંધી છેડી દીધી, અને જે લલચા હાથને વિષેરે આજીવમાં આવેલ, તે મનું રાજાને પડું લગાડ્યું. મદન પુરુષ સર્વ પોતાની રાજધાનીમાં આવતો ગયો.

મંદ રવરે રત્ન કરતાં બોલી—જનની ! વિષદમાં કાંઈ દેવો થયો છે, અને પરાજીત રાજપુત કર્ણાવ્રજ આજ્ઞા મળ્યા. કોઈ બીજો પુણ્ય તેનો નેપથ્યદેરી મારા મંદિરમાં બાંધ્યો છે, વિશદિત પત્નિ રેહમાંતાનું બદાનું જતાં આજ્ઞા મળ્યા છે, તેનો કર્ણાવ્રજ પડ્યો નથી. બીજા કોઈ અસિદ્ધ અને અપ્રતીત પત્નિને કવચગૃહમાં પ્રવેશ કર્યો, તેની પુત્ર મર પાતી બાંધી પુત્રી આવી પુત્ર. માતા ! પત્નિની સદાચારી મારા શ્રીમંતું રણજી મળ્યું છે, હવે છું કર્યું ! તે પુણ્ય અવધિ મારા મેદેશમાં રહેલો છે.

રાણી આશ્ચર્ય ખાતી બોલી—મેદા ! એ જનપુત્ર અસંભવિત છે, અને તેમ આવ, પણ તને પરાજીત તે વીર પુણ્ય હવે પણ તેણે દેવો કરે નહો. હવે કોઈ કારણથી તેમ જનપુત્ર દેવ, તેણે તને પ્રતિ દીધે, એ પાત્ર તો અનેજ નહીં; અને ત્યાંથી તે પડી આવી, તને ઘણું આપશે. તેમ વિદ્યાન અને વીર રાજપુત પેઢાની પરિણીત પત્નિને પરાજીત રવરે અર્પણ કરે, તે અસંભવિત છે. પુત્રી ! વિર રાજ, નિશ્ચિંત રહે, હમણાંજ તેની તપાસ કરાવીએ.

રાણી પેઢાના મેદેશમાં પુત્રીને રાજની પામે બાંધી, અને એ કર્ણ કર્ણાવ્રજ નિર્દેશ કર્યો. તે સતિથી રાજ આશ્ચર્ય પામી મળે. તત્કાળ તેણે મંત્રીને બોલાવી, ક્રીયાંકળ મેદેશ ઉપર પડેલા રાજા આજ્ઞા કરી.

માતાશ્રી સુલક રાજાને કોપથી મિદવન બની, મહનપાતને પેઢાની પાતે મોઝા બોલે. તેનો સુદા રંગ રંગ, રાજા નિશ્ચયમાં પડ્યો આજ્ઞા ઉતારી ' આ શીમક ' નથી, એવો નિશ્ચય નો મળ્યા, તપાસ તેને હાથ રહેવાથી ' પુણ્ય', રાજકુમાર ! એ તમે અજેજન આશ્ચર્ય દો, તો મુદાવેજ આજ્ઞા, અને વિશદ વચ્ચે જે પ્રવેશ પુણ્યમાં આજ્ઞા હવે, તે ફરી વાર જણાયે. રાજાની આ વચન સતિથી મહનપાત અપતિત થઈ મળે, તે કાંઈ પણ બેઠેલો નહીં, તેનું સરીર કંપન થાડું; તે રંગાંજ રાજાને વધારે વહેમ પડ્યો. રાજા વધે નિશ્ચય મળ્યા તત્કાળ રાજા કોપથી બેઠેલો—અરે કપરી ! તું મળ્યું છે ! આજે જનપત્રી જે કાંઈ અસંભવિત આજ્ઞા, તે છું વિચારીને ! તપાસ મહનપાત કાંઈ બેઠેલો નહીં, એટલે રાજાને વિશ્વ રાજ થયેલ તત્કાળ મહનપાતની ઉપર આજ્ઞાના પા કરવા માંડ્યા, આજે વહેમ રત્ન છે. તત્કાળ મહનપાત પેઢા કર્યો મેદેશ—રણની ! હમા કરો, કુ મહનપાત રાજાને પુત્ર મહનપાત પુત્ર, તમામ રાજાના પાત્રેજ માંજ મારા પિતાનું અજ્ઞા છે શીમક આજે ઉપકાર કરવા જે પાત્રાને કરી, રાજકુમારીને પારસે હતે. તે ઉપકારી પુત્રે પ્રથમથીજ મારી આજે અજેજ કરી, આ કામ કરું છું, એમ કરી પેઢાને કર્ણ રણા પ્રથમથી નિર્દેશ કર્યો.

મહનપાતની પાત્ર કરે રાજાને અસ વિશ્વ આજ્ઞા, તત્કાળ તેણે એ રાજકુમાર અપત્રી કરી રીંગ, અને જે મહનપાત રાજાને વિશેષ આજ્ઞામાં આજેજ, તે જાં રાજાને રાજા મળે રાજા મહનપાત રાજાને રાજાની પાત્રેજ મળે.

સાથ જુલોડે પોતાના મંત્રાઓને અને કહેતા આને પાતેને બોલાવો, શોધકને
 મારે મું કરવું. તેણે વિચાર કર્યો તે જમલે તારક નામનો એક કાલ છે જે શોધકની
 નેમનીને ભણુએ હશે તેણે રાખને ધીરજ આપી કર્યું છે, મહારાજ ! ચિંતા કરો નહિ.
 શોધક જાણ સત્તર આવી, રાજકુમારીને મળશે તે વિદ્યાનું પ્રવૃત્ત છે, પણ રાખને
 તેમના આપો રીતેજ વિદ્યાનું મળેલા છે. આવી રાખને વિદેશ ધીરજ આપી.
 ને મનુષ્ય કહે વિદ્યાનું કરી રાખનારની વિદ્યાનું
 પુ: પ્રિય મેં નેમનીને વિદ્યાનું કરી રાખનારની વિદ્યાનું

ને ચતુર બાદે વિચાર કરતી રાજકુમારી શિવકુંભંજરીને પણ આશ્ચર્યન આપ્યું. શિવ ભેન ? શિવના કસેદ નહીં, રાજકુમાર કોઈકે બોલેલી ભાષા અને મનના હાથ, તેમણે તમને જાણવું આ કુદિશા આપી છે, એમ કહી તે ભાષાએ રાજકુમારીના હાથમાં કુદિશા આપી, અને કહ્યું કે, આ કુદિશાને પવિત્રી પ્રેમશ્રવણે જ્યોત્સને, અને પ્રતિદિવસ તેની પૂજા કરાવે. તે કુદિશા લઈ શિવકુંભંજરી ખુલ્લી થઈ, અને આકાશ પર ચઢી તમુલની તમુલની પિરદહમાં રહી, વિવશ નિર્ભયન કરવા લાગી.

મકરંદ યદ્યુઃ

શ્રીમંત શુભાશી.

[illegible][illegible]

તે પુરુષને જોતાંજ વાનરી ચપ્પામાંથી બેઠી થઈ, ચરણમાં આવી તેણીએ વંદના કરી, અને તે પુરાન પુરુષને છેડે પકડી તેને આમદ્દ દઈતી ચપ્પા ઉપર બેસાડે. તે જોઈ તરજુ પુરુષ આશ્ચર્ય પામી ગયો. તત્કાળ તેણે વાનરીને કહ્યું. અરે મુંઝા પ્રાણી ! તુ મેંજા ઉપરથી મને મનુષ્ય જાતી લાગે છે, તે જાતી વાનરીરૂપે કેમ દેખાય છે ! તારું જીવન જીજ્ઞાસની મને ઉત્કંઠા છે. તરજુ પુરુષનાં આંધાં વચન સાંભળી વાનરીના નેત્રમાંથી અશ્રુધારા ચાલવા લાગી. રૂઠ કરતી કપિનીએ પોતાનો હાથ લાંબો કરી, તે પુરુષને એક આરીયું બતાવ્યું. તે સંતાથી જાણી લઈ, પુરુષે બોલ્યું થઈ તે આરીયું કંધાયું, તેમાં બે કુંપા જોવામાં આવ્યા. કુંપાની અંદર એકમાં કાળું અને બીજામાં ધોળું, એમ બે જાતનાં અંજન જોવામાં આવ્યાં. વાનરીએ સ્વામ અંજન ઉપર આંગળી કરી, પોતાની આંખનો રમણ કર્યો. એ મેંજા ઉપરથી જાણી લઈ તરજુ પુરુષે, તે સ્વામ અંજન વાનરીના નેત્રમાં આંખ્યું. અંજન આંજતાંજ તે કપિરૂપ હોડી મુંદર માનુષી થઈ જઈ રહી, તેના ચરીર ઉપર દિવ્ય સૌંદર્ય જગજી ઉઠ્યું, મનોહર સુખની છબી પૂરુંપૂરું ચરમાવવા લાગી, પદ્મનાં જેવાં વિશાળ લોચન ઉપર ચપળતા છવાઈ રહી, વૈવનથી લલિત એ લલનાએ ક્ષત્રિય કુમારને પ્રજ્ઞામ કર્યા. તરજુ પુરુષ બોલ્યો—મુંદરી ! તમે કોણ છે ? આવા એકાંત સ્થળમાં તમને કોણ લાભ્યું છે ? આ સ્થાન કોણું છે ? તમારા જેવી મનોહર માનુષી જીને વાનરીરૂપે કરનાર કોણું છે ? આવું અપરંપર કાવું કોણું કર્યું ? આ સર્વે જ્ઞાંત જીજ્ઞાસની મને ઉત્કંઠા છે, જો કંઈ પણ જ્ઞાપ ન હોય, તો મને જજ્ઞાવશો.

એ મુંદરીએ વિનયથી તરજુ પુરુષને આ પ્રમાણે જણાવ્યું. હેમપુર નગરમાં રૂપથી કામદેવને જીતનાર મહારૂપજી નામે રાજા છે, તેને મદનપાણી નામે રાણી છે, તેણીના ઉદરથી મદનપાણ નામે એક પુત્ર અને તેથી નાની મદનસુદરી નામે પુત્રી થઈ છે. રાજકુમારી મદનસુદરી તેના માતાપિતાને વધારે વહાલી છે, અનુક્રમે તે બાળા વૈવનવપને પ્રાપ્ત થઈ, માયાળુ માતાપિતાએ તે બાળાને વિદ્યાભ્યાસ કરાવ્યો. બીજાની અને પુરુષોની કળા તેણીને શીખવી, તેમાં પુરુષોનાં જતીલ લક્ષણો તેણીના જીજ્ઞાસમાં આવ્યાં, એટલે તે બાળાએ નિશ્ચય કર્યો કે, જતીલ લક્ષણોથી જે પુરુષ હોય, તેની સાથે મારે વિવાહ કરવો. આવી તેની પ્રતિજ્ઞા માતાપિતાના જીજ્ઞાસમાં આવી, તેમણે પણ તેમાં અનુમોદન આપ્યું.

વીર મહાસાધ ! એક વખતે એવું જન્મ્યું કે. મદનસુદરીના લાછ મદનપાણી દરવા જતો હતો. ત્યાં પ્રિયંગુમંજરી નામે એક કુમારીજી તેની નજરે ચડી ગઈ. તેણીનું મુંદર રૂપ જોઈ મદનપાણ મોહ પામી ગયો. તેના દંડપદમાં તેણીનો સ્વરહાસિ પ્રગટ થયો. રાણી મદનપાણ જનનો પ્રવલ કરીને પણ પ્રિયંગુમંજરી મેળવવાને થન કરવા લાગ્યો. તેનો થન સરળ થતો ન હતો. કારણ કે પ્રિયંગુમંજરી સધાવેશ કરનાર એક શ્રીચંદ્રકુમાર ઉપર રાખી થઈ હતી. શ્રીચંદ્રકુમારના રાગને લઈ તેણીએ મદનપાણ ઉપર જરા પણ પ્રેમ કર્યો નહીં.

આથી મદનપાણ પેલા જેવો થઈ રાજ્યમાંથી ચીલી નીકળ્યો. રાતદિવસ પ્રિયં-

[illegible]

એક વખતે તેણે કોઈક કામને સંબંધે દેખાડવા માટે જાણના દરબારમાં આવી ચડે. તેની વચન કાળ સાંભળવાને રાજા મહારાજાને એક જાહેર સભા કરી. તે સભા મહારાજા કુલ-સભાના રાજા કોઈક કામને સંબંધે પુત્ર કોઈક કામને સંબંધે કહેવું. વચનમાં વર્ણન કરું, તે સાંભળી મહારાજા અને જીવન કોઈક કામને સંબંધે પુત્ર કહેવું. રાજા મહારાજાને તે સાંભળે એક કામને સંબંધે. કોઈક કામને સંબંધે રાજા મહારાજાને પુત્રના મંત્રી સાથે વિ-ચાર કરે. તે, રાજા મહારાજાના મંત્રીના સાંભળે કોઈક કામને સંબંધે કહેવું, અને તેને મ.તે રાજા કોઈક કામને સંબંધે પુત્ર કહેવું.

આ બરણમાં મહાનુંદરી સખીએની કાવે વનમાં રમવા ચઢ. તે બાલિકા એક
પ્રાચીન કાવેની સખીએની કાવે રમતી હતી, ત્યાં કેઈ વિદ્યાર ગણતરમાંથી બચા-
ના બાલિકા કામદંડા એ વિદ્યાર મહાનુંદરીને ત્યાંથી દારી કાઢતે ચલે. તે વિદ્યારે
કેવની સીમા કાવે તે ગજાનુંદરીને આ પ્રણામ કુદો, તે મહાનુંદરી કું, પેતેજ પુ.
તે કુદને એં પડી પ્રણામ કરી, પણ તેણે કું નહીં અને ગજાનુંદરી મારી કાવે સિ-
વદ કાવેની કાવે કરી, તે સિવદની કાવેની લેકને ગજાર ચલે છે. અને તેવા કું-
માંથી બાલિકા કાવેની ગજારી ગજારી ચલે ચલે છે. તે ગજા કાવે પાંચ દિવસ ચલે,
એં ગજારે રાત કરી પડી ગજાર કરી, ત્યારે તેણે ચલતી વખતે અને કું—મુંદરી !
કું રાતકું નામે સિવદાર પુ, અને રાતને તરિકે રાત્રીનાં તું પડેજ કું પડે
માર કેવના સિવદાર રાત્રીએ એકા મતી, અને મારી ગજાનુંદરીમાંથી ગજાર કાઢી
કુદે છે, મહાનુંદરી નામે મારી મુંદર ગજાનુંદરી છે, મહા રાત્રી તેમને પાંચને
રાત્રી કરી કું છે.

[illegible]

અને લામ જોઇ હું તને દરજ કરી અહીં લાવ્યો છું. મારી જીં સ્વભાવે ઉમ છે, તેથી તેનાથી બમ પામી હું તને અહીં જોડતે લાવ્યો છું. તે સાથે તેણે જણાવ્યું કે, આને ગુરુવારે મપાનહે હું તારી સાથે લઇ કરીશ. હું લમની સામગ્રી લેવા જાઉં છું.

મહાનુભાવ ! તે દુદ્ધ વિચાર અથવા પ્રમાણે કહી ગયો છે. અમને ગુરુવારનો દિવસ છે, એ દુદ્ધ દમણીજી આવી પહોંચશે, તે પહેલાં મારો જમવા કરો.

આ પ્રમાણે મારો જતાંત મેં આપને જણાવ્યો, હવે આપ કોણ છો ? અને ક્યાંથી આવો છો ? તે કૃપા કરી જણાવશો. આકૃતિ ઉપરથી તમે કોઇ પરાક્રમી કેખાઓ છો, મારાં શુભ કર્મ આપને મોકલ્યા હોય તેમ લાગે છે. હવે હું નિર્ભય છું, એમ મને નિશ્ચય થાય છે. તમારા જેવા સાહસિક સિરોમણિ નરનાં દેવેનથી હું પૂછું રીતે કૃત્ય થઇ શકે છે. મારા શીશનો જાંમ મચાવી યાંકા હવે જણાવજી રહેતી નથી.

ધર્મનારે અનુમાનથી તો જાણ્યું હતું કે, આ ત્વજી પુરુષ તે આપણી વર્ણને મુખ્ય નામક શ્રીચંદ્રકુમાર છે. એ સમયે પીર વણકનવાને પ્રાપ્ત કરી આગળ ચાલ્યો, તે વખતે તેણે ક્ષત્રિય વેશ ધારણ કર્યો હતો. આગળ જતાં એક બપોરે અટવી આવી, તે અટવીમાં પક્ષીપતિઓ પહોંચી રહેતા હતા. જાતજાતનાં સીકારી ગ્રાણીઓના અવાજ સાંભળવામાં આવતા હતા. બપોરે અટવીમાં ધરતો શ્રીચંદ્રકુમાર એક ખારી ઝાડીમાં ઘાબ થયો. વૃદ્ધોની ધટાથી સૂર્યનાં કીરણો પહોંચી રહ્યાં ન હતાં, આરે તરફ અંધકાર છવાઇ રહ્યો હતો. અમળ જતાં એક વૃદ્ધ નીચે તેજનો ગોળા જેવામાં આબો, આરે તરફ તેને દિવ્ય પ્રકાશ ઘટી રહ્યો હતો. સાહસિક શ્રીચંદ્રે ત્યાં જઇ બેસ્યો, ત્યાં એક તેજસ્વી ખડ્ગ પડેલું જોયું. રાજકુમારે ખડ્ગ લઇમાં લીધું, ત્યાં તેના જણવામાં આવ્યું કે, 'આ તો ચંદ્રકાશ ખડ્ગ છે.' આવા પ્રકારે જ મહામાં આ ખડ્ગ કોણ લાવ્યું હતું ? ઇલાહિ અનેક વિમાર કરતો શ્રીચંદ્ર ખડ્ગ લઇ, આગળ ચાલ્યો. થોડે દુર જતાં એક વાંસનું જંગ જોવામાં આવ્યું, ખડ્ગની તીક્ષ્ણતા જોવાને કુમારે તે જંગ ઉપર ખડ્ગનો થા કર્યો, ત્યાં જંગની સાથે એક પુરુષને કાપ્યો જોયો. કમળનાં નળવાંની જેમ પુરુષના બે હાડકા જોઇ, શ્રીચંદ્ર ચમકી ગયો. અરે ! આ શું વિપરીત જન્યું ? મેં કોઇ પુરુષને પાત કર્યો, મહા પાપ લાવ્યું, આ પાપથી નરકમાં પહોંચી મારો વાસ થશે નહીં. મારા જેવા અહિંસાધર્મીને પંથે દિવ્ય પાત મહા પાપનું કારણ થયો. આ પાપમાંથી હું ક્યારે મુક્ત થઈશ ? અહીં ચિંતણી તે કપાએલા પહોં તમ્હકતા પુરુષની આગળ શ્રીચંદ્ર આબો, તેણે પેતાનું ખડ્ગ તેના લાકમાં આપી કહ્યું, જાહ ! હું તારો પાતક મહા અપરાધી છું, આ ખડ્ગને મારી ચસતક હેઠી નાખ, જેથી હું તારા અપરાધમાંથી મુક્ત થાઉં. તે ધાવજ પુરુષ સ્થિત થઈ ગયો હતો, તેણે સંકા કરી જણાવ્યું કે, મને જળપાન કરાવો. તે જણી શ્રીચંદ્રે પાણી એક ક્રરણમાંથી જળ લાવી આપ્યું. જળપાન કરી તે પહોં પામી ગયો.

શ્રીચંદ્રે તે આવેલ દિવસ પાપકા પચેતાપમાં આકુળ બહુજી રહ્યો, તેણે આખો દિવસ અજ જળ લીધાં નહિ. અપરે રાત્રિ પડી, એટલે તે કોઇ આશ્રય શોધવાને આ-

જગ માણે, હવેમાં મંદલાસ જનું લીધું. જોડે કુર જનું એક રાત્રી જંગી જાડ મ.પુ. તે વાતી નામે એક દાંતે સંધ્યાએ જોવામાં આવે. જોવાદે તે ઉપર સુધારી ૪૨૫ કરી, અને મનમાં ચિંતનું છે. જે પેલા નામે મેં ૫૫ કર્યું તે પુરાત્ન આ હવેનાથન દોરે આતું ચિંતી તેને દાંતે સંધ્યાએ ઉમેર્યું. ત્યાં એક જાણેલ જોવામાં આવી, તેમાં ઉતરી આવત મ.પુ. ત્યાં એક કિચ પોલી જોઈ. વિચારે કુર કરી, ત્યાં ૫૫થી- ૫૫થી જોવામાં આવી, તે જોવાએ મ.પુ. ઉપર કોલ નવરમિત મુખ અને મ.પુ.

જોવાદે કર્યું—જાહે ! કું એક મુશ્કાર પું: કું કુશલથીમાંથી આવ્યો પું. દારિ કુ:પી ૪૫ દાંતે આરે દેવાદન કરું પું. કર્યેએ જા યુદ્ધમાં આવી મ.પુ. તમે મં જરા ૫૫ જો કરી નહો. કદિ તે વિદ્યાર પાણે. લોપણ જો કરી નહો, તે ૫૫ કદિ ૫૫ દગથી નથી: કુપીને કું મેરક છે, મારે પેં રાખવે. કર્યે જાણવા નથી, આ હવેનાથ દાંતેમાં કર્યે આપીન છે.

જોવાદનાં આર્થ વચન સાંભળી મનમુંદરીએ હાથમાં વિદ્યુત: ૫ આપીત ઉપ- ય કોલ પુર જાતે લક્ષ્મણે દેવાવ છે, આરે આ પુરાતેના પદિ કર્યે સોગ આતું ચિંતી મનમુર મનમોથી—રાજકુમાર ! આજ જાણ્યેએ તમે ૫૫માં છે. ૫ કું જાણેના તમે કરું પું. દરે કું આપી ૫૫ કર્યું પું. મહાનુભાવ ! મેં નિહા કરી દત્તી છે, જાતે લક્ષ્મણ પુરાતે વરતુ, તે આવી પ્રતિષ્ઠા તમારાથી તેમ છે, તમાર મુંદર સરીર ઉપર જાતે લક્ષ્મણે ૨૫૫ દેવાવ છે. શ્રીચંદ્ર ન કર્યું—જાણકુમાર ! મ.પુ.માં જાતે લક્ષ્મણે ૨૫૫ દેવાવ છે. શ્રીચંદ્રે ૫૫ તે જાતે લક્ષ્મણે કર્યાં ! તે મને જાણ્યે.

મનમુંદરી જોયો—મહાનુભાવ ! તે જાતે લક્ષ્મણે પુરા દેવાદન કરે, ત- કરું સુખ આમ આવ છે, તેને વિસ્તાર જાણીકા જાણમાં કહેવો છે. જોવા કર્યાં, આર કુર, પાચ સુકમ, આર ઉર્ધ્વ, આત રાત્રી, તથા પદોર્ધ્વ તથા એક સ્થાન અને દેવા, તે જાતે લક્ષ્મણે પુરા દેવા છે. મેં હાથ મેં દાંત અને નાસિકા, એ પાચ કર્યાં દેવા: વસિષ્ઠ, કદિ, કિંચ અને ભંધ, દેવા, દાંત તથા, નખ, પંચ અને કોલ, એ પાંચ ગ્રીર્ણ દેવા: કાખ, જંભા, મેં આર ઉર્ધ્વ દેવા, હાથ અને મુખ, એ તથા પદોર્ધ્વ દેવા, એ આત રાત્રી દેવા, લઘાટ. હાથ અને મુખ, એ તથા પદોર્ધ્વ દેવા, એ ૨૫૨. એ તથા મંભી: દેવા, અને જોવા કોલ અતિ સ્થાન દેવા, તે પુરા કહેવાવ છે.

પ્રકારે ૫૫ જાતે લક્ષ્મણે ૨૫૫ ઉપરથી તથાવ છે. જોવાથી ૨- ૨ ૫મગ, ૩ ૫મગ, ૪ ૫મગ, ૫ ૫મગ, ૬ ૫મગ, ૭ ૫મગ, ૮ ૫મગ, ૯ ૫મગ, ૧૦ ૫મગ, ૧૧ ૫મગ, ૧૨ ૫મગ, ૧૩ ૫મગ, ૧૪ ૫મગ, ૧૫ ૫મગ, ૧૬ ૫મગ, ૧૭ ૫મગ, ૧૮ ૫મગ, ૧૯ ૫મગ, ૨૦ ૫મગ, ૨૧ ૫મગ, ૨૨ ૫મગ, ૨૩ ૫મગ, ૨૪ ૫મગ, ૨૫ ૫મગ, ૨૬ ૫મગ, ૨૭ ૫મગ, ૨૮ ૫મગ, ૨૯ ૫મગ, ૩૦ ૫મગ, ૩૧ ૫મગ, ૩૨ ૫મગ, ૩૩ ૫મગ, ૩૪ ૫મગ, ૩૫ ૫મગ, ૩૬ ૫મગ, ૩૭ ૫મગ, ૩૮ ૫મગ, ૩૯ ૫મગ, ૪૦ ૫મગ, ૪૧ ૫મગ, ૪૨ ૫મગ, ૪૩ ૫મગ, ૪૪ ૫મગ, ૪૫ ૫મગ, ૪૬ ૫મગ, ૪૭ ૫મગ, ૪૮ ૫મગ, ૪૯ ૫મગ, ૫૦ ૫મગ, ૫૧ ૫મગ, ૫૨ ૫મગ, ૫૩ ૫મગ, ૫૪ ૫મગ, ૫૫ ૫મગ, ૫૬ ૫મગ, ૫૭ ૫મગ, ૫૮ ૫મગ, ૫૯ ૫મગ, ૬૦ ૫મગ, ૬૧ ૫મગ, ૬૨ ૫મગ, ૬૩ ૫મગ, ૬૪ ૫મગ, ૬૫ ૫મગ, ૬૬ ૫મગ, ૬૭ ૫મગ, ૬૮ ૫મગ, ૬૯ ૫મગ, ૭૦ ૫મગ, ૭૧ ૫મગ, ૭૨ ૫મગ, ૭૩ ૫મગ, ૭૪ ૫મગ, ૭૫ ૫મગ, ૭૬ ૫મગ, ૭૭ ૫મગ, ૭૮ ૫મગ, ૭૯ ૫મગ, ૮૦ ૫મગ, ૮૧ ૫મગ, ૮૨ ૫મગ, ૮૩ ૫મગ, ૮૪ ૫મગ, ૮૫ ૫મગ, ૮૬ ૫મગ, ૮૭ ૫મગ, ૮૮ ૫મગ, ૮૯ ૫મગ, ૯૦ ૫મગ, ૯૧ ૫મગ, ૯૨ ૫મગ, ૯૩ ૫મગ, ૯૪ ૫મગ, ૯૫ ૫મગ, ૯૬ ૫મગ, ૯૭ ૫મગ, ૯૮ ૫મગ, ૯૯ ૫મગ, ૧૦૦ ૫મગ.

“ પરમાનંદ પ્રકાશ જાણ, જાણિત જાણ પીળા,
 લોકાલોક લોકવે, નિત એહવી લીલા;
 જાણ નિજાવપણે કરી, જેણે રાખ્યો અળગો,
 તકપરે પય મેળવી, તેહ થકી નવિ વળગો;
 તેણીપરે આતમ જાવને એ, વિમળ ક્યો જેણે પુર,
 તે પરમાતમ કેવળું, દિન દિન વધતું તુર. ૧

નામે તો જગમાં રહેા, થાપના પણ તિમહી,
 દ્રવ્યે જાણ માંહે વસે, પણ ન કળે કિમહી;
 જાણ થકી સર્વી એક રૂપ, ત્રિભુવનમેં ત્રિકાળે,
 તે પારંગતને વંદીયે, ત્રિહું થોમે સ્વ જાળે;
 પાળે પાવન શુભ થકી એ, થોમ ખેમંકર બેહ,
 જ્ઞાનવિમળ દરીને કરી, પુરુષ શુભ મણિ નેહ. ૨

આ પ્રમાણે ચેત્યવંદન કરી ‘ નમુસ્તુભુવં ’ એ સ્તવન જાવથી બણી, શ્રીચંદ્રે તીર્થાલિપુષ્પે અંજ નમાવી, વંદના કરી. ત્યાં રસોષ કરી પ્રવેશની રાહ જોઈ ઉભેલી મદનાએ શ્રીચંદ્રના નામની પ્રફા દીકી, અને તે નામ વાંચી આત્માને તે કૃતાર્થ માનવા લાગી. રાજકુમારીએ વિચાર્યું કે, કુસરચડીપુરનો પ્રતાપી શ્રીચંદ્ર તે આ પેતેજ, જેના શુભનું વસોગાન પેલા માથે પિતાના દરબારમાં કર્યું હતું. હવે મારો જન્મ સ્વર્ગ થયે. પિતાજીની ખારણા પૂરી થઈ. આ પ્રમાણે મનમાં મગ ચતી મદના આશાના અનેક તરંગ ઉછળવા લાગી, અને બેજાનને માટે સ્વામીની રાહ જોઈ ઉભી રહી.

કુનિએ આંતર મુખને ધારણ કરવા નિચરે છે, તેમજ કરીર ઉપર મુનિ પ-
મંને પ્રાપ્ત થવી રહે છે. હાથમાં ચમેચાં રત્નોદરણુ ભણે અહિંસારણ
ચળ વસ્ત્રોમાં ચામર દોર, તેમાં દેખાવ છે, અમામ વર્ણના રંગ ભણે
પાશમાં હમંને દિશ્વ કરવા ધારણ કર્યાં દે. તેમ જાને છે, મુખ મુંચાર
વચનમાં નિષ્ણ છે, તદ્દરિ તે ઉપર પમંતું ચોંદન અટકાવી રાખે છે. જાળને
અનરર ધરણને માટે નિષ્ણ થેરા જાણ દત્ત તે નિષ્ણ કરીતને પુષ્ટિ માટે ન હતી.
જા પમં નિર્મલું જાળન કરીર દોચણી તેને અવ આધાર જાળચને માટે હતી.

આ તરફ માનકુંડરી રત્નોદ નેવર કરી ઉભી હતી કોઈકું જા' રચણ
અહીં તેમજ મનમાં દોષાકલ કરે હતે. કોઈકું નેવરકું કરી, ભેજન કરવા બાબે,
જા તેના વાસ્તવ્ય હાથમાં અનિષી કરિત્તવ વનતું રચણ કરા બાબે. તેમ જાળને
નિષ્ણ જાળચની મનમાં અનિષ્ટવ કરા, તે અનિષ્ટવથી તે ઉભી ઉભી વિદ્યારણે
કરે હતે, અને મનમાં ઉપમ જાળના કાલે હતે તે જાને પવિત્ર અનચાર કોઈકું
ઉભી હતે. જાળ તેને મુખચને દેવ કરા બાબે. જાને જાળે ચંદને જાળથી ચોર પડીતી
જેમ, અને સૂત્રમાં કુંડળી રાજાની જેમ કોઈકું અને માનકુંડરીને જાળકું કરે.

જાળથી જાળ દોષવચે કોઈકું કુનિએની જાળે જાળે અને વંદન કરી.
નિષ્ણ થેરાની પ્રવંચ કરી. જાળથી અનિષ્ટવ કુનિએની પ્રવંચ રીકરી અને
તેમ રાજામાં જાળી ઉભી રહ્યા ઉભીમાં જાળી જેમ કોઈકું કુનિએને ઉપમ
જાળ અને દાન જેમ જાળે દેદેશના કુનિએને પ્રવિષ્ટવ કરી. કોઈકું
જાળને પ્રવંચ કરવા હતે. જાળ જેવે કિત્તી કરે ભેજન હતું. જેનાથી પ્રવંચ
કરીમાં જાળે જાળે દત્ત તેને જા પ્રવંચ થતે. તેને માટે તેને રાજાને મનર
જાળે અને હાથમાં નિષ્ણ રાજે. જા કરાં પાળની પાળે કરવં કરે સમી
માત્રું તેમજ જાળના રાજે.

ભેજન કરાં જાળ જેવે કિત્તી કરે. કોઈકું જાળ તે જાળે કુનિએની જાળ
હતે તાં રાજે કુનિએની વિષ્ટવ વંચ કરી અને ઉપચરે દેવ જેવે રાજે

• રાજા વર્ણના રાજા નિષેષ કરેલે વસ્ત્રના છે, તેથી નિષેષ કરેલે. [મુદ્રે

“ પરમાનંદ પ્રકાશ ભાસ, ભાસિત ભવ ખીજા,
 લોકાલોક લોકવે, નિત એહવી લીલા;
 ભાવ નિભાવપણે કરી, જેણે રાખ્યો અળગો,
 તકપરે પવ મેળવી, તેહ થકી નવિ વળગો;
 તેણીપરે આતમ ભાવને એ, વિમળ કયો જેણે પુર,
 તે પરમાતમ કેવલું, દિન દિન વધતું હર. ૧

નામે તો જગમાં રહેા, થાપના પણ તિમહી,
 દ્રવ્યે ભવ માંહે વસે, પણ ન કળે કિમહી;
 ભાવ થકી સર્વી એક રૂપ, ત્રિભુવનમે ત્રિમાળે,
 તે પારંમતને વંદીયે, ત્રિહું થાગે સ્વ ભાળે;
 થાળે થાવન ગુણ થકી એ, યોગ યેમંકર બેહ,
 જ્ઞાનવિમળ દર્શને કરી, પુરણ ગુણ મણિ નેહ. ૨

આ પ્રમાણે ચિત્તવંદન કરી ‘ નમુચ્યુલ્ક ’ એ સ્તવન ભાવથી ભર્યો, શ્રીમંદે તીર્થાભિમુખે અંગ નમાવી, વંદના કરી. ત્યાં રસોષ કરી પ્રભુચરણી રાહ જોઈ ઉભેલી મદનાએ શ્રીમંદના નામની સુદા દીકી, અને તે નામ વાંચી આત્માને તે કૃતાયે માનવા લાગી. રાજકુમારીએ વિચાર્યું કે, કુસરચથીપુરનો પ્રતાપી શ્રીચંદ તે આ પેતેજ, જેના ગુણનું ધરોગાન પેલા માપકે પિતાના હરબારમાં કર્યું હતું. હવે મારે જન્મ સફળ થયેા પિતાજીની ધારણા પૂરી થઈ. આ પ્રમાણે મનમાં મગ થતી ચંદના આરાધના અનેક તરંગે ઉઝળવા લાગી, અને જોજળને માટે સ્વામીની રાહ જોઈ ઉભી રહી.

નિનગદ; તેમ સર્વ ધર્મમાં સમ્મત છે. સમ્મત વિના બીજા કિયાઓ આ સંસારમાં નહીં ચાલે છે. ચિંતામણિ, કાપરજી, કામધેનુ, પદસમણિ અને નિધિરાત્રી એ સમ્મતની આત્રણ સેવક સમાન છે. તેને માટે સિદ્ધાંતમાં લખે છે કે:—

સમ્મતં પરમં તત્ત્વં સમ્મતં પરમો ગુરુ ।

સમ્મતં પરમો દેવો સમ્મતં પરમં પવં ॥ ૧ ॥

સમ્મત એજ પરમ તત્ત્વ, પરમ ડાર, પરમ દેવ, અને પરમ તત્ત્વ છે. (૧)

એ સમ્મત ધર્મરૂપ કાપરજી થયે છે. ચરિત્રરૂપ દેવાવળી તે પીઠ છે, પદરૂપ વડાજી તે જગત્પતિ છે, અને સર્વ યજ્ઞરૂપ મનિએને નિધાન—ભંધાર છે. તે સમ્મત આત્રણમાંથી અથવા ઉપદેશથી પ્રાપ્ત થાય છે. સમ્મત પ્રાપ્ત થવાથી ધર્મની કાંતે પ્રાપ્તિને પ્રાપ્ત થાય છે, અને અનર્થ પદમાં દેવને નાશ થઈ જાય છે. જે સમ્મતને રાખે, તે જાહેર પદવત્ત કરે છે. તેની સર્વમાં કરેલી અજ્ઞાતાઓ દરેક જાય છે. ઉપદેશને સમ્મત-દર્શનનો આરંભક એવો છે, જે ચરિત્રવડે પ્રાપ્ત થાય, તે તે જાહેર સિદ્ધિની દર્શન કરે છે, સમ્મતને પ્રાપ્ત કરી, જે છેવટે દેવ છે, તે તે જાનતકાગ સુધી જાણવતું કરે છે. યાન અને દર્શન જાને કાંઈ દેવ, અને તેમાં જે ચરિત્ર ભવે, તે તેને કલ્પમાં મેલવે મળે છે, અને તેનાં સંસારનાં સંકટો કલ્પમાં દૂર જાય છે. જેમ સદાચારુ કમળ વિનાની થાયે નહીં, તેમ સમ્મત વિના કિયા દેવતા નથી. ભરકામાં સદા વિનાનું નાશ વર્તે નથી, તેમ સમ્મત વિના આ સંસારરૂપ સમુદ્ર તરીકે યાજાય નથી. જેમ સમ્મત જુઓમાં દર્શિતાર વિના આ નાશ્ય છે, અને દર્શિતાર વિના એ અતિ નિરતેજ છે, તેમ સમ્મત વિના કિયા દેવતા નથી. સમ્મત વિનાની કિયાવડે નિર્ભય થતી નથી, સમ્મત વિનાનું જગદાન કુચાક મથેલા અતિ જેવું, જેવળી આત્રણ વગર કંઈ જેવું, અને જાંધારે નાટક અજ્ઞય જેવું છે. ભર્થ સુધી નિષ્પાત દમ્બું નથી, ત્યાં સુધી સમ્મતને માટે જે પ્રયત્ન કરાયે, તે દેશનાં ખાંડા જેવું, અને દર્શને દર્શન જેવું છે. કેટલાએક એમ કહે છે કે, 'અને સમ્મતવચન હોય' એ અતિમનનાં વચન છે. સમ્મતવચન તેજ કહેવ નથી, જે કદા દેવ, તે કદાવતું કહે નહીં, પણ કદાવતું કરી જાય છે. સંસારના સુખથી જો કે રહિત દેવ, તેવું જુદા સમ્મતવચન સર્વપ્રકાર પરત્રાપી કરે છે; તેઓ કદિપણ આત્રણમાંથી કદા નથી, પણ નથી નહીં. તેઓ સમર્થ દેવ છે. તથાપિ તેઓ સ્વપ્રકારની વાણી કહેવ નથી, પણ તેઓ ઉચ્ચ બીજાનાં કુલે સાંત્રણ કરે છે. કેટલાએક અવિરતિના જગતી પંચ-પાણ કરવા નહીં, તેઓ આ સંસાર સુખના સેવક થઈ રહે છે. નિર્વૃત્તિમાં ઉચ્ચવચન પ્રાપ્ત સ્વધર્મનાં વિદેશ દર રહે છે, અને અન્ય મનના દંભ દેખીને તેઓ પેતાનું મન

• કેદારી કંઈ કંઈ, કુલોપદન, કે ઉપદેશ, અનર્થ નિષ્પાત દેવ.

લક્ષ્યાવતા નથી. તેવા મહા પુરુષે ખીમનો ઉપકાર પરમાત્મ જેવો દોષ, તેને મેર પર્વતના જેવો મરું છે. ખીમએ કરેલા ઉપકારને તેઓ કહિ પશુ બુદ્ધતા નથી, અને બને લાંબુની ખીમનાં દુઃખને દૂર કરે છે. રામ દેવચાળા દેવને તેઓ મનુષ્ય નથી, દ્વિપિત વચનને સાંભળતા નથી. જ્યાં સંવર દોષ, લાંબ તત્વનો માર્ગ છે; અશ્રવ સંચારના માર્ગને વચારે છે. રાજકુમાર ! સમ્યક્ત્વને માટે શાસ્ત્રમાં ઘણું કહેલું છે; તે ઉપર વિજય રાખ અને દ્વિવિજય રાખની પ્રખ્યાત કયાઓ છે. તમારી મનોર્થાત પવિત્ર જોઈ, અમને સંતોષ થાય છે. તમે એવા સમ્યક્ત્વનું સર્વોચ્ચ સેવન કરો, એ અમારો ઉપદેશ છે.

આ પ્રમાણે દેવના આપી, મુનિ વિરામ પામ્યા. મુનિની દેવનાથી શ્રીમંદ અને મહાનમુંદરી પ્રજાનિ પુરી થયાં. તેઓના હૃદયમાં સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપ પાતું વિશેષ લાગ્યું થયું. જાવના ઉદ્ધાસથી સરીર ઉપર રોગોદ્ભવ થઈ ગયો, આદર્ભ ધર્મના પ્રભાવિક તેજથી તેઓ પ્રકાશમાન થઈ ગયાં. ઉપવિહારી મુનિઓ લાંબી ખીમો વિહાર કરી મયા. શ્રીમંદ અને મહાન મુનિઓને વાંદી પોતાને રચાને આજ્યાં, તે રાત્રી લાંબ રહી ખીમો દિવસે તેઓ પશુ આચળ માલવાને તરફ થયાં. જેમનું દર્શન આપણને હવે જોઈ ભૂમિમાં થશે.

પ્રકરણ ૫૦ મું.

ત્રિપુરાનાંક યોગી.

દશમસ્કંધની બહારની ભૂમિમાં એક અવપુત્ર પુરુષ બેઠો છે, માથે જાડ રાખેલી છે, કાઠમાં બેઠા પાસના માળાઓ પહેરેલી છે, તે સરીરે કાચર અને પુટ છે, તેની બ્રહ્મીનો દેખાવ ભવકર છે, તેના ખુણામાં રત્ન દેખાવ છે, સરીરે રૂબરૂ વર્ણ છે; આ ભવકર પુરુષની દૃષ્ટિ નમર તરફ હતી. કેઈ પશુ પુરુષ ત્યાં વળે પગલ થયો, તેનું તે અવપુત્ર મુદ્ધ દૃષ્ટિએ નિરીક્ષણ કરતો હતો. પશુ વાર થઈ. પશુ તેની ધારણા પ્રમાણે યાત્રા પુરુષ તેને મળી આવ્યો નહિ, એટલે તે બાંધે નિષ્વાસ મુઠી બેઠો થયો. હવે હવે સહેરના વારીલાળા જાવમાં આવવા બાંધે. વાંચકારને આ પુરુષને આજખાતની હચ્ચ થઈ હતી. તે પુરુષ આ નિરુદ્ધ પ્રાંતનું નામક છે, તેનું નામ ત્રિપુરાનાંક યોગી છે. તેને સુર્વ પુરુષ કહેલો છે. તે સુવંશમાં બહુત બહુજાણ એક ઉપર કાચક પુરુષની જાહેર છે, તેણે કેડ પુરુષ તેને મળ્યો નથી. પ્રત્યેક હશે અને ચાને તે દીવ કરતો રહે છે, તથાકિ હજુ તેની હંમલ કરતો થઈ નથી.

જ્યાં એ પુરુષ જાણે રહે છે, તે કલ્યાણપુર નામે નગર છે, આ નગરમાં

“ એ બીજાની પાસે પ્રાર્થના કરે, તેણે પુત્રને માથા જન્મ ન આપે, તેમજ એ બીજાની પ્રાર્થનાનો ભંગ કરે, તેણે પુત્રને ઉદરમાં ધારણ ન કરે. ”

યોગીનાં આર્થાં દિન વચન સાંભળી ઉપકારી શ્રીચંદ્રનું હૃદય આદં ઘણું મધુઃ તેણે તત્કાળ પ્રેરે સ્વરે જણાવ્યું. યોગીરાજ ! હું સુશીળી તમારો ઉત્તરશાપક થયેલ. મારે લીધે એ તમારાં આર્થાં કાનંતી સિદ્ધિ થતી હોય, તો મારે પછી મારી જાતને તમારે ઉપયોગી ન કરવી ? માનવ જીવન પરોપકારથી અર્ચ્યુત થાય છે. એ કાંઈ પણ માનવ સરીરે ઉપકાર ઘણું શકે તેમ હોય, તો તમારે ઉપકાર ન કરેવા ? પણ પદ્મીઓનાં સરીર અને સ્થાવર જાતિ બીજાના ઉપયોગમાં આવે છે, તો આ જીવેતન માનવ સરીરથી પરોપકાર કેમ ન કરેલ ? યોગીરાજ ! કહે, ક્યારે તમારે મારી જરૂર છે ? બીજી સાધનની સામમી તૈયાર છે કે કેમ ?

શ્રીચંદ્રનાં આર્થાં ઉત્સાહ ભરેલાં વચન સાંભળી યોગી ખુશી થયેલ. તે આનંદના ઉત્ક્રાંતિ બોલ્યો—મહાત્મા ! આજ રાત્રે તે કિંવા કરવાની છે; સમજાનમાં જઈ એક પુરુષના ઘણું ઉપર તે સાધન થશે. હું ત્યાં જઈ જઈ મોઢવણ કરું છું, સમય વખતે આપ કૃપા કરી દાખર થાને. આ પ્રમાણે કહી યોગી બેઠો થયો; આનંદની ઉત્તરનાં પત્રમાં ભરતો સાધનની સામમી તૈયાર કરવામાં તત્પર થયો. યોગી ગયા પછી થોડાં દિવાને કંઈ, પ્રાણેશ્વરી ! આજે આ સરીરથી ઉપકાર કરવાનો સમય આવ્યો છે, તે વિચાર યોગીનું કાંઈ સિદ્ધિ કરવા નુ જાણ, તે સમયે તમે ક્યાં રહેશો ? પતિનાં વચન સાંભળી મદના બોલી—સ્વામિ ! આપ પરોપકાર જીવિએ જન્મ નેસાર થયો છે, પણ મને શંકા આવે છે. એ યોગીની આત્મિક પ્રત્યક્ષ છે, રખે તેમાં કાંઈ કપટ હતો, તો પછી હું કરીશું ? પ્રાણેશ્વરી ! પ્રથમથી કાંઈ વિચાર કરી, પત્રક ભરતો; મને તો મોડી ઘણા રહે છે. તે યોગીની આત્મિક ભોજનજ માટે જન્મ કંપનું કનું; એણે કદિય બુદ્ધિવાળા ત્યાજ કર્યો જાન કર્યો, ન મને તો જન્મ પણ રચનું નથી. તાથ ! તેની પેર સાધનમાં તમને કુ નહીં જાય હકે. આ પ્રમાણે રજાક કરતા યોગી થતા જ્યારી, મદના પતિના વચનથી છેલ્લે બોલી ઉઠ્યો—હા.

જ્યારે મદદાખ કરી બેઠો—આમની અવગણા ! હવે રાત્ર આંધો; મનમાં જન્મ પણ કાંઈ સમજાઈ નહીં, તરફાર મનના પ્રત્યક્ષથી આજ અવગણી રજા થશે. જ્યાં સુધી આંધો પત્રની અવગણિ આજ હૃદયમાં પ્રકટ છે, ત્યાં સુધી મને કાંઈ જાનતો જન્મ નથી; આજ અવગણી પાર તરફ જીવન મહા મનની રજા છે. દિવા ! વિષ્ણુ મુખે. એનું હૃદય નિર્ભય છે. એ કિશોરજી ! મન, પત્રક અને કાવત્રે ? એણે શુદ્ધ છે, તેને કાંઈ શુદ્ધ મનજન્મ થાય છે. અવગણની અવગણિ જાણ તેણી ઉપર પછી નથી. એ મનિય દાવણ દેવ, તેમણી ઉપર કુ જાણી પત્રક આવે કે : ‘વાળી પોતળા પાપોડા’ એવું થઈ પડે છે. ‘હરેકૃષ્ણ’ કહી કિશોરે કે, ‘ને’ તે યોગીને વચન આપું છે. મગે ૧૫૫ ઉપર ૧૫૫ નામ, એ તરફ નિર્ભય થઈ રહેવું છે. અવગણી મન કાંઈ, એ કિશોર :

સિનિપ્રતિષ્ઠિત નગરના ચાખને ગુણ્ડમુંદર નામે એક કુમાર હતો, તેને ગુણ્ડિ નામે ગુણ્ડપર પ્રીતિ રાખનારો એક મંત્રિ હતો. એક વખતે તે રાજકુમાર અને મંત્રિ બંને વિપરીત મતિ સ્થિતિએ અથ ઉપર બેસી ફરવા નીકળ્યા. વિપરીત ગતિપાત્ર અર્થે તેમને એક મોટી અટ્ટીમાં જેમી લાગ્યા, બંનેને ત્યાં લાગી. અથ ઉભર રવા, એટલે તેઓ એક સરોવર ઉપર આવ્યા. સરોવરની પાશ ઉપર એક વૃક્ષનું મંદિર હતું. જ્યાંજન કંઈ પહોં રાજકુમાર મંત્રિને અથ સોંપી સરોવરમાં કીડા કરવાને ગયો, તેવામાં કંડા ઉપર એક મુંદર કન્યા ભેગામાં આવી, તેણીના હાથમાં એક કમળનું પુષ્પ હતું. રાજકુમાર ગુણ્ડમુંદરને જોતાંજ તે કન્યાએ કમળ, હાંત અને ડાનને રપડ કરી સંઘા જતાં. એની સંઘા કરી, તે કન્યા પોતાને રથને આવી મઠ. રાજકુમાર વિચારમાં પડ્યો, તેની સંઘા બરાબર સમજ્યો નહોતો. તરતજ તેણે આવી સુસુદિ મંત્રિને પુછ્યું, મંત્રિશર ! આ સરોવરમાં કીડા કરવા જતાં તર ઉપર એક મુંદર કન્યા લગી હતી. તેણીના હાથમાં કમળ હતું. મને જોઈ તેણીએ કમળથી હાંત અને ડાનને રપડ કર્યો, અને મને તે જતાં. આમી મઠ, એનો અર્થ શું હશે ? ચતુર મંત્રિએ હુદ્દિથી વિચાર્યું, અને તે જોડ્યો, રાજકુમાર ! એ કન્યાનો આશય મારા જ્ઞાતિવામાં આવી ગયો છે. તે હાંતનગરના રાજા કન્યો દેવની પદ્મા નામે પુત્રી છે, તે તમારી ઉપર અનુરાગ દર્શાવવા એ સંઘા કરી આવી મઠ છે. આ સંજોગ રાજકુમાર ખુશ થયો, અને મંત્રિના આતુષ્યને તેણે ધન્યવાદ આપ્યો.

પહોં રાજકુમાર મિત્ર સહિત હાંતનગરમાં ગયો. બાહેરની વાડીમાં ઉતરી એક માસખુને દબ આવી, પધાવતી રાજકુમારી પાને પોતાના આવવાની ખબર આપવા મોકલી, અને સરોવરે જો પેલે મળેલ તે દંપતી કહેવરાવી. માસખુ એ ખબર રાજકુમારીને કહી, તે સંજોગમાંજ તેણીને માસખુના મસ્તક ઉપર ચઢતી બરેલાં પાંચ આંધળાંવાળા હાથાં હાથાંક મારી, અને બહાર કાઢી મુકી. માસખુ વિચારી મઠ રાજકુમારની પાને આવી, અને તેણીને પાતાનો જ્ઞાત નિવેદન કર્યો. ચતુર મિત્ર મંત્રિ તે મને જાણી ગયો, અને તેને રાજકુમારને કહ્યું, નિવ ' નાકનેદ થશે નહીં, તે રાજમાજાને પાંચ આંધળાં-યો મરનકમાં હાથાંક મારી, તમને એની સુવચ કરી કે, આવતી મુકત પદ્મીને દિશને તેણે મેળાંક મઠે. આ સંજોગ જાણી ગુણ્ડમુંદર ખુશ થયો, પહોં બંને મિત્ર નગરમાં એક જર જાડે વખતે રવા.

જ્યારે પાંચમંથ દિશ આગ્યો, એટલે રાજકુમારને કહેવા મઠ. પદ્મીની પદ આવવા માટે માસખુને કુલ જવા કહ્યું. માસખુ પોતાનું જાતિય મેવ, તેથી જવાની ના કહી. રાજકુમારે તેણીને પાતું દબ આપવાની કાવચ જતાં, એટલે માસખુ હેરે જરને પેર મઠ. દબથી શું નવી થયું ?

માસખુ આવી રાજકુમારીને કુમારને કહેવા કંઈ, તે સંજોગમાંજ રાજકુમારીને રીત થવી. કુંડમ બરેલાં ચર આંધળાંવાળા હાથાંક માસ ઉપર હાથાંક મારી, અને કહેવતી પદ્મીને પદ્મીનેથી દેવીકે નાંધે ઉતરી માસખુને કહી મુકી. આજ કારે નાનગર મઠેલી માસખુ યજ જરને નાંધી આવી. તેણીને પેદાનીકે પેદાંક દબ

ત્રિપુરાનંદ ગોળી.

૨૩૭

રાજકુમારને જાણ્યો. અને કહ્યું કે, હવે હું કહી પશુ ત્યાં જઈશ નહિ. ચતુર મનિ
મિત્ર તેનો વડાએ સમજાવ્યો. તેણે રાજકુમારને જાણવું કે, મિત્ર ! હવે પિરજ થયો.
કુટુંબધર્મા ચાર ભાઈઓના આવી તપાસ ઉપરથી એનો સુખના કરે છે કે, તે હવે
રજતવગા છે. ચાર દિવસે શુદ્ધ કરો. મહેલની પાછળ યજ્ઞ ભૂમિએ દેવવંદે તમને
બેઠાવશે. ચાર દિવસ પછી વિજય કરશે છે. મિત્ર ! ઉપવ્રજ થઈ નહિ, ઉપવ્રજે
ભાંગા પાડ્યા નથી.

દે રાજપુત્ર ! તે પછી બપોરે પૂર્વમ પછી નવમીએ દિવસ આવ્યો, એટલે રા-
જપુત્ર યજ્ઞમંદિર રાત્રે પહોંચી ગયા મહેલની પાછળે ગયો. રાત્રે જોઈને રામાએ કુ-
મારને જોયો, એટલે દોરીયા યોગથી ઉપર ચઢ્યો. કુમાર રાજપુત્રને પ્રેમથી મળ્યો,
પરંપરા કીંતુ કુખનો આરંભ થયો હાથે. રાજપુત્રને કહ્યું, મિત્ર ! મારા કહેવાને
આજ તમે કી રીતે જાણી લીધો ? કુમાર બેઠો, મિત્ર ! મારી કાષે મારા એક
ચતુર મનિ મિત્ર છે, જે તમારે દીવર સમાન છે, તેની કુદિયા પ્રભાવથી મેં તમારા
સંગે જાણ્યો. હવે પછી રમણીએ રમણને ઉત્તમ રસેથી જાણ્યો, અને પછે આદર
ભરેથી કહેવા પ્રવ્રજાગ પહેલાં તે સ્વરૂપને જાણી નીકળ્યો. તે વખતે પહોંચીને વક્ર
હાથથી જોયો. મેલક પોતાના દીવરને માટે કુમારની સાથે મેલક્યો. રાજકુમાર પોતાને
રમણને જાણ્યો. પોતાને જાણે જાણ મિત્રને જાણ્યો, અને કહ્યું કે, તમારે માટે રાજકુ-
મારીએ આ એક મેલક મેલક્યો છે, એમ કહી મનિને મેલક જાણ્યો. મેલક લઈ
ચતુર મનિએ વિચાર્યું કે, રાજપુત્રી મને જાણ પશુ જાણી નથી, તે આ મેલક મેલકથી
મા માટે મારી ઉપર રાજ કરે ? આમાં કાંઈ ચિન્હારથનું છે. એમ કરતાં સુષોભ થયો,
મેલક પોતાની પાસે મુખો, હાથચારે તે ઉપર જોઈ મેલકીને મારી ચરેલી જોઈ, તે
ઉપરથી તેને નિશ્ચય કર્યો કે, આ જોયો મેલક છે, તત્કાલ તેને જૂથિયાં ઘડી દીધો.

બીજે દિવસે રાત્રિ થઈ, એટલે મનિએ રાજકુમારને ધીખમું. મિત્ર ! જો આજે
રાજકુમારને મગચા જતું દેવ છે, કું તમને એક ઉપાય કહું. તે કર્યો બપોરે રાજ-
કુમારી નિશ્ચય થય, ત્યારે તેની જાણ ઉપર પશુ રજાગતું ત્રિપુગ કરી, પત્રમાંથી
એક જાંઘર કાઢી લાવ્યો; એમ કરવાથી જાણ્યું એ કુમારી સ્વર્ગ રીતે મગચ.
મનિના કહેવા પ્રમાણે રાજકુમારે બીજી રાત્રે તેમ કહું. પછી જાને મિત્રએ પોતીને
વેર લીધો, એક ઘર અને બીજે સિખ થયો. જાને રમણનાં જાણ લખ. સિખ પેટું
સુરસું જાંઘર લઈ નગરમાં આવ્યો. સેનાવાગની કુખને જાણ કહું કે, આ જાંઘરનું
જે મૂલ્ય રૂ.૫ તે આવે. જાંઘર જોવાંજ વેધારીએ એ રાજનું છે, એમ જોગમી
કહું. તત્કાલ તે રાજની પાસે લઈ ગયો. રાજાએ પોતાનું નામ વાંચી, તે સિખને બેઠાવી
પછી રાજાએ રમણનાથી યુગને બેઠાવી પુણ્ય કે આ જાંઘર તમને ક્યાંથી મળ્યું ?
યુગ બેઠા, આજ રાત્રે રમણનાં એક ઉત્તમ જાગવાથી ઘડિયા આવી હતી, મેં તેને પમે

પડ્યા માંડી, પણ તે ભેર કરી ચાલી ગઇ. ચાલતી વખતે અમેએ તેની જાંઘ ઉપર ત્રણ રેખા કરી, અને આ ઝાંઝર કાઢી લીધું છે. તે ચક્રિત તમારુ અંતઃપુરમાં મધ છે. આ શાંભળી રાખ અંતઃપુરમાં ગયે તપાસ કરતાં પેતાની પુત્રીને દુર્ગત થયેલી ભેઠ. તત્કાળ રાખને ચેડીને પાસે ભેટાવી કહ્યું. મહાનુભવ ! તમારું કહેવું વચાવું છે. મારી પુત્રીજ દુર્ગત થઇ છે. હવે તે નિર્દોષ કરી રીતે ચાવ ? તે કૃપા કરી જણાવો. તમે સર્વ વિવાદા બાજુ છો, અને મોટા દેવ સમાન છો. યોગી બોલ્યો, રાખ ! તમારી પુત્રીને નિર્દોષ કરવાને એક ઉપાય છે. કું તમને એક મત્રેનું વચ આપું, તેવડે રાજકુમારીના પગ અને મુખ બાંધી, અને આંખે પાટા બાંધી રથમાં બેસારી, પૂર્વ દિશામાં એક ગધા નીચે મુકી આવશે. તમારા સુમરો તેની સામું જોયા વગર પાછા આવ્યા આવે, પછી તે રાજકુમાર બાહુ પોદાર સુધી વનમાં ફેરવવાને હરશે, એટલે તે તત્કાળ નિર્દોષ થઇ જશે. ત્યાર પછી મોટા ઉત્સાહ સાથે તેને કરબારમાં લાવશે.

આ પ્રમાણે રાખને ઉપાય બતાવી, અને ગુરુ દિવસ પેતાને ઘેર ગયા. રાખને રાજકુમારને યોગીના કહેવા પ્રમાણે તે રાત્રે વનમાં મોકલી. અને ચિત્ર, યોગી અને કિબળો રેખા છાંટી દઇ, પોદરા ઉપર બેસી, બધાં રાજકુમાર હતી ત્યાં આગળ. રાજકુમારના બધે છાંટી બને તેમનીને અથ ઉપર બેસારી પેતાના નગરમાં લાવ્યા. માર્ગમાં રાજબાળાએ મંદિરને કહ્યું, ઠીકરછ ! આ શું કહ્યું ? મંદિર બોલ્યો, બાપી ! એ તમારુંજ કામ છે. એ કેશવ મોકલ્યો ઉત્તરમાં, તો આવી જુદી મુઠી. હવે કૃપા કરી, હૃદય નિર્મળ રાખનો. અથ વાળાંરિતેદ કરતાં તેઓ પેતાના નગરમાં પહોંચી ગયાં. અહીં આઠ પોદાર પીતી વધ, પછી રાખ પેતાની પુત્રીને જોયા વનમાં આવ્યો. કાઠ રેખાએ પુત્રી જોત્તમાં આવી નહીં. આવી હૃદયમાં મોટો અપમાત થયો, અને તેથી રાખ ખનુ પામી ગયો.

હવે ધીમકને કહ્યું, રાજકુમાર ! કહે, એ સમગ્રી હયા કાગે લાગી ? કુમારને, રાજકુમારને, કે તેણ નિવરે ? એ તુ જાણના જ્યાં નહિ કહે, તો આ હયા તને લાગશે. જોનંદ વિચાર કરી બોલ્યો, અરે મુઠા ! મારા વિચાર પ્રમાણે તો એ હયા રાખને પેતાને લાગે છે. તેને પેતાની પુત્રીને લા નાકે ભેટી કરી ? એ સમગ્રેજ જાણ્યો છે.

જોનંદનાં આવાં વચન સાંભળે, તે વગ પાછુ વડે જઈને ચોંટી ગયું. જોનંદ કમળે દુઃખદ ભેઠ અથાવં પાળ્યો, અને પાછા તેને સંચારે વડ ઉપર ગયે. પુત્ર કાગે ચીને ઉઠ્યું, એને રાજકુમારની આવજા હવે નીચે પ્રમાણે બોલ પાળ્યું કહેલ મંડી.

લોમવતી નવે તેની બેઠાને આનંદ આપવાની એક વારી હતી. તેમાં રૂપસેજ નવે ચાલ હોય, તેને મનવતી એક કન્યા પરજુતી હતી. તે રાખની પાને પંજરમાં એક કન્યાજન અને કિચકજન પેદાસ રહેલો હતો. એક વખતે રાખને રેખાને પુછ્યું, અરે પછી ! તું કંઈ જાણે છે ? પેદાસ બેઠો, રાખ ? કું કરેલ કું ? રાખ બોલ્યો, તે કહે, તેની કન્યા અને કાઠ વડે ? પેદાસ બેઠો, રાખ ! મનવ કેશવ રાખને મુરઘુંકરી નવે જો અને મનવજની નવે હો છે. તે વતી જો

યશે. તે નાનપુત્રીની જણે એક સંક્રમણ નામે સ્થિત છે, તેણેએ પણ આજ પ્રમાણે સ્થિતિને પુણ્ય કનું છે. આણે જાણે કેવું યશે ? ત્યારે સ્થિતિએ વચારું નામ આપ્યું છે, અને તથાજ રૂપની પ્રકાશ કરી છે, આથી મનમંજરીને તમારી ઉપર રાજ થશે છે.

મોચંદુગર ! તે પછી એવું જાણું છે, મનમંજરીએ પેલાને જણાવે જાણીદાર માનવને કહેવડાવ્યો. માણસે રાજને જાણ્યું, રાજએ મંત્રિને મોકલ્યું કેવું કહ્યું, આથી મંત્રિએ રૂપસેન રાજને કહેવડી જાણ્યું, અને ઉપરે મુખ દિશે મનમંજરીની સાથે રૂપસેન રાજનો નિવેદ કર્યો.

રાજ અનુક્રમે નવરત્નાં જાણ્યો. મનમંજરી પેલીની સાથે સંક્રમણ સ્થિતિને લેવી આવી, મુક અને સ્થિતિને એક પાંજરામાં રાખ્યાં. રાજ મનમંજરી રમણીને પોત જણાવી પડ્યો આવીને માનવ જાણ્યો, અને મુખે કામ નિર્વપન કરવા જાણ્યો.

એક દિવસે પાંજરામાં રહેવા પોષ્ટે સ્થિતિને કહ્યું, પ્રિય ! તું કેમ ભોવની ઉપેક્ષા રાખે છે ? મારી સાથે રહેજાએ ભોમ ભોવર. આ સંસારમાં ભોવજ જાર છે, આ ભોવન જ જાંચજ છે, શરીરો તે પ્રાણ થવાનું નથી. તે વિશે એક રસિક પુણે કહેલું છે કે—

સંસારે સર્વ ગ્રીવાતાં યોગવાત્તિઃ કલં યુખમ્ ।

મતં તે ગ્રીવિતં મીરુ ગ્રીવનં ચ નિરર્પકમ્ ।

યા ન ગોતિ સદા પુંસાં વતુરાણાં રતિમદમ્ ॥ ૧ ॥

હે બીડાજ બો ! આ સંસારમાં કલં કહેવેને ભોવની પ્રતિ થયી, તેમજુલ છે. બે બો મનુર પુણેને યોગ જાણ્યાં મુખ જાણ્યો નથી. તેનું કારણ આપું થયેલું અને નિર્વપક છે.

મુખનું આમાં જગત કાંચળું. સ્થિતિ બોલી—મુખાણ ૧ કું પુણી સાથે ભોવની કમલ રાખતી નથી. પુણ જીવિ થઈ જાય છે. એ કાંચળાં તે વિશે નીચે પ્રમાણે કહ્યું છે.

સ્વાર્પણિષ્ઠા મુલે મિષ્ઠા દ્રોણિયઃ પરવંચકાઃ ।

માણાવિનઃ કુવગ્રાથ નિર્દયાઃ પુરુષાઃ પુનઃ ॥ ૧ ॥

પુણે રજાઈ, ચેરે મંદા. કેદ કલંચા, બોલને ઉતરના, ચાલી, પુણી અને નિંદા દેવા છે.

સ્થિતિને મુખથી પુ. જ જાણતી નિવેદ કરના મુક ને પે—સ્થિતિ ! આ મું

ભેભે છે ! પુરોગી ઓમો તપાસે ખગલ દેખ છે. ઓમો દુઃખચરણી, પતિપાત્ર અને પતિજી માય છે, તેને આરે પણ સાદિત્યમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે.

અનૃતં સાદસં માયા મૂર્ષત્વં મતિલોભિતા ।

અગ્રીચં નિર્દયત્વં ચ સ્ત્રીણાં દોષાઃ સ્વભાવનાઃ ॥ ૧ ॥

ભવચીનં નારકસ્ય દ્વારમાર્ગસ્ય દીપિકા ।

મૃચાં સ્થાનં કલ્પેર્મૂલં દુઃસ્થાનાં સ્થાનિરંગના ॥ ૨ ॥

અસત્ય, સાહસ, કપટ, મૂર્ખતા, અતિ ભેગ, અપવિત્રતા અને નિર્દયપણું, એ ઓમોના સ્વાભાવિક દોષ છે. સ્ત્રી સંસારનું ખીજ છે, નરકના દ્વારના માર્ગની દીપી છે, મોક્ષનું સ્થાન છે, કળિ કલકનું મૂળ છે, અને દુઃખની ખાણ છે. ૧—૨

આ પ્રમાણે મુક સારિકાની વચ્ચે મોટો વાદ થઈ પડ્યો. એ વાત રાગ અને રાગીની પાસે આવી, મગલને આવી સારિકાને પૂછ્યું, આપે વાદ થવાનું શું કારણ છે ? ત્યારે સારિકાએ તે વાદનું મૂળ જણાવતાં નીચે પ્રમાણે એક વાત કહેવા માંડી:—

કાંચિન્નપુર નામે એક નગરમાં મહાપિત્ર નામે એક શેઠ રહેતો હતો, તેને બેનકુલ નામે પુત્ર હતો, પુત્રના વર્તન નામની નગરીના ઉદ્ભવ નામના એક શેઠની પુત્રી સાથે તેના વિવાહ થયો હતો. બેનકુલ મહા બસતી હતો. તેથી તેના પિતાનું ધન તેને કેવળ દીપ્ત. તેની આ પેટપાને પીપર આવી મઠ હતી. તેલેક દિવસે બપોરે બેનકુલની પાત્ર કાંઈ પણ કામ રજી નહોતું, એટલે તે પેતાની આને બેધાવણ કાઢી શેઠને ઘેર મણે. તેલેકાનેક દિવસ આ રહી, પેતાની આને તેલ પાછો રજી. તેના સાનુ સસરાએ પુત્રને કબજાથી, તેના દાંતની સાથે મોકલી, ધોત્ર રસના ગુપ્તી જમાવી, માતાપિતા પુત્રને દિવ દિવ આવી ધાવ રજી.

બેનકુલ આને કાંઈ આનંદ નહોતો, ત્યાં રસમાં એક ગુજરાતી વાંચ આનંદ તે એક બેનકુલે તેની આને કહ્યું, ધિયા ! આ માંડે નિકટ છે. આરે તમારાં વચ્ચેનાં બો નાંખી નાંખ, રખે કેલ ભેરે આવી હરી ભવ, બેગી આને તેમ કહ્યું પછી બેનકુલ નામના એક કૃષ્ણ બેનકુલને દુઃખે નામ્યો, તેમ બેનકુલે આને અવાતક કેવળી દુઃખમાં નાખી દીધી. કૃષ્ણ બેનકુલ વચ્ચેનાં કાંઈ પેટપાને ગામ આપે આનંદ.

મહો જાણે કૃષ્ણ રહેલી આ વચ્ચેમાં આરણ આવી, તેણેમાં કાંઈ મુકારો નથી જમ હજ, તેનજે કલ હતી. તે આને કૃષ્ણમાંથી કાઢી મુકારેને તેણીને કૃષ્ણ પાછું કારણ કૃષ્ણ એટલે તે આને કહ્યું, કેલ ભેરે આવી. આજ રજિને નાંખી નાંખ, અને કલ વચ્ચેનાં કાંઈ, અને કૃષ્ણમાં નાંખી નાંખે વોલ. આજ દી કલ કલે કે કલ ! તે કૃષ્ણમાં નથી. આજે કલેક કલેક કલે, તે આ કેલ કલે કલે.

હવે સારું થઈ પેનના પીવડમાં આવી પેનનાં માનવિયની રહે પણ તેણે એ ને
 ૧૯૧૧ વર્ષનાં કદાચ આશુ મનને પુત્રીને હવે સારું થઈને રહું, એટલે ! ચિંતા
 કરીય નહીં તમારુકાને અથવા પણ ઠીક ન થઈયે. એ અત્યંત અવગણ્ય છે, તે શાખ
 મળશે, અને તે સુખી થઈ.

અહીં પાસે છેનાં આશુ પણ વિનંતે તેઓ દુર્લભમાં હાથી લીધાં. જાણ
 કરવામાં તે પાછાં નિર્ધન રૂપ પુત્રી થયા હશે, એટલે તે નિર્ધન પાછો પેનના સાથ
 અને રૂમ આપ્યો. તેના મનમાં પોતે કરેલા કાર્યને માટે શંકા હતી, પણ તેને કમિયન
 ઉપર કહેય તે હવેના દેવે તેનાં પેનની સાથે લેઈ. આ પાંતે લેઈ પુત્રી થઈ,
 અને પેનને પણ મનમાં લાગી. એને છવ્વીસે વર્ષનાં મનમાં વિચાર રહે છે,
 આ શું ! મેં મારી જાણે ને આને કુચમાં તપાસ, તે અહીં છવ્વીસે વર્ષથી ! આશુ
 વિચારી તેણે નિશ્ચય કર્યો છે, કાર્યની રીતિ રીતિ છે, પણ તે તેમાંથી કાઢીને નવાની દેશે.

હવે તે પેનની ઉપર પ્રભુનાં કદાચ લાગી પોતનાં પણ કુચની વાત તેણે
 જણાવી નહીં, કેટલાક દિવસ એક રૂમમાં રહ્યા, પછી એક દિવસે એ કુચી હતી, તેના
 રીતે ઉપાધી આશુ પુત્રી તેને મારી નાંખી, પાંચ વર્ષે સાચકને યેરથી પાછો
 થઈને તેણે કુદ મન પેનની કુદના કમિયન ઉપર નથી.

કમિયનને કહ્યું, કે રૂમ ! પુત્રીનાં કામ એમાં નાશ થઈ દેવ છે. કેટલાંક
 પ્રવક્તા એનેમાં છે, અને કેટલાંક કાંતનાં છે. કાંતનાં મેળવેલાં એના જેવા પુત્રી
 રૂમ છે, આથી મેં નિશ્ચય કર્યો છે કે, પુત્રીને કાંતે કરે નહીં, અને તેથી આ પુત્રી
 સારું મારે વાત રૂમ છે.

પુત્ર પછી એને—રૂમ ! અને તારા છે, એક વારી કાંતની નિર્ભય કરશે
 નહીં એ કમિયનને કહેતું હતું નથી, પણ પુત્રને તેના દેવ નથી. કેમ પુત્ર તેના
 કુદ રૂમ, તેથી કાંતે પુત્રનાં જાણીને અપદા લાગે નથી. પાંચની અવગણ્ય રીતે ઉપર
 આશુથી કાંતે જાણ છે, તે પણ કાંતની કાંત સાથે છે, એને પાંચ છે. કુચની પછી
 નાંચા છે. કમિયનની પણ કાંતે છે. મનમાં કુચની કાંતે છે. કુચની પછી
 કાંતને કાંતે છે. વર્ષે કમિયન કાંતે ઉપર, પુત્રનાં ! પુત્રનાં વર્ષેનાં પાંચમાં
 પાંચ છે. એ પુત્રનાં કાંતેનાં કાંતેનાં દેવ છે, તેનાં કાંતેનાં આપે. તને
 મારી સારું કાંતે, એટલે ! કાંતેનાં કાંતેનાં વિચારમાં વિચાર નથી પણ કાંતેનાં પુત્ર
 મનમાં પાંચી પાંચ છે, કુચનેનાં કાંતેનાં પુત્રનાં પાંચ સમજાવે પણ વિચાર કર
 નથી, તે વિંતે કાંતેનાં નાંચે પ્રવક્તા કરે છે.

યે ચંચિતા પૂર્વજનૈન લોકાસ્તે સાધુસંગેઽપિ ન ચિન્તસંતિ ।
 उत्प्लેન दग्धाः क्लिप्त शयमेन पितृभिर्गृह्णित्य दशानिनम् ॥ ૧ ॥

જેઓ ધૂત જનથી હેતરાયા હોય, તેઓ સાધુઓની ઉપર પણ વિશ્વાસ કરતા નથી. ઉના દુષ્ઠથી ઘાએલા પુરુષો દહીં અને ઝાઝા ધુન્ડીને પીએ છે. વળી ઓ અને પુરુષ વિશેષમાં ધણો તથાવત છે, અને સ્ત્રીની યોગ્યતા તથા અયોગ્યતા પુરુષ વિશેષને પ્રાપ્ત કરવાથી જણાય છે, તે વિશે સાહિત્યમાં નીચેનાં પણ લખે છે.

વાનિવારણલોહનાં કાષ્ટપાપાણવાસસામ્ ।

નારી પુરુષતોષાનામંતરં મહદંતરમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ, હાથી લોહ, કાષ્ટ, પાપાણુ, વલ્લ, ઓ, પુરુષ અને જનમાં મોટું અંતર છે.

દ્રઘં દ્રઘં વિદ્યા વાણી વીણા નરથ નારી ચ ।

પુરુષ વિશેષં માત્રા મતંતિ યોગ્યા અયોગ્યાથ ॥ ૧ ॥

શસ્ત્ર, શાસ્ત્ર, વિદ્યા, વાણી, વીણા, નર અને નારી, પુરુષ વિશેષને પ્રથમ યથાયોગ્ય અને અયોગ્ય થાય છે.

આ પ્રમાણે ચતુરે જુદિયાળા શુદ્ધે નીચે પ્રમાણે વાર્તા કહેવા માંડી:—

કાંચનપુર નગરમાં સાચરદત્ત નામે એક મેઢ રહેતો હતો, તેને શ્રીદત્ત નામે પુરુષવાન અને યતિજ પુત્ર હતો, જીપુર નગરનિવાસી સોમદત્ત શેઠની જ્યથશ્રી નામે એક પુત્રીની સાથે શ્રીદત્ત પરણ્યો હતો. શ્રીદત્ત જ્યથશ્રીને પરણીનેજ તેના પીપરમાં મુકી કરી-વાણી લઈ સમુદ્ર માંમે વેપાર કરવા ગયો. પછવાડે જ્યથશ્રી યૌવનવયને પ્રાપ્ત થઈ કાંચિ પુરુષોને નવનવા રજ દર્શાવવા લાગી. યૌવનવયમાં વિશેષ આવડવ જણાય છે. કથુ છે કે:—

યૌવનમુદગ્રસમયે કરોતિ લાવશ્યગતિ કુરુવેડપિ ।

દર્શયતિ પાકકાલે લિલકલં ચાપિ માધુર્ય ॥ ૧ ॥

કુરૂપી જનમાં પણ યૌવનવય પોતાના ઉમ્મ સમયે લાગણીને ઉત્પન્ન કરે છે, લીંબાનાં ટંગા પણ પાકવા વખતે મધુરતા દર્શાવે છે.

એક દિવસે જ્યથશ્રી મંદિરના ગોખ ઉપર એડી હતી, ત્યાં કાંઈ સ્વરૂપવાન પુરુષ જતો તેડીના નેવામાં આગ્યો. અસતી સ્ત્રીઓનું એવું લક્ષણ છે કે, તે સુંદર પ્રદર્શને જોઈ નિઝારી જતી જાય છે. કથુ છે કે—

મુરુપં પુરુષંદર્શ્યો આતરં પિતરં મુતમ્ ।

અવને યોગ્યઃ સ્ત્રીણામાપાત્રમિત્તાંભસા ॥ ૧ ॥

સ્વરૂપના રૂપ કરી તે બાદ, વિગ્ર અને પુન કોઈ, કોઈજ તેને ભેળવે તો-
જેના પોતે જાણીએ કાંઈ જાણી જેમ મળ્યું કરે છે.

અપિ કુંડસમાનારી મૃતકુંભસમો નરઃ ।

સંપર્કાદ્ દ્રવને નિત્યં કિંપુનઃ સ્વચ્ચાઃ સ્થિયઃ ॥ ૧ ॥

તો અનિકુંડના જેવી છે, અને પુણ ધીન પણ જેવો છે. તે કપોળી દમેણં
કરી છે, તે પોતાને પણ રહેવારી ત્યાંબોલી થી વાન કરી ?

ધાનનથી જ્યથીને તે સ્વરૂપના પુણ જેવું પુરિયાર આપ્યું. તત્કાલ માણતી
નામની એ. પોતાની સખીને તે પુણથી પાસે મોકલી. પુણે ધાનનીની ખાસત કહેવાયું
કે, એક મ.અ.ને ત્યાં તે મને મળે લાગે. જાને એ સ્થિત સ્થિત નહોતું. અને મા-
વળે પેર તેમજો પોતે જોયો, ત્યારથી પ્રવેશ દિવસે તેમજો મળ્યાં અને રિતરબેચ
કાંઈ દર્શ.

કેલેક દિવસે કોઈક સમુદની મુકારીમાંથી પાડે આવી. તે જ્યથીને તેમજ
સાકારને પેર આપ્યો. પોતાના પતિને આવેલો જોયો. પેણ ત્યાર પુણને મર્યામાં અંત-
રૂપ થવાની જ્યથીને ચિંતા રહી પડી. જ્યથીને પોતાની ચિંતા સખીની આગળ લ-
ણીઃ ચિંતા એ કનિષ્ઠ વસ્તુ છે, આનંદના આનંદે રોષ કરનાર છે. ચિંતાને માટે સર્વ-
લમાં નીચેનાં પણ લખે છે.

ચિંતા ચિંતા સમાનાસ્તિ ચિંતા ચંદ્ર મરીયસી ।

સગીર્વં દરવે ચિંતા નિર્ગીર્વં દરવે ચિંતા ॥ ૧ ॥

ચિંતા અને ચિંતા સરખી નથી, ચિંતાથી ચિંતા અતિ મેલી છે. ચિંતા ઇવ
ચિંતાનાને બાળે છે, અને ચિંતા ક્રમવાગાને બાળે છે.

અતિ પ્રજાપો દિ નિરંકુશત્વં મર્ત્યુવ્રવાસઃ સ્વરુચિસ્તોષપાત્રા ।

ઈર્ષ્યાલુપ્તા સ્વરિણોસંગમતા ચ સ્વધાનવઃ શીલવિદુષ્કાદ્રમે ॥ ૧ ॥

અતિ બેચવાપણું, નિરંકુશપણું, પતિને પ્રવાસ, પોતાની રચિ પ્રમદે પ્રવર્તન,
લીંબવાચ, ઇર્ષ્યાપણું અને સ્વર્ગની ઓળા સમ. એ સ્વસ્થથી લીધેને સ્વ-
ત્વં છે.

સખીએ જ્યથીને સમજાવી કે, રિતેર ચિંતા સખીજ નહીં. બે લાગ મને, તે
પતિને પેરની જરૂર સમજાય કરશે. સખીનાં આમાં વચન સાંચી જ્યથી જ્ય સારી થઈ.

મીઠત્તને તેનાં સાચુ સચરાએ આચતરપાન કરી પાતું માન આપું. ઉત્તન પ્રકારે જોજન કરાવી, એકાંતમાં રાવન કરાવ્યું. જ્યથી પતિની આગળ આવી, રોડ દેઠાવી તેણીએ પોતાના પતિને અનુકૂળ કરી લીધી, એણે પુરુષને અનુકૂળ કરવાને અને એણે કરે છે. જેમકે:—

સ્નેહં મનોભવઠતં જનયંતિ માત્રા
નાભિમુજસ્તનવિભૂષણદર્શિતાનિ ।
વચ્ચાણિ સંયમન કેશવિમોહણાનિ
શ્રૂણેષકંપિતકટાક્ષાનિરીક્ષણાનિ ॥ ૧ ॥

નાભિ, હાથ, રતન અને આશ્રુપદ જનાવર્ગ, વચ્ચે જાંઘણ, કેસ છુટા મુકા, અશ્રુથી કંપાવવી, અને કટાક્ષથી જોવું; એ સર્વ હાવભાવ કામદેવના રોડને ઉત્પન્ન કરે છે.

જ્યથી પતિને નિદ્રા આવી, એટલે લાંબી ઉડીને પોતાની સખીને ઘેર આવી માર્ગમાં કોઈ ચોરના જોવામાં આવી, ચોરે લક્ષણ ઉપરથી તેણીને અભિચારિણી જણી લીધી. તે દિવસે તેજ રાત્રે કોઈ સ્ત્રી પુરુષ મીઠાની એક તરફ પ્રથમ સમાગમ માટે મગવાનાં હતાં. કંઈ થેને જ્યથી લાંબા આવી ચડી રાહ જોઈ એટલા રાજપુરુષની સાથે તેનો થોમ થયો, તેવામાં કોઈ કાટવાળાં લાંબાં આવ્યો, તેણે ચોરની જાણિયો તે રાજપુરુષને મારી નાખ્યો. કામાતુર સ્ત્રી, તે પુરુષના સમને આલિંગન અને સુખન કરવા લાગી. તથાપિ તેણીને કામ સાંત થયે નહીં. પેણે ચોર આ બધી જોઈ જોતો હતો, તેમાં તે રથાને એક વક્ષ હતો, તેને આ જોઈ જોઈ કામ ઉત્પન્ન થયો. તત્કાલ તે પેણ સમમાં પેટા, એટલે સજ ખેડું થયું, તેણે જ્યથીના કામને સાંત કર્યો, અને તે પછી તે સ્ત્રી નાસિકાને હાંતવડે તોડી નાંખી. પછી પોતે સમમાંથી નીકળી, કોઈ વક્ષ ઉપર બેસી ગયો. જ્યથી રૂધિરથી કિંપાવી અને શોક કરતી પોતાની સખી આમગ આવી; તેણીએ બધી બીનેલી વાર્તા સખીને જણાવી. કંઈની મતિ ફેરી વિચિત્ર છે ? માણસ શું ધારે અને કંઈ શું કરે છે ?

અન્યથા ચિંતિતં કાર્યં દૈવેન કૃતમન્યથા ।

મલિનીવસચૂર્ણેન મદ્રિની પ્રલયં ગતા ॥ ૧ ॥

માણસ અન્યરીતે કાર્ય ચિંતવે, અને દૈવ—કર્મ અન્યરીતે કરે છે. મલિનીના વધીકરણ ચૂર્ણથી ભદ્રિનીને પ્રલય થયો હતો. જ્યથીની સિયલી જોઈ, તેની સખીએ કહ્યું, બહેન ! આમને આમ સૂઈ ઉઝા પહેલાં તારા પતિની પાસે જા, અને આ બધો આરોગ તેના ઉપર મુક. જ્યથી સખીના કહેવાથી પતિ પાસે ગયો, પેણે ચોર પણ ગુમરીતે

નેહીની ખાતમ પાછમ લાં મયો. કમ્પચાર પછી જમથીએ દોમ કરો, ઉમે રરરે રર
રરયા મંડુડું તેહીનું રરન સાંમચી પરનાં માનુએ એહાં થયાં, શીલન જમી મયો. સરેએ
જાતી લેયું, લાં જમથીનું નાક માપેડું લેયું. જ્યાં એકી અગ્રાએ ભોલી ઉડયાં, અરે કુદ
નિરેજ ! તેં આ થું કયું ! અમારી નિરખતાથી પુત્રીની નાસિય કામારે ઉડી ! શીલ
ને નિરદારમાં પડ્યા છે આ ધનિન કયાંથી જાયું ! કયું છે ?—

ન વિશ્વસેન્દ્રે શુદ્ધે કૃષ્ણે ચૈવ ન વ્રામણે ।

ન વિશ્વસેત્કૃષ્ણસર્પે કાપે નૈવ ચ વિશ્વસેન્ ॥ ૧ ॥

રામ, શુદ્ધ, કાષ્ઠ અગ્રાણુ, કાષ્ઠ સર્પ અને શરીર એટલાંને વિશ્વસ
ન મયો.

મયપાઃ કિં ન જત્સંતિ કિં ન મત્સંતિ વાયસાઃ ।

કવયઃ કિં ન વોધંતિ કિં ન કુર્વંતિ વામુલાઃ ॥ ૧ ॥

મરિયા પીનાર થું નથી બેડયા ! કમ્પચાર થું નથી જાવા ! કવિએ થું નથી
જાણુયા ! અને દ્વિતી એકીએ થું નથી કરતી !
મરિયા થઈ મરેલા અને મમરણ મરેલા શીલને તેના સાચરીઆંએ રાગદારમાં
રેયો કયું છે ?—

દુર્વિષ્ટાનામનાથાનાં ચાલદ્વવપસ્વિનામ્ ।

અન્યાય પરિભૂતાનાં સર્વેષાં પાર્થિવો ગતિઃ ॥ ૧ ॥

દુર્વિષ્ટ, અન્યાય જાગર, રા. તપાસી અને અન્યાય કરનારા, એ સર્વેની મતિ
રામ છે.

અશ્વપ્તુરં ચારિદગમિતં ચ

દ્રોણાં ચરિત્રં પુરુષસ્ય માગ્યમ્ ।

અવર્ષણં ચાપિ હિ વર્ષણં ચ

દેવો ન જાનાતિ કુતો મનુષ્યઃ ॥ ૧ ॥

દેવો રીડ, વર્ષણું અશ્વ, જોએનું ચરિત્ર, પુરુષ જાન, મેધનું વર્ણું છે
વર્ણું, એ દેવ પુરુષ જાન નથી તે કલુષ તે જાતી બહે
દેવોને રામને શીલના અપાવતી વાત કહી, પુરુ તે રામના મનમાં ઉતરી

નહીં, તથાપિ રાજપુરોએ સારી આવી છે, તે જાત સત્ય છે. તે કુદરે આ સદીને કવંક આપ્યું છે. તેમના કહેવા ઉપરથી રાજ્યએ બીજાને દેહાંત સિદ્ધ કરી, તેવામાં પેલા રાખ રીતે રહેલો ચાર પ્રગટ થયો, તેણે ખરેખરે સર્વ દુષ્ટાંત રાખથી આગળ બાંધેર કપો. અને જાણવું છે, કાંઈ રીતે આ પુણ્ય વધ્ય નથી; રાખને તે નિધય થયો. જ્યારેની ઉપર ચુસે આગ્યો. બીજાને ઊંડી મુંઝા મુખી કપો, અને કુદરે કુદરે જ્યારેને મરતક મુંઝાની મધેણ ઉપર બેસારી જ્યાં સહેરામાં ફેરવી, અને આમાં કુકર્મ કરવારી જીભાની આવી દશ થાય છે, એમ લોકોની આગળ દર્શાવી આપ્યું. તેથી કુદરે જીભાને મ.દે સદિત યાત્રમાં તીર્થેનું પદ મચાય છે.

(સમ્બધાર).

આવર્તઃ સંશયનામવિનયભવનં પત્તનં સાદસાનાં
દોષાનાં સંનિધાનં કપટ્યત્તમયં શેત્રમમત્સયાનામ્ ।
સ્વર્ગદ્વારસ્ય વિઘ્નં નરકપુરમુલં સર્વમાપારુરંદં
છીયંત્રં યેન સૃષ્ટં ત્રિપમમૃતમયં પ્રાણિનામેકપાત્તઃ ॥ ૧ ॥

સંશયનો આવર્ત (પુષ્ટી), અવિનયનું પર, સાદસાનું સદેર, દોષનો અંકાર, નેકો કપટે ભરેલ, અવિનયનું છેત, સ્વર્ગદ્વારનું વિઘ્ન, નરકપુરનો દરવાજો, સર્વ કપટનો ક હોય અને અમૃતમય ત્રેરણ એવું આરેય પાંત દોષે સરખું છે ? એ સર્વ પ્રાણીઓને એ પાસરણ છે.

બીજા પછી બીજી કુલીન જીને પરણી મુખી થયો. કે રાખ ! જુઓ, સી જાતિ કેવી અધમ દોષ છે ? આપ પદ્મપત્ત વચર કહો છે, સી અને પુણ્ય કુસચરણમાં સરખાંજ ઉતરે છે. રાખને તે જાત માન્ય કરી.

પેલા રાખે બીજાને જાણવું, રાખકુમાર ' તું કહે, તે સી અને પુણ્ય કુસચરણમાં સરખાં થયા, કે કાંઈ અન્યથિક છે ? બીજા કહ્યું, મને સી જાતિ વિશેષ પક્ષિ જી જાને છે. સંક્રમા અને કાળમા અને પંચારે નિદ્રા થોમ કહેવી છે. યાત્રમાં થમે છે કે—

યુગમિદિનાનિનાં વર્ણનાં વાક્ષણો ગુહઃ ।
પરિવેશ ગુહઃ છીણાં સર્વસ્યામ્યામનો ગુહઃ ॥ ૧ ॥

દિનિતિ (યદન, દરિદ્ર અને વેશ) એ ત્રણ અર્થ છે, જ્યાં વર્ણનો કા
વર્ણ (મેન યદન) છે, સીઓનો ત્રણ પક્ષ છે, અને સર્વે ત્રણ અન્યથા છે.

ત્રિપુરાનંદ યોગી.

૨૪

નિયા યોપિત મર્થો દિ ચતો યોપિદિના નરાઃ ।
પર્માર્થર્મ વિચારેષુ તન્નિયુક્તા મર્વાંતે ચ ॥ ૧ ॥

આ નિદેશ યોગ છે, પુરા નથી; કારણ કે તેથી કરીને સ્ત્રી વિચાર પુરો
પર નથી અર્થમાં વિચાર કરવાને નિમિત્ત છે.

કોઈકનાં આવા વચન કાંઈગી, પણ પાપું પેનાને રચનાને આપું મરુ. રાગ-
કુમાર આકર્ષે પછી પછે તેને કષ્ટ આપ્યો. સર્વે નીચે પ્રમાણે ચોટ વાળા થઈ કરી.

પદ્મનાભ નવરત્ના ચુકેલ નામે રાગ દુનો. એક વખતે રાગ દરબારમાં સભા
શ્રવે ભેડે. દુનો, તેને કે પદારને પૂછ્યું. કેવલાર ? કેમ મળદાર કિયર છે કે નહીં ?
એ. પદારે કહ્યું. મહારાજ ! બીજા કે. પ નથી પણ અર્થો વચ્ચે મળ્યા ઉભા છે. કીમતના
દે : આમત : આટલું કહ્યું. અર્થમાં. અર્થમાં. નેમ. કાંઈ આ કર્યું નથી એ વિદાન
ને ને ને —

પદ્માગન્ધ ન્વમુત્તિષ્ટ વદ મૌનિં મમાચર ।

एवमःशाग्रहप्रवृत्ति. मेव्यने चनिनोऽधिभिः ॥ १ ॥

કોણ વખતે અર્ધ મંત્રે શબ્દો મહેલમાંથી પૂરવું કે, કોણ પહેરેલીર નામે છે ? ત્યારે તીરતર જગમ આપવો હતો. અતિ કદ બેઠાની સેવા કરવો હતો. સેવાને કેવું કદ દોવ ? તેને માટે નીચેનાં પદ સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે.

કટું મો સેવકાર્નાં તુ પરાર્થચાનુવર્તિનઃ ।

સ્વપં વિકીતદેહસ્ય સેવકસ્ય કુતઃ મુલમ્ ।

સેવાને ખરેખરે કદ છે. બીજાને માટે અનુસરનારા અને પે.તે સરીરને વેચનારા જેવા સેવાકને ક્યાંથી મુલ દોવ ?

મૌનાન્મૂકઃ પ્રવચનપદુર્વાતુલોત્પલ્લવો

ભાંત્યા મીરુપદિ ન સદૈવ પ્રાપ્તો નાભિજાતઃ ।

મૃદઃ પાર્શ્વે વસતિ ચ યદા દૂરતો વા પ્રમાદી

સેવાધર્મઃ પરમગદનો યોગિનામપ્યગમ્પઃ ॥ ૧ ॥

જો સેવક મુંગો રહે, તો તેને મુંગો કહે, વધારે બાધે તો બે.કોઈ કે પાપકો કહેવાય, હાથા રામે તો બીકણ કહેવાય, જો સદૈવ કહે નાદિ, તો સ્વાગ મુંગો ન ગણાય, જો બંને દ્વાબર રહે તો પેદ કહેવાય. અને દૂર રહી તો પ્રમાદી કહેવાય, આ પ્રમાને સેવા ધર્મ અર્થ નદવ છે કે, જો યોગિઓને પણ અવગમ્ય છે —

અહ વખતે શબ્દો મધ્ય મંત્રે ધિન્યરને આશાવીને કવ્યું કે, સ્મરણમાં કોઈ ભા રહન કરે છે, માટે તેની વાપસ કરી શક. મુરકેલી રખતે મેવકને મોડાણમાં તેની પરીણ થાય છે. કવ્યું છે કે. —

નાનિયાન્ પ્રેષણે શૃત્યાન્ શંખવાન્ વ્યસનાગમે ।

મિત્રમાપતિશાલે ચ માર્યાંચ વિમરણમે ॥ ૧ ॥

તેણે નેનાકણથી જાણાય છે, ખંડીએ દુઃખમાં જાણાય છે, આપતિ અને વિવ મિત્રજન છે અને વેળાએ હવ થાય, ત્યારે જાં બેઠાબાય છે.

ધરતર રખતી આશાથી સ્મરણમાં રહે. સદૈવે અનુસારે જાં જો રહતી રહી, જાં અનુસ. રહન કરતી તે જાં રંજાણ બેઠી રાધવાણ રહી, તેની આગમ જો કુમારે કુવડ, ખર્ચ ? તું કેણ મુ ? અને વાપારે રહન કરે છે ? તે જાં બે.લી — દુ. હાથ, નો પુ. અજાણી શંખે દિવને આ નજરનો-સાબ-પત્તુ પામને, તેથી દુ. રહન કરે દુ. કુમારે રહ. નવરણને રખા પત્તુ ન પવને. તેથી ખર્ચ ઉઘા છે ? તે જા.

ત્રિપુરાનંદ ચોખી.

એ.વી. દા. એક કપલ છે. તે સળ એવા સ્વપચન પુરતું એ નમરોડીને જાગે
જાવવામાં આવે, અને પિત્ત, પુત્રનું મરણ છે, એ સળ એ વર્ષ સુધી છે.

આ સળ એવાને સળ સુખ રીતે ઘીસરની પડગાડે આપ્યો હતો, ઘીસર રા
વડીનાં વચન સાંભળે પિત્તને ઘેર આપ્યો. સળ પછી સુખ રીતે તેની પાછળ આપ્યો
ઘીસરે પેટની ત્વેને જાગી પોતાની પાસે લેવાયો. બેઠે 1 તું પતિવ્રતા અને સુખ પુ
ત્રેનું આપને નિમજ પડ્યું છે, તે સળને માટે માટે કમ્બુ આપવાને વચન આપ્યો
છે. ત્વેને તે રિતે પુત્રનું, એટલે સળકુમારે સમજાવ્યો જ્યે રૂપાંત્ર હરી સંભગાઓ
ઉપર જાણ્યું છે. પ્રિયા 1 તું આ જાણ્યોને સળ તારે પિત્ત ત્વ. તારે મારી આગ
માન્ય હરો પડશે. પતિની આગને માને, તેજ ઉત્તમ ત્વ હોવાય છે. તેથી ત્વેમાને
માટે કલિપદાએ નીચેનાં પદ લેવે છે:—

તે પુત્રા યે વિનુર્મકાઃ સપિતા યસ્તુ પાંદકઃ ।
તન્નિવં પચ વિભાસઃ સા ભાર્યા પવિત્રાસ્વયા ॥ ૧ ॥

તે પિતાના જાળ દોષ, તે પુત્રો, એ પેટનું હો, તે પિતા, એ ઉપર વિષય
પડાય, તે મિત્ર અને એ પતિનાં વચનને અનુસરે તે સ્ત્રી હોવાય છે.

આલેષાર્ચા દિપિદિષ્ટા યોપિતે મલિના કૃપા ।
મૃતે મિત્રેયમાનારી સા સ્ત્રી કેવા પવિત્રતા ॥ ૧ ॥

પતિ કુખો દોષ તે. એ ત્વો કુખો રહે. પતિના દોષ ઉપર દોષ ઠરાવી આવ,
પતિ કૃપા હો, તો મલિન અને કુખયો રહે, અને પતિ મૃત હો, એ ત્વે મરી આવ, તે
ત્વો પવિત્રતા અભ્યર્ચિ

મિત્રં દદાતિ હિ વિદ્યા મિત્રં ભ્રાત્રા મિત્રં મુનઃ ।
અધિવસ્થ હિ દાગારં મર્ચારં દા ન પૂનરેવ ॥ ૧ ॥

વિદ્યા જાણ અને પુત્ર મિત્ર-અન કમલ આવે પ. અને કલં અધિવસ્થ
અધે છે તે દોષ જાણે કલં દા પુત્ર નહીં

ન દાર્ઘ્યઃ શુભવતે નારીનોપરાસદર્શયે ।
અગ્રગારિ મરેન્દ્રદા મરુન્દ્રયતવાનતા ॥ ૧ ॥

ત્વે દાર્ઘ્ય જાણે નારીનો ઉપરાસદર્શયે કલં મરી નહીં નર ન હોય
કલં પડે તે મરેન્દ્રદા મરુન્દ્રયતવાનતા

ત્યજેત્પુત્રં ચ વંધું ચ પિતરૌ શોભનૌ તથા ।
 ભર્તારમાપદિ ગતં ન ત્યજેત્સા મહાસતી ॥
 અન્યં નરં ન પશ્યતિ સ્વભાવગોચરૈરપિ ।
 આક્રોષિતાનો કુપ્યેત કુચ્યેત સા મહાસતી ॥
 અંધં કુન્નજત્વયુક્તં ચ કુષ્ટાંગં વ્યાધિર્વાહિતમ્ ।
 આપદ્ગતં નિજં નાર્યં ન ત્યજેન્ સા મહાસતી ॥
 ઇષ ધર્મો મયાલ્યાતો નારીણાં પરમાગતિઃ ।
 યયાન્યથા ચ ક્રિયંતે સા યાતિ નરકં ધ્રુવમ્ ॥

જે સ્ત્રી, પુત્ર, બંધુ અને સારાં માતાપિતાને છોડી દે, પણ આપત્તિમાં આવેલા પતિને ન છોડે, તે મહાસતી કહેવાય છે. જે ખીલ પુરુષને ભુજે નહિ, અને સ્વભાવિકપણે કાપ કરાવે, તોપણ જે કાપ કરે નહીં, તે મહાસતી કહેવાય છે. પોતાનો પતિ આધિભા, કુબરો, કોરીયો, રોગી કે આપત્તિમાં આવેલો હોય, તોપણ જે સ્ત્રી તેનો સાચ કરે નહીં, તે મહાસતી કહેવાય છે. આ સ્ત્રીઓનો ધર્મ કહેવામાં આવ્યો છે, તેજ ધર્મ સ્ત્રીઓની ગતિરૂપ છે. જે સ્ત્રી તે ધર્મને અન્યથા કરે, તે સ્ત્રી અવસ્થા નરકે જાય છે.

વીરવરનાં આવા વચન સાંભળી તેનાં બાળ પુત્ર અને પુત્રી બોલી ઉઠ્યાં—પિતાજી ! જો આપણા આશ્રયદાતા ચિરંજીવી રહેતા હોય, તો અમારો વધ ખુશીથી કરો. એવી અમારી કીર્તિ ફેલાશે.

વીરવરનાં કુટુંબના બાળકોને આવેલ વિચાર જાણી, મુક્ત રહેલો રાજા આશ્ચર્ય પામી ગયો, અને લેખને મનમાં ધન્યવાદ આપતા લાગ્યો. રાજાને તે પ્રસન્ન નીચેનું કામ સમરણમાં આવ્યું.

સા સા સંવચતે સુદ્ધિઃ સા મતિઃ સા ચ ભાવના ।
 સદાયાસ્તાદૃશા જ્ઞેયા યાદશી ભવિતચ્યતા ॥

જેવી ભવિતચ્યતા હોય, તેવી સુદ્ધિ, તેવી મતિ, તેવી ભાવના અને તેવી સદાચ મને, એમ જણવું.

સ્ત્રીએ પણ તે વાતને અનુમેદન આપ્યું. પછી વીરવર બંધાં કુટુંબને સમને ન ગરદેનીના મંદિરમાં આવ્યો. રાજા મુખરીતે ચર્ચા જોતો હતો, શ્રવણે વીરવરે ખડું નેપથ્ય કરી રેલીને કહ્યું. મહાદેવી ! અમારા રાજાને સૌ વાંત આપુલ આપતો, અને આ પુત્રને બાળકને નીતરતો, એમ કહી, ખડુંપડે પુત્રનું મરતક છેડી નાખ્યું. પોતાના કાદની દશ

ત્રિપુરાનંદ યોગી.

૨૫

લોહ, નેત્રી તદેન ખડું આગળ આવી હતી રહી. ચીરવરે તેનીની ઉપર થા કપો નહીં પડી તે પેટમાં પડી મારી, પોતાની બંને મરી ગયા; તે લોહ માથાને તર નહ્યું. પોતાના સાચાં બાળકોને મર્યાં લોહ. તેણીએ પણ આત્મધાન કર્યું.

કુટુંબને તથા સરેશો લોહ ચીરવરે વિચાર્યું કે, હવે મારે મુરખોને મારે છવડું જાગ્યા છે. આખું વિવેચી તેણે પોતાના શિર ઉપર ખડુંને થા કપો; આ દેખાવ લોહ ચાલ પેટે કપી આપે, અને તે બેઠેલો કે, મારે મારે આ ચીરવરે સર્વે કુટુંબને થાન કપો; મારા પાલનને અને મને પિત્તર છે. તેના મનમાં નીચેનું પણ થા આપ્યું.

परमाणैर्निर्ममाणान् सर्वे रक्षांति जंवरः ।
निजगर्भैः परमाणान् रक्षांति विरक्षा जनाः ॥

સર્વે પ્રાણી બીજના આકૃષ્ટી પેટના પ્રાણી રક્ષા કરે છે, પણ પેટના પ્રાણી બીજના આકૃષ્ટી રક્ષા કરવાનું વિરક્ષા પ્રાપ્ત છે.

પડી સાલમે પેટના મનમાં ઉપર ખડું ઉચ્ચાયું, ત્યાં નવરોડી પ્રથમ સર્વા; નાના સ્વરને જાગ્યો, અને અન્ય કાંડીને ચીરવર વિચેરે સર્વે સ્વચ્છ કર્યું. સાલમે ચીરવરને કાપાડો આપી ચીરવર પ્રજામાં કરી નીચેનું પૂરું બેઠેલો—

समी दाना गुणग्राही स्वामी पुष्पेन लभ्यते ।

સમાધાન, હાથર, અને કુશુલની મદદથી પુષ્પથી મરે છે. ચાલ પણ નીચેનું ઉતારું બેઠેલો—

अनुरक्तः शुषिदंशः स्वामीन कृष्णोऽपि दुर्नयः ॥ ૧ ॥

અનુરક્ત, હાથ અને કોઈ કોઈ પણ મર્યાદા કુલ છે.

સામાન્ય રીતે તે પાલનને પેટનું અર્પણ કરી આપ્યું અને તેની પાછળથી કુલમે સર્વને કુલ—નિવૃત્તિ! કહે જે જાણના વધારે કાલ મેનુ છે! કપોરે કુલમે કાંઈ સ્વચ્છ કુલક કલકલીર છે, બીજાને તેમણી ઉતાર્ય છે. કાલમે, ચીરવરે જે કુલક કુલ તે તેની કાલ છે. તેથી સ્વચ્છને કહે કુલ આપ્યું. કાંઈમે સ્વચ્છના ટંને કારે નીચું કાલ કુલક છે.

साम्बर्धे संरक्षाः मापान् त्यजंति वृषवन् युगे ।
सं स्वामी स्वसत्त्वार्थ मापान त्यजति दुर्नयः ॥

સેવકો રજામીને માટે તુલુની જેમ પ્રભુ હોડે, પણ સેવકને માટે રજામી પ્રભુ હોડે તે દુર્લભ છે.

આ ઉત્તર સાંભળતાં યજ્ઞ પાપું તાંથી ઉઠાવી પોતાને રથને ચાલુ કરી નજીવાર તે શ્રીચંદ્રે ક્ષમા કરી, પણ આ વખતે તેને પોતાનું પરાક્રમ બતાવ્યું. રાજા બળાતારે પકડ્યું, અને યોગીની પાસે તે લાવવા નીકળ્યો. રાજકુમારનું પરાક્રમ જોઈ યજ્ઞે કહ્યું—મહાવીર ! તમે મનુષ્ય અને વિલશ્વ છો; તે યોગી ઉપર આટલો ભયો રાજા કેમ રાખે છે ? તે યોગી મૂર્ત, નિર્લજ્જ, અને નિર્લભ છે, કુલ કપટનો શિગી છે, માનવો ભંડાર છે, તમને બોલથી માણથી તે કાર્પ સાધવા તૈયાર થયો છે. તેવામાં કાંઈ આધાર વધતી શ્રી ત્વાં અશ્રુધારા વર્ણવતી આતી, તેને કુમારે પુછ્યું—તું જાણ છે ? શ્રી બોલે, આ નમરથી દક્ષિણ દિશામાં નર્દિમ્યમ નામે એક ગામ છે, તેમાં કું રહું છું. મારો પતિ દરિદ્રી હતો, તે ચેરીનો ધધો કરી, આશ્ચર્યજનક ચલાવતો હતો. આ વાતના જ્ઞાન ઉપર પોલીસ સેક્રેટને તેને બાંધીને મારી નાખ્યો છે, આ ખજાર સાંભળીને તું અત્યારે અહીં આવી છું. વડામાંથી મારા પતિનું સજા લઈ જતાં મેં તમને જ્ઞેય, એટલે અહીં આવી છું. આ રાખને તમે શું કરશો ?

શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—એક યોગીની પાસે સાધવા માટે તેને હાથ જવું છે, તેનો હોમ અમિકુંડમાં કરી સુવર્ણ પુરણ કરવાનો છે; ત્યારે આ રાખનું કાંઈ કામ છે ? જો હોય, તે કર. પછી તે સ્ત્રીએ રાખની ઉપર જળની ધાગ કરી, ચંદનનો લેપ કર્યો. તેમાં યજ્ઞે બેઠા થઈ, તે સ્ત્રીનું નાક કાપી ખાધું. આ રહન કરતી પોતાના ગામ તરફ ચાલી ગઈ.

પછી શ્રીચંદ્ર રાખને લઈ, યોગીની પાસે આવ્યો. અમિકુંડની કાળી તરફ રાખને મુક્યું. યોગીએ વિધિથી જળવડે રાખને નવરાવ્યું. પછી ચંદન પુષ્પથી તેની પૂજા કરી, યોગી રાખને લઈ, કુંડ પાસે બેઠો રહ્યો. તેણે શ્રીચંદ્રને કહ્યું, રાજકુમાર ! હવે સાવધાન રહેજો. શ્રીચંદ્ર નવકાર મંત્રવડે અંગરક્ષા કરી બેઠો. યોગી કુંડમાં ચાંખા, સરસવ વિગેરેનો હોમ કરવા લાગ્યો, અને તે દ્રાણુ રાખ ઉપર ઘંટવા લાગ્યો. જેમ જેમ ઘંટકાવ કરવા માંડ્યો, તેમ તેમ રાખમાંથી દેવતાઓ પ્રગટ થવા લાગ્યો. તે વખતે યોગીએ પુછ્યું, રાજકુમાર ! તું કાંઈ જાણે છે ? શ્રીચંદ્રે કહ્યું, ચિત્રરણ સુદિથી જો જાવવા પોતે જ હોય, તે જવું છું. તે નવકાર મંત્રનો ભાગ કરતો હતો કહ્યું છે કે.—

યથા ચિત્તં તથા વાચા યથા વાચા તથા ક્રિયા ।

ચિત્તે વાચિ ક્રિયાયાંચ સાધુનામેકરૂપતા ॥

જેવું મનમાં, તેવું વાણીમાં, અને જેવું વાણીમાં, તેવું ક્રિયામાં. સાધુ પુરોને ચિત્તમાં, વાણીમાં અને ક્રિયામાં એકરૂપતા હોય છે.

યોગીએ એકસે ને આઠતર રાખની ઉપર તંબુલ ઘંટ્યું, પણ તે રાખનો સુગંધ

દેવદવ્ય અને શકાવતાર તીર્થ.

૨૫

પુરા થયે નહો. કારણ કે, સગવડ મુજબમાં પહેલી ઓટું નાક દડું, તેથી મંત્ર સર થયે નહો. પછી વિદ્યાને દેવતા સગમાં પોતા, અને તે ચોથી પ્રત્યે ભેદ્યો— અરે કહ્યો ગોચી ! ત્યાં કુરિયાર આગ જલુચમાં છે; આ ઉપરસાધક પુરા પામિક છે, તેનો વિજય થયે. તેને નાચ કરવાનો તારો હતો છે. તે વાંચ કરતું પુરા થઈ જાય, એમ કહી તે અને ચોથીને ઉપાધી, અમિકુડમાં નાખી દીધો. તે જોતાં જોઈને બેઠા સાથે મિત્રનું; અરે ! આ ચોથીનું શું થયું ? તેના કારણે સિદ્ધિને નાચે હાનિ થઈ. તેમાં તે ચોથી પોતેજ સુવર્ણ પુરા થઈ ગયો, અને દેવતા સગમાંથી નીકળી આવ્યો ત્યારે જોઈને સગને અમિસરેશાર કયો, અને પાપાગુણ પીરપ તે સુવર્ણ પુરાને કુડમાં ગોપરી, અને તેની ઉપેક્ષ કરી, તે ઉભે રહે. પછી રશ ઉપર વાનરીકે રહેલી મલનકુંદરીને અંજન વિધિથી માન્યું કરી, જાને સી પુરા નિર્દિષ્ટ ચૈમથી ભેગાં થઈ.

ધર્મનો પ્રમાણ કેવો ચમત્કારી છે ? ચોથીની કન્ડા એવી હતી કે, તે સગ તથા જોઈને જાનેજ સુવર્ણ પુરા કરવા, પણ તે કાંઈ જાનું નહો, ધર્મ ઉપર કુટુમ્બ કરનાર પોતેજ કુટુમ્બનો ભ્રમ થઈ પડે છે. ભગંદર આપણિમાંથી પામિજન કામુચારમાં તરી જાય છે, પણ જનમાં ધર્મ જરૂરનો રહે છે. જોઈને ધર્મથી જય થયે, પોતાની મિથાને ચૈમથી મળે. જાને સી પુરા ચોથીની વાંચ કરી, કેટલોક કાળ ત્યાં નિર્મમન રહે.

મકરણ પા મું.

દેવદવ્ય અને શકાવતાર તીર્થ.

ક મનનતણ સ્પર્શી ગાર એન પ્રાચાદ ઉભો છે, અનેક વિરથી વાગત જુઓનાં યોગેદોગો તે તરફ આવે છે, અને જાય છે. “ **મિનાય નવઃ** ” એકું મહા વાગ્ય કરેજન મુજબમાંથી ઉચ્ચરે છે, આરે તરફ ધર્મનો ઉલ્લેખ દેવિ-પ્રમાણ આવે છે, ચૈતની જાદેની ભૂમિમાં આગિઓ ધર્મનાં ગીત ગાય છે, લોકો દૂરથી આ મહા તીર્થનાં દર્શન કરી આવ પેટા થઈ જાય છે, સર્વના દેવમાં ધર્મની મીઠું નસર દોષ, તેજ તેના દેખાવ થાય છે. મંદિરના ધંડનદોષી દિશામંડળ માછ રહે છે, વિવિધ સ્વરંગ માધુર્યની સ્વરનોતો જાનિ મનને ચમકે છે, ભવિક આવડો વિવિધ નની પૂજાઓ ભણાવે છે, મંદિર, પીલુ, સીપર, કાંઠ, પખાજ, જાંસી અને કારંનીન સખે સર થઈ રવા છે, તુલના તાલ સાથે ધુવરીઓના તાલ થાય છે, સર્વ ધર્મ મગ સમ રતું છે.

આ વખતે આપણી ગાંધીના નાયક શ્રીચંદ્ર મદનમુંદરીને લઈ પેલા રમણ
જીએ પરી અહીં આવે છે. દૂરથી આ મહા ચેલને જોઈ તેના હૃદયમાં અપાર દર્શ
આવ્યો. તેણે મદનને કહ્યું, પ્રિય ! આજની મુસાફરી કૃત્ય થઈ છે. જુઓ, આ
જીન પ્રાસાદ કેવો જનનની સાથે વાતો કરતો રમણીય દેખાય છે ! ચાલો, આપણે
પ્રાસાદનાં દર્શન કરી પવિત્ર થઈએ. જિન પ્રતિમાનું પવિત્ર જ્ઞાન ધરી, માનવ
કૃત્ય કરીએ. આસ્તિક શિરોમણી પ્રમદા તે સાંભળી હર્ષ પામી. બંને હતાવળે
આગળ ચાલ્યાં. અનુક્રમે જીન પ્રાસાદની નજીક આવ્યાં. બંને આવક દંપતિ ત્રિરશ્મી
પવિત્ર થઈ જિનાલયમાં પેલાં. પરમ ભક્તિભારથી પ્રતિમાને નીરખી, વંદન કરી,
નીચેનું સત્તન મંદિર સ્વરે ગાવા માંડ્યું—

स्वतंत्रता.

રામ જિહાગડા.

મનમાં આશ્વજ્ઞે રે નાથ, ડુ યથો આજ સનાય. મન. (એ આંકડી.)

જાપજિનેશ નિરંજનો, અંજનો બાવડુ.૫ રસિ,
રંજનો સવિ અર્ધિ ચિત્તનો, મજનો ૫૫નાપ્રક.

५१० १

ଆମିନି ଶୁଭେ କାମ୍ୟ ସଫଳ ହେଉ । ଆମିନି ସବୁ ।

ମହାଶୟ ଚାନ୍ଦି ଭାସ୍କର ମହାପାତ୍ର, ୧୨, ଖୋର୍ଦ୍ଧା-୧୨, ୧୫୫୩୩୫

भूत० २

심 111과 심 112의 예외적인 인정 (이 부분에서 24)

1761 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥

410 3

ବନ୍ଧୁକି ମୁକ୍ତି ଅମୃତୀ ଜାତା, ବରପାତ୍ର ଭକ୍ତ ହୃଦେ ପାଏ,

૧૫૧ કુવજ આગળ મુજ મલ, તે સદ્ગતી ન જવાન.

448 8

ଜଣ ମହାନ୍ୟ ବିଳା ସ.ଫି. ଡିଏ ଏସ୍‌ପି କୁଟୀର,

મનપ્રસિદ્ધ રેણુ ચમ. રે.૪ પાનવડે ન સમાવ.

4

६३. मृगयोः दूरे आसुरे, ते लङ्कायाः शिवराजः,

4.9 : 2.1 ପ୍ର. 2.2, ନିମ୍ନା ଗଣନାକରଣ.

地址： 电话：

[illegible][illegible]

440 3

[illegible]

આ જગ્યા સુધી પહોંચવા માટે જોઈએ થઈ શકે તેવા રસ્તા બનાવવા વિશે

નામે નમર દત્ત. જેની પાંચસામાં આ મહા તીર્થ આવેતું હતું. જેમની જાહેર નીકળી જને દેવની સિદ્ધપુરના સરખા આશ્રમ આવ્યાં. નમરમાંથી નીકળના હોડાને દેખાવ દવાનકા જોવામાં આવ્યા, કે.છ પુણ, કે જોના મુખ ઉપર લટકી તેજ ન હતું, સર્વ નિર્ધન કંઠાડ દાવનમાં દનાં, સર્વેના સરીક ઉપર ફાટેલ વસ્તો ઘટકનાં દનાં. કે.છ દેખી, કે.છ વંધ, કે.છ કોડીઆ, કે.છ અંધ, કે.છ પતુ અને કે.છ ઉન્નત જોવામાં આવ્યાં દનાં. જોમો પ્રવે કરીને સ્વાશ્રમ વચરની દેખાની હતી. પ્રત્યેક સ્થળે રિપરાઓ અને દુર્બળ જોમોજ નમરે પડી હતી. જાગક અને જાગડીઓ પુરક વચરનાં, મૂર્ખ અને કીનમુખા જોવામાં આવ્યાં દનાં.

સિદ્ધપુરની પ્રાળનો આ દેખાવ તેમજ કોચકને આશ્રમ લામું, જાવા મુંદર તીર્થની આશ્રમ આ નમરની આવી રિધિન દેવ તેના મનમાં અનેક વિચાર આવવા લાગ્યા, તેમાંમાં કે.ઈ રક પુણ નમરમાંથી જાહેર આવેલ જોવામાં આવ્યા. કીચકે તે રકને પુછ્યું, કહ ! આ નમરનું નામ શું ? આ નમરની પ્રાળ નહારી રિધિતિમાં કેમ દેખાવ છે ? આવી તીર્થની જૂઓ દરિયાથી પડિત દેવ, તે જમને આશ્રમ લાગે છે. તે રક જોરે, રિધેલી મહાનુભવ ! નમે પુછ્યું, તે જાગર જલુચ જેનું છે. આ જિન પ્રકાર યાગવતર નામે તીર્થની જોગખાવ છે, આ નમરનું નામ સિદ્ધપુર છે, અહીં જૈન હોડાની મેડી વાગા છે, રિધેલી વાગાગુઓ આવી, અહ તીર્થમાં કઠિયાથી ચોખા, ફળ, વજ, રત્ન, અને સુરતે રિધેલી એટ થરે છે, જોનેક સંધપરિઓ આવી, અહીં મેડી મેડી પ્રકાવનાઓ કરે છે, અહીંના હોડા એક સંધ કરી આ દેવદ્રવ્યનું કાઢલુ કરે છે. જેમને વજ કહ જાગકેવું જુડી વજ છે, એ દેવદ્રવ્યના કાઢલુથી બધી પ્રાળ દરિયાથી પડિત રક થઈ છે. કે.છ દેખી, કે.છ કોડીઆ, કે.છ વંધીયા, કે.છ નિર્ધન, અને કે.છ અંધના કે અંધને કહ જણા છે. દેવદ્રવ્યના કાઢલુથી અંધના સિદ્ધપુરની જૈન પ્રાળ રંધે થઈ થઈ છે. મહાનુભવ ! આપુ અટુલ ફળ જોવનાં હતા પશુ તેઓ અદાપિ એ મહિન કર્મને ઊડાતા નથી, તેઓ પ્રકારથી પાપાનુગથી પાપ જાપના વજ છે.

આ પ્રાળે કરી તે રક નાની મરપે જો. કીચકે મરનાને કહ્યું, પ્રિયા ! જાગને આ સ્થળે કાંઈ પશુ જોગવન હતું નથી. અહીં પ્રત્યેક વસ્તુ દેવદ્રવ્યમય થઈ થઈ : સર્વ હોડાના પવમાં દેવદ્રવ્યના વાસ કરેલો છે. વાગાગુઓને આધારે આ નમરનો નિર્દેહ છે. વધારે અહા મનમાં કોંઈ વિચાર આવે છે કે, અહીંના અમેસર લોકોને જોડાથી, દેવદ્રવ્ય ન જાગવ તે રિધે જોડ કરેલા, અને એ મહા પાપમાંથી તેઓનો ઉદાર કરેલા પ્રિયા ! આ કાંઈ અજેબન ઉપકારનું છે. આ જિવિ ક્ષેત્ર પાપકેવ થઈ પડ્યું છે, તેથી રક્ષા કે.છ પશુ પ્રકારે કરતો જોડા.

આપુ રિધારી જાગ નમરના જો, અને સચના જોડેસરોને એક સ્થળે જોડાથી, નમરનો મેડો સમાજ એકા કોણ સર સમાજ વચ્ચે કોણ રક કીચકે જોડા—
પ્રકાર : ' એક રિધેલી જાગ ' નું. વાગા નિધિને અહીં આવ્યાં હ. આ પડિત સ્થળે

અને આ રમણીય જિનપ્રાસાદને જોઇ મને અતિ આનંદ ઉપજે છે. આવા આનંદની સાથે એક મોટો ખેડ પણ થાય છે, જે ખેડ આ સિદ્ધપુરની આવક પ્રમત્તની રિયતી જોઇને થાય છે.

સાધર્મિ બંધુઓ ! યોગ્ય વર્ગે પદેર્શ આપતી રિયતી કેવી ઉત્તમ હતી ? તે સંભળી મને તમારી હાલતી રિયતી જોઇ હર્ષીજ દિલગીરી થાય છે. દિલગીરી થાય છે, એટલું જ નહીં, પણ દવા ઉપજે છે. આ રિયતી યવાનું મું કારણ ? તે વિશે તપાસ કરતાં જાણવામાં આવ્યું છે કે, દેવદમ્બનું બક્ષણ કરવાનું જ આ રૂઝ છે. સકાવતાર તિથેની મોટી યાત્રામાં વિદેશી યાત્રાલુઓને મોટો સમૂહ આવ્યા કરે છે, તેઓ નવનવી વસ્તુઓની ભેદ આ તીર્થને રથાને ધરે છે, અને તે ભેદનો ઉપયોગ અહીંના તમે આવડો વહેંચી ખાઓ છો, તે વાત સંભળી મને કંપારા સાથે મોટો પરિતાપ ઉત્પન્ન થાય છે. બંધુઓ ! તમારી આ રિયતી યવાનું કારણ એ દેવદમ્બનું બક્ષણ છે. એ મહા પાપરૂપ અગ્નિએ તમારી ઉત્તરિને દગ્ધ કરી નાખી છે. દેવદમ્બનું બક્ષણ કરવું, એ કેવું પાપ છે ? તે તમારે વિચારવું જોઇએ. જિન શાસ્ત્રકારોએ તે પાપને મોટી અવનતિનું કારણ કહેવું છે, જે આવક દેવદમ્બથી પોતાના ધનની વૃદ્ધિ કરે, તેના કુળનો ક્ષય થઇ જાય છે, અને તે નરકે જાય છે, દેવના રણથી જુદિનો નાશ થાય છે. જે દેવદમ્બની કાચે પોતાનું દગ્ધ મેળવે છે, તે મયના કુચાથી પોતાના ધરને ધોળે છે. દેવદમ્બને ખાનારો અનંત સંસ્કારી થાય છે. દેવદમ્બની આવક અને જાવકની તપાસ ન રાખે, અને તેની ઉપેક્ષા કરે, તે પણ દીર્ઘ જાંસારી થાય છે. દેવદમ્બને વધારવામાજ આવકે તત્પર થવું જોઇએ. તે પણ દેવદમ્બની વૃદ્ધિ ન્યાયોપાર્જિત દગ્ધવડેજ કરવી, અન્યાયોપાર્જિત દગ્ધથી કરવી નહીં. ન્યાય માર્ગે ઉપાર્જન કરેલા દગ્ધથી દેવદમ્બની જે વૃદ્ધિ કરે, તે તીર્થકર પદને અને સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે. તેણે આવક જગતમાં સર્વવૃદ્ધિ સંપાદન કરી, યુણી જનમાં ગવાય છે ક્ષાંતિ અને કમલા તેની આગળ નૃત્ય કરે છે. દેવદમ્બનો રક્ષક અને બક્ષક કેવો થાય, તેને માટે આપણા આગમની નીચેની ગાથા સર્વદા સ્મરણમાં રાખવા યોગ્ય છે.

મયસ્વને દેવ દમ્બસ્સ પરધીર્ણં તુ સંગમે ।

સત્તમં નરયં જંતિ સત્તવારાઓ ગોયમા ॥ ૧ ॥

જિણપવવણ વુટ્ટિકરં પમાવગં નાણદંસણગુણાણં ।

મક્લંતો જિણદમ્બં અણંતસંસારિઓ મણિઓ ॥ ૨ ॥

જિણપવવણવુટ્ટિકરં પમાવગં નાણદંસણ ગુણાણં ।

રક્લંતો જિણદમ્બં પરિત્તસંસારિઓ હોઈ ॥ ૩ ॥

કાળ આવરતક ક્રિયા કરતો હતો. એ સતોડી આવક પ્રતિદિન તપસ્યા આચરતો, અને સાત દોનમાં પેતાનું દ્રવ્ય વાપરતો હતો.

ગંધિસાવતી નગરીમાં સકાવતાર નામે એક ચેલ હતું, તેની પાત્રા માટે ધણી પાત્રાળુઓ આવતા, તેથી તેમાં દેવદ્રવ્યની ઉપજ ધણી થતી હતી, સંકાશ આવક પરિત હરપથી તે તીર્થને વહીવટ કરતો હતો. સર્વ લોકો ચેલદ્રવ્યની થાપણ સંકાશની દેખરેખ નીચે રાખતા હતા. સંકાશ શુદ્ધ બાવથી દેવદ્રવ્યની રક્ષા કરતો, અને ન્યાય પ્રમાણે દેવદ્રવ્યનો વધારો કરતો હતો. સર્વને સંકાશ ઉપર એવો વિશ્વાસ બેસી ગયો હતો કે, કોઈ તેના વહીવટને માટે પુણ્યું ન હતું, તેમ કોઈ તપસ પણ કરતું ન હતું.

એક વખતે તે સંકાશથી દેવદ્રવ્ય ખચાઈ ગયું. એ મહા શાપ કરીને પણ તેના મનમાં પશ્ચાત્તાપ થયો નહોતો. કંઈએજે તેવામાં તેના આયુષ્યનો અંત આવ્યો. યુત્ય પામી તે સંકાશ ચારે ગતિમાં બમવા લાગ્યો. પ્રથમ તેણે નારકીની દસ પ્રકારની વેદના ભોગવી, અનેક જાતના રોમનો અનુભવ કર્યો, નવધાવમાન અંગારાવાળા વજ્રકુબી કુંડમાં તેને બોળી કાઢ્યો, ન્યાં તેણે કરણ સ્થરે રૂદન કર્યું હતું, બહી ઉપર તેને બાધ્યું કરી શેકવામાં આવ્યો, લેહાની તપાવેલી પુતળીની સાથે તેને આલિંગન કરાવ્યું, ધનધનતા સીસાનો રસ કરી તેનું પાન કરાવ્યું, તેના માંસના કડકા કરી તેનેજ ખવરાવ્યા, અસિપત્ર વનમાં લઈ જઈ તેના ગલખંધ અને મરતક ઉદન કરવામાં આવ્યાં, આથે સેકડે મણનો બેળો મુકી વૈતરણી ઉતરવાની તેને ફરજ પાડી, અણીયાળી સોયો તેના સરીરમાં ભેંકવામાં આવી, પૂછ બાગે અમિના આંકે કરવામાં આવ્યા, ખડ્ગ, બાહુ અને શળાથી તેને પરોવવામાં આવ્યો, પરમાધમિઓએ તેના કાન તોડવા માંડ્યા, આંખો કાઢવા માંડી, અને ઉદ તથા વેધ પાડવા માંડ્યા. ઉચ્ચ દાથ, નીચું મુખ કરાવી, તેની જીભ, તાળજું, અને દાઢો ખેંચવા માંડી, ઇલાદિ અનેક પ્રકારની નારકીની વેદના ભોગવી સંકાશ તિષેયની ગતિમાં આવ્યો. તે ગતિમાં કાન વિગેરેનો ઉદ, નાકનો વોંચ, બારવહન, ઘેરીના બધે, અંકુચ, પરાણ, ચાણુખ અને લાકડીઓના આર, ધીત, તડકો, વરસાદ, કુષ્ઠા અને તુધાને સહન કરવા, વિગેરે અતિ કષ્ટ ભોગવ્યાં. ત્યાં પંચેદિશ, સમ્રુદિશ, ત્રિકલેદિશ, જગમર, રથજમર અને બેચર બની અનેક પ્રકારની પાનનાઓ ભોગવી; તે પછી તે મનુષ્ય ગતિમાં આવ્યો. દેવદ્રવ્યને બાહ્ય દેવગતિમાં જતો નથી. મનુષ્યમાં મસ્તક, હાથ, પગ, નાસિકા, હોઠ, જીભ, અને કાનનો ઉદ, કારાદ્યમાં વાસ, દાસપણું, ખેંધ, પીડા, શોક, દારિદ્ર અને અપમાન વિગેરેનાં અનેક કષ્ટ તેણે સહન કર્યાં.

એવી રીતે અનંત બવમ્રમણ કરી, અને અનેક વેદના ભોગવી, સંકાશ મનુષ્યમાં કોઈ ધનાદ્ય શેડને ઘેર પુતરપે થયો. તેનો જન્મ થાંજા તેના માતાપિતા ગુચરી ગયાં, અને ગૃહની સમૃદ્ધિનો નાશ થઈ ગયો. લોકમાં તે નિદિત ગણાવા લાગ્યો. ઉવટ તેને અજનીની પણ તાણ પડી, ઘેર ઘેર બીખ માગી, ઉદર પોષણ કરવાનો વખત આવ્યો. તે રોમ અને શેકનું રથાન થઈ પડ્યો.

વરં ચ જ્વલને વેદો વરં ચ વિપમણમ્ ।

પરં યદ્વિગિ દ્રવ્યેણ સંવંધં નંવં કારયત ॥ ૩ ॥

દેવદવ્યથી અને મુરદવ્યથી જે દ્રવ્યની રહિત કરતી, તે દ્રવ્ય કુળના નાશ માટે થાય છે, અને મૃત્યુ પામ્યા પછી નરકે જાય છે. જે અન્યાય, દેવ અને પાપાંડીના સંબંધથી દ્રવ્યની હમજા રાખે છે, તે મરના કુચ્છથી પોતાનું ધર ધોળવા હમજા રાખે છે. અગ્નિમાં પેસતું સાફ, અને નિષ લક્ષણ કરતું સાફ, પણ સિંચી મુનિના દ્રવ્યની સાથે સંબંધ કરશે સારો નહીં.

ખંડુઓ ! દેવદવ્ય વિશે બીજી એક જાણવા યોગ્ય કથા છે. સાકેત નગરમાં સાગર નામે એક શેઠ રહેતો હતો, તે શેઠની પ્રિયતા સારી હતી, તે ધર્મનો રાગી હતો, તે નગરમાં એક ભવ્ય દેરાસર હતું, તેની અંદર પ્રતિષ્ઠાત્ત પ્રભાવિક દર્તા, તેથી લોકો દુરથી તેની યાત્રા કરવાને આવતાં હતાં. આથી તે જિન દેવનો વહીવટ મોટો ચઢાવ્યો હતો. સાકેત નગરના સંઘે મળી, તેના વહીવટનું કામ સાગર શેઠને સોંપ્યું હતું. ચૈત્યની આપક, જાવક અને નોકરોની બધી વ્યવસ્થા સાગર શેઠ રાખતો હતો; સર્વ પંચે મળીને સાગર શેઠને કુલસચ્ચા આપી હતી.

સાગર શેઠને લુધા લુધા કરીપાણનો વેપાર હતો, તેની દુકાન ઉપર જગ્યાજંધ માત્ર ખપતો હતો, માલમાં વિશેષ નાણું રોકવાથી તેને ધણે લાભ આવતો હતો. પ્રથમ તો સાગર શેઠ ચોખ્ખો રહ્યો હતો, પણ પાછળથી લોભના ઉચ્છ્વથી તેની વૃત્તિમાં શરદેર થયો. પોતાના વેપારમાં તેણે દેવદવ્ય રોકવા માંડ્યું અને તેનો લાભ પોતે લેવા લાગ્યો. દેવદવ્યથી ગોળ, ઘી, અને વસ્ત્ર પ્રમુખ ખરીદી, તેને મોઢે ભાવે, વેચી તેણે સારો લાભ મેળવ્યો. તે દેવદવ્યનો અથવા પોતાના વેપારમાં ઉપયોગ કરતો, તથાપિ મનમાં જરાપણ શંકા લાવતો નહીં કર્મયોગે તેના આયુષ્યનો અંત આવ્યો; આવું ધોર કર્મ ઉપાજન કરી, સાગર શેઠ મૃત્યુ પામ્યો. પ્રથમ તે નારકીમાં પડ્યો, સ્ત્રીની નીકળી તે જગ મનુષ્ય થયો, તે પછી બીજી નારકે ગયો, પછી મોટો મત્સ્ય ચઢાવતર્યો; કોઈ રહેઠે તે મત્સ્ય ખરીદ દેવો. તેના અંગનું છેદન કરી, રહેઠે અતિ કષ્ટ પમાડ્યો. પછી તે એથી નારકે ગયો; પાછો મત્સ્ય થયો, એમ બેગર સાતે નરકમાં જામ્યો. એક દુનર કાંકણી દેવદવ્ય ખાધાથી તેણે પદ્મી વિટંબના જોગતી. તે પછી આન, ભુક, બકરો, મેઢો, દેડકો, મૂંગલો, સસલો, શાખર, શીયાળ, માગંર, ઉદર, મોખીઓ, ઘરોમાં, ઝુક, મત્સ્ય, સર્પ, વીંછી અને વિદ્યોને જોડો, એમ એકદુનર જાતના અવતાર તેને લેવા પડ્યા. તે શિવાય પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ અને આકાશના જીવરૂપે થયો. તે પછી એકેદિય, બેઠદિ, તેઠદિ, મૈઠદિ તથા પચેદિય જીવ થયો. તેવા લાખો ભવ અનુભવી, પાછો મનુષ્ય જાતમાં આવ્યો. વસંત નગરમાં વસુદત્ત નામના કોટી પતિની સ્ત્રી સમુદ્ધિતિના ઉદરમાં અવતર્યો, તે ગર્ભ । આતાંગ વસુદત્ત શેઠની બધી સમૃદ્ધિ નાશ પામી ગઈ. તેનો જન્મ થતાં પિતા, અને પાંચ વર્ષની વય થતાં માતા મૃત્યુ પામી ગઈ; આથી લોકો તેને નિઃપુણ્ય

દેવદ્રવ્ય અને શકાવતાર તીર્થ.

૨૬૨

કુદેસ લાભઃ આખરે ધર્મોત્તર દુસ્થિતિમાં આવી જાય છે. એક દિવસે શરતમાથી તેને આ
મે આપ્યો. તેને આ આપણથી તે તેને પોતાને ધેર લઈ ગયો, તેના આપણથી માનવ્ય
સરમાં મોટી મોટી રકમ, ત્યાંથી તે બીજા કોઈ સંબંધીને ધેર ગયો, ત્યાં પણ તેમ બન્યું.
બીજી લેણી તેને સંબંધના નહીં, અને અપમાન કરી તેને બહાર કાઢી મૂકવા આજ્ઞા
દુઃખી રહી રાજગણે તે ત્યાંથી નજીકમાં આવ્યો, ત્યાં તે કોઈ કોઈને ધેર નોકર રોકી,
તેજ દિવસે કોઈના ઘરમાં મોટી મામ લાગી, આથી તેને હઠાયા આનની જેમ કાઢી
મૂકાયો. પછી તે કોઈ વધારે નહીં કોઈપર ગયો, બધાં પ્રયત્ન પડવાથી તે વધારુ કુખી
જાયું. પણ એક પછીપછી મેગથી, તે લઈ ગયો. કઈ આનર્ક કોઈ કોઈએ 'શ્રમ આશ્રમ',
કોઈએ આ કરીને તેને રાખ્યો, તેમાં કોઈ પડીપડેને કુશળ કરી કોઈએ 'શ્રમ આશ્રમ',
અને મોટું નાશ પડેલાયું. ત્યાંથી તે નિઃપુરવ અપમાનથી દુર થયો. આવા પુરવ
દિવ પુરવે બધું ભર છે, ત્યાં અપરિચિત આવ્યા કરે છે. તે વિશે સંકલિતાર આ
પ્રશ્નને લેખે છે:—

મહોત્સવેડપ્પુપ્પાનાં વિપદઃ સ્પુર્ન સંપદઃ ।
જના નંદંતિ દાંપાલ્પાં ઘ્રીતિ સર્વેષિ શૂર્પકમ્ ॥ ૧ ॥

મહોત્સવમાં પણ પુરવ રહેત માણસને વિપતિઓ આવે છે, સંપત્તિઓ આવતી
નથી. સર્વ લેણી ઘોષેલથીમાં પુણી રૂપ છે, પણ સંપાદને મારે છે. (નય વૈ આગલ
શબ્દ વખતે લેણી સંપદ' વચ્ચે છે.)

સલ્લાયો દિવસેશ્વરસ્ય કિરણે વિલસ્ય મૂલંગવો
રાંજન સ્થાનમનાતવં વિધિવશાત્સંગારિશો મલ્લકે ।
તથાપ્યસ્ય મદાફલેન પતવા મથં સમર્થં દિરાઃ
શાપો ગણ્યતિ ચત દેવહવસ્તવૈર પાંત્યાપદઃ ॥ ૧ ॥

જેમ મ. શ. ૮. ૩૨. ૩૩. ૩૪. સૂચના કિરણથી મલ નાંજ, એટલે કોઈ નાશ પ.
સલ્લા નાશમાં લગતી જાય છે એ બીજી ૧૩ નીચે ઉભો રહે. ત્યાં બીજી એક
લેણી ૪મ તેમ જ ૫મ ૬મ ૭મ. એટલે તેનું મલ્લક કાઢી મુકુ, અને ૮મ ૯મ ૧૦મ
તેથી બધા બાળકોને માણસ ભર, ત્યારે તેને લઈ આવતિ આવી પડે છે. ૧
તે કહેલું તે નિઃપુરવ ને શુદ્ધ છે ત્યારે જ નાશ દુઃખ નેવથી તે એક
કે. ૧૧ ૧૨૩૪. ૫૬. ૭૮. દિવસેશ્વર નાશ એક લેણી મહિરમાં આવ્યો ત્યારે તેને
કે. ૧૧. ૧૨. ૧૩. ૧૪. ૧૫. ૧૬. ૧૭. ૧૮. ૧૯. ૨૦. ૨૧. ૨૨. ૨૩. ૨૪. ૨૫. ૨૬. ૨૭. ૨૮. ૨૯. ૩૦.
ક. ૧૧. ૧૨. ૧૩. ૧૪. ૧૫. ૧૬. ૧૭. ૧૮. ૧૯. ૨૦. ૨૧. ૨૨. ૨૩. ૨૪. ૨૫. ૨૬. ૨૭. ૨૮. ૨૯. ૩૦.
૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦.

તમે અને પૂર્વ ચંદ્રપુરમાં જનદત્ત. અને જિનદત્ત નામે આવક દત્તા. જેન ધર્મમાં વળી પ્રીતીવાળા અને વધુ આસ્તિક દત્તા. તમારી શુદ્ધ વર્તણૂક જોઇ ચંદ્રપુરના આવકોએ તમને સાધારણ દ્રવ્ય અને જ્ઞાનદ્રવ્યની વ્યવસ્થા કરવાનું મોખ્યું. કેટલાએક વખત સુધી તમે એ દ્રવ્યની સારી રક્ષા કરી. એક વખતે જિનદત્ત પેનાને માટે એક પુરતક લખવા આપ્યું. પોતાની પાસે જ્ઞાનદ્રવ્ય કાંઈ હતું નહીં, એટલે સાધારણ દ્રવ્ય તેમાં વાપર્યું. અને તેણે વિચાર્યું કે, આ દ્રવ્ય પણ જ્ઞાનદ્રવ્ય જેવુંજ છે, આથી પુરતક લખનારને બાર દામ તેમાંથી આપ્યા. બીજા જિનદત્તે એકવાર એવું વિચાર્યું કે, સાધારણ દ્રવ્ય સાને ક્ષેત્રમાં કામ આવે છે, તેથી સાત ક્ષેત્ર માંહેલો આવક પણ તેને વાપરી શકે છે. તે વિષે આગમમાં નીચેની આશા લખેલી છે—

જિનમવળ ચિંચ પુષ્યય, સંઘ સરુદાઈ સત્ત સ્વિત્તાઈ ।

વિવિદં વળંપિ જાયં શિવફલયમદો અણંતગુણં ॥ ૧ ॥

જિનમવળ, જનગિંબ, પુરતક, સંઘ વગેરે સાત ક્ષેત્રોમાં જે વિવિધ દ્રવ્ય વાગે, તેને અનંત શુભકારી મોક્ષદાયક મળે છે. આનું વિચારી તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, હું પણ સાત ક્ષેત્રમાં છું, માટે તે દ્રવ્ય વાપરી શકું. પછી તેણે પોતાના ઘરના વ્યવહારમાં બાર દામ સાધારણ ખાતામાંથી વાપર્યાં. આ મદદ પાષ લાગવાથી તેઓ અને આપુખ પૂરી કરી પેલી નારકીએ મથા, એ મદદ પાપને માટે વેદાંત પ્રમુખ અન્ન રાત્રો પણ નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

મમાસ્ત્રે યા મતિં કુર્યાન્ પ્રાણૈઃ કંઠમતૈરપિ ।

અધિદગ્ધાઃ પ્રોહંતિ મમાદગ્ધો ન રોહતિ ॥

મમાસ્ત્વં પ્રજ્ઞહત્યા ચ દરિદ્રસ્ય ચ યદ્દનમ્ ।

શુરુપત્ની દેવદ્રવ્યં સ્વર્ગસ્યપિ પાતયેત્ ॥

અરે પ્રાણી ! તું સાધારણ દ્રવ્ય ખાવાની જુદી કરીશ નહીં. અગ્નિથી દ્રવ્ય થા પેલા દુરીયાર ઉગે, પણ સાધારણ દ્રવ્ય ખાધને દ્રવ્ય થયેલો દુરીયાર ઉગતો નથી. સાધારણ દ્રવ્ય, અન્નદત્તા, દરિદ્રનું દ્રવ્ય, શુદ્ધ પત્નીનો સગ અને દેવદ્રવ્ય તે સ્વર્ગમાં રહેવાને પણ પાડે છે.

પડેલી નારકીનું દુઃખ જોયતી તેઓ જુદાવિશિષ્ટ થયા, તે પછી બીજી નારકે મથા, ત્યાંથી નીકળી નીકળતી થઈ ત્રીજી નારકે મથા. એમ એકાએક બાર કરી સાત નારકે મથા. તે મંદી એકેટીય, બેઠકો, વિગેરે વિવિધ મતિમાં જમ્યા—એકંદર બારદાનર જવમાં તેમણે જમણું કર્યું. ત્યાંથી ચરીને તમે અત્યારે મનુખ થયા છો. સાધારણ અને જ્ઞાનદ્રવ્યમાંથી બાર દામ દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરવાથી તમે આત્મા કંઈ જોયલો, જ્ઞાનદ્રવ્યની

દેવદ્રવ્ય અને શક્તિવતાર તીર્થ.

આઠાનાથી કમ્પાર પુલે વસેનો થયે છે. હવે તમે તે પવેશ દેવદ્રવ્ય રજુનાથી મુકાવો અભિમદ પાડજી કરો, અને તેનું પ્રાર્થના કરો.

દાનીનાં આવાં વચન સાંભળી કુવેશ્વર અને કમ્પાર જનમે આવક મને અર આપી, પ્રાર્થના લીધું. જર માને નાહે જાનકાદાસ દામ અ.પદાને અભિમદ કરે તે સુધે પાંચે લા. કરી વિરેષ જાનકા નિવમે લેવા માંડ્યા. અનુક્રમે તેમને મનના અને સુખી થયા. તેમજે જર કરી હવેનું દાન આપામાં અને સ્વાધારણુ આપામાં અર્પણ કરું. સુધર્મ જાણુએના ઉદારને માટે થતું દાન અર્થમાં માંડ્યું. અવશ્યમને પદો ઉપરે તેમજે સંવત્સ લીધે સંવત્સ નવ દાનમાં તેમને કેવલદાન થયું, અને અનુક્રમે તેઓ જાનકા, અમર, નિરુકત ગ્રેષ્ઠ સુખને પ્રાપ્ત થયા.

જાણુઓ ! આ કથા ઉપરથી તમારે વિચારવાનું છે કે, જાનકા, અને સ્વાધારણુ દામ વિષે પણ આજે કરી રીતે અર્પણું જોઈએ. આજ દેવો રકમની છુટ કરવાથી કમ્પાર અને કુવેશ્વરને માથે કેવી વિરેષ થઈ ! જાનકા અને દેવદ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરવાથી મદા થય છે, તે તેને ખાવથી કેટું જર દોષ, તે તમે ઉપરની કથાઓથી જાણ્યું હશે. કિયે ! વધારા દિવસી જાનકા કું આ કું પું. આજે તેમાં કાંઈ સ્વાધ નથી. તમે જાણુ સુધી મેરી કુલ કરી, દેવદ્રવ્ય ખાવું છે, હવે તેમાંથી મુકા થવાને ઉપદ્રવ કરે, અને જાણુ તે મદા થવાને મને જાણ કરે, તેમજ તમારો કેષ ભવે ઉદાર થયે. દેવદ્રવ્ય જાણુથી તમને આ ભામાં કેવી દિશા થઈ છે ! તેનો વિચાર કરો. સિદ્ધપુત્રની જેમ પ્રભુ જાણુ થઈ જાય છે, તેનું કારણ દેવદ્રવ્યનું જાણુ છે. તમે તમારી સ્થિતિનો વિચાર કરે, તમારી જ્ઞાનજન સિદ્ધિને જોઈ આજ હાલમાં થયે જો કાલ છે. આ કાલનાર લોકમાં તમારો થાય છે, તે તમારે ધન્યજન માનવનો છે. આ તીર્થમાં જાણુ ના અવશ્ય મને પાળે દોષ, તે તે સિદ્ધિને સુધી પદેસારે છે. આ લીધેસને સુધુ પાળે કરી, તમે તમારા જાનકાને પ્રાર્થ કરો; વિરેષ કાંઈ કહેવાની જર નથી. હવે કું કરી થઈને વિરેષ આપુ છું. એજ.

શીવદત્ત જાણુ જાણુ સાંભળી સિદ્ધપુત્રના આગ્રહના હાલમાં અસર થઈ આવી. તેઓ દેવદ્રવ્ય થાને માટે પદાવશ કરવા લાગ્યા. કહે મુખી શીવદત્તને આશ્ચર માન્યો. કેષ દેવદ્રવ્ય હાલમાં નિવેશ કરવા લાગ્યા કે. હવેથી દેવદ્રવ્યનો સ્પર્શ કરવો નહીં, કેષને દેવદ્રવ્યના થવાનું જોઈએ. સ્પર્શ ન કરવાના પ્રભાષવાન કરવાનો નિવેશ કર્યો, એમ વિરિષ જાણુ મુકા વિચારે સિદ્ધપુત્રની જેમ પ્રભામાં ઉત્તર થયા. શીવદત્તની ધાર્મિક વાધુએ સર્વની ઉપર સારી અસર કરી. પછી શીવદત્તે તે સર્વની અમલ દામ આપી, સ્વાધારણુ તર તીર્થના નામ શીવિન પ્રતિમાના જાણુથી દાન કરી, દેવદ્રવ્ય પ્રિય સાથે લઈથી નિવેશ થયે. દેવદ્રવ્ય ઉપરે થઈ જાણુ પદાને તે તીર્થમાં તેમજે જાણુનાં પણ કર્યું.

પ્રકરણ પર મું.

મદન્ય હરણ.

હા મુદતનો સમય હતો, આવકની દિનચર્યા પ્રમાણે જમત થવાનો અવસર હતો. આ પવિત્ર સમયે ધાર્મિક આવક જમત થઈ, આત્મચિંતન કરે છે, હું પોતે કોણ છું? ક્યાં સુતો છું? શ્રમિ ઉપર છું, અધર છું, કે ક્યાં છું? આરે આ વખતે શું કરવું જોઈએ? એ વિચાર પવિત્ર આવકના હૃદયમાંથી ઉદ્ભવે છે. કંઈપણ સંચાર કર્યા વગર વતનાપૂર્વક આવકપુત્ર તે સમયે જાગે છે, અને ધર્મક્રિયા અસરપે છે, રાત્રિરૂપ મહારાણી પોતાના મહારાજ્ય ઉપરથી વિદાયગીરી લે છે. તેનો પ્રકાશમાન તારારૂપી ઝળે અદરૂપ થતો જાય છે, અંદરૂપ પતિના વિયોગથી તે પોતાના સુંગારને ભણે છે.

આ સમયે એક દંપતી અટવીમાં એક ઊભાદાર વડના વૃક્ષ નીચે વાસ કરી રહ્યાં છે, ગ્રેમી પ્રિયાની રક્ષા માટે તેનો ગ્રેમી પતિ પહેરેગીર થયો છે, રાત્રિના પ્રત્યેક પ્રહરે પતિ જમત રહે, તેને માટે ગ્રેમપૂર્ણ પત્ની ચિંતાગુર રહે છે, અને પતિને સુવાડી પોતે જમત રહેવા પ્રવલ્ન કરે છે, રાત્રિના કેટલાક સમય સુધી પતિને વિશ્રામ આપી, એથે પહેરે તે નિર્મેજ હૃદયની નારીનાં નયન ઉપર નિદ્રાએ મોટા ધસારો કર્યો છે, ગૌર અંજવાળી ગૌરી માદ નિદ્રામાં તહીન થઈ ગઈ છે, બહુ દુઃખ થયું છે, તથાપિ તે હજી નિદ્રાને મહાનંદ અનુભવે છે.

અનુક્રમે અરજોદય થવા આવ્યો, તથાપિ ધક્કાદાર વડ નીચે હજી અંધકાર ભરાઈ રહ્યો છે, તેની આસપાસ તેનો પહેરેગીર હાથમાં નયન અડું લઈ રહે છે, તેના હૃદયમાં પ્રિયાને નિદ્રાનું પૂર્ણ સુખ લેવા દેવાની પ્રમળ હ્રમ્બા પ્રગટી રહી છે, પ્રિયાને નિદ્રામાં ભરપૂર જોઈ તે વિદ્વાન્ નાયક નીચેની ગાથા સભારે છે.

जननी जन्मभूमिश्च निद्रा पश्चिमरात्रिजा ।

इष्टयोगः सुगोष्ठी च दुर्मोचाः पंच देहिनाम् ॥ १ ॥

જનની માતા, જન્મભૂમિ, પાછલી રાત્રી નિદ્રા, ઇષ્ટ જનનેય યોગ અને સારી ગ્રેટ-ગમન, એ પાંચ વાતો પ્રાણીઓને ઊંડા મુરોડ છે.

“આર્થી પ્રિયા નુસરણી નિદ્રા જેવી દમે, રાત્રાએ કેટલાક સમય તે જમત રહેલી છે.” આ પ્રમાણે દિવ્યર કરતા શ્રીચંદ્ર-કુકડાને સજ્જ સાંજનો, અરબની રાગપ્રજા ગાંધી થવા માટે, એટલે તે નીચેનું પણ ખેંચે—

મોઝુમને પરિમલઃ ક્યદાવલોનામ્
ચન્દાપતે ધિવિશ્વોરારિ તામ્રચુદઃ ।
માર્ગસ્તવાવિ મુકરઃ સન્તુ ધાનન્તવા
દુત્યાપતા મુનપને રતની જગામ ॥ ૧ ॥

કમળની જેલોએની પુરબે ૧૫ની ભવ છે, રસ ઉપરથી કાઢે રબ કરે છે, ૧૫ની સીપરને લઈ આવાને આર્ય મુલ્ય છે, આરે હે સુંદર નેત્રાળી બી ! તું ઉઠે, રવિ એથી મધ્ય એ ૧૫ બેઠો રહે, તથાપિ થોડે કાંઈ ૧૫ મિથાને સંચાર કે રબ. સાંભળ્યા નહોં નેત્રમાં પડને મરવને નીચેથી દારોને, ઉઠાં ૧૫નીએને અને સૂંની રાત્રાનું આંખેનો દેખાવ ભેદ તે નીચેનું ૧૫ બેઠો—

એતે પ્રમંતિ દરિણાસ્તુષમત્તનાર્થ
પૂર્ણો વિપાતુયય યાતિ પશિનોઝ્વી ।
મૂર્તે સ્પૃષ્ણત્પુદ્પસાનુમતો વિસ્તાન્
ઉત્યાપતા મુનપને રતની જગામ ॥ ૧ ॥

આ દારો પાછા ચરવાને કરે છે, આ ૧૫નીએ ચમુ લેધને ભવ છે, અને આ સૂં દરમિયાન ધિપરને રપક કરે છે, હે સુંદર નેત્ર ! ઉઠે, રવિ આવી મધ્ય. આ ૧૫ બેઠી, મિથાને પ્રાપ્ત કરે સાંભળ્યા તે ઉપર રહે, તથાપિ કાંઈ ૧૫ મિથા તારથી તેને પ્રાપ્ત મરવે નહોં જાણી તે નિરાકર થઈ મરવે દગરે દગરે વા નીચે જાઓ, મિથા ચમુ મુખ ભેદ પ્રમંત મંત્ર કરવા તે ઉપર રહે, ત્યાં તેને કાવંકર અમંત્ર દેખાડું. બૃમિલ્યા રબ ભેદમાં આવી, તે ભેદમાં તેમ દરમિયાન જાણત થઈ જાઓ. મિથા ક્યાં મધ્ય ! પાછાની વિદુષ્ ક્યાં જાણી મધ્ય ! આ શું મધ્ય ! આરે તારે મહિત નેરે અવલોકન કરવા મંત્ર, તથાપિ કાંઈ દરિયાને પાડું નહોં. શ્રેષ્ઠ મિથા નવનમાંથી અમુકાચ ચાલી તે આકાશ તરફ દ્રષ્ટિ કરી બેઠો—“ મિથા ! તું ક્યાં અંતર્યામી ! આ અવલોકન અને કોઠાની કેમ મુખે ! આવી નિર્વચન તને પ્રેરે ચીખી ! અપચ તારા હોય શ્રેષ્ઠ રમિલી રાખા નિર્વે થાવ નહોં જરૂર કાંઈ અમુકાચ જાણું છે. તારા કુળે જગ કરી તારે દારુ કરું દરે ! આરે પ્રેરિતકા ! તું શ્રેષ્ઠાં દેવતારા પિંચા સાવધાન થો. તથાપિ આદ્ય મંત્ર રમરમ થઈ જાણ્યું, મંત્ર ૧૫નીથી મંત્ર ઉપર મડું, મેલ દરમિયાન જગ પડવા માડું. તેનું હરિયાં નિષ્કાર જાઓ કે, જે જાણું તે મરે. દરે તેને સદા કરું ભેદમે. કમંત્ર પડવા ચમકારી છે. વિધિ અને દેવ એ કમંત્ર મંત્ર, તેને આરે નિર્વિચારમાં ઉપમ અને મનવ કરવા થાવક થઈ જાણે છે. દરે તે ૧૫ની રમરમ કરું પુલા છે. એમ કહી તેણે નીચેનાં થઈ ઉઠે મરે

મદના દરજી.

જાંનર જનુઆરી આ દેશને ભૂખી કાઢ્યો હતો, તથાપિ પુનાશિ કર
 ૧૩ છે. તે શીવંદુશ્વર અને મદનસુંદરી દર્શ, તેઓ પ્રમાણી કરતાં આ અરુણ
 આવી અર્થાં દર્શ. ત્યાં ક્રિષ્ણ દુષ્ટ મદનસુંદરી દરજી કરેલું છે. શીવંદ પ્રમાણમાં રહે
 દે, તે સર્વથા ભક્તિ દે, તથાપિ કમંની પ્રજાગતથી આ જનપથ જન્યો દે, મદનસું
 દર્જી ક્રેલે કરું, તે જા ન્યાય ૨૧૯ થશે. આપારે શીવંદ શેર રાખી સ્વપ્ન રહે
 દે, કમંની અમૃતિ અને કાંતિની સદા ઉપર વિચાર કરી તેલે શેર ખાણ કરું હવે,
 તે સાથે કમં જાણનામાં જામડ થશે દે, અર્ધન કમંની ઉપાસનાને યોગે તેનામાં મદ
 નાની મોદસા શક્તિ રાખી ન હતી, તેનામાં દર્શ આવી હતી, અને તે કમં ઉપર આ
 ખર રાખી તેમાં અન્ય રહે દે, શીવંદ મદનને દર્શમાં રથાપી, ભાષી ઉપર આપા
 ભાષી આગળ થું કરું ? ને વિચાર છુદિની વિદ્યમય ઉપર રાખી, શીવંદ ત્યાંથી આ
 નજ કારો. સહે સહે જેનની સદ્યારિણી મદન તેને શાક આપવી હતી, પણ પોતા
 ના પેરથી તેના દર્શમાં યોગ કે, સંભાળ પ્રવેશ થશે નહતો. જ્યાં ક્રેલ વેગ તે જોયો
 વિચાર પણ કર્યો કે, પ્રેમજ દર્શની મદન મધ સિયન સી રીને રહી શકે ! તે ૫
 ત્રિશ્ણ પ્રમાણી સી રવિ થશે ! તેના અવિતની હતી તે નહીં શકે ! વખતે ક્રેલ દુષ્ટ
 તેણીની ઉપર નજાકાર કરે, એ તે સતી અવિત સી રીને પોતાનું અવિત ખાણ
 કરે ! સતી ક્રેલે ક્રેલ જાણ પણ સીવગત રાને પ્રમાણી નથી. સીવગતી આ
 વિદ્યો પોતાના સીવગને પ્રણયી દર્શ દર્શને શેટ થશે છે. ક્રેલ પ્રમાણ આપી
 તે સીવગતને ખરીદ કરે છે. સીવગતની ક્રેલેશિ અવિદ્યો આ આર્થ દેવને
 તીવગતી છે. મદનસુંદરી પણ તે મદેથી છે. તે ક્રિષ્ણ પણ સીવગ પ્રમાણે નહીં તે
 પ્રેમની પની મધ સિયન સી રીને રહી શકે ! દુષ્ટ ખાણથી તેણીનું દર્જી કર્યું
 માં પુણ તે ક્રેલને અતિ સંભાળ કરે, તે જાણે તે જાણ માનું કરણ થશે !
 આનું વિદ્યારી શીવંદ આગળ તાર ક્રેલ કરી મેલે-દર્શન દેવ ! એ સતી અવિત
 રહે કરને જે જો ક્રેલ પણ તેના કમં આપાં દે, ક્રેલ પણ દેવ દર્શની સેવ કરી
 દે, અને મદન ક્રેલ પણ અન્યતની ક્રેલ રહેથી દે, એ મદન નિયમજ રહે
 તેણીના સીવગનું સર્વજ રહે થશે. અગ્રજ ભેલી શીવંદ જેને મધે સ્વપ્ન થશે
 દે આપણને તેની ક્રેલ શેટ થશે છે, તે જોવાનું છે.

કદમાં કરવા માંડ્યું, હજુ તારમાં તે મહારાજ પ્રત્યક્ષિંદને તે વાતની ખબર પડી, એટલે તેઓએ મને પોતાના રૂબરૂ બોલાવ્યો. મેં જે દરકાર દલી, તે નિવેદન કરી, તે પછી મહારાજએ અને રાણી સૂર્યવતીએ વણે કદમાં કપો, તેવામાં કાંઈ જાતી મુનિ કુચરચલીમાં આવી ગયા. મહારાજ પ્રત્યક્ષિંદ અને રાણી સૂર્યવતીએ જાતી મહારાજને તમારે માટે પુછ્યું. એટલે તે મહારાજએ તમારે પૂર્વ સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષિંદ રાજાને જણાવ્યું. તમે સૂર્યવતીના પુત્ર છો, એમ સર્વજ્ઞ જાણવામાં આવી ગયું. તે સાથે તે મહારાજે જાણાવ્યું હતું કે, શ્રીચંદ્રમાર કુચરચલીમાં પાછા એક વર્ષમાંજ આવશે. તે જાતીનાં વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખી, સર્વેએ પોતાનું કાલ દક્ષી રાખ્યું છે, તે પછી ચંદ્રકળાને તમારી બોળાળના સહયોગમાં રાખી કું આ શરીર જેને તમારી શોધ કરવા ચાલી નીકળ્યો હતો. મહારાજ પ્રત્યક્ષિંદે પણ તમારી શોધને માટે દૂતોને મોકલ્યા છે. સૂર્યવતી સગર્ભા છે. તથાપિ જ્યાં સુધી તમારાં દંભ ન થાય, ત્યાંસુધી જેમર વિનેરે મિત્રાનને લાગ કરવાને અભિપ્રાય તે કરી બેઠાં છે.

કું તમારી શોધને માટે કુચરચલીમાંથી નીકળ્યો, તારે ચંદ્રકળા વિગેરેને માટે શુભશિક્ષા આપી ધનજયને રાખ્યો છે, ત્યાંથી પ્રથમ કુંડલપુરમાં આવી ચંદ્રેબાને મળ્યો, તેની વાત સાંભળી તેને સાંત્વન કરવા જણ રાત્રિ સુધી તે નગરમાં રહ્યો, ત્યાંથી માહેદં પુરમાં આવ્યો, ત્યાં સુભોચનાને મળ્યો, ત્યાં હેમપુરમાં તમારા ખબર સાંભળવામાં આવ્યા, એટલે કું ત્યાં ગયો, ત્યાંના રાજા મદનપાલે તમારો જતાં જણાવ્યો, અને કહ્યું કે, શ્રીચંદ્ર બીજાને માટે રાજકન્યા પરણ્યા, તે આશ્વવંતી વાર્તા સાંભળીને કું કાંતિપુરમાં આવ્યો, ત્યાં પ્રિયગુમંજરીને મળ્યો, તેની સાથે તમારી વાર્તા કરી આ અટવીમાં નીકળ્યો, ત્યાં અહીં તમારો મેળાવ થઈ ગયો. મેં રસ્તામાં એવી વાત સાંભળી હતી કે, શ્રીચંદ્ર નામે એક નવજામ દેસનો વાળ થયો છે, તે રાજા ધણેક ધાર્મિક અને પ્રનાપી છે, આથી ખાસ મનમાં શંકા થઈ હતી કે, વખતે તમે પોતેજ તે હશે. તે આજે થયેલ જોઈ થયેલ હવે થાય છે. પ્રિયમિત્ર ! હવે, તમારો જતાં શું છે ?

શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—મિત્ર ! કુચરચલી હોડ્યા પછી મને માર્ગમાં અનેક કૌતુક થયાં છે, જે સાંભળવા યોગ્ય છે, પછી તેણે સંસેપમા પોતાને સર્વ જતાં જણાવી દીધેલ પ્રથમથી માંડીને ત્રિપુરાનંદ ચેતીના જતાં સુધીની વાર્તા કરી, પછી તે સરિમતવદને બોલ્યો—પ્રિયમિત્ર ! આજ મુઠીમાં મેં કાંઈ પણ કદ બેગરનું નથી. અર્થ રથને મારો વિજયજ યતો આવે છે. મારા મદનમુંદરીનું દરજી થયું, તે મને દ્વંદ્વમાં ચલારૂપ લાગે છે. ગુણ્યદે સાંભળથી પુછ્યું, મિત્ર ! મદનમુંદરી ક્યાંથી પ્રાપ્ત થયાં હતાં ? અને તેમનું દરજી શી રીતે થયું ? તે કહેલ પછી શ્રીચંદ્રે મદનમુંદરીને સર્વ જતાં જણાવ્યો, તે સાંભળી ગુણ્યદે પુનઃ પુછ્યું, રાજમિત્ર ! મદનમુંદરીના દરજી થવા પછી તમે આ મહારાજા કરી રીતે જાવ ? શ્રીચંદ્રે તે વાર્તા વિસ્તારથી નીચે પ્રમાણે કહેવા માંડી.

મિત્ર ! મદનાનું દરજી થવાથી મને થયું કુન્ન લાગી આવ્યું હતું, મારા દ્વંદ્વમાં તેનો પરિવરણ થયો થયો હતો, પણ મારા પુત્રને લીધે આદંત ધર્મ મને સદા

મિત્રનો મેળાપ.

હી દત્તી. ને પ્રતિષ્ઠા પત્ર : નવનુશી માનની રિંતો માત્ર મેલણ વગર
 વિગત મન આપે ઉપર આંદર રાત્રી દુનિ મેલણી ભવન સ્વપ્ન, થોડે દૂર
 કાલપુર નામે એક નગર અગ્ર, તેમ પત્રોના પત્રમાં જઈ મેં વિશ્વમ દીધો.

એ કાલપુર નગરનો મન કાલપાત્ર પુર રહેતો ભારમાત્ર દાનના રે.તરી
 પ્રતિષ્ઠા દેતો. તેમ ઉદ્યમજી નામના અભિજ્ઞ મંત્રીએ ઇચ્છાથી અધિપતિ રે.તરી
 મન દત્તી, એટલે તે રે.તરીએ પ્રતિષ્ઠા દેતો, મંત્રી : મિત્ર હો તારું, જંદગી
 તોજ ઉપમ પ્રાપ્તે દે.તરી દાન ભવણે રે.તરી ભવણી મંત્રીએ પ્રતિષ્ઠા દેતો.
 દાનપ્રાપ્તી સુધમાં સુરસુમે રમત આપે, તે દાનપ્રાપ્તિ રિતેરે જંદગી મન રિત
 નામમાં રહે. પત્રોત્રીએ રે.તરી પ્રતિષ્ઠા મંત્રી દે.તરી. પત્રી તેમણે નગરની બાજેર રહે. જે
 પત્ર દાન મંત્રી દે.તરી. ત્યાં તે જંદગી ભવણ. મંત્રીએ દાનપ્રાપ્તિમાં માત્ર ઉપર
 પત્ર ભવણ રહે. ભવે મંત્રીએ રહે. હવ અને તે મંત્રી અને મંત્રી રહે. ત્યાં
 ભવણ ઉપર. ત્યાં મંત્રીએ મંત્રી માત્ર પત્રે માત્ર મંત્રી—મંત્રીએ મંત્રી : તમે
 નામ મંત્રીએ મંત્રી હો, આ કાલપુર તમારી રાજધાની છે, આ રે.તરી નગરમા
 છે. ભવણ રાજધાની મંત્રીએ કાલપાત્રને કાલપાત્રની નામે પ્રતિષ્ઠા છે, તેના
 રાજધાની ભવે, અને આ મંત્રીએ ઉપર તમારી ભવણ પ્રતિષ્ઠા, અને મંત્રી
 રે.તરી રહે.

મિત્ર ! કાલપુર મંત્રીમાં આ પત્રો મેં મંત્રી રહે. તારાન દે.તરી માત્ર
 મંત્રી આપું. ભવે મેં દાનમા મંત્રી દે.તરી તે જાણે તે મંત્રી મંત્રીએ માત્ર મંત્રી
 મંત્રી મંત્રી નામ મંત્રી દે.તરી. મંત્રી પ્રતિષ્ઠા નામ ભવણ, તે મંત્રી દે.તરી પ્રતિષ્ઠા
 તેને મંત્રી પ્રતિષ્ઠા ઉપર મંત્રી પ્રતિષ્ઠા ઉપર રહે. કાલપુરની પ્રતિષ્ઠા ઉપર
 રાજધાની રહે. તે પ્રતિષ્ઠા રાજધાની રાજધાની દાન ભવણમાં મંત્રી, મંત્રીએ
 રાજધાની મંત્રી અને મિત્રોએમાં પ્રતિષ્ઠા ભવણમાં મંત્રી. કાલપુર રાજધાની
 માત્ર રાજધાની રહે. રાજધાની રાજધાની રાજધાની રહે. તેમ અને

મિત્ર ' કાલપુરની પ્રતિષ્ઠા ભવે.તરી અને નામદાન ઉપર મંત્રીએ
 અને મંત્રી દે.તરી ભવણ ભવણ પ્રતિષ્ઠા દે.તરી રહે. અને મંત્રી ' કાલપુરની પ્રતિષ્ઠા
 મંત્રી ' મંત્રી રહે.તરી. કાલપુરની પ્રતિષ્ઠા રાજધાની ' મંત્રી ઉપર રહે
 રાજધાની રહે.તરી અને મંત્રીએ રહે.તરી. ' આ પ્રતિષ્ઠા રાજધાની છે. ' આ
 પ્રતિષ્ઠા રહે.તરી રાજધાની છે. રાજધાની રહે.તરી અને મંત્રી મંત્રીએ
 મંત્રી. અને મંત્રી રાજધાની રહે.તરી. રાજધાની રાજધાની રહે.તરી રહે. તેમ અને
 પ્રતિષ્ઠા રહે.તરી રાજધાની રહે.તરી રાજધાની રહે.તરી

આચારઃ કુલનારુવાંતિ દેવમાલ્યાનિ માપનમ્ ।

સંજ્ઞનઃ સ્નેહમાલ્યાનિ રુદ્રમાલ્યાનિ ધોતનમ્ ॥ ૧ ॥

આચાર કુળને કવી આપે છે, શાવળ દેશને જણાવે છે, સંપ્રમ સ્નેહ દર્શાવે અને રૂપ ભોજન-ભોજક જણાવે છે.

મિત્ર ! વધારે શું કહું ? મારે માટે લોકોએ સારો વિચાર ખાંધો. દરિયા માછીની જેમ મારા પુણ્યે મને ઉત્તરિ ઉપર મુજા દર્શાવે. કનકપુરની પ્રજાને અને રાજકુળને હું ધણેજ પ્રિય થઈ પડ્યો. એક વખતે કનકપુરમાં આવકોનાં રૂંદ આવી મને તેઓએ રાજ્યદ્વાર આગળ આવી ગાયન કરવા માંડ્યું. ગાયન શું કર્યા પછી એક મહામાયક નીચેનું કવિત ઉભો થઈને બોલ્યો—

છાંધો.

નવર કુલરથલ ઇલ, સૂરેવતી રાણી કાંત જા,
પ્રતાપસિંહ જસ નામ. તેજ પ્રતાપ મદાંત હા,
મોકલ પુત્રની બાંધિ, રીતિ વળણીને મૂકે;
નિજ પાંડીમાં યુલ, પગરમાં જુલિ ન ચૂકે,
લક્ષ્મીદત્ત સોઠે મર્યા, જડી રૂંદ તિલક અગિ ધણી,
કયું નામ શીવદ તલ, કળા સર્વ તેણે બધી. ૧

રાધાકૃષ્ણ વિભાવ, પાંચની તળી જેણે પગળી,
વીજાગળે દાન, ગુનમ તથા અવ ન લખી,
નીલાવળ છે તરંગ, ભાગ્યળી ગળ્યો આગર,
પ્રભાકર ગળ ગાલ, કાળગી દુષ્કલ તાવર,
દલ દાન તરંગે તર, કંઈ પુણ્ય તલ આગળ,
જલ કંઈ અમ તાવરે, લોક દાન તમ તલ લખ્યો. ૨

આ કવિત્વ સંજ્ઞાનાં લક્ષણ મંત્રાએ આપ સ્વામી ભગવત, તે વખતે સ્વપ્રયસે કાળગી દુ નીનું મુખ કરી રોલા દત્તો મન તેમ રહેલો વેલ. લક્ષ્મણે મિત્રશ્રુતે પેતાના મુનની પ્રશંસા કાળગી ઉત્તમ પુત્ર તલમુખ થયે છે, તેથી જરૂર આ પાત્રે શીવદ દત્તે, આતુ મિત્રી મતી તુલ્યતા સતેવ પાનો. પછી અમે જાને આ વખતે મોટી ભેદા લલ અધિકાર કરનારે રૂંદ નીચેના છાંન્ડે. અર્થ તમારા સમાજમ થો તેવી અન્યત્ર અવનન કુલ થયું જ. મિત્ર ! આ પ્રશ્નને મારો આજ તુલિનો રંગ છે. દલે અલે, આપણે કનકપુરની રજવાડીમાં જઈએ. પછી લક્ષ્મણ મંત્રીને રૂંદ અધિકારીને કહ્યું, 'જલ' તમારા હૃદયની અને પદો આનંદ થો છે. આપ અમારા મહાદેવના નિજ છે. તે બધી વડી વિદ્યે હલે ઉત્તમ થય છે, તમે કુલની મહાદેવની દાલે રજવાડીમાં પહોંચો. અને મહાદેવના મુખ મંત્રીની પછી રીતે તમે તમારા જેલ મનુષ્ય અને નિર મંત્રીના વેલગી મદાગળ શીવદનું રાજ્ય વિદે દેવના દાલ કરી; એકાગ્ર નહીં, જન આ જરૂરના વખતે તે લોકના ઉત્તર થયે

પરંત ચિનોદ. ૨૭૫

કરો. હજુ મને મંત્રોના વચનને શીવદે અનુમોદન આપ્યું. અને હવે મંત્રોના
 લેવાનો અર્થ આમલક કવેદ જેવો થઈ ગયો છે. મિત્ર આમલકથી હવે મંત્રોના રાજ્યનું
 મંત્રોના રીતિથી: પછી તેઓ જ્યાં કનકપુરમાં આવ્યા. શીવદે એટી દરબાર ભરી હવે
 મંત્રોને મંત્રોધરની પદવી આપી. અને વચને જેવાના છે. મિત્રની એવગણી કરાવી.
 સર્વ આનંદ પ્રસરી રહે.

મહાશય શીવદે કનકપુરમાં
 પિતૃવંશને

મહાત્મા જીવે કનકપુરના રાજા ઉપર સારી ડાખ બેસારી. મહાત્માને પત્ની
પ્રિયદર્શને જાણી દીધાં. મહારાજાની આજ્ઞાથી કનકપુરનું રાજા એક નમુનાદાર ધર્મ-
જન બની ગયું. રાજામાં સર્વ પ્રખ્યાત રથને ઘનચાગાઓ, ચાનચાગાઓ અને ધર્મચા-
ગાઓ રથારી, જેનું પંચ દિસેમાં આમરી યેવજા કરાવવા માંડી, પોતાની પ્રાંતમાં સાત
બજાને પાંચ દશ, તેજ ઉપાયે મેળવ્યું, રથને રથને કુખી નીતેના ઉદારને માટે નર્ત
ખાગંધિ ઉદાર, જેનું મંદિરોએ હાથેદાર કરાવ્યું. રોજ રથને નર્ત નિત્યાલો પશુ
રથારી કરા. દુનિઓના વાત માટે ઉપાય ઉપાય અને સેવકચાગાઓ રથારી, જેનું
ખાગંધિઓને ઘન જાણને જેનું કનકચાગાઓ મોટા પાંચ ઉપર રથારી કરી.

જાણીએને સફળતા મળે અને કમ્પ્લેટ થાય એવા પાયા ઉપર સ્થપિત કરી.
ઉનામ તાલુકા પદવી કરી એકદમ તાલુકા સારી સ્થિતિ સંપાદન કરી, તેનું વડોદરાન
સ્થાપના ઉપર મદદ કર્યું, પ્રવેશ દેશમાં તેની સત્કારિત ચર્ચાના બેઠી ઉભાગ મધ્ય
મગધ સ્થાપી આતું તાલુકા અને અંતરેનું પુનઃ સ્થાપ, કમ્પ્યુટરની પ્રત્યેક વસ્તુ આનાંદ
રહે હશે.

મકરં ૫૪ મુ.

સત્યંત વિનય.

પંચમ સ્વરનો મહાનાદ પ્રત્યેક ત્યજે યમ ત્યો છે, નવપદ્મની ગેશાળી સુશોભિત યવેલ
વનશ્રેણી વસંતની શૌભાને વધારે છે.

આ વખતે કનકપુરનો મહારાજ શ્રીચંદ વસંતની વનશીલા જોવાને ઉત્સુક થયે
હો, તેના હૃદયમાં પેતાના મિત્ર મિત્ર યુજુચંદને આનંદ આપવાની ઇચ્છા હતી. પેતાના
માટે અઘણ અમ લાઇ દેશાટન કરનાર યુજુચંદને વસંતના વિનોદની આનંદ આપવો
આવે તેણે નિશ્ચય કર્યો હતો.

પ્રાતઃકાળની નિર્લકષિયા કરી નિટલ થઇ શ્રીચંદ પેતાના મિત્ર યુજુચંદને સમ
મંડપમાં બેસાવ્યો. યુજુચંદ વિનયથી નમ્ર થઇ ઉભો રહ્યો. શ્રીચંદે કહ્યું મિત્ર ! અત્ય
હાલ વસંતઋતુ આવે છે, સર્વ ઋતુઓમાં વસંતને ઋતુરાજની પદવી મળી છે, એ વિશ્વસી
ઋતુમાં વનશીલાનો આનંદ મેળવવાની મારી ઇચ્છા થઇ છે. તમારા જેવા શ્રેષ્ઠ મિત્રને
લાઇ, વનશીલાનો અનુભવ કરવા અને આત્માને ઉત્તમ આનંદ આપવા મારી મનોરાતિ પ્રદાન
થઇ છે. આજે ધણે દિવસે આ મહા લાભ પ્રાપ્ત થયો છે. મિત્રજોડીની મહત્તા સંપૂર્ણ
જોડી છે, મિત્રોનો આનંદ અસંકલિત છે, મિત્રધર્મની મહત્તા આજ મધુર સમયમાંજ કેમક
આવે છે. આ સમયનો સુખ્યાનંદ સંપાદન કરવાને આપણે સંપૂર્ણ લાગણીથી થયા છીએ.
મિત્રવર્ય ! આ દિવ્ય સમયનો લાભ લેવા આપણે યુગ્મ ન જોઇએ. વનશીલાની કુદરતી
શૌભા મિત્રની સાથે જોવાની અને ધણી દોષ છે. 'વનનું' દેશવં વસંતને દીપાવે છે,
વસંતનો મહાનંદ દિવ્ય દર્શન આપે છે. 'મિત્ર' ! સાચો, એ અતોદર આનંદ લાઇ.
વનની મનોહર શૌભા તમારા નેત્રને તૃપ્ત કરશે, પુ' કેની લાગણીથી તમારી મનુષ્યોદિપ્તિને
સત્કૃષ્ટ કરશે, કોકિલાનો પંચમ સ્વર તમારા શ્રવણને આનંદ આપશે, નમ્મિટ વનફળો
તમારી રસનારં માધુર્ય આપશે, અને વનનો સ્વીત, મહ તથા સુગંધી જવન, તમારા
અંતરને સુખ સ્પર્શ કરશે. મિત્ર ! વિવિધ ભવત્યા વન, પશુઓ, અને પક્ષીઓની ફોડ જોઇ
તમારું હૃદય પૂર્ણ થઇ જશે. પાવેશ જોખન લાઇ, અને ઝરણાના કુદરતી જગત પાન કરી,
તૃપ્ત થવેલા પચિઠ્ઠનો જાવાદર જોડીની નીચે બેઠેલા જોઇ, તમને અતિ આનંદ લેવા
થશે. આજ વૃક્ષની ઘટા નીચે સમગ્ર લગ્ન નમત કરતી, ભાગની ભાગડાઓ તમારાં નવ
નને હૃદય આપશે, વડના જડ નીચે વડવાળા દ્વિચક્ર ઉપર દ્વિચક્ર પાદરંભોને જોઇ
તમને ઘણી મનન થશે, પેદુમાંથી નીકળતા મધુર સ્વર સાંભળી તમને અતિ વિનોદ
થશે. મિત્રમતિ ! અહીં, સત્તર તૈયાર ચાલે, વસંતઋતુને વિનોદ અનુભવી અવનન
સુખમાં વધારો કરો. કનકપુરની વનશીલા દર્શનથી છે, આ દેવ દરબાર છે, અનેક
ભવનની અતિભવ આશિષો આ દેશમાં ઉત્પાત થાય છે વનના વિશ્વસી પેતરવંશ આ
દેવ સર્વ દેવોથી ચીનીયો છે, વિવિધ ભવત્યા ફળ સમૃદ્ધ આ દેવની જમીને અત્યુત
કરે છે, કનકપુરની પ્રજા વસંતના વિવાસનો વધારો અનુભવ કરે છે. નદોના સ્ત્રોતમાં
વનજીવજ પ્રવાહનને રહેશે છે. વનની રમણીયાને લાજ લેવાને રમણીય વન વધારે
આવે છે. વસંતને વરિટ મિત્ર કામદેવ, આ ઋતુને જ્ઞાતની સદાય આવે છે; પ્રેમ
દર્શી વસંતને વિશ્વવિજયકર્તા જોવા છે. કનકપુરની કમિનીએ વસંત નિદાસ :

વિશેષી દંપતિઓને હાથ, મોઢ, અને સોજી રચાને પમાડી દેતો. પંચમ સ્વરને ગ્ર-
વણ કરી સચેન પ્રાણીમાં વિકાર ઉત્પન્ન થતો હતો, સચેગીને મુખ અને વિશેષીને દુઃખ
પ્રાપ્ત થતાં હતાં, વસંતનો વન વૈજય જ્યેષ્ઠ મગ્નિનીઓનું માન ઉતરી જતું હતું, મેઘાં,
પોષદ, કાપલ, અને મોર મુંદર ક્રીડા કરતાં હતાં.

જગાસમેમાં દંપતિ જગક્રીડ કરતાં હતાં, ૧૨૨૧૨ જગની પીચકારી મારી અનિ
આનંદ લેતાં હતાં, કોઈ કેસર જગની પીચકારી ભરી સૂક્ષ્મ વસ્ત્રપર છાંટતાં હતાં.

આ દેખાવ જ્યેષ્ઠ જન્મે મિત્રો અતિ આનંદ પામ્યા, અનેક ભતની વનની ક્રીડા
ઓ કરી હૃદયને વિનોદ આપવા લાગ્યા. વસંતવડે પ્રદીપ યવેલી વનની શોભા જોવાને
વનશૂભિમાં દરેક લાગ્યા. કોઈ રથેજે કેટકલાનો પંચમ સ્વર, કોઈ રથાને વનવાસીઓના
મુખથી હોરીનાં ગીત, અને કોઈ રથેજે વેણુ ગાન સંભળી, તેઓ અતિ દર્પ પામ્યા વ-
સંતથી મુશોભિત વનશૂભિમાં વિચરતા જન્મે મિત્રો ૧૨૨૧૨ વાર્તાવિન્યેદ કરતા હતા,
કોઈ રથેજે અભિનવ કોતુક જ્યેષ્ઠ, તેઓના હૃદયમાં અતિ આનંદ આવતો હતો. વસંતના
વિદારથી મનોરૂતિને પ્રસન્ન કરતા તેઓ ધણીવાર મુખી વનશૂભિમાં ફર્યા, અને ગીત નાદ-
ના વિનોદથી તેમજે પોતાનો કાળ નિર્ગમન કર્યો.

સત્પુરષોનો સમય શ્રેષ્ઠ આનંદમાજ વ્યતિત થાય છે; તેઓની મનોરૂતિમાં દુરા
ચાર પ્રવેશ કરી શકતો નથી. દુરાચાર, અનીતિ, વ્યક્ત, દુઃશ્ચેટા, અને કુચિચારનાં પ્રતિ-
બિંબ તેઓના હૃદયરૂપ દર્પણમાં પડતાંજ નથી, કુસમ તેમનાથી ધણેજ દૂર રહે છે,
આસક્તિ તેમના અંગનો સ્પર્શ કરી શકતી નથી, અપદપણ તેમનાથી દૂર નાતે છે, કોઈ
તેમનામાં આવી શકતો નથી, માન તેઓનું માન ગર્વ છે, માયા-કપટ તેનાથી અંગ્રાજ
ભય છે, અને વિશેષ તેમની સાથે વિરોધ કરે છે. આજ સત્પુરષોનો કાળ નીતિના, મન-
ગીત, અને શાસ્ત્ર તથા ગીતોના વિનોદથી નિર્ગમન થાય છે. તેને માટે સાહસકાર
નીચેનું પદ પોકાર કરી કહે છે.

ગીત નાદ વિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધોમતામ્ ।

વ્યસનેન દિ મૂર્ચાણાં નિદ્રયા કલહેન ચ ॥ ૧ ॥

દુર્દિમાન—સત્પુરષોને કાળ ગીત નાદના વિનોદથી નિર્ગમન થાય છે, અને
મૂર્ચા લોકોનો કાળ વ્યસન, નિદ્રા અને ક્ષેષ—કાસથી યાય છે.

આ પ્રમાણે કનકપુરપતિ શ્રીચંદ્ર અને ગુણચંદ્ર મન્ત્રિને સમય, વસંતના વિનો-
દથી પ્રસાર થતો હતો. તેઓ પૂર્વની વાર્તાઓ કરી, પૂર્વ ચરિત્રો સંભારી, વિવિધ ભતની
ચમત કરતા હતા; તે સાથે સમસ્થ. પાદપુત્રિ, અને વ્યક્તકારી કવિત્વોનો વિનોદ પણ
કરતા હતા. ધણી વાર મુખી કનકપુરની વનશૂભિમાં વિદાર કરી, તે જન્મે પોતાની રાજ-
પત્નીમાં પાછા ફર્યા શ્રીચંદ્રે ગુણચંદ્રના આદ્યને સર્વ પ્રકારે નૃમ કરી દીધો. પોને કરેલા

વસંત વિનોદ.

ધર્મને જાણે તેને આજ સમયમાં વાંચી આપે. રાજાવંશ, અને અધિકારના સુખ
સ્વાદ લઈ, યુધ્ધચંદ્ર અનમલનને કુલચંદ્ર કરે દેને. શીર્ષકના પુસ્તકનો પ્રભાવ જોઈ તે
હાથમાં આઈને ધર્મ ઉપર આજ દેશ કાઢી દાવી. ધર્મને પ્રભાવ, ધર્મની મદદતા, ધર્મ-
દિશ કાઢી અને ધર્મનું ઉત્તમ પરિણામ જોઈ, યુધ્ધચંદ્ર હાથમાં રાખી લઈ અનંત ધર્મ
દે દેને, અને તે નીચેનું ચીત્ર આજ ધર્મની પ્રગટા કરે દેને—

ધર્મગીત.

[રાગ ધન્યાસી]

આતમા દિવ કરી પૂર્વ કરી ધર્મ કરી, કમંદા મનની પ્રેમી ભાંગે;
સદ્ગુણ અલસરે, પ્રાણુઓ ભર તરે, ધર્મ જલતરણનો પ્રાર અદાંગે. આતમા ૧

ધર્મ તે વિગતોએ એક આધાર છે, સદુપદેને કયો ધર્મ તારે;
ધર્મ તે દમ ને ભાગ્ય કૈવલી, અશુભ સર્વ દેશમાં નિષારે. આતમા ૨

સંત તે સત્ કરી ધર્મને સદરે, ધર્મ તે સંત આધાર કદિરે.
એમ અન્યેન્ય આશ્રયકારી ધર્મની, પાસનાયે કમંદા પ્રેમી દરિરે. આતમા ૩

ધર્મનું મૂળ તે પદમ સદેવ છે, વિશ્વ જગતી સદ્ય તેક ધરે,
વિગતોએ જગ દોરે તપ અને દનથી, તેક અભિલાષ નિર્મર કદારે. આતમા ૪

તેક તપ દાપડો પૂર્વ ભર નિર્મલે, અનિલ વર્દમાનપ્રિયતે,
અરણ્ય ક્ષેત્રમાં તેક શીવક પદ, કુખ લલે ભરતમાં સરપાને. આતમા ૫

સૂરી શી દાનવિરમે એમ ભાખીયુ, પૂર્વ અધિકાર એ કરેલ રીતે,
કુલ ભાવે કરી ભરિ કુરો દિવ કરી, એક સમ અરર રજ નદિયે કુલે. આતમા ૬

ઉપનું નેત્ર મ.પ. પડી તેના આતમા ધર્મભાગ્ય વિરેવ પ્રગટ લઈ આપી,
કુલ ઉપર ધર્મના દાપડા પડા સજ્જાન લઈ રજ, પૂર્વ તે નીચેનું સમૂત્ર ૧૭

શિશ્વશિળિ.

जगदर्नाचारं सचतदुपपयोगस्थिरतनु
नैतन्मन्याः संवस्तदापि मुग्धसंज्ञोच्चयनम् ।

म संतोषः नेपद्विपपविजयोच्चावित्तवप
स्वतः साध्यः सोऽपि नभवति ततोर्ध्वमपिदम् ॥ १ ॥

આ જગત્ ધર્મને આધારે છે, તે ધર્મ સત્પુરોના ઉપયોગમાં ગિર છે, તે સત્પુરો સત્યવાળા હોય છે. તે સત્ય સુખ તથા સતોષને વશ છે, તે સતોષ વિપવના વિશ્વથી જ્યવંત છે, અને તે રિતપનો વિશ્વ તપને સાધ્ય છે, તેથી આ બધો તપનો વેશ્ય છે. ૧

આ પ્રમાણે કનકપુરમાં શ્રીચંદ્ર અને ગુણચંદ્ર સંખ્ય વૈશ્ય બેઠાથી આનંદ લેતા હતા, તે સાથે આદ્યત ધર્મની ઉપાસના કરી જૈન ઇવનને પૂજાર્ય કરતા હતા.

ખંડ ત્રીજો સમાપ્ત.

ચતુર્થ ખંડ.

મકરણ પપ મું.

માતુ મેળાય.

તઃકાળનો સમય હતો, જહામાંથી પક્ષીઓ જાગત ઘણ પ્રમાત ગીત ગાતાં હોય તેમ દેખાતાં હતાં, પૂર્વ દિશાએ અરણ્યને ઉત્સાહમાં લીધો હતો, આ સમયે બે મુસાફરો એક વજ્ર મંદિરમાં રાત્રિ વાસ કરી, જાગત ઘણા દેખાતાં મંદિરની બાહરે આવી તેઓ વનમૂર્તિનું મુંદર પ્રમાત અવલોકતા હતા, એક ખીજને વનનું પ્રાચીન લોકમાં દેશી વિશેષ મેળવતા હતા. મુસાફરો મંદિરની જરા બાહરે આવી તે મુસાફરો આગળ આગળ; ત્યાં એક મુંદર પેશાકવાળી સ્ત્રી જોવામાં આવી. સ્ત્રીની વય પ્રાંક હતી, શરીર ઉપર સાંભળવું તેજ પ્રકાશનું હતું, તેણીનો દેખાવ રાજકુલની સ્ત્રીના જેવો દેખાતો હતો, તેણીએ ધારણ કરેલા દિવ્ય વસ્ત્ર દેશના નવનને આકર્ષતાં હતાં, તે પ્રાંક રમણી સજ્યાં હતી, ચર્મના ગોરવથી તે મંદમંદ ચાલતી હતી.

આ બંને પુરોને જોઈ તે રમણી તેમની તરફ વળી; બન્ને તેમનું યરણ લેવા ઇચ્છતા હોય, તેમ તે અતિ પ્રવાસથી તેઓની સામે આવી. જેમ જેમ નજીક આવતી ગઈ, તેમ તેમ તે મુસાફરો તેની સામે વિચારણુ દૃષ્ટિએ જોવા લાગ્યા. તે જોતાંજ પેશા મુસાફરોમાંથી એક જણ તેણીની આગળ ધસી આવ્યો, અને તરતજ તે પવિત્ર પ્રમાત અરણ્યમાં નથી પડ્યો, અને ત્રિનયથી જોયો—માતા ! તમે અહીં ક્યાંથી ? પશુ દિવસ યાં માતૃવિયોયથી પીડિત એવા આ પુત્રને આપો અચાનક લાલ ક્યાંથી હોય ? ખરેખર મારા પુત્રનો ઉદય થયો છે. ગઈ રાત્રે એક ઉત્તમ રવમ આવ્યું હતું, તે મને આજે

નિતા કહેવાથી તું મારો પુત્ર છું, એનું મને હમણાં જ જ્ઞાન થયું છે, તું યુવ થયો. તને
મને અપાર દુઃખ થયું હતું. હું હમેશાં તારૂં સ્મરણ કરીને દિવસ નિર્જનન કરતી હતી. મને
કા દિવસ પહેલાં એનું જન્મનું છે, ગર્ભના પ્રભાવને કારણે મને એનો દોહક થયો છે, હું રહી
રહી વાપિકામાં એકઠી રનાન કરૂં. આ દોહકની વાત મેં તારા પિતાને જણાવી, તેણે
મારો દોહક પૂર્ણ કરવાને મંત્રીને પુછી રચના કરી. કુસરથનીના વનમાં એક વાવ હતી
તેમાં અવતાનેય રસ નખાવ્યો, તેથી તે રૂપિરની વાપિકા દોષ, તેની થઈ ગઈ, પછી મને
સુમરોની રુષિે લાં રનાન કરવા મોકલી. સુમરો મારાથી દૂર રહ્યા, અને હું એકઠી
વાપિકામાં રનાન કરવા ઉતરી. થળીગર રૂપિરની જુદીને તેમાં કોમ કરી, મેં મારો દોહક
ક પૂર્ણ કર્યો. રૂપિરના રનાનથી તુમ થઈ હું તે વાપિકાના કંઠા ઉપર બેઠી. મારા વન
અવતાના રસથી રાતાં થઈ મારાં દર્તા, તેમાં આકાશમાંથી ઉડતા કેમ કારક પડીએ મને
લાં રહેની હોઈ. રૂપિરમય દેખાર ઉપરથી માંસથી જુદીથી તે પડી અને લાંથી ઉપર
હીને ઉડ્યું. મારો પોઠાર સાંભળી સુમરો રાજ રાજ દોડી આવ્યા, પણ તમો જ્યાં ન
જ્યાં થયા. આખો દિવસ અને રાત્રિ આકાશમાં જમણ કરી, તે પછીને મને જ્ઞાન
જાણી કાઢ વનમાં જિવા ઉપર બેઠી હોઈ. હું 'નર્પોઽર્હ્યુઃ' એમ કહ્યું ત્યારબાદ
લાં પડી મારા રૂપિરનું મને જ્ઞાન પણ જાન રનું નહીં, તે કવચર કારણમાં સીધા
પ્રાણીઓના રાજ સામગ્રી હું ધમેક વાસ પામી. પછી સરીકે પડતી હું તે અડીમાં
થી નાકવા લાંબી, અનુક્રમે આ રથગમા આવી પહોંચી. પુત્ર ! સારા જ્ઞાન થોને અહીં
તમારો મેળાવ થો. મેં જાનવરા કહ્યો મ નમ પ્રજાને બદલો મરો. સુકર્મન
પ્રમાણથી મારો દર્શ માન ઉઠગી નવ નમ કલ્પમા તારા પિતાને માટે નિતા થય
કરે છે. માન જ્યોતથી નવ નમ કલ્પ માનવ દમ તારા રથગમા પીડા તેઓ અનુ
જાને છે, તેઓ આ મારો પિતાન ન અવને કલ્પક થઈ પડી. કુસરથની રાજધાનીમાં
નહાન, નવ અભાગે તારા હું જા જાનવરા હતી હું 'દર્શ' લાં સારર પહેલાય તેને
કિપાય કરેલ જાનવ

શ્રીમદે જ્ઞા. આત્માને જનન કરી કર્મ, આત્મા ને જનન અને વિતાવું કદ સાધ્ય
નથી કહ્યું દુઃખ આને છે, કદ ન દુઃખ દૂર કરવાને આત્મા સમર્થ થઈ શકીયું. વિતા
વડો નહીં. આત્મા પુનરાવતાર અભ્યાસી તમારું કલન થઈ ને દુઃખ આત્માને આત્માનું મન
જુ. આત્માને દુઃખનાં કલન થઈ છે. આત્મા આત્મા તરફ યજ્ઞ રહેલી છે. તે
કદ ને ને પદો જનન કદ દુઃખનાં કદ થયું હોય. તે અને જનન કલન કરવાને
આત્મા ને કારે આત્મા કલન થયું કદ થઈ છે. આત્મા ને આત્માને ઉત્તર અધ્યાત્મ છે આત્મા
આત્માને કદ આત્મા કલન થયું આત્માને કદ થઈ આત્માને કદ થઈ, આત્મા રહ,
આત્મા અને કલને આત્મા કદ થઈ આત્મા છે. આત્મા આત્મા આત્મા છે. તે
આત્મા છે. આત્માને કલન થઈ છે. આત્મા કલન થઈ આત્મા છે આત્મા પુનરા
કલન કલને છે. તે આત્મા કલન થઈ આત્મા કલને થઈ છે.

ઝડા ગર્ભધનવસતપયે દુઃસપત્યુગ્રમૂલં
પથપાહારઃ સ્નપનાવિધિભિઃ સ્તન્યપાનપ્રયત્નૈઃ ।
ચિદ્દામૂત્રપ્રમૃતિપલિનૈઃ કટપાસાઘ માત્રા
જાતઃ પુત્રઃ કપમાપિ યયા સૂચયે સૈવ માતા ॥ ૧ ॥

માતા રમેના પ્રસવ વખતે જનિ હમ યગ ચિત્તેતું દુઃખ વહન કરનારી છે;
પણી પત્ન આધાર કરાયે, સ્નપન કરવું, સ્તન પાન કરવું, ચિદ્દા અને મૂત્ર
મેરે મલિનપદ્માથી રક્ષણ કરવું, એમ કટ પાસો માત્રા પુત્રની રક્ષા કરે છે. તે
માત્રા સ્તુતિ કરાય તેમાં શો નરક ?

માત્રા ૧ । તમારા ઉપકારનો ગરબો પુત્રથી કાઢી રીને રવે તેમ નથી પુત્ર પાવ-
નકરિત સુધી માતાનો કાપો છે. એવા ઉપકારી માતાનાં આત્મે અને હૃદય યવાં. એ
માતાં કેવાં ભાગ્ય ? આ પ્રમદે કહી શીશંક પુત્રઃ માતાના ચરણમાં નમ્રો પડ્યો. માતાએ
દાઘ યાદી ભેગો કરી પુત્રને કલ્પનેમાં ભેસ્યો. માતાએ કેમથી પુછ્યું. વત્સ ! તારું
રક્ત તું છે ! અને આ યુધ્ધયદે તને ક્યાં મળ્યો ? તે કહે. પછી શીશંકે યુધ્ધયદ-
ના મુખ કાઢ્યું તોયું, એટલે યુધ્ધયદે તેનો સર્વ રક્તનું ભણાવ્યું. પુત્રઃ મુર્ચ્ચીએ પુ-
છ્યું. વત્સ ! આ રક્તને તમે ક્યાંથી આપ્યા ? તે મને જણાવ્યો. યુધ્ધયદે બોલ્યો—માતા !
આ તમારા પુત્ર કાકપુત્રના રાગ યવા છે, અને હું તેમનો મંત્રો થયો છું. લક્ષ્મણ
નામના એક જુના મંત્રીને કાકપુત્રના રાગની સજા આપી, અને જન્મે જન્મે મિત્ર રૂપાને
નીકરના દયા વેરવડા આજ ઉપર ભેટી જામે જન્મે કાકપુત્રની બદાર નીકરના, કેટ-
લેક દુર જતાં એક જગત્ત આપ્યું, જગત્તમાં આત્મા એક રક્ષ નીચે મુનેલો રક્ષ જ-
વરધાવ્યો. કાકપુત્રી ભેગામાં આગે, તેને જગત્તી અને તેની રિધિનિ રિધે પુછ્યું, એટલે
તેણે પોતે કહ્યું. જા ! હું દુઃખી છું, અને અતિથાર (શ્યામ) નો રોગ થયો છે,
તેથી પોતે કહ્યું. આ રક્ષ નીચે જગત્ત કહ્યું પડ્યો છું. અહીં ચારીસાર સમાગ લેવાર
કાક નથી, એ તમે કહ્યું કરી અને સદાય કરો. તો હું તમારો ઉપકાર માત્રા માત્ર
આ કટપાસા રોગનો કટ પડ્યું કટાય કરો. હું જગત્તરક્તને લઈને તે રોગની પીડા
સહન કરી રહ્યો નથી

તે રક્ષ કાકપુત્રના રોગ વચન કાત્રાજી અમને કહ્યું રક્ષ આપી, અને જન્મે જ
ઉપકારી હતી પડ્યા, એ નિગદ્યે કાકપુત્ર રોગપ્રકાર કરતો. અને એ નિધન કર્યો.
એ તેને આશ્વસન આપી કહ્યું. જા ! તિલા કાટ્યો નહો, અને જાતી મહેનત લગ
રોગ રોગનો ઉપાય કરીશું. આ નિર્જન જગત્ત બીજું કાક સ્થાન નથી, પણ અહીંથી
જોઈ લોહામાં ચમ છે, ત્યાંથી કાક જોઈથી લાગે. તમારી પીડા દુર થઈ, તેણે જા
તે યુધ્ધયદે કહ્યું. વત્સ ! તમને કટપાસા દાખલ અને અતિથારે વત્સલ જેવ ક-
મગી થયા, તેથી હું જગત્તરક્ત છું. તમને જેવ નિગદ્યે ઉપકારી ભેગું, અને

પૂર્ણ આપાસન પ્રાપ્ત થાય છે. તમારા જેવા ઉપકારી પુરોહીની આ પૃથ્વી રતનને કહેવાય છે. જે પુરોહીને જન્મ બીજાના ઉપકારને માટે થતો નથી, તે પુરુષનું શ્રવણ નિરર્થક છે. એક નીતિજ વિદ્વાન તેને માટે નીચે પ્રમાણે લખે છે.

યાચમાનજનમાનસહત્તે:

પૂરણાય ચત જન્મ ન વસ્ય ।

તેન મૂમિરતિ ભારતવર્તીયમ્

ન દુર્વૈર્નગિરિભિર્ન સમુદૈઃ ॥ ૧ ॥

યાચના કરનાર માણુએના મનની કૃતિ પુરવા માટે જે પુરુષને જન્મ થતો નથી, તેના પુરુષવટે આ પૃથ્વી અતિ ભારનાળી છે. રહ્યોથી, પડ્યોથી, અને સમુદ્રોથી ભાર પાડી નથી. ૧

તે દુકાનાં આર્થાં વચન સાંભળી અમેને ધબ્બી અસર થયું. તારાગ અને પાસેના બીજા બોડોના માથામાં મળા, અને અતિસારના રોગને નાશ કરનારાં ઔષધિ લાંબી સાથા ઔષધને ઉપચાર કરી મર્દનપૂર્વક સ્નાન કરાવી, તે ડોકાને સારથ કર્યો. જે પદોરમાં તે તેનો રોગ મટી ગયો, અને તે સ્વસ્થ થઈ બેસી થયો. તે દુકા અમારી ઉપર ધબ્બો પ્રસન્ન થયો, અને તેણે ડોકોમાથી એક પાયાણુ કડી અમેને આપ્યો, અને કહ્યું, જલ ! આ સ્પર્શમણિ છે. ડોકાને આ મંજુથી નખેં કરો, ૫ ને માનુ થઈ જશે. અને જેમ મદ્યમા પાનેથી પ્રાપ્ત થયા છે. જનાર ઉકાળેના નાના આછા રંગે આપી વાગી શકાય તેમ નથી, તેથી આ અંક ઉપરની રાત્રી રાત્રી બદ કરી, કે માન આપામાં સંતોષ માનીશ. આશ્ચર્ય ન માણુ વાંચી નહીં અને કહ્યું, જલ ! મનુષ્ય મનુષ્યનો સ્વભાવ મિત્ર છે; દુષ્ટી જનને સદાચ કરવી, તે પ્રત્યેક મનુષ્યના પાત્ર છે. કાલ પત્ર બાંધી લેવાની હિંમતથી અમે કહ્યું નથી, માટે એ મંજુ આપણી કાલ જરૂર નથી. એવી ઉચ્ચેવી વસ્તુની તમારે જરૂર છે. જણાવશામા દસ દેવ, તે તમા થઈ શકે ન, માટે તમે તે વિશેષ આશ્ચર્ય કર્યો નહીં. તમજાવે દુકા સખમાંથી બેઠાં થયો, અને બાજ ! આ હું બેઠો છું ! મારો હાથ પાછો ફરતો નહીં મારે હાથ આ વસ્તુની જરૂર નથી, આ વસ્તુના અનિદાની તમજાવે હો. જ્યાં સહે રીતે સુષાગ હો. હું કાલ જરૂરે આપશે નથી, પણ મારા એક નરિય જલનું સર્વદા સ્વભાવ રહેલાને માટે આ વસ્તુની બેઠ આપું છું. જો તમે ન સહીકારો તો, તમને આજ સોજવ છે. એન કહી તે દુકા અંક આપડ કરી, અમને તે સ્પર્શમણિ બેઠ ક્યો. તે પછી દુકા જાણુનું મારે આપુલક રૂપું થયું છે. હવે હું આ ઘડીને ઊઠી કહું છું. એમ કહી તે નીચે પડી નહીં. મનુષ્ય વચને તેણે અમને સુખવા કરી કે, આ સ્પર્શમણિ અવનિત દસ સપાદન થશે, તેણે તે દસને સદાચ કરશે. આ જાણુ નને જાનુ સંદેહ કર્યો. હીન જાણેથી દુકા કર્યો. ઘણેમિં પદ્યકાલ કહી એના વચને દુકા કર્યો, અંકન પાંત્રી ફરતે માર, તેણે સ્પર્શમણિ પ્રાપ્ત કર્યો.

અને આ મધ્ય મારુને રાખે એક બેન વિદાર અને આ પ્રમલે કદી તે રહે જે.તેને
માનુ છે.તી દીપે.

અરુણી ! તેની ઉપરકિયા કરી અને ત્યાંથી જાવજા નહીં થોડે દૂર જતાં એક
દોર નાન ભેદમાં જાઓ, અને તેની આંદર ઘખત થયે, ત્યાં એક વાંતનું જાગ ભે-
વામાં જાઓ, તે વાંતને એ ૧૪૬ દયાં, તે ૧૪૬ કરવ અને ઉત્તર દેસ, દસ પ્રમાણે
તેનું લક્ષ્ય ભેદ અને તે વાંતને સીધે, તેમાંથી નર અને મહા એમ બે મળી નીકળ્યાં
તેનાં લક્ષ્ય ભેદ થયે અને કયું, ચિત ! આ ઉપર પ્રમાણમાં વાંતમળે છે, જે આ
૧૬ સુધિ છે, તે નર છે, અને જે આ લગુ સુધિ છે, તે માદા છે. આ મધિમામાં
જોયે કયુ છે કે જે આ માદા છે, તે કમ લાગે જીવને આપમે, તે પછી તે માદા
આં નર દે.૧ ત્યાં રાગ : મરે છે; ૧૪૬ તે કમ ૧૪૬ કુટ કહેવા છે. કારણ કે તેથી
જીવને ઉત્તરકુટ કમ છે, કારે ઉપર પ્રમાણે એનું કમ કરવા નથી

નરની ! અને ત્યાંથી જાવજા નહીં, ત્યાં એક ઉપે ૧૪૬ ભેદમાં જાઓ,
૧૪૬થી રાગ ભેદ અને ભેદની કમલ થઈ, તે ઉપર આપ્યાં એક કમ જાગી, તે
પ્રાણે દે.૧૪૬ ભેદને અને આંદર થયે, તેમાં ૧૪૬થી રાગ ભેદ અને ૧૪૬થી રાગ
દાની, જાદો નીકળે ૧૪૬ જાદો રા.૧૪૬ આંધું, જાદો રા.૧૪૬ એક ભીને રાગ
કદી દીપી, તેમને અને જાને કારે કુપડું, એકેયે તે ભીમે એક દે.૧૪૬ કુમ જા-
દી કારણ દાને કારે તે ભી ૧૪૬ ભીની છે, તે ભવિષ્ય ચિત અને તેમનું
જાગ પડુ ભેદ કમનું નથી, પછી તેને જાદો રા.૧૪૬માં ૧૪૬ અને જાદો રા.૧૪૬
જાગ અને રાગ કમ. જાગ તે કુપડી ભીની ૧૪૬ આપી તેના થયનું કાણુ કુપડું,
એકેયે તે ભીમે નીચે કમને જે.૧૪૬ જાગ કહે.

આ ! કુ મધ્ય ભીની ભી પુ. આ ૧૪૬થી નક્કી થીકાપુર નમે નર છે,
તે નરને ૧૪૬માં જાને રાગ છે, તે રાગ નરની નક્કી એક ભીનુ નર છે,
તેમ એક દા.૧૪૬ છે, તેના રાગમાં એક કુપડુંને કમ દે.૧૪૬ એક વખતે ૧૪૬ કારે તે
રાગને, કારણ કમ દે.૧૪૬ ૧૪૬ કારે તે ભીનુ ૧૪૬ કારે, દે.૧૪૬ તે ૧૪૬
જાદો રા. ૧૪૬ જાગ જા.૧૪૬ નરજા કમકારે એક મધ્ય પડીને ૧૪૬ કારે દે.૧૪૬ અને
નિઃપા.૧૪૬ ૧૪૬, તે દે.૧૪૬ જાગ જા.૧૪૬ કમકારે એક મધ્ય પડીને ૧૪૬ કારે દે.૧૪૬ અને
અને કમ પડીને ૧૪૬માં ૧૪૬ કમ એકેયે એકેયે કારી છે, જાગ તે ભીનુ
કારે ૧૪૬ જાગ, જાગ તેને દે.૧૪૬ કમ ' કમ કારણ તેને કમ કારણ દે.૧૪૬
અને કારે, કારે કારે પુર ! આ જાગે કારી કુ રાગ કારે પુ

તે ભીનુ કારે ઉપર કારે ૧૪૬ જા. ૧૪૬ તેને તેમનું કારણ ૧૪૬થી ૧૪૬થી
દે.૧૪૬ કમ કારે, તેને રાગે કારે કારે કારે કારે તે ભીનુ કારે કારે
૧૪૬ કમ ૧૪૬ તે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે
કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે કારે

આખાર માન્યો, અને પોતાનાથી તેને બદલે વાળી રક્ષણ તેમ નથી, તેને મારે આ
સોસ કમો.

મામાજી માતા ! સાંથી અમે જન્મે ચાલીને વીણાપુર નગરમાં આવ્યા. તે પ્રખ્યાત
નગરના મદની તથા મંદિરની શોભા જોઈ જમને અતિ આનંદ થયો. ઘણી વાર હરી
તે રમણીય નગરની રચના અમે જોવા નીકળ્યા, પછી રાત્રિ થઈ એક રાજમાર્ગની વચ્ચે
બેઠા, તેમાં એક અદ્ભુત બનાવ જન્મે વીણાપુરના રાજા પદ્મનાભને ઘેર પદ્મશ્રી ના
એક પુત્ર છે, તે પેલી સારિકાનો જન્મ હતો. સારિકા મૃત્યુ પામીને પદ્મનાભ રાજા
ઘેર જન્મી હતી, તે પદ્મશ્રીને તે રાજાના મંત્રીની પુત્રી કમળાશ્રીની સાથે મેલી હતી. કમળાશ્રી
સર્વદા પદ્મશ્રીની સાથેજ રહેતી હતી, અને સખીઓ કીડ કરીને આવતી હતી. જે મારે અમે
રાત્રિ થઈ બેઠા હતા, સાંથી પદ્મશ્રી સખી સાથે પ્રસ્ાર થઈ. તત્કાલ પદ્મશ્રીની દૃષ્ટિ થીયો
ઉપર પડી, પૂર્વ બવના સંજોષને લઈ તેણીના હૃદયમાં તત્કાલ રાત્રિ ઉત્પન્ન થયો. પવિત્ર
પ્રેમનું ખીજ તેણીના હૃદય સ્ત્રેષમાં અંકુરિત થઈ ગયું. તે રાજમાર્ગએ બાવના અંદન
દિખા સુધી બરેલું એક કચોળું પોતાની સખીની સાથે શીયંદ્રકુમારની આગળ મોકલ્યું. સ
ખીએ નમ્ર થઈ રાજકુમારને કહ્યું, મદાનુભાવ ! આ નગરના રાજા પદ્મનાભની કુંવર
પદ્મશ્રીએ આ અંદનપાત્ર આપને ભેટ મોકલ્યું છે. ચતુરકુમારે તે કચોળું જોઈ રિવાર્ય
આ વસ્તુ ભોગની છે, પણ તે ભોગને મારે મોકલ્યું નથી, મારો આશય જાણવાને મોક
લ્યું છે. આવું ચિંતરી રાજકુમારે તે કચોળામાં પોતાની મુદ્રિકા મુકી, અને સખીને વિદાય
કરી. સખીએ પદ્મશ્રીને તે આપ્યું, એટલે રાજકુમારી ખુશ થઈ, અને પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ
થયું, એમ તેણીને નિશ્ચય થયો. પછી રાજપુત્રીએ કેટલાએક છુટા પુષ્પ મોકલ્યાં. ચતુર
શીયંદ્રે તેની માગા મુશીને સામી મોકલી. આ સમસ્થ જોઈ મને આશ્ચર્ય થયું. મેં તે
વિષે રપટ જાણવા રાજકુમારને વિનંતિ કરી, એટલે રાજકુમારે મને જણાવ્યું, મિત્ર
આ સમસ્થાનો ભારત્ય એવો છે કે, તે ચતુરકુમારે અંદનનું બરેલ પાત્ર મોકલી એમ જ
જણાવ્યું કે, આ અંદન પાત્રની જેમ મારામાં ઉત્તમ પ્રેમ બેઠો છે, આપ રવીકારો. મેં
મુદ્રિકા મુકી એમ જણાવ્યું કે, આ મારા મુદારતની જેમ મારું પણ તેમાં રચાન છે,
આથી સંતુષ્ટ થઈ રાજમાર્ગએ છુટા પુષ્પ મોકલી જણાવ્યું કે, હું આ છુટા પુષ્પની જેમ
નિર્ગુણ અને સદાય વચરતી છું, મેં તેની માગા મુશી જણાવ્યું કે, પુષ્પરૂપ થયેલી
સતતથી આ માગા મસ્તકપર ધારણ કરવાને યોગ્ય છે. આ ભારત્ય જાણી મને પણ
આનંદ થયો, પછી પરસ્પર દ્રષ્ટિતમ દેખીને, રાજકુમારી તેની સખી સાથે પોતાને રચાને
ચાલી ગઈ. પૂર્વ બવના સંજોષને લઈ તે પ્રેમ વૃક્ષ પહોંચી ચવાને યોગ્ય થયું. પદ્મશ્રીએ
સખીદ્વારા તે વિચાર પોતાના પિતાને જણાવ્યો, રાજા પદ્મનાભે પણ તેને હૃદયથી અનુ
મોદન આપ્યું.

માતા ! તે દરમીયાન પેલો જનનો બીજ અમારી પાછળ શોધતો શોધતો આવ્યો,

૧ આ સારિકા સર્વવતીની ખાસે રહેતી હતી, જેનો સંજોષ આગળ કહેવામાં
આવ્યો છે.

મુસાફર બેઠ્યો, બદ ! નંદનમરમાં દરિયેણુ નામે રાજ્ય છે, તે ધણે શુભવાત્ અને છે, તેમને તારાલોચના નામે એક કુમારી છે, વીજાપુરના રાજાની પદ્મશ્રી નામે શુભવાત્ પુત્રી છે, તેની તે તારાલોચના પ્રેમપાત્ર સખી છે, તે બાળાએ પોતાની પદ્મશ્રીને માટે આ બે પદ્મીઓ ભેટ મોકલ્યાં છે, અને મારી સાથે તેણીએ કહેવું છે કે, સખી ! તેં સ્વયંવરમાં જો પતિને પસંદ કરવા ધાર્યો છે, તેજ મારા પતિ આપણુ બંને એકજ પતિને વરી, વાવજીવિત સાથે રહેયું. મારો સ્નેહ તારી સંલગ્ન છે, મારું જીવન તારા જીવનની સાથે અભેદપણે રહે, એવી મારી ઇચ્છા છે, પ્રભાણે કહી તે મુસાફર અમને પ્રણામ કરી, અને રાત્ર લઈ ચડ્યો ગયો.

તે ગયા પછી મેં રાજકુમારને જણાવ્યું કે, મિત્ર ! વિજાપુરના સ્વયંવરમાં પહેલું જાહેર એ મહા સ્વયંવર જોવા જવો વરો દેઝ દેઝના રાજાઓ તેમાં સામેલ અમે આમ વાર્તાવાપ કરના દત્તા, તેવામાં કાંઈ પુરો આવી જણાવ્યું કે, વીજાપુરનો સ્વયંવર જોવા છે. રાજકુમારી પદ્મશ્રીએ અમુક પુરુષને વરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી છે, સ્વયંવરનો મંડપ ધણે મુરોશિત બનાવવામાં આવ્યો છે, રાત્ર પદ્મનામે અતિ આ મોટા મોટા મહીપતિઓને બોલાવ્યા છે, આ સમિતી અમને ભાં જવાની વધારે વાચ, પછી અમે બંને મિત્રો વેગથી વીજાપુરમાં આવી પહોંચ્યા.

માતા ! ન્યારે સ્વયંવરનો દિવસ આવ્યો, તે વખતે રાજકુમારોથી બરપૂર થઈ મંડપમાં અમે દાખલ થયા. શીશુકુમાર ન્યારે મંડપમાં આવ્યા. એટલે ખીતે રાજવીર તેમને ઓળખી ચક્રો નહીં, પણ પ્રથમ મળેલા હુરિ નામના એક યુવક તેમને ઓળખી લીધા. તરકાજ તે ઉભો થઈ, નીચે પ્રભાણે પ્રાકૃત કાવ્ય બોલ્યો—

દાને કીર્તિં વયે વળી, દાને દોલત હોય,

દાન કિહાંપ દીધું હતું, અફલ ન થાયે કોય ॥ ૧ ॥

તે પછી તે નીચેનું સંસ્કૃત પદ બોલ્યો—

પાત્રે પુણ્યનિર્બંધનં તદિતરે દીને દયારુપાપકમ્

મિત્રે પ્રીતિ વિવર્દનં રિપુજને વૈરાપહાર સમમ્ ।

મટાદૌ ચ યશસ્કરં નરપતૌ સન્માનસંપાદકં ।

મૃત્યે ભક્ષ્યવિશાયિ દાન મફલં શ્રીચંદ્ર ન કાપિતે ॥ ૧ ॥

પાત્રમાં આપેલું દાન પુરુષને બાંધનારું થાય છે, ખીત્ત દાન જનને આપેલું થાય જણાય છે, મિત્રમાં આપેલું દોષ તો, પ્રીતિ વધારે છે, યતુજનને આપેલું દોષ વેરનો નાશ કરવામાં સમર્થ થાય છે, બાદ, આરણ્ય વિગેરેને આપેલું દાન વધ વધારે

અમારા મહારાજને ઘણું દાન થઈ પડ્યો છે. મહારાજ પિતાનું યજ્ઞ “ હવે તું કાઢે એવા વિચારમાં મને થઈ ગયા છે, જ્યારેનું મિમાં વીજાપુરના રાજાની સ્વયંવરને માટે થઈ પડી છે. પદ્મશ્રીને એવો કોઈ રાજવીર મળશે નહીં, અને તે રાજકુમારી કુંવારો રહેશે, એમ લોકવાત્તા થવા લાગી છે. મહાનુભાવ ! હવે કૃપા કરી પધારો. વીજાપુર અધીશ્વરની પ્રતિજ્ઞાનો સ્તર ઉઠાવે કરો, રાજાએની કાંઈ રાજાએ, એમ વધારી ને કોઈ કોઈ મહા દાનથી થઈ ગયા, તે કરેક રાજાને મળે લગ્ન કરનાર છે.

મહાનુભાવ ! જ્યારે હું અહીં આવ્યા ત્યાર થઈ રાજા આગળ આવ્યો, હાં અદ્ભુત બનાવ બન્યો હતો. કોઈ પુરુષ મેના પોષ્ટની જોડે લઈ પદ્મશ્રીને જોડે આવ્યો. પદ્મશ્રી પિતાના ઉત્સર્ગમાં જોડાં દાં, હાં તે પુરુષ આવી બેઠો, મહારાજ આ મેના પોષ્ટની જોડે અમારી રાજકુમારી તારાંગિયાનાએ રાજકુમારી પદ્મશ્રીને જોડે મોકલાવી છે. તત્કાળ પદ્મશ્રીએ હાં પામી. એ પદ્મશ્રીને જોડે દાંથમાં લીધી. તે જોતાંજ રાજકુમારી મહાં ખાઈ બાંધ ઉપર પડી થઈ. મહારાજએ કાંઈજ ઉપચાર પદ્મશ્રીને સ્વયંવાન કર્યાં, અને પછી મૂંઝાં આવાનું કારણ પૂછ્યું. રાજકુમારીએ પોતા પિતાને કહ્યું, પિતાજી ! આ પદ્મશ્રીને જોડે મને ભવિષ્યકરણ થઈ અ.બ. છે. પૂર્વે કુંવારો નમરીમાં રાખી સૂર્યવતીની પાસે હું મેંદારે હતી, મને જોઈ થઈ ઉપર થઈ આવી હતી. એક વખતે નમરીની બાહરેના કાંઈ નમા આરેજ આંદાજ પ્રજાના મંદિરમાં હું પડે કરવાને મહા હતી, હાં મેં એક મહાકુમારને જોયો. અને તરી ઉપર રામ કરી, અનંત લઈ, નિષાણું કરી, મેં માગે દેવને જોડી દીધો; ત્યાર પછી હું અહીં તમારે ધેર આવતો છું. પૂર્વે ધારેલા મેજ રાજાનાના માટે પૂન જ્ઞાન થઈ હે, તેવાંજ મેં તેને વરનાં નિશ્ચય કર્યો છે. હવે આવ્યાં નું ન મળે પાંચે લાચ કોઈ, તે પ્રથમ ધારેલા પતિ મેળાવ્યા પછીજ હું અનંત, જગ લાચ પછી મહારાજાએ મને સ્વયં આપા કરી, આ હું આપની શોધ કરવાને લીકળી પડ્યો; મહાનુભાવ ! હવે સ્વયં તમારે થાઓ. એ રાજકુમારીનાં જીવનને દેકો આપ.

મંત્રી ભુદિસામરનાં આવ્યા વચન સાંભળી મંત્રીને કાંઈ પછી બેઠો નહીં. ભગવાન મુખે રાજકુમારે માતાની લાખુ જોયું. એકલે સૂર્યવતી બેઠી, વત્સ ! તમારે આ રાજકુમારી પદ્મશ્રીનાં જીવનને અવલોકન આવ. ભામ મુન્યક ! તુ પછી ઉભો થા. મંત્રીની કૃતા કમગથીન પાછીપ્રહણ કર મને પુત્રને વિવાહ કરવાની ધણી હોંસ થઈ છે તમારા જાનેનો વિવાહોત્સવ જોઈ, હું હૃદયમાં આનંદ પામી મારા જીવનને કૃપાં કરે પુત્રનું વિવાહ માંદગ જોઈ હઈ માતા ખુલી ન થય ? માટે પુત્ર ! આવો મારા મનોરથ પૂર્ણ કરો. માતાની આજ્ઞા માન્ય કરી, એ રિતથી પુત્રને ધર્મ છે.

માતાનાં વચન સાંભળી શ્રીચંદ્રના હૃદયમાં અસર થઈ આવી. તરત તેણે પુત્ર-ચંદ્રને સમસ્થ કરી. જાને કુમારો માતાને લઈ મવાની સાથે વીજાપુરમાં આવ્યા. મંત્રીની સૂચનાથી સૂર્યવતીને માટે એક સારા ઉત્સવની મેડાણ કરી. વીજાપુરના રાજા પદ્મશ્રી

અમારા મહારાજને ત્રણે ફોજ થઇ પડ્યો છે. મહારાજન મિંતાનુર થઇ " હો યું ક
એના વિચારમાં મને થઇ ગયા છે. જાનનમૂર્તિમાં વીજાપુરના રાજાની રાવરને મટે
થઇ પડી છે. પદ્મશીને ગોળ કોઇ રાજાનીર મળશે નહીં, અને તે રાજકુમારી કું
રહેશે, એમ લોકવાત્તા થતા લાગી છે. મહાનુભાવ ! હો કૃપા કરી પધારો. વીજા
અધીશ્વરની પ્રતિજ્ઞાને સત્તર ઉદ્ધાર કરો, રાજાઓની કાંઈ રાજાએ એજ પધારી નો
કોઇ પણ ક્ષતિયતી અર્થે આવ, તે દરેક ક્ષતિયત કુને લલભા કરાવે છે.

મહાનુભાવ ! જ્યારે હું બહોં આગળ તૈયાર થઇ રાજા આગળ આજો, ત્યાં
અદ્ભુત બનાવ જાણ્યો હતો. કોઇ પુત્ર મેળા પાવટની જોડ લઇ પદ્મશીને જોડ
આજો. પદ્મશી પિતાના ઉત્સર્ગમાં બેઠાં હતાં, ત્યાં તે પુત્ર આવી બેઠો, મહારા
આ મેળા પાવટની જોડ અમારી રાજકુમારી તારાંજાનાએ રાજકુમારી પદ્મશીને
જોડ મોકલાવી છે. તત્કાળ પદ્મશીએ હાં પડી. એ પડીની જોડ દાયમાં લીધી. તે
જોતાંજ રાજકુમારી મહાં ખાઇ બૂમ ઉપર પડી ગયાં. મહારાજને મીનગ ઉપચાર
પદ્મશીને સારવાન કર્યો, અને પછી મૂંઝા આગળ કારણ પુછ્યું. રાજકુમારીએ પો
પિતાને કહ્યું. પિતાજી ! આ પડીઓને જોઇ મને વર્તિતમજા થઇ આવ્યું છે. પૂર્વે
રથળી નગરીમાં રાણી સૂરંગાલીની પાસે હું મેનારૂંપે હતી, મને જૈન ધર્મ ઉપર પડી આ
હતી. એક વખતે નગરની બાહેરના દરવાજા આરેજ આરંભાય પ્રભુના મંદિરમાં હું
કરવાને મઇ હતી, ત્યાં મે એક મજરકુમારને જોયો. અને તેની ઉપર રાગ કરી, અન
લઇ, નિપાણ કરી, મે મામ દેદને હંડી દીધો; ત્યાં પછી હું અહીં તમારે શેઠ આવ
પૂ. પૂર્વે ધારેલા તેજ રાજકુમારના આરે પુના ફાંસ થયા હે, તેવાજ મેં તેને વર
નિશ્ચય કર્યો છે. હો આજથી હું નેજન પાનને લાગ કરી છ, તે પ્રથમ ધારેલા પ
મેળવ્યા પછીજ હું અજ. જગ લખત પછી મહારાજને મને સત્તર આજા કરી, મ
હું આપની શોધ કરવાને નીકળી પડ્યો; મહાનુભાવ ! હવે સત્તર તૈયાર થાઓ. એ રા
કુમારીના જીવનને ટેકા આપ.

મંત્રી કુદિરાવરનાં આજા વચન સાંભળી શ્રીમંદ કાંઇ પણ બોલ્યો નહીં
જનયાળા મુખે રાજકુમારે માતાની સામુ જોયું, અટલે સૂરંગલી બોલી, વતસ ! તૈયાર
રાજકુમારી પદ્મશીના જીવનને અવજાન આવ. કાંઈ ગુપ્ત્યક ! હું પણ ઉભો થા. મ
મંત્રીની મુતા કમગથીનું પાણીમદ્ય કરે અને પુત્રને વિચાર કરવાની બધી હોંસ થઇ
તનાસ જાનને વિવાહોત્સવ જોલ, હું હૃદયમાં આનંદ પામી મારા જીવનને મૂર્ત્ય ક
પુત્રનું વિચાર માંગજી જોઇ કઇ માતા પુત્રી ન થાય ? માટે પુત્રો ! આલો મારા મનોર
પૂર્ણ કરો. માતાની આજા માન્ય કરવી, એ વિનયી પુત્રનો ધર્મ છે.

માતાનાં વચન સાંભળી શ્રીચંદ્રના હૃદયમાં અસર થઇ આવી. તરત તેણે ગુપ્ત
ચંદ્રને સમજા કરી. અને કુમારે માતાને લઇ મંત્રીની સાથે વીજાપુરમાં આવ્યા. મંત્રી
સૂરંગાલી સૂરંગલીને માટે એક સારા ઉત્તરની બોડાણ કરી. વીજાપુરના રાજા પદ્મ

અંતઃપુર તરફથી સૂરંગને બાકે માન મળ્યું. દબ્બુ સ્વર્ણરત્નની દેવતા તેમની તેમ રાખી હતી, પણરાખ્ય પેતાની પુત્રી પણતોને લઈ સ્વર્ણરત્ન મંડપમાં આવ્યો, અવલિટ રહેતા અને રાત્રમંડપમાં બેસીને પેતાના મિત્રની સાથે હાજર થયો. કોઈકને તોનાં પેસા પૂ-વેસો દુરિ આઃખુ નીચેનું કવિત બેઠયો—

છાપો.

હું કુલસચ્ચ નવર, પ્રથમ જિનમનને દેખી,
સારિશ કરે વિદાન, રાત્ર જિન પનને પેખી;
અખુમખુ કરી થઈ હરથ, નવર ધીબુ પુર ચાલ,
પદ પદમાવલી કંત, પદમી પુત્રી તાલ;
પ્રથમા નિજ છુટે કરી, પછી ભતિરમરમી પેખીયો;
તે કોઈક જયોમિર, આજ નવજે મેં નિરખિયો. ૧

આ કવિતા કાંતળા સૂરંગને વર્તિ આવત ઉત્પલ થયો. તેણીએ તરતજ એક કીમતી દાર તે કઠિને બેઠ હતો. કોઈકકુમારને દેખાતાં પદમીની મુખપુલ પ્રથમ થઈ નેમ, અંતર પર રોમે, હૃદય થઈ આપો, સર્વિચક જાના અંકુર સ્પર્શકાવમાન થઈ મધ, પવિત્ર પ્રેમની છાયા ઊઘડ મધ, રાજમાત્રાએ આવી અતરંગી પતિની પ્રેમ પૂલ કરી, કંઈમાં વરમાળા આરોપણ કરી, તે વખતે દાંતી ગર્ભવાળી સ્વર્ણરત્ન મંડપ માંથી રહ્યો. વાછરેએ મધુર ન્યાસ સાથે અનુમેદન આપ્યું. ધીમાપુરનું રાજકુટુંબ દાંતી મગ્ન થઈ ગયું. આ કિથા હુંકું થઈ, ત્યાંજ વિચલની મંદિર કિથનો આરંભ થયો. પ્રુદિકામર મં-ગોની પુત્રી હમગમી મોટા હાંનાડી ત્યાં આવી તેનીએ સર્વ સમક્ષ અખુચંદની કંઈમાં વરમાળા આરોપણ કરી, બાને મિત્રની વાંઘ કિથ ત્યાંજ કરવામાં આવી. જૈન વિચલ સરકરના પવિત્ર મંચેથી હમ મંડપ માંથી રહ્યો. આ પ્રકારે પદમીની સખી તાલમે આવી ગઈ. તેનીએ વર કન્યાના અંતરમાં ઘડ, હરવળી અલીદા આપી. વિચલિત વ કન્યા માનના અંતરમાં નમી થઈ. પણ રાત્રએ પત્ન આદરૂંક લમની બેઠ અંતર કરી વિચલ કિથા હુંકું થઈ પછી કોઈક સ્ત્રી સ્વામીએ રાજમાત્રાની સાથે રાત્રે વખતે પેતાના ઉત્પાદા આપો. રાત્રએ પત્ન કમગમને રંગ સાથે આપો. બાને મિત્રેએ વિચલ રાત્ર કરી, અંતર સૂરંગને દાં પદમી, બાને પદમી પવિત્રી આપને મળ્યો કરી.

વાચનને અર્થા રાત્ર દમ હતો કે. કોઈક અને પદમીએ જેમ પૂરે ભરવા સખાને વખતે રંગ થયો. જેમ ગુણેક અન કમગમની સખા પેટી રીને થયો તેના કામ પણ તેજ દેવે નેમએ પૂરેણ સખા પવિત્ર વિચલે. જેમ થયે નથી, એ અંતર પદમી કહાત છે તે રાત્ર સખાના કદરૂક કે કમગમ અને કમગમનો જેમ પત્ન પૂરેણ સખાના કદરૂક છે. પૂરે કદરૂક તોન પ્રમજે છે.

પ્રથમના ખંડમાં ધરણી નામના એક જોડીનો રત્નનંદન દર્શાવેલ છે. ધરણી પોતાને લાગેલ ઓઢણાના પાપને દૂર કરવા સત્કૃત્ય તીર્થ ગયો હતો, ત્યાં એ મદાનુભાવ જપ, તપ, અને પૂજા કરી, દત્તા પાપમાંથી મુક્ત થયો. ધરણીને સ્ત્રીરૂપાનું પાપ લાગ્યું હતું, પોતાની પહેલી ઓઢણીને તેણે છુટાવી મારી નાખી હતી, શ્રીકૃષ્ણ આદંત ધર્મની લગ્ન દત્તી, તેથી તે સમાધિ મરણથી મુક્ત પામી. પુનઃ માનુષ જાતને પ્રાપ્ત થઈ, નંદપુરમાં સુંદર રોડને ઘેર જિનદત્તા નામે તે પુત્રી યજ્ઞને અવધારી હતી. પૂર્વનાં સુદૃઢ જિનદત્તા પરમ શ્રાવિકા થઈ હતી. તે ચૈતન્યપને પ્રાપ્ત થઈ, તથાપિ તેનામાં પતિની ઇચ્છા થતી નહતી. એક વખતે જિનદત્તા પિતાના સંધ અંતે સત્કૃત્ય તીર્થની યાત્રાએ આવી હતી, તીર્થમાં પોતાના પૂર્વ પતિ ધરણીને તપસ્યા કરતા જોઈ, પૂર્વ જવના સંજોગને લઈ, તેના હૃદયમાં પ્રેમ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો. તેણીનું હૃદય અત્યંત પ્રસન્ન થઈ ગયું, તરતજ તેણીને જાતિસ્મરણ થઈ આવ્યું. ધરણીને પણ જિનદત્તાને જોઈ પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો, અને જાતિસ્મરણ થઈ આવ્યું. ૪૨૨૫૨ ખમતખામજી કંઠા. ૫૭ી તેણે નિશ્ચય કરી, અનશન લઈ, પોતાના દેહને ઊડી દીધો. તીર્થ ભક્તિના મંદિરમાંથી પાંચી મૃત્યુ પામીને તે ધરણી આ શુભચંદ્ર થઈ અવતર્યો છે, અને જિનદત્તા પણ શ્રદ્ધાચર્યને ધારણ કરી, ચિત્તાની સમાધિથી મુક્ત પામી કમલદેવી થઈ છે. એ પૂર્વના સંજોગથી શુભચંદ્ર અને કમલદેવીને વિવાહ થયેલો છે. એ ટ્રેમી દર્શન પૂર્વના પવિત્ર પ્રેમનાં પાત્ર થયાં છે. આદંત સિદ્ધાંતમાં " પ્રેમનો પ્રવાહ પૂર્વના સંજોગથી છૂટે છે. " એ કથન તેમણે સાર્થક કર્યું છે.

રાજમાતા સૂર્યવતી, પુત્રવધૂ પદ્મીને જોઈ અતિ પ્રસન્ન થયાં છે, કેટલેક સમયે પોતાને પુત્ર તથા પુત્રવધૂ પ્રાપ્ત થવાના મહા ભાગ્યને ભોગવવાને પોતે પૃથ્વી ભાગ્યશાળી થયાં છે. આ ઉત્તમ સુખનું પાત્ર મહારાજા પ્રતાપસિંહ કપાદે યાચ ? એ વિચાર સૂર્યવતીના હૃદયમાં આવ્યા હોય છે, પોતે સ્વામીથી વિખ્યાત પદ્મી એકાકી સુખી થયાં, પણ પોતાના પતિ હજી દુઃખી છે, તેને માટે તેઓ હૃદયમાં પરિતપ કરતા હતાં. પોતાની રાજમાત્રી કુચરથલપુરીમાં પુત્રવધૂ સાથે પ્રવેશ કરવાના મનો-ચ સૂર્યવતીના હૃદયસાગરમાં તરંગની જેમ ઉછળી રહેતા હતા.

મકરણ પદ મું.

ચંદ્રપુર નગર.

ચંદ્રપુરે જે નગરી આગળે આનંદ જમડવાનો નિયમ કર્યો. માત્ર પુ-
ન્યે જેમજ જેમકે દરજ્યામાં સતોષ પામે, એવો વિચાર કીધાંને સુરવા
હાથે. માત્રના મનોરથ પૂર્ણ કરવાને કીધાં સ્વરૂપાન રહેવા લાગ્યો,
માત્ર જે કહે તે વચન પૂર્ણ કરવાને કીધાં તત્પર થયો. તેજે વીજા-
પુરમાં રવી માનને પ્રેમલ કાચ પામેકે ઉત્સવે કરવા માંડ્યા. અંરહત મજુની બાંધને
મટે તે અનેક પ્રકારનાં પર્વ ઉત્સવ કરવા લાગ્યો.

પદમી પણ પેતાનો સામુની સેવા કરવાને તત્પર રહેતી હતી, સામુ ઉપર મા-
નુશાહ રાખી, તે તેમની સાથે વસતી હતી, કુચીન ખાસિયાને ખરેખરો પદમ પદમી, દ-
સાવતી હતી, સામુની આગ પુષ્પમડાની જેમ ચરતકપર પારણ કરતી હતી, પુત્ર વધુનો
પરિત્ર પ્રેમ જોઈ, સુરેલી દરજ્યાં હવે પામતી હતી, તે પણ પુત્રીની કૃષ્ટિએ પદમીને
જોતી હતી, કુચીન પુત્ર વધુનો વિનય જોઈ, તેની પરિત્ર ભક્તિ જોઈ, સંસ્કારીના દરજ્યાને
પદમ સાન્નિધ્ય મળતી હતી.

ચંદ્રપુર અને પદમી કીધાં કીધિરેની પાટણમાં ચંદ્રપુર નામે એક નગર
વસાવું કીધાંના પૂર્વ ઉપદેશનું સમજી કરનાર પેણ સિયાની ઇચ્છા તેમ કરીને તેણે
પૂર્ણ કરી હતી. પૂર્વ જોડને પ્રામ રહેલ સર્વમંત્રિયા મેમથી તેણે એ નગરને સુવર્ણની
ખાંભુ બનાવ્યું હતું. નગરની આજપાસ ઉંમી અને મજબૂત કીસો ખાંભુમાં બાંધ્યો
હોય. એવેક રહેલે જોડાનાં નિવાસમુદે પહીં મુદર રચવામાં રચવામાં આપ્યાં હતાં, વિવિધ
આધુનિકની વિદ્યાનાં ઠેકાંધાને બાંધવામાં આવી હતી, રોડેનાં દરવાજા પણ મોરબીનાં
અને રત્નપુષ્પ બનાવ્યા હતા. કાન સત્ર માગની દબેઈએ અને વિમળનાં નેપાં વિના-
હવે બાંધતી સાથે જોડો કાન્ય દોષ, તેના ઉપાં કરવ મું આપ્યાં હતાં, જેની રોડેની
બાંધે રીત, કરવામાં આવી હતી તેવીજ બાંધે પણ દોષા કરવામાં આવી હતી. સપો-
પર હાંધ્યો અને મુદર બાંધ્યા બનાવવામાં બાંધ્યા હતા, કુચાં, બાંધે રચાયો, અને
જોડો રીતે બાંધવામાં બાંધ્યા હતાં, બાંધેનાં મેમ સિયાર ઉપર એક મુદર મિનસા
કાંચનાં બાંધ્યું હતું, તેજુ નામ ચંદ્રમહોદય રાખ્યું હતું નિશ લોકેનાં નિર્વંદને મટે
તે નગરમાં અનેક મેમનાં કરવામાં આવી હતી. સર્વ વાતગુણનાં સુખને મટે ઘન-
દાન, પદમ નામ અને સનદાન કરવામાં આવી હતી. રોડેનાં મેમ બાંધે રાખ્યોદે
અને તેની આજપાસ બનાવવાને રહેલ મટે વચીન પ્રેમલ કરવામાં બાંધ્યા હતા, સોમને
ન્યાય આપવાને મટે તાં બાંધ્યા કરી, તેની બાંધે રીતનાં દાદ નેમવાનાં સાપ-
નાં મટે બાંધ્યા બાંધ્યા હતા. તે સિયાર પ્રેમ વચેની સનિને ઘન મેમવાને

માટે પાકાગામો આપવામાં આવી હતી, તેને તબતી પુનઃકથાગામો મેઢા પાસે ઉપર રચવામાં આવી હતી. વિવિધ જાતની કાગળોને મેઢવસાને જનજાતની ઉદ્ધારણાગામો ઉપરવામાં આવી હતી.

આ પ્રમાણે શ્રીગરિની નજીક ચંદ્રપુર વસતી, તેમાં શ્રીચંદ્રે પણ રાજાની આજ્ઞાથી નિવાસ કર્યો. રાજાઆતા સૂર્યવતીને માટે નીલ મહેલ તૈયાર કરાવ્યો; પેતાના રાજમહેલની પાસે મંત્રી ગુણચંદ અને કમળાની રહેવાને એક બાબકાદાર મહેલ જોડે બંધાવ્યો. મહારાજ શ્રીચંદ આ ચંદ્રપુરના રાજાને નીનિયી ચક્રાવર્તે હતો. ચંદ્રપુરની રાજમહલ પ્રજા શ્રીચંદને દેવની જેમ મનતી હતી. પ્રત્યેક દાણે શ્રીચંદ સાવધાન થઈ પ્રજાની સર્વ પ્રકારની ખજાર લેતો હતો. જૈન ધર્મના કથોતને માટે તેણે અનેક ખાતાંઓ રચાયાં હતાં, દેવલય, ગુરુલય, અને સાધારણ દ્રવ્યની જાગરણ કરવાને તેણે છુદી છુદી સભાઓ રચાવી હતી. પ્રત્યેક ખાતાંઓને આગ્રહ કરવાને રજા તરફથી તે મેઢી મહા આપતો હતો. પર્વના દિવસોમાં અદ્વૈત સાચનનો ઉદ્ધાત યાજ, તેજ મહેલસરે કરવાને તે ભિમંગથી પ્રવર્તતો હતો. એક વખતે સૂર્યવતી રાજમહેલમાં બેઠી હતી, શ્રીચંદ જોડા પુત્રની સમૃદ્ધિ અને માતૃ ભક્તિ જોઈ તે અતિ આનંદમાં મગ્ન થતી હતી; તથાપિ તેના હૃદયમાં પેતાના પ્રાણેષ પ્રતાપસિંહના વિશેષનું દુઃખ તેને સર્વ જોડા સાવળું હતું.

આ વખતે એકાંતમાં બેઠેલી સૂર્યવતીને કુસરથીનું સ્વરણ થઈ આવ્યું. પેતાના પ્રતાપી પ્રાણનાથનાં દર્શન કરવાની તેને ઇચ્છા થઈ. શ્રીચંદ્રકુમારની સાથે પેતાના રાજમહેલની બેઠ મેઢાની તેણીને પ્રજા વાચના જાગર થઈ રાજમહેલમાં વિચારું કે, મારા પ્રતાપી પતિની થી વિધિતિ હતો ? મારા વિશેષથી એ મહાનુભાવને અતિ દુઃખ થઈ પડ્યું હશે. તેમનો પવિત્ર પ્રેમ અને બહુ માઠ આવે છે. હું આટલો વખત સુધી પુત્રના મોઢમાં પતિને બુધી ગઈ, તે મેં કાંઈ કર્યું નહીં. પુત્ર મને તેલે પ્રતાપિ, પતિન અને માનુષકા દેવ, પણ તે પતિથી બીજો દરજ્જો છે. પુત્રપ મનોરથને પૂનાર, કલપટલ તો કાન્તને કાન્તજ છે. દેવતીરજ પ્રેમટલનું એ બીજ છે. પુત્રના સાથમાં લુપ્ત બની લખવાઓ પેતાના પતિથી વિમુખ બની, પુત્ર પ્રેમમાંજ પેતાના સ્વાર્થને સદા ધરેલો માને, એ કેડી મૂર્ખતા ! હું તેવી નર્મ મહા બની છું. આજ દિન સુધી પતિના દુઃખનો ઉપાય મેં કાન પણ ચેત્યો નહીં. પતિના વિશેષથી વિધિતિમાં જોડા પતિને મેં કાંઈ પણ શુભ ન દેશે. દરવેલો નહીં, તેમજ શ્રીચંદ્રકુમારને પિતાની સલાહ લેવાને કાંઈ પણ કંઈ નહીં, એ મારી કેવી અવગત ?

આજે પચાસ દરી સૂર્યવતી સત્તર બેઠી થઈ, શ્રીચંદની પાસે આવી. મતને આવતી જોઈ શ્રીચંદ વિનવતી પોઠો થઈ સામે આવ્યો, ઉત્તમ આસન ઉપર મતને બેસાડી, શ્રીચંદ—થી આવ્યા છો ? એમ કહી સમુખ ઉભા રહ્યો. સૂર્યવતીને પુત્રને કાળો બેસારી નીચે પ્રમાણે કહ્યું:—

“હવે પુત્ર ! આજે મને મારી અઘાનતનું જાન થયું છે. તારી સર્વદિ, તાર

[illegible]

સૂર્યનીનાં આર્ત જનન કરાવે શીવેન્દ્રા દ્વરપાર પડી બસાર થઈ જાતી. પિતૃભક્તિરૂપ કાપલતા તેના દ્વરપાર કપાલમાં તરંગન અંકુરિત થઈ ગઈ. સરીર તપર મેઘાંશ થઈ જાય. નવનભાંયો ક્રિમીનુની ધાસ ચાલવા લાગી, પ્રેમી હાથમાં પંચાતાપ થઈ આવ્યો કલ્પવાર વિચાર કરી શીવેન્દ્રા અંગેશિ લેવી માતા પ્રત્યે ભેટ્યો, માતા ! આપે તેજ રમરમ્ય આપી અને પાપમાંથી બચાવ્યો છે. મારા પિતાની રિધિનું જાન આજ સુધી મારા હૃદયમાં આવ્યું નહીં. તેને માટે અતિ બેદ ઉપમ થાય છે. મારા જેવા અશ્વમતિ પુત્રો જા જનનને કર્ણાંત કરે છે. મ.છ. ! મારો અપરાધ ક્ષમા કરો. જા ત્યાં પુત્રે પિતાને જે દુઃખ આવ્યું છે, જે કટ બોચરાયું છે, તે મહા પાપમાંથી હુ ક્યારે મુક્ત થઈશ ? માતા ! નવારો મેઘાપ થયો, તારા મેં પિતાની રિધિતે જાણી હતી, તે જનાં મારાથો વિરમણ કર્યો, તેને માટે અને અતિ પંચાતાપ થાય છે. શીવેન્દ્રાનાં આજ પંચાતાપ કરેલાં જનન કાલબળી સૂર્યરતીને સંતેજ થયો. પુત્રની પિતૃભક્તિ માટે તેણીને હૃદયમાં સારૂ લાગ્યું. તે બે.લી—પાછા ' હવે રિલેપ પંચાતાપ કરીય નહીં, જે ખનસાગ્ર દહીં તે જાગ્યું છે. મેહ એ અતિ નિંદકા રોગ પદાર્થ છે, મોદરૂપ લય-કર રાગરૂપ સર્વ. ! પગલાં કરી છો છે. અને પુત્ર મેહ થયો, અને તને માતૃમેહ થયો, એ મેહપુત્ર ના પાર-હાન છે. હૃદ મેહતા પર્નિષ્કમ થકા વિપરીત હોય છે.

જોના હાથ ઉપર મોદરામાંથી સરકારે પ્રવર્તીને પુરૂષ ઝવેરાત પતાં રાખ જેવો
 થતો જાય છે, તેની સ્મરણકારી અને વિચાર-ચર્ચા વિષય થઈ જાય છે. મોદરણ મહા
 રિષ જેના અન્તમાં બાપ થાય, તે પુરુષના હરખમાંથી ત્રીન દુષ્કરણ જગતમાંથી નીકળે છે.
 મોદરણ મહા રાત્રે એક પ્રયત્ન છે કે, જે હાથમાં પાંચાળ કરી આણીને પાતળમાં નાખી
 દે છે, મોદર એ વિપરીત સિદ્ધા કરેલો જાય છે, તે પેનાના રવારને દુર્ગ સ્થાનમાં લઈ
 જઈ અધાની પડે છે. મોદર ખરેખરે મારખુ તથા ઉચ્ચાટનને મહામય છે. એ મહા-
 મયના કાપડી આણી મારખુ અને ઉચ્ચાટનની રચના થાય છે તેના કુદ મોદરને પાંચાળ
 કરવા માટેના બીનીયેકરેલો ધર્મજ મહા રાત્રે રાખુ છે. એ અપ્રતિહત કાચને હાથમાં લઈ,

જન મહારિઓએજ મોદ ઉપર વિજય મેળવ્યો છે. પંચમહાનરૂપ ૧૦૮ પંચદમાં બેસી, તે મહાયથો એ મહાન યોદ્ધાનો પરાજય કરી શક્યા છે, તથાપિ તેઓ કાળે કાળે કેટલી સિદ્ધતી જેમ તેનાથી કરતા રહેલા છે, એ મોદ નામ સંસ્કરણ ૭.૫૦થી નાખીને આ જગતમાં પડ્યો છે. પ્રત્યેક રથએ અને પ્રત્યેક પદાર્થે એ કુઠ યોદ્ધાથી સર્વને ચેતતા રહેવાનું છે. આ વિશ્વરૂપ અરણ્યમાં મોદરૂપ કેટલી વ્યાં મુખી ગર્જના કરી રહ્યા છે, ત્યાં મુખી પ્રત્યેક સંસારી પ્રાણીને સાવધાન રહેવાનું છે. તે પ્રચંડ કેટલી હદિયતી જેમ ધર્મ રહિત એવા પાપર પ્રાણીઓનો કાનૂમાં ચીકાર કરી શકે છે.

પાત્સ શ્રીચંદ ! એવા સમય અને કુલ મોદના પ્રભાવથી આપણે આ મોટી બુદ્ધ કરી છે. હવે બન્યું તે ખરૂં, તેનો વિશેષ અરસોસ નહોં કરતાં જે કર્તવ્ય છે, તેમાં પગ પાછા થા. તારા દુઃખી પિતાને સત્તર આપણા શુભ સમાચાર પહોંચે તેનો કાળા કર. એ શુભ સમાચાર સાંભળી તારા પિતાને ધણું આશ્વાસન મળશે. એટલુંજ નહોં પણ તેમના હૃદયમાં પ્રગટેલી ચિંતારૂપ મહા વ્યાગા તરત નિર્વાણ પામી જશે. માતા સૂર્યવતીનાં આવાં વચન સાંભળી શ્રીચંદ્રે સત્તર જુદિસાગર મંત્રીને બોલાવી, આ પ્રમાણે કહ્યું, મંત્રી ! તમે મારા વિશ્વાસી મંત્રી છો. એક વેગવાળી સારંડ ઉપર બેસીને કુશરથળીમાં જાઓ. માર્ગમાં કનકપુર આવે, ત્યારે ત્યાં લક્ષ્મણ નામના મંત્રીને મારા ખબર આપી, કુશરથળીમાં જાઓ. મારા પિતાશ્રી પ્રતાપસિંહને અમારા શુભ સમાચાર આપજો. તેમને મારા પ્રજામ કહી જણાવજો કે, તમારો માર્ગથી પુત્ર યોગ્ય સમયમાં આવી તમને મળશે, તેની માતા સૂર્યવતી કુશળ છે, અને તેઓ નેમની સાથે શ્રીગિરિમાં ચંદ્રપુર નજરે રહે છે. આ પ્રમાણે પિતાશ્રીને ખબર આપી તેમના હૃદયની ચિંતા દૂર કરાવજો. તમે અમારી જે રિવાજ પ્રત્યક્ષ જુઓ છો, તે તેમને સ્વસ્થ રીતે જણાવજો.

શ્રીચંદની આજ્ઞા થતાંજ મત્રિ જુદિસાગર નંબર થયો. તેણે હજુ રાજામાંથી એક પત્રનેગી સારંડ મંજાવી મુકાદરીમાં બંદે તેનો સામાન લઈ, જુદિસાગરે શ્રીચંદને પ્રજામ કરી ચાલી નીકળ્યો. જુદિસાગરે ચાલતી વખતે કેટલાંકેક શુભ શુકનો થયાં હતાં. પોતાના રવાનીની આજ્ઞા સંપાદન કરી તેને કશ્ય થવાની આજ્ઞા આપી, તે ઉમંગમાં રહી ચાલ્યો હતો.

જુદિસાગરે મત્રિ મથા પછી આચંદ્ર માતાની આજ્ઞા પ્રક્ટ, રાજમહેલમાં આવ્યો. તે વખતે મુલ્યચંદ મંત્રિની સાથે તે રાજધાનીમાં ફરવા નીકળ્યો. અતેક રથએ ફરતાં તે પોતે રથાપેલી દાનશાળામાં આવી ચડ્યો. દાનશાળામાં વિદેશી શાસ્ત્રજ્ઞો અને મુકાદરોને માટે ઉત્તમ પ્રકારની ઝોડવણ કરવામાં આવી હતી. સર્વ પ્રકારની સ્થામનોરૂઢે ત્યાં ઉત્તમ પ્રકારનું આતિથ્ય થતું હતું. એ પવિત્ર જમિ સાધાર્ણ જનુઓની સેવાનું એક રથજ યથ પડી હતી. વિદેશમાંથી આવતા મુસાફરોના સત્કાર માટે તેમાં ઉત્તમ યોજના કરવામાં આવી હતી. તે રથએ ખાસ એક આસ્તિક અધિકારીને નિમ્મે દત્તો. દાનશાળાને વહિવટ કરવામાં બીજા પણ કેટલાંકેક સહાયકારી સેવકો નિમ્મેમાં આજ્ઞા હતા, આવી ઉત્તમ પ્રકારની

રના સેનિકોના સિંહનાદથી દિશાઓમાં પ્રતિબંબી પાયા ભાગ્યા. શીશંદ મુંદતી અને પ-
મથોના મદયાસમાં મંદપુરમાંજ રહ્યા.

પ્રકરણ ૫૭ મું.

પિતાને હવિતદાન.

ક પાતા જન્મતમાં કોઈ પુત્ર પુત્રી આમથી ઓડી કરી ઉત્તો છે, તેની આજીવ્યાજી લેણેનું મોટું ટોળું વનું ઉતું રહ્યું કરે છે, તેનું કુટુંબ આજંદ કરી તે પુરવને વિનવે છે, તેના મેરો અધુપણ પડાવવા તે વિનવી કરે છે. મદારાજ ! આજું સદાસ કરો નહીં, આપનાં મત્તરાણી અને રાજપુમાર પુત્રગતાયી પાછાં આવશે, હવે કેટલોક કાળ મુંદી શીરજ મરો. જાતીઓનાં વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખો. મદારાજ ! આપ સંસ્કારનું સારવ મળ્યો છો,

આહંત જાખીનો ઉપદેશ આપના હુલ્યામાં પડ્યો છે, અને જિન મુનિઓના કપડેલને આપે મળ આપ્યું છે, તે હજી આજુ અનુચિત આચર્ય કરો છો, તે કેડી યત ? કીર્ષ વિચાર કરો. આજુ યાજ્ઞ ભન લોક ૧૪૬૬ કાળ કર્યાના અલખી થયો નહીં. આમહવાના મહા પાપો વિચાર કરો, એ મહા પાપુ કાળ કહુ કહુ મરેઉ હ ? તેનો હુલ્યામાં રીધ વિમલ કરો, જિન જાખીનો અભાવ કરો નહીં કહુ મહાજીની અપમ કિવાને માટે જિન દાવમાં હુ મળ્યું છે ? કે વિચાર કરો બુલ્યો. જિન નામથી પવિત્ર એક આપવા આ-
ત્માને આ મદા પાપથી કલિત કરો નહીં. પુણ્ય મળવ ? આપના વિના અમારો કોઈ અપાર નથી, આ સર્વક્રિયાનું મુજબાનીનું અને પ્રવળે પાવક કોઈ અમેને હજુ પ્રાપ્ત થય નથી, તે વિચારે આત્મા જેવા આહંત અર્ધપતિ અમને ક્યાંથી મળશે ? આખી પ્રવળ પ્રાપ્ત, સર્વકર્મજિટા અને ગજનીતિ અમ ક્યાંથી વ ધન્ય ? હજી મહાગામ ! અમારી જાનુ ક્યા કંઈથી અર્ધકલ કરેલ કહિ અમાન અગાજ દોષ, તો કુમા કરો. આપના મેરો પર્વવિષ પ્રવળ અપગણિ વનુવ નથી આત્મા પન રાજની પ્રવળે અને સેક અને એ નુજ મેમળ્યું છે, તેનું નુજ આત્માના કેક બીજ પ્રવળ માનેજ મેમી દરો. મહાગામ ! અમારી વિનવી રવાકરી આ અર્ધગેથી નિરજ થયો. કેકપર પૂજ અને મેમળગે જનુ પુજક અને નરોનાં વચનને રીકરો છે. આ પ્રવળે જિનદીર્ઘ જન્યો અગમ્ય. જનુ દેવતા ટેકરેલને કલં તેમ અગમ્ય કરો. તે પૂજા મરણને કેકર થય. તેને કેકરથી અને અર્ધ પ્રવળકર કરો, અને મેરે તેમાં મ પના કને આ-
મજ રીધ રહો આ અર્ધગામ્ય મરેલ પુજે રવાન કહુ કહુ, અગામ વાર કીકર જનુ દરુ. કેકરથી મેરેલને કેકરો કે નહે પ્રવળ આગલ વાર કીકર હી મેલે.—

દે પવિત્ર દેસી ! આસ કુમારોમાં જે રાજ્યને હાથે કુમાર છે, તેની તમે રક્ષા કર્યો. આસ રાજ્યની પ્રજાનું પાલન કરવાને એ કુમારને પ્રેરણા કરી મોકલ્યો, જ્યારે એ કુમારોમાં સદ્ગુણને આરોપ્યો. આ રાજ્ય વેશ્યની ઉભવિ રૂબ, તેથી વેશ્યના કરવા સદા તરફ રમ્યે મદદેતો ! તમે અમારા કુળનાં વાચ છે, અમારા વંશપરંપરાનાં રક્ષા છે, તમારા પ્રભુત્વથી અમારા વંશ પ્રગટિત છે, અમારું એકવંશ ચાલતેજ, તમારા ભુખનગને આધીને દો છે, આસ રાજ્યમદેસની ઉપર તમારા પવિત્ર નામના નિ-
હાનરૂપ ચરોથી ખાલ તરફ તમે સર્વદા કટિ રાખ્યો, બહુવંશમાં પ્રસરીથી માત્રી નીતિમય રાજ્યની કંઠિને તેવીને તેવી આપ્યાર રાખ્યો.

આ પ્રમાણે કરી તેણે પાલે ઉમેલ્યા મરિચનં અને પ્રભુત્વને જાણ્યું, મહારાજા પાસાર મરિચો ! આરી હજી પ્રમાણે રાજ્યની ઉપર મેં આસ વેશ્ય કુમારને નિ-
મચ જણાવ્યું છે, તે પ્રમાણે જાણવર કર્યો, અને તેની અગ્રામાં પ્રાર્થનો; તે રાજ્ય કુમારને ઉત્તમ પ્રમારની સવાહ આપ્યો, રાગ અને પ્રજાની ઐક્યતા કરવાનેજ સદા ઉપરેક આપ્યો, રાજ્યનીતિના પવિત્ર માથે પ્રવર્તારવા સર્વદા પ્રયત્ન કર્યો, નરીન રાજ્યને ઉત્તમ રૂપે, તેમાં કામ કરવાને હમેશાં પ્રેરણા કર્યો કર્યો. દુરગ્ધાર, જલન, અને અ-
નિર્દયી તેને દુર રાખ્યો. સદાચારની શિષ્ટા સંપાદન થય, તેમાં આપ્યો તેની પાસે મે-
લવ્યો, દુર્યોધી માલુમેના પ્રસંગમાં તે ન રાખે, તેડું ખાન રાખ્યો. જનતમાં સર્વ-
માન્ય થએલા મેન ધર્મની ઉપાલન કરવાને તેને હમેશાં ઉપરેક થય, તેથી મેડારજી કર્યો. બહુન ધર્મનાં તત્ત્વો અને આચારોથી તે કટિ પજી વિમુખ ન થાય, અને તે ધ-
ર્મનો પૂર્વ રાખી યાય, તેથી વેશ્યના કરવાના ઉપાય સર્વદા સજ્જ રાખ્યો. શ્રિય મં-
ચિયો ! આસ થએલા અપરાધ હાથા કર્યો, કાલ પજી રાજ્યનીય કામને થય, મેં કટિ પજી તમારે માટે અપેક્ષા કરું દોવ. તેને હાથા કરી, આસ રાજ્યને અને આરી પ્રજાને એકનિદાથી ભજવ્યો, હવે હું તમને ઉદ્ધા પ્રજામ કાં પું.

આ પ્રમાણે કરી, તે પુરુષ મિત્રમાં પદસ જનો દો, ત્યાં એકાએક પદરાકેથી સદા થયો. = જુદામાત્ર મહારાજા ! સદાક કયે નહીં આવતે શુભ સમાચાર આવ્યા આવ્યો પું. " આ વચન સાંઠ્યો, રાજ્યએ વિરમય પામી, પદરાકે જોયું. બીજા પ્રેક્ષી સકિત થય જોય લાગ્યા, ત્યાં એક પુરુષ નિર્મિતમાને પંચ આવ્યો, તેના એક હાથમાં બેનિર્મિત ૬૭, બીજો હાથ રાખને અદકારવાને ઉચો કર્યો દો. લલાટ ઉપર નિચક કરું કરું, તેના સરીતની આસપાસ પ્રજાનેજ પ્રકટી રજી કરું. તેને જોતજ સર્વ પુણી થયા મરદોનુખ થએલા રાજ્યએ તેને પ્રજામ કયો, બીજા મત્રી રિચેરે પજી તેના ચ-
રજીમાં નમો પડયા. તે પડિત સિરોમણિ સર્વને આસીરંદ કરી ઉભો રહ્યો. તેના મુખ-
માંથી શુ વચન નીકળ્યો, તે સાંઠગવાની સદા જોય, સર્વ કબેદિવને સારવાન કરી ઉભા રહ્યા.

શ્રિય વાચકરંદ ! આ સમયનું સ્પર્શકરણ હવે કરીએ છીએ હાથમાં જય પજી અરેં પાજરો નહીં જે ચિત્રમિત્રાં મરચને તૈયાર થયો છે, તે કુદરથગ્યોનો મહારાજા

પ્રતાપસિંહ છે. પોતાના પુત્ર શ્રીચંદ્રકુમારનું અને રાણી સૂરવતીનું શ્રુત થતું, તેને વહુ દુઃસહ થઈ પડ્યું હતું. રાણી અને રાજકુમારના વિષય દુઃખથી કંટાળી મદ્યપાન પ્રથમ અત્યમહત્વ કરતાં તેવાર થયે હતો. તેના રાજકુટુંબે, મંત્રીઓએ અને પ્રજાએ ધણી વિનંતિ કરી, તથાપિ એ દ્વંદ્વ સંક્રાંતિ રાત્રીએ પોતાનો વિચાર ફેરવ્યો નહીં, આત્મ અધીરે વખતે જો આ બીજો પુરૂષ નિમિત્તિઆને રૂપે આવી ચડ્યો, ને તેને પુત્ર શ્રીચંદ્રકુમાર છે. શીયદ્રે આ વાત ક્યાંથી સાંભળી અને તે શ્રીમિત્રિમાં રહેલ પોતાની માતાની પાસે જી અહીં શી રીતે ચડ્યો, તે જવાંત જાણવા જોતું છે, તે જીને પ્રથમે આપીએ છીએ.

પદ્માવતી રાત્રી અને મુજુવાંદને કનકપુરના રાત્રીની અઢાલમાં મોકલી, શ્રીચંદ્ર પોતાની માતા સૂરવતીની સાથે શ્રીમિત્રિમાં રહ્યા હતા. એક વખતે રતિચર્ચા સ્તેવાને શ્રીચંદ્ર રાત્રે બાહાર ફરવા નીકળ્યો, એક પથિકરાગા કે ત્યાં વિદેશી મુસાફરો આવી ઉતરતા હતા, ત્યાં તે આવી ચડ્યો શ્રીચંદ્ર ત્યાં શ્રુત રીતે ફરતો હતો, તેવામાં કોઈ મુસાફરે જુડી જુડી વાતો કરતા હતા. તેઓમાં એક મુસાફર બોલ્યો, મિત્ર ! યારો એક જવાંત સાંભળવા જોયો છે, તે સાંભળેલ મન દિવસે કું કુંતલે નામના નગરમાં રાત રહ્યા હતા, તે આમમાં મુશ્કેલ નામના એક શેઠને ચાર પુત્રવધૂ છે, તે હવેત્યાં મધ્ય રાત્રે ઉઠીને સ્નાન શુંમાર કરી કોઈ વાડીમાં જાય છે. ત્યાં એક ખીજડીના રક્ષક ઉપર ચઢીને ક્યાંક ઉડી જાય છે. દેવ શેઠે કું તે સ્થળે જાયો હતો, મને તે દેખાત જોઈને બહોત તવ થયો. તે આમ અહીંથી પીલ થઈ જી આવેલું છે.

આ વાતો શ્રીચંદ્ર શ્રુત રીતે સાંભળ્યા સ્તેથી. પછી બીજો દિવસે પોતે તે મુત્રન શેઠને ઘેર સાયકાને ગયો, જાજન કુંટલાના પોતાથી શ્રુત રીતે ધરમાં રહ્યા. જરાજર મધ્ય રાત્રિ થઈ, એટલે તે પેલી વધુઓની સાથે વાડીમાં ગયા, અને ખીજડીના રક્ષક પાસે ઉભો રહ્યો. તે વધુએ પરસ્પર કહેવા માંડ્યું કે, બહેનો ! આજે ક્યાં જતું છે ? તેઓમાંથી એક બોલી—મધ્ય કાલે અ.પ.એ જો વાત સાંભળ્યા છે, તે આશ્ચર્ય સ્તેવાને આજે કોઈક દીપમાં જઈએ. પછી તેમણે પેલિનીતો મંત્ર જાણ્યો, એટલે સ્તેવારશ આકાશ તરફ ઉડ્યું. શ્રીચંદ્ર તેના ધાને વળતી રહ્યો તદ્દાગ્ર તેઓ કોઈક દીપમાં આવીને ઉતર્યા. પછી જલને બાહેર મુકી તેઓ નગરમાં પેલાં શ્રીચંદ્રકુમાર પત્ની તેમની પાછળ ચડ્યો. તે વનિતઓ તે નગરના રાજાદારમાં આવી, તેમણે અદર પ્રવેશ કર્યો. રાજામહેશમાં એક સુશેષિત મંડપની મધ્ય કાલે સ્નાનસ્થિત સિંહાસન મુખ્ય હતું, પ્રત્યક્ષિત દીરાઓની કાન્તીથી વિવિધ જ્વાળા ચડેલી ભાંત થઈ હતી, તે સિંહાસન આગળ રહેતું પાંદોળી મુકતાદે બધી વિરાજિત હતું. જનજનની કસીવરીવગ્ના તેના પાયા સુશેષિત સામતા હતા, જાણે વિમાન હોય, તેજું તે સિંહાસન જોઈ શ્રીચંદ્રને વિચાર થયો. અહા ! જુનું સુંદર સિંહાસન છે ? આજું મનોહર આસન સ્તેવા દોવાથી શોભતું નથી આ કોઈ વીતરને જોવા છે. રાજા, આચર, વાડન, સરજ, સાલ, બોવન, અને પાન એ સર્વે સાધારણ છે. પણ પુણ્યનિધન પુરુષને તે ઉત્તમ રીતે જોવા છે. આજું વિચારી ધર્મથી શ્રીચંદ્ર મુખમાંથી અંબજાલિત બાહેર કાઢી પ્રસન્ન થઈ, તે સિંહાસન ઉપર નિર્મલ થઈ

મણી મેલે દા.યમાં ચક્રકોતિ ખડું પદનું કુંદુ દગું. પાંદનાં ડિખર ઉપર એમ પેઠી
એને તેમ ને દા.યમાં લાગે, તેની પતે નવરંગેના પત્રોએ એક બરેલે
ધગ પડે હોય, તેમાંથી એક નાંજુડેલ મલક કળી, રજકુમર હાંનમાં મુખ્યત્વેના
કરણ લાગે. આ અવકાશે જણમાં બેઠેલા પેટકક ચગર પુણે જાણવન યજ્ઞ
કરત બહેર અગ્રા તેમજે અગ્રીને હાંનું, તમે પ્રવણ થયા, તે વડું કારું થયું.
એમ કહી તેઓમાંથી કેલ વડુંચે વગરના લાગ્યા, કેમ કરીત કરણ લાગ્યા અને કેમ
પેલાના બાળની પ્રવણ કરણ લાગ્યા તેમાં મુખ્યત્વેથી વીલકેલે તે નવરંગે અગ્રી
લાં લાગ્યા, તેજે મોંઘાંકુમરને ઉત્તરમાં લીધે, તેની તેમની મુલે એક તે જનરંગને
મનિષ્ય જનક થયે તે ઉપરવધાથી બેઠેલે—અજકુમર ! અધાયા બાળથી તમારું
આવમન પાત્ર અને અજકીજ વિષ એમ ત્રણેય લાગ તેમ થયું છે, કું
આ કોઈક હીયો સ્વિપ્રજા નામે રાજા પું, આરે નવ પુત્રોએ છે, તેમાં
૧ કનકમેળ, ૨ કનકપ્રભા, ૩ કનકમંજરી, ૪ કનકાલા, ૫ કનકમુંદરી,
૬ કનકમાળા, ૭ કનકરંગ, ૮ મનોરમા, અને ૯ મુવર્ણસા એવાં નામ છે.
એ નવ પુત્રોએ વેળવણી થઈ, એટલે તેની વિંતણી દું ચિત્તગુર રહેવે હોય, વેળવણી
પુત્રોને વિષ સર્વજી વિંતગુર રહે છે. તેને આરે દા.યાર નીચેને મેલે થયે છે—

જાત્રિ પૂર્વ મહર્ષિ ચિંતા

કસે મદેપોતે તતઃ મહદા ।

દષા મુલં સ્વાસ્થિ તા મરોતે

કન્યાપિશ્વરં કિંત્ત્વં હંત્ત્વં કપ્ત્ત્વં ॥ ૧ ॥

આવી પુત્રોએ જન્મ લાગ, ત્રાણીકે તેની મિત્ર લાગ છે, અગ્રે તે મેલો
લાગ, એટલે ' આ પુત્રો કેને આપણી ! એવી મિત્ર થઈ છે, અને કિંત્ત્વે કેને આપણી,
તે પાત્રે તેને સુખ મરણી કે નહીં ! એવ વિંત્ર લાગ છે. તેની કન્યાના પિત્રને થયું
૧૫ છે. ' ૧

વગર કુંદુ છે કે —

વિજયર સાંમા જાણર સંજી કુલ કલંક કિંત્ત્વ મરણં ।

બેદિ ન જાણા પૂણા કે મુરિયા જીવલોનં તિ ॥ ૧ ॥

પેટકક પાંદે દેવતી નીચના પાંદે અગ્રી, કુપ્રજા ૧૧૧૧ અને ૧૧૬-
૧૫ ૧૬ એવી કુપ્રે એને લાગી, તે કુપ્રજા આ કુપ્રેલેમાં કુપ્રા છે

કુપ્રજા ' એક વખતે તે કેલ નિર્મલકને કન્યા બેઠી કુપ્રા કે, આ
નવ કન્યાને ૧૧૬૧ કેલ રહે ' તે કાંઈ એક પત્ર થઈ કે કુપ્રા કુપ્રા પત્ર થઈ !

આપું છે. પણ પરમાત્મા સ્વાસ્થ્ય સ્વસ્થા જીવને આપણ માટે નો ચેતવિશ્વને ઉપદેશ કરે, તે આપણ સમાજમનું અને પૂર્ણ રજ પ્રત્યક્ષે. પ્રથમ આપ ભોજન કરીશો, અને પછી તમારું વસ્ત્રાદિથી શરૂ કરીને તુમિ જાશે.

વિદ્યાનુ મોક્ષકામીએ હસ્ય કરી બે.શો—મહાશય! આપની આપી ઉત્તમ ક્રમી બાદી અને અતિ આનંદ ઉદ્ભવે છે, હવે ભોજન કરવાની આપી ક્રમી નથી. સમાધિને ઉત્તમ સ્થાન થઈ અને અપૂર્વ તુમિ મળે છે. નો કે, સરીરના નિર્વંદ માટે યોગીને ભોજનની અપેક્ષા રાખવી પડે છે. પણ તેમ કરતાં ચેત્યમનની તુમિ વધારે આનંદકારક છે. આ ઉપર કે નો અપર કદમ મેઝવણી ઉત્તર હમેલાં અપૂર્ણ રહેવાર, અને ભોજનની વા-સના રાખવાર છે, તેને અમનું અગિયન આપણ વિના ચાહે તેમ નથી. સર્વ પ્રકારે જ-કાર્ય મહાવરે પૂર્ણ વિના કાંઈ પણ કરવું થઈ શકતું નથી, તેને માટે હ.અમી તીમે પ્રયત્ન લેએ છે.

દેહઃ સ્નેહઃ સ્વસ્થપુરતા સુદિક્ષારણ્યકજ્ઞાઃ

પ્રાણાનંગઃ પવનસમતા ક્રોધહાનિર્વિલાસાઃ ।

ધર્મઃ શાસ્ત્રં મુણ્ડશ્રુતિઃ શૈવમાચારચિંતા

મક્ષાપૂર્ણે યઠારવિઠે પ્રાપિનાં સંભવંતિ ॥ ૧ ॥

“ મનુષ્યનું પેદ ને જાતી સર્વ દેહ, તે દેહ, સ્નેહ, સ્વસ્થી સ્વસ્થતા, શુદ્ધિ, સ્વસ્થ, સ્વસ્થ, પ્રજ્ઞ, ક્રમી, વગુની સમાજ, કોઈને અપર, વિચાર, ધર્મ રાખ, રીતરિતે પ્રજ્ઞ, દેહ અને આચારની વિંતા, એ સર્વ સંભવે છે. ”

જાતી ચેત્તમે પણ જમને આપ આપશે પડે છે. તે વિષે પ્રાપ્તમાં પણ કહેવા છે કે—

જનર વિર કે પાનું. તે પૂરે દેહ સમાધિઃ

અમ તે દેહ અપર છે, દેહી શુદ્ધિ અપર. ૧

તેથી જન્મ વિંતા અને, તેથી ઉપરે જન્મ,

અનથી સ્વસ્થપુરતા, તેથી દેહ એકદમ. ૨

મહાશય ! અમ વિના કે હવે ચહે તેમ નથી, તદ્વિષે આપે માટે આ વખતે તેથી થઈ પણ અપેક્ષા નથી. હવે આપ એક વિષે ચેતવિશ્વનું સ્વસ્થ કાંઈપણી કાંઈકે ચેત સર્વ કાંઈકે ચેત છે, એ પાંચ રસનું મુખ્ય અમ છેઃ અહંકાર પ્રમાણે તે દેહ મુખ પરિણામથી પ્રથમ દેહ છે. વચ, નિશ્ચય, પ્રવિષ્ટન, આસન, પ્રજ્ઞ, વચ, પ્રજ્ઞ-હર ખન, અને હરજી, એ ચેતનું જાં જાં છે. તે દિવસ તેમ જોઈ પડ્યા બે

છે, જે યોગવિદ્યાના મંથોમાં વિસ્તારથી દર્શાવ્યા છે. વાયુ-પ્રાણની સાધના, નિદ્રા, વિદ્યા તથા આહારનો આસનના બેઠેથી જ જ કરી, ખાનારંભનો વિચાર કરવો જોઈએ, અને તે સર્વથી યજ્ઞ બીજનું સ્મરણ કરવાનું છે, તેમાં મુખ્યપણે આધાર લિંગ, નાભિ, હૃદય, કરકમલ, કંઠ. તથા લલાટ એ સ્થાનોમાં રહેલાં પદ્ય સદિત ક્રમજ અને ચક્રોનાં સ્થાન જલ્પવાં જોઈએ. તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે. ગુહ્યના મૂળમાં ચાર દળવાળું આધાર ચક્ર છે, તેમાં જી, પ, સ, અને મધ્યે હૃં કાર છે. લિંગ મૂળમાં સ્ત્રાપિષ્ઠન ચક્ર છે, તે ૫૨ કોણાકૃતિ ૭ દળવાળું છે, નાભિમાં દસ પત્રવાળું મણિચક્ર છે, હૃદયમાં બાર દળનું અનાહન ચક્ર છે, કંઠમાં સોળ ચક્રવાળું ત્રિગુહિ ચક્ર છે, અને લલાટમાં બત્રીસ દળવાળું પ્રજ્વળ-બીજ ચક્ર છે. એ ૭ ચક્રોનું સ્વરૂપ વથાએ જલ્પનાથી યોગી યોગવિદ્યાનો પરમ ઉપાધક થઈ શકે છે. એજ જ્ઞાપાર્થને દર્શાવનાર નીચેનું પદ્ય યોગવિદ્યામાં ગણાય છે.

“ આધારે લિંગનામૌ દ્વિદ કરકમલે કંઠદેશે લલાટે
દ્વે પદ્મે પોષ્ઠધારે દ્વિદશ દ્વદશલે દ્વાદશાર્દે ચતુષ્ઠે ।
નાસતિ ચાલમધ્યે દ્વપ્કઠસદિતે કંઠદેશે સ્વરાણા
મિત્પેવં વ્રહ્મચીજં સકલમનહિતં વ્રહ્મરૂપં વપામિ ” ॥ ૧ ॥

આ યોગવિદ્યાની ઉપાસનાથી સર્વ પ્રકારની લભિધર્મો પ્રાપ્ત થાય છે, યોગવિદ્યાનું મૂળ કર્તવ્ય મનનો નિમગ્ન કરવો, તે છે. જ્યારે ધર્મચીર યોગસાધક અદ્યૌષ યોગની ઉપાસના કરવા તત્પર થાય છે, ત્યારે તે મન, વચન અને કાવાના યોગની પરમ શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે. દ્વ આસન ઉપર આરૂઢ થઈ બેઠેલે યોગી જે આસાદ્ય દોષ, તે પશુ સાધવાને સમર્થ થઈ શકે છે. આસનની દ્રઢતાથી તેના મનની દ્રઢતાને પુષ્ટિ થયે છે, યમ નિયમના ઉત્તમ માર્ગમાં પ્રવેશ કરવાથી યોગી મનની શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી, પરષ્વજનું દર્શન મેળવી શકે છે, આ લોકની દુષ્કૃતતા, કે જે સાંસારિક પદ્ધતિ તરફ વેરાગ્ય લાવને પ્રગટ કરનારી છે, તેને સમર્થ યોગસાધક પુરૂષ અદ્ય સમયમાં જાણી લઈ, આત્મ સાધન કરી શકે છે.

મહારાજ ! તે યોગવિદ્યાનો પ્રભાવ અધૈકિક છે, આત્માનંદના દિવ્ય સુખને આપનારો છે, અદંત મનનું બોધિષ્ઠીજ, કે જેને માટે જૈન સાધકો અનેક પ્રયત્ન કરી, મેળવવાને અતિ કટ્ટ સહન કરે, તે બોધિષ્ઠીજ યોગ સાધનના પ્રભાવથી પ્રાપ્ત થાય છે. રાજેન્દ્ર ! તે યોગવિદ્યાનું સ્વરૂપ સંક્ષેપમાં કહું, તે આપ ખ્યાન આપીને શ્રવણ કરો. હવેરૂપ યોગિઓ એક મુદ્રતં સુધી મનને સ્થિરતા આપે, એ ધ્યાન કહેવાય છે. તે ધર્મે ખ્યાન અને શુદ્ધ ખ્યાન એવા બે પ્રકારનું છે. જેઓ સયોગી કેવળા છે, તેમને તેા મન, વચન, અને કાવાના નિરોધનો જે કાળ, તેજ ખ્યાન ગણાય છે. કારણ કે, તેઓ એક દેશે હજી એરી પૂર્વ કોટી સુધી મન, વચન અને કાવાના અધાર સાથે વિદ્યાર કરે છે, અને મોક્ષને તખને તે બાપારનો નિરોધ કરે છે. એક મુદ્રતં વાર પછી ચિંતા અથવા ખ્યાનનાર

દેવ દો, અને પત્નિ અંબેજી જે સંકેત દેવ, તેા ઘાંચ કાગ કુષી વતુ ખાતની પરી-
યા રાજ દો છે.

ધર્મ ખાતની પુણિને ચાટે ચેતીએ નેત્રી, પ્રમેદ, કાર્પણ, અને અખરચપદ્ધાપ
કાવનની ચેતના કરી જોઈએ. દેવી જીવનમાં સર્વ જનને મેલ મેગવવાની કુદ્રિ
કરવાની, અને સર્વ પ્રજાઓને કુષી જોવાની કમળ રહેલી છે. પ્રમેદ જાવનામાં નિર્લેપ
અને કાન લપ ધિયોને પ્રભા જોવા મુનિજોવા પ્રજામાં વધુપાન રાખવાની ચેતના છે.
કાર્પણ જાવનામાં દીન, પંડિત, ભવનોન અને કવિની ચેતના કરવામાં પ્રજાઓ તરફ
ક્રોધાર કરવાની કુદ્રિની પદ્ધતિ છે, અને અખરચ જાવનામાં દૂર કંઈ કરનારા, નિઃશંકપત્રે
દેવદાની નિંદા કરનારા અને અપરમાની પ્રસંગ કરનારા પ્રજા તરફ ઉપેક્ષા રાખવાનું છે.
આ ઉપમ જાવનાથી ચેત્રી જ્યારે અપરમાને વિશે જાન થશે છે, ત્યારે તેની મુદી વચેલી
મુદા ખાતની પરીયા પાડી કાઢવ છે. આ ઉપમ ખાત દેવ તીર્થ અથવા ચેતે સ્વસ્થ
રહી દો, તેવા સ્થાનમાં કરવાનું છે. તે ચેત્રી ખાત કરવાને માટે કૈદમાં આસનેલો અ-
જીવ્ય કાંઈ જોઈએ. જોઈએ પંડિતજન, વીરજન, વજાજન, કમળજન, ભદ્રાજન, દંડ-
જન, દાંડિજન, કોટદિજન અને કારોજન એ મુખ્ય આસનો છે. જે આસનથી
મન સિદ્ધ રાજ દો તેમ જાને, તે આસન ઉપર ચેત્રીએ આરૂઢ થવું જોઈએ.

અહાત્ર ! સમગ્ર મુખની કમળ રાખનારા ચેત્રીએ તે આસન ઉપર બેસી,
દેવી સિદ્ધિ રાખવી જોઈએ ! તે વિશે સંભવે પ્રથમ મુખાસને બેસી, કારીરની અને
મનની સ્વસ્થ સંપાદન કરી, અને દેવ જોઈ દેવ, નિશિકાન્ત અમ ભાગ ઉપર દષ્ટિ
રાખવી, કૌરવ અને નીચલા દાંત લુપ રાખવા, મુખ પ્રસન્ન રાખવું, પૂર્વ અને ઉપરસિ-
કુપે બેઠવું. આવી સિદ્ધિ સંપાદન કાંઈ પણ મન અને પતનને જાણ કરવાને પ્રયુક્ત
કરેલા મન અને વસ્તુ દુષ્કાળની જેમ જોઈએ રહે છે, જ્યાં મન ત્યાં વાતુ, અને જ્યાં
વાતુ ત્યાં મન હોય છે. એ જાણથી જો જોઈએ નહિ થાય, તે જીમળો પણ
નહિ રાજ છે. જો કોઈ વિચારન દેવ, તે જોઈએ પણ વિચારન દેવ, અને જ્યારે
જાનેલો નહિ થાય, કોઈએ દાંત અને મનિયો નહિ થાય છે; તે વખતે પરમાનંદ મેલો
નહા મન કાંઈક રાજ છે. જ્યારે નહિ અને કિન્હીકની વનિ રાજમાં આવે, ત્યારે
પ્રયુક્ત રાજ છે. તે રેવક, પૂરક અને કુંભક, જેવા વસ્તુ જોઈએ પ્રખ્યાત છે. વનિ
પ્રત્યક્ષ દાંત, કૌરવ અને અપર, એ કાર જો વધારે વસ્તુમાં તેના કાન બેર રાજ દો
છે. કારકાળી વનિપૂરક વસ્તુને નસિદા, અપર અને મુખથી જે જાણ રાજ છે, તે
રેવક પ્રયુક્ત કહેવાય છે. જાણવા વસ્તુને આકર્ષણ કરી, જે અપર મુખી કારને
ભરવું, તે પૂરક પ્રયુક્ત કહેવાય છે, અને તે વસ્તુને નસિદા કમળમાં સિદ્ધ કરી રાજ છે,
તે કુંભક પ્રયુક્ત કહેવાય છે. નસિદા વિશેર સ્થાનથી વસ્તુને દાંતક સ્થાનમાં મેલો,
તે પ્રત્યાહાર કહેવાય છે. વસ્તુ, નસિદા અને મુખદારથી વસ્તુને નિરોધ કરે, તે
સાંવ પ્રયુક્ત કહેવાય છે. જાણવા પતનને રાજ, તેને ઉચ્ચ અપર, હાથ વિશેરમાં જે

ધારી રાખવે, તે ઉત્તર પ્રાજ્ઞાવામ કહેવાય છે, અને તેથી એ વિપરીત તે અંધર પ્રાજ્ઞા-
વામ કહેવાય છે, અર્થાત્ તેમાં વાયુને ઉઘેલી નીચે લાવવામાં આવે છે.

અર્જુન ! આ પ્રાજ્ઞાવામની ક્રિયા કારીરિક સંબંધિતમાં વધારે કરે છે, કારીરિક
બળને અર્જુ કરી ઉત્તમ પ્રકારની દિવ્ય રચુતિ આવે છે, રેવક પ્રાજ્ઞાવામ ઉદરની પીડા
તથા કર્નો નાશ કરે છે, પૂરક બાધિઓને નાશ કરી યુષ્ઠિ બચે છે, કુંભક હૃદય કમ-
ળને નિરવર કરી, અંદરની પ્રાંધિ તોડી બળની વિચરતામાં વધારે કરે છે, પ્રલાહર
બળ અને ક્રાંતિ વધારે છે, સાંત પ્રજ્ઞાવામ સર્વ ભવના દોષને દૂર કરે છે, અને ઉત્તર
તથા અંધર કુંભકને વિચર કરવાનું સાધન્ય અર્થે છે. એવી રીતે પ્રાજ્ઞાવામના ભુદાભુદા
પ્રકારથી ભુદાભુદા યુગ્મ થાય છે. એ યોગી પ્રાજ્ઞ પ્રમુખનાં રચન, વર્ણ, ક્રિયા અર્થ અને
બીજાને જાણે છે, તે તે પ્રાજ્ઞાવામની ક્રિયાથી પ્રાજ્ઞવાયુને, નિષ્ક્રિયકને દૂર કરનારા અપાન-
વાયુને, રક્ત પ્રમુખને ઉઘે લઇ જનારા ઉદાનવાયુ, અને સરીરમાં બધે આપનારા
આનવાયુને છતી શકાય છે. પ્રાજ્ઞવાયુ નાસિકાના અમમાં, હૃદયમાં, નાભિમાં અને પગના
અંગુઠાના અમ ભાગમાં રહે છે, તેને રંમ લીધે છે, મનનામનના પ્રયોગથી અથવા
ધારજી કરવાથી તેનો જપ થાય છે. અપાન વાયુ મગાની પાછળની નાડીઓમાં, યુદ્ધમાં,
અને પગના પાછલા ભાગમાં રહે છે, તેને રંમ કળે છે, તે વારંવાર રેવન અને પૂર-
જીથી છતી શકાય છે. સમાન વાયુ હૃદય, નાભિ અને સર્વ સંધાઓમાં રહે છે, તેનો
રંમ રહે છે, અને તે વારંવાર રેવન અથવા પૂરજીથી છતી શકાય છે. ઉદાન વાયુ
હૃદય, કંઠ, તાળુ અને અડીના મધ્ય ભાગમાં તથા મસ્તકમાં રહે છે; તેને રંમ રહે
છે, તે મનનામનના પ્રયોગથી છતી શકાય છે. નાસિકાને ખેંચી ઉદાન વાયુને હૃદય-
કિનારે રચાવે, અને બળથી ઉઘે ચડતા એવા, તેને રોજીને વશ કરે. આન વાયુ
તથામાં રહે છે, તેનો રંમ હૃદય પ્રમુખના એવા છે, તેને સક્રિય અને પ્રકરે કરીને કુંભ-
કના અભ્યાસથી છતી લેવાય છે.

મહારાજ ! એ વાયુનું સ્વરૂપ પૂર્વે રીતે જાણી પ્રાજ્ઞ, અપાન, સમાન, ઉદાન
અને આન વાયુના અનુક્રમે “**૧૦ ૧૦ ૧૦ ૧૦**” એ બીજાને બધા કરતું, અને એ
સ્થાને પ્રાજ્ઞાને પીડા કરવાથી રોન થયે હોય, તે રોનથી કહિને માટે તે તે સ્થાને પ્રા-
જ્ઞાનિક વાયુએને ધારજી કરવા. એવી રીતે પ્રાજ્ઞાવામ કાંઈ પછી મનની વિચરતાને માટે
ધારજી વિરેરેતો અભ્યાસ કરે એ જોઈએ. ધારજીને પ્રયોગ આ રીતે છે ૧, વાયુને ધીરે
ધીરે રેવકથી રેવકી કાંઈ નાડીથી મનની કાંઈ પગના અંગુઠાથી માંડીને એ અંગુઠા
કાંઈ કાંઈ કરીને પુરતું. તેના પહેલા પગના અંગુઠામાં, પછી પગના તળીયામાં,
પછી પાછલા ભાગમાં, પછી પુટીમાં, પછી અંગમાં, પછી મુદ્ડામાં, કાચગમાં, તાળ-
માં, બિંદમાં, નાભિમાં, ઉદરમાં, હૃદયમાં, કંઠમાં, નિભદમાં, તાળુમાં, નાસિકાના અમ
ભાગમાં, મેરમાં, અડીમાં, હૃદયમાં અને મસ્તકમાં. એમ અનુક્રમે વાયુની કાંઈ મને
કહીને એ અંગુઠા કાંઈ તેને કરે. પછી અનુક્રમે નેટી રીતે એ ઉપરની ઉપરની
પગના અંગુઠા કાંઈ કરે, અને નાભિ કંઠના કાંઈને પગનું વિરેવક કરતું. અર્જુ

નામ પારણા રહેણ છે. મહાભય ! આ પારણા ઉપમ રૂપને આપનારી છે. પતના અંગ્રા વિરોધમાં પારણ કરેલો વાગુ ધીમ સ્ત્રિ અને જગને માટે યજ્ઞશાસ્ત્રી છે. ના-
ત્રિમાં રહેલો અગ્નિ રોમ સમાવે છે, જ્ઞાનમાં રહેલો કાળાની શુદ્ધિ કરે છે, હાલમાં
રહેલો યાન આપે છે. રૂપે નાટીમાં રહેલો રોમ તથા ભરતને દૂર કરે છે, કંઈમાં સુખ
પ્રાપ્તને સમાવે છે, અભ્યાસને અમ વાગે રસનું યાન અર્પે છે, નાસિકાના અમગ્રને મધનું
યાન વધારે છે, સુખમાં રહેલો રૂપનું યાન દર્શાવે છે, કાળમાં લાંબા રોમનો નાશ, અને
કેશવ કાળને સમાવે છે. અને જગદ્ગારમાં રહેલો વાગુ સાક્ષાત્ સિદ્ધાંતો દર્શન કરાવે છે.
તે વાગુના ચાર મન અને સ્થાનના યાનથી અભ્યાસને ચોત્રે યુગ અગ્રમ રૂપના ઉપ-
વાગા કાળ અને અગ્રમ ભણી સમાવે છે. આ પ્રમાણે પ્રાણાયામ અને પારણાથી યોગી-
એ જનની કાલે મનને બેઝો, હાલકમગની અંદર સ્થાપિત કરી કાળને કરવું. ભયરે
મનનો નિમદ્ધ થયો, એટલે અવિદ્યાએ લગ પામે છે, વિષયની કન્ઝ નાશ પામી ભય
છે, વિદ્યારો નિરપ થાય છે, અને અંદર યાનનું ક્ષેત્રિત પ્રવદ્ધ થાય છે. ભ્યા-
રે હાલકમગમાં મન સ્થિર થવું, એટલે • વાગુની સ્ત્રિ કાળ મંડળમાં છે ! વાગુનું સં-
ક્રમણ અને વિષયજનુ કાં થાય છે ? તથા નાટી કાળ થાય છે ? એ સમજું ભણવામાં
આવે છે. પેરવિદ્યાને અંગે એ મપત્રાની સ્થાપક યાન રૂપે રીતે પ્રમાણ છે. નાસિકાના
જિદ્ધમાં અગ્રમને ભૂમિ, વરણ, વાગુ અને અગ્નિ સંજોધી ચાર મંડલો કહેલા છે, તે
ચારે મંડળમાં સ્થાપ કરેલો વાગુ, ચાર પ્રમાણે થાય છે, તે વાગુ જુદાં જુદાં યુગ-
કાળ રૂપ સૂચવે છે, એ સર્વ યાનનું મૂળ મનને નિમદ્ધ છે. આ વિદ્યાને અંગે કે-
ટલોક સિદ્ધિ—અભિધ્યો પ્રથમ થાય છે, જે કર્મની ઉત્પાદક થઈ, મેઘમાં વિસર્પે
થઈ પડે છે.

અનેક ! એ ખાન કન્ઝમાં પછી કાલેલી સખતી પડે છે. ખાન પરમાર રોમે
મેઘને ! તે પણ અવસ્થા મનન કરવા બેઠું છે. પ્રાણ ભવ, યોગ્ય ને સંવત્સરનું અગ્રમ-
પણ લાભે નથી, પેરવના અગ્રમસ્થાપથી જુદો થયા વિના ને બીજાને પણ યોગની મેઘેજ
જુલો છે, ને ધીવ, જન અને તાપથી પણ પરિણમે જામલો નથી, ને મેઘાવક
અમતને પોતાની કન્ઝ કરે છે, ને પેરવના મનને સમયાંત, કોપદિથી દુષ્ટિ અને
અગ્રમસ્થાપ જામલે છે, તે સર્વ કર્મમાં નિર્ણય રહે છે; કામ ભેગથી વિરત થાય છે.
પેરવના કદીરમાં પણ નિરપ રહે છે, સર્વે સમયનો આશ્રય કરી, સર્વેવના મોમાં
મમ રહે છે, યાન અને રસનું કારખી રીતે કલગણ કરે છે. તેના હાલમાં કાળને
બાપર કાલર ઉબવા કરે છે, સંસ્કારમાં કાળ પણ અન્યાં સુખની તે રસાર સમાવે
નથી, મેઘની જેમ નિરપ, મેઘની જેમ અનંદાવક, અને જનની જેમ નિરપ મમ
પ્રવર્તે છે; આને કહ્યુંસિદ્ધિના ખાન સર્વે રીતે પ્રકંઠનીય છે.

ત્રિય ઉપમ ખાન ને ખેલ રોમે દેવ, તે પ્રથમ વિષયવાનું છે. ખાનના અગ્ર-
મનાય ખેવના ચાર પ્રકાર કહેલા છે. વિંકર, પદર, રાપ, અને રાપર (રાપની)
એ ચાર પ્રકારના પેરને જુદી જુદી પારણાએ દેવ છે, પદરો, અનેરો, માપી, પડે

રૂપી અને જુ, એ પાંચ ધારણાઓ પિંડરથ ખેવમાં ઉપયોગી થાય છે. તે ખેવ આત્માના સ્વરૂપને જ્ઞાપરે પામવેથી ધારણાથી ખ્યાનું ઢોલ, ત્યારે નિર્વિકલેકતા પ્રમાણુ જેવડા સમુદમાં જાંબુદીપ સમાન સદસપત્ર કમળનું ખ્યાન કરવું; તે કમળની અંદર પીળા વર્ણુની ગેર સમાન કાર્ણિકાપર રહેલા સ્વેત સિંદાસન ઉપર બેઠેલા કર્મનારાક આત્માનું ચિંતવન કરવામાં આવે છે. અગ્નેયી ધારણાથી નાભિને વિષે રહેલા સોગ પત્રવાળા કમળમાં 'અર્ધ' એ મહા મંત્રનું ખ્યાન કરાય છે, તે કમળનાં દરેક પત્રે સ્વરોની પંક્તિ છે, તે મહા મંત્રમાં રેફ, જિંદુ અને કળાથી આકાંત એ હ એવે ને અદાર છે, તેના રેફમાંથી નીકળતી ધૂમરેખાનું રમરણ કરવામાં આવે છે, અને તે રમરણ પૂર્વક ખ્યાનમાં અમિતા તથામા અને જ્વાળાઓની ઐર્ણવડે હૃદયરથ કમળને જાળી નાખતાં જેમાં આઠ કર્મો બળીને ભરમ થાય, એવી ધારણા દરવામાં આવે છે. અમિ ધારણાના પ્રભાવથી મંત્રની સિખ્ય અને આંતર અમિની સમીપ દેહ અને પદને બદાર કંઠાડીને ભરમ કર્યા પછી સાંત થઈ જવાનું છે.

વાયવી ધારણાથી તથા જગતને પુરી પવેન તથા સમુદને ચલાવમાન કરે, તેવા પવનનું ખ્યાતાએ ખ્યાન કરવું; તે પછી ઉપરની ભરમને વાયુથી ઉઘારી, કંઠ અભ્યાસી આત્માને સાંત કરવો. વાયુથી ધારણાથી અચૂત હાથિ કરવારી મેઘમાળાથી પરિપૂર્ણ એવા આકાશનું રમરણ કરવું. તે પછી અર્ધ અંકવડે આકાંત અને વાયુથી અક્ષિત એવા મંડળનું ચિંતવન કરવું. ત્યારબાદ તે નમસ્તમને અચૂત સમાન પાણીથી સ્નાનિત કરી, તે એકઠી થયેલી રજને ધોઈ નાખવી. જૂધારણાથી સાત ધાતુ રહિત, પૂર્ણ ચંદ્રના જેવું દંભજ, સર્વત સમાન આત્મસ્વરૂપનું રમરણ કરવું. પછી સિંદાસનપર આરડ, સર્વ અતિથયથી મુરોશિત, સમમ કર્મને નાશકારક, કલ્યાણ મહિમાથી વિરામિત એવા આત્માને પોતાના અંગના ગર્ભમાં નિરાકારપણે ચિંતવવો.

આ પ્રમાણે પાંચ ધારણાથી પિંડરથ ખેવના ખ્યાનમાં અભ્યાસી એવે ચોગી, મોક્ષ મુખને પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તે ચોગીને પિંડરથ ખ્યાનના પ્રભાવથી ઉન્ન્યાટન, મારજ, સ્તંભન વિગેરે વિદ્યાઓ તથા મત્ર, મંડળ, સકિત વિગેરે તેને પરમર કરી શક્તાં નથી. તે સિવાય જૂન, ટ્રેન, પિચાચ, યકણી તથા દુષ્ટ એવા દાથી, સિંદ, અટ્ટપદ, અને સર્પ વિગેરે માત્રી પ્રાણીઓ પણ તેવાથી દુર રહે છે.

મહારાજ ! તે પછીનું પદરથ ખેવ કહેવાય છે. મંત્રના પવિત્ર પદનું આત્મન લઇને ને કરવામાં આવે છે, તેથી તે પદરથ ખ્યાન કહેવાય છે. તે ખ્યાનમાં નાભિકમળની અંદર સ્વરોની ઐર્ણીનું ખ્યાન થાય છે. તે પછી હૃદયરથ કમળ, તેની ચોરીય પાંખડીઓ અને કર્ણિકા ઉપર પચીસ બાંજળે, ખીજ આઠ પત્રવાળાં મુખકમળ ઉપર અઠ બાંજળેનું ખ્યાન થાય છે. આ માતૃકાના રમરણથી ચોગીને ત્રિશ્ય યાન થાય છે. આ પદરથ ખેવમાં બાંજળાકુરના ખ્યાનથી નજીકનું યાન છે, એટલે જેને જન્મતિથિ અને મુકાંવેગાનું યાન ન ઢોલ, તેવાએની જન્મનિથિ તથા મુકાંવેગાને તે જાણી શકે છે.

મહારાજ પ્રત્યક્ષિદે ! એ પરમ ભવમાં ' ઝં હો ' એ પદ્મ પાન કરવામાં આવે છે. એ પર પ્રભુ પ્રાપ્તને સ્વયં કરવાઈ તથા પાપને દહન કરનાઈ છે. એમાં મનુષ્યને વિષે પ્રતિક જેવા નિર્ભય પરમેષ્ટી અર્ધેનું ખ્યાન થાય છે. તે વખતે ખ્યાનના આવેશથી " સોઈ સોઈ " એમ વારંવાર ઉચ્ચારતા નિઃશ્વસપૂર્ણ પરમાત્માની સાથે આત્માની એકતા થઈ શકે છે. રમ, દેવ, અને મોદથી રહિત, સવદર્શી દેવતાઓને પૂજનીય એવા પરમાત્મા પર્મદેવતા આપણ દોષ, તે વખતની સ્થિતિનું ખ્યાન કરવામાં આવતાં તે યોગી કહેલને નાચ કરતાં પરમાત્માપણને પ્રાપ્ત થાય છે.

શાંતેન્દ ! ભવેલા ત્રીજા પ્રકારમાં રૂપરસ ભવ આવે છે. તે રૂપરસ ખ્યાનમાં મોક્ષ લક્ષ્યોની સન્મુખ રહેવારા, સર્વ કર્મને નાશ કરનારા, સર્વ ભક્તને અમલ આપનારા, આર મુખરાગ, અંદ મંડળ જેવા વધુ ઇચ્છાથી સુશોભિત, ભદ્રમંડળથી સર્વને અનુસરનારા, દિવ્ય કુંડુભિના સંપ્રદેશી અને સંગીતની સંપત્તિથી વિરચિત, ભમરાના હંકારથી સંપ્રદાયના ખ્યાન એવાં અદ્યોક્ષ રૂપથી સુશોભિત સિંદાસનપર બેઠેલા, આમરેથી વીળતા, સુર અસુરના મુખદ રત્નની કાન્તીથી પ્રકાશિત અરુણાચલ, દિવ્ય પુષ્પોના રાગિથી ભરપૂર એવી પરીવારમાં રહેલા, અને મૂવ અને સિંદાસિ પ્રભુઓ સ્થિત રહી, જેમના મંદુર સંપ્રદાને સાંભળે છે, એવા શી દેવતા જાનથી પ્રકાશિત અર્ધન પ્રમુને સમાસરણમાં રહેલા ખ્યાન કરવામાં આવે છે. એ ખ્યાનમાં રમ દેવ તથા મોદ વિદ્યારથી રહિત, નિઃશ્વસ, શાંત, સુર, મનોહર, સર્વ લક્ષ્યોથી પુજા, યોગમુખથી સુશોભિત, નેવને અત્યંત આનંદ આપતું નિતેન્દ પ્રાપ્તિમાં સ્વરૂપ અનિભવ દ્રષ્ટિએ ચિંતયમાં આવે છે.

સત્ત્વ અભ્યાસના યોગથી તન્મય થયેલો રૂપરસ ખ્યાનથી યોગી યોનાના આત્માને સંપૂર્ણ જુએ છે. જે સંતોષ ભવવાનું છે, તે કું યોનેજ છું. એમ માની તન્મયતાને રહોવે છે. આ ખ્યાનના પ્રત્યક્ષથી યોગીની સ્થિતિ ઉત્તરેતર ઉત્તમ પ્રકારની થતી જાય છે. મોક્ષને અવશ્યે રહેલો સર્વ ભવની સિદ્ધિઓ તેને સ્વયઃ પ્રિક થાય છે, અને તેથી કરીને તે મોક્ષના સુખનો પૂર્ણ અધિકારી થઈ શકે છે.

રૂપાત્મી નામના ભવેલો પ્રકાર એ સર્વથી વિવક્ષ્ય છે. એ ખ્યાનની પરાક્રાંટી છે. અમૂર્ત, સિદ્ધાન્ત, અને નિરંજન પરમાત્માનું રૂપ રહિત ખ્યાન દોષથી તે રૂપાત્મી કહેવાય છે. તે ભવેલો ખ્યાન સ્વચ્છ અને પ્રાદક્ષ્ય બેદથી રહિત થઈ, તન્મયપણાને પ્રાપ્ત કરે છે. તે બીજાનું ટારણ મેગથ વિના તે ભવેલો એવો લીન થાય છે કે, ખ્યાન અને ખ્યાન. જાનના અધારથી તે ભવેલી સાથે એકતાને પામી જાય છે. આ તે યોગીની સ્થિતિ તેજ સમરસી જ્વાર, અને તેજ એકીકરણ કહેવાય છે. આ ખ્યાનના પ્રકારમાં એવી વિશ્વ આપેલી છે કે, દરબના સંજ્ઞાવચન સ્મૃતથી અલગ એવા સ્વરૂપનું ચિંતય કરતું, અને સ્વચ્છવનથી નિરંજન થઈ ચિંતય કરતું.

આવી રીતે નિઃશ્વસ, પરમ રૂપ-ર, અને રૂપાત્મી, એ આ પ્રકારના ખ્યાનરૂપ

અમૃતમાં જે મૂનીનું મન મગ્ન થાય, તે મહારાજ આ વિષ તત્ત્વને સાક્ષાત્ કરી, આત્મ-શુદ્ધિ કારણ કરે છે. મહારાજ ! તે પ્રમાણે આજ્ઞા, અપાય વિપાક અને સંસ્થાન, એ ચાર પ્રકારના જીવન પણ ખેવ કહેવાય છે. અને તે પ્રમાણે ચતુર્વિધ ધર્મનું જ્ઞાન થઈ શકે છે. સર્વે પ્રજાનાં આજ્ઞા વચનને માન્ય કરી, તત્ત્વથી જે અર્થ ચિંતન કરવું, તે આજ્ઞાધ્યાન કહેવાય છે. આ આજ્ઞાધ્યાનમાં એવો નિશ્ચય કરવામાં આવે કે, સર્વવર્તુ મુક્તિ વચન દેવુએથી અજાપિત છે. કારણ કે, શ્રી જિનેશ્વરે મૃત્યુચાદી દોષ નથી રાખ, દેવ, અને કપાય વિગેરેથી ઉત્પન્ન થતા અપયોનું જ્ઞાન ચિંતન થાય, તે અપાયધ્યાન કહેવાય છે. આ જ્ઞાનમાં આલોક અને પરલોક સંબંધી અપાયે દૂર કરવામાં તત્પર થઈ, ચોતરફના પાપમાંથી પાછા હાથાડું મુખ્ય કર્તવ્ય છે. ફાલે ફાલે કર્મના ફળને વિચિત્ર ઉદય જેમાં ચિંતવામાં આવે, તે વિપાકધ્યાન કહેવાય છે. એ જ્ઞાનમાં એમ ચિંતવાય છે કે, અરિહંત પદની સમૃદ્ધિ તે પુણ્યનું પ્રગળ, અને નારાજીની વિર્ધિત, તે પાપનું પ્ર-ભુ છે. અનાદિ, અનંત, રિધિત, ઉત્પત્તિ, અને નાશના સ્વભાવવાળા ભોજની આકૃતિ જેમાં ચિંતવાય, તે સંસ્થાન જ્ઞાન કહેવાય છે. એ જ્ઞાનથી વિવિધ જાતનાં દ્રવ્યની અંદર રહેલા અનંતા પંચાલ દર્શા કરે છે, એવું જ્ઞાન થવાથી તેમાં રક્ત થએલું મન રાજાદિકથી આકુળવ્યાકુળ થતું નથી. આ ધર્મજ્ઞાન કરવાથી હૃદયોપદમિક વિગેરે જાવ થાય છે, અને તે પછી અનુક્રમે પીત, પદ્મ, અને સિત એવી લેસ્વાઓ પણ પ્રાપ્ત થાય છે, અને તે સિવાય જ્યારે તે ધર્મજ્ઞાન વૈરાગ્યની સાથે તરંગિત થાય, ત્યારે જ્ઞાતા પ્રાણીને, દિશ્યોને અજોથર એવું આત્મસંવેદ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

તે ધર્મજ્ઞાનને માટે અનુભવી મહારાજાઓ એમ પણ જાણે છે કે, નિઃશંગ યોગીઓ ધર્મ જ્ઞાનથી ક્રિયેષક વિગેરે દેવલોકમાં દેવતા થાય છે. તે દેવપણમાં મોટા મહિમાવાળું, ઘરક જાળના અંક જેવું, તેજસ્વી અને અધકાર તથા દિવ્ય વસ્ત્રોથી સુશોભિત એવા શરીરને સંપાદન કરે છે. તે પછી તેઓ વિશેષ વીર તથા ભોધ મેળવી કામ પીડાથી રહિત થઈ અંતરાય રહિત એવા અનુષ્ઠન સુખને સેવે છે. પોતાની કમળા પ્રમાણે સર્વ અર્થથી મનોહર એવા તે સુખરૂપ અમૃતને નિર્મિતે ભોમવતા, તેઓ પોતાના મત જન્મને જાણતા નથી. તે દિવ્ય સુખનો ભોમ કર્યા પછી તેઓ દેવલોકમાંથી અરીને જન્મ શરીરમાં જન્મ લઈ, પૃથ્વી ઉપર આવતે છે; ત્યાં દિવ્ય વંશમાં ઉત્પન્ન થઈ, અખંડીત મનોરથવાળા થઈ વિવિધ ભોમને ભોમવે છે. પછી વિવેકને આશ્રય કરી, જ્યાં ભોમથી વિરક્ત થઈ જ્ઞાનરૂપ અભિધી કર્મને દહન કરી, અવ્યયપદને પ્રાપ્ત થાય છે.

મહારાજ ! એ ધર્મ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ આપના જાણવામાં આવ્યું. હવે શુદ્ધ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ જ્ઞાનમાં લેણું. જેવું ધર્મજ્ઞાન સ્વર્ગ ને મેક્ષનું કારણ છે, તેવું જ શુદ્ધ જ્ઞાન મોક્ષનું જ કારણ છે. વજ્રસપ્ત નારાયણી સંઘવણુવાળા પૂર્વધારીઓજ આ જ્ઞાનના અધિકારી થાય છે. અદ્ય સત્ત્વવાળા તેના અધિકારી થતા નથી. આ મહા જ્ઞાન વર્તમાનકાળે થઈ ચકતું નથી. નાનાતરુ શ્રુત વિચાર, એકલ શ્રુત વિચાર, મુક્તિ-ક્રિય, અને ઉત્સાહક્રિય એવા શુદ્ધ જ્ઞાનના ચાર ભેદ છે. તે અનુક્રમે એક જ યોગી,

એક યોગી, તનુ યોગી, અને નિરોગીને પ્રાપ્ત થાય છે. આ ગુરૂક ધ્યાનરૂપ અગ્નિ ત્યારે
તીવ્ર રીતે પ્રગ્લ્ભિત થાય, ત્યારે ચેત્ત્વનાં ધાતી ક્રોધને તે હનન કરી નાંખે છે. ધાતી
ક્રમનો નાશ થયા પછી તે યોગી કેવલજ્ઞાન અને કેવલસ્થિતિ પ્રાપ્ત કરીને, આ યોગીયોકને
પર્યવે રીતે ભણી રહે છે, અને જોઈ શકે છે. તીર્થંકર, કેવળ વિગેરના અતિશય તથા
અનુકારી પ્રજાવના મદિમાનું કારણ એજ ધ્યાન દોષી શકે છે. રાજેન્દ્ર ! એવી રીતે
અનુક્રમે અવશ્યતા આવેશથી નિરાવેશ ધ્યાનને અગ્નિયોગ અને સમતા રસના સ્વાદને
પ્રાપ્ત કરનાર મહા યોગી ઉપરે દુર્લભ એવા પરમ આનંદને અનુભવે છે. જાણ આત્માનો
ભાગ્ય કરી, પ્રવચન કરી અંતર્યામી તે ચેત્ત્વ ત-મય થઈને પરમાત્માનું ચિંતન
કરી શકે છે. આત્મસુદ્ધિથી મદ્ય કરેલ કાષ્ઠિ તે બદ્ધિસત્તા, અને કાષ્ઠિ પ્રત્યે અ-
વિદ્યુત્તે તે અંતર્યામી એવા ભેદનું તેને વચ્ચે જ્ઞાન થાય છે. ચિદ્રુપ, આનંદમય, નિરુ-
પાદ, શુદ્ધ, દૃષ્ટિને અનોખર, અને અનંતગુણી પરમાત્માનું સ્વરૂપ તે સૂક્ષ્મ રીતે ભણી
શકે છે. તે પરિપક્વ યોગી કાષ્ઠિ આત્માને અને આત્માથી કાષ્ઠિને પૃથક્ ભણી
આત્માના નિયમમાં વિરામ પામે છે. ત્યારે તે યોગી આત્માને વિરે આત્મજ્ઞાનની ક્રમ
કરી, ત્યારે યોગી પુરોષ તે અવળ પ્રાપ્ત એવું ચેત્ત્વ સંપ્રદાન કરે છે.

મહારાજ ! આવી યોગવિદ્યા મોક્ષ સાધવાની સર્વોત્તમ કળા છે, તેને પ્રાપ્ત
થાય. તેા માનવ જીવન દુર્લભ થાય છે. મહારાજ ! આપ આદર્શ છે, હવે ધર્મના રામી
છો, તમારા મુદ્રામાં શુદ્ધ સમ્ભવને સર્વદા વાસ કરો છે, તેથી આ મહા વિદ્યાની ઉ-
પાસના કરવો. પ્રત્યેક શક્તિ નિરંજન મનુષ્ય ધ્યાન કરવા તૈયાર થશે. તું હમેશાં એ
યોગવિદ્યાના પ્રધાનથી વિદ્યાની જ્ઞાન પાશ્વ કરે છું. આપ અંતરંગમાં એ મહા વિદ્યાએ
પોતાનો દિવ્ય પ્રભાવ દર્શાવે છે.

તે નિમિત્તિથાનો આ ઉપદેશ સાંજની પ્રજાપ્રસિદ્ધ યજ્ઞે આનંદ પામ્યો, યોગ
સમાધિના તત્ત્વજ્ઞાનરૂપ અનુગ્રહી તેને નિરવધિ ગુપ્તિ પ્રાપ્ત થઈ, હૃદયમાં આનંદ
સ્વરૂપે જ્ઞાન રહેા, કરીરંધ્ર પેમેદ્વતમ થઈ આવ્યો, તેણે એક યજ્ઞ તે નિમિત્તિથાને
ભક્તિથી વંદના કરી હતી. મહાનુભાવ ! તમે આવી ઉપર અપાર ઉપકાર કર્યો છે;
દેવગુણ મુખ્યથી તમારા અને દરિદ્રજ્ઞાન આપ્યું, અને ઉપરે આ યોગવિદ્યાના ઉપદે-
શથી આરા જીવનને દુર્લભ કરાવ્યું આપના સમ્ભવમયી અને જે ભાગ થયો છે. તે અ-
વરૂં છે. તેનો અનુભવ આજ પ્રીતર પશુ થઈ શકે તેમ નથી. અદેવ જીવેમાં સ-
ત્તવનો મદિમા જે વધુએ છે, તે તમે વચ્ચે કરી જાગ્યો છે તમારો અત્યંત
મને અતરંગ ભગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે, આરા અપ્રમાણ અનુભવ નવોજગત પ્રાપ્ત થયું છે.
આજ સંજી આજ યોગવિદ્યાનું નામજ દુ સામગ્રી રહે. તે આપના મુખથી સંવત્સર
સાંજની મને તેનું પૂરું જ્ઞાન થયું છે, આજે મને આપના નંદ્યો અપૂર્વ સમ-
ભવ છે.

આ પ્રસન્ન છેલી પ્રજાપ્રસિદ્ધ પંચાંગ મેરુત્ત ને આજે મેરુત્ત મેરુત્ત

પોતાના કર્તવ્યમાં પરાયણ થઈ પ્રવેશ લાગે. શ્રીગિરિમાં રહેલાં માનુષી સૂત્રાનીને મળવાની તેને ઉત્કંઠા થતી, અને પોતાના વિયોગથી માનુષીની શી રિપતી થઈ હતી ? તેને માટે આશર મિત્ર થતી હતી.

પ્રકરણ ૫૬ મું.

નિમિત્તિયાનું બીજું પરાક્રમ.

સરથલીની બહાર એક સુંદર મેહેલ બનાવવામાં આપ્યો હતો, તે મેહેલની રચના ઉત્તમ પ્રકારની કરવામાં આવી હતી, તેનો દેખાવ પડેલો સુંદર હતો, તેના બેજ, ભાગિયાં વિશેષમાં નકશીબાર કામ કરવામાં આવ્યું હતું, મેહેલની રચના થોડી મુદતમાં તૈયાર થઈ હતી, તથાપિ અજોડ કાંચ કામ સુધી તેનું કામ આવ્યું હોય, તેનો તેનો દેખાવ હતો.

આ મેહેલમાં જ કુરંગે આવ્યા, તેમાંથી એક પુરુષ બેઠો—મહારાજા મંદેવ ધનો સુદન બનાવ્યા છે નહીં કારીગરી અને રિપિર થોડા ભેદ, પ્રદાનને અતિ આનંદ ઉત્તર છે તે જાણીને ત્યાં જુદા જુદા જુદા આપે. મહારાજા 'તમારા કહેવા પ્રમાણે મેહેલની રચના કામ છે પણ મને આ મેહેલ બોલે છે કંઈ આને છે કે, આને સુંદર મેહેલ કહી પારખા શા રીતે બનાવ્યો હતો ? આજથી આઠ દિવસ પહેલાં આજ માંડે કુરંગ તીકરંગ હતો, ત્યારે અહીં કાંઈ પણ ન હતું, આ રચના જુદા દેખાતું હતું; આજે અહીં મેહેલ થઈ ગયો, એ કેવું આવ્યું ?

આ પ્રશ્નને તે જાને પુરંગે કાલિયત કરતાં હતા, ત્યાં અકરમાનુ અમિતો ભાગે ભેદમાં આવ્યો. તેની દેહીબનાર જાણવાથી તેઓ જાને બચાવીને થઈ ગયા. તરતજ તે જાને પુરંગેનાથી એક પુરુષ બીજા પુરુષને હાથ ઝાલી નીચે લઈ ગયો, અને એક નિકાલ નીચે નીચે થઈ તેને બીજો જાને પાછાર કરી દીધો. એકના રક્ષણથી બીજાનું 'જી ૨-૩' થયું. જાને કુરંગે જતુના નુબાઈથી જાણી ગયા.

'જાણ્યો' હાથમાં થઈ થઈ નહીં, આ જાણ્યું રાષ્ટ્રકરનું જા પ્રમાણે છે—જ્યારે કુરંગેનીય દેવથી પ્રશ્નપત્રને આજુ રીતથી નિર્વિનિયમે વિભાજિતથી તથા જા, અને તે આનંદ કુરંગેનીય પ્રશ્નમાં રહેલો હતો, જા તેજ જાણ, વિજાણ, આ રીતે, જાણ, અને જાણ એ જાને કુરંગેને તે આનંદ થઈ ન હતો, તેના કુરંગેનીય.

દેશમાંથી પણ દાસ્ય ભારે પ્રગટ પુનર્જાનને મેળવી જાયે જાયે, અને તેથી વણાર
 પ્રાપ્તિને તેને પ્રેમથી જણી દીધે, તે જાણી વણારથી આનંદ હોયે, તે જાણી કુમારે
 એકાંતમાં એકાદ પણ દાસ્ય નેત્રમાંથી એક કુમારે જણાવ્યું કે, જણુએ ! આપણી
 ધારણા નિર્દય જણાયે. વિદ્ય પ્રગટિતને મનુષ્યોથી નિમિત્તિત્વએ જણવી દીધે, એટ-
 લે જ નહીં. પણ તેણે સ્વેચ્છાથી તથા ધર્મકે આદિ વિવશમાં કુલમુદ્દેશ પાછાં જાયે, એમ
 પણ જણાવ્યું. હવે આપણે શું કરું ? એ વિદ્ય વિદ્યાર્થીના ત્યાગ પામ્યા હોય, એ આ-
 પણી આપે સિદ્ધ થત. ભારતમાં રહે ધર્મકે જાણત, તેણે તેનું દાંડ ચલાવ નહીં.
 કુલમુદ્દેશના સંભાળના હાર જણુમારને મેળવી દેવ, પણ આપણી એ ધારણા નિર્દય
 કરે. હવે શું કરું ? ભારે તેમાંથી એક બાંને કુમાર જણાયે, જણુએ ! અને એક જણ
 સુધી જાયે છે. આપણે નવતરી મહાર એક જણાવે. જણાવેને મહેલ હોયે રહીએ
 હાલથી આપણેથી એ મહેલને માર વિવશમાં તેવર કરાઈએ, જાણી તેમાં આપણા વિદ્યને
 દેખાડાને મહાને હજી જણ, જાણીથી જાણ રહી નહીંએ. તેણે આ કુવિદ્યને બાંને-
 બાંને જણુમેલન આપું. જણાવ તેમણે તેણે જણાવતી મહેલ તેવાર રાખી દીધે હોય.
 અને રાત્રને નિમિત્તિત્વ રાષ્ટ્રે ત્યાં ને જાયે દાંડ. એ મહેલમાં જો એ પૂરેલ દાસ્ય. તે
 રાત્ર પ્રગટિત અને પેલો નિમિત્તિત્વ હોય. તે મહેલને તેમણે જાણી જણાવે દાંડ.
 તે વખતે મહાર જોયે, રાત્ર પ્રગટને વણ, જાણીવણી રાત્રે જાયે રાંધે દાંડ. એ જણ-
 રાંધે રીતે રાંધે દાંડ, તેણે રાંધે આ રાંધે રે —

અહીં ૨૦૪ રિક્ષા વિગેરે રૂમાથી હાનુ અનિદ વિતરણ હતુ. ત્યાર બાદે
જાણી આ સંસ્થાના નામકે અંતરંગન રિક્ષા તે રિક્ષા કાંચડી દાખા હતા. ત્યાંથી તેને
ફેરવા ઉપકારી વિગેરે જાનવખતે રૂમ રીતે એક સુચિત્તુ સુરેશ કપરદાની રેખામાં કાઢી
હતી. એ પોળદાની રાખ રાખાવિદ અને યાવક બેરો કાચડીવાળાં જાણી રાખ
હતા, તેઓ સુરેશકાંચ બંધે આજે રૂમકેશ નીકળ્યા હતા.

[illegible]

નારી માતાઓનાં જનિત કલ્પિત છે, તેનાં સંતાનથી માતા પિતાને અધામુખ થવાનું એટલુંજ નહીં, પણ તેના જીવને માટે પધાતાપના પાત્ર થવાનું છે.

લાક્ષામહેશ જગી ગયો, અને તેમાં રાજ્ય અને નિમિત્તિઓ પણ સાથે જ ગયા, આ વાતની લોકોમાં જનજુ થવાથી કુચરચવીમાં હાહાકાર થઈ રહ્યો, બાળકથી જૂદા સુધી સર્વ પ્રજાવર્ગ અપાર શોક કરવા લાગ્યો, સર્વના નેત્રમાંથી અશ્રુધારા ચાલવા લાગી, લોકોનાં ટોભેટોનાં રાજદ્વાર આવગ એકાં થવા લાગ્યાં. મંત્રીઓ, સામંતો અને ખીજાં હલુરનાં માણસો આક્રંદ કરી રદન કરવા લાગ્યાં, પ્રતિપક્ષિંદના સદ્ગુણોનું સ્મરણ કરી, તેઓના હૃદયને વધારે આઘાત થતો હતો. કપરી હૃદયના જળ વિગેરે કુમારો પણ ઉપરથી શોક જતાવતા હતા.

હવે આ તરફ જે રાજ્ય પ્રતાપસિંદ સુરેન્દ્ર દ્વારથી બીજો રથાને કુચર ચેત્રીકલ્પો હતો, તેના હૃદયમાં “ આ શું થયું ? આ સુરેન્દ્ર કેણે કરી ? આવા ભયંક અમિ કયાથી જાગ્યો ? ” ઇત્યાદિ અનેક તર્ક ચિત્કં થતા હતા. રાજ્યને ચિંતાગુરુ ભેદ નિમિત્તિઓ બેઠ્યો, મહારાજ ! ચિંતા કરશો નહીં, યુગ કર્મના પરિણામથી આપણે બચી ગયા છીએ. આ જનાવની હડકત તમારા જનજુવામાં છે ! નિમિત્તિવાનાં આવ વચન સાંભળી રાજ્ય પ્રતાપસિંદ સંભ્રમથી બોલી ઉઠ્યો, ઉપકારી મહારાજ ! કહો, આ શું થયું ? નિમિત્તિવાએ અજલી જોડી જણાવ્યું. મહારાજ ! તમારા હૃદયમાં જેમને માટે ચંકા પણ ન આવે, જેઓને તમે સર્વથા હિતવાગી જણો છો, જેમના તમે પરમ ઉપકારી છો, અને જેઓનો હૃદય, વૈભવ અને સર્વ જાતનાં મુખ તમારાથીજ પ્રાપ્ત થાય છે, તેના તમારા જળ, વિજય, જય ત અને અપરાજિત એ ચાર કુમારો ! આ ચારજ છે. તેમણે રાજ્યજોબને લઇનેજ આ વિપરીત કામ કરેલું છે. તેઓ નાનાંથી થઈ તમારા મહાન ઉપકારને ભુલી ગયા છે. રાજેન્દ્ર ! તમારો નાથ કન્વાને માટે તેમણે તે જાણ્યો મહેલ કલ્પ્યો હતો, તે મહેલમાં તમને મારવાને માટેજ જમાવ્યા હતા. આ તેમનો કુવિચાર પ્રમથથીજ મારા જનજુવામાં આવ્યો હતો. મે તમને ભવશિનાંથી જાળના ખચાવ્યા, તેથી તેઓને મારી ઉપર પણ છપ્પાં થઈ હતી. તમરી સાથે મારો પણ પાત્ર કરાવતી તેમના ધારણા હતી.

જેનીનાં આવાં વચન સાંભળી પ્રતાપસિંદને રોષ ઉત્પન્ન થયો. તેના હૃદયમાં આશ્ચર્ય સાથે અનેક વિચારો થવા લાગ્યા. તે જોવાવશથી બેઠ્યો, જોવી મહારાજ ! આ કેવો ભુલમ ? જેમને હું પૂર્ણ વાતવદ્ય બાવણે રાખું છું, તે છતાં તેઓ મારી સાથે વેર ભુલ્યા વર્તે, તે કેવી વાત ? આવા પિતૃવાતી પુત્રોને સદસદાર પિતાર છે, આવા પુત્રો ખરેખર શિષ્યાને પાત્ર છે. મહારાજ ! હું એ કુટ પુત્રોને પૂર્ણ શિક્ષા કરીશ, તેમને મારા રાજ્યની દરબાર કરીશ, અથવા તેમને સારીરિક શિક્ષા કરી મહાન દંડ આપીશ. આવા કુસુંદિ પુત્રોની પ્રત્યે પિતાએ પુત્રસાસક્ય રાખવું, તે અનુચિત છે. કદિ આવા કુમરને પુત્રેનું દર્શન લઈ, બીજા પુત્રો પણ આવાં કુચરચરો કરવા મીએ, તેથી આ પુત્રોને ખરેખરી શિક્ષા આપવી જોઈએ.

રાજ્ય પ્રતાપસિંહ સાંત થયો, એટલે મંત્રીઓએ આવી તેમને તખ્ત ઉપર બે સારી પુનઃ મંત્રણ કરી, તેની જાને બાજુ ચામર વાગીતણ લાગ્યાં, અને પૂર્વચંદ્રના જેવું ઉજાસ હવે મરતકપર ધારણ કરવામાં આવ્યું. તે વખતે હૃદયમાં પ્રસન્ન થએલા પ્રતાપસિંહે પોતાના ઉપકારી નિમિત્તિયાને પોતાના તખ્તની પાસે અતિ આમદ કરી બેસાવો. સોડાએ હાથ નાક કંપે, સર્વેર આનંદ મંત્રણ વર્તાઈ રહ્યો.

સર્વ સમાજ સાંત પડ્યા પછી પ્રતાપસિંહે આજ્ઞા કરી, અગ્રદ્ય રાત્રી અને મહા મૂલ્ય વસ્ત્રોથી ભરેલા ચામર મંચાલા, તરતજ તે હાજર કરવામાં આવ્યા. મહારાજાએ ઉભા થઈ, તે ચામર ભેળી મહારાજાની આમણ થયાં. જેના હૃદયમાં કંઈની રૂપદા નથી, એના નિમિત્તિયાએ ઉભા થઈને કહ્યું, મહારાજા ! આ શું કરો છો ? આવેલો તરત કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. મેં આપને પ્રથમથીજ કહ્યું છે કે, મારે કાંઈ જાતની સામસા નથી. જીભનો ઉપકાર કરી તેનો ખાલો ભેગો, એની અવધ પદ્ધતિ અને પસંદ નથી, તેને મારે નીચેની કહેવત મેં યાદ રાખી છે:—

“ કરિ ઉપકારને પ્રમ્ણે, તણ ઉપકારડો;

તે તો ન સંત કહાય, હોય સોબીજડો,

વળી કરી ચોતરો ફાંલ, હોય ભે સોબીઓ;

તે તો ધર્મ પિચાચ, મોહારિરે ચોખિયો ” ૧

મહારાજા ! આ કહેવત મારા હૃદયમાં સતત ગા કરે છે. કાંઈ જાતની રૂપદા રાખ્યા વિના પરીપકાર કરશે, એજ પરી પરીપકાર છે. અને મારા જીવનમાં એવજ પરીપકાર કરવાની મેં પ્રતિજ્ઞા કરી છે. જોઈના આવા વચન સામગી પ્રતાપસિંહ હૃદયમાં આનંદ પામ્યો, તેને આનંદના આવેલમાં જખૂંબ્યું. મહાનુભાવ ! તમારા વિચાર પ્રવિત્ર છે, મહાદમ્ભાઓની એ ગુહર પ્રતિ છે. પ્રત્યુપકારની આજ્ઞા રાખ્યા વિનાજ મહારાજાએ ઉપકાર કરે છે, તથાપિ અને સતોષ આપવાને મારા તરફથી કાંઈ બેદ સિપકારો. તે વધારે કારણ. આજેયે મારી ઉપર મહાન ઉપકાર છે, આપે બે બે પાર અને અવિનશન આપ્યું છે, ધર્મ સાધનમાં ઉપયોગી જેવા મારા માનવ જીવનને મેટા જીવનમાંથી બચાવ્યું છે. તેવો બદલો મને તેટલો આપ્યો. તેવનું આશયી તમે તેમ નથી. હવે કૃપા કરી જે કાંઈ કે આપું છું તે સીધરો, અને મારા અર્થ રાજ્યના રાખી થાઓ, અને કાંઈ પદ અન્ય કલુષમાંથી મુક્ત કરો. મહા પુરોહિતે પ્રત્યુપકાર કોઈનાથી થઈ રાખે નથી આજે જેવા પરીપકારી પુરોહિતજ આ પદથી બહુરુદ્ધ છે. સ્વર્ગ અને દુટ પ્રાપ્તિઓને પદન કરી, અરવતી ચરેલી બહુરુદ્ધિ આજ જેવા મહાનુભાવને પદન કરવાથી અપાક ન નેવે છે.

આ પ્રમ્ણે રાજ્ય પ્રતાપ, અને ભેળી વસ્ત્રો વાગીતણ થયો હતો. નાં મહારાજા હૃદયે આવી ખગર આપણ કે, કાંઈ પુરણ સાદ ઉપર બેસીને આપો છે, અને

પ્રકરણ ૬૦ મું.

મોહિનીના મેળાપ.

રે તરફ જુઓરવ થઇ રહ્યો છે, લોભ આમનેમ દોઢદોઢ કરી રહ્યો છે, ' પડેડે ' ' મારો ' એવા હાલો ને. તરફ સંજગાપ છે, પ્રયંત પવનથી જેમ સમુદ્ર લોભ પામે, તેમ આજુ નગરલોભ પામી ખગમગી રત્યુ છે, દેહો પોતાની અચકિતની નિદા કરતા અને હાલે હાલે અથડાઇ પડતા દેખવામાં આવતા હતા, બાગકો જેમથી દોઢદોઢ કરી પોતાના આશય તરફ રવાના થતા હતા, માતાઓ પોતાના સિશુઓને સંભાળી લેવા સેરીએ સેરીએ બચતીત થઇ બમતી હતી, પતિન-તાઓ બહાર મએલા પોતાના પતિઓને માટે ચિંતનુર થઇ, દાર આગળ ચકિત દૃષ્ટિએ અવલોકતી હતી, પાડશાખામાં અમેલાં બાગકોની કુચગતને માટે માતાપિતાને અપાર ચિંતા થઇ પડી હતી, પિતા પુત્રને અને પુત્ર પિતાને શોધતા હતા, ચંદ્રદારને બંધ કરવામાં લોકો એકતાને લાખાં હતાં, સર્વને આશય લેવાની અકરમાત્ જરૂર પડતી હતી, જે જ્યાં આવી અડધું, તે ત્યાંજ બરાબ રહ્યું હતું.

જ્યારે એક તરફ લોકોની દોઢદોઢ થતી હતી, ત્યારે બીજી તરફ રામના સેવકોની અને સૈનિકોની દોઢદોઢ થઇ રહી હતી કોઇ સંજોગે કોઇ સંકળે કોઇ રાંઠવાં લઇ, કોઇ ચીપીવા ન, કોઇ સાબુસા ન, કોઇ વીંઝીના આકાર જેવાં સાધનો લઇ, અને કોઇ મોટાં બાલાઓ લઇ, આમતેમ બમતા હતા. કોઇ થોડેસ્વાર થઇ, અને કોઇ ઉઠપર આરઠ થઈ હોઢારા કરતા હોડતા હતા, કોઇ પોતાનું શોધે દરોજવા, કોઇ પોતાની હિંમત બતાવવા, કોઇ પોતાનું અનુલ પરાક્રમ દેખાડવા, કોઇ મહાન સકિત બતાવવા, કોઇ રાજકક્ષિત દરોજવા, અને કોઇ પ્રભ પ્રેમ પ્રગટ કરવા આગળ પડી દોડતા હતા. તેમની દોઢદોઢીથી પૃથ્વી ઉપરની રજ ઉડતી હતી, આકાશમાં ધૂમ્રવર્ણો થઇ ગયે હતા. આ વખતે મહારાજ પ્રતાપસિંહ, કે જે પોતાના કુમાર શ્રીચંદ્રના શુભ સમાચાર બાંધી અતિ અનંદમાં હતો, અને એ ખબર લાવનાર મંત્રિ ભુદિસાચરને અમૂલ્ય પોષાક આપી, પોતાની કૃતજ્ઞતા દરોજવતા હતા; તેની પાસે આવી એક સેવકે પ્રણામ કરી ખગર આપ્યા, મહારાજ ! આપણી ગજયાગામાંથી જયકળશ નામે હાથી તોચાનમાં આબે છે, તે પોતાનો બંધવાનો ખીલો ઉમેડી, અને મહાવતોને પાડી, ઉન્મત્ત થઇ ગામમાં ફરવા નીકળ્યો છે. જે કોઇ સામું આવે, તેની ઉપર મારવા ધસી પડે છે; હાજુ વારમાં તો તેણે અનેક પ્રકારની રંભડ કરી મુકી છે. કેટલાંએક ઘરનાં બપર્સ અને મેહેલાનો તે ભાંગતો જાય છે, મેરી બવંકર ગર્જનાથી લોકોને બચતીન કરી દે છે, આથી કુચરથળીમાં હાંદકાર થઇ રહ્યો છે, લોકોમાં ભારે તાલ વતોડ રહ્યો છે, અનેક સૈનિક, ચતુર મહાવતો, અને થોડેસ્વારના ઉસ્તદો તેની પુઠે પડ્યા છે, તથાપિ તેનો જરા પણ પરાસવ થઇ ચકતો નથી. તે

એવી દેહ કદી પ્રવેશ નહાતી એ છે, જેની આકાશ જગતને પોતાની પાસે દિગ્ગત આકર્ષી નથી. આ જગતને કાળજીથી જાણી કુશલચીત્રીની પ્રજા કહેવાય છે. સર્વને આપતને માટે સંતોષ દર્શન થયે છે, આજ સમય કદી સર્વનું રક્ષણ કરે.

આ પ્રમાણે તે તેઓ ખજાર આપ્યા, ત્યાં યાજ્ઞ નીચે સેવક ઘાંતે આપ્યો.
સ્વામી ! સ્વામીન રહે, તે ઉન્નત હાથી આપણા દરબારમાં આવે છે. તે કાંતિગતાંજ
પ્રત્યક્ષિત્તે બેઠો થયો. તેણે મહેસુલ દાર આપ્યો બેઠું, ત્યાં માથી ભરેલો, પેલાની
મુંદાને આમનેમ ઉઘાડ્યો, પુરી કરી ઉઘાડ્યો, પેલાના હાંડણમાં પૂનીને ખેંચેલો, ચર્ચા
નેચાથી ચારે તરફ અગાડ્યો અને પેલાના પગને ઉચા કરી પૂડ્યો. તે મળેલ પાનના
તેણમાં આપ્યો. તેની ભજાર મળેલો, પ્રત્યક્ષ દરબારમાં જ્યાં ભવ ઉત્પન્ન થયો,
તેણમાં તે તે હાથી રાખ્યાની નક્કી આપી પડેલો. તેણે ઉપર દેખાવ્યો, રાખ પેલાના
કાંતિની સંજ્ઞા રાખ્યા આપ્યો. તેણે દરબારમાં વિચાર થયો કે, " આ ભજાર મળેલો અ-
વશ થયેલો સંદાર કર્યો. તેની પ્રત્યક્ષ દરબારે વિષયે પ્રવચ કરે તેની છે, તેણ
દાંતે આપ્યા આપે પૂની ઉપર રાખ છે, ત્યારે પૂની કાંતિમાન થાય છે. " આ
પ્રમાણે રાખ ભવ સંદાર મુલુની સિંચા કર્યો હતો, ત્યાં આરમ્ભ તે પછામો નિમિત્તે
મળેલોની સુખે આપ્યો. સિંચાની જેમ રાખ આપી, તે હાંતિના રાખ ઉપર મડી થયો.
રાખ તેને પૂડી આપ્યો રહેલો. મળેલોમાં ચતુર મેલો થયેલો પેલાના પાયામાંથી
અને ભવના પ્રકારથી મળેલોને ખૂબ દમન કરવા આપ્યો. દમન કરવાની ચતુરતાથી તે
હાંતિને નવતરી પહાર આપ્યો. ઉન્નત અને પ્રત્યક્ષથી વધેલો મળેલો તેની પ્રેરણાને
વધ થઈ થયો. સ્વચર મળેલો પેલાનું દૈન્ય ભવ દરબારે બેલો, પશુ ભેદીય રાખકુ-
આપી સુખમાં ભરીથી રાખ આપ્યો તેનું કાંતિ પશુ આપ્યું નહીં. નવતરી પહાર નીચી
મળેલોને રાખકુવર દર મેલો થયો. તેણે દર બેલો તે મહેન્નત હાંતિ તદ્દન સિંચા
થઈ થયો, તેમાં કરેલો આપ્યો અને નક્કી થઈ થઈ, તેની ઉપર થયેલો કરેલો સુખ પ્ર-
ત્યક્ષ આપી, આપ્યો જ્યાં એક થઈ રહેલો ભરપૂર અને વિદ્યારી પ્રત્યક્ષોના નિયમથી
ભરપૂર એવો આપી આપી, તેમાં એક ઉપર પૂર્વ અને તેની તરેલીમાં એક સ્વચર
મેલોમાં આપ્યું. સ્વચરની આંતર ખબરોના મુલકારથી ઉન્નતના પ્રવચન આવેલું
હતું અને તદ્દન ઉપર મેલો હતોની મેલો આપ્યો પૂની કરીપેન્નત દેલો, તેમ આપ્યો
હતો. આ મુલકાર દેખાવ્યો, ભેદાંતે તે મેલો પડીપૂર થયેલો મળેલોને ઉપર રાખ્યો.
પેલે તેણે રાખ ઉપરથી ઉપરથી પડ્યો. પડી નિમિત્તેપેન્નત પેલે દેલો, પેલે સ્વચર
પેલે રાખ થયો. ખજાર થયેલો જાણી થયો. તે મુલકાર સ્વચરમાં સ્વચર કરી, મુલકાર
મળેલોને તેણે નક્કી મેલો. મળેલો પેલાના હાંડણમાં મળેલો દરબારને આપ્યો
હતું. રાખ અને રાખ ભવથી પડેલો મેલો રાખ્યો—તેણે રાખ પ્રવચ થયો. મળેલો
પડેલો પેલાના ભવથી પડેલો મળેલો દેલો, તેમ આપ્યો. તેની આપ્યો નિમિત્તે
પડેલો રાખ.

આ વખતે એક બીજો જનાર જન્મે. તે અટ્ટીમાં બીજ લોકોનો મેટો સમૃદ્ધ રહેતો હતો. તે બીલો અટ્ટીનાં ડાઘડુપથી અને ધુંટના દબથી ઝુલતો નિતંદ્ર કરતા હતા. તેઓની ઉત્તમમાં ઉત્તમ સમૃદ્ધિ વનખૂમિ હતી, વનની રમણીયતામાંજ તેઓ વિલાસ મુખ્ય ભોગવતા હતા, અરણ્યની અવળીમાં તેમનું સામાન્ય હતું. વનના કુદરતી ભોમના તેઓ ઉત્તમ ભોગી હતા, તે બીજના રાગએ આ ગજેન્દ્રને સૌવરના તીર ઉપર ધરતો જોયો. ગજેન્દ્રનો દેખાવ, તેનાં લક્ષણો અને તેનું સૌંદર્ય જોઈ, સગરપતિને મોહ થયો. પોતાના વનરાજ્યમાં આનું ગ્રાણી સંપાદિત થાય, તેને માટે તેને પ્રબળ ઇચ્છા થઈ. તત્કાળ તે બીજ લોકોનું મોહું સેન્ય લઈ, તે ગજેન્દ્રને લેવા આવ્યો. ગજેન્દ્ર ચમત્કારી હતો, તેનામાં હેય ઉપાદેવનું યાન હતું. આથી તે બીજની સામે થયો સર્વ બીજો એકઠા થઈ ગજેન્દ્રની ઉપર ધસી આવ્યા, એટલે રાજકુમાર યુદ્ધ કરવાને સજ્જ થયો. બીજ લોકોના સૈનિકો તેના ઉપર ટુટી પડ્યા, પણ મોટા પરાક્રમથી શીચદ્રે તેમનો પરાજય કરવા માંડ્યો. તે બ્રાહ્મણી કુમાર એકલ્યએ બીલોના પ્રચંડ સેન્યને હાથમાં પકડી લીધું. સિંહની આગળ જેમ શિયાળીમાં નાચી જાય, તેમ તેની આગળ બીજ લોકો નાચી ગયા. તેના અદ્ભૂત પરાક્રમે સર્વ વનવાસીઓને ચકિત કરી દીધા. પરાજિત થયેલા બીજમ્મ તેના વીર્યને વખાણતા પોતપોતાને રથાને આજ્ઞા ગયા.

કુમાર શીચંદ્ર બીજ લોકોને દરાવી, વિશ્રામ લેવાને એક ટક્ક નીચે જરા વાર મેટો, ત્યાં બીલડીઓનું એક જંદ તેની પાસે આવ્યું. કિચત ઓઝોએ વિચાર્યું હતું કે, “આપણા બળવાન બીજોને હાથમાં દરાવનાર કોણ વીર છે? તે દર્શનીય વીરનું આપણે અવલોકન કરીએ.” આવી પારણાથી સર્વ કિરાતીઓ જ્યાં શીચંદ્ર જસા નીચે મેટો હતો, ત્યાં આવી હતી. આ કિરાતીઓના જંદમાં બીજોના રાગની મોહિની નામે એક કન્યા આવી હતી, તે બીલકન્યા છતાં તેનામાં ભાવનવચના વકાસથી સારું સૌંદર્ય દેખાતું હતું. વનવાસિની છતાં તે નાગરી નવવધૂના આતુરને પારણ કરતી હતી. આ કિરાત કન્યા શીચંદ્રને જોઈ મોહિત થઈ ગઈ. તે પ્રભાવિક વીરની મુંદર આકૃતિએ કિરાતજાળા કામને વસા થઈ ગઈ. શીચંદ્રના અલૌકિક સૌંદર્યે તેને દૃઢ રીતે આકર્ષ્યો, અને પરાધીન કરી દીધી. તેના અંતરંગમાં શીચંદ્રને તેણે રથાપિત કર્યો, અને તેની સાથે પવિત્ર પ્રેમનું બંધન કરવાનો સંકલ્પ કર્યો.

કિરાતીઓ રાજકુમારને નિરખી સ્થાનંદચરં થઈ પહોંચી ફરી. બીજી કિરાતીઓ માનસરૂપ આસન ઉપર શીચંદ્રને અવકાશ આપી, પોતપોતાના કાર્યમાં પ્રવર્તી; પણ એકલી મોહિની શીચંદ્રની મોહિની થઈ ગઈ, અને તે શીચંદ્રને પ્રેમાશ્વરનો મનથી પતિ જનાવી મનમંથન થતી પોતાના પિતાની પાસે આવી. બીજજાળા જરા લગ્ન ધરતી પિતા પ્રત્યે મોહી—પિતાજી ! તમને અને તમારા સેન્યને પરાજય કરનાર તે વીર પુરુષને કું હૃદયથી વરી ચુકી છું, આ લવમાં એ કુમારજી મારા પતિ છે, બીજ પુરુષને કું પતિપદ આપવાને હૃદયની નથી. મોહિનીનાં આવાં મોહિત વચન સાંભળી, કિરાતપતિ વિચારમાં

મોહિનીનો મેળાપ.

૩૨

પાંચે. સહ વાર વિચાર કરી, અને પોતાની પુત્રીને દદ નિકળ જાણી. તે રાજકુમારને
 પાંચે મોહિનીને લઇને આવ્યો. કિસલપતિએ જાતી કુમરના ચરણમાં પ્રજ્ઞામ કર્યો, અને
 નિનસથી તે બોલ્યો—રાજકુમાર ! તમે મોહા રાજા હો, જામે એક વનચત્તી છીએ,
 અદાનતાને લઇને જામેએ જે સ્વાદસથી અપરાધ કર્યો, તેને માટે હામા કરદીદા જામે
 વનચત્તી વનચી કહેવાઇએ, જામારી મનોરૂપિ ઉપર અદાનતાનું જાન-જાન સર્વદા રક્ષા
 કરે છે, તેથી જામે દીપં વિચાર કર્યો વચરજ જાપની કામે થયા હતા. રાજેન્દ્ર ! જાપ
 રાજા અને હામાધારી હો, તેથી હું એક વિનન કરવા આવ્યો છું. મોહિની નામે માટે
 એક પુત્રી છે, તે જાપના સુધીવ અને સંદર્ભમાં રાજિણી થઇ છે. તેને જાપ અંગીકાર કરે.
 મહાન પુત્રો કોમ્પની પ્રવેશને ભંગ કરવા નથી. બીજનાં જાપાં વચન સાંભળી શીયદે
 કર્યું. બીજગજ ! તમે કરેલા અપરાધને માટે માયા મનમાં કાંઈ નથી, બીજની ઉત્તમ
 વસ્તુ બેચવવાની છાછ થયી, જે રાજસી પ્રાપ્તિ છે; તેની પ્રાપ્તિને લઈ થક થાય, તેમાં
 કાંઈ જામર નથી, જાને તેને માટે કાંઈને ક્ષેપ કરવાને નથી. બીજનું તમે તમારી પુત્રીને
 માટે ને કર્યું, તે વાત અનુચિત છે. જામે થક હાનિવ છીએ, અને તમે બીજ જાતિ
 હો, કર્યા મણિ ! જાને કર્યા કામ ! રાજકુમારને મુખી બીજકુમારને કેમ પરણી લાગ્યો !
 એમ કરવાથી જામાઈ કુજ કષ્ટકિત થક જાવ; પછી બારતવરમાં પ્રખ્યાતિ પામેલા હા-
 નિવ વંશને કે.હ માન જાપે નહો, માટે જા હાં જાપાથી થી રીતે થાય ! તે વખતે
 લગ્ન હોડી મેહવતી મોહિની બેલી—રાજકુમાર મને તે કરો, પણ મારો
 વિચાર ફરવાને નથી. જો મને પાછીમણ કરી નહોં પરણો, તો તમારું વચ્ચ અને પા-
 કુમા જાપો, તેની કાચે હું મારો પતિન સંજ્ઞે જોડીલ. તમારા નામથી અગિત થક હું
 તમારી દાસી થકને રહીશ, મારો અંગીકાર કરો. તમારે થરતી જહારનું કામ કરવાને
 મારો નિવાસ કરજો. તમારી દાસી જાપે સેવ કરવાને મને અધિકારિણી કરો, એટલે મારું
 જીવન સરજ થાય. જો મારી તે પ્રવંશને પણ ભંગ કરશે, તે પછી અભિમા પ્રવેશ
 કરીશ. મોહિનીનાં જા વચનથી શીયદનું દલ જાડ થક થયું. તેની મનોરૂપિમાં મોહિ-
 નીને માટે દયા ઉપજી, વનચત્તીની વનિયાને ઉદાર કરવા તેના મનમાં આવ્યું. તરતજ
 પોતાનું વચ્ચ અને પાકુ તેના હાથમાં મુકી, તે જોઈ બીજપતિ પુધી થયો, તરતજ તેણે
 બીજોને બેધારી, તેમને વિવાદોલસ કર્યો. વિવાદને પ્રસંગે રથ, પોદા, હાથી, બેઠ, મોતી,
 માણેક અને બીજી વસ્તુક સામગ્રી શીયદને બેઠ કરી. શીયદ તેને રાજીકરી પહોંજ
 પુધી થયે.

આ પ્રસંગે એક ચમત્કાર જા-યો. બીજપતિએ જાપેલા હાજનમાંથી એક રથ
 જાપી શીયદની પાલે ઉભો રહ્યો. રથના પોદાએ જમન પુજાના અને મસ્તકના ચાગાથી પહોં
 હાં દયાવચ લાગ્યા. તેમનાં નેત્રમાંથી હાંના અશ્રુની ધારાઓ આવી, પોતાનાં મસ્તકના તમારી,
 જે પ્રકુક પ્રણીએ શીયદની આવજ પોતાનો પ્રેમ દર્શાવ્યો. તેમને આ દેખાવ જોઈ થર્વ
 પોતો ચકિત થક થયા, માવ શીયદ તે વાત સમજી થયો. શીયદે ઉભા થક પોતાને
 પ તે અજના ૪૮ ઉપર ફેરવ્યો. વિજ જાપેએ ઉત્તમ નેજાથી ત્યમો પ્રેમ દર્શાવ્યો.

શીયંદ મદુવાળીથી આદ્ય થઈ જોઈયો—મારા પ્રેમી પ્રાણી ! તમારું અહીં અચાનક દેવન થયેથી અને અતિ આનંદ ઉપજે છે, ધનુ દિવસે તમારો સંયોગ મારા પૂર્વજ વિશેષને વિચારવે છે. મારા પ્રિય વાદનો ! તમારા નિયોગનું કારણ કું પોતેજ હું. મારો ઉદારતાનો શુભ તમેને દોષરૂપ થઈ પડ્યો છે, તેને માટે ક્ષમા કરજો. તમારી પૂર્વની સેવાનું રમર-જી અને સતત રહેતું હતું, તે રમરજીનો શ્રમ આજે સફળ થયો છે. વ્હાલા વાણ ! હવે આપણા સંયોગ નિયોગનું કારણ ન થાય, તેથી મારી કમ્પ્લા છે. મારાં પૂર્વનાં સત્કર્મ જે તમારો સંયોગ, અને વિશેષ કરાવ્યો હતો, તેજેજ પાછો પુનઃ સંયોગ કરાવ્યો છે, તે ખાને અને પૂર્ણ સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે. આ પ્રમાણે કહી શીયંદે અમ્મોને આગ્રિગત આપ્યું.

પ્રિય વાચકશ્રી ! તમે તમારી શુદ્ધિતા પ્રમાણથી જાણ્યું નો કહો, તમારો ન જાણ્યું હોય, તો પુનઃ રમરજી કરો. વાપુવેજ, અને મદાવેજ નામના અજગી મુજા એવો આ શીયંદનો પૂર્વનો મુલેગ રથ હતો. એ દિવસ રથ તેને કદી રીતે પ્રાપ્ત થયેલો ! અને તેનામાં કું સામર્થ્ય છે, તે તમારા જાણનામાં છે, પોતે ઉદારતાના મદાન શુભથી એ રથ એક લેનમ કરીને એક આપ્યો હતો, તે પછી તમે જાણો છો. આ રથની ઉદાર-તાજ શીયંદને મોટી મુસાફરી કરવાનું કારણ થયું હતું, એ રથ તેને કમળા ચમત્કારી પોતે અહીં પ્રાપ્ત થયો છે. કદેક વાતુનો સંયોગ, અને વિશેષ કમળા મદાન સત્તાને આ-ધીન છે. કમળા સુદમ પ્રકૃતિભોની જામળા વિજયત જપ્ત પડ્યો રાંક છે. ક્યાં શીયંદનું આ અરવચમાં જોઈરૂપ બદલાઈ આવ્યું ? ક્યાં મદોન્મત દાઈનો વોગ થયો ? ક્યાં પ્રિય ભોગનું મુક ? ક્યાં પ્રિય કન્યા મોદિનીનો મેળાવ ? અને ક્યાં સુરેજ રથનો અ-ચાનક સામ ? આ દેખાત જોઈ પ્રિય વાચક આજેનાં પામળા દવા. તે વખતે શીયંદે કહ્યું, કિનારજા ! કદો, આ લેનમ રથ નમને ક્યાંથી પ્રાપ્ત થયો ? તે અદુનુત પાત્રા જાણવાની મારી પૂજા જ-ઠા છે કિતાવગત જોઈએ—મદારાજ ! આજ મારા પૂર્ણ જાણથી થયો છે, હવે આજથી આજણ જે વચાઈ જાય, તે કદેકમાં કદી પછી કદા નથી, રજોંદ ! અહીંથી પોતે દૂર કુંડલપુર નગર છે, તે નગરના રાજાના તાબા નીચે અને આ અરવચમાં રહીએ છીએ, મારી કરવાની જાનાની આગ્રિગત છે જે કોમ માં પ્ર-કાર થતું હોય, તેને જુદી તે કલ્પથી અનારો નિરાંદ બાંધે છે. કુંડલપુર પતિને જાણે મુદનો પ્રત્યક્ષ જાણે, જાણે અને તેનને જાણ કરતા જાણે છીએ. એક વખતે આ માં રવચેનું કદ જતું હતું. તેભોની જાણવ આ રથ હતો અને તેમાં જુદીને આ રથ જાણ્યો છીએ. આજેનાં જાણથી તે જાણે જાણ કરને નાથી થયા, જાણે આ અજ સદિત રથ આજેનાં જાણમાં આવી નયો. તે રથ આજે શુભ પ્રત્યક્ષે તમને એક કરવામાં આવ્યો છે. રજકુમાર ! એક જીજી વિચિત્ર વાત એ છે કે, જાણે અને આ રથ આજેનાં જાણમાં જાણ્યો છીએ, જાણે આ રથમાં પેટા કુંડલ થતું જાણ છે, કુંડલથી વિજય કહે છે, તેવનાં જાણે અદોન્મત દિવસ થાયે છે, આજે તમારું

જોઈએ. તે કલ્પલક્ષ પાંચ પાંચ સ્થાનરૂપ છે. તે પાંચે માટે એકત્રું ગિલ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તેમ નથી; પણ બીજા અન્ય મતમાં પણ પાંચે સ્થળે કહેતું છે. વિષ્ણુપુરાણમાં લખે છે કે, ચૈત્ય, આદ્ય, અમાત્યસ્થા, પૂર્ણિમા અને સૂર્યચંદ્રમંજુ, એ પાંચ પદકહેવાય છે, તે પાંચ સ્થિતિમાં તેલ, ચાંસ અને અન્ય ભોજ કરવાયે પુણ્ય મર્ષા પછી વિષ્ણુ મોક્ષન નામના નરકમાં જાય છે. મહાભારતમાં લખે છે કે, “ દિંશા કરનાર, દિંશાની અનુભવના કરનાર, અંધશ્રવણ, અંધ વેશનાર, અને ખરીદ કરનાર, એ પાંચે પ્રાણિના ધાતક મળ્યાય છે. હે રાજા ! જોઈશું પશુની ઉપર રવાંટા દોષ, તેટલાં દુનરવાં સુધી પશુધાતક મનુષ્યે પીડાય છે.

મહાભારતના કવિ પાંચમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

યૂર્પણિત્વા પશૂન્ હત્વા કૃત્વા રધિરકદંભમ્ ।

યથેતં ગમ્યતે સ્વર્ગે નરકે કેન ગમ્યતે ? ॥ ૧ ॥

“ યદ્ય સ્તંબને હેરી, પશુઓને દબી, અને રધિરતો કાઢી કરી, એ સર્વને જતાવું દોષ, તો પછી નરકમાં જોને જતાવું ? ”

માફીય પુરાણમાં પણ લખે છે—

ત્રીવાનાં લક્ષણં મેષ્ટં ત્રીવા ત્રીવિતકાક્ષિણઃ

તસ્માન્સમસ્તદાનેભ્યોઽમયદાનં વ્રણસ્યતે ॥ ૨ ॥

“ જ્ય જીવાની કબલ લખે, એ જીવું જેટ લગલ છે; માટે સર્વ ઘનોમાં જીવને અમયદાન આપવું, તે પ્રશંસનીય છે. ” ૧ માફીય પુરાણમાં આ પુણ્ય કહેવાં છે. તે નીચે પ્રમાણે—

“ અર્હિસા વ્રયમં પુણ્યં પુષ્ટામિન્દ્રિયનિગ્રહઃ ।

સર્વમૂતદયા પુણ્યં ક્ષમા પુણ્યં વિવ્રેયતઃ ॥ ૧ ॥

ધ્યાનપુણ્યં તપઃ પુણ્યં જ્ઞાનપુણ્યં તુ સત્તમમ્ ।

સત્યં ચૈવાર્ઘ્યં પુણ્યં તેન તુષ્યન્તિ દેવતાઃ ॥ ૨ ॥

“ પહેલું પુણ્ય અર્હિસા, બીજું પુણ્ય દંડનોતો નિગ્રહ, ત્રીજું પુણ્ય સર્વ પ્રાણિ ઉપર દયા, ચોથું પુણ્ય ક્ષમા, પાંચમું પુણ્ય, છું પુણ્ય તપ, સાતમું પુણ્ય જ્ઞાન, અને આઠમું પુણ્ય સત્ય, એ આઠ પુણ્યોને દેવતા સંતુષ્ટ થાય છે. ૧-૨

મદાભારતમાં વગી લખે છે:—

યૂકાપત્કુળદંશાદીન્ ચે સદા જ્ઞાનિનસ્તથા ।

પુત્રવત્પરિરક્ષાંતિ તે નરાઃ સ્વર્ગગામિનઃ ॥ ૧ ॥

આવપાદો ચ યેઘ્નન્તિ તે ચ નરકગામિનઃ ।

જીવાનો સર્વથા કાર્યો રક્ષા ચૈવાપરાધિનામ્ ॥ ૨ ॥

જે વાગી પુરોહિત, આર્ય, અને ધર્મ વિચારેલી પુત્રની જોય રક્ષા કરે, તે પુત્ર-
નો રક્ષો જાય છે. જોયેલી, આર્યને તરફ વિચારેમાં આર્ય છે, તેઓ પણ અવસ્થા નરકે
જાય છે. અપરાધી હોયેલી પણ સર્વથા રક્ષા કરી.

હોયેલી રક્ષાને આર્ય ખાણી મગજની યતના રાખી જોયે, અને તેને આર્ય
પુત્રોમાં નીચે પ્રમાણે કહેલું છે:—

વિદ્યત્યંશુલમાનં તુ ત્રિશદંશુલમાયતી ।

તદ્દશંદ્રિગુણી કૃત્ય ગાલયિત્વા પિવેઞ્જલમ્ ॥ ૧ ॥

તસ્મિન્ વસ્ત્રસ્થિતાન્ જીવાન્ સ્થાપયે ઞ્જલમપ્યતઃ

एवं कृत्वा पिबेच्छाये स याति परमांगतिम् ॥ ૨ ॥

દશિશૂનં ન્યસેત્પાદં વસ્ત્રપૂતં પિવેઞ્જલમ્ ।

સત્પૂતં વદેદાચયં મનઃપૂતં સમાચેત્ ॥ ૩ ॥

સક્ષ્મશ્રમેણ યત્પાપં અગ્નિના ધસ્મસાન્કૃતમ્ ।

તત્પાપં નાયતે તસ્ય યધુર્વિદુમ્મમક્ષણાન્ ॥ ૪ ॥

ધીસ આંગળ પદોણ, અને ત્રીસ આંગળ લાગુ પડે છે, તેને એક રીત,
તેરડે માથાને પાછી પીટ, તે મરણીયા રહેલા હોયને જગતી આર્ય પરકરવા. આ પ્રમાણે
કરીને જે જગતી કરે, તે પરમ નિર્મલ પ્રાપ્ત થાય છે દશિથી પરિવ કરી પણ મુકરે,
વસ્ત્રથી પરિવ [મરેણ] પાછી પીટ, સત્પૂતી પરિવ પાછી મોઢી, અને મનની પરિવ-
ત્તથી પ્રવર્તતુ આગ આગને આગે આગથી ને પાપ થાય, તેટલું પણ મન
નેક નિદુ ખાતથી થાય છે

વિષ્ણુપુરાણમાં લખે છે કે:—

“ શ્રાવણાં સપ્તકે દગ્ધે યત્પાપં જાયતે કિલ ।
તત્પાપં જાયતે પાર્થ જલસ્પાગલિતે સતિ ॥ ૧ ॥
સંવત્સરેણ યત્પાપં કૈવર્ત્તસ્યૈવ જાયતે ।
एकोहेन तदामोति अपूतजलसंग्रही ॥ ૨ ॥
યઃ કુર્યાત્સર્વકર્માણિ વસ્ત્રપૂતેન વારિણા ।
સ મુનિઃ સ મહાસાધુઃ સ યોગી સ મહાવ્રતઃ ૩ ॥ ”

હે જાનું ! સાત ગ્રામ જળવાળી જે પાપ યાત્ર, તે પાપ ગળ્યા વિના જળ પીનારને લાગે છે. દીમરને એક વર્ષમાં જેટલું પાપ લાગે, તેટલું પાપ ગળ્યા વિના જળ પીનારને લાગે છે, જગેશ જળથીજ બધાં કાપે કરે છે, તેજ ખરો મુનિ, ખરો સાધુ, ખરો યોગી અને ખરો મહાવ્રતધારી છે.

ઉત્તિશ્લોક પુરાણમાં અદિંશાને આઠે નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

“ અહિંસા પરમં ધ્યાનં અહિંસા પરમં તપઃ ।
અહિંસા પરમં જ્ઞાનં અહિંસા પરમં સુખમ્ ॥ ૧ ॥
અહિંસા પરમં દાનં અહિંસા પરમો દમઃ ।
અહિંસા પરમો યત્નો અહિંસા પરમં શુભમ્ ॥ ૨ ॥
તત્રેવ શુક્તમં ધર્મ અહિંસા ધર્મલક્ષણમ્ ।
યે ચરાંતિ મહાત્માનો વિષ્ણુલોકં વ્રજંતિ તે ॥ ૩ ॥

અહિંસા એ પરમ ધ્યાન છે, અહિંસા પરમ તપ છે, અહિંસા પરમ જ્ઞાન છે, અહિંસા પરમ સુખ છે, અહિંસા પરમ દાન છે, અહિંસા પરમ દમ છે, અહિંસા પરમ યત્ન છે, અને અહિંસા પરમ શુભ છે. જે મહાત્માઓ તે અહિંસા સમુજ્જીવિતમ ધર્મને આચરે છે, તે મહાત્માઓ વિષ્ણુલોકમાં જાય છે.

૩મું પુરાણમાં નમપદ્યક પ્રથમાં લખે છે:—

“ અપ્રક્યાણિ શ્રમક્યાણિ કંદમૂલે વિગ્રેપવાઃ ।
નૂતનોદયપત્રાણિ વ્રજનાંપાણિ સર્વેનઃ ॥ ૧ ॥

મયપાને મનિષ્રંગો નરાનાં જાયને સહુ ।

ન ધર્મો ન દયા તેષાં ન ધ્યાનં ન ચ સત્ક્રિયા ॥ ૨ ॥

મયપાને કૃતે ક્રોધો માનો નોંધય જાયને ।

મોરથ નાત્તરથેય દુષ્ટભાવજ્ઞેય ચ ॥ ૩ ॥

નારુર્ગોપાનતો યાંતિ કીર્તિકાંતિમતિશ્રિયઃ ।

ચિન્નિયા ચિન્નરચના ચાંઈને કલ્પલ્લાદિચ ॥ ૪ ॥

ભૂગર્વચ્ચરીનતિ રારયોતિ સર્ગોક્તચ્ ।

દારુણચાર્વચ્ચ્ ભૂમી મુરારો લાંબુટીતિ ચ ॥ ૫ ॥

સદર્શી અજુટજ મહાજી કરચ દેવ નથી; તેમાં કંઈ, મૂળ અને લેખને નથી
૫૨ અર્ચા દેવ, તે વિદેશ વર્તમા મેળા છે. અલ્પજન કરચથી પ્રાપ્તેથી હુદિ ખટ થાય
છે, તેમને ધર્મ, ૧૧, ખન અને સારાની કિયાઓ રહેલી નથી. અલ્પજન કરચથી દોષ, માન,
લોભ, મેદ, માનસ, અને કુષ્ટ કાચુ થાય છે. વારુણ-મહિમાનું જાન કરચથી પ્રાપ્તિ,
કાંઈ, મર્ત, અને લક્ષ્યો સ્વયં જાય છે. કાલ્પની જેમ ચિન્નિ ચિન્ન રચનાનો અર્થ
થાય છે. મોરથથી પ્રાપ્ત જાને મૂળ વચ્ચું દેવ, તેમ જાનિ નામે છે, દોષચાપે દોષ,
તેમ જાનિથી રહે છે, અને દારુણચાર્વથી ખેડેલ દેવ, તેમ મૂળથી ઉપર આવેલ છે. મેળા
દાંતમાં ૧૨ નીચે મેળાને લખે છે.—

“ મયં પિત્વા તતઃ કથિન્ માંતં ચ સ્પૃષેદ્ધરઃ ।

કથિદૃષં કરોત્યુક્તજનુસંપાન યાવકઃ ॥ ૧ ॥

મયે માંતે મધુનિ નરનીતે તત્ત્વો ચદિઃ ।

અન્યયંતે ચિપયન્તે મુમૂક્ષા જનુરાશયઃ ॥ ૨ ॥

પુત્રમાંતં વરં શુક્લં નરુમૂલકમસપમ્ ।

મણ્ણાચરકં યાતિ વર્જનાત્સ્વર્ગમાપ્નુવાન્ ॥ ૩ ॥

મધુજી ૫૨ કર્મ, ૫૨ની ક્રેષ પ્રાપ્ત માંતી ૨૧૬ કરે છે, અને તેમ દિલ્લે કરે
છે, અને નરુમૂલકા સમુદાયે ૫૧૩ કરે છે. મદ, મદ, મદ તથા અલ્પજની પાસે
કેટલા માંતુમાં માંતિ સુધે મધુમૂલકે સમુદાયે ૨૧૬ કરે છે, અને તેમને ૫૨ માં

છે. પુત્રનું માંસ ખાવું સાફ, પણ મૂળાંનું બદાણ કરવું સાફ નહીં. તે બદાણ કરવાથી માણસ નરકે જાય છે, અને તેને વર્જવાથી સ્વર્ગે જાય છે.

તેને માટે જૈન સિદ્ધાંતમાં પણ લખે છે—

“ મજ્ઞંભિય મસંમિય ણવનીયંમિ ચરચ્ચપ્પ ।

ઉપજ્ઞંતિ અસંસ્થેયા તવત્થા તત્થ જંતુઓ ॥ ૧ ॥ ”

મદિરામાં, માંસમાં, માખણમાં અને મધમાં તેના જેવા રંજવાળા અસંખ્ય છત્રે ઉત્પન્ન થાય છે.

કિરાત મિત્રા ! આ વાત ધ્યાનમાં રાખજો. તે સિવાય અન્ય મતના માકડેય પુરાણમાં એવો પણ લેખ છે કે, જે પુરુષ શ્રદ્ધામાં ધર્મ મેળવવાની ઇચ્છાથી મધ આપે છે, તે તે બોજન કરનારા લંબદ પુરુષોની સાથે ઘોર નરકમાં જાય છે. કંઈ મૂળને ખાનારા મિથ્યાત્વીઓના શાસ્ત્રમાં પણ તે વાતનો નિર્દેશ છે. હિતદાસ પુરાણમાં લખ્યું છે કે, જે વૃંતાક, કાશ્ઠિંગાં અને મૂળાનું બદાણ કરે છે, તે મૂઢ પુરુષ અંતકાળે દુઃખ પામશે. જેના ઘરમાં સાફ અળ છતાં મૂળા રંધાય, તો તેનું ઘર સ્મશાન જેવું છે, અને તેના ઘરમાં પિત્રિઓ રહેતાં નથી. પણ પુરાણમાં લખે છે કે, અડદ અથવા મગ વિગેરે + મોર-સની સાથે બદાણ કરે, તો તે માંસ તુલ્ય છે. સૂર્ય અસ્ત થયા પછી જળ, કાંધર સમાન અને અળ, માંસ સમાન ગણાય છે. એમ માકડેય મુનિએ કહેલું છે. વળી તે લખે છે કે, રાત્રિ બોજન, પચ્છી મચન, સંતાન (મે. ૧ અથાલ) અને અનન કાવનું બદાણ, એ આર નરકનાં દ્વાર છે.

હે કિરાતમિત્રા ! કદન એક અજાદ પદાર્થ છે, તે તમારે જાણવા જોઈએ. જેમા સફેદપણી મધ, માન, માખણ, મધ, બટુગીજી, કદ, મૂળ વિગેરેને સર્વથા લગ કરવાં; તેની અંદર સૂર્યમ છંદા ઉત્પન્ન થાય છે. તે અન્ય મનમાં પણ એટલે સુધી લખે છે કે:—

પૃથિવ્યામપ્યહં પાર્થ વાયાવશ્ચૌ જલેડપ્પહમ્ ।

વનસ્પતિગતશ્ચાહં સર્વમાન્મમયં જગત્ ॥ ૧ ॥

તન્માં સર્વમતં જાન્વા ન હિંસ્યેત કદાચન ।

અહં સર્વસ્ય તુલ્યત્વં યજામિ કલ્પમોક્ષિતઃ ॥ ૨ ॥

હે અનુંન ! પૃથ્વીમાં, વાયુમાં, અગ્નિમાં, જળમાં અને વનસ્પતિમાં હું પોતે છતાં રૂપે રહેલો છું. એવી આ બધું જગત્ આત્મમય છે. અને સર્વથાપક જાણીને કોઈની હિંસા કરી નહીં. હું કદાચ રહિત હજીને સર્વની તુલ્યતાને બજી છું. ૧-૨

+ કાવુ-કાવુ નહીં કરે. દુધ, દહીં કે ગર

કિંતુ મિત્રે ! તમે અરુણમાં રહે છે, માટે તમને બહુમુશ્કેલી ખમર દેતી નથી, તેથી તમારે અભ્યુષણ રૂપ, નાર, ઘાટી વિગેરે અરુણ વસ્તુનો લાભ કરવો. અ-
નંતાપણે ત્યામ કરવાને માટે કાઠખાં લખે છે કે, વસ્ત્રકંદ, સૂર્ય, આદુ, હાથકર, આડુ,
કુચી, કુઆર, લકષ્મી, દેહાર, કિરિટકી, પાંચ, કારીયાં, કુણી, કાચરી, લીલી મોઢા,
સાગર, રાગુ, પિંડુ, મૂળ, અરુણવેલ, રૂઢી જાંતર ખવ, ચેર, મુનિ, આમગ્ય,
ખિલેલ, જ્યાં કેમકે થત. તેથી અને સુખિય, એ જાણને જે પુરા તથા કે છે, તે
આ સંકર કરવાને તરી અજ છે.

મિત્રે ! તમે તમારી અજ્ઞાનિય પુંદ્રીય ઉપર રાખો છે, તે ધણી અધમ અજ્ઞ-
નિયા છે. હવેથી તેણે અજ્ઞાનિયને ત્યામ કરવો. તે અજ્ઞાનિયથી મદા થાય છે,
કોરીનું જલન એ નરકનું દાર છે. બીજાની વસ્તુ હરી લેવાથી તેણે અંતરમાં પરિતપ
કરે છે, તેની મુખ પચાવેલે વિગેરે કાચ છે, અને તે કાંઈક તેને માટે અતિ દુઃખ
કરે છે, તેણે કાચ કરવામાં કેટલું જાણ ? તેણે વિચાર કરો. હવે કોરીયા મદા-
કાચી કાચે તમે તમારા અરુણને વિષ કરાડો નહીં. તે મદા થાયતું રૂપ કેવળ પાચે-
તું મરે છે, એટલુંજ નહીં, પણ આ લોકમાં પણ તે મરે છે.

મિત્રાજ ! જેટુ રેતીના જલનનું જાણ છે, તેણે બીજાં પણ જાણ્યાં કરાણે
છે. મિત્રે કેહ, રાખીને કોહ વિષકષણ, કરેલા નજીવે થત, અને ૭૪૩૧૮,
રાખી રાખીને આપનામાં છે. તેથી તેણે જ્યાં જાણે ત્યામ કરવો નિર્મિત ૩૬૫૩-
કાંઈક લેવા કરવો તમે વનવસ્ત્ર છે. નરકિક જનના આચારથી અજ્ઞાન છે, ત-
મારિક જનના કાંઈ તમારું હાથ નિદેર નિર્મિત દેવ છે. જે કદાચ વધારમાં
જે નરકિકાંદિયા દેતી નથી. તમારી જુદે અજ્ઞ દેવ. પણ તમારું હાથમાં
એ કા.ક નિદેર દેવ છે, તેથી તમે આપ કમવસા કરી રાખી થત કરતી
મેરતી હો છે.

કિંતુ રહારો. ' હવે ઉપર એટલુંજ કહેવું કે, તમે મહુખ છે, તમારી દુઃખ
તમા દુઃખ જેથી ઉપર મેળાપી દેવ તેથી મેળવવાને હાથ છે, તમારો પાચ
દેવથી તમે કદાચની રાજદના અધિકારી થા દાણ નથી, તેમ તમને તેણી
જાણ કરાવ તેણે કે.૫ પાંચેક પુરાણે કદાચ પણ કહે નથી. તેથી તમે
અરુણ થત થા રહા. હવે હવે હાથને કદાચ અજ્ઞ છે, તમારી કદાચને
મે તમારી કાચે પાંચ કમક નોકો છે. કાચ કમકને મુટકે કરે છે
તમારું કમકથી મને લોકો અજ્ઞ થતી ન જોઈએ. 'તમે વનવસ્ત્ર
તેથી કદાચ રાખી છે. તે વિગેરે. વિગેરે કરી મે જોડેલો આ
જિ હો કે કદાચ થત થત. તેથી તમે કદાચ કરવો, અને અતિ
અજ્ઞ જાણને કાંઈ રીતે મુટકે કરવો

જે થત મુટકે કરાવે અજ્ઞ. તે કદાચ કિડ લોકો થતુ દુલ

થઈ ગયા. તેમના જન્મથી વિચારોમાં ઘણો ફેરફાર થઈ ગયો, તેમના મનિન સંસ્કારોમાં ઉત્તમ પ્રકારનો સુધારો થઈ આવ્યો, તેઓના દૃઢ્યમાં માનવ જીવન કાંઈક ઉત્તમ પદાર્થ છે, એવું જ્ઞાન આવ્યું. તેઓ જ્યાંએ વિનયથી નમન કરી, શીશ્યંદ્રનો ઉપકાર માંગ્યો, અને તેમના વિયોગને માટે હૃદયનો શોક પ્રદર્શિત કર્યો.

તેમનામાંથી જલકુંજર નામના એક હૃત્તમ જ્ઞાતના દક્ષિણને પોતાના સુવેગ રથનો સારથિ નિમી અને કિલકન્યા તથા બીજા પરિવારને કુસરચલીપુરીમાં જઈ અંગીકાર કરવાની પ્રતિજ્ઞાનાં વચન આપી, શીશ્યંદ્ર માર્ગે રવાને થયો. પ્રેમી કિરાત વર્ગ અને કિરાત કાંતાઓ તેને વલેટાવાને કેટલેક દૂર આવ્યાં. શીશ્યંદ્રનો રથ જ્યાં સુધી દેખાયો, ત્યાં સુધી તેઓ એક દ્રષ્ટિએ તેની સામે જોઈ રહ્યાં, અને જ્યારે અદર્શન થયું, ત્યારે નયનમાંથી અશ્રુધારા આશ્રવા લાગી. મોહિની અને તેના પરિવાર બીજા માર્ગે ગયે હતા. શીશ્યંદ્ર અને મોહિનીના માર્ગે અત્યારે ભુદા હતા. પણ તેમના પ્રેમનો માર્ગ એકજ હતો. તે પ્રેમવચની સમાપ્તિ આખરે કુસરચલી નગરીની રાજધાનીમાં થવાની છે. સુવેગરથનો દિવ્ય પ્રભાવ પોતાના મૂળ નાયકને મળવાથી વિશેષ પ્રદીપ્ત થયો. હવે તે રથ અને તેના નાયકનો ચારિતાવૃત્તો ક્યાં થશે, અને તેમાં બીજા શા અમત્કાર આવશે ? તે વાચકોને આશય જણાશે.

મકરણ ૬૧ મું.

સરસ્વતી.

ક સુંદર વક્ષ મંદિર આવેયું છે. મંદિરની શોભા વિમાનના જેવી છે, તેના મનોહર સ્તંભ ઉપર અદ્ભુત કારીગરી રચેલી છે, પ્રત્યેક સ્તંભ ઉપર નમુનાદાર પુતળીઓ મોડવેલી છે, મંદિરના અધ્ય વાને ઉચ્ચ અને મોટા ઘેરાવાળા ધુમટ આવેલો છે, ધુમટની ચારે બાજુ ભુદાં ભુદાં અમત્કારી ચિત્રો ચિત્રેલાં છે, કોઈ દેવતાનાં, કોઈ દેવીઓનાં, કોઈ સામ્યોના, કોઈ ચરણીઓનાં, અને કોઈ શાસન દેવતાઓનાં છે, પ્રત્યેક ચિત્રો બાણે પ્રત્યક્ષ રૂપે દોષ, તેવાં દેખાય છે.

આવા સુંદર મંદિરમાં એક સજ્જન બે સખીઓની સાથે ફરે છે. રાત્રિને સમય છે, મંદિરમાં જોડેલાં રત્નોના પ્રકાશથી અધકાર દૂર થઈ ગયું છે, તેમાં વળી આ રાજકન્યાના તેમની અને તેનાં રત્નમય આશ્રુવલ્લેખી એ પ્રકાશમાં વધારો થય છે તે ત્રણે બાજુએ ફરતી ફરતી મંદિરના એક બાજુમાં આવી, ત્યાં એક તરણ પુરવ મૂતેનો જોડામાં આવ્યો. તેની આકૃતિ મોદક હતી, તથાપિ રાત્રિનાં જાંખા પ્રકાશથી તે જોઈએ તેથી દેખાતી નહતી. નિદ્રાએ તેના મનોજગને મૂક જતાં છીંકી દીધું હતું, તેની બધી શારીરિક

રેંદાએ સાં ૧૪ી રાત્રી હતી, નિઃશ્વાસી મહા ઇન્જિને તેને નિર્ભય અને મન કઠી દીધો હતો, રૂપિયો સમય અને મોંઘર એકાંત હતો, તથાપિ તે નિર્ભયપણે નિઃશ્વાસ રચાવેલો હતો.

ત્યાં હતી તે જુદા જાતનાઓમાં એક મુખ્ય હતી, અને બીજી બે તેની આશિષ અખીઓ હતી, બીજી બે તેની આશિષ છતાં તે મુખ્ય નાવિકાની સમાનપણે ધારણ કરતી હતી. મુખ્ય નાવિકા તેઓનું માન રાખતી, અને હજુ ફરજે તેઓની તરફ પ્રેમદષ્ટિએ તેની હતી.

તે સુરેશ પુરાને લેવાનું મુખ્ય નાવિકાને સત્રમ થઈ ગયો. પોતાની મનોર-
તિની ધારણા સદા યતનથી તેણી મનમાં આપડે થઈ ગઈ. ત્યાંથી તેણીએ પોતાની
તે સખીઓને કહ્યું, સખીઓ ! વધતી થઈ સદા યતન. તેને માટે ૧૪ દેરે પ્રેરણા
તે જાણીને જઈ મોડેલાં, તેજ આ ધીર પુરુષ છે. સખીઓ ! આ સુરેશ ધીર પુર-
ુષ છે, તમારા મનની જગ્યા ફરે કરનાર અને તમારા મનોરથને સદા કરનાર. આ
ર નરજ છે. સખી ! હવે તેને જાણો, અને તમારું મુંઝવે દૂર કરો. હજુ તે મન
માં તરીકે છે. આ મહાસત્રમાં સત્રમનો પડો જ્યાં મુખી પડ્યો નથી, ત્યાં મુખી તે
મારી વરણને તૈયાર થઈ ઉભો છે. તેને ખબર નથી કે, મારે માટે એક મુંઝ
છે, મારે પૂરું કરેલાં મહા રજા અનુભવવાનું સમય નહીં આવ્યો છે, અને મારી
યા તરફથી થઈ મુંઝવે રજા આપવાને હું મુખ્ય થઈ રહી છું.

સખીઓનાં આવાં વચન સાંભળી રાજાનાં બેઠો, પ્રભુદાસ ! ભયમ થયો.
પુત્રા પોતાની જાણેથીની પૂછ કરી, આપની પૂછ કરવાને તૈયાર થઈ ઉભો છે.
હાલના મનમાં મહા માર્ગ એ જાણેથીએ મને દર્શાવ્યો છે. તે માર્ગને અનુ-
સરવામાં મુખ્ય આવી ઉભો છું. પ્રભુદાસ ! ભયમ થયો, આપની પડેલાં
તમારું જાણનાં ભયમ થઈ ગયાં છે. આપ રાજાનાં રજા તે રાજા-
નાં માર્ગમાં થઈ જાતાં રહ્યા તરફ નિઃશ્વાસ મહા મેલ પવનથી વાદળની
જાણ થાયે, મન અને જાણ વચ્ચે મુઠ્ઠા મુઠ્ઠા; જાણને બેર કરી
ને જાણી દીધી. તે પુરુષ તરફ ભયમ થઈ નોંધાયેલો. આમજ આરંભી
જાણ અને તેની બે સખીઓ દષ્ટિએ ૧૪ી

માર ! આજના પ્રસંગને કારણે તમે આ જાણેથી પુરુષને એકાંત દીધો હતો.
તે પડ્યો પડેલો છે, તેનાં ઉજાડ કરેલાં મર્યાદા તમે પ્રથમથી જ વાંચ્યા
નેટલે તે પુરુષનાં. આનું પ્રતિનિધિ તમારા હૃદય દર્શાવ્યાં ૧૪ી રાત્રી હતી.
સુધારીએ છે, તેઓને તમે એકાંત કરી નહીં કર્યું કે, તેઓ તમારી

સરસ્વતી.
 આજ આ પ્રથમ મનો કરેલું હતું, તો
 આજ આ પ્રથમ મનો કરેલું હતું, તો

સરસ્વતી.

કેમ તોર મનન મને એવી છે. મન આ પ્રમાણે મને કરે છે, તો
 વાચક નાંખે પ્રમાણે એવી વાંચે—

“ કુલરજનપુત્રે મજાકમાર કાચક છે. ને દાગ, ભોજા, સદમી અને
 મજીનનો ભંડાર છે. ને મલાયોર કેમ કારખાથી રીસાળને બદલ મળ્યો મળે છે.
 વાચકના આ દબાં કાચકાને કંઈથી મળે
 યા મજાકા દલી મળે છે.”

આવશ્યકતા આ દરમિયાન સ્વચ્છતા, સ્વાસ્થ્ય, શાળા આદિમાં જોઈ શકે, જેવાને
પાટ લગાડવા દેવી, તથા જેને આવી જગ્યાને બેસી શકે.

આજ દિવસે રાજકોટમાં આથી વધુ કંઈ કે, રાજકોટમાંથી જિલ્લા કારો
નહીં, આજથી પાસને દિવસે કું અને મળેલજિન વચ્ચે કહે બેઠાડીક. વધનાં આપ
વચનથી રાજકોટ પહોં પહોં રહ. ને જન નેજાએ અથો, કે ને નેમની કપડાએ બીએ,
નેમને જાણી. આ અરસમાં નેજું જાણું કે, નવરમાં કીકલ નામે મંચીએ પુવ
દેને, ને રાજકોટમાંના સેવરથી નેજાની કુવર રાની કરે દેને, તેને રાજકોટ મેનરને
અને કુવરે કરે મોંઘા. મંચીએ કરેથી અરિયાં રાજના મનમાં પણ એક કું
કે, આ રાજકોટ મંચીએ જાણનેજ આજથી. આ ખજર નહીં રહ કરેની રાજ-
જાણાએ અનેને ને પાત જાણી, અને વધના કરેક કમને અને જે મદદવાયા મદા જાણથી અને
વધને અને કહી પુધી રીને અનેકાં બીએ, અને જે મદદવાયા મદા જાણથી અને
પાત્રા રાંન કરા છે. રાજકોટ 'દે કરાર નેપારી કરે, આ જાણના મનેકાં પુધી
કે. અને આ ખજર અમોં મદદવાયાને કને આવશે ને, વિપરીત કરે.

[illegible]

પ્રિયનાં આવાં વચન સાંભળી ચત્વીર શ્રીચંદ્ર બોલ્યો—પ્રાણેશરી ! તમને કહેવું વધાર્યું છે. હું સારી રીતે ચમત્કું છું કે, હવે અહીં રહેવું સહીસકામન નથી; પણ આવા અંધકારમાં યી રીતે જવું ? વળી સાંકડીને હાંકવાનું કામ પણ હું બાધુનો નથી. સંકલ્પને હાંકારથી અને કોણથી, એજ ખરેખર બલવાનું છે; તેથી હવે પ્રમાણકાગ ચાલ, ત્યાં સુધી અહીંજ રહેવું પડશે, જે થવાનું હોય તે ચાલ. પ્રાણીને સુભાશુભ કર્મ, કશું આપ્યા વિના રહેતાં નથી. પ્રિયા ! કાંઈ જાતની ચિંતા કર્યો નહીં, પુણ્યનો પ્રભાવ મોટો છે. જો પુણ્ય પ્રજ્વળ હોય, તો ચક્રવર્તી રાજ્ય પણ પરાજય પામી જાય છે, અને અસહાય અને એકાકી માણસ વિગ્રહ મેળવે છે. અત્યારે આપણને પુણ્યની સહાય છે. પંચપર-મેછીનું સ્મરણ કરો, નવકાર જાંત્રી નિર્મળતાને પ્રકાશ કરનાર અર્ધન પ્રભુનું યરણ થયો. પ્રિયનાં આવાં વીગત જરેલાં અને પુણ્યની પ્રમટ શ્રદાનાં વચન સાંભળી રાજકુમારીને ધીરજ આવી; પછી તે મહાનુભાવએ રત્નદીપક લઈ પોતાના પતિના મુખને જાગર અવશોકયું. મુખના નિરીક્ષણથી તેના હૃદયમાં વિદેય સતોષ થયો. ચંદ્રના જેવું લક્ષણ, કમળનાં જેવા મેઝ અને મુખાકૃતિનું લાક્ષણ જોઈ, સરસ્વતી આનંદ થઈ ગઈ. પોતાના સંસારને અને સૌભાગ્યને તે સાર્વક થયેલું સમજવા લાગી. હજુતર પછી સરસ્વતીએ કહ્યું, પ્રાણેશ ! વક્ષનાં વચનથી આપના સ્વરૂપને મેં જાણ્યું તો છે, તથાપિ પુનઃ વિશેષ સતોષ પ્રાપ્ત કરવાને પુછવાની હઠ્ઠા દાઢ છે. પ્રાણેશ ! કહો, આપ કોણ છો ? અને ક્યાંથી આવો છો ? શ્રીચંદ્ર દારૂ કરી બોલ્યો—પ્રિયા ! વિવાદથી હૃદયને અર્પણ કરી, પછી પૂછ્યું, તે બનુચિત છે. ચતુર માણસ પૂછવા પાડે છે, અને સખ્ય જોડે છે. સરસ્વતીએ ઇનેજરીથી જણાવ્યું. પ્રાણેશ ! અત્યંતની ખાતજ પૂછ્યું છે, તમારે માટે માફ મન નિશ્ચય છે, તમારા હૃદયથી નારી સર્વ જાતની પરીણા કરી છે. નિર્મળતા જોજોજ મેં નમને મારા મનોમાનસમાં રચાયા છે. હવે હૃદયમાં આવે તે જણાવો, નહીં તે માર કાંઈ જણવાની જરૂર નથી.

સરસ્વતીનાં આવાં સાપેક્ષ વચન સાંભળી શ્રીચંદ્ર હસતો હસતો બોલ્યો—સરવે ! શાંત થાઓ. તમારા પતિનું પ્રેમની પરીણા સારી રીતે થઈ છે, હૃદય હિપરનું અંધકાર દૂર થઈ ગયું છે, મારા હૃદયપર તમારા પ્રેમને પ્રકાશે સાફ અજ્ઞાનનું પાકયું છે. મારા જ્ઞાન સાંભળે. હું જાતે દાક્ષિણ છું, મારું નામ શ્રીચંદ્ર છે, કુલસચ્ચી નગરીમાંથી મુસારર થઈ અહીં આવ્યો છું. વિદેશનાં અનેક કૌતુક જોવાનો લાલ સંવાદન કરવાની હઠ્ઠાએ હમેશાં હું વિચરું છું. આ સાંભળી સરસ્વતીના આનંદમાં વધારો થઈ ગયો. પોતાને મનોચાંચિત પતિ મળવાથી સ્ત્રી જીવનને કૃષ્ણ માનવા લાગી, તેમજ હૃદયમાં ઉડી રીતે પોતાના આ ગુપ્ત વિશ્વદના વિગ્રહની અણ સખ્યા લાગી. પછી સરસ્વતીએ અંજલી નેત્રી કહ્યું, પ્રાણેશ ! મારા આનંદમાં થોડો વધારો થયો છે. આનંદનાં તેજસ્વી કીરણો મારા હૃદયધારને દૂર કરે છે, તથાપિ તે અંધકારને સમજાવે નાથ થયો નથી હૃદયના એક પ્રદેશમાં અંધકારની અગ્નિ બચ રહે છે. શ્રીચંદ્રે ઇનેજરીથી પૂછ્યું, પ્રાણેશરી ! તે શું ? મને સ્પષ્ટ કરી સમજાવો. પ્રાણેશરી અંજર થોડો પણ અંધકાર ન રહેતો જોઈએ.

આ વૃત્તાંત જાણી રાજ્ય અરિમર્દન મોડું સૈન્ય લઇ ચડી આવ્યો. પોતાના પિતાને આવતા જોઇ સરસ્વતીએ શ્રીચંદ્રને કહ્યું. પ્રાણેશ ! હવે મારા પિતા જાતે આવે છે, તેમની સાથે મોટી સેના છે, બાવી મહાન સેના લઇ આવેલા મારા પિતાને આપ શીરીને છૂતી રાકશો ? શ્રીચંદ્ર જોડ્યો—પ્રિયા ! ચિંતા કરો નહીં, પુરુષની પ્રગતતા હશે, તે તમારા પિતાને પણ હાજુમાં છૂતી લઇશ. આ પ્રમાણે કહી શ્રીચંદ્રે પોતાના નામની રત્નમુદ્રિકા સરસ્વતીને આપી, અને પોતાની સર્વ જાતની ઓજાખાણ કરાવી. પછી પોતે એક અંજન યુદ્ધીકાના પ્રયોગથી સરસ્વતીને વાનરી જનાથી દીધી. તે અપળવાનરી શ્રીચંદ્રની સામે જોતી જોતી ઉભી રહી. તેની સખીઓ તે જોઇ આશ્ચર્ય પામી ગઇ. હાજુમાત્રમાં રાજ્ય અરિમર્દને બધું મંદિરને ઘેરી લીધું, અને શ્રીચંદ્રને પકડવાને પોતે મળેંદ ઉપર બેસી નજીક આવ્યો. સરસ્વતી શ્રીચંદ્ર રાજ્યને મળેંદ ઉપર આવતો જોઇ, તરતજ પરાક્રમ દર્શાવવા કુદી પડ્યો, અને અતિ જોરથી રાજ્યને બેઝી મળેંદ ઉપરથી પાટી નાખ્યો. તે પછી રાજ્યને બાંધીને બાંધીવાન કરી દીધો. આ વખતે રાજ્યના સેનિકોએ ઝાલાહલ કરી મુક્યો, અને રાજકુમારનું અગુદ્ધ પરાક્રમ જોઇ સર્વે ચકિત થઇ ગયા.

આતું મહા પરાક્રમ દર્શાવી શ્રીચંદ્ર રજુબૂમિમાંથી પસાર થઇ ગયો. તે ક્યાં ગયો ? અને શી રીતે ગયો ? એ કોઇના પણ જાણવામાં આવ્યું નહીં. શીવાજીનાં ટોળાંમાંથી જેમ કેશરીસિંહ આવ્યો ત્યજ, તેમ તે ધીરવીર મહા પુરુષ સેનિકોના સમૂહમાંથી આવ્યો ગયો. પછી મંત્રી વિજેરે બંધનમાં પડેલા રાજ્યની પાસે આવ્યા. મંત્રીએ પોતાના મહા-રાજ્યને બંધનમાંથી મુક્ત કર્યો, અને કોમળ વચ્ચેથી તેના ઉરેસવેચ હૃદયને ઠાંત કર્યું. કાંત થયેલો રાજ્ય બહામંદિરમાં પોતાની પુત્રીને મળવા અને શોધવા જતો હતો, ત્યાં એક ચારણના મુખથી નીચેની કવિતા સાંભળવામાં આવી.

ગાદામાંહે શુળ કરે, જેહના સત્ય ચરિત્ર ।

શુળીના શુળ પદતા પકા, રસના હોય પવિત્ર ॥ ૧ ॥

ચોરગિદાઓ જેણે વંધવિયા ચાલપુત્ર ચિરહરયા ।

વહિયા નિયવિયરહિયા સો ધીરો જયઝસિરિચંદો ॥ ૨ ॥

કુંદલપુરસ્સ રજ્જં ચંદમુહારાયકનિ પરિણયણં ।

જવલ્લવયણઓ ચિહિય ચંદપુરં વાસિયં જેણ ॥ ૩ ॥

સો કુંદલપુરઅહિવદ, સિરિચંદો જયઝ વયાર્વસિંહમૂઓ ।

સંકુસદ્ જસ્સ તદ્યા, જરુસો મચીદ પાપતલે ॥ ૪ ॥

જેનાં સત્ય ચરિત્રના ગુણ ગાવામાં કહેવામાં આવે છે, તેમ ગુણી પુરુષના

કેવળ કોઈનાથી રહ્યા [ઇશ] પરિત થય છે, જાણ પુત્રના વિરહથી કુઃખી અને પેતાના પતિથી રહિત એવી બીને તેણે ચોરના ધરમાંથી મુક્ત કરી હતી, એવા શીવેન્દ્રકુમાર જન્મ પામે. તેણે કુંડલપુરનાં રાજ્ય તથા ચંદ્રમુખી રાજકુળના પશ્ચિમદક્ષી કુંડ, અને રાજાનાં વચનથી ચંદ્રપુર નગર વસાવ્યું, તે કુંડલપુરના અવિપતિ અને પ્રતાપસિંહ રાજાના પુત્ર શીવેન્દ્ર જન્મ પામે. પણ તેણે અગિયારી જેમાં મરણ તળે ૨૫૯ કરે છે, તે શીવેન્દ્ર જન્મ પામે.

આમુખી આ કવિના સાંભળે, રાજા અરિમર્દને શીવેન્દ્રનાં સ્મરણ થઈ આવ્યું, પેતાના સર્વ સિન્ધને પરાજય કરનાર, અને પેતાને નષ્ટ કરી મર્ગ ઉતારનાર, તે કુસરથળેના રાજપુત્ર શીવેન્દ્ર હતો. આ રાજા ભણ્ણી તેના દરબમાં હતો ઉભરો અપી મરો. તદાન તેણે પેતાના પેદાશને જાણ કરી કે, મને નાશનાર અને અપણા પરાજય કરનાર તે પીરકુમાર ક્યાં છે ? તેને જાહો લાવે. મેં અઘાનતાથી ચોરી છુટ કરી કે, જોઈ સામે કુંડ કુંડ કરવાને ચડી આવ્યો, જો એ પીરને રાજપુત્રોનાં દરજી કુંડ દેવ, તે મારું જીવન કુંડ થઈ જાય છે. મારી રાજકુળના જાતને મહાન ઉદય થશે છે. શીવેન્દ્ર તેના રિત પ્રાપ્તને સંપ્રદાન કરનારી કુંડરીજોના જીવનની કાર્યકતા સંપૂર્ણ રીતે થાય છે. પીર પેદાશો ! સાર જા એ મહાવીરને જાહો લાવે. એ મહાવિજય પરિત દેવ અને કુંડ.

રાજાનાં આમાં વચન સાંભળે, સર્વ પેદાશો તેને દેખવાને આરે તાર પેદાશો કરવા થયા. પણ તેણે કુંડાણે શીવેન્દ્ર જોવામાં આવ્યો નહોતો. પછીજારે તેઓએ પાછા વળી રાજાને જાણવું કે, સ્વામી ! રાજકુમાર તેણે રચે નથી. કુંડ આમાં તેઓ ક્યાં રહ્યા થય ? તે જાણવામાં આવ્યું નથી. આ સાંભળી જોના મુખ ઉપર ગદગદ થયેલી છે, એણે અરિમર્દ રાજા વજ્રમહિરમાં પેતાની પુત્રને મગવા આવ્યો. ત્યાં રાજા કુમારી જોવામાં આવી નહોતી, પણ એક વાનરી જોવામાં આવી. પેતાના મગવા સ્વભાવને દર કરી, વાનરી રાજાની પાસે ઉભી રહી, અને નવમાંથી અમુકાસ વર્ણવવા લાગી. રાજા દરમાં આવ્યો પાછો ગયો તેણે સુખામિતને પુછ્યું, આ વાનરી ક્યાંથી ? અને રાજા કુમારી ક્યા છે ? સુખામિતએ જણાવ્યું કે સંભળાઓ, તે સાંભળી રાજા દેવ મરણે બેઠો—પત્ની ! ચિંતા કરીશ નહોતી, તારા મુખ થયેલા પતિને દેખી લાગીશ, અને તને કુખી કરીશ. પછી રાજા વાનરીને સરસ્વતીને પેતાના નગરમાં લાવ્યો, અને રાજા નગરી તાર શીવેન્દ્રને દેખ કરવા આરે અને કુંડાણે તેના કરવા ગયો.

આ વાંતને પ્રમાણ કુંડાણમાં થઈ રહ્યો. પેર પેર રાજકુમારી અગતી પછી વાંતનીજ રચ થઈ રાજકુમારને વાનરીને રાજમહેલમાં રાજામાં રાજા અરિમર્દ રાજકુમારીની જેમ તેની ઉપર વચન જાત દેવને દેવે.

કોઈ વાર સરસ્વતી તિર્થે જાવને જામી પોતાનાં કર્મને હૃદયમાં નિંદતી, પણ શ્રીચંદના પુત્ર સમાયમની આજ્ઞા રાખી, દિવસ નિર્જન કરતી હતી.

કુંડલપુરની સર્વ પ્રજા રાજકુમારીનું વાનરીરૂપ જોઈ, કર્મના પ્રભાવ ઉપર વિશ્વાસ રાખી, આત્મસાધન કરવાને વિશેષ પ્રયત્ન થતી હતી. આ વાતનો નાવક શ્રીચંદ તાંત્રી પ્રસાર થઈ ક્યાં મળે ? અને તેનાં પુણ્યનો પ્રભાવ ક્યાં પ્રગટ થશે ? તે આપણે હવે જોઈએ.

પ્રકરણ ૬૨ મું.

કાષ્ઠ ભક્ષણ.

ચંકાળના સમયની તૈયારી હતી, યજનમણિનો રથ અરતાચળના સિખર તરફ વળ્યો હતો, ચોવિહારના પ્રત્યાખ્યાન કરનાર ધાર્મિક જીનો આહાર બાણી કરવાની તૈયારી કરતા હતા, જેન ઉપાગ્રયમાં આહાર પાળીના ચોમને માટે ચોખ્ખા થતી હતી, તપધારી પુરુષે આવંકાળના પ્રતિક્રમણની ચક્ર જોતા હતા, પ્રવૃત્તિ માર્ગમાં પડેલી સર્વ પ્રજા સોંતિ મુખને સ્પર્શ મેવાની તૈયારી કરતી હતી, સૂર્યનાં કિરણોએ પાથરેલી પ્રકાશિત જ્ઞાનમ સહેલાઈથી હતી, અને નિરાશ્રય મહિન હતી અધિકારની સ્વામ રંગની જ્ઞાનમ પાથરવાની તૈયારી કરતી હતી.

આ સમયે એક તરણ જાળા કાષ્ઠ ભક્ષણ કરવાની તૈયારી કરતી હતી, કેટલાંએક તેનાં જાંબળીઓ તેને તેજા કામમાંથી અટકાવવાનો પ્રયત્ન કરતાં હતાં, કાષ્ઠનાં નેત્રમાંથી અશ્રુધારા ચાલતી હતી, કોઈ ઉંચે સ્વરે રૂદન કરી, એ ચતુર તરણને પ્રાર્થના કરતું હતું. એક તરફ એક રજની સાથે કોઈ તરણ પુરુષને જાંબળમાં આપ્યો, લોકો અનેક જગતના નિરંકારના રાજકોથી તેને તરણપ્રત્ય હતા, કોઈ દૂર દંટિની તેની સાથે જોતા હતા, કોઈ તેને મહા કિડા કરવાની સૂચના કરતા હતા, કોઈ હૃદયમાં કષા લાગી, તેને મરી આજવાળી કાચામણ કરતા હતા, કોઈ પ્રયત્ન રાજકો ઉચ્ચારી તેને આજો આપતા હતા, અને કોઈ તેની પૂર્ણતાને પ્રગટ કરતા તેનાં જગ કપડોને રૂતાં જાળાપ્રત્ય હતા.

આ વખતે આ વાતનો નાવક શ્રીચંદ પોતાના મુલેય રથમાં બેતી તે માને પથાર થયો, તેની સાથે કુંજર કાર્દવ અને મંદાચ નામે પોતાની બી રથમાં બેતાં હતાં. આ રથો ઉપરને દેખાવ જોઈ તેઓ પૂરું આજકો જામી થયાં. તેમની મનેદરિમાં અનેક જગનાં કોણો થયા હતા, તે વિશેની પ્રજા જિજ્ઞાસા રૂદાચ થઈ.

[illegible]

આ પદને કાંઈપણ શંકાના હાથમાં ને નહુદતું કેટલું ઉપવેશ થયું. તો-
નજ ને પદને ઉડેલાને ભાવના આપે, કેટલું જુર અર્થ એક વસ્તુ થઈને એવામાં ભ-
વનું, અર્થનું હાથ જણે દર્શન થયું. દુનિયામાં હાંથી ભાવના ઉભે રહે, તેને કાંઈપણ
પ્રિયમાંથી મેળું. તો માનવમાંથી એવામાં ભાવ, તેમનીથી કાંઈ ભાવ રાખ્યો હતો. તે-
ઓને માનવ તથા, પુણ્ય, જાણ, અને અર્થ તથા ભાવની હતી. પણ કાંઈપણ દા-
નથી કાંઈ દુનિયામાં દુનિયામાં તથા નિવેશ યીવતી હતી. માનવને એવામાં કાંઈક
પ્રત્યે થઈ ગયો. કેટલી પ્રિય માનવને એક તેમ હાથમાં અનિવેશ અર્થ ઉપવેશ થઈ
ભાવ! તેમ અર્થ પ્રિય માનવ! પુણ્ય કેમ દુનિયામાં મુકેલ થયેલી થાય! હવે આ
માનવ અને જાણ રાખ્યો કાંઈ ભાવ છે? તે અર્થના વસ્તુને એવાને આપે દિવસ
હી અર્થના અર્થના પ્રિય થઈ તેમની પાસે ભાવ તેમ રહે. માનવ તે રાખ્યો સા-
દિન માનવ ભાવની નીવે. એક રહેવા પડેલી દુનિયામાં થઈ કાંઈક પણ તેમની પાસે
થઈ દુનિયામાં અનિવેશમાંથી એવા અર્થમાં રહેલી હતી, તેની આંદર ભાવના એક અર્થમાં
મેળે કાંઈક માનવનું થઈ ભાવ હાથ, એવાને તે વખતે માનવ મેળે—પ્રિય ભાવના!
આપે દુનિયામાં દુનિયામાં રહે છે આંદર થઈ અર્થ રહે છે, અર્થ પ્રિય રહેવા મેળે થઈ
એવાને તે વખતે તેની રાખ્યો ભાવની ભાવના થઈ, પ્રિય મેળે! આંદર પણ ભાવ
અર્થ રહે છે, અને પણ દુનિયામાં રહેવા એવાને એ દિવસથી તમે અર્થ ભાવ, તમારી
દુનિયામાં તથા રહે છે, અર્થના તથા રહે પણ નિવેશ થઈ નથી

આ વખતે કે.જી. પંડિત સમીક્ષા કરી, તેણે કહ્યું, પ્રિય જાહેન ! તમને અને જીંઘ
મહેતોને મુલ્ય રાખવેલા સમજાવતે બોલે છે. તે કાંઈકની મર્યાદા બે.શી—જાહેતો ! તમે
જાહેતો સમજાવતે બોલો, અને કે.જી. પંડિત કંઈકની મર્યાદા નહીં.

આ બગીચામાં રાત્રીએ જાણે કેટલે કે જેટલી જાતે જાણે, અને
 બે.પ્ર.—૫૧ જાણે કેટલે કે જેટલી જાતે જાણે, અને

મદના બેલી—માતા મને એન પશું નથી, તેથી હું જમવા આવીશ નહીં. રત્નવેળા બેલી—એક ! શા માટે અસેવક કરે છે ? તારાથી હું વધારે દુઃખી છું. વિદ્યા સાધવાને મયેશ માસ પતિને કાંઈએ ચતુષ્પદ પમાગા છે, તેથી કરીને મારે સ્થાન ખટ થવું પડ્યું છે. હું જાણુ છું કે, તું પણ તેવીજ રીતે દુઃખી છું, તારા દુઃખનો છેડા યોગ્ય દિવસમાં આવશે. તે વિશેની ચિંતા કરીશ નહીં. સાથ ભેગી થા, ભોજન કરી લે. તું ભોજન કરીશ નહીં, તો બીજા કાંઈ ભોજન કરશે નહીં. તારે બીજાને અંતરાષ કરવો ન જોઈએ. આનાં તેનાં વચન સાંભળી અદરશ રહેલા શ્રીચંદ્રે વિચાર્યું કે, જમવામાં વિદ્યા સાધનાં જે વિધાપરને મેં મારી નાખ્યો, તેજ વિદ્યાપરની આ સ્ત્રી ભાને છે. તેથી ની મદનાની ઉપર પ્રીતિ છે, અને તેને લઈને મારી ઉપર પણ પ્રીતિ ભાને છે. તેથી આ સ્થળે પ્રગટ થવામાં કાંઈ દરકત નથી. પછી શ્રીચંદ્ર અદરશરૂપે બહાર મગે, પછી પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરી, તે મેહેલના દ્વાર આગળ આવ્યો. પોતાના નામની યુદ્ધ આપી, દારવાળને અંદર મોકલ્યો. દારવાળે તે મુદ્રિકા ધુવેગાને આપી. તે જોતાંજ સુવેળા સામી આવી, અને પ્રેમથી પૂર્વે યદ્દ શ્રીચંદ્રને મેહેલ ઉપર લઈ ગઈ. મદનાએ પણ પોતાના પતિને જોળખી લીધો. તેથીના દ્રઢ્યમાંથી પ્રેમાશ્રુતની પાસળો છુટવા લાગી. મદનાએ પોતાની સખીઓને શ્રીચંદ્રે જોળખાળ્યો. આ વધામણી રત્નવેળાની પાસે આવી, એટલે તે પાણી ખુશી થઈ. સર્વ મુંદરીઓમાં રહેલો શ્રીચંદ્ર તારાઓમાં જેમ ચંદ્ર દીને તેમ સૌજન્ય લાગ્યો. રત્નવેળાની સંમતિથી મદનાની બીજી સખીઓએ શ્રીચંદ્રના કંઠમાં વરમાળા અરોપણ કરી. શ્રીચંદ્રે તેઓને પ્રેમદષ્ટિથી અવલોકન કરી તેમનો સ્વીકાર કર્યો. સર્વના હૃદય આનંદમય થઈ ગયાં. મુંદરીઓના સંપાદનથી સનુટ થયેલા શ્રીચંદ્રે મુંદર સ્વરથી જણાવ્યું—માતા ! તમારો આભાર માનું છું. મને જાણવાની જગ્યા થાય છે કે, તને અહીં આવ્યા સ્થળમાં ક્યાંથી જાતી ચડવા ! આવ્યા જામિયદવા રહવાની રીત જરૂર પડી ! એ કહી લોકા પેડુ દોષ તો, મારા જોવા જિજ્ઞાસુની જિજ્ઞાસા નૂપ કરેલો. શ્રીચંદ્રનાં અપ્પાં વચન સાંભળી વિદ્યાપરી રત્નવેળાએ નીચે પ્રનાલે પોતાનો રૂપાંત કહ્યો—

વેળાદય પંડિત ઉપર મહિજ્જુપણ નામે એક નગર છે, ત્યાં રત્નચૂડ નામે વિદ્યા-

ધર રાજા છે, અને તેને મહિજ્જુ નામે પુત્રરાજ છે. રત્નવેળા તથા મદાવેળા નામે અને એ તે રત્નચૂડ રાજાની કાંઓ છીએ, તેને રત્નચૂડ અને મહિજ્જુ નામે જે પુત્ર તથા માર પુત્રીઓ છે. અમારા ચોક્કસ એક સુમોદ નામના વિદ્યાપરે દુગ્ધાથી અમારે રાજ્ય છત્રી લાંકુ અને અનેને બહેર કાઢી મુકવા, અને તે દુગ્ધે અમારા કુટુંબનું કારંદ લઈ લીધું. પછી અને તેના બપોથી અહીં પાતાળમાં આવી રહ્યા છીએ, પછી કેટલેક કાલે રત્નચૂડ પોતાના દેસને પાડે લેવા અટીમીયા વિદ્યા સાધવા નવેક. ત્યાં તેનું અમારક મનુ થઈ મનુ તેને કિણ મારી મનુ ? તે અમારા જાણવામાં આવક નહીં. પોતાના વિદ્યા રત્નચૂડા મરનુથી દુઃખી થયેલો, તેને પુત્ર રત્નજાજ તેણે મનુની દેલી કરવાને વનવા કરે છે, તે રત્નજાજ આ રત્નચૂડાને મેલે કાંઈ મન છે. એક વખતે તેના જાણવામાં આવ્યું કે, મદનાને પંડિ તેના પંડિ રત્નચૂડાને અરજાર છે, તેથી તે મદનાને

જન ધારણ કરી આ માનવ જાતને કૃપાથી કરવાની ઉત્તમ ધારણા આ મુસાફરના મંદ-
પમાં હમેશાં રહ્યા કરે છે, તેથી મારા વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખજો.

શ્રીચંદનાં આવાં અસરકારક વચન સાંભળી વિદ્યાધરીએ તેને જવાબી આપ્યા
આવી. તરતજ મંદનાને લઈ તે રાજપુત સાંઘી ચાલી નીકળ્યો. તેની ખીજ પ્રિયાએ
આગર હાથે તેના સામું ભેઈ રહી, અને નવનમાંથી અજુબાસ વર્ણવતી મંદનાને કૃપાથી
માનવ લાગી. શ્રીચંદ્રે કનકપુરને ઉદ્દેશીને આગળ ચાલ્યો.

વંચિતાર ! હવે તમારા હાથમાં સત્યોત્તર થયો હતો. આપણી વાર્તાનો નાથક સાંઘી
ભુલો પડી આ રથએ આવી ચડ્યો છે, તે મુનેજ રથમાં પ્રિયાની સાથે બેઠો છે, આ
રથના રૂડપુરીનું ઉદ્ધાન છે, તે કનકપુરના માર્ગમાં આવે છે. ત્યાં એક તરણુ ઓ અમિની
મિત્રા ખાટી કાટ લાકડાં કરવાને તૈયાર થઈ છે, અને પડખેના રથની સાથે એક તરણુ
પુરવને ખાધેલો છે.

આ દેખાજ ભેજ દવાળુ શ્રીચંદ્રે એક વનપાળને પુછ્યું—ભદ્ર ! આ યું છે ?
અહીં આ ભેડો યું કરવા એકલા થયેલા છે ? વનપાળ નમ્રતાથી બોલ્યો—મહારાજ !
આ રૂડપાંડી નગરીનું ઉદ્ધાન છે. આ નગરીના રામનું નામ વજ્રસિંહ છે, તેને કૈમવતી
નામે રાખી છે, તેને હંસાવળી નામે એક મુદર રાજકુમારી છે, આટલી વાત વનપાળે
કહી, ત્યાં વજ્રસિંહ રાજાએ મંત્રી હરિજન શ્રીચંદ્રની પાસે આવ્યો. રાજા વજ્રસિંહે
શ્રીચંદ્રનો અકુબુત રથ ભેજ, તેને તેડવાને તેને મોકલ્યો હતો. તેના કહેવાથી શ્રીચંદ્ર ત્યાં
ગયો, તે વખતે એક જાડી નીચની કપિતા બેઠેલા.—

શ્રીચંદ્ર પશુ દુઃખ પામ્યો છે અતિશય ઉત્તમ.

વિરિત્તરિ વિજયા નામ ક્રમશઃ છે વિખરે મુચંચા,

સદા રંગ લલકારે સાર છે તેની પાતે,

ભામિ કે.ને ભામિ કુક કનકની ખાજુ વિચાને,

મખ દુઃખે જિનનેક દુઃખ દુન કેલીનું કામ છે.

વિરિત્તરિ રજક કપિ તે શ્રીચંદ્ર મનમાં રૂને.

૨

૧૦૧ શ્રીચંદ્રે જુન વનકુર પદ્મ પારવુ.

વિજયકેલી બાજુકે એક મુદ્દાજુ વિચારવુ.

પુર નખે એક કૈન ક્રમશઃ જિનનું નજીકે.

વે.ચંદ્રે અતિશય ભેવના બાજુ નેર.

જન કનક કર્યાં વનુ મનવારે સદાજે કરે.

તે શ્રીચંદ્ર નરિંદજ દુઃખે જનવા વિચારે.

૩

જાંતીના મુખથી ઉપરની કાચા સાંતળી વળસિંહ રાજાએ શોધાંને જોગખી લીધે. તત્કાલ રાજા પુત્રોને સાથે વધ તેની સાથે આવ્યો. રાજકુમારને વધ તે પેટાને રથાને આવ્યો. અને તેને ચોખ રથાને બેસાડ્યો. રાજકુમારે ચોખ રથાને બેસી રાજા વળસિંહને કહ્યું. રાજેન્દ્ર ! આ સું છે ! રાજપુત્રોને આવી કુરિયતમાં કેમ આવું પડ્યું છે ? આ કુરમ પ્રસન્ને રથની સાથે કેમ જાય છે ? વળસિંહ વિનયપૂર્વક બેસ્યો, રાજપુત્ર ! આ રથાંત્ર જલુચ જેવો છે. એક ચિત્તે જાંતિયો. નવજમ દેવનો કનકસેન નામે ગાલ છે. તેને કનકાવચી નામે પુત્રો છે, તે આ મારી પુત્રો હંસાવચીની સખી છે, તે કનકાવચી પૂરે તમને વરદો છે. ચોખની સખીના સહચરની કનકાવચી તેમજ તમારા સહચરો સાંતળાવચી હંસાવચીએ સર્વની સમક્ષ એવે નિશ્ચય કર્યો છે, જે પતિને કનકાવચી વરદ છે. તેજ આપ પતિ જાઓ મન, વચન અને કાચાથી હું તેમનેજ વરી સુધી છું. રાજકુમારીને આથે દસ નિશ્ચય ભણ્યો, તમારી દોષ કરવાને આપ વિમુક્ત નામના એક મનિને મેં પ્રેમથી દેવે મનિ વિમુક્તને માર્ગમાં લક્ષમણ મનિ મળ્યો, તેણે ભણાવ્યું કે, મોખંડુમાર નિરોધમાં છે. આ ખજાર વિમુક્તને આવી મને કશા, અને તે રાજકુમારીના ભણુરમાં પણ આવ્યા. તેથી તે પછી કુરિયતથી વધ મધ; હવેથી તમારા નામનુંજ સમારણ કરી, અને મન, વચન, કાચાથી તમારુંજ સદાય કરી એ આપ ત્યારથી દિવસ નિર્મમન કરવા શાંતી.

આ જાંતિમાં કુરિયત રાજાએ કુમાર ચંદસેન, રાજકુમારી હંસાવચીને પૂર્વ રાખી થોડા. તે પ્રતિને હંસાવચી મેગરવચી પ્રાપ્ત કરી દેવે. ચંદસેન કાલ વિશ્વને કુલ દેવે કેલ પણ ઉગ્ર કાલ કરી, તે હંસાવચીને મેગરવચી સાથે જોડે દેવે. એ કુમારે કુમાર તમારા ખજાર ભણ્યો, એક પ્રેમ વચને રાને કનકપુરમાં આવ્યો. તેણે તમારા જેવો જે રાદેની કીચાંડ નામ પુત્રો કહ્યું. પછી દિવસ સુધી તે ધનની રીતે ક. નાપુરમાં ગયા; તમારી જેમ તે લોકમાં કનકપુત્ર પ્રવ્રદ કરી પછી પ્રકાશ પામ્યો. તેના કરતાં કેલ પણ ભણ્યો દાકું નહીં હું જેને પણ જાનની જેમ તેજ કાલકિર્મી દોષાદ્ય કરી ચંદસેનને હંસાવચીની રાજકુમારી હંસાવચી પણ લેખાણી. અને પુત્રીતે તેને વગરને પ્રાપ્ત કરવા લાગી. રાજકુમારીની પતિ પ્રતિ ભણ્યો મેં તેણીને ચંદસેનની સાથે વિદલ કર્યો આખરે ચંદસેન તમારા નામથી બેસી રહે મેગર.

આ બરકામા કાલ વનિ ૧૬૨૪ કનકપુરમાં આવી આવ્યો. તેણે આપા ચંદસેનની રાજકુમારી પાડી તે રાજકુમારીની સાથે અને પછી કોષ ચાકો. તત્કાલ તેને દિવસ રાને પાડ્યો અને આ રથની સાથે જાયી આવ્યા લીધે. મનના ભણ્યો તેણે કુરમ છે, " હું કુરમપુત્રોને પુત્ર ચંદસેન પુ. મેં કુરિયત આ ઉગ્ર કાલકુ કનકપુત્રી હંસાવચીને પડી એટલે તેણીના હાથમાં પડેજા બેઠે કર્યો જેટલો કનકપુત્રી નિશ્ચિત થયેથી જોર. તેજ હાથ દોષાવચી જાંતિથી હંસાવચી પણ આવ્યું આ સમયે તે કોરવેલો જાંતિ કાલ આવ્યો, તેણે આંતરે તમારા પુત્ર સજાવચી, તે સાંતળ

જાતાજ સજ્જુમારી મુક્તિ યદ્ય યદ્ય. ક્ષણવાર પડી તેણીએ વિચાર્યું કે, આ શરીર જેને ત્રિકરણ મુદ્દિએ અપેક્ષ કરવામાં આવેલ, તે મહાત્મીર મને વળે નહીં; હજી કપટથી ખીળ પુરૂષે મારા જીવનને કલંકિત કર્યું. હવે આ મહિન જીવન ધારણ કરીને શું કરવું ? ક્ષણસત્તા કલંકિત યદ્ય જીવે, એ સર્વ રીતે અનુચિત છે, તેથી આ શરીર મરણને શરણ કરવું ચોખ્ખું છે. આવો વિચાર કરી સજ્જુમારી હંસાવણી આ કાટ બદલ કરી મરવાને તૈયાર થઈ છે. અમેએ બલું કહ્યું. બલું સમજાવ્યું, અને બલું પ્રત્યેષ્યું, પણ એ સજ્જુમારો પોતાનો વિચાર ફેરવતી નથી, તેના સંબંધને લાંબને, અને તેના પ્રેમને લાંબને અમે જ્યાં અપાર ખેદ કરીએ છીએ. રાજાત્મીર ! આ વખતે કર્મની અનુકૂળતાથી તમે આવી ચડ્યા છો, તેથી હવે અમારા હૃદયમાં સારી આશા ઉદય પામે છે. પ્રથમથીજ તમે તેના હૃદયગમ છે, તેણીના મુખ હૃદયમાં તમારી પ્રેમ મુક્તિનું પ્રતિબિંબ પડેલું છે, તેથી તમારી વાણી ઉપર તે પ્રતીતિ ધારણ કરશે. તમારા પવિત્ર હૃદયના બળથી, તેણીનું હૃદય સાખ થઈ શકશે, તેથી હે મહાસત્ ! કૃપા કરી તમે આ આજીવને સમજાવો. આત્મધાતના મહા પાપમાંથી એ અજાણનો ઉદાર કરો, તેમજ આ પાપી, અને કપટી પુરૂષ કે જે આ નિર્દોષ જાગ્રાના આત્મધાનનું કારણ થઈ પડ્યો છે, તેને અમારે શી શિક્ષા કરવી ? તે પણ જતાવો. આપ મહાસત્ ન્યાય તત્ત્વોની સૂક્ષ્મતા જણી શકો છો, આપની ન્યાય શુદ્ધિમાં ન્યાયની જારીશીતું મહાદાન રહેતું છે, એ જ્ઞાનના પ્રભાવથી આપની ન્યાયવૃત્તિ જગતમાં પ્રસંસનીય થયેલી છે. આ દુષ્ટ પુરૂષે એક નિર્દોષ રાજકન્યા ઉપર ભુલમ મુલ્યો છે, તેની વિશ્વાસપાતિની હજારો ભેદ અતિશે ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય છે. તેણે કહેલું આ સાહસ પાતું પ્રચંડ છે. આપ સાહસથી તેણે પોતાની ધારણા થોડે અંશે સફળ કરી, પણ આખરે તેનું અનિષ્ટ ફળ ભોગવવાનો વખત આવ્યો છે. સદસા કાર્ય કરવાથી શું થાય છે ? તે વિશે એક નીચેનું સંસ્કૃત પદ મને યાદ આવે છે:—

સદસા વિદધી ત ન ક્રિયા—

મવિવેકઃ પરમાપદાં પદમ્ ।

દુષ્ટતે હિ વિમુઝ્યકારિણં

ગુણહુન્વાઃ સ્વયમેવ સંપદઃ ॥ ૧ ॥

“ સદસા કામ કરતું નહીં, સદસા કામ કરવાનો અવિવેક મોટી આપતિનું સ્થાન છે. ગુણવૃક્ષ એવી સંપત્તિઓ વિચારીને કાર્ય કરનાર પુરૂષને પોતાની મેજેજ વર છે. ”

રાજા વાજસિંહનાં આજ્ઞાં વચન સાંભળી મીચંદ વિચારમાં પડ્યો, તેની મનો-

શિવમાં અતિ આશ્ચર્ય થયું. રાજકુમારી હંસાવસ્થામાં અત્યંત ન થયે તેથી, એણે તેણે હાથમાં નિશ્ચય કર્યો આ જાગૃત્યો આત્મચર હેતુને ઉદ્દેશ્યને છે, એવું ખારી તેણે રાજકુમારીને વિચાર ફેરવવાને માટે દ્વંદ્વમાં અનેક યોગ્યતાઓ રચવા માંડી. પ્રથમ તેણે રાજ વર્ણસંહને સંતોષ કરવા નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

મહારાજ ! આ રાજાનું સંભવ્ય અને હૃદયમાં ખેદ, અને આશ્ચર્ય જાને ઉત્પન્ન થયું છે. આ વિશે તમારે કંઈપણ આશ્ચર્ય કરવું નહીં. આ જગતમાં કંઈની અતિ વિચિત્ર છે. જીવને અનુદિ કાળથી કંઈની સાથે સંબંધ છે, તે સંબંધ પ્રત્યેક સમયે તથા નય સ્વરૂપને ધારણ કરે છે. કેટલું દેખાયું છે જગતના દેવ છે, અને કેટલું દેખાયું કંઈ જગતના દેવ છે; એને માટે નીચેની રીત જન જાણકારમાં તથા છે—

કલ્પાદિ જીવો વસિષ્ઠો, કલ્પાદિ કમ્પાદિ કુંપિ વસિષ્ઠાદિ ।

જીવસ્તથ કમ્પસ્તથ ય, પુનઃ નિવદ્ધાદિ વદ્ધાદિ ॥ ૧ ॥

“ કેટલુંક છે જગતના દેવ છે, અને કેટલુંક કંઈ જગતના દેવ છે. જીવને, અને કંઈને પુરોણ સંબંધ છે. ” આ પ્રમાણે કંઈ સ્વરૂપ ભણીને તમારે દ્વંદ્વમાં ખેદ રાખવું નહીં. આ જગત રાજકુમારી મેહાંધર થવાને આ કારણ કહેવું છે. તે મહા કર્મોત્ક્રમના સમયથી જુદાજુદા સમયે છે. તેમાં તેણે દેવ નથી. પ્રથમ કર્મોત્ક્રમ પાત્રને તેને ઉદ્દેશ્યને આ દુઃખના સર્વમાં નાખ્યો છે, તે નિશ્ચયે પામર આ વખતે તમારાથી કુવિચાર જાહેર્યો એવું મહા જાણે છે. જલુ દંતુ પરીણામો જાણે તેને હવે જોવાવડાવે છે. રાજા ! કંઈ સ્વરૂપને ભણી, અને હવે થઈતા અંતરને પ્રવેશ કરી આ પામરને ઊંડી ધૂણી.

શીવદંતાં આર્થ વચનથી વર્ણસંહને તે વચ્ચેનાં ઊંડી ધૂણી પછી વિદ્યાન શીવદં રાજકુમારી હંસાવસ્થાને ક્રિતિઓ આપવા માંડ્યો—રાજકુમારી ! તમે સુષ્ટ છે. કર્મોત્ક્રમ સ્વરૂપને જોગ્યો, આત્મ કલ્પ કૃત કરો છે. આ વિચારમાં રાજ સંભવ માનવ જન્મ ફરી ફરીને મળી શકે નથી. એ દુર્લભ જન્મનો નાશ કરવો, એ પોતાની મેજે વહેરી દરિય મહા પાવ છે. કહે ! તમે રાજકુમારી છે, તો વિચાર કરો. આત્મકલ્પના મહા પાવને સ્વયંમેવ અગ્રીકાર કરો નહિ. આત્મકલ્પ કરનારા મહાકર્મોની અતિ ટેવો નાંદી થય છે ? તેનું કારણ નિશ્ચયથી મનન કરો. રાજકુમારી ! હર્ષિત કુમારી એકજ થઈતી નથી થય છે. મનમાં કહેલો પતિ મેજરતાં કદિ ઉતરવા, તેણે સતી પેટના વિચાર ફેરવતી નથી. કંઈ થોડે એવો ભયો મને, તેથી સતેવ માની તે મહાકલ્પ સતીવાને આજે છે. પૂર્વ કંઈના થોડાથી જે રાત્રિ પ્રાપ્ત થાય, તેને જીવેલી સંભવ મહાકુમારી મહાકર્મોની જગતમાં સારી કાળે કહે- જ છે. એને માટે દેવો કલ્પના નીચેની ક્રિતિ તથા છે—

પાણિમદલે જે આદરિયો,

તેજ બાંધ નયીએ વરિઓ;

એક વાર ચરે કાદ દાંડી,

પછી ચડે તો યાયે જાંડી. ૧

આ કવિતાના મર્મને વિચાર કરી જણજર મનન કરો. તમે જેને વચ્ચે છે, તે પણ રાજપુત્ર છે. કદિ નીચ જાતિના પુરૂષે છેતરીને તેવું કામ કર્યું હોય તો તે વિચારવાનું; પણ આ કામ કરનાર એક પ્રતિષ્ઠિત રાજાને કુમાર છે. તેની સાથે તમારો વિધિથી વિવાહ થયો છે. તમારા પિતાએ તેને સરેની સમક્ષ તમારું દાન કર્યું છે. અપેક્ષા દાન હવે પાછું લેવું, તે સર્વ રીતે અનુચિત છે. જેને માટે દૈવિક સહિત્તમાં નીચેનું પણ કહેવાય છે:—

“ સકૃજ્જલ્પંતિ રાજાનઃ સકૃજ્જલ્પંતિ સાધવઃ

સકૃત્કન્યાઃ પ્રદીયંતે જીણ્યેતાનિ સકૃત્ સકૃત્ ॥ ૧ ॥ ”

“ રાજાઓ એકજ વાર બોલે છે, સાધન પુરૂષે એકજવાર કહે છે, અને કન્યા પણ એકવારજ આપાય છે, આ ગણ વાનાં એકવારજ થાય છે. ” ૧

રાજપુત્રો ! આ જાણો વિચાર કરી, તમે આદ્યધાતના મહા પાપમાંથી વિરામ પામો. કાદ બદાણની કિચા જેન ચાલની વિરુદ્ધ છે. તમારા જેવી રાજાવિદ્યા થઇ જમારે આજું ચાલે વિરુદ્ધ આચરણ કરે, તોપછી બીજાઓ કરે તેમને શું કરવું ? જે કાદ પણ જાગત અસાધ્ય, લોકનિર્દિત, અને ધણીજ વિપરીત હોય, તો આત્મધાત કરવે, તે અપોઝ ઇત્તા કાંઈક યોગ્ય ગણાય, પણ આ તમારો આદ્યધાત એક સાદસ છે, તેની અંદર કાંઈ લોક નિર્દિત કે વિપરીત જાગત જોવામાં આવતી નથી. જે રાજપુત્રે તમને છેતરી છે, તે પણ લક્ષના વિધિથીજ છેતરીને દુર રહે છે. તેણે દણુ કોઈ જાતના જોમનો પ્રસંગ તમારી સાથે લીધો નથી. તે ઇત્તા આજું સાદસ શા માટે કરે છે ? આવા વિપરીત કર્મથી વિરામ પામો. ઉત્તમ કુળની કન્યાઓ આદ્યધાતના કર્મને નિરે છે.

શીમંદકુમારનાં આવાં વચન સાંભળી દંસારણી પોતાનું સસ પ્રમદ કરવાને અને પોતે કરેલાં કર્મને પ્રસંસવાને મધુર સ્વરે સિનયથી બેલી—રાજકુમાર ! તમે કર્યું તે સસ છે, પણ તેની અંદર કેટલાએક અપવાદ છે, તે ધ્યાન આપીને સાંભળો. કુળવતી કન્યા જે પતિને વરે તેજ પતિ પ્રમાણુ છે, પણ તે મનથી વરેલો હોયો જોઈએ. મનથી વરેલો પતિજ પ્રમાણુજ છે. કાચથી વરેલો પતિ પ્રમાણુજ ન ગણાતો નથી. ગ્રીન અને નૃસમાં જેનું નામ ગાયેલું છે, અને જેની સ્ત્રીપિત્ત ભારત મંડળના સર્વ ભાગમાં પ્રસરેલી છે, તેવા વીર પુરૂષને માનસિક ભાવનાએ વચ્ચે પછી છગ કપટના પ્રસાવે તેજ ભાવનાએ ગ્રીમને વરવામાં આવે, અને તે જો મુદ્દલ થાય, તો પછી કવિંક સંબંધરાગ પાનિને

કેમ ભાગ્ય ? વળી સાચાને અનુભવે કરકમાં આવેલા પાશ્વિકક્રમમાં જે પતિની સાથે સંતી સમગ્ર કપટપણે કવિત્વ સંભવ થયો હોય, તેવી લોક મંદાને કેવી રીતે યોગ્ય ? આ ઉભય રીતે અઘાતે ઉપદિ આવે, તો પછી કુલીન કન્ધાને કાષ્ટ મગ્નણ વિષય બીજું શું સરણ છે ? તમે જો આ કાષ્ટ કમળકુળી અને જગત્પચને ધારણ હો. તો, તમારાથી બચવી શકાય તેમ છે. મન વચનથી પ્રથમ વરેલા એવા તમે જો એમ ધારો કે, જે જાણા મને મુદ્દ હરણથી વરી મુદ્દા છે, તેને હજા કપટ કરી વરીને બીજે કોણુ લઈ જવાર છે ? સિદ્ધા સ્થાને વિષય કેમ લઈ જશે ? આ પ્રમાણે જો આપ સામિપાન-પ્રજ્ઞાથી મારી ઉપર મમત્વ રાખો, તો પછી મારે લોક મંદાની ભર નથી. મેં મહિની બંધિથી કામ લાંબા, પણ જ્યારે તે મહિને જરૂરે કામ નીકળે, અને તેની ખાતી થઈ, તો પછી તે કામને આ મારે લેશે ? રાજપુત્ર મારું જે છેડાઈ પુ. તે તમારા નામથીજ છેતરતું પુ. તમારા નામથી અને વેરથી મારા હરણમાં જાંન થઈ, અને તે જાંનને થોડું નિરોધ કરેમાં હોમઈ થઈ પુ. મારા ઉદાર તમારેજ કરાવે છે. જો મારા ઉદાર નહિ થાય, અને મારે કાષ્ટ કમળ કરું પડે તો, તેથી તમારી જાજ જગતી છે, તેમાં મારે કાંઈ નથી. રાજપુત્ર ? વળી આમાં એકલી લોક કરી જોવાની નથી, પણ સાચાની રીતે જોવાની છે. દુઃખમાં લખે છે કે, જે કામ મનથી થાય, તેજ ખરેખર કામ ચલાવ છે વચન તથા કામથી કરકમાં આવેતું કામ નિરંક ચલાવ છે. જેને મારે સંસ્કારમાં નીચેનું ૧૫ ચરણ છે.—

મન एव मनुष्याणां

कारणं कंच मोक्षयोः ।

मयैवालिङ्गयेत् भार्या

तर्पवालिङ्गयेत् स्वसा ॥ ૧ ॥

‘ મનુષ્યને મન અને મેહનું કારણ મનજ છે. જેવી રીતે જાંન આલિંગન કરાવતા આવે, તેવીજ રીતે જાહેને પણ આલિંગન કરકમાં આવે છે. ’

૧૦૦ દેહજ અલેની કાગ્ન કવિજ નીચે કમળે કહેવલ છે—

“ મન મેહને દેહ છે, મનરને મન એર,

આલિંગને સમાન છે, જાહેને ને જો સ્થાનેર. ૧

હે રાજપુત્ર ! એવી કરીને સિદ્ધ થાય છે કે, મનરને કોણે વિષ જગત્પન ચલાવ છે, મારે કું પ્રથમથીજ મનરને તમને વરી દગી જે પુણ મને હજા કપટ કરી વચ. તે મન કામથીજ. તેમજ પણ તમારેજ કામ હોય તે મારે તે પુણની સાથેજ સિદ્ધ કેવ અર્થ ન ચલાવ ?

શ્રીચંદ્ર બેઠકે—સગરમારી ! તમારા વચનથી એકએ તેડો પ્રસાદ પડે નથી. કહિ શોભ બીજી વસ્તુને પસારતે થઈ શકે, પણ દિવાદિત પુરાણો પસારને કહિ પણ થઈ શકતો નથી. કહિ લખ્યુંને સાકરની પ્રાપ્તિથી કુપર્મા નાખી દીધું, અને તે કુપર્મા સાથે એક થઈ ગયું, તો પછી તેને કુપર્મા ભૂંડું કરી ચક્રાનુ નથી. તેને મારે એક નીચેની કહેવા છે:—

માંડા પ્રાપ્તિને પ્રમે, કળિયા ખારે નીર,
મેલી પણ મીઠી ન દોષ, તેમ દિવાદિત પીર. ૧

કર મેળાપક નેહનો, મોઢા પ્રાપ્તે અથ મળ્યું,
ને તેહનો જાણાર થયો, અપરને પરજો પાળ્યું. ૨

આ કહેતાનો અર્થ જરાજર સમજતો તો, તમને નિયમ થશે કે, પ્રમે જે પુરક થયો છે, તેમ મારો ખરો બળ છે. સગરમારી ! હવે બીજો વિચાર કરો તે અનુચિત છે. તમે મારે અન્ય પુરાણની સાથે વિવિધિ વિદ્યદિત થયાં, તો પછી તમને પ્રાપ્તિ કેમ પાડી શકાય ? તમે મારે પરજો છો, તમે બીજાના છો. સમતા અપ્રાપ્તિ તમે બીજાની સાથે અપ્રાપ્તિ છો.

શ્રીચંદ્રનાં આવાં વચન સાંભળી કંઠાવળીને પાડું માડું લાગ્યું, પોતાના નિશ્ચયને જાન કરવાનાં રચનો સાંભળી ને વધારે કહેરાઈ ગઈ, પછી દિશિય વચનો ન બોલતાં સગરમારી કુંઠાના કાંઠે કમલ નીચેની માથા ઉમે રજારે બેઠી—

એમ કુપર્મા કળ્ય રહી, પીર કુંઠા મુજ પાન,
નન રચાએ ગુમ રંધા, ખારે સર્વ નર પાન. ૩

કુપર્મા એકે નથી કરી, પણ મુખે ન કહું એ કળ્ય,
કહી અવશ અવશિષ્ટ 'હુ' તે ભન્યું જનન. ૪

આ માથા નેત્ર પડી સગરમારીને અઠગિ એટી કપ્પું, સગરમારી ! કહિ તમે નાનું નિશ્ચયને અન્ય કહેતા નહિ, અને મને પરજો અપ્રાપ્તિ મારો અપ્રાપ્તિ કહેતા નહિ, તો હવે મારે અન્ય કહેતા નથી. મારે ભેનુજ વરનું થેડનું છે, એક એ અપ્રાપ્તિ નિશ્ચય અને બીજું અપ્રાપ્તિ નહિ.

કહાવેલાં આવાં વિચાર રચનો કાલથી બીજાકુવાળા દરમ્યાન અવર થઈ નહિ, તેમ દરમ્યાન અવર થઈ નહિ. આ અવર જરેજર મારી કહે પ્રેમથી છે, તેમજ તોયે મુજબ દુરેન્દ્ર છે. આથી બીજાકુવાળા અવર થઈ નહિ પ્રેમ થઈ નહિ છે. આવાં અવર અવરને અવરને કહું રીતે કહેવારે છે. આ કુવાળા કંઠાવળી ને અવરને અવર એક, પ્રેમને કહેવારે થઈને પ્રેમને અવરને અવર કહું—

સહેલ ! આ કાલની રાજકુમાર સર્વે નીને નિમદ કરતા રહેવા છે, તપ
મેદના સ્વરૂપ તરફ દૃષ્ટિ કરી એ કુમાર સારી રીતે જણાવ છે. મહાગાળ ! આ ભગ
માં સી એક મેદાસાળની રાજકુમારી છે. અનેક પ્રવૃત્તિઓને એ મેદાસાળને વિષ
દેવરી રીધા છે, તેની આગળ માર્ગ, અને રોક બને સરખા છે. કમ, દરિય, મે
મેદાસાળ, અને પાનમાં સપમાં પ્રાપ્તિ તુષ્ટાસુર છે. એ તુષ્ટાસાંજ રોક મહાસા મવા,
મહાસા જાહે, અને રોક મહાસા જાહે છે. એ તુષ્ટાસાળ રેવમાં તજામેચાં પ્રાપ્તિ સાર ન
રૂપ જાણમાં જાણા કરે છે, ત્યાં તેમને કામદેવરૂપ વિદ્યાજા છે. એની ઉપર
વિવરણ ઉપર મેદાસાળ કરી તમને નીચે પાડે છે. ત્યાં આરેલા પુષ્ટ સ્વરૂપ મેદાસાળ
તેમને તે જાણાવે છે, અને ત્યાં રહી, તેઓ તુષ્ટાસાળ સ્વરૂપ તેમને નીચેની સ્વરૂપ
સહ જાહે છે. આજના જાણાવેને સુચરણરી નીચેની સંસ્કૃત કવિતાને સદ્વિતતા રૂપ
નિતે રમણુ કરે છે—

ચનેષુ જોરિનગ્નેષુ સ્ત્રીષુ પાદારક્ષયેષુ ।

અદૃષ્ટાઃ પ્રાપિનાઃ સર્વે પાતા પાસ્વાંતિ પાંતિ ષ ॥ ૧ ॥

મધ્યવિવલિ વિપયી પૌરકુચચત્વરં ચ ચરક દદામ્ ।

છન્દવિનિ મદનવિદ્યાચ પુરુષસ્પર્શનોઽપિ ચ સ્ત્સલિતં ॥ ૨ ॥

સહેલ ! આ જગતમાં તજ પ્રકારની મરિયા રહેવા છે. પિટની, મધુની,
મેદાની, એ તજ પ્રકારની મરિયા ઉપરના મેદા મરિયા પ્રાપિની છે. એ મરિયાને ની
ખાંડ જાતી મરિયાથી વિશિષ્ટ છે. એ મરિયાથી આ જગત મેદાન થઈ ગયું છે. એ
મરિયા પદ્મથી મદ કરે છે, અને આ મરિયા તે જોવાથી મદ કરે છે. રાજ
એમના પ્રકારમાં સાર મારે છે. તે મધુપદ્મ રહેવા છે, તેઓ સંકટ મારે, વિષમ
મદા મારે—અને સમ મારે એવાં નદમથી જાણવા છે. એ સાર મારે ખરેખર
સ્વપન કરવા પોતા છે. જ્યાં મધુની એ મારેનું ઉત્કર્ષન ન થાય, ત્યાં મધુની મેદાનો
માટે દરમિ નથી મેદા મારે જગતમાં એ મારે સારી રીતે વિવરણ થઈ પડે
એ સાર મારેનું સ્વરૂપ આ પ્રકારે છે—પરતી એ સંકટનો મારે છે, વિષમ
એ વિષમ મારે છે, પેશા એ મદા મારે છે, અને પેદાની સી એ સમ મારે છે.
સર મારેમાં જીભ મારેનો તજ કરી પ્રવૃત્તિ સમ મારે મધુનું જોડામે. સમ
દિવાળા જીભ મારે આજનાં પ્રવૃત્તિ ચીંગલ દયાજા જાહે છે. જ્યાં કમમાં મે
કમ દરમિ સારી કુદર છે, ત્યાંમાં જાણવાં રાખતું મુરોજ છે, અને તજ યુ
મનેદાને કરી મુરોજ છે. સહેલ ! એઓ પુષ્પ, રમ, રમ, મરિયા, માંસ,
એમનાથી વિવરણ થઈ છે. તે પ્રાપ્ત ખરેખર કુદરકારક છે, અને વંદિત પોતા
તેને મદ તેજાજ સ્વરૂપની મધા નીચે પ્રવૃત્તિ રહેવામાં આવે છે—

પુષ્કરકાણં ચ રસં સુરાઈસાણ મહિન્નિયાણં ।

જાણંતા જે તિરયા તે દુઠ્ઠરકામ્યં ચંદ્રે ॥ ૧ ॥

રાજેન્દ્ર ! તમી પ્રાપ્તિને બોધિતલ મેળવું અત્યંત મુશ્કેલ છે. એ મહા રત્નને માટે પશુઓ જાંતે પણ જમ્યા કરે છે, તથાપિ એ રત્નને મહા પ્રમાદ તેમને પ્રાપ્ત થશે નહીં, દેશનાના વિમાનમાં તામ મેળવશે સહેજે છે, અને પૂરણું એક જ રાત્રિ પ્રાપ્ત કરવું, તે સહેલું છે, પણ બોધિતલ મેળવવું પાવુંજ મુશ્કેલ છે, તેને માટે તેણજ આશયપાત્રી બીએનો ગાથાને જિનાયમ ઉમે રાશે પેઝારી જબાને છેઃ—

મુનરો વિમાનસો વગચ્છતા વિ મેફળી મુઢરા ।

દુઢરા મુજ ઝીવાણં ત્રિજંદારસાસણે ચોરી ॥ ૧ ॥

રાજેન્દ્ર ! આતં બોધિ રત્નને માટે પ્રત્યેક મનુષ્યે પ્રયત્ન કરેલો જોયે એ તમા સુધી બોધિતલ પ્રાપ્ત થાય નહીં, ત્યાં સુધી માનવ જાત પુતાર્ય થતો નથી, જેજો મન, રત્ન અને કાપાળી બોધિતલ મેળવવું છે, અને તે મેળવીને આદ્ય સાધનનો મહાત્મ કિંદાવ કર્યો છે, તેજ પૂરણું જન પુતાર્ય છે, તેજ પૂરણી આ રત્નમંત્રા પૂરી અર્પણ છે, જેજા મુદવદેહ મુનરમાં બોધિતલનો અગાધ પડે છે, તેજ દુઢરાનું અઘાનપણ અને મહાત્મ મુજ તાલ સાધી જાય છે. જ્યારે અઘાન અગાધ તાલ પામે, એટલે તેજામાં ઝીવાણી મહા કમીલ થતો છે.

આ જમાને ત્રીવેદના શાષ્ટ રત્નના કાંઈ સમાજ ખુલી થયે જોયે, રાગ પશ્ચન્નિક, મન વિનરે જાણ દુઢરામાં જમવારે પામી તથા, સર્વે સર્વેદના કદાવળી પ્રવેશ કરેલ ઘાઘા, તે રત્નને અપમાળી મુજ કરેલો કુમાર ચંદ્રેન કૌતો થયો, અને અત્યંત અનુતાં તમી આ જમાને બેઠેલો—કેવડાની નરવત્તર ' આને માગી કૌર આ પાર કૌર કરેલ કરેલ છે, અને જરેજર કૌરિ રાત આપું છે, એકપણ નહીં, જન માત્ર આપણુ જન જન, તેજ બેઠે આવી કારા જનને પુતાર્ય કરે છે આપણાં બોધ રત્નને એજ આ દુઢર કૌર એટલે જાણ અવર કરી છે કે, જોઈ કું આજ આપણાંજને એકપણ દરેક જુ. અત્યંત અંદર જરેજ આપણાં કું કું જન પ્રથમ કરીલ નહીં. અત્યંત કું જરેજની અત્યંત દરેકે આજ થયેલો, તેજ બોધનુ રાજર આને મને કંઈક રત્ન કૌર આપું છે. અત્યંત તરેજી અદિવાસીને બેઠે તેજ અત્યંત છે કે અને એ દરેક તરેજીની જન જરેજ તથા પૂરણે દેશ તરેજીનાં આજે છે કે તે જાંતે મેં કાળી રોજે અનુભવ છે, તથા એકદમી અનુભવની કું તેને ખુલી અવ, જન અત્યંત રાજરિત અત્યંતની અને તે રિતરે કાળી અત્યંતે મજા છે. અત્યંત અત્યંત ? કું રૂપ કરી આ તે રાજે જરે અત્યંત મુજ રાજરે કરે, અને દુઢરાની તરેજી આજે રૂપ કરે.

હંસારાજીએ પણ શીર્ષકને જણાવ્યું, મહાદેવ ! આપે પ્રમથાથી માઈ મન દરી સંપૂર્ણ હતું, પણ આ વખતે હમરેણ્ય આવી વધારે દરી હોયું છે, એટલું જ નહીં, પણ આપનાં બેપરચન કાંઈથી આગ હાથમાં વિદેવ કહાલ્યું આમ થયે છે. કાટ ભક્ષણના વિપરીત કામથી કું દરે વિદેવ પડ્યું થું. આ કાંદકથી કું આ કાંસારમાં કુંનં નિજી થાય થઈ પડત. તેમજ આ માનવ જીવન કે જે ચિંતામણી સમાન મણુવ છે, તેને કું હણમાં યુધારી દેવ. તમે આગ જીવતાવક અને હર્ષણવક થયા હો, તમારી વાળુએ અરિકાંત મુક દેવ, રખપુલ હર્ષ, અને તમારા જેવા ગુરુ, એ ત્રિપુરીને મને જામ થયે છે. મહાદેવ ! તમારા પદાવથી યીગયુદ્ધને આરે અને વધારે માન થયું છે, હરેશીવ માઈ યીગાંત વિદેવ નિર્મલ મડું છે.

જિનામથમાં યીગનું જે મહાદેવ વર્ણવવામાં આવ્યું છે, તેનું મને વિદેવ રમણુ હતું છે. કોશિયે મેટામાં મેટા જાઈકાર યીગ છે, સર્વ હર્ષમાં અને સર્વ કાંદકયેમાં યીગને કલેવલ મળેલું છે, યીગના પ્રભુથી મણુલ આ જાલકારને તરી ભવ છે, યીગના શિંહના થાકથી પપ્પા પૂરકાંએ પછાવત કરી ભવ છે, યીગના મહાનુ ધિપર ઉપર મેટામાં પ્રભુએ કાંઈ પણ પાછાં નીમે પાછાં નથી. યીગના મહાદેવને જિનામ નીમે પ્રમથે માવ હો—

“ સીકં વિષ આપરણં, સીકં ક્વં વ પરમ સૌભાગ્યં ।

સીકં વિષ પંદિતવત્, સીકં વિષ નિરુદયં પમ્મં ॥ ૧ ॥ ”

“ કાંઈ તેજ આટલાજ છે, ૧૫ તથા ૫૫૫ લેખના પણ યીગ છે, યીગના પડોગયું છે, અને યીગ એ નિરુદય હર્ષ છે. ૧ ”

હંસારાજીએ આવી વચન કાંઈથી શીર્ષક વિષે જણાવ્યું હતું હતું. કુમાર શીર્ષક પણ તેની દેવતા બોલેને હાથમાં પ્રભુ થઈ ગયે. રાજા વર્ણવેલે પેટની પ્રચીત્ત કાં નિષેધ અને શીર્ષકપ્રકારના વિષાર કાંઈથી હાથમાં વિષયું છે, રમણપ્રાપ્તિ હંસારાજી દેવના વિષાર દેવથી નહીં તે યીગથી જાણ્યે નિષેધ દેવથી યીગથી કરી દાખ તેમ નથી. આજુ વિષારી રાજા વર્ણવેલે મેટાએ—પાપકુમાર ! આપની ઉપરેલ વર્ણુએ કવંતા હાથને બેન્ય છે, રમણુએ હંસારાજીના વિષયથી વાત લે મનમાં રહી, પ્રભુના પત્ની જેમ, અને વિષયના દેવથી જેમ જાણ્યે તે વિષેય મને રાજા નર્મ થયા, હરે એ જાણી પ્રભુને કારણ કરે છે, એક સિત્તિ કરતી છે. આ રમણુપ્રાપ્તિ હંસારાજીને સંકારવતી અને એક નથી બદલ છે, તે જાણ્યે આપણી લેખના પદારથી કાંઈક રાખે છે. આજના પરિવ આજના નીમે રહી આપણને પ્રભુને કાંઈક રાખેને તે પાણુ કરે છે. આ વાત લેખની માંચ અને હંસારાજીને તેને મળુ દેવના આજુ અને નિષેધને પાણુ કરવાંને આજુ કરે.

રામ વળસિંદ, મદના અને દંસાવળીની હસ્થઓ પૂર્ણ કરવા, તેમજ પેતાના પૂર્વ કર્મની ચોક્કસ સાચક કરવા શ્રીચંદ્રે તે વાત માન્ય કરી. તત્કાળ રામ વળસિંદે મોટા આડંબરથી વિગાળોત્સવનો સમારંભ કર્યો, જેથી વળસિંદની રાજધાની માંગલ્ય ધ્વનીઓથી ગાથ રહી.

આ પ્રમાણે શ્રીચંદ્રકુમાર દંસાવળીને કાંઈ લડાલુમાંથી જયલ્લી મદના અને રાંદાવળીની સાથે પશ્ચિમ સંપત્તિ લઈ, ત્યાંથી આગળ આગ્યે. રતિ અને પ્રીતિથી જેમ કામદેવ શેખરે, તેમ શ્રીચંદ્ર તે બન્ને સુરતિઓથી શેખરને દત્તે. દરપટ્ટી નૃગરીયા આગળ ચાલી, તે મદાવીરે નવસાખ દેશની સીમાનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું.

પુણ્યનો પ્રભાવ કેવો છે ? તેનું પ્રસન્ન દર્શાવ શ્રીચંદ્રે જનનને જણાવતી આપ્તું હતું. પુણ્યથી કેવાં કેવાં અસાધ્ય કાર્યો સંધાય છે ? પુણ્યનું બળ કેટલું અનિવાર્ય છે ? પુણ્ય પ્રકૃતિની આગળ કેવી સત્તા છે ? અને પુણ્યનાં વારેલાં બીજ કેવાં મુશ્કાલુ તથા અસંદેહિક ફળ આપે છે ? એ બધું શ્રીચંદ્રકુમારના પ્રભાવિક ચરિત્ર ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

માતા અને પુત્ર.

ચિરિ પવંત પછો મનેદર પવંત દત્તે. એ સુદર ચિરિમે દેખાવ બન હતો, તેની અદર ચિરિવ જાતની વનસ્પતિઓ ખીલી હતી, સિદ્ધ, આત્મ, વર, અદાપદ, અને બીજા ચિરિવ જાતનાં મુશ્કાલો એ ચિરિની તળેટીમાં વિચરતાં હતાં, ચમરી મુશ પેતાનાં પુછ્યાંથી ત્યાંની વનસ્પતિને રાગવ.

લક્ષ્મીની શોભા આપવા દર્શા, કોકિલાઓ મધુર સ્વરથી વનનું સોદર જતાવવાને પશ્ચિમને આમંત્રણ કરતી હતી. ચિરિવ જાતનાં વૃક્ષોની શ્રેણીઓ એ ચિરિરાજની સમક્ષિને કસારી ફૂલધં થતી હતી, કામ કામ આવેલા જગાસયો, અને કર્મજીઓની તે રચના સપૂર્ણ ઉપસોજિત દેખાતી હતી.

આ જગતની પાસે ચંદ્રપુર નગર આવેલું છે, એ નગરનો પ્રાગનું સર્વ જાતનું પેશનમુખ આંકિર પવંતથી સંપાદન થતું હતું. આંકિર પવંતની શોભા જોઈ, અને લાંબા નારી પ્રગતને સર્વ જાતનાં મુખની પ્રાપ્તિ જોઈને પુણ્યમા શ્રીચંદ્રે તે વસ્થાનું હતું. એ નગરમાં પદસાયા, કાનસાયા, અને બીજાં ઉપરોક્ત રચનાનું સ્થાપન કરી આગળે ત્યાંની પ્રગતને સર્વ જાતનું મુખ કરી આપ્યું હતું. શ્રીચંદ્રે પ્રથમ કંગા રાવંતમળનું સર્વ મદા-
ન ૧ નવેજ પ્રગત કરવામાં આવ્યું હતું.

સંસ્કૃત નવરત્ના એક ભગ રથાનમાં એક દ્રેશ આ બેઠી છે, તેના ઉત્તરમાં એક
 હાથના જગત પામે પામે રમે છે, એ જગત તદ્દન નાબૂદ છે, તેના મુખમાંથી હજુ રેખ-
 તીરથી રહી નથી, હજુ તે તદ્દન નિર્જીવ અવસ્થામાં રમે છે, તેની સર્વ ભાગની છત્રાએ
 રત્ન સંગ્રાહી સિદ્ધ છે. " ચાલનાં રોડનં ચલં. " એ કહેવા પ્રમાણે જ
 તેની પ્રતિ છે. જગતને હજુ બીજી સદા અવશી નથી, માત્ર તેના મુખકમળ ઉપર
 રૂઢ દારવાના અંકુશ રહ્યાં કરે છે. પુત્રને દુશ્વરની માત્ર આ પ્રમાણે મોથી-બાવા
 પુત્ર ! તારા જોઈ જાય હજુ અગ્નિ નહીં. એ પુત્રપાત્ર પુત્ર કોઈ રથને પુત્રપાત્ર
 મુખમાં મને રથ માટેને મુથી મથે. દે જાય ! તું યં જોઈ દસે છે ! અભય તારો
 આપાર હું જોઈ છું. તારા પિતા, અને તારો જાડું નિરોધમાં છે, તું એક મદોદય
 મહારાજને પુત્ર છું. તારી સેવામાં અનેક સેવકો દાસ્ય રહે તેથી તારી રિયતિ છે, તે
 પતાં કમ દેને તારે નિરોધમાં એકાંચ રહેતું જરે છે.

આ પ્રમાણે માત્ર પુત્રની સારી વાતોવાપ કરતી હતી. ત્યાં તેણીનું વામનેત્ર શરૂ થયું.
 નવરત્ન દારવામાં મુથી રીડે રહેથી અદ્ભુતવા પાશવિન સહ સહ. અદ્ભુતના ઉમંગમાં
 આરંભી માત્રને પુત્રને ઉમે સહ કેટલાંએક પ્રેમનાં મુંગલ લીધાં.

આ વખતે એક અનુચર દેડને આવ્યો, તેને જાતી તે પ્રાંતને પ્રજામ કહ્યો.
 એના મુખ ઉપર દારવા અંકુશ રહી રહ્યો છે, એવા તે પુત્રને આવી જણાવતું કે, માત્ર !
 વધામણી છે. અપના પ્રત્યક્ષ પુત્ર મેટા પરીવાર સાથે નવરત્ની જાહેર આવ્યા છે. આ
 જગતમાં સંસ્કૃત એ દ્રેશ અવિશ્વ અવન અનંદ પામી મહા, નવરત્ન પોતાના
 ના પુત્રને પ્રેમ મુંગલ આપી, અને પાંચમાં મુઠારી દેને આનંદવા વેચથી પ્રેરીત
 ના પુત્રાદત્ત રાવાને અને અનુચર જાતી મહા.

પ્રિય વચન : આ દ્રેશ આ કોણ. એ સાથે અનુચરની જાતું દામે,
 મને તે નથ મનુઃ નવરત્ન અવન તેને કમી નિત અનુચર. આ વધારે અવરત્ન પાડે
 છે તમે કહે આ દ્રેશ જોઈ એ જાણજો, પણ તેના ઉપર મેં એ જાણ પુત્ર રમવા દામે,
 તેને નમે એ ના દામે. તારો ને સ્વરિત નદા અતેવા છે તેનું રાહીરેખા અગતી
 દારવા છે ને દ્રેશ એ ને કમરેકમતી માત્ર સુગતી છે, તેના ઉપર મેં એ સંસ્કૃતમાં એ
 નિત આ કમરેકમતી દારવા ને ને તેને પુત્ર છે, કમરે ને રાહી મદને સંસ્કૃતિના
 ના પુત્રના ના દારવા પુત્રે જાણે સુવર્ણનું કમરેકમતી દારવા સુત્ર ના ને તેને
 દારવા કમરે ને રાહી માત્ર કમરે પ્રિયતિ ને કમરેકમતી આ અવરે સમી દારવા મના
 સુવર્ણને દારવા સમરે એ એક જાણે અનંદ અપા છે તેના જાણપુત્ર મદના
 ઉપર મેં રમરે દારવા વેચનાર તેણે એ નવરત્ની સંસ્કૃત ને કમરે અને તેના
 જાણ નિવરે અવરતી વચનથી દારવા

કમરે રાહી નવરત્ની નીકરને કમરે કમરે સંસ્કૃત અગ્નિ દારવા, તેના

રામ વાલસિંહ, મદના અને દંભાળીની કચ્છાઓ પૂર્ણ કરવા, તેમજ પેલના પૂરે કર્મની પોષ્ટનાને સારું કરવા શીયદે તે જાન માન્ય કરી. તરફથી રામ વાલસિંહે મોટા ત્યાગરથી વિશદેશ્વરના સમારંભ કર્યો. જેથી વાલસિંહની યજ્ઞશાળી માન્ય ખનીઓથી માંચ રહી.

આ પ્રમાણે શીયદંકુમાર દંભાળીને કાટ જડાનુમાંથી જવાની મદના અને ગં. દાસજીની સાથે પધી સંપત્તિ ગણ, લાંબી આયુષ્ય અર્પણ. રતિ અને પ્રોત્તેથી જેમ કમરેય રોમે, તેમ શીયદંકે જે જાને પુત્રિઓથી રોમને દત્તે. રૂપથી નુવડિયા આનંદ માની, તે મદાની જે નાચાખ દેશની સીમાનું ઉદ્ધાપન કરું હતું.

પુરુષો પ્રમાણ જેવો છે કે તેનું પ્રસન્ન દર્શન શીયદંકે જનનો જાણી આપે હતું. પુરુષથી કેવો કેવો અસાધ્ય કાંઈ સધાવ છે કે પુરુષનું જાન કે અગિયારે છે કે પુરુષ પ્રકૃતિની આપણે જાની મળા છે કે અને પુરુષનાં વાવેલાં શીયદંકે મુરખાનું તથા અગ્રાધિક દુષ્ણ આપે છે કે એ જાનું શીયદંકુમારના પ્રમાણકે મરેય ઉપરથી નિહ થાય છે.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

માતા અને પુત્ર.

મિરિ પવન યજ્ઞ મયેદન પવન હતા. એ સુદર મિરિનો દેખાર જન હતો, તેની અદન વિવિધ જાતની વનસ્પતિઓ ખીલી હતી, સિદ્ધ, વ્યાધ, વર, અણુપદ, અને બીજા વિવિધ જાતનાં મૃગલાંઓ એ મિરિની તજેટીમાં વિચરતા હતાં, ચમરી મૃગ પોતાનાં પુંછડાંથી લાંબી વનસ્પતિને રામજ-

લક્ષ્મીની શોભા આપતા હતાં, કોકિયાઓ મધુર સ્વરથી વનનું સારવ જાણાવતે પથિઓને આમંત્રણ કરતી હતી, વિવિધ જાતનાં પક્ષીઓ એ મિરિયાળની સપહિને દેશીની કૃતાર્થ ચતી હતી, હામ હામ આવેલા જાણાણો, અને ઝરણાઓથી તે રમણનાં સપ્ત ઉપયોગિતા દેખાતી હતી.

આ પવનની યજ્ઞે ચંદ્રપુર નગર આવેલું છે, એ નગરની પ્રજાનું સર્વ જાતનું વેલવસુખ શીમિરિ પર્વતથી સપાદન થતું હતું. અમિરિ પર્વતની શોભા જોઈ, અને લાં વસ-નારી પ્રજાને સર્વ જાતનાં સુખની પ્રાપ્તિ જોઈને પુરુષામા શીયદંકે તે વસાવ્યું હતું. એ નગરમાં ધર્મશાળા, દાનશાળા, અને બીજાં ઉપયોગી રચનાનું રચાવન કરી શીયદંકે લાંબી પ્રજાને સર્વ જાતનું સુખ કરી આપ્યું હતું. શીયદંકે પ્રાપ્ત કરેલા રચનમંજિનું સર્વ મદા-ન્ય તે ન્યજેજ પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું હતું.

માતા અને પુત્ર.

ચંદ્રપુર નગરના એક બચ્ચા સ્થાનમાં એક પ્રિય સ્ત્રી બેઠી છે. તેના ઉત્તરે મ
લગુરનો જાણક પાપો પાપો રમે છે. એ જાણક તદ્દન નાન્યો છે. તેના મુખમાંથી હલ
રીતણી સુરી નથી. હલુ તે તદ્દન નિર્દોષ અસાધ્યમાં રમે છે. તેની સર્વભાગની છત્ર
સન સ્વચ્છતા વિદ્યમાન છે. ૫૫ વાલાનાં રોડનું ચલં. ૫૫ એ કહેવન પ્રમાણ
તેની પ્રાપ્તિ છે. જાણકને હલુ બીજા સદા આવીજ નથી. માત્ર તેના મુખકમળ ઉ
પર હાલવા અંકુરો સુરો કરે છે. પુત્રને કુલ્લવની માતા આ પ્રમાણે બોલી-બોલ
પુત્ર ! તારો જોઈ જાઉં હલુ જાણે નહીં. એ પુત્રપાત્ર પુત્ર કાઢી રહેને પુત્રપાત્ર
સુખમાં મને થઈ માતાને જુદી થશે. હે જાણ ! તું યું બેઠો હશે કે ! અત્યારે તારો
આપર દુઝેજા પુ. તારા પિતા, અને તારા જાડે વિરેઠમાં છે, તું એક મહોદય
મહોદયને પુત્ર પુ. તારી સેવામાં જાનેક સેવકો હાજર રહે તેવી તારી સ્થિતિ છે, તે
જતાં કંઈ એને તારે વિરેઠમાં એકાંક રહેવું પડે છે.

આ પ્રમાણે માતા પુત્રની સાથે વાલંવાળ કરતી હતી. ત્યાં તેણીનું વામનેત્ર દર્શાયું.
નગરના હાલમાં કુધી રીતે રહેથી અસાધ્યતા પાસેવિન થઈ મધ. અસાધ્ય ઉમંગમાં
આરોગી માત્રને પુત્રને ઉઠે હાઈ હેઠાંએક પ્રિયતાં મુંગમ લીધાં:

આ વખતે એક અનુચર દેવને જાણ્યો. તેને જાતી તે પ્રિયતાને પ્રણામ કર્યો.
તેના મુખ ઉપર હાલમાં અંકુર સુરી રહ્યો છે. એવા તે પુત્રને જાતી જણાવ્યું કે, માતા !
વધામણી છે. આપણા પ્રણામી પુત્ર મોઢા પરીવાર સાથે નગરની જાહેર આખા છે. આ
વધામણી સાંતળી એ પ્રિય મનિષ્ય અત્યંત આનંદ પામી મધ, નગરના પાયાના
જાળ પુત્રને પ્રેમ મુંગમ આપી, અને પાંદડામાં સુવારી જેને આનંદના વેશથી પ્રેરીત
દંડ પુત્રાલેખ કરવાને અને અનુર જાતી મધ.

પ્રિય વાચકશ્રી ! આ દિશા આ દેશ. એ આજે અનુમાનથી જાણ્યું દેને,
સંકેતિ તથા ચંદ્રપુર નગરનું સ્થાન તેને જાતી રીત જાણવામાં વધારે અજાણ્યું પાડે
છે. તમે કહે આ પ્રિય સ્ત્રીને જોગખોશ, પણ તેના ઉત્તરમાં એ જાળ પુત્ર રમવા દેને,
તેને તમે જોગખો શરણે નહીં તે સ્થિતિ નહતી અભિનવ છે. તેનું સ્વપ્નિરંજન સ્વચ્છતા
દેને જાણ છે. તે પ્રિય સ્ત્રી તે સંકેતકારની માત્ર સ્ત્રીની છે. તેના ઉત્તરમાં એ
નિર્દોષ જાણક રમવા દેને. તે તેના પુત્ર, પુત્ર છે. કાચે જેની મનને સંકેતિરિત
ચંદ્રપુરમાં રાખી હતી. પુત્ર જાણે સ્ત્રીનીનું કુલ્લવનીમાંથી હાલુ થયું. જાણે તે જાણે
હતી સંકેતકારે જાતી માતાનો સ્વચ્છતા વિદ્યમાન આ અવેશ સખી હતી. માતા
સ્ત્રીનીએ દેવે સમજ થઈ એક જાણકને જાણ આપ્યો છે. તેજ જાણપુત્ર માતાના
ઉત્તરમાં રમવા દેને. તેજ સંકેતકાર તેણે એ સંકેતકાર સાંતળી તે જાણક અને તેના
જોગ પાયાના અસાધ્યની સ્વામણી હતી.

સંકેતકાર સંકેતકારની નીચીને ફરિયાદ દેને ચંદ્રપુર જાણે દેને, તેજ

સગલ વળસિંદ, મદના અને હંસારણની હસ્થઓ પૂર્ણ કરવા, તેમજ પૂર્વ કર્મની યોગ્યતાને સાર્વક કરવા શ્રીચંદ્રે તે વાત માન્ય કરી. તત્કાળ રાત્રી મોટા આડંબરથી વિચલેત્તવનો સમારંભ કર્યો, જેથી વળસિંદની ચળવળની ખાનીઓથી ગાજી રહી.

આ પ્રમાણે શ્રીચંદ્રકુમાર હંસારણને કાષ્ટ બાંધબાંધથી જયારી મદના દારણની સાથે વણી સંપત્તિ લઈ, લાંબી આગળ ચાલ્યો. રતિ અને પ્રીતિ કામદેવ શેષે, તેમ શ્રીચંદ્ર તે બન્ને કુવલિઓથી શોભતો હતો. રૂપરૂપી નૃગરીયા આવી, તે મહારીરે નવચાખ દેવની સીમાનું ઉડંબન કરું હતું.

પુરવનો પ્રમાણ કેવો છે ? તેનું પ્રલક્ષ્ય દ્રશ્યંત શ્રીચંદ્રે જમગને જબાની હતું. પુરવથી કેવાં કેવાં અસાધ્ય કાંઈ સંધાવ છે ? પુરવનું બળ કેનું અનિચય છે ? પ્રકૃતિની આગળ કોની સત્તા છે ? અને પુરવનાં વાવેલાં બીજ કેવાં સુરવા અસાધિક ફળ આપે છે ? એ બધું શ્રીચંદ્રકુમારના પ્રત્યક્ષ ચરિત્ર ઉપરથી સિદ્ધ થ

પ્રકરણ ૬૩ મું.

માતા અને પુત્ર.

મિરિ પંત રણો મનેદો પંત હતો. એ મુદર મિરિનો દેખાવ બનતો નોડી બહો રાવેજ જાતની વનરપતેઓ ખીલી હતી, સિદ્ધ, બામ અટાપદ, અને ખીજા વિવિધ જાતનાં મૃમતાંઓ એ મિરિની તરફ વિચરતાં હતા, ચમરી મૃમ પોતાનાં પુલકાંથી લાંબી વનસકમીને

જરમોની મોઝા આપવા દતાં, કેલિકાઓ મંદુર સ્વરથી વનનું સૌરવ જવાવચને પાં આમ જન્મ કરતી હતી. વિવિધ જાતનાં રણોની એણીઓ એ મિરિયાળની સમૃદ્ધિને જુદાંય મળી હતી. કામ કામ આવેલા જગાસો, અને કરખાઓથી તે સ્થળનાં ઉપચેષિત દેખાતી હતી.

આ પંતની પાતે ચંદ્રપુર નગર આવેલું છે. એ નગરનો પ્રાણ સર્વ પૈમાનુષ અગિરે પંતથી સંપાદન થતું હતું. શોભિરે પંતની શોભા જોઈ, અને લાંબારી પ્રલને સર્વ જાતનાં મુખની પ્રતિ જોઈને પુરવણા શ્રીચંદ્રે તે વચ્ચેનું હતું. નગરમાં પંતલાયા, જનસાયા, અને ખીજાં ઉપચેષિ સ્થળાનું સ્થાપન કરી શ્રીચંદ્રે પ્રાણો સર્વ જાતનું મુખ કરી આપ્યું હતું. શ્રીચંદ્રે પ્રથમ કહેવા સંપદમળિનું સર્વ ને ચરોજ પ્રલેન કરવામાં આપ્યું હતું.

પરિવારમાં મોટી સેના સાથે વજ્રસિંહ રાજા આવ્યો હતો. તેમજ તેની સાથે તેનો પ્રિયમિત્ર ગુણચંદ પણ મળ્યો હતો, સાથે મહત્ત્વ અને ચંદ્રાવળી પણ હતી. બધો પરિવાર હાથ શ્રીચંદ ચંદ્રપુરમાં આવ્યો, જ્યાં જ્યાં પેતાની વહાલી માતા સુપુત્રને મળવાની ઇચ્છા રાખી સન્મુખ આવતાં તેવાર થતી હતી, ત્યાં શ્રીચંદ માતાના ચરણકમળમાં નખી પડ્યો. દર્શની અશ્રુધારાથી માતાના ચરણમાં તેણે કંઈ. માતાએ દર્શના અશ્રુથી પુત્રના મરતકર્તું મિચ્યત કયું. માતા, અને પુત્ર બંનેની અદ્ભૂત પ્રેમરસ પ્રગટ થઈ આવ્યો. વાત્સલ્ય રત્ન, અને ભક્તિ રસ બંનેનો ત્યાં થયો. પુત્રવત્સલા માતાએ પુત્રનાં કુખર્ષ સાથે હૃદયમાં દાખ્યો, અને આજ નિરહ તાપને સમાધી લીધો. પછી ગુણચંદ માતા સૂર્યવલીના ચરણમાં પ્રણામ માતાએ તેને પણ પ્રેમ દૃષ્ટિથી અવલોક્યો, અને આજ આદરથી સંવૃષ્ટ કર્યો. અને ચંદ્રાવળી પણ પેતાની પૂજ્ય સાસુને પણ પડી. સાસુએ આદર સહિત તેમને હૃદયની આશીર્વા આપી અનુક્રમે સાથે આવેલા રાજાઓએ અને વશદાર મંત્રી રાજાનાને પ્રણામ કર્યો.

શ્રીચંદ ચંદ્રપુર આવતાં અર્ધમાર્ગ સાંભળ્યું હતું કે, પેતાને એક સમુપગમ થયો છે. આ ખબર થતાંજ તેના હૃદયમાં અતિ દર્દ થયો હતો, તેથી આ તેણે પ્રેમથી માતાને પુછ્યું કે—માતા ! નાનાભાઈ ક્યાં છે ? મને બતાવો. સૂર્ય પારજા તરફ દાખની બેઠા કરી, એટલે શ્રીચંદ પેતાની જાતે પારજા પાસે આવ્યો, ત્યાં પુત્ર પારજામાં પુત્રાર ચાન્દ કરતો રમતો હતો. પેતાના સહોદર બાપુને જોઈ, વિશેષ ખુશી થયો હોય, તેમ તે પારજામાં હાથે હાથે ઉછાગવા લાગ્યો, શ્રીચંદ કરી તેને પારજામાંથી લીધો, અને હૃદયની બાથે માંથી બહુ પ્રેમ ફાળ્યો. આ મંત્ર પ્રસંગને ઉજવવાને લાંબા વાચકોને તેણે બધાં લાન આપણ આવ્યા કરી, પરંપર મોની એટ, અને તેમનું સંભાળ જોઈ સૂર્યવલીને વિશેષ આનંદ પ્રાપ્ત થયો.

ફેટલીએક પરંપર વાત કરી, માતા અને પુત્ર પેતપેતાનાં હૃદય ફાટ અને પુરવવા અદ્ભૂત પ્રભાવને માટે તેમના હૃદયમાં આલેખ ધર્મનો ઉગર વધારે થયો. પછી માતા સૂર્યવલીએ શ્રીચંદને કયું. પુત્ર ! મારા બહેર જવાની આજ આવ્યો વખત ક્યા રજો ? અને આ રાજકુળાએ ક્યાંથી સંપાદન થયું ? અને ત્યાં આ મિત્ર ગુણચંદ ક્યાંથી મળ્યો ? શ્રીચંદ આત્મપ્રશ્નના જવાબ કાંઈ બેઠો ન તેણે પેતાના પ્રિયમિત્ર ગુણચંદની સામું જોયું. એટલે ગુણચંદ સિનથી બેઠો—માતા એ વાત મનેજ પુછે રાજકુમાર પેતાના પુરવવો પ્રભાવ પેતાને મુખે નહીં કહે. ત્યાર તમારા પુત્રના પુરવવો પ્રભાવ અદ્ભૂત છે, તમારેથી જુદા પડી એ મહારીરે અનેક પ થયે ક્યાં છે. રત્ને લાનદારમાં જુદી રીતે હતાં તેમજે એમ ખબર સાંભળ્યા છે. કનકપુરનો રાજા પેતાના હૃદયનું મંત્રીને રાજ્ય હાર સોંપી બાહેર ગયો છે. આ જ જોઈ કનકપુરનો રાજા ગુણચંદ કનકપુર ચડી આવ્યો છે. આ ખબર સાંભ

આવી પહોંચ્યા. સ્વામી ! દરે એ દુઃખાધને સાખ કરો, અને આ ચંદ્રાસ ખડ્ગને પૂર્ણ રીતે કૃપાએ કરો. માતા ! તે પત્ની આપના પ્રભાષી પુત્રે જે પગદમ દર્શાવ્યું હતું, તે અસાધિક હતું. તેનું વર્ણન મારાથી થઈ શકે તેમ નથી. ગર્ભિણી થઈ સામા આવેલા ગુણવિશિષ્ટ પ્રથમ તેા મોટા જાણે મારો હતો, પણ પાછળથી તમારા વીરપુત્રે તે ગર્ભિણી સત્રુને હરાવી દીધો. તેના મોટા સૈન્યને ઇલનિજ કરી નાખ્યું. જેવડે પ્રચંદ દોષ કરી મહાવીર શીશંદ્ર ચંદ્રાસ ખડ્ગ વડા ગુણવિશિષ્ટ ઉપર ધરી આવ્યા, પણ તે દશગુ મહાસયના હૃદયમાં તરફાળ દયા ઉત્પન્ન થઈ આવી. તેણે સત્રુના મરતકને હેંડું નહોતું, પણ દશથી તેને ડરનો બાંધી લીધો, અને સર્વના જોનાં એક કાળના પાંજરામાં પૂરી દીધો. આ બનાવથી અમારી સેનામાં જય જય ખર્ન થઈ રહ્યો. રાત્ર વચરના બનાય સૈન્યને પછી અમે તાબે કરી લીધું. કેટલાએક તેના પક્ષના રાત્રીએ ખુદીને અમારા પક્ષમાં આવ્યા. પછી તમારા વીરપુત્રે કલ્યાણપુરમાં પોતાની આજ્ઞા પ્રવર્તાવી. પોતાના મંત્રીઓને રાત્ર ઉપર નીમી દીધા.

માતા ! એ કાર્પે સિદ્ધ કર્યા પછી તમારા પુત્રના હૃદયમાં તમારું સ્મરણ થઈ આવ્યું, અને મહોપકારી માતૃશીનાં દર્શન કરવાને તેમનું હૃદય ઉત્કંઠિત થયું. ત્યાંથી ચંદ્રપુરને માગે પ્રયાણ કરતાં તેમના સાંભળવામાં આવ્યું કે, તેમને એક લઘુ બંધુને લાભ થયો છે; આ ખબર સાંભળી તેમના મનમાં અસંત હાર થયો, અને માંસમાં તેનો જન્મોત્સવ કરાવ્યો. હે માતા ! ત્યાર પછીજ અમે અહીં આવ્યા, અને અવને આપનાં પવિત્ર દર્શનનો મહાન લાભ થયો.

ગુણચંદ્રના મુખથી આ પ્રમાણે પોતાના પુત્રનો જ્ઞાત સાંભળી, માતા સૂર્યવતીને અસંત આનંદ ઉત્પન્ન થયો. પુત્રની પુરવસદથી આવી અસાધિક જોષ, તેઓ પોતાને કૃપાથી માનવા લાગ્યાં. આવા મહાન પુરવસાળા પુત્રની પેને એક માતા જ એનું જલ્પી પેતાના આત્માને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યાં, અને પેાતે આચરેલા સુકૃતનું અને આધિક ધર્મનું પૂર્ણ રીતે સારથ્ય માનવા લાગ્યાં.

શ્રીમંદ માતાને પ્રજ્ઞામ કરી મેલ્યો—પૂજ્ય માતૃશી ! આપના પ્રસાદથી મારાં સર્વ કાર્યો સિદ્ધ થયાં છે, દરે પિતાશ્રીનાં દર્શન કરવાની ઇચ્છા થઈ છે. આપ પવિત્ર જનનીનાં દર્શન થયાં, દરે જન્મશ્રમિતાં દર્શન કરવાની ઇચ્છા થાય છે, તે સાથે મારા પરમ પવિત્ર પિતાશ્રીનાં દર્શન કરવાની અભિલાષ પણ ઉત્પન્ન થાય છે. પ્રેમી પિતા ધનુષ દિવ્ય થયા વિરહ પીડિત છે.

તમારા અને મારા વિશેષથી પ્રેમએવા પિતાશ્રી ચિન્તનમાં પડવાને તૈયાર થવા હતું, તેમની અનુપમ પ્રીતિને જલ્દો મેળવી રીતે વગી શકે તેમ નથી. એ પિતાની સેવા કરી, પુત્રપણને કૃપા કરવાની મારી અભિલાષ છે. ઉપકારી પિતાના, ઉપકારનો બદલો

વારનાં પાંચ પુત્ર સમર્થ થયે નથી, યોગ નથી, અને ઘણે જણ નદો એ મહાન
મરી પુત્ર નાની પાસે અને આજોથી મન્ય કવિને સાર્વજનિક કરવાની માગી મળે
કેવળ થઈ છે. મનુષી ! દરે જગા આપે દે. આપણે કુટરથગીમાં જાએ. વહેા કાગ
ક્યાં એ નક્કીએ અને તેની પ્રત્યેક વિષેય છે.

પુત્રનાં આગાં વચન સંભગી સૂરંગી સનંદ રૂપ ભોળા—૧૫૩ ! ને અભિ-
લાખે ત્યાં દાસમાં રચન કર્યું છે, તેજ અભિલાષને મળે તુલ્યમાં પુત્ર રચન કર્યું
છે. પુત્ર ! તારા વિચારને કું સર્વ રીતે ચડતી પું. તારી પિતૃભક્તિ જોઈ, મને અતિ
આનંદ થય છે. પિતૃભક્તિથી ભરિત દાસચાર્ય પુત્રોનેજ પુત્રપાદ વડે છે. ને પુત્રો
માનવિતરણ જગત્માં લીધેના ઉપાસક છે, તેજ પુત્રોથીજ આ જુદા રત્નમયો છે.
વંશ ! હવે સત્તર નૈપારી કરો. તારી જેમ મન્ય દાસમાં પુત્ર કુટરથગી નક્કીમાં જતાની
ઉત્ક્રાંતિ વિશેષ થઈ છે.

સૂરંગીનાં આગાં વચન સંભગી શીર્ષકે પેતાના મિત્ર પ્રજ્ઞાવંદને અને બીજા
કુટરથગીને જણાવ્યું છે, કુટરથગી તરફ કુલ કરચ નૈપારી કર્યો. શીર્ષકની હઝળ થાંજ
નક્કાજ આરે નર નૈપારીએ થઈ સ્ત્રી, બધી સેના ખગતગી આવી, આકાશમાં જેમ
નેજ ચડી આવે, તેમ તેની મોટી સેના પ્રવાહ કરચ ચડી આવી. દાંડી, રોડ, રથ, અને
પેદાશ જુદા રહેલા સંનેજ જગત્માં કરચ લાગ્યા. અસપ્તસપ્ત સ્ત્રી રાત્રીએ મોટી
મોટી મોટા લઈ, શીર્ષકને મગચ આપ્યા પ્રત્યેક નરના મુખમાં ન શીર્ષકનેજ જગ
શાઓ " એજા ઉચ્ચારી નીકળચ લાગ્યા. ડગ, આમર, અને હડી વિષેરે રાત્ર
કરમંતી રોઆથી શીર્ષક પ્રકટચ લાગ્યો. પેતાના પુત્રની આવી સમૃદ્ધિ અને પુત્રપાથી
ચડીપતું સંભાન જોઈ, મન્ય સૂરંગી દાસમાં વધારે આનંદ પામતી હતી.

આ પ્રમાણે નૈપારી થઈ, એટલે શીર્ષકે પેતાના સ્થાપેજા શીર્ષકિર પર્વતના રાજ્ય-
માં આગી વ્યવસ્થા કરી, પેતાના પુત્રોપકારી અને સદાવત્ સ્ત્રીઓને જુદા જુદા ગાળવના
વહેવો આપ્યા. વામન માતૃકન જ્યાં ખાતાએ અધિકાર આપ્યો. પર્વતને મેળાવે
ખીજા પરિવારને ખસ પેતાના અવસરક જતાન્યા, મંદકગાને પદાસપી કરી, અને
જે નામે ને બીજ દત્તો, તેને મરેદાંતે અધિકાર કર્યો. આ પ્રમાણે શીર્ષકિર પર્વતના
માં વ્યવસ્થા કરી, શીર્ષક પેતાની જગત્માં મિત્ર જગત્માં નૈપારી કરે. આજે તેની
પ્રવાહને રથ આવી હાજર થયો. ને વખતે તેને રથરજુ થયું છે, આ આજરે
કુટર થવાં દર્શન કર્યાં જોઈએ. જેમના અનુમંદથી કું આવી પુત્ર વિચિત્ર જોયતું
રોડ તરફ પ્રવાહ કરવતું પ્રથમ માંવેલ શી અર્દન દેવનાં દર્શન છે. પવિત્ર મિત્ર
પ્રમાત્રથી મારા. મારા કુટરન, મારા રાજ્યનું. મારા દેવનું અને મારી પ્રાપ્ત
થય. અને કરેલ માંગન. પર્વતની અર્ધન વધા કરે, આતું વિચારી કુટરથી
દેવના પાસ પરિવારને કન મિત્ર નૈપતનાં દર્શન કર્યોને નયો. વિચરજુ દુકિથી

પ્રભુની પ્રતિમાને વંદના કરી, તેણે જાણ કરાવ્યું હોય. પ્રતિમાના દર્શન કરતાંજ તેના ચરીરપર પ્રેમોદ્ભવ થઈ આવ્યો, અને કંઈ મદુમદુ થઈ ગયો. નવનમાંથી પ્રેમાત્મને વર્ણવશે, અને હૃદયને જાણિતસમાં ભરપૂર કરશે, શીયંદ નીચે પ્રમાણે જિન સ્તુતિ કરવા લાગ્યો:—

જિન સ્તુતિ.

રાગ ધન્યાશ્રી.

[સામું જુઓ સેવક કહીને બેસારો—એ રાહ].

આજ મહારા સાડિંગ સુનજર કરિને,

સેવક સામું નિહાળે;

જન્મ-કૃતારથ જોની પરે યાવે,

ભાવે કલિમલ કાળોરે.

આજ—એ રેક. ૧

ભવ ભવ સંચિત દુઃકૃત દુર્ગતિ,

પાતક પંક પખાસો;

જેઠ અનાદિ અમુદ અજીતા,

મહન મંચિલતા યાવોરે.

આજ. ૨

પ્રભુ પુમ નામ ખ્યાન રિધરતથે,

ન દોષે અરતિ ઉચ્ચાસો;

પર આણ પાણ વિધવેલી,

સમજારે પરજાણોરે.

આજ. ૩

જાતવતસલ સરજીવિત પંજર,

પ્રમુખ બિરુદ સંભાળો;

મેત્રી ભાવે ત્રિજીવન રાખો, [પશુ]

સેવકને પ્રતિષ્ઠાળોરે.

આજ. ૪

આજ પ્રભુ દર્શનથી ભાવું,

દીધો દુર્ગતિ તાઝો;

જાલ અમ્બંતર દુરમન જોરો,

દ્વન્ધ મરજી ભવ ટાળોરે.

આજ. ૫

વધામણી.

પ્રભુ ગુમ ૧૬ કલ્પને નિચે,
 સોમિત શાવ સુલલો;
 આનિમિત્ત ડેવ ઉદય આંધક દોર,
 સમક્ષિત મુષ મુષલોર,
 હકે તલો વરસાદોર.

આજ. ૧

મકરલુ ૬૪ મું.

વધામણી.

ઘરવગામાં મહાસભા મંદપસિંદ નિનિયી રાજ્ય ચલાવે છે, નિમિત્તિયાનાં
 વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખી, પોતાની રાણી સૂરંગી અને શીવદંતા સમા-
 ચમની રાહ લુવે છે. પત્ની અને પુત્રનાં મિત્ર હૃદય કરવાને તે જાનિ
 આગુર વાઈ રહેલ છે. રાજ્ય વેમરની ઉપેક્ષ રાખી, રાજેન્દ્ર જ્યાં પો-
 તીદંતા જેવી સિદ્ધિ જોમરે છે, વિશ્વમ જિન પૂજ કરી, અને ઉત્તમ ભાવના જાતી
 દિવસ નિર્મમન કરે છે, જાતી મર્મ પચવણ અને શ્રાવિષા એવી સૂરંગી રાણી અને શ્રાવક
 મર્મ પચવણ એવા પ્રવચન પુત્ર શીવદં વિના તે પોતાના રાજ્ય સંભારને અપૂર્ણ માને
 છે, એટલેજ નહીં, પણ પ્રગણથી પરિપૂર્ણ અને પ્રગણમાન એવા પોતાના રાજવેશને તે
 સર્વ રીતે પ્રાપ્ત મહે છે. દિવસે, રાત્રે, આત્મ, પીયાં, મુગ્યં અને બેસાડાં તે જિન ભવવંતના
 સમરણની કાચે પોતાનાં પત્ની અને પુત્રોનું સમરણ પણ કરે છે. રાજવર્ત્તારેકાએ નિવમ
 પૂર્ણ કરે છે, પણ તે ભૂધાં પ્રાપ્તમાં પોતાનાં બે રાજ્યનું મનન થયા કરે છે. જ્યારે જ્યારે
 સૂરંગી અને શીવદંતા લુવે છે, ત્યારે ત્યારે તેના હૃદયમાં દિશમાં સૂરંગી અને શીવદંતાની
 મુષિઓ દસવચન થાય છે.

એક વખતે પ્રગણને મંદપસિંદ નિલ નિવમમાંથી પરચારી સભા મંડપમાં બેઠો
 હતો, ત્યાં તેનાં દક્ષિણ બાજુ દરકયા લાગ્યાં આ ગુમ રાજ્યથી તેના હૃદયમાં વધારે ઉત્સાહ
 જાણે. આથી તે પોતાના મનમાં ચિંતરવા લાગ્યો, અને હૃદયને સંબોધીને કહેવા
 લાગ્યો—દિવ હૃદય 'અધીરે મરત નહીં, તારી આટલવા નવપદ્ધિન થાય. તેમાં ગુમ
 ચિન્હો થાય છે. હવે આજ સમયમાંજ હવે મને રાજ સિદ્ધ થઈ જશે, અને વિદ્યાર
 નિમિત્તિયાની રાણી સુગ કશે. આજ દિન કુધી જે નેં અશ્રિતિ વેઈ રાખ્યું છે, તેનું
 રાજ તને મળવા વિના રહેશે નહીં ને આજ દિન કુધી રાજવર્ત્તારને અપો નથી, ખીજા

અંતઃપુરની ઇચ્છા સંખી નથી, ઉત્તમ પ્રકારનાં જ્ઞાનજ્ઞાન ઉપર આસક્તિ કરી નથી, રાત્રિમદ, લક્ષ્મીમદ, અને પ્રજુનાનો મદ જારણ કર્યો નથી, અને સર્વ જ્ઞાનના રાગદિવ વિલાસોથી તું આકર્ષ્યું નથી, તે સાથે વિરહની તીવ્ર વેદનાને તેં અનુભવી છે. શોક, અશ્રુપાત અને રૂદનના ગુપ્ત જ્વળિ કરી, તેં તારા સ્વરૂપને વિલક્ષ કર્યું છે, એ તારું તીવ્ર તપ જોષ, તારાં શુભ કર્મ તને સારૂ ફળ આપશે. કરેલું કામ કંદિ પણ નિષ્ફળ જતું નથી.

આ પ્રમાણે પ્રતાપી પ્રતાપ રાજ હૃદયમાં ચિંતરતો હતો, ત્યાં દારપાળે આવી ખજર આપ્યા કે, કોઈ આર અધિકારી પુરો આપને મળવા હાજર છે, આપની શી આજ્ઞા છે ? પ્રતાપે પ્રવેશ કરવાની આજ્ઞા આપી, એટલે દારપાળ તે પુરવેને લઈ મહારાજની સન્મુખ આવ્યો. તેઓ મહારાજને વિનવ્યા નમન કરી સન્મુખ કમા રવા. મહારાજએ તેમને યોગ્ય આસને બેસાર્યા, અને પુછ્યું કે, તમે કાણ છો ? અને ક્યાંથી આવો છો ? તેઓ બોલ્યા— મહારાજ ! અમે આર મંત્રીઓ છીએ, લક્ષ્મણ, સુધીર, રાજગુરુ અને જુહાપાસર એવાં અમારાં નામ છે અમે કુંડલપુરથી પરગાળા આવીએ છીએ. આપના પ્રતાપી પુત્ર શ્રીચંદ્રકુમારે આપને ખજર આપવાને મોકલ્યા છે. મહારાજ ! આ હાંસયક વધામણી આપવાને અમે બાગ્યશાળી થયા છીએ. યોગ્ય વખતમાં શ્રીચંદ્રકુમાર અહિં પધારશે, અને આપના મુખરૂપ કમળમાં સર્વ સમાન થશે. આ વચન સાંભળતાં પ્રતાપસિંહના હૃદયમાં આનંદસાગર ઉઠી ગયો, અને તેના મુખકમળ ઉપર કોઈ ચિહ્નકાંત્ર નિકાલ થઈ ગયો. આનંદના ઉભારમાં આવેલા પ્રતાપે પ્રેમપૂર્વક પુછ્યું, બદ ! તમે આવેશી વધામણી મારા મનરૂપ કુમુદને સદ્રિકારૂપ થઈ પડી છે. આજે મારાં દાંતણ અમે એ રઘુરી રઘુરીને પોતાનો પ્રભાવ સાચક કર્યો છે કહો, મારો વીરપુત્ર ક્યા છે ? અને ક્યાં આવશે ? મંત્રીઓએ કહ્યું, મહારાજ ! તેઓ મહેલનર આવે પોહોન્વા છે. અમેને તમને ખજર આપવાને મોકલ્યા અગાઉથીજ મોકલ્યા છે. અમારાં રાજમતા સૂતાતી પણ તેમની સાથે છે. માર્ગમાં તેમણે જે જે ચરિત્રો કર્યા, તે બધાં સનદપણે સાંભળ્યા યોગ્ય છે. તેવા ખનિક, વીર અને પ્રભાવિક પુત્રના પિતાની પદવી સપાદન કરનાર એવા તમને અમે ધન્યવાદ આપીએ છીએ. રાજેન્દ્ર ! વળી આપને કહેવાને આનંદ થાય છે કે, પ્રતાપી શ્રીચંદ્રકુમારની સાથે તેમના એક નાના ભાઈ છે, જે બાગકુમાર રાજમાતા સંપરતીના ઉત્સવનો અકકાર છે. હવે એ પ્રતાપી કુમાર અદ્ય સમયમાં આવી પહોંચશે. મહેલપુરથી તિલકપુરમાં આવશે, ત્યાંથી રતનપુર અને સિદ્ધપુર યજ્ઞને તેઓ અહીં આવીશે. અતિ ઉત્સાહથી આવીને તમારા ચરણ કમળમાં તેઓ હમણાજ વંદના કરશે.

પ્રતાપસિંહે હર્ષના આવેશમાં પુછ્યું, મંત્રીઓ ! કુમાર શીચંદ્ર ક્યાંથી આવે છે ? અને તેણે શું શું કામ કર્યું ? તે કાંઈ બાજુતા હો. તો તેનું ચત્કારી ચરિત્ર મને સંભળાશે. મંત્રીઓ વિનવ્યા બોલ્યા, મહારાજ ! તમારા વીર પુત્રનાં ચરિત્રો ઘણાં અદ્ભૂત છે. તેનું સચિત્તર વર્ણન કરવાને અમે સમર્થ નથી. તેમજ પ્રથમનાં તેનાં ચરિત્રો અમે યથાર્થ રીતે જણાવતા નથી. ધીરિરિથી નીકળ્યા પછીનું તેમનું ચરિત્ર અમે અગ્રજર જણાવે છીએ; તે આપ એક જાને જણાવ કરો.

આગળ ધરી હતી તેમજ યુવના જાનુ, સમાં અને બીજાં કંબોધીઓને પણ સાથે સત્કાર કર્યો હતો. પછી ત્રિસંહરાખને પ્રિયગુર્મજરી રાણી સહિત સાથે લઈ, લાંથી આગળ ચાલીને દેમપુર નગરમાં આવ્યાઃ ત્યાં મકરખજ રાજા, કે જે મહાપદ્મને પિતા થાય, તેને રાજા-કુમારના માનને માટે મોટા ઉત્સવ કર્યો, ત્યાં મહામુંદરીના અજરથી તેમને પગો ઢાંકાયે હતો. તે રાજા મોટા પરિવાર સાથે મીચંદ્રકુમારની સાથે આવ્યો. ત્યાં કેટલાક દિવસ રહી, પછી તેઓ કપિલપુરમાં આવ્યા. ત્યાં રહેલા બિલલુ રાજાએ તેમને મોટા આગમ-રથી નગર પ્રવેશ કર્યો. તે રાજાને કનકાવળી વિષે આર કન્યાઓ હતી, તેમને મીચંદ્ર, માતાના આગ્રહથી પરણ્યા. આ વખતે વીજારવ આવે આવી, નીચેની અમતારી અને અમકારિક કવિતા કહી સંભળાવી હતી.

[શાર્દૂલવિક્રીદિતમ્].

વરગતુંગનુંરંગનિષ્પુરસુરશુણે રણફાતહે

નિધિંભાદિપકુંભમૌનિક્કરુદ્ધવ્યાનૈન પીનાવર્તી ।

સરગસે વપતિ સ્મ કુંદલવતે હોરુવયે મંદપાન્

માત્રી પ્રૌઢિમસત્યદોષિઠતિદા ગુરવસ્ય નિવરણયે ॥ ૧ ॥

“ હે રાજા કુંડલવતિ ! તમારું અર્ધ હોડા અને ડાબા બેલા થેડાઓની તીવ્ર બળીઓથી બેડાઓથી રણમુનિની અદર કપાળેલા હાથીઓના કુબલવ્યાનૈન નેતીરૂપ બીજની પશ્ચિમે પાયે છે. જે બીજ પશ્ચિમ ત્રણ મોડરૂપ મડપમાં પથરાઈને તમારી પ્રૌઢિમેથી કારકિર્દીના સત્યાના મુરખને કુપામ કરે છે. ”

(અનુષ્ટુપ્)

નન્કુશાનિનિર્વાણવેપદ્મ્યેણ વેપમા ।

કુતાઃ કુતાંતસર્પાસ્તુ નદુર્ધનસર્પિભિઃ ॥ ૧ ॥

“ હે રાજા ! વિલસાને તમારા અર્ધનું નિર્વાણ કરતાં જે બારીએ છોડી જાયે હતો, તેથી વચરાજ બદલ્યો, અને જે તેને નેત્ર પડ્યો, તેથી કયો બદલ્યો. ”

આ અમતારી કવ્ય સંભળી મીચંદ્ર પણ પ્રગી થઈ નાશ, અને તેને કાંઈ કન્યા અપરમામાં આવ્યું; પાંચ સાપ તેનેના સાથે કિનાર પેટાડ તે કાંઈને અંગ કસવામાં આવ્યો. તે વિદાન કવો કુદરે રાજે ભેગાથી કાંઈ, કે જે રાજા તેને અરુડિ દિહર કયે હતો.

આપનો તો દોષ કાઢો ? મારા વ્યવસાય તે મહિમા છે. ધનવંતીશ્યામના વ્યવસાયે હું ડાહ્યા રીતે અધિકારી નથી. આજ જેના ઉદ્ધાર સ્વયંભીએ મારાં હાથિનો છેક કાપે દોષ, અને મને જગતમાં ધનવંતીની શ્રેણીમાં મુકશે દોષ, તથાપિ હું જાણે મારી પૂર્વ દિશામાં જ આવ્યો. મારી રિશતિ જેણે, અને નીચેની કાવિયાનું સમરણ થાય છે—

દોષ કિશેષ દાતારનો, જે કંઈ નહિ દોષ,

સર્વે રત્ન દેને મત્તાં, સંજુ કાજકૂટ જોય. ૧

બીજારાની આવી ફરીવાર સાંજગી રાજકુમારે તરત જિતવ્યુ સમને બેઠાવ્યા, અને બીજા અધિકારીઓને પણ બેઠાવ્યા. સર્વેની સમક્ષ રાજકુમારે જિતવ્યુ સમને યુરવાળી કાપું, રાજનું ! આ તો જીવન ? તમારે સરમાવાનું છે. કપિયપુરની પ્રજા ધણે જામત થયાં પેઢાર કહે છે, તથાપિ ડાહ્યા તેમની સંજાગ લેવું નથી, એ કેડી અન્નિતિ ? નરપતિ ! તમે રાજ નામ ધારણ કરી, તમારી પ્રતિજ્ઞાને યુવાની છે. પ્રજાનું રક્ષણ નહીં કરનારા નૃપતિઓ રાજ નથી, પણ રાજનો પેશ પદેસ્વાય નરપ છે. તમે રાજ્ય સત્તા ધારણ કર્યા છતાં આશુ સહેરે દબેલાં લુંઠાય, એ કેડી યાત ? આકાશ, પાતાળ, કે અંતરીક્ષમાં રહેલા તે કુટ મોરોને શોધીને તમારે ચિહ્ન કરી જોઈએ. જેના રાજ્યમાં પ્રજા દુઃખી થાય, અને રાજ રાજ્ય વેચાય બેચારે, તે રાજ્ય નરકના અધિકારી થાય છે.

રાજકુમારે જામંદનાં આગાં જમન સાંજગી જિતવ્યુ સમને ધણી સમજ આપી. તે ધણી વાર નીચું જોઈને ગયા પેલાના મનનાં એટલે કુંડી થયું કે, જો પડતી માંસ આવે, તો હું અદ્વિત સમક્ષ જાઉં. જિતવ્યુ સમના મુખ ઉપર આવી ગાંધિ જોઈ, ધોનદ્ર જેક બીડું મળ્યાનું, અને તે હાથમાં લઈ સર્વેને જાણાવ્યું કે, જે ડાહ્યા તે ચોર પડાવને માટે આ બીડું મદત કરશે, તેને હું તુરં પેલાકની કાને મોડું ધન્યમ આપીશ. આ પ્રજાને કહી, ધણી વાર કુંડી બીડું રાખું, તથાપિ ડાહ્યા બીડું મેલાને આ જુનું નહિ પડતી વાર થયું. એટલે સમજાવન બેઠા કે, મહારાજ ! આ પ્રજાને ધણી વાર ખીન કરવામાં આવ્યા હતા, તથાપિ ડાહ્યા પનુ દણ કુંડી એ બીડાંને મદત પડે નથી. ત્યાં માટે આજ વિરજ્ય કહે છે ? એ અનુકારી ચોરની મોજ કરતો કે. જ પડાર જનકે થયે નથી પડતી વાર બીડાંને મદત કરી, પ્રજાને કરાવતો છે તે જિતવ્યુ થયું છે. મહારાજ આજ તે રિતેએ આવડું કુંડી જે. રાજનું રાજનું. હાનું પિતા, પતેનું જીવન, અને અનિજનીનું અનિજન એ કુટ મોરોને જાણે કહે છે.

સમજાવનમાં આ રમન સાંજગી રાજકુમારે કેવળ દેખાડી દિવારનાં પડાય દેખ, તેન દેખાડ; પડતું તેઓ એ અનુકારી જેવું જિતવ્યુ કરાવે છેક જાણુ દેખ, તેથી તેઓ જેવળા દિશાથી અંતર થય નહીં. ધણી વાર કુંડી સમક્ષ જેડી

ચુચ્યદનાં આર્વા વચન સાંભળી રાજકુમાર તરતજ બેઠા થયા. સભા વિસર્જન કરી, મિત્રને સાથે લઈ અચારદ યાત્રા નગરની બાહરે ચાલ્યા. રાજકુમારે રાત્રે જે માર્ગ જોયો હતો, તેજ માર્ગે તેઓ આગળ ચાલ્યા. આગળ જતાં એક ઉદ્યાન આવ્યું. ઉદ્યાનની અંદર પ્રવેશ કરતાં મઠ જોવામાં આવ્યો, તે મઠની અંદર અનેક મુચ્છારો આવી ઉતરતા હતા, તે મઠમાં જતાં ત્રણ યોગીઓ જોવામાં આવ્યા, તે યોગીઓ મુખમાં તાંબૂડ ચાવતા હતા, અને પરસ્પર વાતો કરતા હતા. તે યોગીઓને રાજપુત્રે પોતાની ખાસે બોલાવ્યા. યોગીઓ એ ચાંત પ્રકૃતિથી કુમારને આશીર્વાદ આપ્યો. રાજકુમારે મૃદુદારણ કરી તે યોગીઓને કહ્યું, ભદ્ર ! તમે ખરેખર યોગી છો કે ભ્રામી ? યોગીએ ચમકીને બોલ્યા—મહારાજ ! ભૂમે યોગી છીએ, ભોગી તો આપજ કહેવાઓ. રાજ બોલ્યો—જો તમે ભોગી ન હો, અને યોગી ન હો, તો તાંબૂડના અર્ધકારથી અર્ધકૃત કેમ થયા છો ? રાજકુમારનાં આર્વા વચન સાંભળી, તે કૃત્રિમ યોગીઓ રવામ મુખ ધઈ ગયા. તરતજ રાજ્યએ તેમને ઓળખી લીધા. પછી તેમણે જાણ કરી કે, આ મઠમાં ધણુ મુચ્છારો આવે છે, તેથી આ મઠને વિશાળ કરવાની જરૂર છે. પછી તરતજ ધણુ લોકોને નગરમાંથી બોલાવ્યા, અને મઠની આસપાસની ભૂમિને ખેડાવા માંડી, તે ખેડતાં એક સિદ્ધ જોવામાં આવી, અને તે સિદ્ધા નદીએ મોટું ભૂમિશૂદ્ધ નીકળ્યું, તેની અંદર દીપ, રત્ન, મોતી અને કીમતી દાગીનાઓ તથા સુંદર વસ્ત્રો જથ્થાજથ્થે નીકળવા માંડ્યાં. ત્યાં જિતસત્તુ, વીણારવ, અને જીર્મ પ્રમળા આવેવાનોને બોલાવ્યા. તે કીમતી માલના દગલા જોઈ, બધા અશ્ચર્ય પામી ગયા. ચોરીના માલનો પત્તો લાગવાથી નગરના લોકો આવીને એકઠા થઈ ગયા. રાજકુમારે જાણ કરી, એટલે વીણારવ વિગેરે બધા હાંદાએલા લોકો પોતપોતાને માલ ઓળખીને લઈ ગયા. નગરમાં ચોરાએલો માલ પાછો મળવાથી લોકોની અંદર આનંદોત્સવ થઈ રહ્યો. પછી તરતજ રાજકુમારે જાણ કરી, એટલે પહેલા ત્રણે યોગીઓને જાંધી લીધા. અનેક પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવી, તથાપિ તેઓએ પોતાને ગુન્દો કબુલ ક્યો નહોતો. પછી મહાવીર રાજકુમારે તેમને હાંસીની શિક્ષા શરૂમાની. જ્યારે હાંસીને બચકર રથાને આવ્યા, એટલે દયાળુ મહારાજ ઓચંદ તેમની ખાસે ગયા, અને પુછ્યું, અરે કુણે ! તમે કેમ છો ? અને આ ચોરીનું કામ તમે ક્યું છે કે નહીં ? તે જણું સલ હોય તે કહો, નહીં તો તમને દેહાંત શિક્ષા કરવામાં આવશે.

લોકપુત્રે જણાવ્યું, રાજ ! જ્યો કાંઈ પણ જાણુતા નથી, તમે દયાળુને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. રાજકુમારે હસતાં હસતાં કહ્યું, અરે મૂખ ! સાચું કહી દે, હું તને ઓળખું છું, તારું નામ લોકપુત્ર છે. મેં તને મહેંદપુરની સીમમાં જીવતો મુક્યો હતો, કેમ જુલો જાય છે ? તું અવસ્થાપિની નિદ્રા જાણે છે, કેમ સાચી વાત છે કે ખોટી ? રાજકુમારનાં આ વચન સંભળી તેઓ આશ્ચર્ય પામી ગયા; તરતજ તેમણે હૃદયમાં વિચાર્યું કે, આ ખરેખર ઓચંદ રાજ છે, તેમણે આપણને ઓળખ્યા છે, હવે જે સાચું હોય, તે કહી દેવું જોઈએ. વળી માતા, પિતા, ગુરુ, દેવ અને રાજની આગળ હમેશાં સાચુંજ બોલતું, એ નીતિ છે. આનું વિચારી લોકપુત્ર બોલ્યો—સ્વામી !

તમે કહો છો તે સત્ય છે. તમે પરીપક્ષી છો, તમારે આધારે પ્રાણ અર્પણ કરી હું સત્ય કહું પું. એકબીજા અને તમારું પુત્રો છો, વળાપુર, લોહપુર, અને રત્નપુર એવાં તમારાં નામ છે, કુંડગરોજી પર્વતની પાસે આવેલા મહેંદુપુરા સીમામાં જામે રહીએ છીએ; ધાત્રીમાં જામે પ્રવિષ્ટ છીએ, જલસા મુદિયાથી જામે સપ્તારી ચોરી કરીએ છીએ, આજે આપના વાગ્યામાં જાતી ગયા છીએ, દરેથી આપ તમારા સ્વામી છો, જે રોમ લાગે તે કરો.

તે ચોરોની વિનયીથી શીર્ષકુમારને રથ આપી, તત્કાલ તેમને દેહાંત દિધા. માથો મુકા કર્યો, અને ધર્મ સંભાળી પ્રતિભેદિત કર્યો. જે ધર્મના પક્ષથી તેઓ દુઃખમાંથી મુક્ત થયા; તેણે દુઃખચારી પણ સદાચારી થઈ ગયા. રાજકુમારની આજ્ઞા લખીને તેઓ દર્શ સાથે મહેંદુપુર ગયા. બેસતાં, ઉપાસી, અને બીજા રોમ કિયાઓ કરતાં તેઓ નવધાર મંત્રો રમતાં કરવા લાગ્યા. તેઓ આરે પર્વતીમાં પેાડ મન કરવા, પાંચ પર્વ તાન ભક્તિ, ૭ પર્વ તપસ કરવા, અને સાન જેને થન ચાવતા, અને દર્મેદાં વિશાળ મિત્રપૂર્ણ કરવા દયા શીર્ષકુમારના સંસ્કારો તેઓ કરીને મુદ્ધ થાઈ થઈ ગયા, તેમજ મહેંદુપુરને રાજા પણ પલોજા આસ્તિક થઈ ગયો. તે મહારાજ પ્રતાપસિંહ ! તમારા પુત્રના પ્રભાવથી મહેંદુરાજ્યના દરેક ઉપર ધર્મી જાગર થઈ ગઈ. પછી રાજકુમારે મુલોભના રાજપુતોનું વિધિથી લગ્નમંદલ કર્યું. આ મહેંદુસરનાં રાજકુમાર શીર્ષકુમારે આપને સુલકિત આરે દિશામાં પ્રસરી ગઈ છે. રાજેન્દ્ર ! ત્યારપછી મહારાજા શીર્ષકુમારે આપને મળી આવવા જાહેરને જાહેર મોકલ્યા છે; રાજકુમાર આપનાં પવિત્ર દર્શન કરવાની કાંજથી દેહ રાજ્યોની સાથે પુરસ્કાર રાજ્યાનીમાં દરે આવે છે. તમારા રાજપુતે આદર્શ ધર્મના નિર્ભયનિધી ત્યારવને ગળતી મૂક્યું છે, પુરુષના પ્રસારિક પ્રકારથી ત્યારવ પ્રભાને જાળવી નાખી છે.

મંત્રોભિના મુખથી આ રૂપાંત કાલિન્દ્રી કુદરત્તપત્તિ ધર્મોજા પુણી થઈ ગયો, તત્કાલ તેણે મેહા માનવી સાથે તે આરે મંત્રોભિને પેલાક આપ્યો, અને કુદરત્તપત્તિ મહેંદુસર કરવાની આજ્ઞા કરી. પેાડના રાજકુમારનાં દર્શનની કાંજથી પ્રભા અતંત આ નંદ પામી ગઈ. બાજાથી તે રૂઢ કાંજીને તમામ પ્રભાવને કુદરત્તપત્તિ પડતી કુમારના આશ્રમને વધાવવાને તૈયાર થઈ ગયો. કુદરત્તપુરી કાળાઓ અને તોરડોથી અવગૂંન થઈ ગઈ, અને નરરવિત વારાઓ કરી, તેમાં " શીર્ષકુમારને જા" હતકિ આશ્રિત-સુચક મહારાજો લખવામાં આવ્યાં, સામાજિકની મુદ્દાઓ નરરને અવગૂંન થઈ, રાજપુ-તને સુચક તથા મેહાઓ વધાવવાને તૈયારી કરવા લાગી, જેન પાડનામાં ભક્તિ નિર-રોએ મિત્ર મુલિ અમિત અતિવંદના વચનોના મુદ્ધ હાંચાર સીધી તૈયાર થવા લાગ્યા, ન નિરરોએ પેાડના કુદરત્તનાં મેહાઓ લેવા તૈયાર થવા લાગી, જેર જેર અનંદ

ઉત્સવ થઈ રહ્યો, અને સર્વ પ્રજા શ્રીમદ્ગુમાસ્વયં ચંદની સ્થાન અને મુખપ્રાચી જયનો આશ્રય લેવાનો અભિલાષ ધરી આનંદમાં મગ્ન થતા થાગી.

પ્રકરણ ૬૫ મું.

મુદત સમાગમ.

રાસ્યગીમાં આનંદમંજળ વર્તણૂક રહેલ છે, પોતાના રાજકુમારનો દંત્ર ૩-૪ વાને પ્રજા, ચંદ્ર ઉપર ચંદ્રની જેમ ચતુર ચેષ્ટા કરે છે, શેરીએ શેરીએ મહામંજળ વર્તણૂક રહ્યો છે, પૂણું કુંભ, વેદિકા, અને તરણની શીમાથી ગૂંઠાંજી દીપી રજાં છે. વિવિધ રંગની પતાકાઓની ઝેણીથી રાજમાર્ગે ઘેરાયે છે, નવરંગિત પોસાક ધારણ કરી, નગરજનો પ્રત્યેક સ્થાને ફરે છે, વિવિધ રંગથી સુશોભિત કરેલી અટારીઓમાં તથા અગાથીઓમાં પુરસ્કારો સજ્જ થઈ રહેવાની તૈયારી કરે છે, અને પોતાના યુવરાજને પુષ્પપદાર, સુવર્ણ તથા મોતીઓથી વધાવવાનો ઉમંગ ધરે છે. વિવિધ જાતનાં વાદ્યોના નાદથી રમતમડગ માણ રજું છે, રાજમહેલમાં જાતજાતની રચના કરવામાં આવી છે. નવરંગિત પતાકાઓની ઝેણીઓથી રાજગૃહને સુશોભિત કરવામાં આવ્યું છે, નેણત, સરણાઈ, બેરી, અને મડંગના શબ્દોના પ્રતિબિંબો રાજમહેલ માણ રહ્યો છે, પવનના પ્રસારથી અલાપમાન ચમેલી પ્વજાઓ જાણે પોતાના યુવરાજને ખેલાવતી હોય, તેમ દેખાય છે, રાજપુરશે નીચે પોસાક ધારણ કરી નીચે રાજને નમન કરવાનો ઉમંગ ધરી ફરે છે, વચ્ચે કરેલી દેહીખમાન દેખાતી દસીઓ મુંદર શ્રંગાર ધારણ કરી, યુવરાજને વધાવવા તૈયાર થાય છે; મહારાજ પ્રતાપચંદ્ર પુત્રનાં દંત્ર કરવા ઉત્કંઠિત થઈ ઉડોપાસના કરે છે. આ વખતે નગરચેલ અને ગૃહચેલમાં મહોત્સવ પૂરક જિનપૂજા ભણાવા થાગી, ઉત્તમ પ્રકારની જાગીઓ રમી અને દીપમાળ પૂરી જિનપૂજાની ભક્તિ કરવા માંડી, અદ્યાપ્ત ઉત્સવ અને જગપ્રજા વિષેરે અદ્ભુત ઉત્સવોના સમારંભ કરવામાં આવ્યા, પોતાના મનોહર સિક્કા ચસાથી પરિવ્રજા હૃદયના પ્રતાપસિદ્ધિ દેવભક્તિ, યુરક્તિ, અને ધર્મભક્તિની શક્તિ કરવા માંડી, એક તરફ સાંકિત ઉત્સવ અને એક તરફ ધાર્મિક ઉત્સવ આરંભી, મહારાજાએ આ પ્રસન્ને જનધર્મો પ્રજાને પણ પ્રવર્તાવવા માંડ્યો. પાવજન, દવાજન અને કોર્તિજન, જે વિવિધ જાતના પ્રવહ પ્રવર્તવા લાગ્યા; કવિઓ, નિદાનો, અને ગુણિજનોને મોટાં મોટાં હંપામ આપવામાં આવ્યા, દીન, દુઃખી અને નિર્યાત્રિન લોકોને સારો ઉદ્ધાર કરવા માંડ્યો, કારાગૃહમાંથી અપરાધીઓને પણ મુક્ત કરવામાં આવ્યા, આ સર્વથી સાધર્મિકાસર કરવામાં મહારાજાએ મોટી ઉદારતા દર્શાવી હતી. જન પાંડુ સામ્યોમાં મનુષ્ય શ્રવક સિગુઓ અને જગજગતિઓને સાચાં સાચાં હંપામે વહેંચવામાં

પિતૃવધવાના તપશીએને જોગન વચનાં ઘન વ્યવચારાં આનાં, અને દિવસના ચારે કુપી દાનવાચનાં દાર ઉપાસં રાખવામાં આનાં આ પ્રમાણે કુસરવગીમાં ધામ તો રહી હતી.

અહિં પ્રગયી વીર શીવેંડ પોતાના પિતૃની રાજધાનીમાં આવવા પહેલાં ને ને રાજ્યોના સંબંધમાં પેને જોયએલ, અને ને ને રાજકન્યાને પોતાના ગ્રેમથી જાકિત કરેલ, તે જાણે તે ઉત્સાહથી મગ્ને હતો. પેને કહેલાં વચનને સારું કરવા તે ખાંતીલો હતો. ને ને પુરાં કે આ તેના વચન ઉપર રહેલ, તેને અને તે પ્રકારે વચન પૂરું કરવાને તેને દડ નિમણ હતો.

પોતાના પ્રિય મિત્ર ગુલુચંદની પ્રેરણાથી તે પૂર્વે વલ કરેલા રૂપદસ્તીને વલ કરવાને ખડો સુવેચકમાં ભેલી કુડેલપુરમાં ગયો હતો. દડ જેમ એવાજા ઉપર ભેસે, તેમ તે મળેંદને જોવાથી તેનીપર આદર થઈ, મળેંડપુરમાં આવ્યો હતો. ત્યાંથી તિલકપુરમાં આવવાં વિચારન રાખને મળી તેને સાથે લીધો હતો. તે પછી વલંતપુરમાં જઈ વીરવ મેંને તેણે રાજ્ય આપ્યું, અને તે પછી નરવંશનો અતિથિ સ્વધાર મદલું કંપે હતો. એરી રીતે માને મળી રાજ્યોને તેણે એકા કંપે હતા. ને વૃષ્ટિએએ તેની આજ્ઞા માન્ય કરી, તેવાએના મનોરથ તેણે પૂર કંપે હતા. કેટલાએકને કન્યાએ આપતો, અને ને ઉન્નત થતા તેમને દિશ્ય આપતો હતો. મળેંડપર સ્થાયી કરી તેણે અનેક કંપે સિદ્ધ કરી પોતાની ઉત્તવજ કુલિને જાતના ક્ષેત્ર ઉપર પ્રસારી હતી. પોતાના અમનથી પવિત્ર વધેલા પ્રેરકમાં તેણે જેની પોતાની વીરવ દસંથી આપી હતી, તેવીજ તેણે ધામંડતા પશુ દસંથી આપી હતી.

આ પ્રમાણે મળેંડપર સ્થાયી કરી તે ખડો તિલકપુરમાં આવ્યો. ત્યાં વિશાંત કરેલા શીવેંડને એક દિવે આવી વિદિમિ કરી કે, સ્વામી ! આપના પિતા પ્રત્યપસિંદજી આપને મળવાને રાજપુર આવેલા છે. પુત્રનાં દર્શન કરવાની આતુરતાથી તેઓ પૂર્વે રીતે યેલએલા છે. તેમની દિદિ પુત્રનાં દર્શનરૂપ અમનમાં અને થવાને આતુર જાતી રહી છે. તેમની ભુલએ આપને દાસકિયન કરી મળવાની ઉત્કંઠા ધારણ કરે છે. તેમની યજ્ઞ દિવ આપના મનસકુ આપણુ કરવા વાપર થઈ રહી છે, મિત્રાગન્ય આપના વિરહથી તે અતિ પંડિત છે. દન્ય મુખથી આ ખબર સાંભળતાંજ શીવેંડ પિતૃના દર્શનમાં ઉત્કંઠા થઈ ગયો, પિતૃભક્તિના પ્રભાવથી તેના દરીરપર ચેત્તવગી પ્રગટ થઈ ગઈ, તેના હૃદયમાં અનુભૂ કે, આને મારું અદેશન, કે જેથી હું પવિત્ર પિતાનાં દર્શન કરીશ. એ જન્મ તીર્થના સરંજુમાં નખન કરી હું મારી પુત્રાને સર્વે રીતે કૃતાર્થ કરીશ. આને મિત્રાગ સેવેલો અદંત ધર્મ અને સરજ થયો, સુવિધ પુરાવેને પૂર્વે કરવાર મારો સુવિધ ધર્મ આને કાપાકુની જેમ દોન-મુખ થયો. આ પ્રમાણે વિચારી શીવેંડ તિલકપુરથી આવવા ગયો.

કેરમોડે માર્ગ ઉત્પન્ન કરતાં પ્રતાપમિહંતી રાણી સ્થમી આપની ભવિષ્યમાં આવી
 પુરુષધર્મી રાજાવાનીની કેરવીએક મહત્ત્વ સમૃદ્ધિને ભેતાંજ સીચંદના મેગમાંથી દ્વારપુત્રી
 પદ્મા સતી, પેતાના સેનિકેના પગપાઓમાં પુરુષધર્મીના રાજ્યનાં મિન્દો ભેદ તેના સુદ-
 થમાં પછી અસર થઈ થઈ. જન્મમૂલિનો પ્રમાણ અત્યંતિક છે. માણસ મને ત્યાં ભવ,
 મને ત્યાં ભવ અવધન થન મેગને, મદ્યન સમૃદ્ધિ સંપાદન કરે, જાણેના કોઈ ઉત્તમ કરે,
 અપૂર્ણ સન્માન સંપાદન કરે, અદુરુત્ત પરાક્રમ દર્શાવે, ભોક્ષને ચક્રિત કરી દે, અને જન્મ-
 નિર્ધારી મનને મળતી મુકે, તથાપિ તેને પેતાની જન્મમૂલિ કલિયજી વિરમ્ભ યતી નથી,
 ભવારે જન્મમૂલિ જે, તેના કેળાવેનાં હસન થાવ, ભવારે તેના મ્હવમાં અત્યંતિક આનાંદ
 પ્રગટ થઈ આવે છે. જન્મમૂલિનું વાલસલ્ય દિવ્યતાને ધારણ કરે છે. જ્યાં પેતાનું જાન-
 વધ નિર્ભય થયું હોય, જ્યાં કિશુરવળે નિર્દોષ આનાંદ અનુભવ્યો હોય, જ્યાં માતા
 પિતાના સદાપણનું સુખ અપરિત કયું હોય, જ્યાં વિવિધ ભવતી ભાગ કીડાઓ આવરી
 હોય, જ્યાં નિર્મમંદગમાં રહીને અદુરુત્ત વિનોદ કરેલો હોય, જ્યાં સમાન વપના મિયોની
 સ્થાયે પાડવાળા કે સાતવાળામાં રહી, ઉત્તમ અભ્યાસ આચર્યો હોય, અને વિવાદો અન-
 રથાના રવાંદ સુખ સાથે વિવાદ વિવાસ અનુભવ્યો હોય, તે જન્મમૂલિનું—જાણવાપની
 કીડાનિર્મિત વિરમ્ભજી કોને થાવ ? કોણને થયું થાવજ નહીં. જન્મમૂલિનું વાલસલ્ય જે
 પ્રમાણિક છે / તેને માટે યોગિક ધ્યાનમાં વારસાર ભવધર્મ આનું છે. એક વિદ્યાનું
 કલિ નીનું પદ થને છે —

જનની જન્મમૂલિય નિદ્રા વલિમરાપિના ।

દુર્યોગઃ મુમોદ્રી ન દુર્ધર્માઃ પંચ દેહિનામ્ ॥ ૧ ॥

“ જનની, જન્મમૂલિ, જાની વલિની નિદ્રા, ઘંટ જનનીય થેન, અને જાની
 નન્દા—જન મુમોદ્રી માલો દુર્ધર્મ છે, એકને દુર્ધર્મ મુદ્રી સદાવ થેન છે. ૧

જન્મ મુલિ પ્રતાપમિહંતી રાણી નાદક આવી, એકને રાજપુત્રને મોગદ મોગદ
 કેરમોડે માર્ગ ઉત્પન્ન કરતાં પ્રતાપમિહંતી રાણી સ્થમી આપની ભવિષ્યમાં આવી
 પુરુષધર્મી રાજાવાનીની કેરવીએક મહત્ત્વ સમૃદ્ધિને ભેતાંજ સીચંદના મેગમાંથી દ્વારપુત્રી
 પદ્મા સતી, પેતાના સેનિકેના પગપાઓમાં પુરુષધર્મીના રાજ્યનાં મિન્દો ભેદ તેના સુદ-
 થમાં પછી અસર થઈ થઈ. જન્મમૂલિનો પ્રમાણ અત્યંતિક છે. માણસ મને ત્યાં ભવ,
 મને ત્યાં ભવ અવધન થન મેગને, મદ્યન સમૃદ્ધિ સંપાદન કરે, જાણેના કોઈ ઉત્તમ કરે,
 અપૂર્ણ સન્માન સંપાદન કરે, અદુરુત્ત પરાક્રમ દર્શાવે, ભોક્ષને ચક્રિત કરી દે, અને જન્મ-
 નિર્ધારી મનને મળતી મુકે, તથાપિ તેને પેતાની જન્મમૂલિ કલિયજી વિરમ્ભ યતી નથી,
 ભવારે જન્મમૂલિ જે, તેના કેળાવેનાં હસન થાવ, ભવારે તેના મ્હવમાં અત્યંતિક આનાંદ
 પ્રગટ થઈ આવે છે. જન્મમૂલિનું વાલસલ્ય દિવ્યતાને ધારણ કરે છે. જ્યાં પેતાનું જાન-
 વધ નિર્ભય થયું હોય, જ્યાં કિશુરવળે નિર્દોષ આનાંદ અનુભવ્યો હોય, જ્યાં માતા
 પિતાના સદાપણનું સુખ અપરિત કયું હોય, જ્યાં વિવિધ ભવતી ભાગ કીડાઓ આવરી
 હોય, જ્યાં નિર્મમંદગમાં રહીને અદુરુત્ત વિનોદ કરેલો હોય, જ્યાં સમાન વપના મિયોની
 સ્થાયે પાડવાળા કે સાતવાળામાં રહી, ઉત્તમ અભ્યાસ આચર્યો હોય, અને વિવાદો અન-
 રથાના રવાંદ સુખ સાથે વિવાદ વિવાસ અનુભવ્યો હોય, તે જન્મમૂલિનું—જાણવાપની
 કીડાનિર્મિત વિરમ્ભજી કોને થાવ ? કોણને થયું થાવજ નહીં. જન્મમૂલિનું વાલસલ્ય જે
 પ્રમાણિક છે / તેને માટે યોગિક ધ્યાનમાં વારસાર ભવધર્મ આનું છે. એક વિદ્યાનું
 કલિ નીનું પદ થને છે —

ચતુર જીવિના યુજ્યદે પ્રસંગને લઈ સભ્ય પ્રતાપસિંહની આગળ શીયદંત્રી મુસાફરીમાં થયેલું ચમત્કારી ચરિત્ર વિસ્તારથી કહી જતાયું. વિદેશ યાત્રામાં તેણે જે અદ્ભૂત પરાક્રમ, અને પુણ્યને પ્રમાણ દર્શાવેલ, તે જાણે મિત્ર યુજ્યદે પ્રતાપસિંહની આગળ વર્ણન કરી જતાયો, તે સાંભળી કુસરચળીપતિ ધણે ખુશી થઈ ગયો. પરાક્રમી, અને વિદ્વાન્ પુત્રની પ્રશંસા સાંભળી ક્યો પિતા ખુશી ન થાય? સંપુત્રનાં સમ્યચરિત્ર જાણી, વિદ્વાન્ પિતા ચૈતાના જન્મની કૃતાર્થતાજ માને છે. જેના પુત્રનું નિષ્કલક, પરાક્રમ ભરેલું અને નીતિથી નિર્ભય ચરિત્ર હોય, તો તેના પિતાનું જીવિત સાર્યક છે, તેના પુત્રથીજ પિતા ખરેખર પુત્રવાન છે.

પ્રભાવિક પ્રતાપસિંહ, પુત્રની પ્રશંસા ભરેલી ચરિત્ર કથાઓ સાંભળી ધણેજ ખુશી થયો; તે સાંભળતાં પોતાને, કુસરચળીના રાજકુટુંબને અને કુસરચળીની પ્રાજને તે પુણ્યવાન તથા ભાગ્યચળી માનવા લાગ્યો. પુત્રને કૌતુક સાંભળી તેની મનોવૃત્તિમાં ધણીજ ઉત્તમ પ્રકારની અસર લઈ આવી; તે પ્રસંગે તેને તીચેનું મહાવાક્ય યાદ આવ્યું:—

“ સર્વજ્ઞ જયમન્વિચ્છેત્પુત્રાચ્છિપ્તપાત્પરાજયમ્ । ”

“ જવું રચણે જય પ્રાપ્તવો, પણ પુત્રથી અને શિષ્યથી પરાજય પ્રાપ્તવો. ”

પ્રતાપસિંહે પ્રેમ પૂર્વક પુછ્યું, વસ ! તારા સમાજમને મારે એક અવધૂત નિમિત્તિયાનો કું ધણેજ આભારી છું. એ મહાત્માએ મને ખરેખર જીવિતદાન આપેલું છે; તે સાથે યોગવિદ્યાનો ઉપદેશ આપી, મારા જીવનને સુધાર્યું છે. તેનું રમરણ કરતાં મને ધણેજ અસોસ લાગે છે, તે મહાસયના ઉપકારનો જાણે કું જરા પણ વાગી શક્યો નથી. મેં તેમને ધણી વિનંતિ કરી, ધણી પ્રાર્થના કરી, અને ધણી આજીજ કરી, પણ તે નિઃસ્ફુલ્લ મહાત્માએ મારા તરફની કાંઈ પણ ઇચ્છા રાખી નહીં. તેના જેવો નિઃસ્ફુલ્લ અને પરોપકારી મહાત્મા જ્યાંયેજ જોવામાં આવે છે. તેના ઉપકારથીજ મહાત્માઓથીજ આ પૃથ્વી રત્નમયી છે. ચિતામિત્રાં ભરમ થવાને તેવાર થયેલા મારા આત્માને તેણે અમાનક આવી જમાવ્યો હતો.

પિતાનાં આ વચન સાંભળી, શીયદં દહમમાં તે વાત જાણી મરો હતો, તથાપિ એ વાતને પ્રકાશિત કરવાને તેણે પિતાને પુનઃ પ્રશ્ન કર્યો. પવિત્ર પિતાજી ! એ મહાત્મા ક્યાં ગયા, અને તેણે કેવી રીતે તમારો ઉપકાર કર્યો ? એ જાણે જ્ઞાતાં કૃપા કરી કહેલ પુત્રના વચન ઉપરથી પ્રતાપસિંહે તે જાણી વાત વિસ્તારથી કહી સંભળાવી. સમય જ્ઞાતાં સાંભળ્યા પછી શીયદં વિનંતી જોત્યો—પિતાજી ! એ ચમત્કારી નિમિત્તિઓ તમારા ધરનોજ માણસ હતો. તેણે કરેલો ઉપકાર તમારા ઉપકારની આગળ કાંઈપણ બીજાતમાં નથી. તે વિશે દરે વધારે કહેવાની ઇચ્છા થતી નથી, એટલુંજ જણ છે. શીયદંનાં વચન સાંભળી પ્રતાપસિંહ વિચારમાં પડ્યો. ત્યાં ચતુર યુજ્યદે વિનંતી જણાવ્યું, સ્વામી !

સોનાનાણું, રૂપાનાણું, અને તાંબાનાણું પણ શીયંદ્રે એ નગરમાં ચલાવ્યું હતું. પ્રતાપન દ્રવ્ય મૂર્તિને ચિરકાળ રાખ્યા એ મુદ્દાની અંદર તેની પ્રતિમા સાથે રાજચિન્હને સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું હતું.

આ અરસામાં કહોંટક દ્વીપમાંથી સૂર્યવંશ રાજાની સાથે નવ રાજકન્યાઓ પાંચસે વાઢાણુ સહિત ત્યાં આવી હતી, જે રાજકન્યાઓમાં કનકસેના મુખ્ય હતી. સૂર્યવંશે ધણું સમૃદ્ધિ સાથે તે રાજકન્યાઓ શીયંદ્રને અર્પણ કરી અને તેમનો પૂર્વ સંબંધ સર્વની સમક્ષ જાહેર કર્યો; આથી પોતાના પુત્રના પુણ્યની મહાન સમૃદ્ધિ જોઈ, પ્રતાપસિંહના આનંદમાં મોટો વધારો થયો, અને તેણે સાનહાથે ઘણું, પોતાના નિર્ભય હૃદયથી પ્રિય કુમારને અભિનંદન આપ્યું, તેવુંજ અભિનંદન જગત્ પિત્ર લક્ષ્મીદત્ત રોડે પણ હૃદયથી અને વચનથી પ્રકાશિત કર્યું.

મકરણુ ૬૬ મું.

સુભચંદ્રને અતિસ્મરણુ.

ક સુસૌખિન મેહેલમાં તેજસ્વી સિંહાસન ઉપર તેજસ્વી પુરુષ બેઠો છે, તેની પાસે મંત્રીસમ્રાજ રાજકાર્યની બ્યવસ્થા કરે છે. મંત્રીઓ એક પછી એક રાજકીય કાર્ય વિષે તે પુરૂષને પુછે છે, પણ તેની તરફથી કંઈ પણ સંતોષ-કારક જવાબ મળતો નથી. ક્ષણવાર તે હર્ષના આવેશમાં આવી જાય છે, વળી ક્ષણમાં ચિંતાતુર રહે છે, આ કેખાવ જોઈ એક સાચા મંત્રીએ પુછ્યું, રાજેન્દ્ર ! આજે શા વિચારમાં છો ? તમારા મુખકમળ ઉપર ક્ષણે હર્ષના અને ક્ષણે શોકના ચિન્હો જોવામાં આવે છે, તેનું શું કારણ છે ? સિંહાસનપર બેઠેલા પુરૂષે વિચાર કરી જણાવ્યું, મંત્રીઓ ! બીજું કંઈ નથી. માત્ર રાજપુત્રીનું સ્મરણુ થાય છે, ચિરકાળથી વિદુક્ત યથેલી રાજપુત્રીને મળવાની ઇચ્છા યથા છે. જ્યારથી મને તેનું સ્મરણુ થવા માંડ્યું છે, ત્યારથી મારાં દિલ્હિ અંગ દુરકે છે. તેનાં શુભ ચિન્હ જોઈ મને હર્ષ થાય છે, અને જ્યારે તે વાત દુર્લભ માનું છું, ત્યારે પાછી ચિંતા થાય છે, આથી ક્ષણમાં હર્ષ અને ક્ષણમાં ચિંતા થવા કરે છે.

વાંચનારને જમ પડ્યો હશે કે, આ સિંહાસનપર બેઠેલો પુરૂષ કોણ હતો ? અને તેની રાજપુત્રી પણ કોણ હતી ? આ સિંહાસનપર બેઠેલો સિંહપુરનો રાજા શુભચંદ્ર છે, તે ચંદ્રકાન્તનો પિતા થાય છે. પોતાની પુત્રી ચંદ્રકાન્તને તેનું સ્મરણુ યથા આવ્યું.

‘શું થયું ? તને અકસ્માત મૂંઠા કેમ આવી ? આવા મરોત્સવમાં હવે યજ્ઞને બદલે મૂંઠા થવાનું શું કારણ ?

યુજ્યન્દ્ર સાવધાન થઇ બોલ્યો—મિત્રવરો ! આ નગરની ભૂમિ જોતાંજ મારા હૃદયમાં જુદીજ અસર થઇ ગઇ છે. આ પ્રદેશમાં પૂર્વે હું આવ્યો છું, એવું મને જાન થઇ આવ્યું, અને તરતજ મારા પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ થઇ આવ્યું. પ્રિય મિત્ર ! ખરેખર મને મારા પૂર્વ જન્મનું અહીં સ્મરણ થઇ આવ્યું છે. મારા પૂર્વ જન્મની સ્થિતિ મારી દ્રષ્ટિ આગળ ખડી થઇ ગઇ છે, હું પૂર્વ ધરણુ નામે જોયોનો પુત્ર હતો. મારા પિતાનું નામ શ્રીધર અને માતાનું નામ નાગિકા હતું, મારી સ્ત્રીનું નામ શ્રીદેવી હતું, એ પવિત્ર શ્રીદેવી મારી માતા નામિકાને અગ્રિય થઇ હતી. દેવકેએ મારેજ દ્વારે એ સ્ત્રીને સંહાર થઇ ગયો હતો. એ પાપનું પ્રાપ્તિ કરી હું શુદ્ધ થવાને અધિકારી થયો, પણ મને આ વખતે તે બધા જ્ઞાતા દ્રષ્ટિએયર થયો છે. મિત્ર ! કમગમોને પણ પોતાના શ્રીદેવીના જન્મનું સ્મરણ થઇ આવ્યું છે, આથી તે પણ મૂંઠા પામી છે. તીર્થારાધના પ્રભાવથી હું આ ગતિને પામ્યો છું. તેમ શ્રીદેવી ખીજે બધે જિનદત્તા અધિકાર થઇ જન્મથી તે બ્રહ્મચારિણી રહી, નમસ્કાર મંત્રના પ્રચારથી હાલ કમગમો થઇ છે. તે વખતે સોમદેવ વિચેરે જો હતા, તે બધા પ્રતિભોષ પામ્યા હતા, હું એક ઉમા નામે ખીજી સ્ત્રી પરણ્યો હતો, તેમજ એક ખર્ચા નામે ચોરિણી તે પ્રસંગે વિદ્યમાન હતી. પ્રિય મિત્ર ! મારી દ્રષ્ટિ આગળ પૂર્વનો સર્વ સંસાર પ્રવણ થઇ આવ્યો છે. આ બધો તીર્થનો, અને નવકાર મંત્રનો મહિમા છે.

યુજ્યન્દ્રની આ વાર્તા સાંભળી શ્રીચંદ્ર વિચેરે સર્વ સમાજ સંનંદાયક થઇ ગયો. સર્વેના હૃદયમાં આદર્શ ધર્મની ભક્તિ જાગત થઇ, જેન તીર્થની અને પંચપરમેષ્ઠીરૂપ નવકાર મંત્રની પ્રશસ્તાના ઉદ્દગાર સર્વેના મુખમાંથી નીકળવા લાગ્યા.

મહારાજ શુભમાંજે શ્રીચંદ્રકુમારનું સહકૃત્ય અતિથિ કર્યું. પ્રતિદિન નવનવાં આનંદપાનથી, વિવિધ જાતના સ્નાયોથી, રાજકીય કોણઓથી, રસ બરેલી વાર્તાઓની જોષ્ટિઓથી, અથવિદ્યા, મન્દેન્દ્ર સિદ્ધા અને મહાયુદ્ધના અભેદઓથી રાજ્ય શુભમાંજે શ્રીચંદ્રકુમારને ધણો વિનોદ પમાડ્યો. તે સાથે આદર્શ ધર્મના ઉત્સવો, ધર્મની પ્રચારનાઓ, ચૈત્યપૂજના મહોત્સવો, અને જ્ઞાનજોષ્ટિના વિનોદથી કુસરચળીયા પુવરાગને ધણેજ પ્રસન્ન કરવામાં આવ્યો. કેટલાક દિવસ સુધી આમઠ કરી, રાજ્ય શુભમાંજે શ્રીચંદ્રને પોતાની રાજધાનીમાં રાખ્યો.

એક દિવસે સર્વવતીએ રાજકુમારને જણાવ્યું. વત્સ ! જો તમારી ઇચ્છા હોય, તો અહીંથી તમારા મેરાજમાં જઇએ. ઘણાં વર્ષ થયાં એ જન્મશ્રમિનાં દસન કર્યા નથી. તમારાં દસન કરવાને તમારા આવામઠ દીપચંદ્ર રાજ ધણા આગુરે હશે. પુત્ર ! જો મેરાજની રાજધાનીમાં જશો, તો તમારો મેરાજપદ્મ ખુલી ગશે. પિતાથી દીપચંદ્ર રાજ

જને માતા દીપતી તમને ભેટ મળ્યાં પુણી થશે. તમારા જેવા પાપીને અને જાન-વાર જાણેજને ભેટ, માત્ર વિરુદ્ધમાં આનંદ ઉત્તર થઈ રહેશે. તમને વધુ સહિત દેખી તમારાં મેલ્યાગીયાંઓ મળ્યાં પ્રસન્ન થશે. તમારા મેલ્યાગીની રાજધાની દીપ્તિમા નથી એ જાણવા આનંદનું કામ થઈ પડશે. મેલ્યાગીની માનીની પ્રભા તમારું પવિત્ર હૈયું ફરી પોતાના દરવાજે પ્રેમમાં ફરશે.

માનનાં આપાં વચન સાંભળી શીશંદ સંજુષ્ટર વિચારમાં પડશે. સંજુષ્ટર તેજી નિશ્ચય કરશે કે, માતાની કૃપા પૂર્ણ કરી ભેટજો. મહોપકારી માતાની મનોદક્ષિણે માનનાં આપી જનુસંતું, એ આદર્શિત પુત્રનો શ્રેય છે. નવ માસ ઉદરમાં રાખી ઉપકાર કરનારી માતાના મનોરથ કર્યે પુણીન પુત્ર પુત્ર ન કરે? માનુષ્યનીથી અગ્નિ શરેણ પુત્રનું જન્મ ફૂટશે જે. ભેટા હરથમાં આનુભવિય. દરેક નંચાને પ્રગટ વદા કરે છે, તે પુત્રની પુત્રને સદસપર મનપાડે છે. ઉપકારી માતાનાં વચન પ્રમાણે નહોં વર્તવાર અપમ-પુત્રના જન્મને વિચાર છે. અસ્પૃશ્યમાં ચોખ વલચાણ પુત્રો પડેથી આમલેખાની આશ રાખનારી માતાને નિરાશ કરનારા પુત્રો નરકવાળા અપકારી છે.

આતું વિચારી રાજપુત શીશંદ. પોતાની માતા સૂરંગીને વિનવથી જણાવ્યું. પુત્ર માતા! અપની કૃપા પ્રમાણે કરવાને હું તૈયાર છું, અને માત્ર મેલ્યાગમાં જાનારી. થળી દેહિ છે. માનુષ્યદેવતા મનમથાંભાસ. ભેદવચની આશ હરથમાં અભિચાપ છે. દીપ્તિમા નથીની રાજધાનીમાં ફરી, મેલ્યાગનાં માન મેળવવાને આપે અંતરામાં. ઉત્કર્ષિત કર્યો છે.

પુત્રનાં આપાં વચન સાંભળી રાજમાલ્યા હરથમાં આનંદ ઉત્તર થયો, અને આદર્શિત પુત્રની માનુભક્તિ ભેટ, તેણીના હરથમાં દક્ષિ થઈ. પછી શીશંદે સિંદુર-પિત્તી પાસે અ.મદથી રજા માની, અને દીપ્તિમા નથી તરફ જાનારી સૂરંગી કૃપા જણાવી. શીશંદ, સદાશ અને સૂરંગી વિચેરેનું રાજકુંડળથી જુદું પડ્યું. એ શુભચંચ રાખને મળ્યું નહોં; પણ તેમના આમદથી ઉચરે તેને માંડ માંડ રજા આપી પડી. સદાશ જુદી પડશે, એમ સાંભળી સદાશી રાખને મળ્યું આતું લાગ્યું. નેત્રમાં પ્રેમા-શુને ધારણ કરી સદાશી સદાશને મળવા આવી. પરસ્પર પ્રેમાશુને વર્ણવતાં જાને માંડ અ.વિચન કરીને ભેટી પડ્યાં.

સદાશી વખતે શુભચંચ રાખને પોતાના જગ્યાઈ શીશંદને સારો સારાર કર્યો. વિચારને અને નેટકું આપતું ભેટજો, તેટલું ભેળ, વાદન, ઘસ, દારી, રીવાજત અને પેટાક વિચેરે તેણે આ પ્રસન્ને આપ્યું. સર્વ પરિષાર સાથે લઈ, શીશંદ દીપ્તિમા નથી રીને માંડે નિશ્ચય થયો, અને ત્યાં જઈ તેણે મેલ્યાગ તરફનું મોટું સન્માન અપાવન કર્યું. સૂરંગીના પિતા દીપશંદ રાખને પોતાના જાણેજને મળ્યા પ્રેમથી આપકાર આપ્યો, અને તે પ્રસન્ને પોતાની રાજધાનીમાં આનંદ ઉત્તર પ્રવર્ધાવ્યો.

પ્રકરણ ૬૭ મું.

શ્રી ધર્મચોપ મુનિ.

ક મુંદર વન હતું. વિવિધ જાતનાં રણોની ચેલોની પાણી રમણીય લાગતું હતું, કોકિલ, મધૂર, શુક, સારિકા અને બીજાં મધુરજાતી પક્ષીઓ રમણીયી શ્રવણે કિયને તે આનંદ આપતું હતું. રથએ રથને તાપણેનાં આશ્રમે જોવામાં આવનાં હતાં. મુનિઓના સંસારથી ત્યાં રહેતાં નિરોધી પ્રાણીઓ પોતપોતાનાં વેરને ઊંડી દેતાં હતાં. નિંદળ મુગનાં જમ્યાંને ધવરાવતી હતી, માતંગી મૂકના શરીરને પ્રેમથી ચાટતી હતી, મધૂર અને સર્પ પારપર આનંદથી કીડા કરતાં હતાં, રથેન પક્ષીની સાથે ચક્રાંજો રમતાં હતાં, અને સીકારી જાત સસલાંને પંપાળતા હતા.

આજ મનોહર ઉદ્યાનમાં એક મદા મુનિ આવી ઋતુક રથને ઉતાર્યા હતા. તે ક્ષણે જનમાર સાંત થઈ, મુનિ ધર્મની ઢિલા આચરતા હતા, પ્રતિવેખના અને કાપોત્તમ કરી, તેઓ પરમાત્માને નિંતાતા હતા. તેમણે મુનિને પારખ કર્યો હતો, તથાપિ તેમના શરીરની શૈભા અનુપમ હતી, વિશાળ સમ્રાટ ઉર ધર્મનેજ ચળકતું હતું, પ્રત્યેક અંગ તથા ઉર્ધ્વનનુ સોદર્ભ ઉગમ પ્રકારનું હતું. મુખ ઉપર કાષ્ઠાના કિરણે પ્રકાશી રયાં હતાં, ખડુ હાથની સાથે ધારિતુ રથેજ જળાનુ હતું. તેમનું હાતમય રથેજ જોઈ, પ્રેરણાત્મક હાલમાં સાતતી તુષા પ્રચરતી હતી.

આ વખતે તનુ પુરોષે મોટા ખંડિયર સાથે ત્યાં આવીશ હતા, તેમના હૃદય મુનિનાં હૃદય કરવાને ઉત્કર્ષિત હતા. મોટા જાકળારની તેઓ મુનિના ગમગમક પામે આપ્યા. તે તનુ પુરોષે સૌના નાવક થઈ આવતી આપ્યા. તેઓએ વન જાંનવન સાંભળી, કાંનિત દમણે લાન કર્યો. જનનનો રીકાર કર્યો, અને નહીં એકમત કરી, તુરનું હૃદય સદાજ તેમનું ઉગમચય કરી, અચ્છિત્તે બેઠી, ઊંચ, ખડું, મૂંડ, ઉંડનક અને આમર, એ તુર્જાવદનો લાન કર્યો. પંડી તુરને તનુ પ્રસન્નજ કરી, એ જનમાનનાં આપ્યા, અને મુખથી હનનકાર એ સહો ઉત્તર કર્યો. તેમની પછી પરિવરણ પાળી જોડાએ જનુ તુરને વદતા કરી. સર્વ સમાજ તુરની સન્મુખ ધર્મકાંક્ષિ જાતમાર્ગી હનનકાર તુરને સહ રહે. સર્વ પોત રથને મેદા.

જનમારને વદનમાં સદા સહ હવે કે. એ ઉત્તર કનું હવે ? તે મુનિ તેનું હશે ? અને તેમને વદનને મેદા ખંડિયર સાથે આવીશ તનુ પુરોષે જનુ તેનું હશે ?

આ ઉત્તર તે વેદવ્ય નિરિર આરેતું મહિબુદ્દીન ત્યાં વન છે, તેની નાંદ

પર્યપોષ નામે એક સુની મુનિ જાતી થયા છે. તેમને વાંદરને મહિષૂક અને રત્નચૂક વિદ્યાપર નથા શીવદુષ્કાર જાતી ગણાય છે; એ ત્રણ પ્રકારની જાતે બીજે પડે પત્ન- વાર છે. શીવદં પેતાના સવર્ગ સાજકુળની કાષે છે. તથા પ્રારબ્ધમાં જાપને શીવદંને દીપ્તિમા નમરીમાં મુકાયે દત્તે. ત્યાંથી જાદો છી રીને આપે! ને જાણવાની વાંચનારને ઉત્કૃષ્ટ થય એ સ્વભાવિક છે.

શીવદુષ્કાર પેતાના એકાગ્રની રાજધાનીમાં ધણુ દિવસ રહેા દત્તે. અંકકળાના વિચાર નિર્મિતે સંકર્ય કરેલી કેટલીએક વાંચે બેઠે દીપ્તચંદ સાગએ પેતાના જાણેજને અર્પણ કરી હતી, તે પછી તેજ રથે શીવદં કનકરત્નની પુત્રી રૂપવતીનું પશ્ચિમદબુ મું હતું. આ રૂપવતી સુદરીએ પેતાને પવન પ્રેમ નામ સાધન યોગમાંથી પશ્ચિમ દબીને જાણાયે દત્તે. એવાની રાજધાનીમાં ધણુ દિવસ રહીને શીવદં પાછો પેતાની રાજધાની પુરસ્કરમાં આપ્યો દત્તે. પુરસ્કરની પ્રભાએ પેતાના પુરસ્કરનાં દર્શન કર- વાને માટે ધણે ઉત્કાહ દર્શાયે દત્તે. પુરસ્કરની નમરી પુરસ્કરના જાણવતીની અછ ધી હતી, નવરંગિત જાળવેજીથી, રત તથા કનકના કળકોથી અને તોરણની શ્રેણીઓથી નમરીને ધણી દમ્બકરંધમાં આવી હતી. ઘેરાએ ઘેરીએ અદારી ઉપર ચડેલી મુંનાર જાતી સુંદરીએ પેતાના પુરુષ સાગને વધાય હતી હતી, વશિત્રોના નાદના પ્રતિધ્વાની- યોથી નભેમંડળ કાછ રહું હતું. મહાકલ પ્રવચસિંહ અને પુરાણ શીવદંને મેગાષ દેવે, પ્રભાના નવનમાંથી દમ્બકુની ધારાએ આપતી હતી. આ સમયની પ્રભાની રાજમંત્રિ, પ્રભાના હાથને પ્રેમ અને પ્રભાની ઉત્તમ વધારી અર્ચક હતી. જાણકથી તે ૧૬ સ- ધીને, તન્મય પ્રભાવર્મ અને સેવકવર્મ આનંદસાગરની તરેમયાગમાં હલગાયે દત્તે.

આથી રીતે પેતાની રાજધાની પુરસ્કરમાં શીવદંદુષ્કાર આપે દત્તે, ત્યાં પ્રક- મળ કાંચુદમાં નાંધીતર થા પડેલા પેતાના બધુ જન, વિજય વિજેરેને તેણે ઊગાળ્યા હતા જન, વિજય પેતાના બધુને ઉપકાર માની પિત્રને ચરણે લાગ્યા હતા. આ કાર્ કરવાથી કાનકની સાંકળિમાં બેઠો વધારે કષે દત્તે, અને તેજ દમ્બકુળના પુત્રા વિધથી વખાણ કરવામાં આવ્યા હતા

આ અરસામાં વિદ્યાપર મહિષૂક અને રત્નચૂક, કે જેઓ ગેર પવન ઉપર વિદ્યા સાધવાને તથા દત્ત, તેઓ પેતાના પાત્ર નવરમાં આવ્યા, ત્યાં તેમણે ખજાર સાંકળ્યા કે, પુરસ્કરના પુરસ્કર શીવદંદુષ્કાર પેતાની રાજકુળને પરંપરી થયા. આજ ખજાર સાંકળી તેઓ ધણુ દર્શન પામ્યા, અને તરતજ શીવદંને મગવાને વિચારમાં બેસી કુચ- સ્વગપુરીમાં આવ્યા ત્યાં આથી તેમણે પેતાની એકાગ્ર આપી, અને યતુઓને છતાયાર્ શીવદં કરવાને શીવદંની પ્રાર્થના કરી જેણે તે કાર્ કરવાનું વચન આપ્યું હતું. એણે શીવદં પેતાનું વચન કલ કરવાને પેતાનાં અને સાતપિત્ર અને બધી જાતીઓને પરી- વાર હથ વિધનમાં બેસી પાત્ર નમરમાં તથા દત્તે. ત્યાં આથી પુદની સામગ્રી લઈ, પા વેના:૧૧ પર્વત ઉપર ગયાં

વિજયને સૂચનામાં વાગ્ગિઓના પદ્મિઓથી વનજીમિને મળવતાં તેઓ આ મ
જિગ્યાસુ વનમાં આચાર્ય હતાં, ત્યાં તેમણે વનચરના મુખથી સાંભળ્યું કે, અહીં ધર્મચોર
આચાર્ય આવેલા છે. આ ખજાર જાણી શ્રીચંદ્ર અને વિદ્યાધરને સાથે લઈ ખીમ સર્વ
પરિવારથી વીંછાઈને અહીં આચાર્ય વંદના કરવા આવેલો છે. આટલું જાણી હવે વચના
રના ધૈર્ય ઉપર સારું અજાણ્યું પડ્યું હતું. આ સમયે પૃથ્વી ઉપર ધર્મચોર મુનિ પહોં
અપ્પાત આચાર્ય હતા. તેમણે પોતાના ઉત્કૃષ્ટ શુદ્ધાત્મથી ઇતર મનના વાદીઓને પરાભૂત
કર્તા હતા. તેમને ખજા રાગએ મોટા આડંબરથી વાંદચાને આવતા હતા. શ્રીચંદ્ર, મહિ
ચૂડ, અને રતનચૂડ વિગેરે જાણી પરિવાર આચાર્યની સન્મુખ વિનયથી બેઠો, તે વખતે
કુમ્ભીર વિગેરે વિદ્યાધરે પણ તેમને વંદના કરવાને આગ્રહ હતા. સર્વ સમાજમાં પ્રતાપી
શ્રીચંદ્ર તપકરણે દેખાતો હતો. યશના મુખની ઉપરેસ વાણી સાંભળવાને તે ઇતેજરી રાખી
રહો હતો.

ઉપકારી આચાર્ય મહારાજ સકળ સમાજને ધર્મશ્રવણમાં ઉત્સુક બોધ, અત્રિ
પ્રસન્ન થયા. તેમની દ્રષ્ટિ શ્રીચંદ્રની ઉપર પડતાં તેમણે જાણ્યું કે, આ પુરુષ પુરુષો રાક્ષ
છે. દેશના સાંભળવામાં જે છુદિના આઠ ગુણ કહેલા છે, તે જ્યાં આ પર્વતીર પુરુષમાં
દેખાઈ આવે છે. શુભ્રા મનજી, મહજી, ધારજી, ઉદ્ધ, અપોહ, વિચાર અને અર્થજન,
જે છુદિના આઠ ગુણ કહેવાય છે. યશની સેવા અથવા સાંભળવાની છાજ તે શુભ્રા કહે
વાય છે. સાંભળવું અને સાંભળેલું મહજી કરવું તે મહજી, જે મહજી કરેલું હોય તેને
ધારવું, તે ધારજી. તેનો તક કરી નિશ્ચય કરશે તે ઉદ્ધ. સાંભળતાં તેની માછ મેટા કરવી
તે અપોહ, સાંભળેલાનો વિચાર કરશે તે વિચાર, અને કહેલા અર્થનું જાણવું તે અર્થ.
જ્ઞાન, આ છુદિના આઠ ગુણ યશને શ્રીચંદ્રમાં જોવા હતા.

આચાર્ય પ્રસન્ન ધૈર્યથી દેશનાનો આરંભ કર્યો. પ્રથમ તેઓ તપરપાના પ્રભાવનું
વર્ણન કરવાને નીચેનો શ્લોક બોલ્યા:—

શિશ્વરિણી.

ન નીર્વૈર્જન્યસ્પાત્નમવાતિ ન રોગ વ્યતિકરો—

નષાપ્પજ્ઞાનત્વં વિલસતિ ન દારિયલસિતમ્ ।

પરામૂર્તિર્નસ્પાત્ કિમપિ ન દુરાપંકિલવત—

સ્તદેવેષ્પાતૌ કુસ્વ નિજશ્વત્પાવિ સુતક ॥ ૧ ॥

દે બરિ આણીયા ૧ તમે તમારી સક્રિત પ્રમાણે ઇંદ્ર વસ્તુની પ્રાપ્તિને માટે તપ
કરો. જે તપના પ્રભાવથી નીચ કુળમાં જન્મ થયે નથી, રોગ ઉત્પન્ન થયે નથી.

અગત્ય રહેતું નથી, તારિક જાતું નથી, કોઈનાથી પચામન થતે નથી, અને કાંઈ પણ વસ્તુ દુર્લભ રહેતી નથી. ૨

આ સ્થોત્ર કયા પછી મુનિએ વિદ્યાર્થીનાં જવાબમાં—ભગ્ન છે. તપસ્વાનો પ્રમાણ એકે ઉપાસ છે. પરીણાસને તેને પ્રમાણ તમને કહેવામાં આવ્યો છે, પણ એ તેનો પ્રમાણ પ્રમાણ ભણ્યે દેવ તે. તે પણ અદિત છે. જુઓ, આ કુમાર શીવે, કે જેનો પ્રવચન પ્રમાણ પૂરતી તનમાં પ્રકટી થયો છે, જેનું ચરિત્ર ભણી જમણા મહા પ્રણામે પણ અર્થ રાખ્યા છે, અને પામે છે, તે શીવેં જાણી રિશિએ આજ્ઞા, તેનું પ્રણામ પૂરતી તપસ્વા છે. પૂર્વ ભરે કહેલી તપસ્વાથી તેનું ચરિત્ર લેણાનર થયું છે.

આચાર્યનાં આ વચન સાંભળી શ્રવણ આકર્ષણ પામી ગયો. તેમાં પણ શ્રવણથી શીવેંના કલ્પનામાં રિશિ દેવકુલ મુનિ આવ્યું. તે વખતે સુધોર વિદ્યાર વિનવથી રેતી ઉપરે સ્થાયી. આપણું કહેતું વચન છે. તપસ્વા પ્રમાણ રિશિ આવી પ્રવચન પૂરત. રેતી ઉપર નહીં. શીવેંકુમારે શ્રવણને રક્ત કરી નાખ્યું છે. રેતીને દુર્લભ રીતે કપોતિએ પણ તેને આત્મચરણ સ્થાયી છે. એ વસ્તુ અનેક રિશિ ભરેલી દેવ, અને એ ક્રમ કલ્પનામાં અંતરને ધરતું થયું પડે તેનું દેવ, તેથી વસ્તુ પણ આ નહાકરે કુમારે હાથરમાં મેળવેલી છે. તેમજ તે નરના પ્રવચન એને આ મહાચળ પ્રવચનિક જેવા વિષય, સુવર્ણી માત્ર, અંકગત વિશેષ વર્ણવે અને કુલુકેં જેવા મિત્ર પ્રમ થયા છે. આથી જમને આવી કલ્પ છે, પ્રવચી શીવેં હવે કાંઈ પણ તપ કરેતું હોતું નેપમે.

પુત્ર: શીવેં નેપમે—પુત્રવર્ણ ! એ પૂર્વ થું તપ કરું હવે ! તે ભણુવાની ક્રમ છે, તે આપ પણ કરી જાણશે. તે સાંભળી આશ્ચર્ય તત્કાલ નીચેની શાયા ઉપે સ્વરે બેસ્યા—

પરવચ સિત્તંમિ ચંદન મર્મચોદન તવસ્ત મારણા ।

અચ્ચુપ દંદો જાઓ તદ રાયાદિ રાય સિરિચંદો ॥ ૧ ॥

“ હે શીવ ! મહત્ત્વ ધરતી સ્થેમાં આજ્ઞાથી ચીતે ભરે તું મનુષ્યત્વ પામે છે, ત્યાં નેપમેના પ્રમ કરી તે અંગતવર્ણમાન નાને તપ કરું હવે, ત્યાંથી જતુ પામી અંતરને કલ્પ અને તે પછી આ શીવેં કલ્પે પુ. ”

આ પ્રમ.લે કલ્પેથી પૂર્વ ભણે રવાન સમગ્ર શીવેં આજ્ઞા ભેદી વિનન કરી, રવાનું. પણ કરી તે રવાન વિસ્વારથી અંકગત. શીવેંની વિનનથી અને બીજા આજ્ઞાને ઉપકાર થ.૧, એવી કલ્પથી આજ્ઞાને શીવેંના પૂર્વ સમગ્ર રવાન નીચે પ્રમાણે રવા માટે —

વિજયને સૂચવનારાં વાજિઓના ધ્વનિઓથી વનભૂમિને ગમ્મતતાં તેઓ આ મ
ધિભૂતજી વનમાં આવ્યાં હતાં, ત્યાં તેમણે વનચરના મુખથી સાંભળ્યું કે, અહીં ધર્મધોષ
આચાર્ય આવેલા છે. આ ખગર જાણી શ્રીચંદ્ર બંને વિદ્યાધરાને સાથે લઈ બીજા સર્વ
પરિવારથી વૌદાસ્યને અહીં આચાર્ય વંદના કરવા આવેલો છે. આટલું જાણી હવે વાચના
રના હૃદય ઉપર સારું અજગજું પડ્યું હતું. આ સમયે ૧૫મી ઉપર ધર્મધોષ મુનિ ધણી
પ્રખ્યાત આચાર્ય હતા. તેમણે ચોક્કસ ઉત્કૃષ્ટ ગુણોથી ધર્મ મતના વાદીઓને પરજીત
કર્તા હતા. તેમને ધણી રાગઓ મોટા આડંબરથી વાંદચને આવતા હતા. શ્રીચંદ્ર, મહિ-
ચૂડ, અને રતનચૂડ વિગેરે જાણી પરિવાર આચાર્યની સન્મુખ વિનયથી બેઠા, તે વખતે
સૂત્રીર વિગેરે વિદ્યાધરા પણ તેમને વંદના કરવાને આવ્યા હતા. સર્વ સમાજમાં પ્રતાપી
શ્રીચંદ્ર નાયકરૂપે દેખાતો હતો. યુગના મુખની ઉપદેશ વાણી સાંભળવાને તે ઇતેન્દ્રી રાખી
રહ્યા હતા.

ઉપકારી આચાર્ય મહારાજ સહજ સમાજને ધર્મધરણ્યમાં ઉત્સુક બોધ, અર્થ-
પ્રસન્ન થયા. તેમની કૃષ્ટ શ્રીચંદ્રની ઉપર પડતાં તેમણે જાણ્યું કે, આ પુરુષ પુરુષનો રાક્ષ
છે. દેશના સાંભળવામાં જે છુદિના આઠ ગુણ કહેલા છે, તે જ્યાં આ ધર્મવીર પુરુષમાં
દેખાઈ આવે છે. શુશ્રૂષા જવણ, મહણ, ધારણ, ઉદ્ધ, અપોહ, વિચાર અને અર્થગત,
જે છુદિના આઠ ગુણ કહેવાય છે. યુગની સેવા અથવા સાંભળવાની છુદ્ધ તે શુશ્રૂષા કહે-
વાય છે. સંભળવું અને સાંભળેલું મહણ કરવું તે મહણ, જે મહણ કરેલું હોય તેને
ધારવું, તે ધારણ. તેનો તર્ક કરી નિષ્કર્ષ કરવો તે ઉદ્ધ. સંભળતાં નેત્રની ઝાંઝ મેલા કરવી
તે અપોહ, સાંભળેલાનો વિચાર કરવો તે વિચાર, અને કહેલા અર્થનું જાણવું તે અર્થ-
ગત, આ છુદિના આઠ ગુણ યુગે શ્રીચંદ્રમાં જોવા હતા.

આચાર્ય પ્રસન્ન હૃદયથી દેશનાનો આરંભ કર્યો. પ્રથમ તેઓ તપસ્યાના પ્રભાવનું
વર્ણન કરવાને નીચેના શ્લોક બોલ્યા:—

શિલ્પરિણી.

ન નીર્વૈર્જન્યસ્પાત્નમવાતિ ન રોગ વ્યતિક્રો-

નચાપ્યજ્ઞાનત્વં વિલસતિ ન દારિદ્યલસિત્તમ્ ।

પરામૂર્તિર્નસ્પાત્ કિમપિ ન દુરાપંકિલયત-

સ્તદેવેષ્ટમાતૌ કુરુત નિજચત્તવાપિ સુવર્ણ ॥ ૧ ॥

હે ભરિ પ્રાણીશ્યા । તમે તમારી રક્તિ પ્રમાણે ઇષ્ટ વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે તપ
કરો. જે તપના પ્રભાવથી નિમ્ન કુળમાં જન્મ થતો નથી, રોગ ઉદયન થતો નથી.

સંનતો પત્ય અર્થે પત્ય આગે નહી. કારણ તે કુષી રૂઢ નેષ, પત્ની સંનતના પત્ય
સિંને બધને નિશ્ચય કરેલ છે. આપણને જાણે દીવસની જાણપાત્રે વિષયનો વેગ પત્ય
પત્ય, પત્યના દેશથી જાણે થીરે પત્ય થઈ રહ્યું, અને તેજ પત્યમાં તે પત્ય વિષય
પત્ય થઈ જાયો: પત્ય જાણે થીરે અનિષ્ટ થઈ પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય

પત્ય તે પત્ય પત્ય જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, તેને જાણે થઈ
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય

પત્ય તે પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય

તત્ત્વાદિવ નવનાત્મ પંદાદિવ પત્યપત્ય તત્ત્વ: ।

તત્ત્વાદિવ નવનાત્મ પંદાદિવ પત્યપત્ય તત્ત્વ: ॥ ૧ ॥

સંસારે માનુષ્યે સારં માનુષ્યકં ચ કૌર્તીન્યમ્ ।

કૌર્તીન્યં પામિત્વં પામિત્વે ચારિ સદયત્વમ્ ॥ ૨ ॥

પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય

પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય
પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય પત્ય, અને જાણે થઈ પત્ય પત્ય પત્ય

આ જન્મદીપના વિદેહ સ્ત્રેષ્ઠમાં જુદાની નામે નગરી છે. ત્યાં જયદેવ નામે રાજા હતો. તેણે પોતાના પરાક્રમથી સત્તુઓને વશ કરી લીધા હતા. તેને જયદેવી સહુથી હતી અનુક્રમે ગૃહસ્થાવાસ ભોગ્યતાં તેમને નરદેવ નામે એક પુત્ર થયો. જયદેવને વર્દન નામે એક મંત્રી હતો. તેની ઓનું નામ વડલભાદેવી હતું. તેને ચ નામે પુત્ર થયો હતો. મંત્રી વર્દન ધણે ગુણી હતો, અને તેથી તે રાજાનો પ્રિયમિત્ર પડ્યો હતો. રાજકુમાર નરદેવ અને મંત્રીપુત્ર ચંદન એ બંને સાથે રહેતા હતા. એ વય થતાં તેમને એકજ નિશાળમાં કોઇ પડિતની પાસે જાણુ યેસાર્યા, અનુક્રમે તે સર્વ કળામાં કુશળ થયા, બંને સરખાજ પ્રતીજ્ઞ અને સરખી વિદ્વાતાને ધારણ કરી થયા, એમ કરતાં તેઓ બંને યૌવનવયને પ્રાપ્ત થયા.

ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નગરમાં પ્રજાપાળ નામે એક રાજા છે, તેને દેવી નામે રા થી અશોકથી નામે પુત્રી થઇ હતી. એ રાજકુમારી જમરીની જેમ યૌવન વય પુષ્પને પ્રાપ્ત કરી, ખીલી નીકળી હતી. અશોકની અનુપમ અને ચમત્કારી સ્થાવરે એ રાજા પ્રજાપાળે તેનો સ્વયંવર કરવાનો નિર્ધાર કર્યો. સ્વયંવરની કુંકુમપત્રિકાઓ રથળે મોકલવામાં આવી. આ પ્રસંગ ઉપર કુમાર નરદેવ પોતાના મિત્ર ચંદનને લે તેણીના સ્વયંવરમાં આવ્યો. વિવિધ દેશના રાજાઓ સ્વયંવર મંડપમાં એકઠા થ રાજકુમારી અશોકથી પૂર્વ જન્મના સંબંધથી સર્વ રાજકુમારોને છોડી, મંત્રીપુત્ર ચં નને વરી. કુમાર નરદેવ તે જોઇ, મનમાં દર્વ પામ્યો. ચંદન રાજકન્યાને વરી પેર આવ્યો તે વાત પ્રજાપાળ રાજાએ જાણી. પછી તેણે શ્રીકાંતા નામે પોતાની એક બાણેશ નરદેવની સાથે પરણાવી. તે વિવાહ મોટા ઉત્સવથી કરવામાં આવ્યો. બંને મિત્રો સાથે નવવધૂના શ્રુમાર સુખના સ પાદક થયા.

મંત્રીપુત્ર ચંદનને પરણે બારે ૭ માસ થયા, એટલે પૂર્વ કર્મના ઉદયથી તે દેશાંતર જવાનો વિચાર થયો. તેના રૂતિને ધિરારવારો ચંદન, બાપાર રૂતિથી પોતાને ઉદય કરવા પિતાની આજ્ઞા લઇ, સમુદ્ર માર્ગે ચાલી નીકળ્યો.

ચતુર ચંદને પોતાની સાથે પાંચ વદાણુ લીધાં હતાં, તે રત્નદીપમાં આવ્યો. ત્યાં વેપાર કરતાં તેને અનન્ય જન્યો લાભ મળ્યો, લાંબી તે કાણુપુરમાં આવ્યો, લ આવતા સમુદ્ર માર્ગમાં તોડાન થયું. તોડાનમાં ચંદનનું વદાણુ કુખી ગયું, દેવયોગે એ પાટીયું ચંદનને હાથ આવ્યું. ખીજાં જે ચાર વદાણુ હતાં, તે દેવયોગે રાજર મંદિરમ તણાતાં થયાં. તે સ્થળે મુકતારજ ઉત્પત્ત થતાં હતાં, જેનાથી તે વદાણુ પુરાઇ થતાં ચંદન પાટીવાનાં સાધનથી બાર વર્ષે કાણુપુરને કડે આવ્યો.

ચંદનના વદાણુમાંથી એક ખીજો માણસ પશુ પાટીયું લઇને નીકળી ગયો હતો તે ફરતો ફરતો જુદાની નગરમાં આવ્યો. તેણે ચંદનનાં વદાણુ કુજવાની વાત્તા તેને વે જણાવી, આથી ચંદનનાં માતાપિતા અને તેની સ્ત્રી અશોકથી ધણાં દુઃખીયાં થયાં. ચંદ નના પિતા વર્દન મંત્રીએ ખીજાં વદાણુ મોકલી, સમુદ્રમાં ચંદનની શોધ કરાવી, પછ

ચંદનને પત્થા કાંઈ પણ લાગ્યો નહીં. આ વર્ષે મુખી તાલ જોઈ, પછી ચંદનના યત્ન વિશે જાણને નિમજ્જ થયેલ. લોકપચાને લઈને યીગત્તી અગ્રોહીએ વિધવાનો વેષ ધારણ કર્યો, પતિના યોગથી અગ્રોહી સરીરે કૃષ્ણ રક્ત રહ્યું, અને તેજ ચિંતામાં તે રાત દિવસ રહન કરા લાગ્યો; વગી અગ્રોહી પ્રતિદિન એકનિષ્ઠાથી આદર્શ ધર્મની ઉપાસના પણ કરતી હતી.

માર જો કોણપુર આવેલો ચંદન પોતાના નગરમાં આગ્યે, તેને જોઈ માતા-પિતા પહોંચી પુરી કર્યાં વિધવા બનેલી અગ્રોહી કષ્ટ થઈ. આ ઉત્સવ નિમિત્તે વર્દન મંત્રીએ યોગા ભક્તિથી ધર્મક કિલ્લે કર્યાં, અને અનેક પ્રકારનાં આવશ્યક તથા અનુકરણનાં આમાં લોકો ચંદનને ઇચ્છતા આવેલો જોઈ, અગ્રોહીનું ધર્મરૂપ કાંઈક સ્થાપન થયું, એમ કહેવા લાગ્યું.

વગી કેટલેક કાળ થઈ નરેવકુચાર રાજ થયે, ચંદન મંત્રી થયે, તેમજ તે નગરેક પણ કર્યો. આ અરસામાં જ્ઞાનમુરિ નામે એક મુનિરાજ તે નગરમાં આવી અશ્વ મુનિરાજનાં દેશને કસબને રાજ નરેવ, મંત્રી ચંદન તથા રાજકુલ અને મંત્રીકુલ તેને વંદના કરવાને આજ્ઞા, તેમની અર્થે નગરના ભવિક અને અસ્તિક યોગનાં પણ કે.વે.કે.નાં આગળ લાગ્યાં. કે.વે.કે.નાં અને ચંદનની સ્ત્રી અગ્રોહી પણ તે આજ્ઞા હતાં. સર્વે જાણ ભરાયા પછી મુનિવરે નીચે પ્રમાણે ધર્મરેવના આપી.

વૃક્ષાદિવ નવનામ્ પંકાદિવ પદમયૂનં જલપઃ ।

વૃક્ષાકલ્પમિત્તંનાદ્ ધર્મઃ સારં મનુષ્યભવાદ્ ॥ ૧ ॥

સંસારં માનુષ્યં સારં માનુષ્યકે વ કૌલીન્યમ્ ।

કૌલીન્યં ધર્મિત્વં ધર્મિત્વે વાપિ સદયત્તમ્ ॥ ૨ ॥

ક.ક.માંથી જેમ આપણ સાર છે, ક.ક.માંથી જેમ કમળ સાર છે. ક.ક.માંથી જેમ અનન સાર છે, અને વાંકમાંથી જેમ મુશ્કાર સાર છે, જેમ મનુષ્ય ભરમાંથી ધર્મ સાર છે. ક.ક.માં સાર મનુષ્યપણ છે, મનુષ્યપણમાં કુલચરણપણ સાર છે, કુલચરણપણમાં ધર્મપણ સાર છે, અને ધર્મપણમાં દયાપણ સાર છે.

આ પ્રમાણે રેવના આપી: પછી રાજ નરેવે વિવરથી પ્રવૃત્તિ, ત્યાં 'આ મંત્રી ચંદનને કાંઈ કંઈની અગ્રોહીએ વિશેષ કર્યું, અને પછે કાંઈ ધર્મથી રેવ કર્યું! તે કાંઈ કાંઈ કર્યું. પછી કૃષ્ણ મુનિવર નીચે પ્રમાણે બોલ્યું:—

હિં સર્વ પદ્મિક દિશ્વર્ષ હરે, મે.વર્ષ ચંદ.વર્ષ ૨૧, અંત યીગત્ત કૃષ્ણ

નવ, અને કમળ પર્વતની સિલા ઉપર ઉભે, તેપણુ બાવી કર્મની રેખા દૂરતી નથી. પરંતુ તમારે શિખર ઉપર જાઓ, સમુદ્રનું ઉદ્ધવન કરીને પાતાળમાં જાઓ, તેપણુ વિધિએ સલાહમાં ને લખ્યું હોય, તે માથે છે; રાગની કાંઈ ચતુ નથી. મુખ દુઃખ કરવામાં પોતા શિવાય બીજું કાંઈ કારણ નથી. ને મુક્ત તથા દુષ્ટતાને કરનાર આત્મા છે, તેજ તેમાં કારણ છે. કોટી હશે પણ કરેલાં શુભાશુભ કર્મને બોગ્યા વિના છુટકો નથી, માટે કરેલાં શુભાશુભ કર્મ અવશ્ય બોગવવાં પડે છે. કર્મને માટે લૌકિક સાધનામાં એક નીચેના શ્લોક લખે છે:—

ब्रह्मा येन कुलालवन्नियमितो ब्रह्मांडभाण्डोदरे—

विष्णुर्येन दशावतारगहने सिद्धः पुनः संकटे ।

रुद्रो येन कपालपाणिपुटके भिस्साटनं कारिवः—

सूर्यो भ्राम્યति नित्यमेव गगने तस्मै नमः कर्मणे ॥ ૧ ॥

“ ને કર્મ આ બ્રહ્માંડનું પાત્રને જનાવવામાં બ્રહ્માને કુંભારની જેમ કમળે કર્યો છે, ને કર્મ વિષ્ણુને દસ અવતાર લેવાના સંકટમાં નાખ્યો, ને કર્મ સંકરને હથેલી ખોપરી લઈ ભિક્ષા માગવાને ફેરવ્યો, અને ને કર્મથી સૂર્ય ગગનમાં ભ્રમ્ય કરે છે, તેનાં કર્મને નમસ્કાર છે. ”

આ પ્રમાણે દેશના આખી જ્ઞાનસુરિએ મંત્રી ચંદન સેટના પૂર્વ ભવની વાત જણાવી મંત્રીશ્રી ! આથી ત્રીજે ભવે તું સુલસ નામે શોક દત્તો, અને આ અરોગ કાંઈ કુળપુત્રની બદ્ધા નામે કન્યા હતી. સુલસ અને બદ્ધા જન્મે પરસ્પરા, તે અવસ્થામાં તેમણે વિચાર નિર્માતાનું કર્મ જાંખ્યું હતુ. તેથી સુલસને બદ્ધાની સાથે ચોવીસ વર્ષનો વિચાર થયો હતો.

એક વખતે કાંઈ પુરુષ કુલમાં પડી કુળતો દત્તો, તેવે વખતે સુલસ ફરતો ફરતો સ્ત્રી આવી ગયો. તે પુરુષને કુળતો જોઈ સુલસના હૃદયમાં રથ ઉપજી; તરતજ તેણે દોરી નાંખી તે માણસને કુલામાંથી બહાર કાઢ્યો. આ પ્રયોગથી તેણે ઘણું પુરુષ ઉપાર્જન કર્યું. પછી સુત્રસે પોતાની સ્ત્રી બદ્ધાની સાથે રહી, પાંચસો આંગેલ કર્યાં હતાં. આંગેલ વપના મહાન પ્રભાવથી તેઓએ પ્રભાવિક પુરુષ ઉપાર્જન કર્યું. દેવથેએ તે જન્મે કાળવર્મને પ્રાપ્ત થયાં. પુરુષના સર્વોત્તમ પ્રભાવથી તેઓ જન્મે દેવલોકમાં ગયાં, દેવલોકનું સુખ સંપાદન કરી સ્ત્રીની ચત્રીને સુલસનો જીવ આ ચંદન થયો છે, અને બદ્ધાનો જીવ આ અરોગથી થયો છે. પૂર્વ ભવના સંજ્ઞાથી અરોગથી રાજપુત્રી છતાં, આ ચંદન શોકને વરી છે. પૂર્વના અવશેષ રહેલાં બીજાં કર્મને લઈને આ ચંદન અને અરોગથીને વિચાર રહેલો હતો. ને પુરુષને તેણે કુલમાંથી બાહર કાઢ્યો હતો, તેણે ઘણી તપસ્યા કરી હતી, તેથી તે મૃત્યુ પામીને આ નરદેવ રાજ થયો છે. પૂર્વના ઉપકારને લઈને તેની ચંદનની સાથે નેત્રી થઈ છે.

[illegible]

મોંઘની જાણી મોંઘના કાંઠાએ, મુઠીવાળા દારૂમાં રૂપ ઉતરતો રૂપ જાણી
 તુજી જાન્યારે દલગ દલગ મોઝા—જાડ ! તુજી દારૂની નિર્મળતા જોઈ અને જાન્યારે
 દારૂ છે, તું ખરેખર ઉપરોત્તને જલ પુરું તુજી જેવા જાણકને જોઈ ઉપરોત્તને પામ જતી
 જ દારૂ તેજું છે. જાણીએજી ! જો તારે કોંઈના કોરે કહ્યાથી મુઠા મુઠું દોર, તો એ
 સહેલમ ઉપર છે. જાણેજી વડંચાન તપજું તુ જાણ્યારે કર, એ તજ તપજામાં પ્રખ્યાત
 છે, કોંઈજી જમલાને તપજામાં તે ખરેખર કોટી છે. ધારજી કાઢાને પ્રકલન કર
 નાર નિર્મળ વાર છે. જાણેજી તપજી પ્રકલનથી મુઠા પ્રકુલિયા ઉપર સિધનિમે પડેઆ છે.
 જાણેજી તપજી તરફીયા પ્રકલિયા જાણ્યારે જાણ્યારે તુજી વડં જાણ છે. પવિત્ર જા
 નેજી તપજી અનુભવે જાણ્યારે એથી જાણ છે, તેજી સંજ્ઞામાં ઉપજાણ જાણે છે.
 એથીયા કમથી કોટી તપજી પ્રકલિયાને જાણે છે. પ્રકલિયા જાણ્યારેજી એ મજાન
 નિર્મળ છે. જાડ મોંઘ ! તમે જાને કી પ્રાણ એ તપજાને જાણ્યારે કરો. જા, પવન
 અને કાણી મુઠીથી એ મજા તપજી જાણ્યારે કરો. જેથી તમારે જાણ્યારે કમં જાણ્યારે
 પાડે નહીં.

અનિર્મળનાં જાણ્યારે

મુનિશરના આજ્ઞા પશ્ચાત્તઃ કરી, અદન અને ભદ્રાએ તે મધ્ય વચ્ચે આરંભ
કર્યો. નિયત વચરની તે વપસા તેમણે એક નિષ્કથી આરંભવા માંડી. અંદર રોકાને પેર
દરિ નામે એક સેક દત્તો, અને બીજી તેની એક પાસમાંથી ઘસી હતી, તેમજ તેના પા-
સેકની બીજી સેકા બીજી હતી, તે નજાએ આ દંપતિની સાથે આનેજ વચની આરંભના
કરવા માંડી. એ ઉપર વપસા તેમણે નિષ્કામપણથી અને ધવિર ભુદિયી આરંભના
દંપ, દહી, પૂત અને બીજા મીઠા પદાર્થોની હજાર જરાપણુ રાખી નહોં રાખ્યો ત્યાર કરી,

રસના હૃદયને વશ કરી, તેમણે રક્ષા આદ્યાર કરવા માંડયો. સંયમથી સર્વ હૃદયોને તાબે કરી, હૃદયમાં સ્થિતિનો રંગ પ્રગટ કર્યો. એ મહા તપસ્વીને તેના મિત્ર નરેવે હૃદયથી અનુભવેન આપ્યું હતું. ત્રિવિધી તપનું પ્રારણ કરી, તેમણે એ મહા તપનું ઉદ્ઘાપન કર્યું. પૂર્ણ ત્રિવિધી કરેલા ઉદ્ઘાપનને પ્રસંગે સાત લેખોમાં અમલિત દ્રવ્યનો વ્યય કર્યો, તે પ્રસંગે પાત્રદાન અને અનુકંપાદાન ધણી ઉદારતાથી કરવામાં આવ્યાં. આથી કરીને તેમને પ્રુણનું પોષણ અને અશુભનું સોપણ થયું, અને કર્મથી નિર્મળ થયાં. હોરે અને દંપતી સંયમ લઈ શ્રુત્ય પામ્યાં. પ્રુણવાન ચંદન અમુતેદ્ર થયો, અને બાકા સામાનિક દેવતા થઈ.

ધર્મધોષ મુનિ કહે છે—હે શ્રીચંદ્ર ! તે ચંદનચોકનો શ્રવ અમુતેદ્રપણથી ચલીને તું શ્રીચંદ્ર થયો. તારો મિત્રરૂપ સામાનિક દેવતા થયેલ બદાને શ્રવ ત્યાંથી ચલીને આ ચંદ્રકળારૂપે તારી સ્ત્રી થઈ અવતર્યો. પૂર્વે ભવના રનેદથી તેણીએ તારીપર પ્રેમ પ્રેમ મારણ કર્યો હતો. જે નરેવ હતો, તે કેટલાએક ભરમાં બમીને સિંદુરમાં ધરણ નામે જાડાણ થઈ અવતર્યો, તે ભવે સત્ત્વજ્ઞ તીર્થની સેવ કરતાં શ્રુત્ય પામીને આ શ્રીચંદ્રનો મિત્ર શુશ્રુચંદ્ર થયેલ છે. પેલો દરિદ્રાસ અને પાવમાતા શ્રુત્ય પામીને પૂર્વના પ્રુણરોગે આ લક્ષ્મીદત્ત રોક અને લક્ષ્મીવતી થઈ અવતર્યો છે, જેમણે પૂર્વના રનેહ સંયમને લઈ શ્રીચંદ્રનું પાલનપોષણ કર્યું હતું. પેલી પાડોશીની સોળ સ્ત્રીએ આંત્રિક તપના પ્રભાવથી શ્રુત્ય પામીને દેવતા થઈ, સાંધી ચલીને તેઓ આ ભવે સત્ત્વપુત્રીઓ થઈ, શ્રીચંદ્રની પ્રેમવતી સોળ સ્ત્રીઓ થઈ છે, સુલભના ભરમાં જે ભોગિની વેસ્થા હતી, તે મોહિની નામે ભીલડી થઈને અવતરી છે, જેને શ્રીચંદ્રની ઉપર ધણે પ્રેમ પ્રગટ થયો હતો.

બદાનો ! આ પ્રમાણે તમારા પૂર્વે ભવનો જતાં છે. પૂર્વે ભવના સંયમે વિના પ્રેમ પ્રગટ થતો નથી. પ્રેમને પ્રવાહ દિવ્ય છે, તે પ્રવાહ પૂર્વે સંયમના આશ્રયનથી વહે છે. રનેહ એ દિવ્ય વસ્તુ છે, તેની મહત્તા અકેતિક છે. જે કોઈ પ્રાણીને અમુક પ્રાણી ઉપર રનેહ થાય, તો તે પૂર્વના સંયમનું સૂચન છે. સચેતનની વાત તો એક તરફ રહી, પણ જે અચેતન-જડ પદાર્થો છે, તેઓમા પણ રનેહની મુદાની અસર હોય છે. વિશેષે કરીને એ જાગત સ્ત્રી પુરુષમાં વધારે જોવામાં આવે છે. સ્ત્રી પુરુષની અંતરની પ્રકૃતિની મતિ ધીરધીરે એકજ રીતે ચાલી તરફ લગભગ એકજ વસ્તુની ઉપર દંપતિનો ભરાય અને એકજ વિષય ઉપર ચાલ ઉત્પન્ન થાય છે. એકકાર થતું અથવા વચીત થતું, એજ પૂર્વે પ્રેમનો ધર્મ છે. દરેક સંસારનાં તેન દણનો જોવામાં આવે છે. જો પૂર્વે સંયમનો પવિત્ર તાર જાંધણે હોય, એકમેકના નામ ૧૬ - પુરુષ અને સ્ત્રીનો પરસ્પરનો સ્વભાવ કંઈક અતુરજિત થશે ને થશે. કવચ નેનુ પ ન થશે નહિ, તો એકબીજાને અતુર થશે. કોઈ પક્ષ - કોઈમાં મજાવાળી કે ધી એક ન થવા અકોષી કોષી થશે. પૂર્વના સંયમ યો પશુત્વ દેવત્વની તરફ ખેંચાય છે, નહિ તો પશુત્વ દેવત્વને ખેંચી નીચે લઈ લાય છે. દિવ્ય ચાની મહાત્માનાં અર્વાં વચન સાબળતાંજ તે આત્માઓના હૃદયપર વિચિત્ર ભાતની અસર થઈ ગઈ, ધર્મવીર શ્રીચંદ્રના હૃદયમાં તત્કાળ નિચર ચક્ર ફરી ગયું. શુદ્ધિત્વમાં

આરમ્ભ શરૂ કરે ત્યારે તેની સમસ્તભૂતિ વિચાર પામી. સમસ્તભૂતિની અસરથી દષ્ટિ અચળ પૂર્વ ભરતી રસપ્રદ ખર્ચ થતાં, ભવિષ્યસરણુ યાન ઉપજાવ્યું. તેની સાથે અંકગણા વિચેરેને પણ પોતપોતાના પૂર્વ ભર દષ્ટિપત્ર થયા. યુગ્યદે પણ પૂર્વ ભરને જતાં સમસ્તભૂતિ આંતરેકરણે. સુધીર વિદ્યારથી પુત્રી રત્નરત્ની ભવિષ્યસરણુ યનાં પ્રેમથી શીર્ષકને રત્ની શીર્ષકે વેર પુકે હોડી, સર્વ વિદ્યારથેને અમાત્ય. ઘરાની સાક્ષીએ રત્નચૂડે પેનાને અપનાવ લખાવી અમાત્યે. મહિચૂડ અને રત્નચૂડ પણ એક બીજાને અમાત્રી નથી જતા.

પણી વિદ્યારથાનિ વિચેરે નખા ધરને વંદના કરી પોતાના નરરમાં ગયા. મહિચૂડે વેરપુકે હોડી પોતાના વિદ્યારથી વિદ્યારથેને નરરપરેક કરાવ્યો. દક્ષિણ અને ઉત્તર મેણીના વિદ્યારથેના રત્નએ અલગ અલગી સાથે પેનાની પુત્રીએને શીર્ષકની સાથે પર-લખાવી. રત્નચૂડ, રત્નરત્ની, મહિચૂડા, મહિચાળા અને રત્નકાંઠા વિચેરે બીજી ને વિદ્યારથી પુત્રીએ હતી. તે બંધીને શીર્ષક પ્રેમપૂર્વક પારકરે. તેમના વિચદર્માં વિદ્યારથેએ કરચેલન સમયે પલ્લું દબાવેલું હતું; તે સાથે આઠાસમયિની અને આઠાસપિટી વિચેરે સિદ્ધ વિદ્યારથી પણ અર્પણ કરવામાં આવી. સુધીર વિચેરે એકસે ને દસ વિદ્યારથેના રાજાએએ મળીને તે મહેલસર કર્યો હતો.

શીર્ષકના પુત્ર પ્રમારથી અને તેના અનુપમ સામર્થ્યથી પ્રસન્ન થયેલા વિદ્યારથીએ તેને વિદ્યારથેનું અકર્ષણી પદ અપાવ્યું. વિદ્યારથેની સામાજિક લક્ષણોએ પ્રતાપના પ્રતાપી કુમારને રાજાનિયક કર્યું. સર્વ રથને અવકાશની પ્રવર્તી રહે. શીર્ષક પોતાના સામાન્ય અને બીજાને પચિસર લખ વિવિધ પ્રમારથી સાચા ચેલની જતા કરી, અને વિદ્યારથીની રાજાનીની રમણીયતા પ્રેમપૂર્વક આર્યેકન કરી જાયમાં કરત એવા રાજા-કુમારની આસપાસ વિદ્યારથીની મહાન સદાકિ પરિવર લખ પ્રમારથી હતી. ઉજ્જવળ સુધાના જેવું વિદ્યારથીનું તેજ તેની સાથે વિચરતું હતું. વિદ્યારથી થીયના વિચિત્ર રંગ ભેરંથી પેટાકોથી અને દલેના અગ્રાદથી અગ્ર ઉપર વિચિત્રતાની આત્ર પડતી હતી. તેની અદર વિચરણીની જેમ અમાત્રી અગ્રાદ પડતો હતો તેજ વિદ્યારથી અનિયથી હતું અને તેજ પડતો હતો. રાજેના અગ્રાદ મદથી પૂંથીપર સિચન થતું હતું. આઠાસપિટી પોત પોતએ નરથીએની જેમ રેખાતી હતી આ વખતે કવિએ શીર્ષકને રેખાતી ઉપમા આપવા હતા, અને તે ઉપમાની પૂર્ણ નીચેની કવિયથી દર્શાવવા હતા:—

નીલકુશલ પત્રિ યીતી નજે અરિજન ચાક.
મદ નરંજા રેખાતે રૂ. સિંચે મુગજ પદ.

ગુણ બ્રજ જગથી રુદ્રે, દરિદ્ર તાપ વિલાસ,-

સધલે ચત્ત્ર વધારતો, શોષે કુમતિજ વાસ. ૨:

સન્નિવૃત્ત મોર ઉઠાસતો, શ્રીચંદ્ર નૃપ જગધાર;

અપર રાજ મહા તેજનો, સધે સર્વ પ્રચાર. ૩:

શ્રીચંદ્રશી મેઘ નીલામ્બના ખનિથી ચતુર્જનને જાગવો હતો, મદકરતા હસી-
ઓના મદજળથી જુસ્વીપર છંટકાવ કરતો હતો, ધોળી ખગ્ગઓરપ જગલીઓને ફરકાવતો
હતો, દરિદ્રપ તાપને ટપાવતો હતો, પ્રસંસારપ ધાન્વને વધારતો હતો, કુમતિપ જગ-
સાને શોષવતો હતો, સન્નિવૃત્તપ-મોરને ઉઠાસ કરાવતો હતો, અને બીજા કુટુ રાગઓરપ
મહાના તેજના પ્રચારને દૂર કરતો હતો.

આ પ્રમાણે શ્રીચંદ્ર મહારાજ વિવાધશેનું આધિપત્ય સંપાદન કરી, તે દેશમાં
કેટલોક સમય રહ્યા હતા. વિવાધશેની વિદ્યાઓથી, તેમના રાજ્યવેશથી અને તેમની
જાહોજલાલીથી પરિપૂર્ણ આનંદ સંપાદન કરતાં જતાં શ્રીચંદ્રની મનોરતિમાં કંઈપણ વિકારો
થયા નહોતા. આર્હત ધર્મની ઉપાસનામાં તે તહીન રહેતો હતો, આવકના સદાચાર તેણે
જરા પણ સંજી દીધા નહોતા, જૈન પવો, જૈન મહોત્સવો અને જૈન ધર્મની ક્રિયાઓમાં
તેનો અભાષિત રાગ રહ્યો હતો, રાજકીય વેશવના મહાત્મ સુખને તે લપ્ત જણતો હતો,
રાજભોગને તે અસ્થિર જાણતો હતો, વનિતાઓના વિલાસને તે વિદ્યુતવિલાસ સમજતો
હતો, વિવાધશેની રાજવસતી, ચમત્કારી વિદ્યાઓ, દિવ્ય સુખની પરંપરા અને વિવાધરી-
ઓનો શૃંગાર, તે બધાં તેના ધાર્મિક હૃદયને ધર્મના પવિત્ર માર્ગમાંથી આકર્ષણ કરી શક્યાં
નહોતાં. તે સર્વમાં અનાસક્ત થઈ ધર્મક્રિયાને પૂર્ણ આદર આપતો હતો. આથી કરીને
તેના પુણ્યને પ્રમાણ પ્રતિદિન જલ્દી જામતો હતો.

આશ્વર્ય પામી ગયા. પછી શ્રીચંદ્રે પિતાની આજ્ઞા લઇ, તે વાનરીના નેત્રમાં કુષ્માંગ્ગનને પ્રયોગ કર્યો. એટલે તે સુર મુંદરી જેવી થઇ ગઇ. તેનું મનોહર સ્વરૂપ જોઇ, સંબળન ચકિત થઇ ગયા. લલ્લપથી નીચું મુખ કરી રહેલી એ રાજાજાને શ્રીચંદ્રે રતીકારી. પ્રસન્ન મુખી રમણી પોતાના સસરાને ચરણમાં નખી પડી, અને પછી સામુને વાંદવા થઇ. તે દરમિયાન અરિમર્દન રાજા પોતાના પુત્ર મદનપાળની નિંદા કરેલો આવ્યો. અને તેણે શ્રીચંદ્રને નમન કર્યું. મદનપાળ પણ લલ્લપ વનીત થઇ, શ્રીચંદ્રને નખી પડ્યો. ત્યાર પછી સરતજા શિશુનો સાથે બધાં રત્નો લઇને પેટી મોહિની આવી. એ જૈન ધર્મના પ્રસાદથી બાળ બ્રહ્માચારિણી રહી હતી, તે શ્રીચંદ્રની પાદુકાને પ્રણામ કરી દિવસ નિર્ગમન કરતી, અને માનવ જન્મને સફળ કરતી, તે બિંદુ જાગ્યા અર્ધસારના પારને પામી હતી. તે પછી શિવમતી આજીણીનો પણ ત્યાં યોગ થયો, નાવકપુરનો દેવ તેને સોંપવામાં આવ્યો, અને ધનના મોટા ભંડારો ભેટ કરવામાં આવ્યા.

પછી મહારાજા પ્રગ્ધપસિદ્ધે રાજ્યાભિષેકના ઉત્સવનો સમારંભ કર્યો. શુભ દિવસે અને શુભ મુહૂર્તે શ્રીચંદ્રના રાજ્યાભિષેકની કિંવા કરવામાં આવી. કુશસ્થગી રાજધાની આનંદ ઉત્સવથી ગાજી રહી, ઘેર ઘેર મંજગ ગીત અને જયધ્વનિ થઇ રહ્યાં, પ્રત્યેક પૌરાજન તે ઉત્સવમાં સામેલ થતાં, શ્રીમતી ચંદ્રકાને પદરાણીનું પદ આપવામાં આવ્યું, અને તેની નીચે બીજી સોજ પદરાણીઓ રથાવવામાં આવી. કનકાવળી પદમી, મદનમુંદરી, રત્નચૂડા, રત્નવતી, પ્રિયંબુમંજરી, મણિચૂડા, તારાલેખના, મુણવતી, ચંદ્રમુખી, ચંદ્રલેખા, તિલકમંજરી, કનકા, કનકાવળી, મુણેચના અને સરસ્વતી એ સોજ પદરાણીઓ મુખ્ય હતી. તેના નીચે બીજી સોજ અને આઠ મુખ્ય મળી કુલ પદરાણીઓ થઇ હતી. તે સિવાય બીજી સોજ રાણીઓનો પરિચાર થયો હતો. ચંદ્રાવળી, રત્નાવળી, રત્નકર્ણિકા, ધનવતી, ચતુરા અને કોવિદા વિગેરે બીજી પાંચદશર ભોગવતી હતી. તેઓ ભાવરૂપ, રૂપ, સામાન્ય અને કીડાના રથાવરૂપ હતી. પૂર્વમાં ભોગ્ય કર્મેથી શ્રીચંદ્રને તેમનો ભોગ મળી આવ્યો હતો.

રાજ્યાભિષેક કર્યા પછી શ્રીચંદ્ર કુશસ્થગીનો મહારાજા થયો. વૈદિક રાજ્ય પ્રાપ્ત થતાં પણ તે ધર્મના રાજ્યને જુદી ગણે નહોતો. પુણ્યના પ્રમાણથી તેણે જે જે ધન ઉપાર્જન કરેલું, તેનો તે સદુપયોગ કરતો, અને સાત શ્વેતર્માજ દ્રવ્યનો જ્વલ કરી, તે અતુલિત પુણ્ય ઉપાર્જન કરતો હતો. જે જે વિદ્યાઓ તેણે પૂર્વે સિદ્ધ કરી હતી, તે તે વિદ્યાઓના જળથી તે અનેક દેહને તાલે કરતો. એવી રીતે તેણે અદ્ય સમયમાંજ તથા ખંડ સાધી લીધા હતા. ચતુરંગ જળ, અનુપમ રાજ્યની રીતસર, અને ભુદિયે મહાત્મ વેશવ, એ ત્રિવિધ પ્રકારથી તે નરીન ઉદ્ધવા જેવો લાગતો હતો. કંપવટકાની જેમ તે પોતાની પ્રજાની આજ્ઞાઓને પુરતો હતો. પ્રજા તેના નિર્મળ થઇનું જાન કરતી હતી. મનમાં જે જે ઇચ્છાઓ થતી, તે જામી ઇચ્છાઓને તે લીલા આગમાંજ પુરી કરતો હતો. રૂપક મણિપા મોજથી જેમ લોહ સુવર્ણ થાય, તેમ હરિદ્રી અને દુરિયન જનો તેના સમાગમથી

આ શિવાય શ્રીચંદ્ર મહારાજએ પોતાના ઉત્પત્તિ અને પાતક માતૃપિતા તથા પરિવારને લઈ, મોટી માત્રાએ દૂરી હતી. આથી શ્રીચંદ્ર બુધિર્ધર્મ અને સંઘર્ષિત પૂર્વ રીતે જન્મેા હતા. નિત્ય વિવિધ પ્રકારની પૂજા બજાવી, તે પૂજનના પરિવ્રત પ્રજાને વધારતા હતા. તેના રાજ્યમાં કોઈ મિત્ર, કે ગ્રામ એવું નહોતું, કે જેમાં જિનાસય ન હોય. વળી તે પદ આગરવડની કિંમત કરવામાં લક્ષ્ય રહેતા હતા, તેણે મનનો મોટો ભય કરી, જ્ઞાનના અસંખ્ય જાંઝોરો કરાવ્યા હતા. આથી મહા સખા પ્રાપ્ત થઈ પણ તે પિતાની આગા લાંબનેજ દરેક કામ કરતો હતો. સખાના કુળપારને તે ત્યાજ કરતા હતા, અને મારે પર્વમાં મુખ ધ્યાન આચરતા હતા.

શ્રીચંદ્રના મહાન રાજ્યમાં ચોરી, બળિયાર, હજ, કપટ અને નિર્ણય આચરતો નહોતો, અને આખા રાજ્યમાં અમારી મોજા થતી હતી. શ્રીચંદ્રના નીચે રાજ્યમાં પ્રજાને રામનું મુખ મળતું હતું. બોધો નિર્મિત અને નિર્મલ યજ્ઞ, આત્મસાધન કરતા હતા.

મકરજી ૬૬ મું.

સુકુતાચાર્ય.

સરવશીમા આનંદ ઉત્તમ મહા ત્યા હતા. મોમંડની રાજનીતિથી પ્રભુ રાજ્ય ભળી હતી. મન, અર્થ અને કામને કાપવામાં આવે તે પૂર્વે હોત નેજાથી હતી. શ્રીચંદ્ર જ્યા નીતિમાન રાજાથી પુત્રવશથી રાજ્યમાંથી કહેવાતી હતી, શ્રીચંદ્ર રાજકીય નિયમના વિલાસમાં મગ રહેતા પણ, રાજ્યોની કાંટાઓ હતા, તે હોતો નિર્મિત રીતે સમય પ્રમાણે પ્રવર્તન કરી, બીજાઓને દરદારવા થતા હતા. અનુક્રમણે અનુક્રમ કામ કરતું જેવા નિયમથીજ તેનું આદર્શ આપતું હતું. અગરવડ કિંમતો ને આવી રીતે કાપવાનું રહેતું હતું. જનસભ, દવાદાન વિશે કલ્યાણ તેનું અદ્યક્ષ ઉત્તમ પ્રકારનું હોવાનું હતું. કલિયા, દિવ્ય અને વ્યસો તેથી દુનિયાને કલિયાના પ્રવાસના હતા. દેવતા જેવા રાજા પાસે તેનું મહા અભિમાનને પણ મોટું નહોતું. દુનિયાને તેને આકર્ષણને કનકે થઈ નહોતા, તેણે કદાચમાં કલિયાને કદાચ કદાચ પક્ષ કરતા. તેથી કો. મન, અર્થ અને કામ. ને મારે કદાચ તેણી નું રહેતું હતા. તેણીમાં પ્રકાશને ઉત્તમ મુખે ઉત્તમને જ નહોતું નહોતું. રામનું મુખ તેના પ્રજાને જ્યાં જ્યાં જ્યાં તેના પાસે નહોતું.

આવી રીતે પુત્રવશથી અભિરુચિ થતાં, નહોતી જેમ મનપરજ નવનમાં નહોતો અને નહોતો. તેને રાજ્યમાંથી નહોતો કા કાપ કે કદાચ તેણીને કદાચ અનુક્રમણે થઈ હતી.

પ્રાંત જન્યુ. એ જન્મ મનના ધામગી અને કુલિંગી દેવ, તેમને ન જન્યુ. લોકિક દેવની
સેવના ન કરી. દમોદર ધનંતરેય દર્ડ, ભવિષ્યની જાણના છાત્ર. પરિણામને વધવા કરી,
દેવના તથા યજ્ઞદાનને ઉપભોગ ન આવડે, તેણે ઉપભોગ કરવાને સંન ૧૫ ન કરી,
અદ્વાર ૧.૫ રથાને જેનું નહો, એવ ઉપભોગમાં અમર તથા અનંતમાનના સ્વપના
પાતળવિન ૧૦૦૦૦ કરી, આનં, દેવ વિશેરે અગુમ પાનને લાગ કરી, કાઈ બાજુ
વિશેરે દુરાચારી દૂર રહે, જુદાનું જુદા વા વિચારુ મુદિથી જાણું, જુદા પંથથી
પ્રકારના અનિચારી દૂર રહે, જન્મ પ્રકારની ધર્મ સલેખના કરી, યાનાચાર, દર્શન,ચાર,
આદિચાર, વાચનાચાર અને પીરવાચારની જાનકપણે સેવના કરી. તે વિચાર આવડે
ધર્મને એ દુઃ સહચાર છે, તેનું વધુટાણ પાતળ કરી. મુનીશર ! આ પ્રમાણે મારા
દર્શનમાં ધર્મમાનવા પ્રગટ થઈ છે. દેવ, તાર અને ધર્મના પ્રકારથી આરે ઉપરેક કરેલ
માર્ગન ધર્મના મહામને એ જન્યુ છે. માત મનુષ્યમને મુદ્ધ કરવાનું કારણ આપ
પ્રદેશ જન્મ છે. આરે ઉપરેક કરેલ સમકલના ત્રીવ પ્રકારથી મારી જાણનાર અપ-
કાર ૩ થઈ ગયું છે.

આ પ્રમાણે કદી કોઈક ઉનો કયેલ તેણે પેનના ઉપકારી કરને વધુ પ્રકાશિયા
કરી, અને દુઃ દારથી જાણપૂરક વંદના કરી, પદી ઉને સારે નીચેની થાથ બેસ્યો:—

સમ્મતમૂલો ગુણપાલવાલો,
સિદ્ધપવાલો વચસંપાલો ।
નિદ્યપવમ્મો વરકપ્પવલ્લો,

ફલેડ મે સાસય મુલ્લ મુલ્લો ॥ ૧ ॥

“ સમ્મતમૂલો ગુણપાલો, સુખરૂપ પ્રમાણરૂપ, સીમરૂપ પડે ગુણ અને વારૂ
સામા સદિત, એણે મુદ્ધ ધર્મરૂપ ઉપમ કરવારૂપ સાધન સુખરૂપ મોક્ષરૂપ અર્થ રૂપિત
કહેલ ” ૧

કોઈકની પ્રાજ્ઞા બેઠ, સુદામચાર્ય ધણુજ પ્રકલ થઈ વધુ કોઈકની પતિન
સ્વપના રોષ તેમની મનોરૂપિમાં કવિત આનંદ ઉત્તરક વરેલ તારજ તેઓએ લાંથી
નિદાર કરવાની કલ્પ કરી પ્રાકીની સાથે રાખાં પ્રગાથિલ, મુનિવરં લક્ષ્મીદત્ત,
સાધી સુવંતી, સાધી લક્ષ્મીરૂપી અને બીજો પરિચાર નિદાર કરવાને ઉપર કયે. પૂરં
સંનધને લઈને કોઈક અને તેમ કુટુંબને સ્વચાર વિદેશથી ઉત્પલ થઈ. પુરવંતીની
પૂરં લલિત પ્રભાને પેનના સ્વામીની નવદીક્ષિત મુનિને દ્રેન જાણીથી વંદના કરી, અને
નવનમાંથી અમુકાચ વર્ગથી જુગરૂપ હેન ઉપર દેવની ધાથ વર્ણવદર બેધિંગીમરૂપ
વેવેધ ધર્મને ઉત્પલ કરવાર સુદામચાર્ય વરનમ્મી સંન રાજકીય સ્તિતચારી પદિ-
કારને વધ જન્મના ઉપકારની કુદિએ અમરના અપકારને દૂર કરવા પ્રકાશના થઈ,
ની નિદાર કરવા મેલ્યા.

સુરતામાંની દેવતાએ કુસરચીની પ્રભ ઉપર બધે અસર કરી હતી, તેથી કેટલાએક ચારિત્રધારી, કોષ્ટ બાર વ્રતધારી અને કે.છ સમ્પ્રદાયના પારક બન્યા હતા. તે પછી રામ શ્રીચંદ્ર કુટુંબ સહિત હૃદયમાં ગુરુબ્રક્ષિતની બાવના બધરતો રાજદ્વારમાં આવ્યો, અને તેણે પોતાના સાસનથી દેવમાં આદંત ધર્મનો વિજય-વચરો ફરડાવ્યો હતો.

મહા મુનિ પ્રતાપસિંહ વિગેરેએ સુરતામાંની સાથે વિદ્યાર કંપો હતો. આચાર્ય એ નવા ફીફિન મુનિઓને મુનિ ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો હતો, ચારિત્રના ચગકાદને આપનારા મુનિના આચાર તેમને સીખડાવવામાં આવ્યા હતા. કોષ્ટએ પૂરું શ્રુતનું અધ્યયન કર્યું, કોષ્ટ બગીચાર અંગમાં પારંગત થયા, કોષ્ટએ નિનવ સિદ્ધાને સંપાદન કરી, આગમનો સાનો-પાંગ અભ્યાસ કર્યો, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિગુપ્ત અને ચરણ કરજના પામરપ ખનેલા અને વિષય કાપને નિયારતા તેઓ પૂરું રીતે સંપમને સાવતા હતા. કલ્પ અને બાર સંવમના શુચી તેઓ વિચરત હતા, છટ અને અનુમ તપને તેઓ આદરતા હતા, ઉમ વિદ્યાર કરી પરીવહેને સહન કરતા હતા, આચારના વિગેરે આચરી બાર પ્રતિમાને વહેતા હતા, અભિમલ પ્રદણ કરી, બાર પ્રકારના તપને આચરતા તેઓ ગુણ રચાનું આરોહણ કરતા હતા.

પ્રકરણ ૭૦ મું.

જયજ્ઞાન મહાત્મ્ય.

સુદૃઢ તવં કુશંતો જયજ્ઞાનિદુષો ન પાવપ સિદ્ધિ ।

સુસદૃશ્વ હરદ દુસંઘે કિંતુજ ત્રીવો તત્તવિદુષો ॥ ૧ ॥

“ જે છત્ર સારી રીતે તપરવા કરે, પણ એ જયજ્ઞાથી રહિત હોય, તે તે સિદ્ધિને પામતા નથી; પણ તે સુસદૃ (સુધાદ) ની જેમ દુઃખ પામે છ. ૧ ”

પણ એ આદંત ધર્મનું ખરેખર નથી છે, જયજ્ઞા દવા ધર્મની માત્ર છે. જયજ્ઞા એમ ધર્મનું પાવન છે, જયજ્ઞાથી નહ અને જયની રહિ થાય છે. એટલુંજ નહિ, પણ જયજ્ઞાથી સત્તર મોટા મને છે. જયજ્ઞાની કલ્પે દન, દત્તન અને ચરિઓ સર્વેવ હોય તો, મનેદર પ્રજાગુરુનિ બાર નેચાન કા છે. કહિ જય, નહ અને ધર્મકિયા પ્રજાન હોય, પણ એ જયજ્ઞા ન દે, તે ને જય આદંત પૂરની જેમ નિરજ છે.

આથી જાણીને મારે સજારે પ્રત્યક્ષિત્વે તેમના ગુરૂ મુદતાચારે સ્વાતે ને-
જાણ્યે દો. તે જાણિત્વિન જાણ્યે એક વખતે પોતાના દિવ્ય મંગલ રચે જાણીને
માટે પતું વિવેચન કયું હતું. અને તેથી કરીને કવં જાણ્યાર દરે પોતાના મુનિ ધર્મની
જાંર જાણીને પ્રથમ ૧૬ જાણ્યું હતું. અને જાણ્યું પાછા કરવાને જાણ્યારિન જાણિ-
મહા જાણ્યું કયું દો.

પાંચમર ! તમને પણ જલજ્વાળે માટે છાયામાં વિરેગ થઈ હતી. આ આખરે મરિયા પાંચમરે જલજ્વાળે મહાત્મ્ય અવસ્થા જલજ્વાળે જોડ્યું. આ વાર્તાના નાવક શ્રીચંદ્રના હિતદાસમાં લેવી રીતે ગાંધિજી તપત્તુ મહાત્મ્ય મુખ્ય છે, તેવી રીતે બીજી તરફ જલજ્વાળે મહાત્મ્ય પણ મુખ્ય છે. સત્યાગ્રહ જેવે માધ્યમમાં જલજ્વાળે પ્રગટ અવાજે કાગળી મવાય છે. જલજ્વાળા પ્રમાણ માટે સુસફ્ટ—સુશબ્દને હિતદાસ જેવે આયમમાં પ્રખ્યાત છે. તે હિતદાસ આખરે મરિયા પાંચમરી આયમ સર્વ રીતે દર્શાવી છે.

પૂર્વે વિદ્યમા નમસ્કારમાં જે...

પૂર્વે વિદ્યમા નગરીમાં એક ચોટક નામે રાજા હતો. તે દેશવિરતિ વાળી અધ-
 ૧૧ ૬૪ યોગના માનવ જીવનને કૃપાથી ડરનારો હતો. એક વખતે તે નગરીના ઉચ્ચનામાં
 એકમ મહુધર આવી મઝા. વનપાતળી વધામહુધી તે અમર ભણી ચોટક રાજા મોટા
 આંતરથી મહુધરને વાંઘા આપ્યો. પાંચ અભિનયપૂર્વક પડે આવી તેણે મુનીશ્વરનો
 વાંઘ કરી. હશેપાટી મહુધર મહાગુપ્તએ પશ્ચેદેવ આપી. દેશનાને પ્રથમે તપસ્વાની
 વાંઘા યાત્રી, તે વાંઘમાં મુનિવરે આગિલ વદંધાન તપનો મદિયા વિરોધ વર્ણવ્યો. તે-
 મણે એ તપોમહિતો વિધિ શી ધીરમયરતે કહેવ અંતરક સુવચ આધારથી નજીવનાં
 કહ્યું કે. આગિલ વદંધાનમાં એક એક આગિલ વપવાં છે આગિલ મુધી વધાય છે.
 અને અતે એવું થાય છે; તેમાં પાસાંને આરંભ છે. એક ઓળાને છેડે બે રાત્રિ
 હોય, તે ઉપરાસ થય, નહીં તે પાસાં કરતું પડે છે. પાંચ દબાર આગિલ થાય, તારે
 એવીના છેડે ઉપરાસ થય છે, અને તેમાં વૈદ વરં. મહુ યાસ અને પીઠ દિવસ,
 પિંચાણ છે.

આ તથા મહાશ્વર્ય સહજે આજ્ઞા કીર્તિ રાખતો જણાવે હતા. પ્રભાતે કોઈને જાંતના ભરખાં અંગિય વહેમાન નામે સદા તથા આજ્ઞા હું તે તપાસના પ્રભાતથી તે મહા પ્રભાતિક થયો છે. તેણે જણાવે જાણમે એક રાખતો હશે છે, અને આજ્ઞા બહારે સુધી પાંચીને ભરતું છે. આ આજ્ઞા મદિતો હૃદય. ત

એક વખતે મૈત્રા મૈત્રા મૈત્રા

[illegible]

નગરીમાં શ્રી વીર ભગવંત સંગોસર્વા હતા. તેમની સાથે ચાંદ દળર મુનિઓ હતા. તેમને પર્વદામાં ચતનાનો પ્રતિભોષ આપતાં અને મુજૂદ આવકની વાતો કદી સંભળાવી હતી. મુજૂદ આવક ધર્મનો અનુચાગી અને તપસ્વી હતો, પણ જયજ્ઞા પાગલમાં પ્રમાદ કરવાથી તે સંસારના પારને પામી શક્યો નહોતો.

ભરતદેવમાં અવંતી દેવની અંદર શાંતુક નામે એક ગામ હતું, ત્યાં સુભજશિવ નામે એક દરિદ્રી અને નિદંબ ઘાલણુ રહેતો હતો, તેને યદુપશા નામે સ્ત્રી હતી. તેણીના હિરમાંથી સુભજશ્રી નામે એક પુત્રી યજ્ઞ હતી. તે એવી અભાગજી હતી કે, તેના જન્મ વખતેજ તેની માતાનું મૃત્યુ થયું, અને ધરમાં કેટલીએક દાની યજ્ઞ હતી.

હે એટકરાજ ! તે વખતે મેં શ્રી વીરમુનિને પુછ્યું કે, એ સુભજશ્રી કુળમાં કેમ યજ્ઞ ? ત્યારે પ્રભુએ જણાવ્યું કે, ભરતદેવમાં આવેલા ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નગરમાં અરિમર્દન રાજા હતો. તે સુભજશ્રી તે ભવે વરકાંઠા નામે તે રાજાની રૂપવતી સ્ત્રી હતી, તેણીને એક બીજી શોક્ય હતી, તેને એક પુત્ર હતો. એક વખતે શ્રીકર્તાએ ચિંતવ્યું કે, એ આ શોક્યનો પુત્ર મરી જાય, તો મારે કીક થાય; બહુ સંભવ થાય પુત્રનેજ મરે; અથવા જો તે શોક્ય મરી જાય, તોપણ રાજાનો બધો ભોગ મારી સ્થાયેજ રહે. આવા દુર્ધ્મતાથી તેણીએ અશુભ કર્મ બાંધ્યું, અને ત્યાંથી મૃત્યુ પામીને આ સુભજશ્રી યજ્ઞ અવતરી હતી. પૂર્વના પાપથી તે દુર્ભાગી યજ્ઞ હતી.

હે જાતમ ! સુભજશ્રી માતા વગરની યજ્ઞ, એટલે તેના પિતાએ જો તે સ્ત્રીઓની પ્રાર્થનાઓ કરી, તેને સ્તનપાન કરાવી મોટી કરી. જેમ જેમ તે મોટી થતી, તેમ તેમ તે સુભજશિવ વધારે દુઃખી થતો હતો. બ્યારે સુભજશ્રી આઠ વર્ષની યજ્ઞ, એટલે બાર વર્ષનો દુકાળ પડ્યો. લોકોમાં ભારે ભુખમરો ચાલવા લાગ્યો; આથી સુભજશિવ પણ ધણો દુઃખી થયો. મુધાથી પીડિત યજ્ઞ, તેણે પુત્રીનું માંસ ખાવા સુધીના વિચાર કર્યા. પછી તેણે તેવા કુવિચારને માટે અકસોસ કરી, છેવટે સુભજશ્રીને વેચી દેવાનો નિશ્ચય કર્યો. પછી ગોવિંદ નામના એક ધનાઢ્ય આલણુને ત્યાં સુભજશ્રીને વેચી દીધી. પુત્રીના વેચવાથી તેની ગામમાં નિંદા થવા લાગી, એટલે તે ગામ છોડીને પરદેશ ચાલ્યો ગયો. પરદેશમાં પણ દ્રવ્યના સોભથી જેનાં તેનાં બાળકો વેચવા માંડ્યાં, અને થતું ધન એકઠું કર્યું, અને તે દ્રવ્યથી રત્ન ખરીદ કર્યાં. તેમ કરતાં કરતાં સુભજશિવે દુકાળનાં આઠ વર્ષ પસાર કર્યાં.

અહો ગોવિંદ આલણુને પણ સુભજશ્રીના આચરણથી લડખીનો ટાપ થઈ ગયો. જીવને જેમ આયુષ્ય ચાલ્યું જાય, અને અજ્ઞાતિમાંથી જળ ચાલ્યું જાય, તેમ તેના ધરમાંથી ધન ચાલ્યું મથું, હવે તેને દુકાળ પ્રસાર કરવાની ચિંતા થઈ પડી. કુટુંબનો નિર્વાહ સી રીતે કરવો ? તેને માટે ફાંદો મારવા લાગ્યો. સુભજશ્રીના હિરથી કેટલાંએક સંતાનો થયાં હતાં, તે બધાનું પેલણુ કરવાને તેની પાસે કાંઈ પણ સ્વધન ન હતું. કાંઈ વાર રાજદરબારમાં યાચના કરવા જતો, ત્યારે ધાન્ય વિનેરે કાંઈક લાવતો હતો.

એક વખતે એક જાનું કે, કેમ એકી નામે એવાવલ મહી વેચાને એવિંને
 ધર આવી ચી, તે એવાને જાણે મહીની માટલી આપી હતી. એવિં રાજામાંથી એક
 આપણા ધરમાં ને એવા છે તે આપી, આ મહી ખરીદ કર તરવ સુજાથી એવા
 લેવાને ધરમાં મહ, આર તરવ લેવું. પણ કેમ કેમને ધાન લેવામાં આપું નહો.
 પછી તે એક બીજા ધરમાં મહ, ત્યાં પોતાને લેટપુત વેચાની આપે રતિવિલાસ કરતા
 લેવામાં આપે. માતાને લેખ પુત હવે તરવ લેવે, માતા ! અહીંથી આવી જા, નહો
 તે મારી નાખીશ. એમ કહેવાંજ સુજાથી મૂંઝાં આપ. કાલજ પૂરીપર પછી મહ.
 તરવા એવિં રોએ આપે, મૂંઝાં વગવાળા ઉપાવ કહે. હવે વારે તે બેળી મહ.
 બેળી, સ્વામી ! કેં ધાન લેવાને ધરમાં આવી, ત્યાં મેં એક અગર લેવું. તે લોતાજ
 મને જાનિસ્મરણ રહ્યું. અને તેથી મૂંઝાં આવી મારી મનેરતિમાં પૂરેમવનું સ્વરૂપ ખડું
 થયું. મને જાણે મનેટ થયે છે. આ જાંજારનાં પુરુષાંજ સુખ તરવ મને તિરસ્કાર
 પુરુષે છે સ્વભાવ, જાણે. જ્યાં સેવી તો સ્વામી છે, મેં અનેક કષ્ટ વેળી, ને પુત્રને
 ઉપેક્ષ, અને વૌતવજ સુધી પહોંચાણે, તે પુત્ર કષ્ટ કાર કરવા તરવ થયે. અને તે
 કારને માટે તેણે મારો જાન કરવડું પણ જાણ્યું. અહા ! મારામાં કેવો એક પ્રજા છે ?
 પુત્રને માટે મેં મારા જીવનને સ્વાર્થ કર્યું. કેં માનવમને દારી મહ, એકદર રક્ષણ
 બીજાજ સમક્ષિતને મેં જાણે કર્યું નહો, ક્યંતમુકિ જિનસખની દલપૂળ, ભાર-
 પૂળ અને વિશાળ જિનસખિત એ કાંઈ પણ મેં આપવાં નહો, આ સંસ્કારજા સમરને
 તરવાનું નવ મેં હાથે કરીને ગુમાવી દીધું. પદોપદાર, આધારિક, પોષક, તપ, પર્વ-
 આરંભ અને યાત્રાઆજ વિનેરે બીજાં સુત્રે આપી મહંસામી નહો. જાકીના વગવા
 સન જેવા મ.સ નિર્મલક જીવનને વિચાર છે.

સ્વામી ! હવે કેં રોયી અને સંયી મેં આચરવાનો આદર કરે. આ માનવ
 જન્મ પુલંક છે. જ્યાં સુધી દરીમાં આપુલ છે, ત્યાં સુધીમાં જાન, ક્યંત અને આ-
 રિતની સેવના કરવા તરવ રહી હતું આચરવાન કરવાને સમય છે. ત્યાં સુધી આ
 દરીમાં હાથે આપ્યા છે, ત્યાં સુધી કાંઈ પણ મેં આપન થઈ રાક્યો. ને જ્યારણ
 રાક્ષમી આવી આ દરીને વગમશે, તે પછી કાંઈજ જાની રાકી નહો તે પહેલાં મારે
 કેવડું લોકમે.

આ પ્રકારે સુજાથી જાનિ સ્મરણ જાણી પ્રતિબેધ પામી મહ, તેણીનાં
 વચન કાંઈજ એવિંને પણ પ્રતિબેધ રાખે એવિં રોયતાની પ્રિયને સંવેષ રિરે જનુ-
 રેલન આપી, તર વેચની જન જાણી જાને રાંપનીએ તરવાળ પુત કેવડું આચારની
 રાક્ષમી આવી આ દરીને વગમશે, તે પછી કાંઈજ જાની રાકી નહો તે પહેલાં મારે
 કેવડું લોકમે.

• એક જાનું પાણીનું નામ

યમાં. આ તુર્ણત સાંભળી જાતમે આશ્ચર્ય પામી પુછ્યું કે, સ્વામી ! જોવિંદ બ્રાહ્મણે પૂર્વે તું સુત્ર કહ્યું હતો, કે જેથી તે એજ જગમાં સિદ્ધ થયો ! પ્રભુ બોલ્યા—જાતમ ! તેણે પૂર્વજવં શમ્ય સંહિત યજ્ઞ મતાનાથી આલોચણ કરી હતી. યુરએ આરેલા પ્રાયશ્ચિત્તને તેણે યથાવં રીતે આચરી, અને શુદ્ધ ચારિત્રને આપાથી ઉત્તમ સુત્ર સંપાદન કહ્યું હતું. અને હંદની મુખ્ય પટરાણી થઈ, ત્યાંથી ચત્રીને એ આદ્યણી મુલભષેષિ થઈ હતી. અને ગેનાથી જોવિંદે સિદ્ધિમુખ મેળવ્યું હતું, તે સાંભળી જાતમે ફરીવાર પુછ્યું. સ્વામી ! એ બ્રાહ્મણી પૂર્વે થી રીતે સાખી થઈ હતી ! તે કૃષ્ણ કરી કંટો. પ્રભુ બોલ્યા, તે બ્રાહ્મણી પૂર્વે એક મગ્ગનો નાવક મુનિ હતી, તેણે મગ્ગના પ્રવર્તનમાં બધી રીતે માયા, અને યગ કપટ આચરેલ, તેથી તેણે સ્ત્રી વેદ બાંધેા હતો. મગ્ગદંતિ કાપુ થતાં પશુ તેણે પોતાનું ચારિત્ર છારી રીતે સાધ્યું નહીં, તેણે માયાની રચના કરી યુરને જગમાં નાખ્યા, તથાપિ યુર તે માયા પ્રત્યનની પ્રતિકૂળ જોઈ, તે પ્રભુએ વલંબ નહીં, અને એક અલુભાત પશુ માયાની હાથ લીધી નહીં.

પૂર્વે તે ભગતજીમાં એક રત્નનો સ્વામી હતો. એક દિવસે યુરની કાસેથી દેશન સાંભળી તેના દ્વંદ્વમાં સારી અસર થઈ મઝ. સંસારથી તપ પામી, તેણે સંવત્ર લીધો. સારી રીતે શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી, તે ઝીતાવં થયો. અને સૂરિપદને અધિકારી થયો. આથી રિધતિએ પહોંચ્યો હતો, તથાપિ તેના પૂર્વે કમંતે દોષ અવનેષ રહ્યો, તેથી તેને દેશરૂપે થતું પડ્યું હતું. જાતમ ! તે બ્રાહ્મણે જે માયા કરી હતી, તે સાખ જગને અંતરે પશુ નહીં હતી, તે તુર્ણત સાંભળો.

દ્વિતિપ્રતિષ્ઠિત નગરમાં ત્રી સહમાન્ય નામે એકમાન્ય રાજા હતો, તેને રૂપી નામે અનુપાત્ર પુત્રી હતી. તે રૂપ અને કાવલ્યમા રજા જેવી હતી. અનુક્રમે તે રાજા બાગાને મેવન વનમાં પરબાણી દુગ્ધમંતે યેને તે બાગા તરતજ રિજસ થઈ. એ દુગ્ધમંતે રાજપુત્રીને જનિ કટ જનું વૈષ્ણવ દુગ્ધ પ્રાપ્ત થયું. પુત્રીને દુગ્ધી જોઈ સહમાન્ય રાજા તેને મેલ આપ્યો કે, પ્રિય દુગ્ધ ! કનનું બળ અનિવાર્ય છે. તેને ખાટે વિદેશ દુગ્ધ પાત્રુ નહીં. તું દુગ્ધ છું, તેં આદર્શ વાળી સાંભળી છે, જગદગ જેવો લભવં પુરત તોજ પાં મુઠ્ઠી અપ રહ્યો હતો, તેથી ઉદય આલેખુ કનં જોમળા વિન્ય મુરોડો નથી. દુગ્ધી દુગ્ધ ! શુદ્ધ હૃદયથી અદર્શ પનંતી જપાલના કરે, ત્રિકલ જિનદાજ આચર, માત હૃદયમાં દમ પાવ, અને કાચવં જનની લેલ કરે. વમો તું પરિત કારથી ભેન નાપુ સાધીની આનંદવા કરજે. વિષાધ આલ વિષા વચન સાંભળી રજાની રૂપીને અજ્ઞાનું. વિષાધ ' એ આલ આલે તે કટ કાઢ્યું કરી, આ દુગ્ધનાથી કું મુજ પડે. નરે દર લગર રૂર કેલ જનની મમલ નથી. આ સંસારમાં રહેવાની જાતી નજ નથી. પુરંચ આલ રિજાર જનની રાજા મુત્રી થયે, તેલ મનમાં આનંદ કે, આ રૂપીને પન છે. આથી લીલજની દુગ્ધ મલ્ય થરમાં છે, તેથી માલ થરની દોષ છે. પનવ જનને નિઃશંક રાજાને તેની કૃતિ પ્રાપ્ત છે ! મરે પુર નથી, તે આ દોષોજ કુ પુર મનુ. આતું તેવાની રાજાને રૂપીને કપુ, વલે ! તું પીરજ રાખી

[illegible]

૧૭ અને ૧૮ નંબરનાં સર્વે જાર પ્રકારનું ૧૧ જાણુ. જાણિય વર્ધમાન,
 આશરુ, મુજરાત, કેમુ પ્રા, વધુચિદ નિર્મિત રહ કિચિદ જા, વધ, મધ,
 પ્રિયા ભા, મેદભદ સર્વે ભા, જાર પ્રિયા વચ્ચેભુજ, પીઠરુખા, અને સિદ-
 ષા વિશે અને ભગવાં વધ નથી પર્વે જાણુ ૪૩. સર્વે પ્રુષે ! તે જાણ
 છે, તે જા મનવ ભવ વરદર મરને નથી વિષય જાણ વચનથી રાષ્ટ્ર ભાવમાં
 સર્વે ભગ શ્રી, લેહ્યે ભગવાં રહે, જાહેર પર્વે ઉપસય કરાયો નિધન રહે
 પર્વે તે જાણ વિદ્ય વચનને જાણુ સર્વે રુખામાં રહે, જાને પ્રકારનાં પર્વે રહે
 રાવ નિર્વચન રાવ વચી, અને જાણુ જાણે પ્રકારે રાવ રાવ

...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...

[illegible]

શીંગ પરમ સોજાવ્ય છે.

શીંગ પરમ છે રૂપ;

શીંગ પરમ જીવિત છે,

શીંગ વડે સવિ બૂપ.

૧

ઝપ્પરડને શીંગ સાખતું,

પ્રાણ તણ પશુ એદ;

પ્રાણ ધારણ સ્થિતિ વિશ્વને,

[પણ] સંતને યોગશું નેહ

૨

આ સુખોષ્ઠક કવિતાનું રમરણ કરી શીંગસનાહ કુમારે વળી વિચાર્યું કે, આ રૂપીની દ્રષ્ટિમાં પૂર્ણ વિહાર છે, વળી તેણીના હાથમાં રાજસત્તા છે, માટે આ વખતે અહીંથી ચાલ્યા જવું એવું છે. આતું વિચારી તે સામંતકુમાર કાંઈ પણ બહાનું બતાવી લાંબી આસ્થો ગમે, અને પોતાના પવિત્ર શીંગનું ખંડન ચલાવવા બેસી તે નગરને ઊડીને દેશાંતર તરફ રવાને થયો.

કુમાર શીંગસનાહ લાંબી અવગમ જતાં એક દિરંગમેલર નામના નગરમાં આવ્યો, તે નગરનો વિચારસાર નામે રાજ્ય હતો. સેવા કરવાની ઇચ્છાથી સામંતકુમાર તેની પાસે આવ્યો. રાજ્યએ તેને પોતાની સેવામાં રાખ્યો. એક વખત રાજ્ય વિચારસારે તેને પુછ્યું કે, તમે ક્યા નગરમાં રહો છો ? અને કોણ છો ? આજ સુધી તમે કોની સેવા કરી છે ? તમારું નામ શું છે ? તમારા હાથમાં આ શેની મુદ્રા છે ? આ પ્રમાણે રાજ્યએ પુછવાથી સામંતકુમારે તેના ગમે ઉત્તરો આપ્યા, પણ હાથની મુદ્રા ઉપર જે નામ હતું, તે કશું નહોતું. સારે રાજ્યએ પુછ્યું, એ મુદ્રા વિશે શું છે ? તે કહેલ સામંતકુમાર બોલ્યો—સ્વામી ! આ મુદ્રામાં જે નામ છે, તે જમ્યા પહેલાં લેવાય તેનું નથી, જેનું નામ એ મુદ્રા ઉપર છે, તે માણસ નેત્ર વિકારી છે, અથવા અધુ કુશીલ છે, તેવાનું નામ લેવાથી પાપ લાગે છે, તેમજ જે તે નામ ભોજન કર્યા પહેલાં લીધું હોય, તે પણ દિવસ સુધી ખાવાને આદાર પણ મળતો નથી, તે સાંત્રણી રાજ્યને આશ્ચર્ય થયું. તત્કાલ રસોઈનો તેવાર થાળ લઈ મંગાવ્યો, અને કુમારને કહ્યું—તું તેનું નામ લખને પછી ઘરત જમવા બેસીશ. જોઈએ મને શું થાય છે ?

કુમાર બોલ્યો—રાજેન્દ્ર ! કદિ તમને વિદ્ય થાય તો શું કરવું ? રાજ્ય બોલ્યો—કુમાર ! જો આ વખતે ભોજનમાં વિદ્ય થાય; તો મારે પરિવાર સાથે આરિત લેવું. તત્કાલ સામંત કુમારે ધમેનું ચિંતન કરી, “ અધુ કુશીલ રૂપી ” એવું નામ લીધું, અને રાજ્યને પણ લેવડાવ્યું. તે વખતે સાસન દેરીએ ચિંતવ્યું કે, “ આ કુમારનું પણ રાખવું અને ધમેને પ્રભાવ વધારવો. ” આતું ચિંતવી નગરની બહાર એક મોટું ઝવુંનું સૈન્ય વિકુલું. તત્કાલ એક અનુચરે આવી ખબર આપ્યા કે, મહારાજ ! આપણા નગરને દુશ્મનોએ ઘેરી લીધું છે. અથ ખબર સાંભળતાંજ રાજ્ય આશ્ચર્ય પમી ગયો, અને

બોધ્યા, યોગમ ! એ સામંતદુષ્કાર પૂર્વે જાણે મુનિ હતો. મણિ અને તૃણ તથા અને પાતાલ તેને સરખાં દતાં. નિરાશ્રય સંવર્ધને તે પાગલો હતો. એક વખતે એ અનામોગથી વચનને કંડ કર્યો, આથી તેણે પ્રચંડ અગ્નિમદ્દ દહને એવું કહ્યું કે, ધાન્યવિત સુધી જાન મન પ્રદણ સખતુ, એવી રીતે સંવર્ધની આ કરતાં તેણે કાળ કર્યો, અને તે પ્રથમ કલ્પમાં દેવતા થયો, સાંધી ચીને આ સા- પર શીલસનાદ થયો, અને પૂર્વના સંવર્ધ જગથી તે સુલભ બોધિ તથા અતિરમ- નતાયો થયો.

હે યોગમ ! આ પ્રમાણે તેના પૂર્વે જાણે દતાં છે. હવે તે શીલસનાદ નિએ અવધિ યાનથી પોતાનું અસ્થ આયુષ્ય અણીને અગ્નિત વિગેરે તીર્થકરોએ કરેલા સમેતશિખરે તીર્થે તરફ જવાને વિદ્યાર કર્યો. સાં માર્ગમાં દિલિપ્રતિષ્ઠા મળ્યું. મહા મુનિ શીલસનાદ સાં સચેસરો, એ ખગર રૂપી રાગને પડી, એ- પરિવાર સહિત યાની મુનીશરને વાંદવ આવી. ઉપકારી મુનિયને તે પ્રસન્ને પર્મ આપી. દેશના એટલી બધી અસરકારક આપી, કે જેથી રૂપી રાગની મનોહરિત મહ. તેણે શીલસનાદ મુનિને વંદના કરી, અને મહા તત લેવાને મારે પ્રાર્થના મુનિશરે તેમણેને પરિવાર સાથે દીક્ષા આપી રૂપી સાધવી સહ ચરનાં વચન ઉપર ઇ, પાંચ આચારને પાગલા સામી. મુનિરાગ શીલસનાદે બપો પરિવાર સહ, રખર તરફ વિદ્યાર કર્યો. અનુક્રમે તેઓ સાં આવી પહોંચ્યા અગ્નિતનાય વિગેરે સ્પર્શથી સચિત કરેલા એ તીર્થચરને નિરખુ શુદ્ધિથી વદના કરી, પછી એક ઉપર તેઓ આરૂઢ થયા. સાં મુનિઓના પરિવાર સાથે મુનીશરે સલેખના ને પ્રસન્ને રૂપી સાધવીએ વિનયથી શિલસનાદ મુનિને વિનંતી કરી કે, ભગવન્ ! મને પણ સલેખના આપો. ત્રણ ગ્રેમથી બોધ્યા—સાધવી ! તમારે જો ના લેવી હોય, તો પૂર્વનાં પાપરૂપ પંકને ધાવા આલોચણા લઈને શુદ્ધ થાએ- માણે કહી, તે મહાનુભાવ નીચેની ગાથા બોધ્યા:—

શુદ્ધ બીતે જેમ શોભિએ, ચિત્તપૂર્ણ જેમ રેખ,

તેમ નિઃશય થયા પડી, જે કીજે તે વિશેષ. ૧

સલેખણા ને જોખણા, એ જિન સંતન ચાર,

કર્મ કાલની સલેખણા, જોખણા સરીર આહાર. ૨

આ પ્રમાણે ગાથાનો ઉચ્ચાર કરી, તે મહા મુનિએ જ્યાં ગુણદાર વિને વિગે- રે જતાનુ, અને મનુષ્ય જાનનાં દસ દર્શિતો આપી, આનંદ છવનથી દુર્ગંભતા અગાવી.

આ બધું સાંભળ્યા પછી રૂપી સાધવીએ આગ્રેષ કરી કર્યું, સ્વામી ! આપ જોખણા આપો હો, પણ મારે જાપને એક કહેણું છે. પૂર્વે જે જાપને મેં

તેજ અમિ તેની ચિતાને અમિ થયો. સ્વર્ગવરમાં આવેલા રાજાએ તેના ઘણાએ થયા. આ જનાવથી મુલકજીને અને તેણીનાં માતાપિતાને બારે શોક થઈ પડ્યો.

દેવેયેક સમય તિલા પછી રાજા જંગુદાસે મુલકજીને કહ્યું, મહેન ! અસોચ કરીય નહીં, જે કંઈ થોને ચાલતું હોય, તે ચાલ છે. હવે તો તારે આત્મસાધન કરતું, ત્રિકરણ શુદ્ધિ જોન પર્વની આરાધના કરવી, ઘન, શીંગ, તપ અને ભાવ, એ ચતુર્વિધ પર્વની તું સેવા કર, હજી પ્રમાણે ઘન કરી ચાલોને સંગૃહ કર. આ રાજ્યસક્તી તારી છે, જેટલો બધ કરવો હોય, તેટલો બધ કરી આદર્શ પર્વની ઉપાસના કર, તારું કર્તવ્ય તું છે ? તેને માટે હમેશાં નીચેની કવિતા સ્મરણમાં રાખ.

“ વિષયા પ્રેરિતપતિકા કલિને,

ભણતું ચાલતું સ્વપ્નંતું;

સંગતિ મુર્ચ્ચિકા સમર્પીની કાળે,

એદજ ચિતમાં સ્વપ્નંતું. ” ૧

રાજાએ આ પ્રમાણે બોલ આપી, મુલકજીને પર્વ પરાયણ કરી દીધી.

એક વખતે તે નગરના ઉચાતમાં જિનભુષણ નામે જિનવર આવી ચલા. દેવતાઓને તેમનું સમવસરણ રચ્યું. ઉદાત્તપણે વધાયણી આપી, એટલે રાજા જંગુદાસ પોતાના પરિવાર સાથે ત્યાં પ્રભુને પાંડવા આવ્યો. રાજા વિનંત હૃદયથી પ્રભુની સ્તુતિ કરી, યોગ્ય આસને બેઠો. પ્રભુએ સંસારની અનિલતા ઉપર દેવતા આવી દેવતાના પ્રભાવથી ઘન, અને તેણ પરિવારના મુલકજી દેવતા ઉપર થયો તરતજ રાજા પરિવાર સદિન દીક્ષા લેવાને ઉજ્જમાગ થયો. પુણ્ય પ્રભુને રાજાને સદાચર દીક્ષા આપી, તે સાથે મુલકજીને પણ દીક્ષા લીધી. રાજા વિનંતે સર્વ એકરથ વીર મુનિને મેળ્યા, અને મુલકજી એક કાળીશને સોંપી. તેના અનુક્રમે દ્વિવિધ દીક્ષા સંપાદન કરી, સર્વમ પર્વના નિર્વનોમાં પ્રવિષ્ટ થઈ ગયા.

એક વખતે મુલકજી સાપી પ્રવર્તેજીનના કહેણથી વચનિતી શુદ્ધિને માટે કાર્તિક દર્બને ઉદ્યાને અનુચેન કરવાને બાહેર ગઈ, ત્યાં કોઈ કંઈએને ચીલીયા, અને ચક્રાક પડ્યો.તેણે સજાત તેજીના જોવામાં આવ્યો. તે સાથે તેમનાં જીજ પ્રેમ વિદ્યવનાં ચિન્હો પણ જોવામાં આવ્યા. તે જોતાંજ મુલકજી વિડંબણ થઈ ગઈ, તેજીની પ્રતેષા નિર્મા વિકાર થાવ કરાવ થયો. તેજીને મનમાં આ પ્રમાણે ચિંતવ્યું—“ આણ ! આ તેજી કેવું પુનઃજન્મ છે ? તેને સ્વર્ગવરને કેવો દિવસનાંક જોયો છે ? આણ આનંદ નેં જોવાયેજ નહીં. હું અગ્રવીજી સેવ્યપણું પ્રાપ્ત કરી આજું તેની નજીક જાવ નહીં છું ” આ પ્રમાણે વિનંતી મુલકજી કજીપર વિચારમાં પડી તે પડી થોડીક ઘરે

કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે. દુષ્કાંતને થોડે સુઘડાણા મૃત્યુ પામીને એક નગરમાં કોઇ વેસવાને ઘેર ખંડુકા નામે સ્વરૂપવતી દાસી યજ્ઞને અવતરી. મણા કામી પુરપો તેને આહવા દતા, પણ તેની જે અગ્ર કુટૂહી હતી, તે તેણીને વિગ્ર કરતી હતી. ઉવટે અગ્રએ તેણીને ધરની બહાર કાઢવાનો નિશ્ચય કર્યો. તે વખતે વળી તેણીએ વિચાર્યું કે, આ રૂપવતી છે, માટે સર્વે કામિજન તેણીને ઇચ્છે છે. વળી તેણીની વાણીમાં માધુર્ય છે, માટે જો તે વધી જશે, તો મને દુઃખ આપશે; તેથી તેને ગરબે વિરૂપ કરી નાખું. આનું ચિંતવતી અગ્ર રાત્રે સૂતી, ત્યાં ખંડુકાને રાત્રે સ્વપ્નામાં કોઇ બાંતરે આવીને જણાવ્યું કે, તારી અગ્ર તારે માટે વિપરીત ચિંતવે છે. તારાગ તે જામત યજ્ઞ શુશ્રુષાથી બધ પામતી હોતીને ત્યાંથી ખુબી રીતે નારી ગઇ.

૭ માસ સુધી જામતી તે દાસી ખેડ ગામમાં આવી ચડી, ત્યાં કોઇ ધનાઢપના કુળપુત્રની દૃષ્ટિએ પડી. તે મોહ પામીને તેણીને પોતાના ઘરમાં લઇ ગયો. તે કુળપુત્રના ઘરમાં તેની એક વિવાહિત સ્ત્રી હતી, તેણીએ સોડવનું સ્થૂં દૂર કરવાનો ઉપાય કરવા માંડ્યો. એક વખતે ખંડુકાને સુડેલની જેમ વળગી, અને તેની યેનિમાં તપેલી કોરા નાખી, તેને મારી નાખી. પછી તેના દરીરના કડકા કરી જાન તથા ધંદીએને ખરાયરી દીધા. તેવામાં કુળપુત્ર ધરે આવ્યો, ત્યાં તેણે આ વર્તાત જાણ્યો. તત્કાળ પૂર્વે કર્મના યોગથી તેના હૃદયમાં વેરાગ્ય જાગ ઉત્પન્ન થયો. સંસારના સ્વરૂપને પિઠારી તે કોઇ મુનિની પાસે ગયો, અને શુદ્ધ હૃદયથી મહા વ્રતધારી થયો. સંવસને વધાર્યે રીતે પાળી, ઉવટે તે સિદ્ધિ પામે અધિકારી થયો.

સુઘડાણાનો જીવ આ સંસારમાં જામી જામીને એક ચક્રવર્તીની સ્ત્રી રત્નપે અવતર્યો. ત્યાંથી પાછો જીવી નારકીમાં ગયો, ત્યાંથી પાછો જામમાં જામવ કરી જાન યેનિમાં આવ્યો. ત્યાં મેનુકાકા કરતાં મુલ્લ જામમાં જાણુ વાજવાથી તેમાં કીડા પડ્યા, અને આખરે મૃત્યુ પામી વેસવાના ઉદરમાં પુત્રીરૂપે થયો. ત્યાં જો માસના મર્મમાંજ વેદના સહન કરી મૃત્યુ પામ્યો. એવી રીતે તેને નવાતું જાવ થવા પછી દારિદ્ર્યથી પીડિત એવા માનવ જામમાં તે સ્ત્રીરૂપે ઉત્પન્ન થયો. તે જન્મ પામતાંજ તેનાં મનપિતા મૃત્યુ પામી ગયાં તે જાગાને કોઇ ગેરાલણે ઉછેરી મોડી કરી. તે જામમાં દહો દુધ વેચતી, અને અનુચિત કામ કરતી તે કર્મજળ જાંવવા લાગી. ત્યાંથી મૃત્યુ પામી અનેક જામમાં વધ, જામન અને મરજુનું દુઃખ અનુભવી કોઇ જાલજાને ઘેર અવતરી. પછી દેવી, બાંતરી, જાલજા અને ચામુંડા દેવીના જાવ કરી, દુષ્ટ બીજાગના જામમાં તેણે અવતાર થયો. ત્યાંથી નરકે જઇ, તેણીને સાત જાવ સુધી દૂર પામના અત્યાર લેવા પડ્યા પછી મનુષ્ય, માણસ, નારકી, દૂર અનાર્વ સ્ત્રી, જીવી નારકી, પ્રેદીયે પુરુષ, સ્વાતથી નારકી, દર્શિતજ સર્વ, અને પાંચમી નારકીમાં ઉત્પન્ન થઇ, તેણે અત્યાંત કષ્ટ સહન કર્યો.

જ્યારે પદ્મજા જિનેશ્વરને વારો આવ્યો, ત્યારે તે સુઘડાણાને જીવ દરને દરને એક જામમાં પુષ્પા દેહવાથી સ્ત્રીરૂપે ઉત્પન્ન થયો. એક વખતે તેના દરીરના મુલ્લ જામમાં

રજીસ્ટર પેશવાથી તે અતિ દુઃખી થશે. પણ તે ખુબસી ઓ પવનના પ્રચુના સમ
જુમાં આવી જાયશે, પ્રજાનાં દલન થતાંજ તેણીની જાણી પીડા નાશ પામી જશે. તેણી મ
પેનાના પૂર્વ ભરને માટે પુછશે, એટલે પ્રજા તેણીને તેણીના જવા ભરને જતાં
પણી મુલકજ્ઞાના ભરમાં જે આલેખજ્ઞા ન લીધેલ, તેનું કારણ આ દુઃખ છે, એમ
તેણી પ્રજા પાસે આલેખજ્ઞા લેશે, અને નિઃદલ થઈને હર્મય ભરને દૂર કરી
ત્યાર પછી તે દુઃખી જાણા ચારિત્ર લઈને મેલે જશે.

શીલકળાદ મુનિ કહે છે, હે રૂપી સાધરી ! એ સુલકળાને જ્યાં જાણી
પણ આલેખજ્ઞા લઈ, કમને દૂર કરશે. માથાથી કાંઈ વાન કુપારીલ નહીં, નહીં તે
ચારિત્ર નિષ્ક્રમ થશે. આ પ્રમાણે મુનિએ સમજાવ્યું, તે છતાં તે રૂપી સાધરી સાને
માની નહીં, અને બેઠો કે, મેં તમને શીલકળાને આટલું જોવા છે, કામવિજ્ઞા
જોવા નથી. આવા દુરાચારથી તેણીએ સ્વેદ જાંખે, અને ત્યાંથી મત્સ્ય પામીને વિદ્યુ
રેવડમાં યોગીજ્ઞાના વાદનવાગી રેવીરે લેવાન થઈ, ત્યાંથી ચરીને નાહરી રિલિત
ખાલજીની પુત્રી થઈ. તે અમામણી તથા દુર્મથા રૂપ, પીડાઈને તિરંચમાં આવી. પ
માનુષી, વગી પાંડી તિરંચમી રૂપ, અને હેઠલી લેદાગી જલુ દુઃખ પામી. રૂપી આ
ભવથી માંડીને તેણીએ ઐક લાખમાં ત્રણ ભવ જોવા કંઈ. પણ હર્મયોએ આકામ નિ
થતાં તે સદલ પર્મજીવ પામીને મનુષ્ય ભવમાં પછી અવતરી, ત્યાં ચારિત્ર લઈ સુરિ
અધિકારિણી થઈ. પ્રત્યક્ષને અનુકારે ચંડને દીપારી, પૂર્વ ભવની માથાનાં બીજને
તે દંડની દંડાણી રૂપ. ત્યાંથી ચરીને અહીં સંજીવ નામના ખાલજીની સ્ત્રી થઈ, ત્યાં
રમણજી થવાથી પ્રતિભેદ પામી, અને અત્યારે આ સુલકળાથી રૂપ, તે રૂપી સાધરી
જનમજી કરી, એ ચેવિંદ ખાલજી રૂપને સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત થઈ.

પ્રેમને પુનઃ પ્રજુને પુછ્યું, રવામી ! તે રૂપી સાધરી કાલ આઠ ભવ મુકીને
ભવના ભજજીમાં કેમ પડી ? પ્રજા જોવા, પ્રેમ ! શીલકળાદસુરિએ જોયે આપ્યા
તેણીના મનમાં કાંઈ આપ્યું નહીં. તે માથાના સ્વરૂપને સમજી નહીં, તેથી તેણીને
ભવ કરવા પાયા લીધા. આવા કેવી નાહરી છે ! તેને માટે નીચેનું પ્રાપ્ત પ્રત્યક્ષ પ્રત્યક્ષ

માથા વિચરતીની મૂલી.

માથા ભવરથન મૂળાં;

માથા ચરણ પર્મની યમ,

પન્ન જેણે આવા ઉન્મુલી. ૧

એ રૂપીએ તેવી માથા ન કરી દેત, લે તે સાખોપણમાંજ તેજ ભરમાં
પ્રથમ. પણ ભવિત્વવાના થોડે તેણીની અતિ મુંઝક રૂપ હતી આ પ્રમાણે રૂપી સા
ચરિત્ર તેણીને શીલકળાદ અતિ પોતે નિઃદલ થઈ પાછી કાન વિગતે પામ્યાં.

તેમણે ચેલવંદન કર્યું. મુનિજનના પરિવારથી વૉટાઇને તેમણે પદ્મકાસન કર્યું. પછી પચ્ચરમેષ્ટીનું ખાન કરી, ચાર કપાચ હોટી, ચાર ચરણ લઇ અને ચાર આદારનાં પચ્ચખાણ લઇ, તેમણે પદોપચમ અનઇન લીધું. શુક્ર વખાનમાં આદર થઇ, એક માસ સુધી ખાન કરી, તે ધીલચન્નાદ મુનીયર અનંત મુખના અનુભવી થયા, અને માયા સંપન્ને જા કરવાને પ્રભાવ તેમણે બધા જમને દર્શાવી આપ્યો.

જેતમે પ્રમુને પુષ્પું, સ્વામી ! પેલી મુનિજમી આહરેણીનું શું થયું ? તે કયા કદો. મેતમ ! જ્યારે મુનિજમીએ પેલી ચેવાસણને ચેખાણ મૂક્યું આપ્યું નહીં. એટલે તેણીએ કશું કે, મારા મહીનું મૂક્યું આપ. અને કહ્યો કે ક્યાં જઇશ ? નહીં તો મારી સાથે ચોકળમાં આવ. જો તું વિનયથી રહીશ, તો તને હું પુત્રી તરીકે રાખીશ. પછી મુનિજમી તે ચેવાસણની સાથે તેને ઘેર ગઇ, અને સાં ચારી રીતે રહેવા લાગી.

મુનિજમીનો પિતા પેલો મુનિજસિદ્ધિ બ્રાહ્મણ દેશમાં મનુષ્ય, પરુ, જાન્ય વિગેરેને વેપાર કરી ધણું ધન કમાયો. તેણે ધનનું સુરક્ષ, અને સુરક્ષનાં રત્ન કર્યાં. તે રત્નને જાંચવને ધણી જાંબાળથી રાખ્યો હતો. ધન એવું કુઃખરૂપ છે કે, તેને માટે જાંબા કુઃખીજ થવાય છે. તે વિશે સાદિકાકાર નીચેનું કાવ્ય લખે છે:—

ધનાનામર્જને દુઃસ્તં દુઃસ્તં તદનુ રક્ષણે ।

આયે દુસ્તં મ્યયે દુસ્તં ધિગર્ધા દુસ્તમામનમ્ ॥ ૧ ॥

“ ધન મેળવવામાં દુઃખ, મેળવ્યા પછી તેનું રક્ષણ કરવામાં દુઃખ, આવકમાં દુઃખ અને ખર્ચમાં દુઃખ, તેથી જો દુઃખપાત્ર ધનને ધિગર છે. ” ૧

આ પ્રમાણે તે બ્રાહ્મણ ધનાઢ્ય થયો. એક વખતે તેણે ધનમાં ચિંતાનું કે, આદયું ધન કમાયો, પણ સ્વદેશમાં રહી, તેનો ઉપયોગ કર્યા વિના સંતોષ થતો નહીં. માટે સ્વદેશમાં જવું યોગ્ય છે. આવું વિચારી તે સ્વદેશ તરફ ચાલ્યો. માર્ગમાં જ્યાં મુનિજમી પેલી ચેવાસણને ઘેર રહી છે, તેજ જગ્યામાં આવ્યો. મુનિજમી નવચરણ થઇ હતી. તેજ સરીરમાં તારૂપ જાણી નીકળ્યું હતું, તે વખતે દેખોને વર્ષાઝાળ ઝાળ થયો, એટલે મુનિજસિદ્ધિ તે જગ્યામાં વિશ્રાંત થયો. માથામાં દરતાં તે નવચરણ મુનિજમી તેના જોવામાં આવી. તેણીના સોંકવંથી મુનિજસિદ્ધિ એકદિત થઇ ગયો. તેણે રત્ન આંગણની ઘાવમ જાણી, જે મુનિજમીને વલ્લ કરી. મુનિજમીએ તે રત્નની કોપત રાખતી કમીએ દર્શાવી. રત્નને દલ હોટી ધન આપી, તે રત્નો ખરીદ કર્યા. મુનિજસિદ્ધિ બ્રાહ્મણે રાખને તે રત્ન વેચવા આપ્યાં, અને ઉપરાંત તેની જાહે સાં રહેવા એક જગ્યાની નજીક ચોકળ વચાવને પંદીક વેળાજ જમીન માંગી લીધી. બ્રાહ્મણે સ્વસ્તિ કરી, તે જમીનમાં લીધે મુનિજમી તે જગ્યા બ્રાહ્મણની સાથે દુનિયો સાથવથી જમણી જતે જો પુરક ધન, તે વચે એક વચમાં રહ્યાં, અને વિગર મુખ જોવાવા ચાલ્યાં.

દશ દર્શતે દુર્લભ વક્ત્રમ, શ્રાધો એ નરભવ સખરો,
તેહ મુઘા મમ હારો ભવિર્વા, ફરી આવત નાહો દુસરો. ધર્મ. ૩

કર્મ મર્મકે વચ થેં દોતત, કળદી પાપ પંક પમરો,
સો પણ આલોપણ શુદ્ધ દોવન, એ મિલે મતિધર મુખરો. ધર્મ. ૪

નયું પુત નિર્મળ નિર્મળ જગમે, ત્યું ચારિત્રકો ધર્મ નરો,
અવિચળ સુખ લંભનકે હેને, એહ પરમ ઉપાય ધરો. ધર્મ. ૫

વિષય કપાય પ્રમાદિક, એ કાઠો કલિમલ કચરો,
જન્મ જરા મરણાદિક ભમરા, ભવિ ભવ ભવમાં નાહો ફરો. ધર્મ. ૬

જ્ઞાનવિમળ શુણુ ચુરના પદકજ, પ્રેમે કરીને તે અનુસરો,
પરમ નિધાન ખ્યાન ધર્મનું, એવીજ જંદિર બેચ નિસરો. ધર્મ. ૭

સૂરીશ્વરે આ પ્રમાણે ધર્મદેશના આપી. તે સાંભળી સુન્નજસિને પોતે કૌટાં પાપનો બધો વૃતાંત કહ્યો, અને તેની આલોચણાને માટે વિનવી કરી. શુરએ તેનો શુદ્ધ ભાવ જોઇને આલોચણા આપી. આલોચણામાં જે ભારે તપ કહ્યું, તે પ્રમાણે તેણે શુદ્ધ હૃદયથી બોલ્યું. પછી સુન્નજસિને સુન્નજશી સહિત દીક્ષા લેવાની પ્રાર્થના કરી, એટલે સૂરિએ કહ્યું કે, આ સુન્નજશી સમર્થ છે, માટે તેનાથી દીક્ષા લેવાશે નહીં. પછી સુન્નજસિને એકલા દીક્ષા લીધી. વિધિ સહિત સંવત્ર ધર્મને પાળી, સુન્નજસિવ ઉવટે નિષ્કર્મ થયો.

હવેના વર્ષ અને તેર દિવસ મુઘી ચારિત્ર વંચાય પાળી, અતે પાદપોષમમ અન-
શન આરાધી, કર્મને ખપાવી, કેવળી યજ્ઞ તે સિદ્ધિ પડને પ્રાપ્ત થયો.

ગ્રીતમ ગણુધર બોલ્યા—સ્વામી ! સુન્નજસિવ જેવો મહા પાપી અંતર્મત કેવળી યજ્ઞ, પરમ સુખનો પાત્ર થયો, તેનું શું કારણ ? પ્રશ્ન બોલ્યા—ગ્રીતમ ! તે સુન્નજસિવે શુદ્ધ બ્યવધી પ્રાયશ્ચિત લઇ, સંવત્રની આરાધના કરી હતી. ક્ષણક શુકલ ખ્યાનના પસા થયી તેનાં દુષ્કૃત દુર થયાં હતાં.

ગ્રીતમે પુનઃ વિનવથી પુછ્યું કે, સ્વામિ ! સુન્નજસિવની સ્ત્રી સુન્નજશીનું પછી શું થયું ? તે ગર્ભિણીની સ્ત્રી અવસ્થા યજ્ઞ ? તે કહેવાની કૃપા કરો. પ્રશ્નએ કહ્યું—ગણુધર ! તે સુન્નજશીએ પ્રસવ કાળે જર્બની પીઘથી એતું ચિંતનું કે, આ જર્મ મને અતિ પીઘ આપે છે, માટે તેનો નાશ કરું. આવા રોદ ખ્યાનથી મૃત્યુ પામી, તે હઠી નરકે પડી, તેણીએ જન્મ આપેલા બાળકને એક ખાન લઇ ગયો. આને તે બાળકને કુંભારના ચક્ર ઉપર મુકયો. આન તેનું ભક્ષણ કરવા જતો હતો, ત્યાં કુંભાર આવી પહોંચ્યો. કુંભારને કાંઈ સંતાન ન હતું, તેથી તેણે પોતાની જાતે આપ્યો, અને તેનો જન્મોત્સવ

હો. પુનઃ મુસદ્દા એનું નામ પાડવામાં આવ્યું. માનવિયએ તેને વાડનપાડન કરી મેલે.
હો. મુસદ્દા કેલ્વરની કાગળમાં પ્રતીકૃત થયે હોય, તથાપિ તેનું હાલ પામ્યું હતું.

એક વખતે તે આમમાં કેઈ યાત્રી મુનિ આવી ગયા, તેને પાંદરને આવવા
લોભની સાથે મુસદ્દા પણ આપી આપે. મુનિના મુખની વાણી સ્વતઃજ મુસદ્દા મનમાં
સંવેદ પ્રાપ્ત થયે, તેણે તત્કાલ તે મુનિની પાસે દીક્ષા લીધી. દીક્ષા લીધા પછી મુસદ્દા
સાધુએ ધરતી સેવના, જી આપ મિત્રે તપની આગવના અને માસદામણ કરી પોતાના
આરિતને દીધાનું. કમની સદા રૂપળ છે, આપે ઉત્તમ મુનિ કેટલોક દાગ મથા પછી
સંવેદમાં દિલિગ થઈ ગયે. ભેગ ભવિત્તે અથ ભવશે થાય, તેમ તે ભવશે થઈ,
ધરતી દિશાને આન્યા વગર આત તપસ્વાચ કરવા લાગે. તેના મનમાં તપને માટે સાથે
આવ હોય. સંવેદના બીજા ધર્મને તેણે મહાધર્મ નહીં. ધર તેને કહેવા કે, થાય !
એકાધુ તપ દા આપું છે ? તું થના (જયભૂત) રાખીને તપસ્થ કર. ધરતી આપી
દિશા પણ તે માનશે નહીં, અને જયભૂત સખ્યા વિચાર તપસ્થ કરશે, અને તેનેજ
વિષમ સંવેદ માનશે હોય.

મુસદ્દાની આપી વર્ણવેલ ભેજ ધરના હાલમાં રથા આપી. ધરએ મનમાં વિચાર્યું
કે, આ મુનિ આરિતધરી તપસ્થ કરે છે, પણ તેની તે તપસ્થ થના રિથ થાય છે,
માટે તેના દિલની ખતર તેને થયદક્ષિ ભેદ આપશે, તે છતાં બે તે આપ મનિ માને
નહીં, તે પછી તેના કમ ભલે. આનું વિચારી એક વખતે ધરએ મુસદ્દાને બેધારી આ
પ્રમણે કહ્યું:—

થાય ! હવે દીર્ઘ વિચાર કર, શુદ્ધ ભવથી થવાનો આદર કર. જયભૂતને
પ્રમાદ રિથ છે. જયભૂત રિથ તારી તપસ્થ થવને કહેદારક થઈ પડે. થનાને માટે
નીચેની પ્રાથ સમજા હમેદાં તેનું મનન કર્યું કર.

સવિદ્ કસાય ગારવ, સંદિયમય વંધવેરગુર્વાય ।
સજ્ઞાણ રિણય તવ પગ, સદ્ગીર્ભોય જપના મુનિરિયાણં ॥ ૧ ॥

જયભૂતી પાંચ સમિતિયનુ યદ્યથ છે, કસાય, ગારવ અને દલિય મદથી દર રહે

છે, પ્રમાદર, સુક્ષિ, સ્વપ્નર, રિણય અને તપ નિચગ્રાથ થાય છે, તેમજ ધરતી આગમાં પથ
પ્રભુરચનુ યદ્યથ છે.

રિથ ! જયભૂતને માટે ભેજે ઉત્તમ અભિપ્રાય છે, તેણે ધરતી આગમાં પથ
દિ. ભવન નીને કાંઈ પણ કાંઈ કાંઈ અભિપ્રાય નથી. કહિ ને કાંઈ ઉત્તમ

પ્રકારનું દોષ, તોયજી મુરની આજ્ઞા સિવાય કરેનું ક્ષય તેનું જૂનું રૂપ આપનું નથી. એને માટે નીચેનું આકૃત કાવ્ય રમરહૃદય છે.

“ આપ જુદિએ મુંડર કયું, તે મુંડર ના દોષ,

એ ગ્રહ વચન થઈ કયું, તે જ્ઞાસનમેં સોધ. ૧ ”

૧૧ીં વચનાને માટે ૧૧જી તેમજ કયું છે:—

“ વચના પૂરક તપ કયો, જેથી જાગે પાપો,

આજ્ઞા વચના એ મને, તો સિવસુખને પાપો. ૧ ”

ગુરુએ આ પ્રમાણે વર્ણ કર્યું, ૧૧જી સુમત્રના તુલ્યમાં જરા પન્ન ઉતરું નહીં. તે ગુરુની અવજા કરી, અને જગજ્ઞાને વિસારી કટ બરેલાં તપ કરવા લાગ્યો. આવી વર્તણૂક સખી મુરની સાથે વિદાર કરવા લાગ્યો. છેવટે ગુરુએ તેને પ્રવચિત લેવાને કયું, તથાપિ તે પ્રવચિત લીધા વગર સ્વર્તનતાથી વર્તવા લાગ્યો. ગુરુ સિદ્ધા આપે, તોયજી તેની દરકાર રાખે નહીં. જ્યારે આમ હૃદ ઉપરાંત સુમત્રનું પ્રાણન જોવામાં આવ્યું, એટલે ગુરુએ તેને સંકળી સમજા પોતાના મનજીની બહાર કાઢ્યો. મનજીની બહાર રહીને ૧૧જી તે જગજ્ઞા વગર ઉમ તપરવા કરવા લાગ્યો. વદત્રય છત્રી વિરાજવાને નહીં મનુષ્ય કેવળ તપસ્વિમાર્જ તે તપ્તીન રહેવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે વચના રદિત આવિને પાવતા, તે સુશ્રુતો કાળ આવ્યો. મનુ ૧૨મા પાઠી તપના પ્રજ્ઞાથી તે સૌપનં દેવોકમાં ઈશ સામાજિક દેવતા થયો. હે નૌતમ ! હવે તે સુમત્રનું આકૃષ્ણ આ પ્રમાણે છે. સૌપનં દેવોકમાંથી ચીંતિત તે જાગૃતમાં ચાલુદેવ થઈને અગરરો, ત્યાંથી સાનની નારકે ઉત્પત્ત થઈ હતીના અવજા પ્રાપ્ત કર્યો. તે જાગૃત અતિ મનુષ્ય સેથી, મરીને અનત કાળમાં ગયો, અને પછી જનુર્વતના નોટા ફગમાં પડ્યો. હે નૌતમ ! જગજ્ઞા વિના કેમ અગર નાવ દુષ્કર્મ છે ? તેને માટે તે સુમત્ર જૂનું દરજ્જા રાખે છે. તેને અંત મદ્ય તપરવા કરી હતી, અને પોતાના સગીરને નોટા કટનું જગજ્ઞા બન્યું હતું. તથાપિ વચના વિના તેને ઉદાર થયે નહીં. આ અવજા જાણીને તે તરી લકો નહીં, એટલુંજ નહીં. ૧૧જી સુમત્રની ૧૨૫૨મા તરી નોટા કટ લેવા ૧૨મા તેથી રીતે એ માનુષ્ય યુગનાં સમયની વચના ન કરે. તે સુમત્રની જગ બહુમતી થાય છે. એ ગુરુની આજ્ઞાથી તેને તપ આપવાનું નહીં. ૧. ૧ મત્ર ૪મા પ્રમ કરી વચના. ગુપ્ત જાહેર એ તપ કયું છે, તે તપના અવજા થાય એ ગુરુની અજ્ઞાને કરવામાં આવ્યો હોય, તો તેજ જાણનાં

જગ અવજા વચના કરી જગજ્ઞા છે કે, એ કંઈક પાત્રેક વિષય કરે, તે વચના નહીં. તે અવજાથી અવજા થાય, એ તપને અવજાને અવજા કર્યો, તે વચના નહીં. ૧. ૧ મત્ર ૪મા પ્રમ કરી વચના. ગુપ્ત જાહેર એ તપ કયું છે, તે તપના અવજા થાય એ ગુરુની અજ્ઞાને કરવામાં આવ્યો હોય, તો તેજ જાણનાં

અથ હે. તેમ ચારિત્ર્યથી તપસ્વીભાવ કરતાં શુદ્ધ શ્રાવકો થવું હોય છે. એને માટે નીચેની પ્રજ્ઞા સુખની આશા પ્રમાણમાં છે.

મિષાદિસ્ત્વં વિ ગદીઝ, જપણનિહ્વા કુળંતિ વિન્વત્તં ।

મિષામાણ સંદગાજે, ગોપમ મિદિષોતિ અઝગદિવા ॥ ૧ ॥

“ હે દેવમ ! જિનદીક્ષા લઈ જપજ્ઞાનના જે તીવ્ર તપસ્વિ હશે, તેઓ જિન આગળે ખંડન કરવારા છે, તેઓનાથી શુદ્ધ શ્રાવકો વધારે સારા છે. ”

એટલે સમજને દેવમે આ પ્રમાણે કથા કરી, તે સંમતી એટલે મલ્લો ખુશી થયો, તેની ખિન્ન મનોરુતિમાં જપજ્ઞાને માટે જરૂર થાતો ઉત્પન્ન થયું.

કુવત્તવ્યમે જાણી રાત્રી પ્રવરપચિંદને યત્નગમે માટે સારા બોધ આપી, તેના દર્શને જાતબંધ બન્યો દીપ્તિ હતું, તેથી તેમના દર્શનમાં દિગ્દશા ત્રણે ધાગે જપજ્ઞાનું જ મનન થયું હતું. જપજ્ઞાન જેન મનથી જપજ્ઞાન છે, જપજ્ઞાન ચારિત્ર્યને ચગતાટ છે, જપજ્ઞાન સંવેદની દેશ છે, જપજ્ઞાન સ્વાદાત્મી સીમા છે, અને જપજ્ઞાન દિગ્દશ સુખની ધનની છે. આમાં નિશ્ચિત થયેલો, તે રાત્રી પ્રવરપચિંદના અને તેમના દીક્ષિત પરિચરના કુમારમહારાષ્ટ્રી હમેદાં તીર્થગર્તા હતા.

મહારાષ્ટ્ર ૭૧ મું.

શ્રીચંદ્રનું સંયમ રાજ્ય.

આ શ્રીચંદ્ર એક વખતે સભા મંડપમાં બેઠો હતો, અમત અને મહિ-
મિયા પરિચરથી તે પરિચર હતો. સમાજનો દેખાવ યાંત હતો. દર્શનના
રીવાજ પ્રમાણે ખાસ અધિકારીઓ પોતપોતાનું કલ્પન નિર્દેશ કરવાને
અને રાજ્યકર્તાની આજ્ઞા નથી આગળથી નેગરવાને ત્યાં આજ્ઞા હતા,
રાત્રને લક્ષ્મી જુદી જુદી વસ્તુઓને માટે વાત્સલ્ય થતી હતી, આજ્ઞાનું શ્રીચંદ્ર દીર્ઘ
દ્રષ્ટિથી તે વસ્તુમાં પોતાની યોગ્ય સંવેદનિ આપતો હતો.

આ વખતે દારપાતે આવી પ્રજ્ઞાન કરી જપજ્ઞાનું કે, કેમ શુદ્ધ શ્રાવકો આપને
મનગમે દાર ઉપર હતા છે. કહે, આ આજ્ઞા છે ! તપસ્વિ સુર મહાસભાને તેને
સત્ત્વ પ્રવેશ કરવાની આજ્ઞા આપી શુદ્ધ શ્રાવકોને આજ્ઞા બોલું, કુદરતના ધર્મિ હોય
થોડો નમ્રતા કરી તેમને પેદાની પને પેદા આજ્ઞા ઉપર બેસતાં મહાસભાને પ્રજ્ઞા.

તમા પૂર્વક આમમનનું પ્રયોજન પુણ્યું. ગૃહસ્થ ગુરુએ સહર્ષ વડેને જન્મવ્યું, રાજેન્દ્ર ! આમનનું કારણ બીજું કંઈ નથી. તમારા જેવા જૈન રાજાઓના આમનથી મને કોઈ વાતની અપેક્ષા નથી, અતારે ભારતના ઉપર આદેશ ધર્મનો ઉદયોન થઈ રહ્યો છે, જૈન મુનિઓના મુખમાંથી પ્રગટ થતી જિનશાસ્ત્રી જ્ઞાનંતી પ્રસારે છે, શ્રાવક પ્રજાનો વિદ્યાર્થ સર્વે સ્થળે પ્રચલિત થઈ રહ્યો છે, દરેક સ્થળે શાસ્ત્રાઓ સર્વે ધર્મની પુરાને ધારણ કરી, જૈન ધર્મના શીળનનનું આદરભવ પ્રગટ કરી રહી છે, રથાતર, અને જન્મ જીવે નિર્ભય રીતે વર્તે છે, આર્થ દેશના દરેક મુખમાં શ્રીમંદ મહારાજના પ્રતાપનો પ્રભાવ પડી રહ્યો છે, આપના પ્રોઠ પ્રતાપને લઈને સર્વે અમારી યોગજ્ઞા પ્રગર્ભ રહી છે. મારા આમનનું પ્રયોજન બીજું નથી, પણ આપના પિતા રાજાની પ્રત્યક્ષિકા મહારાજના મને દર્શન થયાં, અને તેમનો સંવચ્છ જોઈ, મને જે અનંદ આનંદ થયો છે, તે જાણવડે તું ખાસ આપની પાસે આવ્યો છું. અદા ! તું તેમનું આરિ ! તું તેમના સંવચ્છનો પ્રભાવ ! તે આશાથી વર્ણન થઈ શકે તેમ નથી. જેમને મારે કશીયે નીચેની કવિતા ગાય છે.

તપ જપ સંવચ્છ ખપ કરે, ન પડે મનમાં માપ,	
કામ કોપ મદ માન ને, બાળે જાણના ઘાલ.	૧
જિનથી ને લગભગુ ને, દયા ધીર હમવાન,	
દુર્ગે તપ આરાધતાં, સમ હમ મુખ સંત.	૨
ક્રિયા કરતાં વિવિધજો, સાધે અક્રિય નેમ,	
સંવચ્છના બોલી થયા, જનથી દોલે અયેમ.	૩
ખાન ઘાનમાં મમ છે, જાન વચ્છના કાર,	
મન તહે નિજ જાનમાં, નહિ પરમાત્મા વિહાર.	૪
મનવચ્છને નિલ મરણતથ, જોડે કપલનો કોટ,	
સિદ્ધપરે દુર્ગે છે, દેશ પરિવહ દોટ.	૫
એક કરે કમ્પારે, ખાનાનજના નોટ,	
ઉચ્છી ઘન ન રહી, ગુરે જોન રજ કોટ.	૬
હસ અપ મુખથી નહિ, ને મુજિ તખ્તી રખનુ.	
સવચ્છન મરન અનુચરે, કરે ન તાનુભાનુ.	૭

રાજેન્દ્ર ! ને મહા મુજિ રાજાના સંવચ્છની પ્રત્યક્ષ મુખથી કરી વચ્છ તેમ નથી. ને મહા મુજિ મરેન ધર્મના વચ્છ રીતે આશાપદ છે. મોગુના દય દેવ, અદર-વિજાન વચ્છરવે મુજાથી દેવે તેમને દુર કરી, જેમના લવચ્છો નિવંદ કરે છે, જન લગ્નને અને જનુ કવિને તે સવચ્છ પ્રગરે ધારણ કરે છે. મુખ સવચ્છ

વિદાર કરી, મહાન ઉપકાર કર્યો કરે છે, પોતાની દેવતાથી અનેક જાએને પ્રતિભાવ આપે છે, તેમનાં દર્શનથીજ ધણીઓ સંવત્સરા આચરે છે, તેમને નંદના કરવામાજ દંડવતનાં પરિણામ દિવ્ય થઈ જાય છે.

આ પ્રમાણે પોતાના સંવત્સરમારી પિતૃનું માહાત્મ્ય બરેકું ચારિત્ર સંભરેલી શ્રીચંદ્રના હૃદયમાં ચારિત્રજગ પ્રગટ થઈ આવ્યું. તે બિ પવિત્ર મનોરૂતિમાં ધર્મેની પ્રજા વાસનાઓ બંધાઈ ગઈ; તરતજ તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, હવે આ શ્રાવક જીવનને કૃત્ય કરવાનો માર્ગ શોધવો જોઈએ. પિતાથીએ પોતાના પશ્ચિમ જીવનને છૂટકું છે, તેમને પગે ચાલી મારે પણ જીવનને સુધારવું જોઈએ. આજે વિચાર કરી, મહાનુભાવ શ્રીચંદ્રે પોતાની પૂર્વોપાસિત વિદ્યાઓનો ઉપયોગ ધર્મ કાર્યમાં કરવા માંડ્યો. ચમત્કારી વિમાનો બનાવીને વિધિ પ્રમાણે જિન વાગાઓ કરવા માંડી. ધણી વાર મોટા સંઘ કાઢીને પોતાના નરજીવને સાર્યે કરવા માંડ્યો, માનવ જીવનને પૂરું લાભ લેવાની હઠાઈથી તેણે દીન અને ધાયકોને અત્યંત દાન આપવા માંડ્યા.

મિત્ર વાચક મજા ! જો તમારે માનવ જીવન કૃત્ય કરવા માટેનું ધર્મરૂપ અમુ-લ્ય રત્ન સંપાદન કરવું હોય, તો આપણી વાર્તાના નાયક શ્રીચંદ્રનું આ ઉદ્ધતું જીવન ચારિત્ર એક ચિત્ર વાંચી તેનું મનન કરવું.

ધર્મવીર શ્રીચંદ્રે પોતાની ઉત્તર વયમાં ધર્મનાં મહાન કાર્યો કરવા માંડ્યાં હતાં. વૈતાલ્ય તથા નંદીશ્વર ઉપર રહેલાં સાધ્યત ચૈત્યોને પણ શ્રીચંદ્ર સદકૃત્તિ વાંદવા ગયો હતો. તે મહાનુભાવ અદ્યાર પ્રકારે કુશળતા કરી સૌની સાથે પ્રેમ રાખતો, અને શ્રવણના નિયમોને પાળતો હતો. અરૂપ સમયમાં તે તે ધર્મી મહાનુભાવે બારતની બુદ્ધિને જિન ચૈત્યોથી મહિત કરી દીધી. ચૈત્યોની મેણી બાજુ બુધિરૂપ ભામિનીનો દાર હોય, તેમ શામતી હતી, તેણે ચૈત્યોની ઉપર એટલાં બધાં તોરણો અને ધરમ્મો ઉતાર કર્યા હતાં કે, બાજુ તેના ધરના સંસિઓ હોય, તેવાં તે દેખાતાં હતાં. સાત બસનને દૂર કરનારા શ્રીચંદ્રે સેંકડો જિનજિભોની સ્થાપના કરી હતી, અસંખ્ય ધર્મરાજાઓ બંધારી હતી, અને સેંકડો જ્ઞાનના બાંકરો બરાબા હતા; તે સિવાય બીજી શુભ કરણી તે અપરંપાર કરતો હતો. પોતાની પત્નીઓની સાથે રમવાયા કરી, જિનાસયમાં વિવિધ જાતની પૂજાઓ બજાવતો હતો. કુંકામાં તે મહાનુભાવે પોતાના શ્રાવક જીવનને ઉત્તરના ઉર્થા સિખર ઉપર મુક્યું હતું.

આ પ્રમાણે ધર્મરૂપ કાર્યમાં પ્રવર્તતો શ્રીચંદ્ર ધર્મ, અર્થ, અને કામ, પરસ્પર નિરુપાધ રીતે સાધતો હતો. સ્વદાર સંતોષથી વર્તનારા તે ધર્મવીરને સોગ પુત્રો, અને સઘર પુત્રીઓ થઈ હતી. એ સર્વમાં પૂર્વચંદ્ર નામે એક પ્રતાપી પુત્ર હતો, તે સર્વ કથાઓને ધારણ કરનારો, અને માતા પિતાની બક્ષિતવાળો હતો. કેટલાએક યુવકોમાં તે તે શ્રીચંદ્રનું પ્રતિબિંબરૂપ હતો, બીજા પુત્રો પણ સર્વ કથાઓમાં પ્રાવીણ મેળવી, પિતાની ધર્મ તથા નીતિની કીર્તિને વધારતા હતા.

પડતા હોય, ત્યાં સુધીમાં ઉત્તમ યુગના યોગથી સાચા અવજ્ઞ કરતું જોઈએ. મદાને શુદ્ધ ઉપયોગ કરી, પડિત પીર્વના ઉદ્ધાસથી આરબેલા કર્મને ઘાતજનિત પાતું જોઈએ, અને સર્વ રીતે દેશવિરતી ધર્મના જાણ લાગ મેળથી સર્વ વિરતિ ચારિત્ર ધર્મની શુદ્ધ ભાવના ભાવથી જોઈએ. “ આ શુદ્ધાસ છે, તે ચરણ છે, વિશ્વ યોગમાં આનુર યોગી હૃદયો અનર્થ કરનારી છે, અને ઓમો આ સંસાર સાગરમાં પાયાળની નીચા છે. ” એમ જાણી સુખની એણી તરફ મનોરતિ લગાડી જોઈએ. જે પુત્ર આ કાળ પરિભ્રામી ધનાદિ પદાર્થો નરકમાં સદાપ કરનારા છે, એમ મનમાં ચિંતયા કરે, તે ખરે ખરો ભાવક કહેવાય છે. આદરું કહી સૂચિત્ર નીચેની ગાથાઓ બોલાય—

ચિતે મનમાં એકતું, થઈ સર્વ વિરતિ કે વાર,

આમ જાણી પ્રતિમા વદુ, વળી કરે ઉમ નિદાર.

ગીતારથ યુર સેવના, જેમ પ્રકાર સચાય,

ધ્યાનિક જનુ ભાવના, એવા મનોરથ માય.

તે સંયોગ મજે મુને, ન કરે દીવ લગાર,

તે સામમો સરિ મળી, અનુજ કરે છે ગમાર.

આ ગાથાઓ સાંભળી મદારાજ્ઞ શ્રીચંદ પડોજ પુછી થઈ મયો; આવી કરીને તેના હૃદયની વૈરાગ્ય ભાવનાને પરિપૂર્ણ પુષ્ટિ મળી, નિદ્રાગુને જેમ બીજનું મજે, તમાનુ રને જેમ અનુજ મજે, અને નિર્ધનને જેમ મૂન મજે, તેમ તેને આ ઉત્તમ ઉપદેશ મળા નાં તેના હૃદય ઉપર આવી અધર થઈ. તરતજ તે સંવમ બેઠાને ઉત્કુક થઈ મયો. પડી તેજે નવરમાં આવી જાહેર ઉદ્ધેશજ્ઞા કરાવી કે. “ શ્રીચંદ રાજ સંવમ લે છે, મારે જેની જાણ હોય, તેજે તેમાં સામેલ થાડું. ” કુરુક્ષેત્રમાં એ વાત ખરે રથને પ્રસન્ની થઈ. મદુરગ્ન શ્રીચંદ પેતાના પુત્ર પૂર્વવંદની રમ લીધી. આગાધિત પુત્રને પિતાના વિદેશને જાવ થયે, તથાવિ તેજે પિતાની સંવમની હંજાને અનુભવ આપ્યું. પૂર્વવંદે પિતાના દિગ્વિજયને સમારંભ કર્યો, તે પ્રજાને આજ્ઞા નજરને વિરિંદ ભાગી દેવાથી અકલ્પ કરવામાં આનુ. એટા દામદાથી અદ્વિત મદોલજાને સમારંભ કરાવે. દિગ્વિજય શુભ મુકતેન દિવસે લાલજની વચામ દીવાલન સામે બેઠો વરોધે તેપર કરાવે. દાડી, પદ્મ, રવ અને પેદડની પશ્ચિમો જુથર ધારજ કરી, રણીમાં તેપર થઈ. કુલવંદે નવનીને અવકાશીની દેખા ધારજ કરી, આગળથી તે રક પુલીનાં વચામ નવજાન મદુરગ્નની વિરિંદ નુતેન હંદન કરવાને બહાર નીકળે પર્મ.

એટા આગળથી મદુરગ્નની દીવા રણી સૂચિત્રની પડે અ. ૧૧. દુરો વિ-
લિતની કરી મદુરગ્ન સૂચિત્રની પડે અ. ૧૨, સૂચિત્રને વિરિંદી વાંચ કરી, તેજે
અ. ૧૩-૧૪ અને અ. ૧૫-૧૬ દર કરી દી. ૧૧. આથી જે વિરિંદ દેખ દી. તે દર ૧૩
અ. ૧૫ અને ૧૬ કરીના ન. ૧૩-૧૪ દે. ૧૫-૧૬ ની ૨

મકરણુ ઉર મું.

શ્રીચંદ કેવળી.

ચનાર ! હવે આપણી વાતોનો અંત આવ્યો છે. વાતોના નાવકનું તે બધું જીવનચરિત્ર તેં જોયું છે. પુણ્યનો પ્રભાવ કેવો જગવાનું છે ? સૂતની એ-
ણીનો મદિમા કેવો અદ્ભૂત છે ? તેનું તને હરે પૂરું જ્ઞાન થયું હતું. હરે
આપણી વાતોનો પરિત્ર નાવક પોતાના જીવનની સમ્પત્તિ ક્યાં કરે છે ? તેજમાન
જોવાનું છે. જૈન માર્ગના અનુયાયીઓના જીવનનું પરિણામ કેવું ઉત્તમ આવે
છે ? તેવો જોધ લઈ નું તારા જીવનને મહા માર્ગ સુધારજો.

રાજા શ્રીચંદ સંયમ લીધા પહેલાં પોતાનાં બધાં કર્તવ્યો પુરાં કર્યાં હતાં. પિતા
પ્રતાપસિંહ, માતા સૂર્યવતી, ઉપજિતા લક્ષ્મીદત્ત અને ઉપમાતા લક્ષ્મીવતી, એ ચાર ગુરુ-
વર્ય સંયમ માર્ગને સુધારી, નિર્વાણ પહોંચે પામ્યાના ખબર જાણી, શ્રીચંદ મહોત્સવપૂર્વક
તેમના નિર્વાણ સ્થાનમાં ચાર રૂપ કરાવ્યાં હતાં; જે ચાવચંદ દિવાકર સુધી શ્રીચંદની
માતૃપિતૃ ભક્તિને સુચવતાં રહ્યાં હતાં. હેવડનું એ કર્તવ્ય પૂરું કરી, શ્રીચંદ પુત્ર જીવનની
કૃતાર્થતા માનતા હતા.

હવે શ્રીચંદ રાજા શ્રી સંયમ ધર્મના પુરોધર થયા હતા. તેણે જગતને ચારિત્ર
ધર્મનો ચગકાટ બતાવી આપ્યો હતો. તે મહાનુભાવ ગુરુ સેવથી ગીતાર્થ અને મુજુવાજ
થયા હતા. ચારિત્રરૂપ ચંદમાં ચક્રોદર જાળી, તેઓ સંયમ માર્ગના મનોદા મુજારર બન્યા
હતા, અનેક અભ્યાસી મુનિઓને ભણાવતા, અને ભણતા હતા, પોતાના સંયમી શરીરની
આલસપાસ પ્રજ્ઞચર્ચની નવ વાક રાખી હતી. પ્રજ્ઞચર્ચરૂપ કિશોરના બગથી તેમણે વિવર
વિહારો અને કામરૂપ પેદાઓને હરાવી રીધા હતા, તેમણે મર્માણી દાદશાંકીનું પહોં
કરી, અને સૂત તથા અર્ચનું મનન કરી, તેનું રહસ્ય પોતાના મતિમંદિરમાં રચાઈું હતું,
તેમની દૃષ્ટિમાં પૂરું રીતે સમજાવ પ્રકાશિતો હતો, દરેક કર્તવ્ય આરંભ ગુરની આઘાપૂર્વક
થતો હતો, સત્યરૂપ અગરિતથી લેખરૂપી મહાજાગરને તેમણે શીવી લીધો હતો, અને
અદોનિસ યાગરૂપ સૂર્યથી કપહરૂપ અધિકારને દુર કરું હતું.

હવે રાજા શ્રીચંદ કેવળજીવનની સમીપ આવી પહોંચ્યા. તેમની રાજ્યવસ્થામાં
જે વીરતા હતી, તે સંયમવસ્થામાં પ્રકાશિત થવા માંડી. જેની, પ્રમેદ, કરુણા અને
કોપેષા, એ બાવનાને હૃદયમાં રચાઈ, એ ધર્મવીર રાજાઓ પોતાનાં અસ્ત્ર અને જાતુ
બગથી કર્મરૂપ રાત્રના કટક ઉપર ચાપ કરવા માંડી, તેમાં સત્ય પ્રધાન મુજુવાજા ચા-
રિત ધર્મરૂપ એક જગવાનું રાજની તેમણે સદાજીવી હતી. શુભ મનરૂપ મૂમિ ઉપર

મહાનુભાવ શ્રીચંદ્ર સમર્થિ કેડાના યથા, એ બાજર અવધિવાનની મજૂરી તથા, સર્વ સુર અમુરોનાં કાકો તેમના કેડાગજાનનો ઉત્સાહ કરવાને ભૂમિપર આવ્યા. તે કેડાના ભગવાન મુનિવંશા કમળ ઉપર રહેલા સિદ્ધાસનની અંદર આરૂઢ થયા. પોતાની વાણ્ણીની પ્રભાથી તેઓ અગિજનતા હૃદયના અંધકારને દૂર કરતા હતા. કેડાનીની ઉપદેશ નિરાપી પરિત્રપ થઈ, સર્વ પાંદડા આનંદ પામી, કેડાગજાનનો મહોત્સવ કરી, સુર અમુરો પોતાપોતાને રથાને આવ્યા ગયા. પછી કેડાના ભગવાને લાંબી વિદાય કર્યો. આપંદ્રેનના અનેક ભવિષ્યનો પ્રતિજ્ઞાપ આપી, તેઓએ પોતાના કેડાનીયજ્ઞાના જીવનને સારી રીતે જૂતાવં કર્યું. પોતાને દ્વાપે સોગંદાનર પર્મગીરને હિદ્દા આપી, અને આદ્યનર સાપીડો કરી, કેડાએકને સમજિતીસારી કર્યો, કેડાએકને બારનપસરી આવક બન્યા, અને સમગ્ર ગુ-ભુગી પેર-નિરોધ સમગ્રી, તેમણે દગ્ગરો જીવેના ઉપકાર કર્યો.

ત્રિવિધ પાંચતાર ! જો તારામાં ચારક ધર્મ હોય, અને તે સમજાવતો રજાક લં-
ખાવન કર્યો હોય, તો આ મહાનુભાવ શ્રીચંદ કેવળીને પરીણ પ્રજ્ઞામ કરજો. તેમનું આત્મ
અનુભવ અરિવ પાંચતારી જો તારામાં કુનવ્રત અને પત્નિક અદા પ્રગટ થઈ હોય, તો તે
મે.કાનામી મહાવરના જગત પ્રવેશ ઉપકારનું સમરણ કરજો અને તેમના જોડું પદ્મ અ-
નુભવ નેમવરનાં બાવના ભાડી, તારા દ્વંદ્વમાં તમડી બાણને અવગણ્ય આપજો. આપ પ-
રોડાસરી જેન તીરેથી બાણનાં જેન લાખવને ઉદર થયો છે, બાણની અર્ધ પ્રગટ
હૃદયો નેત્ર પુરોજોને જોવાં છે. કપાળનેરજ કમ્પરડને સિંચન કરનારા જેનના મહાવા-
નુભવ થયા છે. તેમની ધર્મ કાળે બાણના અરે જુનુપાં પ્રસરીતો છે, અને મારી પ્રગ-
તેમનું પગોનાન અવાજિ ખજુ કર્યો કરે હ

મકરંદ ૭૩ મું.

345414

૧૦ મે ૧૯૪૬ ના રોજ બેંગલોર પુલિસે આ ૥ મુદત ૧૥ મે,
 આગે બેંગલોરમાં આગે મુદતે બેંગલોર નામ ના પુલિસે, બેંગલોર
 બેંગલોર પુલિસે, આગે મુદતે મુદતે મુદતે, આગે મુદતે
 મુદતે મુદતે, મુદતે બેંગલોર આગે મુદતે મુદતે મુદતે

[illegible]

- નિનિમ સાઅના જાવ મરીને, સાર પડે સંકલીયો,
નવ રસ પદપિ એમાં દીસે, પણ નવમા રસમાં બળાયોરે. મુજ. ૩
- દરેન જાન સ્વરૂપ છે એમાં, નહીં કિહાં વળવો ખળાયો,
પણ મૂઠને મન તેહ ન જાળે, જેમ ધનજયે મગ સળાયોરે. મુજ. ૪
- પંચાંગી સંમત ગીતારમ, ઓઘાસી પય તળિયે,
મહો અર્થ જેમ અદત ન સાને, જાની ન દોયે છલ ડળાયો. મુજ. ૫
- ખંબળ અંતર મીઠાસ ન ધારે, જેમ જેમ પીલુનો કળાયો,
ભિપ્રતિ ન કરે ને કરતાં વારે, જેમ તારવર બાવળિયો. મુજ. ૬
- સજ્જન સજ્જનતા નવિ મૂકે, જેમ અગર અગ્નિપર જળિયો,
મંદન ઉઘે કરે સુરભિતા, જે વાસિયો લાઘુ નિર્દલિયો. મુજ. ૭
- સુસ્વર સુકવિને દ્વંદ્વ વિકસ્વર, તસ મુખથી સાંભળિયો,
અધિક રવાહ દીપે સાકર લયે, મિમિત મોહક દળાયો. મુજ. ૮
- મૂઠ રહે એ સુણિને કારો, ભોર મહે જેમ કળિયો,
રવાહાદુર રૂપ લહે નવિ, આપમતિ બાઢલિયો. મુજ. ૯
- બોતા જન નિસુણીને દર્શો, જેમ જોડી જળધિ છીડળિયો,
અસાની એમાં મુંઝાયે, જેમ ગોધો પંકે કળિયો. મુજ. ૧૦
- મારે તે ગુર મરણ પછાયે, અનુભવ અગ્ની મળાયો,
વિશેરે ગુણિના ગુણ બળુતાં, મગ મહે મી દળિયો. મુજ. ૧૧
- અંતર જાવ ન મૂકે તેને, જે દોયે મોઢે ડળિયો,
તેહ સદાયમ સચિવ પછાયે, મિથ્યા જાતિ તમ દળિયો. મુજ. ૧૨
- એહ ચરિત પવિત્ર બલુતે, આજે દહાડો વળિયો,
જાનવિમલસૂરિ ચરણ કૃપાથી, મંગળ કમળા મળિયો. મુજ. ૧૩

૩૧	શ્રી દેવોત્તરિનો સરગ માર્ગ	૦-૨-૬	૦
૩૨	શ્રી મુંદરી સંગ્રહ	૦-૨-૦	૦
૩૩	શ્રી સામ્યસતકમ્	૦-૫-૦	૦
૩૪	શ્રી સપ્તર અને મિથ્યાતાનો સંગ્રહ	૦-૧-૩	૦
૩૫	શ્રી જૈન સામોપયોગી અંકગણિત બાગ ૧ થી	૦-૧-૬	૦
૩૬	શ્રી પ્રવેશ પોથી બાગ ૧ થી ૨ બના અર્થ	૦-૧-૦	૦
૩૭	શ્રી તપાચમ્પીન સાથે પંચપ્રતિકમણ સૂત્ર (પ્રતિક)	૦-૬-૦	૦
૩૮	શ્રી મુક્તિનુંદરીનો રાવંવર	૦-૩-૦	૦
૩૯	શ્રી જૈન સામોપયોગી ગુજરાતી ગ્રંથ વ્યાકરણ	૦-૨-૬	૦
૪૦	શ્રી આનંદ રતનાવળી	૦-૨-૬	૦
૪૧	શ્રી જૈન બાગ મર્યાદાથી	૦-૨-૬	૦
૪૨	શ્રી ધાનધીર રતનાવળી	૦-૧૨-૦	૦
	"	૦-૮-૦	૦
૪૩	શ્રી જૈન જ્ઞાનદાસ	૦-૧૦-૦	૦
	"	૦-૧-૦	૦
૪૪	શ્રી જૈન સગી મંડળી બાગ ૧ થી	૧-૪-૦	૦
	"	૧-૦-૦	૦
૪૫	શ્રી તત્ત્વનુંદરીના પ્રસંગ...	૧-૨-૦	૦
	"	૦-૧૬-૦	૦
૪૬	શ્રી કોટોલ ગણકર બાગ ૧ થી...	૧-૧૨-૦	૦
	"	૧-૮-૦	૦
૪૭	શ્રી વિદ્યાનંદ સાથે પંચપ્રતિકમણ ઉત્તરસદ	૧-૦-૦	૦
	"	૦-૧૬-૦	૦

આ પુસ્તકો પછાર કોનો કમ્પેન્સ નક્કી આપા વાચકો પત્ર પેચામાં
 ૩. આટે દરેક પુસ્તક તપાસા આ સાથે જેની નકલ ખરીદ કરશે, જેની આપા છે
 ૪. પુસ્તક અવગણ રેકા હાલમાં ખરવાશે; આટે એક વર્ષ તે દો કાજ થા જે
 વાચકો લીધવાને લગત

શ્રી જૈન પત્ર વિદ્યા પ્રગટક વર્ત-પાલીના

જૈન ગુરુદેવર મેવજી હીરજી,

૬ દેહ ઉનાળી તાવનબે ન.વ. સ. ૧૯૫૬ ના.લી-૫

